

שבוע פרשת חיי-שרה

(4 – 10 November 12)

י"ט – כ"ה מרחשון ה'תשנ"ג

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם (משיחת י"א שבט תשכ"ח).

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָבְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתָּ שְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, בְּכָל לִבְכֶּם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֶה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לִבְהֶמְתְּךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּסְרַתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִחֶרֶה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לִבְכֶּם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרַתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדֶבֶר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאֲבוֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרַתְּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגֵדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַפָּנֶה, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרֵי לִבְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מְקַבֵּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעְךָ כְּמוֹךָ מְצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כְּפִי שְׂמַחְתִּי לִימֵי הַחוּדוּשׁ.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂכִינָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מִזְרָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מִלֶּךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוֹ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: וּבִרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרְךָ: יֵאָר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנֶּךָ: יִשְׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם: וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבור של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוסות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תַּפִּילִין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת תַּפִּילִין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְכָּךְ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתכנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־יתבות "לה"ו) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה "החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיא

זה המזמור נאמר בא"ב ובכל פסוק שני אותיות ובב' פסוקים אחרונים ג' אותיות, והמזמור קצר ונכבד ידבר במעשה הקדוש ברוך הוא וגדולים מעשי ה':

א הַלְלוּיָהּ | אֹדְהָ יְהוָה בְּכָל־לֵבב בְּסֹד יְשָׁרִים וְעֵדָה: ב גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוֹשִׁים
לְכָל־חַפְצֵיהֶם: ג הוֹדִיָּהֶר פָּעִלָּו וְצִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעֶד: ד זָכַר עֲשֵׂה לְנַפְלְאוֹתָיו חֲנוּן וְרַחוּם
יְהוָה: ה טָרַף נָתַן לִירָאָיו יִזְכָּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו כַּח מַעֲשָׂיו הַגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם גִּחְלַת
גּוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֱמֶת וּמִשְׁפָּט נֹאמָנִים כָּל־פְּקוּדָיו: ח סְמוּכִים לָעֶד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בְּאֵמֶת
וַיֵּשֶׁר: ט פְּדוּת | שָׁלַח לְעַמּוֹ צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קְדוּשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רָאשֵׁית חֲכָמָה | יִרְאֵת
יְהוָה שֶׁכֵּל טוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תַּהֲלִתוֹ עֲמִידַת לָעֶד:

קיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּיָהּ | אֲשֶׁר־אִישׁ יִרְאֵה אֶת־יְהוָה בְּמִצְוֹתָיו חֲפִיץ מֵאֵד: ב גִּבּוֹר בְּאֶרֶץ יְהוָה זִרְעוּ דֹּר
יְשָׁרִים יִבְרָךְ: ג הוֹן־וְעֶשֶׂר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעֶד: ד זָרַח בַּחֲשֶׁךְ אֹר לַיְשָׁרִים חֲנוּן
וְרַחוּם וְצַדִּיק: ה טוֹב־אִישׁ חוֹנֵן וּמְלֹה יִכְלֹל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו כִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמּוּט לְזָכַר
עוֹלָם יְהוָה צַדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נִכּוֹן לָבוֹ בַּטַּח בִּיהוָה: ח סְמוּךְ לְבוֹ לֹא יִירָא
עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְּצַרְיוֹ: ט פֶּזֶר | נָתַן לֶאֱכִיּוֹנִים צִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעֶד קִרְנוֹ תְרוּם בְּכָבוֹד:
י רָשָׁע יִרְאֶה | וְכַעַם שִׁנּוּי יַחֲלֹק וְנֶמֶס תַּאֲוַת רָשָׁעִים תֹּאבֵד:

ההוצאה לאור בניו יורק הודפסה
על ידי החפץ בעילום שמו
לזכות שלוחי הרבי בכל העולם

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	כ) מסכת שבת עם ביאורים	ק
ב) מזמורי תהלים קיא, קיב.....ג		מדף לב עד דף לח	קי
ג) מאמר ד"ה ברוך הוי' אלקי ישראל מן העולם ועד העולם		מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
ש"פ חיי שרה, מברכים החודש כסלו, ה'תשכ"ו	ה	כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וצינונים	
ד) שיחת ש"פ חיי שרה,		אדמו"ר הזקן	קמב
כ"ה מרחשון מברכים החודש כסלו ה'תשמ"ט	יג	כב) שולחן ערוך הלכות שבת	
ה) לקוטי שיחות – כ' מרחשון		אדמו"ר הזקן	קמב
(בלח"ק) כך טו	יט	כג) לקוטי תורה	
ו) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי		אדמו"ר הזקן	קמג
יצחק שניאורסאהן זצ"ל	כד	כד) שערי אורה	
ז) זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה		אדמו"ר האמצעי	קמד
ז"ל שניאורסאהן חוברת יז, תרגום מאידיש	כה	כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו	
ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת חיי שרה	כז	אדמו"ר ה"צמח צדק"	קמה
ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת חיי שרה	כח	כו) תורת שמואל תרל"ב	
י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת חיי שרה	מה	אדמו"ר מוהר"ש	קמה
יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)		כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב	
לשבוע פרשת חיי שרה	מו	אדמו"ר מוהרש"ב	קמה
יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת חיי שרה	נח	כח) ספר המאמרים קונטרסים	
יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	סא	אדמו"ר מוהרי"צ	קמו
שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק:		כט) לקוטי דיבורים	
יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת חיי שרה	סד	אדמו"ר מוהרי"צ	קמז
טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת חיי שרה	פג	ל) דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן	
טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת חיי שרה	צד	אדמו"ר מוהרי"צ	קמח
יז) נביאים וכתובים		לא) אגרות קודש	
מלכים א פרק ו-ז, תהלים פרק סח	צז	אדמו"ר מוהרי"צ	קמט
יח) משניות נזיר		לב) חומש לקריאה בציבור	קנב
ביאור קהתי	צט	לג) לוח זמנים לשבוע פרשת חיי שרה	קנח
יט) עין יעקב מסכת יומא	קט	לד) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	קנט

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

1 בְּרוּךְ הוֹי' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם וְאָמַר כָּל
2 הָעָם אָמֵן הַלְלוּיָהּ (שְׁזָהוּ סִיּוֹם וְחוֹתָם הַסּוּף
3 וְהַחֲתִימָה' שֶׁל מְזֻמּוֹר ק"ו בַּתְּהִלִּים, הַמִּתְאִים לְמִסְפָּר שְׁנוֹתָיו
4 שֶׁל כָּ"ק אֲדָמוֹר
5 (מְהוֹרֵשׁ"ב) נִשְׁמָתוֹ-עֲדָן
6 הַחֵל מִיּוֹם הַלְדָתוֹ בְּשָׁנָה
7 ז'1 בְּהַתָּאם לַמִּנְהַג שֶׁקִּיבֵל
8 אֲדָמוֹר הֶזְקֵן בְּשֵׁם הַבְּעַל-שֵׁם
9 טוֹב שֶׁכֵּל אַחֵד יֵאמֹר יוֹם יוֹם אֵת
10 פֶּרֶק הַתְּהִלִּים הַמִּתְאִים לַמִּסְפָּר
11 שְׁנוֹתָיו וְלִדְרוּגָמָה כְּשֶׁמִּלְאוּ לוֹ י"ג
12 שָׁנִים מִתְחִיל פֶּרֶק י"ד, וּבכ"ף
13 מִרְחָשׁוֹן שָׁנָה ז', תִּשְׁכ"ו, מִלְאוּ
14 ק"ה שָׁנִים לַהֲלֹדֶת הַרְבֵּי הַרְשֵׁב
15 נ"ע, וְהַפֶּרֶק הַמִּתְאִים לַמִּסְפָּר
16 שְׁנוֹתָיו הַחֵל מִיּוֹם זֶה הוּא פֶּרֶק
17 וּמִבְּאֹר כָּ"ק אֲדָמוֹר
18 ה'צִמַּח צֶדֶק'2 (שְׁשָׁנָה ז')
19 הִיא שְׁנַת הַמָּאָה
20 לְהַסְתַּלְקוֹתָיו בְּיוֹם י"ג נִיסָן
21 תרכ"ו), שִׁישׁ ב' פְּרוּשִׁים
22 בְּמָה שֶׁכָּתוּב בַּפְּסוּק זֶה מִן
23 הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם.
24 פְּרוּשׁ הָא', עַל-פִּי מָה
25 שֶׁכָּתוּב בַּמִּשְׁנָה³ כָּל
26 חוֹתָמֵי בְּרָכּוֹת שֶׁהָיוּ
27 בַּמִּקְדָּשׁ בְּנוֹסַח שֶׁל סִיּוֹם
28 וְחַתִּימַת הַבְּרָכּוֹת בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ
29 הָיוּ אוֹמְרִים בְּרוּךְ אַתָּה ה'
30 מִן הָעוֹלָם, מִשְׁקַלְקֵלוֹ
31 הַצְּדוּקִים כֵּת שֶׁל כּוֹפְרִים
32 בַּתּוֹרָה שֶׁבַע-פָּה שֶׁהָיוּ תַלְמִידָיו
33 שֶׁל צֹדֵק וְלֹכֵן נִקְרָאוּ "צְדוּקִים"
34 וְאָמְרוּ אֵין עוֹלָם אֱלֹא
35 אֶחָד, כִּיּוֹן שֶׁהָיוּ כּוֹפְרִים בְּקִיּוּמוֹ שֶׁל הָעוֹלָם הָבָא הִתְקִינוּ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל
36 שִׁיְהִיו אוֹמְרִים בְּנוֹסַח הַבְּרָכּוֹת – בְּרוּךְ אַתָּה ה' מִן הָעוֹלָם וְעַד
37 הָעוֹלָם, שְׁמָנֵה מִדְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה הִלְלוּ מִשְׁמַע שֶׁהַפְּרוּשׁ בַּפְּסוּק "מִן
38 הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם" הוּא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה וְעַד הָעוֹלָם הַבָּא. וְעַנְיָנוּ
39 בַּסְּפִירוֹת עֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת הוּא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה
40 שֶׁהוּא סְפִירַת הַמַּלְכוּת הַסְּפִירָה הַתַּחְנוּנָה בִּיּוֹרָה שְׁדִּרְכָּה עוֹבֵר הָאוֹר

בס"ד. שבת פרשת חיי שרה, מברכים החודש כסלו, ה'תשכ"ו (הנחה בלתי מוגה)

בְּרוּךְ הוֹי' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם וְאָמַר
כָּל הָעָם אָמֵן הַלְלוּיָהּ (שְׁזָהוּ סִיּוֹם וְחוֹתָם מְזֻמּוֹר
ק"ו בַּתְּהִלִּים, הַמִּתְאִים לְמִסְפָּר שְׁנוֹתָיו שֶׁל כָּ"ק אֲדָמוֹר
(מְהוֹרֵשׁ"ב) נִשְׁמָתוֹ-עֲדָן הַחֵל מִיּוֹם הַלְדָתוֹ בְּשָׁנָה ז'1).
וּמִבְּאֹר כָּ"ק אֲדָמוֹר ה'צִמַּח צֶדֶק'2 (שְׁשָׁנָה ז') הִיא שְׁנַת
הַמָּאָה לְהַסְתַּלְקוֹתָיו), שִׁישׁ ב' פְּרוּשִׁים בְּמָה שֶׁכָּתוּב מִן
הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם. פְּרוּשׁ הָא', עַל-פִּי מָה שֶׁכָּתוּב
בַּמִּשְׁנָה³ כָּל חוֹתָמֵי בְּרָכּוֹת שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ הָיוּ אוֹמְרִים
מִן הָעוֹלָם, מִשְׁקַלְקֵלוֹ הַצְּדוּקִים וְאָמְרוּ אֵין עוֹלָם אֱלֹא
אֶחָד, הִתְקִינוּ שִׁיְהִיו אוֹמְרִים מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם,
שְׁמָנֵה מִשְׁמַע שֶׁהַפְּרוּשׁ הוּא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה וְעַד הָעוֹלָם
הַבָּא. וְעַנְיָנוּ בַּסְּפִירוֹת הוּא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא סְפִירַת
הַמַּלְכוּת וְעַד הָעוֹלָם הַבָּא שֶׁהוּא סְפִירַת הַבִּינָה, דְּהִינּוּ
מִלְמַטָּה לְמַעְלָה. וּפְרוּשׁ הַב', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר⁴ מִן
הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם מַעְלָמָה דְּאִתְּפִסְיָא לְעֵלְמָא
דְּאִתְּגַלְיָא, דְּהִינּוּ, מִן הַבִּינָה אֶל הַמַּלְכוּת, דְּהִינּוּ
מִלְמַעְלָה לְמַטָּה. וּמִבְּאֹר שִׁישׁ לְפָרֵשׁ דְּשִׁנְיָהֶם אֲמַת.
דְּהִנָּה, בְּעֵנִין בְּרוּךְ יֵשׁ ב' בְּחִינּוֹת. הָא', מִלְמַטָּה לְמַעְלָה,
כְּמִבְּאֹר בַּזֹּהַר⁵ בְּעֵנִין בְּרוּךְ שְׁמוֹנֶה עָשָׂרָה, דְּהִתְחַלַּת שְׁמוֹנֶה עָשָׂרָה,
שְׁזָהוּ מָה שֶׁהַמַּלְכוּת מִתְּבַרְכֶּת מִמָּה שֶׁנִּכְלָלוּ בָּהּ הַעֲלָאָת
מִיֶּן-נוֹקְבִין דְּחִיּוֹת וּשְׂרָפִים וְאוֹפָנִים כו', וְכְמוֹ הַצְּמִיחָה

האלוקי מהעולמות העליונים ויורד לברוא ולקיים את העולם הזה התחתון
ועד העולם הבא שהוא ספירת הבינה, שהיא מבחינת המוחין
(חכמה, בינה ודעת) שהם החלק העליון שבספירות דְּהִינּוּ שהפסוק מדבר
על המשכת אור אלוקי מלמטה מספירת המלכות שממנה בא האור לעולם
הזה למעלה לספירת הבינה.
ופרוש הב', שמביא אדמו"ר
הצמח צדק לפסוק זה הוא כמו
שכתוב בזהר⁴ מן העולם
ועד העולם מעלמא
דאתפסיא לעלמא
דאתגליא, מוסבר בתורת
החסידות כי כשם שבעולם הזה
יש "ים" שהוא עולם שהנבראים
שבו מכוסים ויש "יבשה" שהיא
עולם שהנבראים שבו גלויים, על
דרך זה למעלה, להבדיל, יש
דרגות גבוהות שבגלל הרוממות
שלהם הן נעלמות ומכוסות
ונקראות "עלמא דאתכסיא",
ואילו האור האלוקי המצומצם
שיורד ומתגלה לנבראים נקרא
"עלמא דאתגליא" דְּהִינּוּ
שמדובר על המשכת וירידת אור
אלוקי, מן הבינה שהיא
ספירה עליונה אל המלכות
שהיא ספירה תחתונה, דְּהִינּוּ
ירידה והמשכה של אור אלוקי
מלמעלה למטה. ומבאר
שיש לפרש דשנייהם
אמת ולמרות ששני הפירושים
נראים כסותרים זה את זה יש
לומר ששניהם נכונים ואמיתיים,
כפי שיבאר להלן.
דְּהִנָּה, בְּעֵנִין בְּרוּךְ שְׁעִינּוּ
המשכה והתגלות של אור אלוקי
יש ב' בְּחִינּוֹת. הָא', מִלְמַטָּה לְמַעְלָה, פְּעוּלָה שֶׁל הָאָדָם לְמַטָּה
שְׁמוֹנֶה עָשָׂרָה וְעוֹרֶרֶת הַתְּגִלּוֹת מִלְמַעְלָה כְּמִבְּאֹר בַּזֹּהַר⁵ בְּעֵנִין בְּרוּךְ
דְּהִתְחַלַּת שְׁמוֹנֶה עָשָׂרָה, שְׁזָהוּ מָה שֶׁהַמַּלְכוּת סְפִירַת הַמַּלְכוּת
כְּפִי שֶׁהִיא לְמַעְלָה מִתְּבַרְכֶּת וּמִקְבֵּלָה לְתוֹכָהּ תּוֹסֶפֶת אוֹר וְגִילּוֹי כְּתוּצָא
מִמָּה שֶׁנִּכְלָלוּ בָּהּ הַעֲלָאָת מִיֶּן-נוֹקְבִין דְּחִיּוֹת וּשְׂרָפִים
וְאוֹפָנִים כו', בְּדֶרֶךְ כָּלל, "מִן דּוֹכְרִין", מִיָּם זְכָרִים, מְכוּוֹנִים לְכוּחוֹת שֶׁל

(1) כידוע המנהג לומר הקאפיטל תהלים המתאים למספר שנותיו. וענין זה שייך גם לאחר ההסתלקות (תורת מנחם - ספר המאמרים חשון ע' רס ובהערות 51-50. סה"מ י"א ניסן ח"א ע' 1 ואילך). וראה בארוכה בהשיחה שלפני המאמר. (2) אוה"ת תהלים (יהל אור) ע' תיח (אות ה'). (3) ברכות ספ"ט (נד, א). (4) ח"א קנב, ב. (5) ח"ב רסא, רע"א.

ברוך הוי' אלקי ישראל מן העולם ועד העולם

ביאור בדרך אפשר

1 הקדוש-ברוך-הוא, המשפיע, מלמעלה למטה, ו"מין נוקבין", מים נקביים,
2 מכוונים להתעוררות של בני ישראל, המקבלים, מלמטה למעלה ולענייננו – גם
3 חיות הקדוש והאופנים והשרפים מעוררים רצון עליון להשפיע ולהמשיך אור
4 אלוהי וקמו והצמיחה ממה שגורע פשע בזה ברכה כו' הדבר

5 דומה לצמיחה ותוספת שפע

6 כתוצאה מנטיעת זרעים שהיא
7 בדוגמת ברכה ותוספת מלמטה
8 למעלה. והב', הברכה
9 וההמשכה מלמעלה
10 למטה, מבחינת פתח
11 חכמה-בינה. בחינת כתר
12 עליון היא אור אלוהי שלמעלה
13 מעשר הספירות (כשם שהכתר
14 הוא מעל ראשו של האדם)
15 וההשפעה מאין-סוף שלמעלה
16 מהספירות אל הספירות עצמן,
17 החל מספירת החכמה וספירת
18 הבינה שהן ראשית הספירות היא
19 המשכה מלמעלה למטה וקמו
20 שכתוב ב'דבור המתחיל' כה תברכו⁶ בענין יברכה
21 במאמר חסידות המתחיל בפסוק
22 כה תברכו⁶ הוא הציווי על
23 ברכת כהנים שעליו נאמר בתורה
24 בענין יברכה הוי' גו'
25 ואני אברכם⁷, היינו שיש
26 כאן ברכה בראש בתחילת
27 ברכת כהנים – "יברכך ה"
28 וברכה בפסוק⁸ בסיום ברכת
29 כהנים – "ואני אברכם", שהן
30 שתי בחינות ברכה הנ"ל,

31 העלאה מלמטה למעלה והמשכה מלמעלה למטה. ועל-דרך-זה הוא
32 הפרוש דבריו גו' מן העולם ועד העולם, ששני הפרושים
33 האמורים בפסוק זה מקבילים לשני האופנים האמורים בהתגלות והמשכת אור
34 אלוהי שהפרוש מעולם הזה שהוא מלכות עד עולם הבא
35 שהוא בינה, היינו שהכוונה להארה מלמטה למעלה זהו פנין העלאת
36 מין-נוקבין כדי שתהיה ההשפעה בברכה ורבויו כו', והפרוש
37 שהכוונה ב"מן העולם ועד העולם" היא להמשכה מבחינה עד מלכות זהו
38 הברכה וההמשכה מלמעלה למטה.

39 (ב) וממשיך אדמו"ר הצמח צדק לבאר את המשמעות הפנימית של המשך

ביאור בדרך אפשר

40 הפסוק מה שכתוב ברוך הוי' אלקי ישראל, שישאל הוא ענין
41 לי ראש⁹, השם "ישראל" מורכב מאותיות המילים "לי ראש" והדבר מורה
42 על קשר מיוחד של שם זה לתוכן ענינו של הראש שבראש הוא עקר גלוי
43 כללות החיות מהנפש אל הגוף, ואחר-כך נמשך מהחיות הכללית

44 שבראש חיות פרטית לכל אבר

45 כו' בהתאם לאופיו ותכונתו

46 המיוחדת של אותו אבר, ונמצא

47 שמדובר על המשכה והתגלות

48 בסדר של מלמעלה למטה וגם

49 קמו שכתוב ב'דבור

50 המתחיל, והנה מנורת

51 זהב¹⁰ בפרוש הפסוק גו'

52 הוי' נשמת אדם¹¹,

53 שהנשמה נקראת גו' כמו

54 פמוט לקבל ולקלוט בתוכו

55 בחינת שמן ופתילה, הוא

56 שמן הטוב, מקור חכמה

57 עילאה, כמבואר בקבלה

58 וחסידות שהשמן רומז לענין

59 החכמה וכפי שמוכן גם מהאמור

60 בתורה לגבי השמן שבו משחו

61 את כלי המשכן שהשמן נקרא

62 משחת קדש¹² וגם מכך

63 מוכן שלשון הפסוק "אלקי

64 ישראל" מלמד שמדובר על

65 המשכה והתגלות מלמעלה,

66 ממקור החכמה, למטה לנשמתו

67 של היהודי שהיא נר' וכלי

68 לקליטת האור העליון. ועוד,

69 כי ישראל הוא בחינת

70 תפארת¹³, "ישראל" הוא שמו של יעקב אבינו שמידת התפארת

71 (מידת הרחמים) שהיא שילוב של מידת החסד ומידת הגבורה, ועליה נאמר כי

72 מאחר שהיא לא מוגבלת ב'קו' אחד מוגדרת אלא משלבת 'קוים' הנראים

73 כסותרים היא בריח התיכון המברכים מן הקצה אל הקצה¹⁴, ויש

74 בו התחברות והתכללות של כל הדרגות מבחינת עתיק

75 ב'כתר' שלמעלה מעשר הספירות (הנקראת 'עתיק יומין' על שהם היא 'נעתקת'

76 ונבדלת מ'יומין' היינו התגלות) עד מלכות שהיא הספירה הכי תחתונה. ואם

77 פן, הוא (ישראל) דוקא הממשיך מן העולם ועד העולם כו',

78 בהמשכה מלמעלה למטה וכן בהעלאה¹⁵ מלמטה למעלה שגם תוספת

(6 לקו"ת נשא כו, א. כח, א. מאמרי אדה"ז תקס"ו ח"ב ע' תצו. 7) נשא ו, כד-כו. 8) במאמרי אדה"ז שם: דאיתא בס"י. 9) שער הפסוקים להאריז"ל וישלח לב, כט. ספר הליקוטים להאריז"ל מז, כח. שם מח, ב. פרי עץ חיים שער הלולב פ"א. לקו"ת שלח מח, ב ואילך. סהמ"צ להצ"צ טו, ב - בשם הזהר. 10) לקו"ת בהעלותך לג, ב ואילך. 11) משלי כ, כז. 12) תשא ל, כה. שם, לא. וראה לקו"ת שם ל, ג ואילך. 13) פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) פ"י. 14) ע"פ תרומה כו, כח. ויקהל לו, לג. וראה זח"ב קעה, ב. 15) ראה ת"א וישב ל, סע"ג ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1	ההתגלות הנפעלת בדרך זו היא על-ידי העבודה הרוחנית של בני ישראל.	במאמרי בעל יום ההללית פ"ק אדמו"ר הרבי הרש"ב	42
2	ויש להוסיף בזה, שמצד הענין שישאל הוא ענין לי ראש,	נשמתו-עדן (בסיום ההמשך קבוצת המאמרים המבארים נושא	43
3	כנזכר לעיל, ופעולתם בהמשכת וגילוי אלוות היא בדרך הראש שבו	בחסידות בהמשכים דראש-השנה תרס"ט ¹⁷ , וכן בתרע"ח ¹⁸),	44
4	הוא עקר גלוי כללות החיות של הנפש וממנו נמשך לכל אבר	שמביא הפרוש האמור דמן העולם ועד העולם שזוהי	45
5	חיות פרטית, נמצא,	ההמשכה וההתגלות	46
6	שישאל הם למעלה	האלוקית מעלמא	47
7	מכללות הענין דמן	דאתפסא לעלמא	48
8	העולם ועד העולם היינו	דאתגליא, דהינו מעולם	49
9	למעלה מכל העולמות הפרטיים,	הבא לעולם הזה	50
10	כשם שהראש (בגלל שבו נמצאת	(כפרוש הזהר), ומוסיף,	51
11	עיקר וכללות החיות מהנפש)	ומפל-מקום, למרות שעל	52
12	הוא למעלה מכל האברים.	פי המשמעות הפנימית של	53
13	ומצד הענין הנוסף שישנו	הדברים מדובר על המשכה	54
14	בבני ישראל הוא הענין דגר	למעלה למטה פשטיה	55
15	הוי' נשמת אדם,	דקרא הפירוש הפשוט של	56
16	שהנשמה נקראת גר פמוט	הפסוק מן העולם ועד	57
17	שהוא הפלי לקבל בתוכו	העולם היינו שה' מבורך	58
18	השמן והפתילה, נמצא,	ואורו הולך ומתעלה ומאיר	59
19	שישאל הם למטה	מהעולם הזה עד העולם	60
20	מכללות הענין דמן	הבא, היינו העלאה מלמטה	61
21	העולם ועד העולם והם	למעלה וכן תרגם יונתן מן	62
22	הכלי שבתוכו האור הנמשך	עלמא הדין ועד עלמא	63
23	ומתגלה בעולמות יורד ומאיר.	דאיתי, מהעולם הזה ועד	64
24	ועל זה מוסיף ה'צמח	העולם הבא וכן פירש	65
25	צדק' שישאל יעקב אבינו	רש"י שם (ומתוך הרבי	66
26	נקרא תפארת, שהוא	הרש"ב במאמרים הנזכרים לעיל	67
27	הממצע המחבר ומשלב בין	בין ב' הפירושים, פירוש	68
28	בינה העליונה ומלכות	הזהר והפירוש הפשוט,	69
29	התחתונה (שזהו גם כן מה	כדלקמן סעיף ד).	70
30	שכתוב ¹⁶ בברכת יעקב אבינו	ולהעיר שבענין זה מצינו	71
31	ליוסף עד תאות גבעות	שדוקא פ"ק אדמו"ר	72
32	עולם, שהוא "גבעות" לשון	הרבי הרש"ב נשמתו-עדן	73
33	רבים ענין חבור ושילוב	(שבשונה מאדמו"ר הצמח צדק	74
34	גבעה עלאה עליונה -	לא הרבה לכתוב במאמרי	75
35	בינה, וגבעה תמאה	החסידות שלו ביאורים והערות	76
36	תחתונה - מלכות).	בחלק הנגלה שבתורה) מעורר	77
37	ועל-פיה לפי האמור שבני	על שאלה בנגלה דתורה	78
38	ישראל הם הממוצע המחבר והמשלב בין הדרגות העליונות לדרגות התחתונות	בנושא זה. דהנה, בנוגע להפירוש של הפסוק "מן העולם ועד העולם"	79
39	נמצא שישאל הם באמצע בין ב' הדרגות דמן העולם ועד	- מן העולם הזה עד לעולם הבא, מביא ה'צמח צדק ¹⁹ מה	80
40	העולם ולכן בכוחם לחבר ולשלב ביניהם.	שכתוב ב'עשרה מאמרות ²⁰ , שמן העולם ועד העולם הוא	81
41	ג) והנה באור ה'צמח צדק' הנ"ל נתבאר בתוספת באור	מטבע לשון, נוסח ששטבעוהו שקבעו אותו דוד המלך עלי-	82

(16) ויחי מט, כו. וראה ביאורי הזהר ר"פ וארא (לאדהאמ"צ לח, ג ואילך. ולאדמו"ר הצ"צ ח"א ע' קפט). (17) סה"מ תרס"ט ע' קכח. (18) סה"מ תרע"ח ע' קכח. (19) שם אות ג'. (20) מאמר חקור דין ח"ה פ"ה. וראה גם שיחת י"ב תמוז תשמ"ה (התועודות תשמ"ה ח"ד ע' 2474 ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 השלום ובית דינו, דְּהִינּוּ וכוונתם הייתה לומר שה' מבורך מן
 2 העולם — מִזְמַן אָדָם הָרִאשׁוֹן, וְעַד הָעוֹלָם — יְמוֹת
 3 הַמַּשִּׁיחַ. וזה הנוסח שהיו אומרים בימי דוד המלך וכן בתקופה שבית
 4 המקדש הראשון היה קיים אָבֵל בְּבֵית שְׁנִי, בְּשָׂבִיל חֲמִשָּׁה דְּבָרִים
 5 שֶׁחֲסָרוּ בּוֹ²¹, לֹא הָיוּ
 6 חוֹתְמֵי תַּחְלָה מִן
 7 הָעוֹלָם, וְאַחֲרֵיכֶן²
 8 הִחְזִירוּ הַדָּבָר לְיוֹשְׁנוֹ
 9 וחזרו לחתום את הברכות
 10 שאמרו בבית המקדש בנוסח זה
 11 "מן העולם ועד העולם".
 12 וְכֹתֵב ה'צִמְח צֶדֶק',
 13 שְׁמֹנֶה נֶרְאָה שֶׁמִּפְרָשׁ בֵּעַל
 14 'עשרה מאמרות', מן העולם
 15 - מִהָעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא
 16 סְפִירַת הַמַּלְכוּת, וְעַד
 17 הָעוֹלָם הַבָּא שֶׁהוּא
 18 סְפִירַת הַבִּינָה, ה' עֲלָאָה,
 19 כמבואר בקבלה וחסידות
 20 שארבעת האותיות של שם הוי',
 21 יו"ד, ה"א, ו"ו, ה"א רומזות
 22 לעשר הספירות: יו"ד — חכמה,
 23 ה"א ראשונה שהיא ה"א עילאה
 24 (עליונה) — בינה, ו — ששת
 25 המידות, ה"א השנייה שהיא ה'
 26 תתאה (תחתונה) — מלכות וְלִכְנֹן
 27 בְּבֵית שְׁנִי שֶׁחֲסָרוּ בּוֹ ה'
 28 דְּבָרִים²¹ שֶׁמִּבְּחִינַת ה'
 29 עֲלָאָה²², לֹא הָיוּ חוֹתְמֵי
 30 תַּחְלָה וְעַד הָעוֹלָם. וְעַל
 31 זֶה כֹּתֵב כִּ"ק אֲדָמוּר
 32 נִשְׁמְתוּ-עֵדֶן¹⁸: צִרְיָ-
 33 עֵינֹן, דְּרַשׁ"י פֶּרֶשׁ
 34 בְּמִשְׁנֵה וּבִגְמָרָא שֶׁבְּבֵית
 35 רִאשׁוֹן אָמְרוּ מִן הָעוֹלָם,
 36 בלבד, ולא היו מוסיפים לומר גם "ועד העולם" וְהִתְקִינוּ כו' ומה שאמרו
 37 חכמינו ז"ל שהתקינו לומר "מן העולם ועד העולם" הוא לא מטבע לשון
 38 שקבעו דוד המלך ובית דינו והיו אומרים אותו בבית ראשון אלא מִה
 39 שֶׁעֲזָרָא תִּקֵּן בְּבֵית שְׁנִי לִזְמַר מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם (וְדָלָא
 40 כְּמוֹ שֶׁכָּתֵב בְּ'עֶשְׂרֵה מְאֻמְרוֹת' שֶׁכָּבֵר בְּבֵית רִאשׁוֹן אָמְרוּ מִן
 41 הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם). עד כאן השאלה, "צריך עיון" בנגלה, ששואל
 42 הרבי הרש"ב במאמר.

הַמֶּלֶךְ עַל-יְהִי-הַשְּׁלוֹם וּבֵית דִּינּוּ, דְּהִינּוּ מִן הָעוֹלָם - מִזְמַן
 אָדָם הָרִאשׁוֹן, וְעַד הָעוֹלָם - יְמוֹת הַמַּשִּׁיחַ. אָבֵל בְּבֵית
 שְׁנִי, בְּשָׂבִיל חֲמִשָּׁה דְּבָרִים שֶׁחֲסָרוּ בּוֹ²¹, לֹא הָיוּ חוֹתְמֵי
 תַּחְלָה מִן הָעוֹלָם, וְאַחֲרֵיכֶן הִחְזִירוּ הַדָּבָר לְיוֹשְׁנוֹ.
 וְכֹתֵב ה'צִמְח צֶדֶק', שְׁמֹנֶה נֶרְאָה שֶׁמִּפְרָשׁ, מִן הָעוֹלָם
 - מִהָעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא סְפִירַת הַמַּלְכוּת, וְעַד הָעוֹלָם הַבָּא
 שֶׁהוּא סְפִירַת הַבִּינָה, ה' עֲלָאָה, וְלִכְנֹן בְּבֵית שְׁנִי שֶׁחֲסָרוּ
 בּוֹ ה' דְּבָרִים²¹ שֶׁמִּבְּחִינַת ה' עֲלָאָה²², לֹא הָיוּ חוֹתְמֵי
 תַּחְלָה וְעַד הָעוֹלָם. וְעַל זֶה כֹּתֵב כִּ"ק אֲדָמוּר נִשְׁמְתוּ-
 עֵדֶן¹⁸: צִרְיָ-עֵינֹן, דְּרַשׁ"י פֶּרֶשׁ בְּמִשְׁנֵה וּבִגְמָרָא שֶׁבְּבֵית
 רִאשׁוֹן אָמְרוּ מִן הָעוֹלָם, וְהִתְקִינוּ כו' הוּא מִה שֶׁעֲזָרָא
 תִּקֵּן בְּבֵית שְׁנִי לִזְמַר מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם (וְדָלָא כְּמוֹ
 שֶׁכָּתֵב בְּ'עֶשְׂרֵה מְאֻמְרוֹת' שֶׁכָּבֵר בְּבֵית רִאשׁוֹן אָמְרוּ מִן
 הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם).

וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בְּנוֹגַע לְמַה שֶׁכָּתֵב ה'צִמְח צֶדֶק' בְּפִירוּשׁ
 מִה שֶׁכָּתֵב בְּ'עֶשְׂרֵה מְאֻמְרוֹת', שֶׁבְּבֵית שְׁנִי שֶׁחֲסָרוּ
 בּוֹ ה' דְּבָרִים שֶׁמִּבְּחִינַת ה' עֲלָאָה לֹא הָיוּ חוֹתְמֵי תַּחְלָה
 וְעַד הָעוֹלָם. דְּהִנֵּה, מִבְּאֵר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה²³ בְּעֵנֵי יוֹם-
 טוֹב שֶׁל רֹאש־הַשָּׁנָה שֶׁחֵל לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת, בְּמִקְדָּשׁ הָיוּ
 תוֹקְעִין אָבֵל לֹא בְּמִדְיָנָה²⁴, מִשּׁוֹם גְּזֵרָה דְּרַבְהִי²⁵, שֶׁגְּזֵרָה
 זוֹ הִיְתָה בְּזִמְן בֵּית שְׁנִי, דְּכִינּוֹן שְׁסוּד הַשּׁוּפָר הוּא
 בְּבִינָה²⁶, שֶׁבְּזֶה נִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלֶּה בְּחִינַת הַתַּעֲנוּג,
 דְּהִתְגַּלּוּת עֲתִיק הוּא בְּבִינָה²⁷, לִכְנֹן אֵין תִּקְיעַת שּׁוּפָר
 דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת, כִּי בְּשַׁבָּת נִמְשָׁךְ גְּלוּי הַתַּעֲנוּג מִצַּד
 עֲצָמוֹ. וּמִכָּל-מָקוֹם בְּזִמְן בֵּית רִאשׁוֹן הָיוּ תוֹקְעִין גַּם
 בְּשַׁבָּת, לְכִי שֶׁהַמְשַׁכֵּת הַתַּעֲנוּג שֶׁעַל-יְדֵי הַשּׁוּפָר בְּרֹאשׁ-
 לַמִּטָּה כְּשֶׁנוּפֵל לוֹ אִיזָה הִשְׁגָּה וּשְׁכַל חֹדֶשׁ בְּאִיזוֹ עֲמֻקּוֹת הוּא מִתְמַלֵּא תַּעֲנוּג,
 אִמְנֵם עֵיקַר הַתְּגַלּוּת הַתַּפְשׁוּת הַתַּעֲנוּג בְּשִׁלְמוֹת הוּא דּוּקָא אַחֵר כִּךְ כְּשֶׁמְשִׁיג
 הַעֲמֻקּוֹת הַזֹּאת בְּהִרְחֵב שְׁכָלוֹ וּרְחֹב בִּינָתוֹ". לִכְנֹן אֵין תִּקְיעַת שּׁוּפָר
 דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת, כִּי בְּשַׁבָּת נִמְשָׁךְ גְּלוּי הַתַּעֲנוּג מִצַּד עֲצָמוֹ
 גַּם לֵלָא תִקְיעַת הַשּׁוּפָר. וּמִכָּל-מָקוֹם בְּזִמְן בֵּית רִאשׁוֹן הָיוּ תוֹקְעִין
 גַּם בְּשַׁבָּת, אֵף שֶׁלִּפִּי הָאֲמוּר אֵין בְּכַךְ צוּרֵךְ כִּי הַמְשַׁכֵּת הַתַּעֲנוּג הֵעֲלִין בָּהּ
 בְּכוֹחַ הַשַּׁבָּת עֲצָמָה לְכִי שֶׁהַמְשַׁכֵּת הַתַּעֲנוּג שֶׁעַל-יְדֵי הַשּׁוּפָר

(21) יומא כא, ב. (22) ראה לקו"ת דרושים לר"ה נז, ג. (23) שם נו, א ואילך. (24) ר"ה פ"ד מ"א (כט, ב). (25) גמרא ר"ה שם. (26) פ"ח שער השופר פ"א-ב. לקו"ת שם נז, א. (27) ראה זח"ג קעה, ב. לקו"ת שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

מלמטה למעלה והשני שהכוונה להמשכה מלמעלה למטה **שְׁשִׁנִּיהֶם אָמַת** 44
 ושני העניינים קיימים. **וְהֵם** שני הפירושים הללו מקבילים ומתאימים עם 45
שְׁנֵי הָעֲנִינִים שֶׁבְּפִירוּשׁ בְּרוּךְ בכלל, שענינו התגלות והמשכת 46
 אלוקות שגם בזה יש את שני האופנים הללו **מִלְמַטָּה לְמַעְלָה** 47
וּמִלְמַעְלָה לְמַטָּה, כְּבֹאוֹר 48
ה'צֶמַח צֶדֶק הַנָּל 49
(סעיף א). ומוסיף **לְבָאֵר** 50
בְּפִירוּשׁ הָא', דְּבִירוּךְ 51
שֶׁהוּא מִלְמַטָּה לְמַעְלָה 52
(דְּלִכְאוּרָה אֵינוֹ מוֹכֵן, 53
אִיךָ יִתְפָּרֵשׁ בְּרוּךְ הוּא, 54
 לפי הפירוש ש"ברוך" היינו 55
 מלמטה למעלה לא מוכן איך 56
 נפרש את נוסח הברכות "ברוך" 57
 אתה הוי"ו דהינו, **הַמְשִׁכָּה** 58
מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, 59
 ש'מבירכים' (בדומה למושג 60
 ההכרכה בעצים ובלשון המשנה 61
 "המברך את הגפן" שפירושו 62
 כיפוף העץ מלמעלה למטה) 63
 ומורידים התגלות אלוקות, 64
 "הוי"ו מלמעלה למטה **בְּנוֹגַעַ** 65
לְעִנְיָן שֶׁהוּא מִלְמַטָּה 66
(לְמַעְלָה) וכדי ליישב את 67
 השאלה הזו, מבואר במאמר 68
 שהפירוש האומר שהכוונה 69
 לפעולת המשכה מלמטה למעלה 70
 כוונתו שאכן סדר הדברים הוא 71
 שהמשכה היא מלמעלה למטה 72
 תחילה ולכן הביטוי "ברוך הוי"ו" 73
 מוכן אלא **שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת** 74
אֲתַעְרוּתָא דְלַעֲיָלָא 75
 התעוררות מלמעלה **לְעוֹרֵר** 76
 ולגלות **אֲתַעְרוּתָא דְלַתְתָּא** 77
 התעוררות מלמטה, **דְּבִכְדִּי** 78
שְׁתַּהֲיָה הַעֲלָאת מִן- 79
נוֹקְבִין התעוררות מצד האדם, המקבל, בדומה לכך שהנקבה מקבלת מהזכר 80
דְּאֲתַעְרוּתָא דְלַתְתָּא, בדרך של התעוררות מלמטה **צְרִיכָה לְהִיּוֹת** 81
 תחילה על זה לצורך זה **הַמְשִׁכָּה מִלְמַעְלָה וְנֶעֱלֶה-דֶּרֶךְ שְׁמַצִּינוּ** 82
בְּעִנְיָן הַעֲלִיָּה של העולמות לשרשן ומקורן **מִלְמַטָּה לְמַעְלָה בְּמַעְלֵי** 83
שְׁבִתָּא, עם כניסת השבת, שאמנם יש בזה עבודה מצד האדם למטה אבל 84
 מבואר **שֶׁשְׂבִיבִיל זֶה צְרִיךְ לְהִיּוֹת תַּחְלָה נְתִינָת כַּח מִלְמַעְלָה,** 85
שֶׁזֶהוּ עִנְיָן לָכֶּה דוּדֵי לְקִרְאָת כָּלָה 29 כלומר שכדי שהכלה, המקבל, 86

בְּרֹאש־הַשָּׁנָה הִיא מְבַחֲנִינָה מְבַדֶּלֶת שונה ונעלית יותר **מְבַחֲנִינָת** 1
הַתַּעֲנוּג הַמְּאִיר בְּשִׁבְתָּ. וְרַק בְּבֵית שְׁנֵי שְׁבוּ הָיָה חֹסֵר בְּחִינַת 2
ה' עֵילָא דְבִינָה (וְהָיָה מְבַחֲנִינָת ה' תַּתָּא בְּלִבָּד), ולכן חסרו 3
 בו חמשה דברים כאמור, **לֹא נִמְשָׁךְ אֶז כַּל-כָּךְ הַתַּעֲנוּג הַיּוֹתֵר** 4
הַעֲלִיּוֹן הַנִּמְשָׁךְ עַל-יָדֵי 5
הַשּׁוֹפָר (כַּנ"ל שֶׁהַתְּגִלוֹת 6
עֲתִיק הוּא בְּחִינָה וְכַהֲעֵד 7
 עניין הבינה אי אפשר גלות את 8
 הבחינה העליונה שבתענוג) 9
 וכיוון שלא הייתה אפשרות 10
 לגלות ולהמשיך את התענוג 11
 העליון שלמעלה מהתענוג 12
 הנמשך על ידי השבת, לא תקעו 13
 כי התקיעה לא הייתה מסוגלת 14
 להמשיך את ההמשכה 15
 וההתגלות המבוקשת. **אֲלֹא** 16
שֶׁזֶהוּ רַק בְּמִדְיָנָה, כִּשְׂאֵר 17
 חלקי ארץ ישראל **אֲבָל** 18
בְּמִקְדָּשׁ עֲצֻמוֹ הָיוּ תּוֹקְעִין 19
 בראש השנה שחל בשבת, **כִּיּוֹן** 20
שֶׁבְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ עֲצֻמוֹ 21
הָיוּ יְכוּלִים לְהַמְשִׁיךְ גְּלוּי 22
הַתַּעֲנוּג גַּם עַל-יָדֵי 23
הַמַּלְכוּת, ה' תַּתָּא אִף 24
 שברוך כלל המשכת התענוג 25
 היא בבניה, ה' **עֵילָא (וְכִידוּעַ** 26
בְּעִנְיָן כְּאֵמָה כְּבִתָּה 27
 כלומר שיש קשר ודמיון בין 28
 האם והבת ובענייננו – אף שיש 29
 הבדל גדול בין ה' ראשונה לה' 30
 אחרונה, כשם שיש הבדל בין 31
 האם והבת, בכל זאת יש דמיון 32
 ביניהם), **וְרַק לֹא הָיוּ** 33
יְכוּלִים לְהַמְשִׁיךְ זֶה בְּכָל 34
הַגְּבוּלִין מִחוּץ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ. 35
וְעַל-פִּי-זֶה, שְׁגַם בְּבֵית 36
שְׁנֵי שִׁחְסְרוּ בּוֹ ה' דְּבָרִים שֶׁמְבַחֲנִינָת ה' עֵילָא, וְלֹא 37
 התגלות של ספירת הבינה בשלימות ה' **יְכוּלִים לְהַמְשִׁיךְ גְּלוּי** 38
הַתַּעֲנוּג אם כי בדרכה יותר נמוכה **גַּם עַל-יָדֵי הַמַּלְכוּת, הִנֵּה בְּבֵית** 39
הַמִּקְדָּשׁ עֲצֻמוֹ כֵּן הָיוּ אוֹמְרִים גם בבית שני **מִן הָעוֹלָם וְעַד** 40
הָעוֹלָם היינו מספירת הבינה ועד ספירת המלכות. 41
(ד' וּמִמְשִׁיךְ כַּ"ק אֲדָמוֹר נִשְׁמַתוֹ-עֵדֵן בְּנוֹגַעַ לְב' הַפְּרוּשִׁים 42
בְּמָה שֶׁכְּתוּב מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם, האחד שהכוונה להעלאה 43

ברוך הוי' אלקי ישראל מן העולם ועד העולם

ביאור בדרך אפשר

1 תתעלה מלמטה למעלה, צריך להיות תחילה "לכה דודי", התעוררות מלמעלה
2 למטה].
3 וּכְמוֹ כֵּן מוֹסִיף הַרְבֵּי הַרש"ב בְּאוֹר בְּפִרוּשׁ הַב' דְּבָרוֹף שֶׁהוּא
4 מְלַמֵּעַלָה לְמִטָּה, שאמנם מדובר בהתגלות והמשכה בדרך מלמעלה
5 למטה, כי אכן זו ההתחלה,
6 מלמעלה למטה, אלא
7 שְׁלֹאֲחֲרֵי הַעֲבוּדָה
8 דִּהְעֵלְאָת מִי־נוֹקְבִין
9 התעוררות מצד האדם
10 בְּאַתְּעֻרוּתָא דְלִתְמָא
11 (בעקבות האתערותא דלעילא),
12 אָזִי הַהִמְשָׁכָה מְלַמֵּעַלָה
13 שבאה אחר כך היא מִמְקוֹם
14 נַעֲלָה יוֹתֵר לעומת
15 ה'אתערותא דלעילא' הראשונה
16 שלפני ה'אתערותא דלתתא'.
17 וּמִבִּיא עַל זֶה הַרְבֵּי הַרש"ב
18 באותו מאמר מֵה שֶׁפָּתוּב
19 בתורה בסיום נוסח ברכת כוהנים
20 וְאֲנִי אֲבִרְכֶם, אָנִי אוֹתִיּוֹת
21 אֵין³⁰, וְהוּא בְּחִינַת אֵין
22 דְּכֶתֶר דְּרָגָה גְבוּהָה שְׁלֹמְעֵלָה
23 מהשגת הנבראים ולמעלה
24 מהתגלות בעולמות נקראת 'אין'
25 (בניגוד ל'יש' המושג וגלוי)
26 שֶׁמֶשֶׁם מִבְּחִינַת הַכֶּתֶר
27 שלמעלה מהספירות והעולמות
28 המוגבלים נִמְשָׁכַת הַבְּרָכָה
29 של ברכת כהנים, שֶׁבְּרָכָה
30 נַעֲלִית זֹו (ששורשה ומקורה
31 הוא מִבְּחִינַת אֵין דְּכֶתֶר)
32 נִמְשָׁכַת עַל־יְדֵי עֲבוּדַת הַהִעֲלָאָה מְלַמֵּטָה לְמַעֲלָה שהיא אמנם
33 עבודה מצד האדם התחתון אבל היא 'נוגעת' עד לבחינה עליונה ביותר (ומצד
34 שני הכוח הגדול של ההעלאה מלמטה למעלה פועל את פעולתו לְאַחֲרֵי
35 הַקְדָּמַת אֲתַעֲרוּתָא דְלַעֲיִלָא התעוררות מלמעלה כדי לְעוֹרֵר
36 אֲתַעֲרוּתָא דְלִתְמָא התעוררות מלמטה).
37 ולפי האמור אודות המעלה המיוחדת בברכת כהנים שמקורה הוא מבחינת
38 "אין" ב"כתר", יובן עניין נוסף במעלתו וחיבותה של ברכת כוהנים.
39 וְזֶהוּ שֶׁבְּכִרְפַּת כֹּהֲנִים נֶאֱמָר לִשׁוֹן בְּרָכָה בְּרָאשׁ בתחילת הברכה
40 וּבְרָכָה בְּסוֹף בסיום הברכה. בְּרָכָה בְּרָאשׁ, יְבָרְכֶךָ הַיְוִ', הוא
41 בְּרָכָה שֶׁתְּהִיָּה הַעֲלָאָת מִי־נוֹקְבִין התעוררות מצד ה"נקבה" היינו
42 בחינת ה"מקבל" את ההשפעה דְּבְּחִינַת הַמְלָכוּת שֶׁזֶה תוֹכְנָה וּמֵהוּתָה

ביאור בדרך אפשר

43 להיות "מקבלת" את השפע מהמדות העליונות, והברכה היא שההעלאה
44 וההתגלות של האור האלוני כתוצאה מהתעוררות זו תהיה בְּרָבּוּי בשפע רב
45 (והברכה היא שתהיה אֲתַעֲרוּתָא דְלַעֲיִלָא לְעוֹרֵר אֲתַעֲרוּתָא
46 דְלִתְמָא). וְכֵינֵן שְׁנַעֲוִין סוֹפֵן בְּתַחֲלָתָן³¹, ויש קשר מיוחד בין
47 הדרגה הכי תחתונה, "סוף",
48 לדרגה הכי עליונה, "תחילה",
49 לְכֹן הַעֲלָיָה דְסְפִירַת
50 הַמְלָכוּת בעקבות ההעלאה
51 מצד האדם היא בְּבְּחִינַת
52 הַכֶּתֶר, הדרגה הכי עליונה
53 וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂית אַחֵר
54 כֵּךְ הַהִמְשָׁכָה מִבְּחִינַת
55 הַכֶּתֶר הכי עליונה בְּסְפִירַת
56 הַמְלָכוּת הבחינה הכי
57 תחתונה, שֶׁזֶהוּ עֲנִין וְאֲנִי
58 אֲבִרְכֶם הברכה מבחינת "אין"
59 שבכתר, מהבחינה הכי עליונה,
60 שבאה כתוצאה מההעלאה
61 מלמטה למעלה שעל־ידי עבודת
62 האדם.
63 וְזֶהוּ גַם כֵּן עֲנִין הַמְשַׁמְעוֹת
64 הפנימית של הפסוק מִן
65 הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם, לפי
66 המפרשים שהכוונה "מן העולם"
67 – מהעולם הזה "ועד העולם" –
68 עד העולם הבא שֶׁתַּחֲלָה
69 בשלב ראשון צְרִיכָה לִהְיוֹת
70 הַעֲלָאָת מִי־נוֹקְבִין
71 התעוררות מצד האדם מִן
72 הָעוֹלָם הַזֶּה דְּוָקָא, פִּידוּעַ
73 שֶׁכָּל הָעֲלִיּוֹת של הבחינות
74 העליונות לְמַעֲלָה הֵן עַל־יְדֵי הַעֲלָאָת מִי־נוֹקְבִין דְּעֲבוּדַת
75 הָאָדָם לְמִטָּה, כי גם למעלה יש שני אופנים של התגלות אלונית אם
76 בדרך המשכה מלמעלה למטה על־ידי פעולה מצד למעלה ואם בדרך העלאה
77 מלמטה למעלה כתוצאה מפעולה מצד האדם, וה"עליות" (בשונה
78 מה"המשכות") הן כתוצאה מעבודת האדם וְעַל־יְדֵי־זֶה על־ידי ההעלאה
79 מלמטה למעלה נַעֲשִׂית הַבְּרָכָה וההמשכה מְלַמֵּעַלָה לְמִטָּה, מִן
80 הָעוֹלָם הַבָּא אֶל הָעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁזֶהוּ הַהִמְשָׁכָה מִבְּחִינַת
81 הַכֶּתֶר, כִּפִּי שֶׁנִּתְבָּאָר לַעֲלִי כִּתְּרוּתָהּ מֵהַהִעֲלָאָה יש המשכה נעלית
82 ביותר.
83 וְעַל־פִּי־זֶה נוֹסֵף בְּאוֹר בְּתוּוֹף ב' הַפְּרוּשִׁים בפסוק "מן העולם
84 ועד העולם", האחד – שהכוונה "מהעולם הזה ועד העולם הבא, מלמטה

(29) ראה לקו"ת ברכה צז, א. 30) ראה פרדס שער ג (שער אם א"ס הוא הכתר) פ"א. עץ חיים שער מב (שער דרושי אבי"ע) ספ"א.
לקו"ת נשא כז, א. כח, א. מאמרי אדה"ז תקס"ו ח"ב ע' תקה. 31) ספר יצירה פ"א מ"ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 למעלה, והשני שהכוונה "מעלמא דאתכסיא לעלמא דאתגליא", מלמעלה
2 למטה שלא זו בלבד שישנם שני הענינים דהעלאה והמשכה,
3 לעיל נתבאר ששני הפירושים אינם סותרים אלא קשורים זה בזה כי בהתגלות
4 האלוקות יש שני אופנים, "העלאה" ו"המשכה". וכאן מוסיף שלא זו בלבד
5 אלא שהם שני האופנים
6 האמורים קשורים ושייכים
7 זה לזה, כיון שההמשכה
8 באה על-ידי ההעלאה
9 שגורמת ומעוררת אותה, ועל-
10 ידי הקדמת ההעלאה,
11 הודות לעובדה שההמשכה באה
12 לאחר שקדמה לה העלאה
13 נעשית ההמשכה
14 ממדרגה נעלית יותר
15 מאשר המשכה שלא קדמה לה
16 "העלאה" ב"אתערותא דלתתא".
17 (ה) ומוסיף הרבי הרש"ב
18 במאמרו לבאר הפרוש
19 דברוך הוי' אלקי
20 ישראל, באופן שמתוודע
21 ב' הפרושים שבדברי
22 ה'צמח צדק' הנ"ל
23 (סעיף א), הפירוש שהכוונה
24 לבחינת "לי ראש" והפירוש
25 שהכוונה ל"נר ה' נשמת אדם",
26 כפי שהולך ומבאר ד"שאל
27 היינו אותיות לי ראש ומכאן
28 שיש קשר מיוחד בין תוכן הענין
29 של "ישראל" לענין הראש.
30 וכמו שבארש הוא
31 כללות החיות שקיימת בגוף
32 האדם מהנפש, וממנו נמשך
33 חיות פרטית בכל אבר
34 בפרט כמו כן עקר
35 כללות ההמשכה וגילוי
36 האלוקות בעולם הוא
37 בנשמות ישראל, ומהם
38 נמשך גילוי אלוקות בעולם.
39 וזהו המשמעות הפנימית של
40 נסח הברכה אליקינו מלך
41 העולם, אליקינו - אלקה
42 שלנו, שתחלת ההמשכה היא בנשמות ישראל, ולכן הקדוש-
43 ברוך-הוא נקרא "אלוקה שלנו" של בני ישראל ואחר כך היא באה
44 כי התחלת ועיקר החיות וגילוי האלוקות היא בבני ישראל ואחר כך היא באה
45 לכללות העולם. ומוסיף לבאר טעם הדבר, בפירוש השני בענינים
46 המיוחד של בני ישראל שהטעם לכך שעיקר הגילוי הוא מבני ישראל הוא

בלבד שישנם שני הענינים דהעלאה והמשכה, אלא
שהם קשורים ושייכים זה לזה, כיון שההמשכה באה
על-ידי ההעלאה, ועל-ידי הקדמת ההעלאה, נעשית
ההמשכה ממדרגה נעלית יותר.

(ה) ומוסיף לבאר הפרוש דברוך הוי' אלקי ישראל,
באופן שמתוודע ב' הפרושים שבדברי
ה'צמח צדק' הנ"ל (סעיף א), ד"שאל היינו לי ראש.
וכמו שבארש הוא כללות החיות, וממנו נמשך בכל
אבר בפרט. כמו כן עקר כללות ההמשכה הוא בנשמות
ישראל, ומהם נמשך בעולם. וזהו נסח הברכה אליקינו
מלך העולם, אליקינו-אלקה שלנו, שתחלת ההמשכה
היא בנשמות ישראל, ואחר-כך מלך העולם. ומוסיף
לבאר טעם הדבר, לפי שנשמות ישראל הן כלים אל
הגלוי, ולכן נקראת הנשמה בשם נר, כמו שכתוב נר
הוי' נשמת אדם, וכמו הנר שהיא כלי אל השמן, שמן
הוא מקור החכמה, וכמו שכתוב שמן משחת קדש,
שמושח את הקדש בחינת חכמה (והינו, שהשמן
שמושח את הקדש הוא בחינת הפתר), ונשמות ישראל
הן כלים אל האור, ולכן עקר ההמשכה היא בנשמות
ישראל, ועל-ידם נמשך הגלוי בעולם. וכן ההעלאה
היא על-ידי נשמות ישראל, שהם המבררים ומעלים
את כל הדברים שבעולם. וזהו ברוך הוי' אלקי ישראל,
כיון שהכל (הן ההמשכה והן ההעלאה) הוא על-ידי
ישראל.

(ו) וסיום המזמור הוא ואמר כל העם אמן הללויה,ה,
שבפסוק זה יש הוספה וחדוש לגבי מה
שנאמר בסיום קאפיטל מ"א, ברוך הוי' אלקי ישראל
מהעולם ועד העולם אמן ואמן, ששם לא נאמר ואמר
כל העם, וכמו שכתב התרגום י"מרון צדיקא אמן
ואמן, צדיקים דוקא, וכאן פתיב ואמר כל העם. ועוד
שבפסוק זה יש הוספה

וחדוש לגבי מה שנאמר בפסוק בסגנון דומה לזה בסיום קאפיטל
מ"א, ברוך הוי' אלקי ישראל מהעולם ועד העולם אמן
ואמן, ששם לא נאמר ואמר כל העם, וכמו שכתב התרגום
בפרק מ"א י"מרון צדיקא יאמרו הצדיקים אמן ואמן, צדיקים
דוקא, וכאן פתיב ואמר כל העם ולא רק הצדיקים וזהו חידוש

לפי שנשמות ישראל הן כלים ראויים ומתאימים אל הגלוי ויש
להם את היכולת לקלוט אותו, ולכן נקראת הנשמה בשם נר, כמו
שכתוב נר הוי' נשמת אדם, וכמו הנר הפמוט שהיא כלי
מתאים וראוי אל השמן, שמן ברוחניות הוא מקור החכמה, וכמו
שכתוב שמן משחת
קדש, שמושח את הקדש
בחינת חכמה (והינו,
שהשמן שמושח את
הקדש הוא בחינת הפתר
כשם שבמשיחת כלי המקדש
בשמן משמעות הדברים היא
שהשמן שמעל לקודש משבח
את הקודש ומגדיל את
קדושתו), ונשמות ישראל
הן כלים אל האור האלוקי
הנעלה שנמשל לשמן, ולכן
עקר ההמשכה והתגלות
האלוקות בעולם היא
בנשמות ישראל, ועל-
ידם נמשך הגלוי בעולם.
וכן ההעלאה של עניני
העולם לקרבם לאלוקות היא
על-ידי נשמות ישראל,
שהם באמצעות עבודת ה'
מתוך מגע עם הדברים הגשמיים
המבררים מפרידים את הטוב
מן הרע ומעלים את כל
הדברים שבעולם לקדושה.
וזהו ברוך הוי' אלקי
ישראל, כיון שהכל (הן
ההמשכה של האור האלוקי
בעולם בדרך מלמעלה למטה
והן ההעלאה של הדברים
הגשמיים וקירובם לאלוקות)
הוא על-ידי ישראל.
(ו) וסיום המזמור פרק ק"ו
בתהלים, המתאים למספר
שנותיו של הרבי הרש"ב בשנה
זו, תשכ"ו, הוא ואמר כל
העם אמן הללויה,ה,
שבפסוק זה יש הוספה
וחדוש לגבי מה שנאמר בפסוק בסגנון דומה לזה בסיום קאפיטל
מ"א, ברוך הוי' אלקי ישראל מהעולם ועד העולם אמן
ואמן, ששם לא נאמר ואמר כל העם, וכמו שכתב התרגום
בפרק מ"א י"מרון צדיקא יאמרו הצדיקים אמן ואמן, צדיקים
דוקא, וכאן פתיב ואמר כל העם ולא רק הצדיקים וזהו חידוש

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 והוספה כי משמעות הדברים היא שיש המשכה וגילוי אלוקות לכללות בני
2 ישראל ולא רק לצדיקים שבהם.

3 וְעוֹד זֹאת, שְׁחֹתֶם הַלְלוּ־הָ, כְּמוֹ הַתְּחִלָּה
4 הַמְּזֹמָר, וְנִמְצָא, שְׁבִמְזֹמָר זֶה נֶאֱמַר ב' פְּעָמִים י"ה, פעם

5 אחת בראשו ופעם שניה בסופו

6 שְׁבִיזָה מְרֻמָּז מָה
7 שְׁכָתוֹב³² בְּיוֹם הַהוּא
8 יְהִיָּה, ב' פְּעָמִים י"ה,
9 דְּלֹא כְּמוֹ עֲכָשׁוּ שִׁישְׁנו
10 הָעֲנִיָּן דִּי"ה ו"ה, כיום לפני
11 קיום היעוד "ביום ההוא יהיה"
12 שם הוי' מורכב מאותיות י"ה –

13 "ר"ה שְׁה"א אַחְרוֹנָה של
14 שם הוי' (שענינה הוא ספירת
15 מַלְכוּת) מְקַבְּלָת את האור
16 והשפע מְאוֹת וְאוֹ" (ז"א –
17 ששת המידות העליונות הנקראת
18 "זעיר אנפין" [פנים קטנות] כי
19 החיות שבהן מועטת ביחס
20 לחיות (שבמוחין), אָבֵל
21 לְעֵתִיד לְבוֹא כְּתִיב ב'
22 פעמים י"ה, שני פעמים יו"ד
23 ה"א שְׁגֵם ה"א אַחְרוֹנָה

בחינת המלכות תְּקַבֵּל מְאוֹת יו"ד

24 (חֻקָּמָה), כְּמוֹ ה"א רִאשׁוֹנָה (בִּינָה)³³ שִׁמְקַבֵּל את אורה
25 והשפעתה מהבינה. וְזֶהוּ גַם הָעֲנִיָּן דְּמֵן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם, שגם

26 אותו יש לפרש על גילוי האלוקות שיהיה לעתיד לבוא שְׁאוֹתוֹ הַגְּלוּי
27 שְׁבַעֲלָמָא עֲלָאָה בעולם העליון (בִּינָה שבה יש ריבוי חיות) יְהִיָּה

28 גַּם בְּעֲלָמָא תַּתָּאָה העולם

29 התחתון (מַלְכוּת שבעת יש
30 בה רק מעט חיות וגילוי)³⁴ עד
31 כדי כך שלא יהיה ביניהם הבדל.
32 וְכָל זֶה יְהִיָּה בְּאַפִּן גְּלוּי,
33 כמאמר רבותינו ז"ל³⁵ לענין
34 כתיבת והגיית שם ה' שְׁבַעֲלָמָא

35 הָזֶה כעת, בזמן הגלות לֹא
36 כְּשֶׁאֲנִי נִכְתָּב אֲנִי נִקְרָא,
37 אלא הקריאה וההגייה של השם
38 שונה מכתבתו נִכְתָּב אֲנִי
39 בִּי"ה אבל הביטוי וההגייה של
40 שם הוי' היא שונה וְנִקְרָא
41 בְּאֶלְ"ף דְּלָ"ת היינו אֲדִי־נִי,
42 אָבֵל לְעוֹלָם הַבָּא לעתיד
43 לבוא נִכְתָּב בִּי"ה וְנִקְרָא
44 בִּי"ה ללא הבדל בין הכתיבה
45 וההגייה — בֵּן תְּהִיָּה לָנוּ

46 בְּבִיאַת גּוֹאֵל צֶדֶק, יְבוֹא וְיִגְאָלְנוּ בְּקֶרֶב מִמֶּשׁ.

(32) זכרי' יד, ט. (33) ראה לקו"ת להאריז"ל עה"פ. לקו"ת במדבר ז, ד. ט, ד. (34) ראה גם סה"מ תרע"ח שם. (35) פסחים נ, א.

אגרות קודש

ב"ה, ר"ח כסלו, תש"כ

ברוקלין.

הרה"ג הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ וכו'

מו"ה יעקב שי'

שלום וברכה!

... תקותי אשר מנצלים ימי חדש זה, הוא חדש הנסים והגאולה, ובו ראש השנה לתורת החסידות
ודרכי החסידות, והרי נכלל זה גם בראש החדש (שלכן נקרא ראש ולא תחלה, וכהביאור בהשם ראש
השנה), ובפרט שהרי במחנה הטי' מקום מרכזי לכו"כ ישיבות, וע"פ השמועה מורגש מפנה בין בני הישיבות
לשמוע (דערהערן) בהנוגע לפנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות.

בכבוד ובברכה לבשו"ט.

בס"ד. שיחת ש"פ חיי שרה, כ"ה מרחשון, מבה"ח כסלו, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

- א. בשיחות א"ב נתבאר מאמר המדרש¹ "יודע ה' ימי תמימים ונחלתם לעולם תהי'², כשם שהם תמימים
- כך שנותם תמימים, בת כ' כבת ז' לנוי, בת ק' כבת כ' שנה לחטא. ד"א יודע ה' ימי תמימים, זו שרה שהיתה
- תמימה במעשי³. אמר ר' יוחנן כהדא עגלתא תמימתא. ונחלתם לעולם תהי', שנאמר ויהיו חיי שרה, מה צורך
- לומר שני חיי שרה באחרונה, לומר לך שחביב חייהם של צדיקים לפני המקום בעולם הזה ולעולם הבא: "לפי'
- הא', למרות (וע"י) השינויים שהיו בפועל בהגוף מצד שנותם, נתגלה אח"כ בהגוף עצם הנשמה שלמעלה
- משינוי, ולכן הם תמימים; ולפי' הב', התמימות היותר נעלית שבזמן ההסתלקות, פעלה תמימות גם בהמעשים
- שלפנ"ד⁴.
- ואף ששרה נסתלקה קודם זמנה — הרי כיון ש"חביב חייהם של צדיקים לפני המקום בעוה"ז ולעוה"ב",
- נמצא, שחיי עוה"ב⁵ הם גם המשך ותשלום שנותי' בעוה"ז, והיינו, לפי שגם לאחר ההסתלקות ישנו המשך
- ענין הזמן (כדמוכח מענין היאָרצייט⁶), וכמסופר ברשימת כ"ק מו"ח אדמו"ר⁷ ע"ד אמירת דרוש על פסוק
- בקאָפּיטל תהלים המתאים למספר השנים של בעל יום ההולדת, כו"כ שנים לאחר ההסתלקות⁸ — הוגה ע"י
- כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ה ע' 92 ואילך.

העבודה, כנ"ל.

(5) שגם שם ישנו ענין העבודה, שהרי "צדיקים אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב". אלא, שבמאד"ל זה יכולים לפרש שעוה"ב קאי רק על עולם התחי', ואילו לפני"ז, בג"ע, יש להם מנוחה. אבל לאמיתו של דבר, הרי זה כמ"ש רבינו הזקן באגה"ק סו"ס טו"ב: "יש כמה וכמה מעלות ומדרגות ג"ע זה למעלה מזה עד רום המעלות, כמ"ש בלקוטי הש"ס מהאריז"ל בפי' מאד"ל ת"ח אין להם מנוחה כו' שעולים תמיד ממדרגה למדרגה בהשגת התורה שאין לה סוף כו', עד אחר התחי' שיהי' להם מנוחה כו'".

(6) והרי ידוע שביאָרצייט* יש ב' ענינים: (א) בנוגע להאדם למטה (שהוא בגדר הזמן) שמקיים את מנהגי היאָרצייט — לסלק ממנו את הדינים כו', (ב) בנוגע לנשמת בעל היאָרצייט למעלה — ענין של כפרה כו' (כדאיתא בספר חסידים (סק"ע. ועוד) בפי' הכתוב (ס"פ שופטים) "ונכפר להם הדם", שגם המתים צריכים כפרה). והיינו, שאף שעכשיו אינה בגדר הזמן, מ"מ, כיון שהיתה למטה בהגבלת הזמן, הנה גם לאח"ז פועלת בה עבודת האדם למטה ביום היאָרצייט (ראה גם תורת מנחם — התועודיות חכ"ח ע' 202 ואילך. וש"נ).

(7) ראה תורת מנחם שם. וש"נ.

(8) וחידוש בזה לגבי ההוכחה מכללות ענין היאָרצייט, כי: בנוגע לכללות ענין היאָרצייט, יש לומר, שזה ע"ד המבואר בנוגע ל"עת רצון" דחצות לילה (דלכאורה: איך שייך לומר שיש זמן מסוים של חצות לילה שהוא עת רצון למעלה, הלא בכל רגע ורגע יש חלק מסוים בכדור הארץ ששם הוא חצות לילה), ש"עת רצון שלמעלה ויחודים עליונים שבקריאת שמע ותפלה וקדושת שבת ויום טוב הוא למעלה מגדר המקום והזמן, רק שמאיר למטה לכל מקום ומקום בזמנו הראוי לו, וזהו ג"כ הטעם ששורה קדושה עליונה בחוץ לארץ ביום טוב שני של גלויות ולכן גם בני ארץ ישראל הבאים לחוץ לארץ חייבים בקדושת היום אף שדעתם לחזור כמו שנתבאר בהלכות יו"ט" (שו"ע אה"ז או"ח מהדו"ת ס"א ס"ח), ועד"ז בנדר"ד, שהשייכות של היאָרצייט לנשמה שמצד עצמה היא למעלה מגדר הזמן אינה אלא מצד פעולת האדם למטה (בקיום מנהגי היאָרצייט כו'); משא"כ אמירת הדרוש כו' — הרי זה ענין שנעשה מלכתחילה ע"י הנשמה למעלה מצד עצמה.

(1) ב"ר ריש פרשתנו.

(2) תהלים לו, יח.

(3) דלכאורה: מאי קמ"ל?! — בודאי שהיתה תמימה במעשי', שהרי היתה צדקנית כו', ועד כדי כך, שנאמר לאברהם "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה", "בקול רוח הקודש שבה, למדנו שהי' אברהם טפל לשרה בנביאות" (וירא כא, יב ובפרש"י).

(4) בענין זה נתבאר גם שלפי פירוש הא', מדובר אודות הפרטים — "מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים" (ריש פרשתנו) — שכל הפרטים הם בשלימות; ואילו לפי פירוש הב', מדובר (לא אודות הפרטים, אלא) אודות הסך-הכל של חיי שרה — "שהיתה תמימה במעשי'".

והחילוק ביניהם — ששלימות הפרטים יכולה להיות רק כאשר מלכתחילה לא הי' בהם חסרון, כי, כאשר הי' ענין של חסרון בהפרטים, אזי אי אפשר לומר שכל הפרטים ד"מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים" הם בשלימות; אבל שלימות הסך-הכל יכולה להיות גם לאחר שהי' חסרון בהפרטים, כי, ע"י התשובה שמהפכת זדונות לזכויות (יומא פו, ב), נעשה הסך-הכל באופן של שלימות.

אמנם, גם כאשר כל הפרטים הם בשלימות (שאין צורך לתקנם ע"י התשובה), ניתוסף עליו בשלימות הסך-הכל — שנוסף לכך שכל פרט ופרט במשך כל השנים הי' בשלימות, הנה בגמר העבודה, לאחר ש"רוב שנים יודיעו חכמה" (איוב לב, ז), ובפרט ש"צדיקים אין להם מנוחה כו' ילכו מחיל אל חיל" (תהלים פד, ח. וראה ברכות ומו"ק בסופו), ועד להילוך בלי גבול — מתעלים כל הפרטים למדרגה היותר נעלית שמגיעים אליה בגמר העבודה (וע"ד מעלת התשובה אצל צדיקים שלא הי' חסרון בעבודתם (במכ"ש מבינוני ש"לא עבר עבירה מימיו כו'" (תניא רפי"ב)) — "לאתבא צדיקייא בתיובתא" (ראה זח"ג קג, ב).

וזהו הרמז בהוספת ר' יוחנן "כהדא עגלתא תמימתא" — ששלימות הסך-הכל, "תמימה במעשי'", אינו באופן שהי' חסרון בהפרטים שנתתקן ע"י התשובה, אלא "כהדא עגלתא תמימתא", "עגלה תמימה בלי מום אשר לא עלה עלי' עול וכל מום לא יהי' בו" (פי' מת"כ לבי"ר שם), היינו, שמלכתחילה לא הי' חסרון בהפרטים (שהרי אם עלה עלי' עול פעם אחת, אזי נפסלת), והעילוי דשלימות הסך-הכל הוא תוספת שלימות בהפרטים לפי ערך השלימות שבגמר

(* לא רק תוך י"ב חודש, שנדע אז עדיין מקושרת הנשמה עם הגוף (ראה שבת קנב, סע"ב), אלא גם לאחר"ז.

ב. ויש להוסיף בהאמור לעיל אודות המשך הזמן לאחר ההסתלקות, שענין זה מוכח גם מנגלה דתורה —
 כמדובר כמ"פ⁹ שכל ענין צריך להיות גם בנגלה דתורה, שהרי "תורה אחת לכולנו"¹⁰.
 ובהקדם הסיפור הידוע¹¹ בנוגע לגאולתו של רבינו הזקן ב"ט כסלו — שזהו ענין המתאים ליום הש"ק זה
 שבו מברכים חודש כסלו:

קודם יציאתו ממאסרו הביטיח רבינו הזקן שלאחרי שיצא לחפשי, יסע לשלשה רבנים מגדולי המגדים.
 וכאשר נפגש עם אחד מהם, שאל אותו: מניין לכם שאתם אומרים¹² שלימוד התורה צריך להיות באהבה ויראה
 דוקא? והשיב לו רבינו הזקן, שמפורש בתיקוני זוהר¹³ ש"אורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא". ואמר
 לו הגאון, אין אנו פוסקים מהזהר, כי אם מהגמרא. והשיב לו רבינו הזקן, שזה מפורש גם בש"ס, ולא ידע
 הגאון למצוא זאת, עד שהראה לו רבינו הזקן במסכת פסחים¹⁴: "רבא רמי, כתיב¹⁵ כי גדול עד שמים חסדך,
 וכתיב¹⁶ כי גדול מעל שמים חסדך, הא כיצד, כאן בעושיין לשמה (מעל שמים), וכאן בעושיין שלא לשמה" (עד
 לשמים), ופירש רש"י במק"א ש"לשמה" היינו מאהבה¹⁷. ונתפעל הגאון מאד.

ובנוגע לענינו:

איתא בגמרא¹⁸: "יעקב אבינו לא מת .. מה זרעו בחיים אף הוא בחיים". והביאור בזה¹⁹ — שגם לאחר
 ההסתלקות הנה לאמיתותו של דבר "לא מת", אלא "הוא בחיים", ופועל פעולתו ועבודתו כו', ולא עוד אלא
 שפעולתו ועבודתו עתה היא כמו הפעולה והעבודה של "זרעו בחיים", שזוהי פעולה בעולם כפי שהוא בגדרי
 הזמן.

וכיון שכן, הרי מובן, שגם כפי שהנשמה היא למעלה יש לה שייכות לגדרי הזמן, כנ"ל.

ג. והנה, ברשימה הנ"ל (ס"א) מסופר ע"ד אמירת דרוש על פסוק דקאפיטל פ"ד, שזה הי' הקאפיטל המתאים
 למספר שנותיו של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע ביום הולדתו (כ"ף מרחשון) באותה שנה — עשרים וחמש
 שנה לאחר הסתלקותו.

וענין זה שייך גם ליום הש"ק זה (שבו נעשה העילוי והשלימות של עבודת כל ימי השבוע באופן ד"לעשות,
 לתקן²⁰), שלאחרי כ"ף מרחשון — ובפרט שהקביעות בשנה זו היא כמו הקביעות בפעם הראשונה, כמסופר
 בקונטרס "חנוך לנער"²¹ כל פרטי המאורעות בנוגע להולדת כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, החל מהחלום
 שחלמה אמו הרבנית, ועד ללידתו ביום השני בעשרים לחודש מרחשון, וכמסופר שם אודות ה"שלם בן זכר"
 בשבת קודש פ' חיי שרה (אף שהברית מילה לא הי' באותו שבוע) — בנוגע לקאפיטל ק"ו, כפי שיתבאר
 לקמן²².

*

ד. על הפסוק²³ "לספוד לשרה ולבכותה", מפרש רש"י: "נסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק, לפי שע"י בשורת
 העקידה שנזדמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט, פרחת נשמתה ממנה ומתה".
 וצריך להבין:

א) הביאור בסמיכות הפרשיות — מקומו בהתחלת הענין, כפי שמצינו בפירוש רש"י בכ"מ²⁴. וא"כ, הי'
 צריך רש"י לפרש ענין זה מיד בהתחלת הפרשה, ומדוע מפרש זאת על התיבות "לספוד לשרה ולבכותה"?

(9) ראה גם תורת מנחם — התוועדויות חמ"ג ע' 322 הערה 3. (18) תענית ה, ב.
 (19) ראה גם תורת מנחם — התוועדויות חל"ו ע' 102 ואילך. (20) ראה ב"ר פ"א, ו ובפרש"י.
 (21) בתחלתו. (22) במאמר ד"ה ברוך הוי' אלקי ישראל גוי' (תורת מנחם —
 התוועדויות חמ"ה ע' 163 ואילך). (23) פרשתנו כג, ב. (24) ראה — לדוגמא — וירא כא, א ובפרש"י. ועוד.
 (10) ראה תניא רפמ"ד. ספמ"ו. ובכ"מ. (11) בית רבי ח"א פי"ט"כ.
 (12) ראה תניא פל"ט ואילך. (13) ת"י (כה, ב). וראה נצו"ז שם.
 (14) נ, ב (ובפרש"י). (15) תהלים נז, יא. (16) שם קח, ה.
 (17) מאירי פסחים שם. וראה רמב"ם הל' תשובה פ"י ה"ה.

(ב) הצורך בביאור סמיכות הפרשיות הוא — כאשר יש קושיא בדבר, שלכאורה, אין זה בהתאם לסדר המאורעות. ואילו בנדודי, מובנת בפשטות סמיכות הפרשיות — בהתאם לסדר המאורעות, שמיתת שרה היתה לאחר (ובסמיכות ל) עקידת יצחק. וא"כ, מדוע צריך רש"י לבאר ש"נסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק, לפי שרש"י בשורת העקידה .. פרחת נשמתה ממנה ומתה?"

ויש לומר, שחדא מתרצה בחברתה: בתחלת הפרשה לא מבאר רש"י סמיכות הפרשיות, כיון שזהו דבר המובן בפשטות; אבל בפסוק "לספוד לשרה ולבכותה" ישנה קושיא שרש"י מתרצה ע"י הביאור בסמיכות הפרשיות, כדלקמן.

ה. בפסוק "לספוד לשרה ולבכותה" — אינו מובן²⁵: מדוע נאמר תחילה "לספוד" ואח"כ "לבכותה", דלכאורה, הבכ"י קודמת להספד, וכדאיתא בגמרא²⁶ "שלשה ימים לבכי ושבעה להספד"? לכאורה יש לבאר מש"נ "לספוד" .. (תחילה ואח"כ) ולבכותה" — לפי שבמיתת שרה ה' העיקר ההספד, ולא הבכי, כיון שהבכי ה' רק מעט, כפי שמצינו במפרשים²⁷ בביאור הטעם שנכתב "ולבכותה" (בכ"ף קטנה), שלא בכה אלא מעט, לפי שזקנה היתה וכבר נמלאו שנותי, ונמצא, שהבכי ה' רק טפל, והעיקר ה' ההספד²⁸. אמנם, בענין זה יש דעה נוספת²⁹ — שמיתת שרה היתה קודם זמנה³⁰, ועדיין לא נמלאו שנותי, שהרי שנות חיי' לא הגיעו אפילו לשני חיי יעקב שהיו מועטים מכל האבות, כמ"ש³¹ "מעט גו' היו ימי שני חיי ולא השיגו את ימי שני חיי אבותי", וכמרומו גם בכ"ף קטנה ד"ולבכותה", לפי שחסרו מימיה כ' שנה משני חיי יעקב, ששני חיי יעקב היו קמ"ז שנה, ושני חיי שרה היו קכ"ז שנה³², וא"כ, אין סיבה למיעוט הבכי, ובמילא, להקדמת ההספד לבכי.

ו. ויש להוסיף בזה:

פירוש רש"י על הפסוק "לספוד לשרה ולבכותה" — בא בהמשך לפירושו על הפסוק "ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים", "לכך נכתב שנה בכל כלל וכלל, לומר לך, שכל אחד נדרש לעצמו, בת ק' כבת כ' לחטא .. ובת כ' כבת ז' ליופי".

והנה, מקורו של פירוש רש"י הוא במדרש הנ"ל בפ' הא' — "יודע ה' ימי תמימים .. כשם שהם תמימים כך שנותם תמימים, בת כ' כבת ז' לנוי, בת ק' כבת כ' לחטא", שבו מודגשת השלימות של כל הפרטים, ולא שלימות הסך-הכל, כבפ' הב', "יודע ה' ימי תמימים, זו שרה שהיתה תמימה במעשי", כנ"ל בארוכה. ובנוגע לענינינו:

שלימות הסך-הכל של כל שנות החיים — מודגשת בעיקר אצל מי שנשלמו שנותיו, משא"כ מי שלא נשלמו שנותיו ומת קודם זמנו (בגלל סיבה כל שהיא), אין מקום להדגיש את שלימות הסך-הכל, דכיון שלא נשלמו שנותיו, לא נסתיימה עבודתו; ולכן יכולים להדגיש רק את שלימות הפרטים, שכל פרט ופרט ה' אצלו בשלימות.

וכיון שרש"י מפרש כפירוש הא' במדרש, שמדובר אודות שלימות הפרטים (ולא כפירוש הב', שמדובר על שלימות הסך-הכל), מוכח, שע"פ פשוטו של מקרא מתה שרה קודם זמנה, ולא נשלמו שנותי.

ונמצא, שלאחרי שרש"י מפרש מ"ש "מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים", כפירוש הא' שבמדרש שקאי על שלימות הפרטים בלבד, ולא על שלימות הסך-הכל, כיון שלא נשלמו שנותי — מתחזקת יותר הקושיא במ"ש

(25) ראה גם פי' ריב"א עה"ת וכלי יקר עה"פ.

(26) מו"ק כז, ב.

(27) פי' הרא"ש ובעל הטורים.

(28) ולהעיר גם מדברי הגמרא (סנהדרין מו, ב): "הספידא יקרא דחיי הוי או יקרא דשכבי .. ת"ש ויבוא אברהם לספוד לשרה ולבכותה, ואי אמרת משום יקרא דחיי הוא, משום יקרא דאברהם משהו לה לשרה (בתמי), ומשני) שרה גופה ניחא לה כי היכי דמייקרא בה אברהם" — שבזה מודגש חשיבות ענין החסד דוקא, שיש בו "משום יקרא דשכבי" (ובזה נכלל גם "יקרא דחיי", כיון דשכבי גופא ניחא להו כו'); משא"כ בכי, שאין בו משום יקרא דשכבי (וראה כלי

יקר הנ"ל).

(29) ראה גם אוה"ח ריש פרשתנו, שהביא ב' הסברות דעות: "ע"י סיבת הבשורה (דעקידת יצחק) עלו לה חיי' פחות ממה שהיו", "אם לא ה' המאורע עוד לה חיים .. שקצבת ימי' יותר הם", או "ששלמו שני חיי' שקצבו לה, אלא שהי' זה (בשורת העקידה) סיבה שמתה על ידה".

(30) ראה גם לקו"ש שבפנים ע' 102 ובהערה 38.

(31) ויגש מז, ט.

(32) פי' התוס' בהדר זקנים.

- 1 "ויבוא אברהם לספור לשרה ולבכותה", שלכאורה הי' צריך להקדים הבכי להספד, דאף שזקנה היתה, מ"מ,
2 כיון שלא נשלמו שנותי, הרי גם ענין הבכי הוא בהדגשה ובריבוי.
- 3 ז. וקושיא זו מתרץ רש"י בפירושו — "לספור לשרה ולבכותה, נסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק, לפי שע"י
4 בשורת העקידה .. פרחת נשמתה ממנה ומתה" — דכיון שמיתת שרה היתה בגלל בשורת העקידה, לכן לא
5 הי' הבכי בריבוי, אלא במיעוט, והעיקר הי' ההספד:
- 6 ובהקדמה — שבנוגע למיתת שרה בגלל בשורת העקידה³³, אפשר לומר שהי' זה מהבשורה המצערת
7 שנעקד³⁴. אמנם, מצד גודל מעלתה של שרה, מסתבר יותר, שסיבת מיתתה היתה (לא בגלל הצער, אלא אדרבה)
8 מרוב שמחה³⁵.
- 9 אך לאידך גיסא — העובדה שמצד רוב שמחה "פרחת נשמתה ממנה ומתה", מורה על חסרון בעבודתה,
10 שהרי העבודה צריכה להיות באופן של רצוא ושוב, אורות בכלים, ואילו אצל שרה היתה השמחה מצד בשורת
11 העקידה באופן של רצוא בלי שוב, ע"ד מיתת שני בני אהרן "בקרבכם לפני ה'"³⁶.
- 12 ונמצא, שמיתת שרה היתה באופן שהיא גרמה זאת לעצמה — עי"ז שעבודתה לא היתה בתכלית השלימות,
13 שהרי אילו היתה עבודתה בשלימות, באופן של רצוא ושוב, לא היתה נשמתה פורחת ממנה.
- 14 וכיון ש"נסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק, לפי שע"י בשורת העקידה .. פרחת נשמתה ממנה ומתה", היינו,
15 שהיא גרמה זאת לעצמה, לכן הי' הבכי במיעוט (כמו במיתת שני בני אהרן), ובאופן של טפל להספד, ולכן
16 נאמר "לספור לשרה (ואח"כ) ולבכותה".

* * *

ח. מאמר (כעין שיחה) ד"ה ברוך הוי' אלקי ישראל גו'.

* * *

- 17
- 18
- 19
- 20 ט. יש ענין נוסף ביום הש"ק זה — שע"פ חלוקת התניא ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר לימי השנה, הנה ביום זה
21 (כ"ה מרחשון) הוא הסיום של אגרת הקודש.
- 22 ואף שלאח"ז ישנו גם קונטרס אחרון, ומצינו שהצ"צ מציין לקונטרס אחרון בכתבו "באגה"ק סי' ל"ה"³⁷,
23 והיינו, שהוא בכלל אגה"ק — הרי מזה גופא שנקרא בשם "קונטרס אחרון", מוכח, שכשמו כן הוא, כך, שהוא
24 ענין בפני עצמו, וכן רגילים להתייחס אליו בתור ענין בפני עצמו, ונמצא, שהסיום של אגה"ק הוא בסימן ל"ב
25 שלומדים ביום הש"ק זה.
- 26 י. באגה"ק זו מדובר אודות ענין הצדקה, ומבאר החילוק שבין "צדקה" ל"צדק": "צדקה לשון נקבה, צדקתו
27 עומדת לעד³⁸, שמקבלת הארה מאור א"ס וכו'", "אבל צדק לפניו יהלך"³⁹ הוא לשון זכר⁴⁰, היא מדת החסד
28 המתעוררת בלב האדם מעצמו ע"י התעוררות אהבת ה' בקריאת שמע .. למסור נפשו באחד ובכל מאדך⁴¹
29 כפשוטו", שזהו"ע נתינת הצדקה בממון — "בכל ממוןך"⁴².
- 30 ונעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן⁴³ — שגם בהתחלת אגה"ק⁴⁴ מדובר אודות "כוונת התפלה מעומקא
31 דלבא .. עד מיצוי הנפש" (תוכן הענין ד"התעוררות אהבת ה' בקריאת שמע .. למסור נפשו באחד), שזהו
32 התעוררות מדת החסד בלב האדם מצד עצמו ("צדק לשון זכר", ובאופן ש"צדק לפניו יהלך", "לפניו מלשון
33 פנימיות"⁴⁵), שפועלת ומביאה לידי נתינת הצדקה בפועל ממש ("בכל מאדך כפשוטו")⁴⁶.

הצדקה; צדק) הוא בחי' זכר (ראה תניא פמ"ג. ובכ"מ).

(41) ואתחנן ו, ה.

(42) ספרי ופרש"י עה"פ. ברכות רפ"ט.

(43) ספר יצירה פ"א מ"ז.

(44) ס"א (קב, סע"ב).

(45) תניא אגה"ק ס"ד (קו, סע"א).

(46) ראה גם אג"ק חכ"ג ע' ת ואילך.

(33) ראה לקו"ש שם הערה 39.

(34) ב"ר פנ"ח, ה. וראה פד"א פל"ב.

(35) פ"י ריב"א עה"ת.

(36) ר"פ אחרי, ובפ"י האוה"ח שם.

(37) קיצורים והערות לספר לקו"א ע' לז.

(38) תהלים קיב, ט.

(39) שם פה, יד.

(40) ולהעיר גם מ"ש (שם צח, ג) "זכר חסדו", היינו, שחסד (ענין

- והנה, באגה"ק זו ישנם כמה ענינים הדורשים ביאור, אבל — כלשון רבינו הזקן בסיום האגה"ק — "כעת
 עת לקצר", ואעפ"כ — כהמשך לשון רבינו הזקן — "כל טוב מהם לא יבצר", כי, הקיצור הוא רק מצידו,
 אבל לאחריו כן הנה⁴⁷ כל אחד ילמד ויעיין בעצמו בכל הדיוקים שבאגה"ק זו.
- יא. באגה"ק זו מבואר ש"באתערותא דלתתא . . אתערותא דלעילא הוא המשכת אור א"ס ב"ה הסוכ"ע
 למטה מטה בעוה"ז הגשמי בבחי' גילוי בזמן התחי", ומוסיף, "כמבואר במכתב דאשתקד באריכות . . וכעת
 עת לקצר, וכל טוב מהם לא יבצר".
- והנה, בתניא ישן⁴⁸, צוין בכתב-יד על הגליון⁴⁹, שהכוונה ב"מכתב דאשתקד" היא לאגה"ק סי' טו"ב⁵⁰.
- אך צריך להבין: באגה"ק הנ"ל מדובר אמנם אודות המשכת אור הסוכ"ע כו', אבל, לכאורה אין שם אריכות
 הביאור יותר ממש"נ כאן, מלבד שורות אחדות, כך, שבמקום לציין "כמבואר במכתב דאשתקד באריכות", הי'
 יכול לכתוב זאת כאן?
- גם צריך להבין: מדוע כאן דוקא "עת לקצר", ולאידך גיסא, "כל טוב מהם לא יבצר", שמשמעות הדברים
 שזהו ע"ד המבואר⁵¹ במארו"ל⁵² "לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה", שב"קיצור" נכלל כל האריכות
 והעומק כו', וכמ"ש הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות⁵³ בנוגע למשנה, שהיא "לשון קצר וכולל ענינים
 רבים", שכל אריכות הדברים שבגמרא נכלל במשנה, וכמאמר אילפא "אי איכא דשאל לי . . ולא פשיטנא לי'
 ממתניתין"⁵⁴.
- יב. ויש לומר הביאור בזה⁵⁵:
- בדרך כלל מבואר שע"י המצוות (ובנדוד, מצות הצדקה) פועלים המשכת האור בעולם האצילות, ולא
 למטה, כיון ש"שכר מצוה בהאי עלמא ליכא"⁵⁶, והרי זה כמונה בקופסא, ובאופן שהמפתח בידו כו'⁵⁷.
- ואילו כאן מבואר חידוש גדול — ש"כל הצדקה והחסד שישראל עושין בעוה"ז . . הן הנה חיות וקיימות
 בעוה"ז הגשמי".
- ולהעיר מדיוק הלשון "חיות וקיימות בעוה"ז הגשמי", ולא כמ"ש לפנינו בנוגע לעשיית הצדקה וחסד:
 "בעוה"ז" (סתם) — כי, "בעוה"ז" סתם יכולים לפרש שהכוונה היא לעוה"ז הרוחני, ולכן מוסיף ומדגיש
 ש"חיות וקיימות בעוה"ז הגשמי", שנמשך כאן למטה ממש.
- ומ"ש ש"הן הנה חיות כו'" — דלכאורה איך שייך לומר בהמצוות ענין של חיים — הרי זה מובן ע"פ
 תורת הרב המגיד⁵⁸ (שיום ההילולא רבא⁵⁹ שלו ב"ט כסלו) שנתבארה ע"י הצ"צ⁶⁰ (שהשנה היא שנת המאה
 להסתלקות-הילולא שלו) בפירוש הכתוב⁶¹ "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם", שכאשר יהודי מקיים מצוה
 מתוך חיות, אזי ממשיך חיות בהמצוה גופא.
- [וע"ד המבואר בלקו"ת⁶² במארו"ל⁶³ שביקש משה ליכנס לארץ "כדי שיתקיימו כולן (כל המצוות) על ידי",
 ש"הקשו בסוף ספר פרי הארץ על לשון ויתקיימו כולן על ידי, דהוי לי' למימר ואקיים כל המצוות כו'" —
 (ומתוך בלקו"ת) ש"המצוות עצמן כשהיו נעשים ע"י משה יהיו מבחי' עליונה יותר כו'"].
- יג. אמנם, ההמשכה בעוה"ז שנעשית ע"י המצוות היא בהעלם, ורק באופן ש"אדם אוכל פירותיהם בעוה"ז,
 והקין קיימת לעוה"ב"⁶⁴.

(57) ראה לקו"ת דברים א, ב. סה"מ תרכ"ז ס"ע תלג. תרכ"ט ריש
 ע' רט. ובכ"מ.

(58) לקו"א סרכ"ז. או"ת אחרי עה"פ.

(59) אג"ק אדה"ז ח"א ע' צח ואילך. וש"נ (נעתק ב"היום יום" יט
 כסלו).

(60) אוה"ת אחרי עה"פ (ע' ק).

(61) אחרי יח, ה.

(62) דרושי סוכות פא, סע"ב ואילך.

(63) סוטה יד, א.

(64) פאה רפ"א.

(47) כ"ק אדמו"ר שליט"א התבטא: "זאָל מען זיך — במחילה
 אַוועקזעצן כו'".

(48) ראה לקוטי הגהות לתניא (קה"ת תשל"ד) ע' פה.

(49) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שמסתמא יכולים לסמוך על זה.

(50) סי"ז (קכה, א ואילך).

(51) ראה תורת מנחם סה"מ סיון ע' שכת. וש"נ.

(52) פסחים ג, ב.

(53) רד"ה אחרי כן ראה להסתפק.

(54) תענית כא, א.

(55) ראה גם שיעורים בספר התניא כאן ע' 1773 ואילך.

(56) קידושין לט, ב. וש"נ.

- 1 וזהו מ"ש רבינו הזקן באגה"ק ש"כעת עת לקצר" — כיון שהמשכה עתה (בזמן הזה) היא בהעלם, ולא
2 בגילוי.
- 3 אך לעתיד לבוא תהי' ההמשכה בגילוי — ועל זה אומר "כמבואר במכתב דאשתקד באריכות", ששם מבואר
4 בארוכה בענין "הקרן לעוה"ב", שזהו גילוי אור הסוכ"ע שיאיר לעתיד לבוא (והיינו, שעתה הוא בהעלם —
5 "כעת עת לקצר", ולעתיד לבוא יהי' בגילוי — "באריכות").
- 6 ומסיים "וכל טוב מהם לא יבצר" — שגם עכשיו "מהם לא יבצר" המשכה זו, כי, הגילוי דלעתיד לבוא
7 אינו באופן שאז יומשך ענין חדש של גילויים, שהרי ההמשכה ישנה גם עכשיו, אלא שהיא בהעלם.
- 8 יד. ויש לקשר זה עם חג הגאולה שבחודש זה (שמתברך בשבת מברכים) — י"ט כסלו:
9 באגה"ק ישנם כמה אגרות שבהם מדובר אודות ענין הצדקה⁶⁵, ובפרט צדקת ארץ ישראל, ארץ החיים.
- 10 ובאחת מהם⁶⁶ נתבאר הענין ד"פדה בשלום נפשי"⁶⁷, ומבאר השייכות לענין הצדקה, "ובפרט צדקת ארץ
11 ישראל שהיא צדקת ה' ממש, כמ"ש תמיד עיני ה' אלקיך בה⁶⁸, והיו עיני ולבי שם כל הימים"⁶⁹, ומסיים:
12 "והיא שעמדה לנו לפדות חיי נפשנו .. ותעמוד לנו לעד כו".
- 13 ויה"ר שבקרוב ממש נזכה לקיום היעוד "פדה בשלום נפשי" — עי"ז ש"ברבים היו עמדי"⁶⁷, שהו"ע קיבוץ
14 כל הניצוצות שנדחו כו', הן בנוגע לעצמו, כל פרטי המחשבה דיבור ומעשה כו', והן בנוגע לכל הסביבה —
15 בביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו.

(65) ראה גם תורת מנחם — התועדויות חל"ט ריש ע' 211. וש"נ.
(66) סוס"ד.
(67) תהלים נה, יט.
(68) עקב יא, יב.
(69) מלכים-א ט, ג. דברי הימים-ב ז, טז.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב מרחשון, ה'תש"כ

ברוקלין, נ.י.

מר יצחק שי' קורן

שלום וברכה!

כיון שכבר עברה עונת הבחירות, ובטח גם ה"אסרו חג" שלה, הנני מרשה לעצמי לבוא עוד הפעם בענין תוכן שיחתנו כשהי' כאן, ובעיקר בענין ב' הנקודות, היינו, ענין קרית גת ושיבת חב"ד דשם, שתקותי שכ' בתור יו"ר עולי רומני' עושה בזה ככל האפשר, וכן בנוגע לעזרתו בענין כפר חב"ד ב', שבענין זה כתבתי בארוכה יותר לידידנו מר שז"ר שי', ולא אאריך כאן, כיון שתקותי שתוכן שיחתנו שמור בזכרונו.

בהזדמנות זו אציין כאן כי שנה זו היא שנת ה- 200 להסתלקות-הילולא של הבעל שם טוב, ומעוררת הזכרונות - הנמסרים מדור לדור, ונזכרים ומתעוררים בפרט בימי יובל. וכיון שהסיסמא בכל עיני היהודים היא, כדברי חכמים במשנתם, המעשה הוא העיקר, הרי תכלית הזכרונות שיביאו לידי מעשים ברוחו. וידוע שאחת מפעולותיו הראשונות של הבעש"ט, עוד קודם התגלותו, היתה להשתדל לחזק ישובי היהודים בכפרים ובפונדקאות על פרשת דרכים, לא רק ברוחניות אלא גם בגשמיות. שמכאן הוראה לכל אחד מאתנו, והאריכות אך למותר.

בכבוד ובברכה לבשורות טובות בכל האמור.

קראתי בעתונות בנוגע לסמניאריון למורים דתיים, וכאילו גם לאיגוד המושבים חלק בזה. ואתענין לדעת פרטים בזה, ות"ח מראש.

לקוטי שיחות ב' מר'חשון כרך טו

מתורגם ללשון הקודש

25 ומכאן מובן, שלמרות שבסיפור זה ישנן הוראות לכל
26 אחד ואחד, בכל-זאת יש כאן הוראה עיקרית גם לאלה
27 שהם בגיל ארבע או חמש שנים,

28 ולא רק לגדול בשנים שהוא במצבו הרוחני קטן בן
29 ארבע או חמש⁶, שלא הגיע לשלמות החינוך⁷, כלומר,
30 שאדם שהוא חסר דעת כל-כך שלא די שאין הוא מבין
31 מעצמו, אלא הוא גם איננו מסוגל להיות מושפע מזולתו,
32 שגם הוא יכול לדרוש בתוקף (בבכי, המוכיח, על
33 איכפתיות בעלת עוצמה גדולה שהיא מעל ומעבר לגבולות
34 אפשרויותיו הרגילות) שהקב"ה יתגלה אליו, כשם שנגלה
35 לאברהם אבינו⁸

36 [הסיבה לכך שדרישה זו אפשרית היא מפני שאברהם
37 אבינו הוא אחד משלושת האבות של כל אחד ואחד מבני
38 ישראל בכל הדורות, ולכן קיימים אצל כל יהודי בירושה
39 הענינים שהיו אצל האבות⁹],

40 אלא בעיקר לקטן, בן ארבע או בן חמש שנים כפשוטו,
41 שגם אותו ניתן לחנך באופן כזה, שהוא ידרוש בכל תוקף,
42 ועד כדי בכי, שהקב"ה יתגלה אליו כפי שהתגלה לאברהם
43 אבינו.

ג.

כיצד ניתן ללמוד מסיפור זה הוראה לגבי כל ילד?

44 לכאורה אפשר לשאול: כיצד ניתן להשוות בין הרבי
45 נ"ע לבין כל ילד יהודי?

46 אצל הרבי נ"ע, בהיותו קדוש מבטן, נשיא בן נשיא,
47 ניכרה כבר בקטנותו גדולתו לעתיד (כמאמר חז"ל¹⁰ "בוצין
48 בוצין מקטפי ידיע"), ומובן שכבר אז הוא היה בר-דעת
49 יותר מאחרים, ואפילו מגדולים – וכיצד ניתן אפוא להסיק
50 ממנו לגבי חינוך כל ילד יהודי, בעוד אשר "שיעור
51 החינוך" הוא "בכל תינוק לפי חריפותו וידיעתו"¹¹?

א.

שאלת הרבי (מהורש"ב) נ"ע בהיותו ילד על
התגלות ה'

1 כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר¹ בקשר לכ' מר'חשון, יום
2 הולדתו של כ"ק אדמו"ר נ"ע², סיפור שארע לבעל יום
3 ההולדת כאשר היה ילד בן ארבע או חמש שנים, בשבת
4 פרשת וירא:

5 הרבי נ"ע נכנס אל סבו כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" כדי
6 לקבל ממנו ברכה לרגל יום הולדתו, והוא פרץ בבכי
7 באומרו: מדוע נגלה הקב"ה לאברהם אבינו ואילו אלינו
8 (אליו) אין הוא מתגלה?

9 ענה לו ה"צמח צדק": כאשר יהודי צדיק³ מחליט בגיל
10 תשעים ותשע שנים שהוא צריך למול את עצמו, הוא ראוי
11 להתגלות הקב"ה אליו.

ב.

יש בסיפור זה הוראה לחינוך כל ילד יהודי

12 כבר דובר מספר פעמים⁴ על ההוראות שניתן ללמוד
13 מסיפור זה לעבודת ה', כבכל סיפורי רבותינו אשר נודעו
14 לנו, ובמיוחד אלה שהתפרסמו, המכילים הוראות לכל אחד
15 ואחד. ועתה נתעכב על נקודה נוספת בסיפור זה.

16 כ"ק מו"ח אדמו"ר דייק כאשר סיפר את הסיפור, וציין,
17 שבעל יום-ההולדת היה אז ילד בן ארבע או חמש שנים.
18 וכיוון שכל דיבור של נשיא בישראל הוא מחושב ומדויק
19 לחלוטין⁵, ובמיוחד דיבור שהוא אומר ברבים ומצווה
20 להדפיסו, יש לומר, שגם פרט זה בסיפור לא בא רק כדי
21 להראות את גדולתו של הרבי נ"ע,

22 [שאפילו בקטנותו מיצר היה על שאין הקב"ה מתגלה
23 אליו, עד כדי-כך שבכה],

24 אלא שיש כאן הוראה לעבודת ה' של כל אחד ואחד.

(9) תו"א ר"פ וזר. וראה לקו"ש חט"ז ע' 52-3 – בביאור פרש"י (ר"פ וזר) וזר, אל האבות – שיש יתרון בענין ד"זארא אל האבות" (שזה כולל ה"זארא אליו ה") לגבי בחי' הפרטיות של האבות (אברהם – חסד, וכו') – כי כל הענין ד"זארא זה הוא רק להיות "אל" האבות, ולכן ישנו ענין זה אצל כאו"א מישראל (הבנים, היורשים) באותה הדרגה כמו"ש אצל האבות (המוריש) [משא"כ בזה שמורשים האבות לכאו"א מבני' מבחי' הפרטיות, יש חילוק בין האבות והבנים], ע"ש.

(10) ברכות מח, רע"א.

(11) שו"ע אדה"ז או"ח סש"מ"ג ס"ג.

(1) ש"פ וירא, כ"ף מרחשון, תרצ"ג. נדפס בהיום יום ע' קג (בקיצור). לקו"ש ח"א [המתורגם] ע' 21. ח"ה כ' מרחשון. שם ע' 321.
(2) שנת כתר"א. תולדותיו בפרטיות – ראה "חנוך לנער". ס' התולדות אדמו"ר מהורש"ב (קה"ת תשל"ב). וראה לקמן ע' 148 הערה הראשונה.
(3) ראה לקו"ש הנ"ל – ב' הנוסחאות שבוה (נת' בלקו"ש ח"ה שם).
(4) לקו"ש הנ"ל. ועוד.
(5) להעיר מפי"ה"מ להרמב"ם אבות פ"א מ"ז.
(6) ראה בכ"ז בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"א (ע' 22).
(7) ראה לקמן בפנים סעיף ד ובהערה 16, 17.
(8) ראה לקו"ש [המתורגם] שם (ע' 22 ואילך).

1 אמנם ברור, שתוכן הסיפור קשור לכל אחד ואחד,
2 שהרי עצם העובדה שהוא סופר ברבים ואף הודפס
3 מוכיחה, שאין זה ענין של הנשיא בלבד, שהוא "משכמו
4 ומעלה גבוה מכל העם"¹², אלא ענין הקשור לכל אחד מן
5 העם,
6 אבל בכל-זאת, די היה לומר, לכאורה, שזוהי הוראה
7 לגדולים בשנים, ואפילו לאלה שלא הגיעו לשלימות
8 החינוך ברוחניות, ומדוע יש לומר שהסיפור מתאים גם
9 לקטן בשנים, כפשוטו?

ד.

יש שיעורים לגיל חינוך

10 הדבר יובן ע"י העובדה, שלמרות ש"שיעור החינוך...
11 הוא בכל תינוק לפי חריפותו וידיעתו", כדלעיל, בכל-זאת,
12 ישנם ענינים בחינוך הקשורים לגיל מסויים¹³, כולל
13 ההלכה הכללית, ש"בציר מבר שית לא תקביל, בר שית
14 קביל וספי ליה כתורא"¹⁴ (=פחות מבן שש שנים לא
15 תקבל ללימוד תורה, בן שש שנים – קבל, והטל עליו עול
16 כשור) – שלימוד התורה עם ילד קטן באופן של העמסת
17 עול, "כתורא"¹⁵, המביא לידי שלמות בחינוך¹⁶, מתחיל רק
18 כשהוא "בר שית"¹⁷.
19 אמנם, גם בענין זה נאמר שהוא תלוי ב"כח הבן ובנין
20 גופו"¹⁸, ואצל "כחוש" מחכים עד שהוא "כבן שבנע"¹⁹,
21 אבל בכל זאת, יש כאן הגבלה של "בציר מבר שית לא
22 תקביל"²⁰, אף אם הוא ילד חזק ובריא²¹ יותר מילד אחר
23 שהוא כבר "כבן שבנע".

(12) ש"א ט, ב. וידוע הביאור (אוה"ת וירא (כרך ד') תשסד, ב. ועוד)
דאפילו "משכמו" גבוה מכל העם (כולל הראש של כאו"א).
(13) ראה לדוגמא (נוסף על הבא לקמן) – עירובין רפ"ח (לענין עירובין
וסוכה). הנסמן לקמן הערה 17.
(14) כתובות נ, א. ב"ב כא, א. וראה רמב"ם הל' ת"ת פ"א ה"ו. פ"ב ה"ב.
טוש"ע יו"ד סרמ"ה ס"ה (וראה לקמן הערה 31 בדעת השו"ע). הל' ת"ת
לאדה"ז פ"א ס"א.
(15) משא"כ "לגלגל" שמתחיל מבן חמש כדתנן באבות (ספ"ה) בן חמש
למקרא (תור"ה וספי' ל' – כתובות שם. ב"ח שם. קו"א להל' ת"ת שם קרוב
לסופו). וראה לקמן הערה 31 בשוה"ג.
(16) ראה רש"י ב"ב שם, דאספי ל' כתורא היינו ש"האכילהו.. תורה.. בעול
נרחו כשור.. עול על צואר", והיינו שאז מתחיל החינוך לעול מצות (כבן י"ג
שנה).
(17) להעיר ג"כ דגבי נטי' פחות מבן שש.. (ש)דינו כקוף לפי שאין בו
דעת כלל ואין כוונתו כוונה" (שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ט ס"כ. מב"י (ד"ה
וקוף) ורמ"א שם סי"א); שיעור הכי פחות דפערטות שמקחן מקח כו' – אף
שהוא "כל חד וחד לפי חורפיו" – הוא "כבר שית" (גיטין נט, א. רמב"ם הל'
מכירה פכ"ט ה"ו. טוש"ע חו"מ ר"ס רלה).
(18) לשון הרמב"ם הל' ת"ת פ"ב שם. ועד"ז בפ"א שם. טור יו"ד שם.

24 כלומר, הגיל של "בר שית" לגבי שלמות החינוך –
25 "ספי ליה כתורא" – איננו תלוי בדעת הקטן ובכוחו. זהו
26 כמו השיעור של "בן י"ג למצוות"²², שאף כאשר ילד קטן
27 הוא בר דעת²³ יותר מילד אחר שהוא כבר גדול בשנים²⁴,
28 גם אז הוא פטור מן המצוות (מדין תורה), אין מצרפים
29 אותו למנין וכדומה.

ה.

השפע האלקי הנעלה ביותר הוא לפי המידות
שנקבעו בתורה

30 ההסבר לכך קשור לשינוי שנגרם בקיום התורה
31 והמצוות בזמן מתן תורה:
32 המצוות לפני מתן תורה הגיעו עד לשרש ומקור
33 הנבראים²⁵, ולכן חשובה היתה שלמות האדם בעבודת ה',
34 שעל ידה ירד השפע האלקי משרש הנברא, אך לא היתה
35 חשיבות רבה כל-כך לאופן קיום המצוה²⁶, ולכן קיים
36 יעקב אבינו את עבודת התפילין באמצעות ה"מקלות",
37 כמוסבר בזהר²⁷.
38 לעומת זאת, קיום התורה והמצוות לאחר מתן תורה
39 מוריד שפע אלקי מהמאציל ברוך-הוא, שמעל לשורש
40 הנבראים. שפע אלקי זה אין הנברא יכול להוריד לעולם
41 בכחות עצמו, אלא מפני שכך קבע המאציל, שכאשר
42 תקויים מצוה מסויימת ירד שפע אלקי מן המאציל למטה.
43 לפיכך מגיע שפע אלקי זה רק כאשר המצוה מקויימת
44 בדיוק לפי המידות²⁸ והשיעורים שנקבעו מלמעלה, במתן
45 תורה.

הל' ת"ת לאדה"ז שם.
(19) תור"ה כבן שש כבן שבע ב"ב שם. רמב"ם, טור, שו"ע (וש"ך) והל'
ת"ת לאדה"ז שם.
(20) וצ"ע בהל' ת"ת לאדה"ז שם, שלא הביא השלילה (כברמב"ם פ"ב
שם. טור שם. שו"ע שם ס"ח) ד"בפחות מכאן אין מכניסין אותו".
(21) ראה לקמן הערה 31 ובשוה"ג שם.
(22) אבות ספ"ה.
(23) ולא רק חריף ובעל השגה כו' – ראה קונטרס התפלה פ"ה. סה"מ
עתי"ר ע' קטו. המשך תערוב' ח"ג ע' א"רכו.
(24) כי גם להדיעה שהשיעור דבן י"ג למצות נלמד מזה שנק' "איש",
שלידיעה זו הו"ע שבטבע, שכן י"ג נעשה גדול בשכל ודיעה (ראה בכ"ז
לקו"ש (ח"ה ע' 421. ח"י ע' 71. לקמן ע' 314). וש"נ) – ה"ז רק רוב בנ"א,
והמיעוט נגרר אחרי הרוב. וראה לקמן הערה 29.
(25) ראה ס' הערכים: חב"ד ע' אבות ס"ג, וש"נ.
(26) ראה ד"ה זכור תרס"ה (קה"ת תשי"ח) פ"ט. ועוד. לקו"ש ח"ג
[המתורגם] ע' 141. ח"ה ע' 327. וראה ס' הערכים שם ס"ד.
(27) ח"א קסב, א. וראה תור"א כג, ג.
(28) כידוע בענין המדידה תורה ומצוות (ד"ה והוא כחתן תרנ"ז פ"ה
ואילך. המשך תרס"ו ע' נב ואילך. ועוד).

(* וגם להדיעה שגם פחות מבן שש כשור, הוא (לא לפי שיש לו (קצת) דעת, כ"א) מפני שנטי' א"צ כוונה (ראה ב"י שם. ועיני"כ שו"ע אדה"ז הל' שחיטה ס"ב קו"א סק"א).

ידועים דברי הרמב"ם³², המרחיב את הדיבור לגבי דרך
הלימוד עם ילד קטן, ואומר, שיש להמריצו "בדברים שהם
אהובים אצלו לקטנות שניו... קרא ואתן לך אגוזים...", כי
בגלל "מיעוט שניו וחולשת שכלו אינו מבין מעלת אותו
הטוב".

והנה כאן דורשים מילד קטן שיצטער עד כדי כבי על
אי התגלות הקב"ה אליו, ולא על טוב גשמי. כלומר, יש
לחנך את הילד כך שאלקות תהא חלק משמעותי מחייו³³
– "דברים שהם אהובים אצלו", עד אשר אי התגלות
הקב"ה אליו באופן שהוא התגלה לאברהם אבינו תגע
מאד לנפשו.

לולא התרחש מאורע זה אצל הרבי נ"ע, אי אפשר
לדעת אם ניתן להביא ילד יהודי לידי רגש כזה, כי מטבעו
הוא נמשך, כדברי הרמב"ם לעיל, לדברים גשמיים, ויש
לחנכו בעזרת הענינים הללו, "שהם אהובים אצלו".

אבל לאחר התרחשות המאורע, ובמיוחד לאחר פרסומו
על-ידי כ"ק מו"ח אדמו"ר והדפסתו, הרי ברור, שבכך
נתגלה ונפתח צינור חדש³⁴, ודרך חדשה בחינוך, כך
שבזמננו³⁵ ניתן על-ידי חינוך מתאים לפרוץ את הגבלות
הטבע של הילד היהודי, ולהרגילו לרצות רוחניות, עד כדי
החדרת רגש עמוק זה בליבו, של תשוקה עצומה להתגלות
ה' אליו.

וכאשר אין ילד יהודי מצטער על אי התגלות ה' אליו,
הרי זה משום שמחנכו אינו מדבר אליו בענין זה בדברים
היוצאים מן הלב, ולא בגלל מגבלותיו שלו.

ח.

ההוראה לכל אחד מתשובת ה"צמח צדק"

כשם שההוראה הנלמדת משאלתו של הרבי נ"ע
ומבכיותו, מכוונת לכל ילד יהודי, כדלעיל, כך גם מתאימה
תשובת ה"צמח צדק" לחינוך כל ילד יהודי:

1 [גם עתה לו היה צדיק כיעקב אבינו, היה ביכולתו
2 להוריד שפע אלקי באמצעות "מקלות", כשם שעשה יעקב
3 אבינו, אבל זהו שפע משורש הנבראים בלבד, בהתאם
4 לדרגת עבודת הצדיק, ולא שפע אלקי מן המאציל עצמו].

5 דומה לכך ענין השיעורים של גיל החיוב במצוות: ילד
6 קטן יכול להיות בר-דעת יותר מגדול בשנים רק לגבי
7 שלמותו שלו, של הנברא²⁹, אבל לגבי הענינים של מוחן
8 תורה – של השפע האלקי מהמאציל עצמו – יש מדה
9 שנקבעה מלמעלה, שהם מתחילים רק מגיל י"ג שנים³⁰.
10 וכן בענין החינוך, ששלמות החינוך הוא מגיל שש שנים.

ו.

בסיפור - חידוש חשוב לגבי חינוך ילדים

11 מכך מובן גם בעניננו, שכיוון שאדמו"ר נ"ע היה
12 באותה עת "בציר מבר שית", הרי שאין מתחשבים
13 בגדלותו ובחכמתו בגיל זה, ולמרות הכל הוא היה עדיין
14 בדרגה של "בציר מבר שית"³¹, שעדיין לא הגיע לשלמות
15 החינוך.

16 וכיוון שכאשר התפרסם סיפור זה, בהראותו שהוא אינו
17 מיוחד רק לנשיאי ישראל, הוא דייק וציין גם את הפרט,
18 שהרבי נ"ע היה ילד בן ארבע או בן חמש שנים, מובן
19 שהענינים בסיפור זה מתאימים לכל ילד יהודי שהוא
20 "בציר מבר שית", שהרי לפי תורת אמת הוא נכלל באותה
21 דרגת חינוך.

ז.

בתקופתנו אפשר לנטוע בלב ילד יהודי תשוקה לאלקות

22 יוצא אפוא, שבפרסומו את הסיפור, רצה הרבי ללמד
23 הוראה מסויימת לחינוך ילד קטן כפשוטו. ומכך מובן
24 שבסיפור זה יש חידוש מיוחד וחשוב לגבי אופן חינוך
25 הילדים, ולא הוראה סתמית בעבודת ה', כפי שיפורט
26 בהמשך הדברים.

(29) להעיר מדעת החת"ס (שו"ת יו"ד ששי"ז) שגבי ב"ר השיעור של גדלות
(גם עתה) תלוי בכ"א כפי שכלו ודעתו.
(30) להעיר מספר השיחות תש"ה ע' 2.
(31) בשו"ע יו"ד שם סעיף ח: "מכניסים התינוקות.. בן חמש שנים
שלמות" (וב"ב שש" (שברמב"ם שם) "היינו בן חמש שנכנס בשנת שש" –
ב"י שם ד"ה ומ"ש בפחות. כס"מ הל' ת"ת פ"ב שם) – והרי בנדוד ה' כ"ק
אדוני "בן ד' או ה".
אבל ראה ב"ח שם (ד"ה מכניסין) דסתימת הלשון "כבן שש כבן שבע"
משמע דשלמות בעינן. וכ"ה דעת אדמו"ר בהל' ת"ת שם ("בן שש.. שלמות").

(* מתאים למשנה ב' ה' למקרא. ובתוד"ה בבציר ב"ב שם (הובא בב"י שם) מפרש – ע"פ כתובות שם "כל המכניס את בנו פחות מבן שש כו' הא דבריא" – דבן ה' למקרא
בבריא לגמרי (ובש"ט שם סק"ג משמע שמפרש כן דעת השו"ע).
אבל ברמב"ם וטור (ואדמו"ר) לא חילקו בין בריא לבריא (ראה ב"ח שם). וראה לעיל הערה 15.

כמו שהאריך בקו"א שם (קריב לסופו).
(32) בפיה"מ שלו סנהדרין ר"פ חלק. וראה הל' תשובה פ"י ה"ה.
(33) להעיר גם מלקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 134.
(34) כידוע בענין "פתח ר"ש" וכיו"ב (סה"מ תרע"ח ע' רפג. ועוד).
(35) ע"ד שמצינו בכמה ענינים – גם להלכה (רמ"א אה"ע סקנ"ו ס"ד.
מג"א אר"ח סקע"ג סק"א. שו"ע אדה"ז חאו"ח סר"ס קעט (ואף שהוא בענין
של סכנה). וראה שד"ח (כרך א' ע' רי ואילך, כ"י ע' קצד). וש"נ) – שנשתנו
הטבעים. וראה לקו"ש ח"כ ע' 386 ואילך.

1 כוונת ה"צמח צדק" בתשובתו לא היתה שהקב"ה
2 התגלה לאברהם אבינו בלבד, כי הוא החליט למול עצמו
3 בהיותו בן תשעים ותשע שנים, ושאצל אחרים אין הדבר
4 אפשרי (שהרי אילו זאת היתה כוונתו היה עונה בקיצור
5 שאי אפשר להשתוות לאברהם אבינו³⁶),

6 אלא, פירוש הדברים הוא, שכל אחד יכול להגיע לידי
7 "וירא אליו ה'", על ידי החלטה שבכל מצב רוחני שבו
8 הוא נמצא (ואפילו צדיק בן תשעים ותשע) עליו למול את
9 עצמו. כלומר; צריך להשתדל להסיר את הכיסוי, ההעלם
10 וההסתרה בעולם³⁷.

11 אמנם, אברהם היה "צדיק בן תשעים ותשע שנים",
12 שהיו לו "יומין שלמין"³⁸ בעבודת ה', והחלטה שלו,
13 שעליו למול את עצמו, היא חידוש גדול הרבה יותר
14 מהחלטתו של מי שאינו צדיק³⁹,

15 בכל זאת, שייכת הוראה זאת לכל אחד מישראל, כפי
16 שידוע הענין של "פתח"⁴⁰ – שלאחר שמישהו עמל על
17 ענין מסויים והביאו לעולם, הוא פותח בכך צינור השפעה
18 זה לאחרים, היכולים להגיע לדרגה זו בפחות עמל,

19 [ובמיוחד לאחר מתן תורה, ניתן להשיג ענינים
20 שהאבות הגיעו אליהם על-ידי יגיעה עצומה, על ידי עמל
21 קטן הרבה יותר⁴¹].

ט.

ילד יהודי אינו צריך להבהל מהסתרה העולם
22 וזוהי ההוראה מתשובת ה"צמח צדק" גם לגבי חינוך
23 קטנים:

24 לאחר שמעוררים אצל הילד את התשוקה הנפלאה שה'
25 יתגלה אליו, צריך להסביר לו, שניתן להגיע לכך באמצעות
26 ההחלטה, שהיהודי צריך תמיד "למול" את עצמו, להסיר
27 את העלם העולם.

28 כלומר, צריך לחנך את הילד שלא להבהל מהסתרה
29 העולם, שלא להבהל מדברי האנשים, דברי ה"עולם", אלא
30 לשים לב רק לרצון התורה. והחלטה זו תהא חזקה אצלו
31 כל-כך, עד אשר "גם כי יזקין לא יסור ממנה"⁴² – גם

(36) ובמכש"כ שאפילו למשה נאמר "במקום גדולים – אברהם – אל תעמוד" (דבר פ"ב, ז).

(37) ראה בכ"ז לקו"ש ח"א [המתורגם] ע' 23. ח"ה [המתורגם] ע' 88. ח"ה ע' 321 ואילך.

(38) זח"א רכד, א. תו"א טז, א. עט, ב. וראה לקו"ש שבהערה הקודמת.

(39) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 91. ח"ה ע' 323.

(40) ראה לעיל הערה 34. וראה מאה שערים (ס"ע כח) – בענין של הבנה והשגה – שהה"מ הי' "נוהג כשנפלה לו איזה השגה הי' אומרה בפה אף שלא יבינו השומעים.. בכדי להמשיך את ההשגה.. בזה העולם ואז.. יוכל אחר..

32 כאשר יגיע לדרגות נעלות ביותר בעבודת ה', יזכור, שעליו
33 "למול" את עצמו.

34 וכך אפשרי גם בקטנותו הענין של "וירא אליו ה'",
35 והוא יאיר את סביבתו, באופן של "והיה ה' לך לאור
36 עולם"⁴³.

י.

מוצאים ענין זה גם בנושא שבין אדם לחברו
37 כשם שרבותינו פתחו צינור חדש בענין החינוך
38 לנושאים ש"בין אדם למקום" – שבזמננו ניתן לחנך ילד
39 יהודי להשתוקק ליהדות, באופן שהיא תיהפך חלק מחייו,
40 עד אשר ייתכן אפילו בכי על אשר אין ה' מתגלה אליו,
41 כך מוצאים ענין זה גם בנושאים שבין אדם לחברו, וגם
42 זאת בסיפור על בעל יום-ההולדת בילדותו⁴⁴, כדלהלן:

43 בהיות הרבי נ"ע בן ארבע שנים, הביא פעם החייט בגד
44 שנתפר לאמו- הרבנית. כאשר מדדו את הבגד, הוציא הרבי
45 נ"ע לתומו חתיכת בד מכיסו של החייט. החייט, כמובן,
46 התבייש ביותר והחל להתנצל, באומרו, שהוא שכח
47 שנתרה בידו יריעת בד זו, וכדומה.

48 לאחר שהלך החייט, הוכיחה אותו אמו- הרבנית, על
49 אשר גרם לעלבון החייט, והילד בכה בכי מר ביותר.

50 לאחר מספר שבועות נכנס אל אביו, הרבי מהר"ש,
51 ושאלו כיצד ניתן לתקן את עוון הלבנת פנים. כאשר שאלו
52 אביו מדוע הוא מתעניין בכך, ענה לו הילד שברצונו לדעת
53 זאת, ולא סיפר את אשר ארע.

54 כאשר תמחה אמו הרבנית, מדוע הוא לא רצה לספר
55 לאביו את הסיפור כולו, ענה: די לי שנשכחתי בהלבנת
56 פנים, והאם עלי לעבור גם על עוון רכילות ולשון הרע?!

יא.

ניתן לחנך כל ילד יהודי לזהירות ב"בין אדם
לחברו"

57 במבט ראשון לא היתה כאן כלל הלבנת פנים
58 "חמורה", כי, כמסופר, הוציא הרבי נ"ע את הבד "לתומו",
59 כלומר בשוגג⁴⁵, ובנוסף לכך, לא היה זה ברבים⁴⁶ – ורק

להשיגה".

(41) ראה ד"ה אמרת ה' תרצ"ה פ"ג (בסה"מ קונטרסים ח"ב). וראה ד"ה זכור שם רפ"א.

(42) משלי כב, ו.

(43) ישע' ס, יט.

(44) נדפס בחנוך לנער ע' 9. ס' התולדות שם ע' 8.

(45) להעיר דחיוב בושת הוא רק במתכוין (משנה ב"ק פו, ב).

(46) להעיר שיש דיעה שהלבנת פנים היא רק ברבים (נסמן באנציק' תלמודית בערכו ע' רי).

15 על כל אחד ואחד מישראל להשתדל בענין החינוך, הן
16 לגבי ילדיו שלו,

17 כמאמר הידוע של בעל יום ההולדת נ"ע⁴⁷, שכשם
18 שהנחת תפילין בכל יום היא מצוה דאורייתא על כל יהודי,
19 ללא הבדל בין גדול בתורה לבין איש פשוט, כך חובה
20 מוחלטת על כל יהודי, להקדיש מחצית השעה בכל יום
21 למחשבה אודות חינוך ילדיו, ולעשות ככל שביכלתו, ואף
22 יותר מכך, כדי לחנך ילדיו להמשיך בדרך שמתוים להם
23 —

24 והן לגבי ילדים יהודיים אחרים, אשר הוריהם לא חנכו
25 אותם כראוי, מאיזו סיבה שהיא, שאז מוטלת החובה על
26 כל חכם וחכם מישראל⁴⁸, לדאוג לכך שילדים אלו יקבלו
27 חינוך מתאים, ועל-ידי כך מקיימים את "צבאות ה'", אשר
28 יצאו מן הגלות בנערינו ובזקנינו... בבנינו ובבנותינו⁴⁹ —
29 על ידי משיח צדקנו בקרוב ממש.

(משיחת ש"פ וירא, כ' מרחשון, תשל"ו ותשל"ז)

1 אמו הרבנית היתה שם, אך למרות זאת, כאשר שמע
2 שנגרמה בושה לחייט, היה איכפת לו ענין זה כל-כך, עד
3 כדי בכי מר.

4 כלומר, לא היה כל-כך אכפת לו שהלבנת הפנים היתה
5 על ידו, שהוא ייענש על כך וכדומה, אלא היה אכפת לו
6 עצם הענין, שנגרמה בושה ליהודי.

7 ולפיכך הוא סרב לספר על כך לאביו, למרות שייתכן
8 שאי-השיבו לשאלת אביו נכלל בעניני כיבוד אב וכדומה,
9 והסיפור הוא רק כדי לתקן את החטא — כי הוא לא סבל
10 את עצם הדיבור על "הלא-טוב" של יהודי.

11 וכיוון שסיפור זה סופר לנו תוך הדגשה שהרבי היה
12 אז בן ארבע שנים, הרי זאת הוכחה שניתן עתה לחנך כל
13 ילד יהודי, גם בגיל זה, באותו אופן.

יב.

חובה לעסוק בחינוך ילדי ישראל

14 מכל האמור לעיל נלמדת גם החובה הגדולה המוטלת

(47) היום יום ע' יג.

(48) רמב"ם שם פ"א ה"ב. ה"ל ת"ת לאדה"ז שם ס"ח (ומוסיף: (מ"ע) ון
התורה). טושו"ע שם ס"ג [ושם — "חכם" (רק פ"א). ויל"פ כפל לשון הרמב"ם
ואדה"ז "כל חכם וחכם", שכולל בזה כל סוגי חכמים — ע"ד "כל צדיק

וצדיק" שבמשנה סוף עוקצין (ראה תוי"ט שם. ובארוכה שיחת י"ט כסלו
תשל"ח), "איש איש" דפ' אמור (כב, יז. מנחות עג, ב. פרש"י עה"ת שם, כה)
ובכ"מ.
(49) בא י, ט.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד מ"ח, תשי"ב

ברוקלין.

מר אשר זעליג שי

שלום וברכה!

מסרו לי שאלתו בהנוגע לנוסח התפלה.

בכלל נוסח הפסוקים בתפלה הוא, כמובן ככתוב בתנ"ך, אלא לפעמים ישנם כמה נוסחאות או
שטעות הדפוס הוא בתנ"ך, ומזה הוא השינוי בסידור, ובכתוב בירמ"י יז, ז, מבטחו צ"ל הטי"ת בפתח,
כנדפס ברוב התנ"ך [אף שבאיזה מהם מובא בקמ"ץ, ולכן יש סידורים בנוסחא בקמ"ץ].

בהזמנות זו, כיון שהכל בהשגחה פרטית, שפנה אלי בזה, אעוררו על ההכרח לקבוע לימוד
בפנימיות התורה, אשר בדורנו נתגלתה בתורת החסידות, שאם בכל הזמנים ובכל המקומות הי' הכרח
בזה, עאכ"כ בתקופתנו ובמדינה זו ביחוד.

ובפרט מהנכון אשר ישמור על התקנה דאמירת השיעור תהלים חדשי - כמו שנחלק התהלים לימי
החדש - בכל יום אחר תפלת הבקר.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

הערות לספר הזהר, פרשת חיי שרה

רבי חזקיה פתח, מי נתן למשפּה יַעֲקֹב ויִשְׂרָאֵל לְבוֹזִים, הֲלֹא ה' וגו'... אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר... אֶסְתַּכֵּלַת בְּעָמָא, וְחִמָּאת דְּדַחְקִי לֹון וְרַמְסִי לֹון בְּגָלוֹתָא... כְּדִין אָמַרְתָּ, מִי נָתַן לְמִשְׁפַּה יַעֲקֹב וְגו'. וְאִינוּן אָמַרְתָּ, הֲלֹא ה' זֶה חֲטָאנוּ לוֹ. וְהִיא אָמַרְתָּ, וְלֹא אָבוּ בְּדַרְכֵּי הַלֹּךְ וְלֹא שָׁמְעוּ בְּתוֹרָתוֹ. וּבִשְׁעָתָא דְּזַמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמַפְקֵד עַל עַמִּיה... בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם בְּקִדְמִיתָא וּלְבִתָּר נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל יִכְנֹס... וְכִדִּין הָרֹפֵא לְשִׁבּוּרֵי לֵב וּמַחְבֵּשׁ לְעַצְבוֹתֵם, דָּא תַּחֲיִית הַמֵּתִים (זהר סוף פרשת חיי שרה).

(רבי חזקיה פתח, מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזים, הלא ה' וגו'... אמר רבי אלעזר... הסתכלה [השכינה] בעם, וראתה איך שדוחקים אותם ורומסים אותם בגלות... אז אמרה, מי נתן למשיסה יעקב וגו'. וישראל אמרו, הלא ה' זה חטאנו לו. והיא אמרה, ולא אבו בדרכיו הלוך ולא שמעו בתורתו. ובשעה שעתידי הקב"ה לפקוד את עמו... מתחלה בונה ירושלים² ואחר כך נדחי ישראל יכנס... ואז, הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם, זה תחיית המתים)

חטאנו – היינו שעברו על מצות לא תעשה. וזהו פגם במלכות, כי מצות לא תעשה, שמור, הן במלכות, שמור לנוקבא. לא אבו בדרכיו הלוך – לא קיימו מצות עשה. והוא פגם בז"א, כי מצות עשה, זכור, הן בז"א, זכור לדכורא. לא שמעו בתורתו – לא למדו תורה (היינו שלא שמעו קול תורה). והיינו פגם בבינה, כי לימוד התורה הוא בבינה.

ועל דרך מה שכתוב³ סור מרע - מצות לא תעשה, ועשה טוב - מצות עשה, בקש שלום - תורה.

בונה ירושלים – הוא תיקון ובנין המלכות, התיקון למה שפגמו במלכות בעברם על מצות לא תעשה. נדחי ישראל יכנס – ישראל שרשם מז"א, ועל ידי שלא אבו בדרכיו הלוך, שלא קיימו מצות עשה, הלכו בגלות, והתיקון הוא קיבוץ נדחי ישראל.

תחיית המתים – היא מבינה (כי נתקנה בברכת

אתה גבור, שלנגד יצחק, בחינת בינה. ונאמר שם מי כמוך בעל גבורות, בעל גבורות הוא בינה). ועל ידי שלא שמעו בתורתו מתו, כי תורה היא תורת חיים, וכשעוסק בתורה אין מיתה, וכפי שמצינו בדוד המלך וברבה בר נחמני⁴. ודוקא כשיש בחינת שמיעה בתורה, כי בשמיעה, אור האוזן, לא היה שבירה כלל, כמו שכתוב⁵ שמעו ותחי נפשכם. והתיקון הוא תחיית המתים, מבינה, שהיא בחינת שמיעה.

(לקוטי לוי יצחק לזהר, פרשת חיי שרה, עמ' 9)

*

יש להוסיף בביאור הקשר לשמות בעלי המאמרים – רבי חזקיה ורבי אלעזר:

התכלית והכוונה של ירידת הגלות אינה אלא בשביל העליה שתהיה על ידי הגאולה. וכמו שכתוב⁶ בגלות מצרים, שהיא השורש לכל הגלויות, "אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה", שתי עליות, העליה של גאולת מצרים והעליה של הגאולה העתידה, עליה נאמר⁷ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות".

ולכן רבי חזקיה דוקא פתח אודות ירידת הגלות, כי הוא שייך למשיח, כמאמר רז"ל⁸ "ביקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח". והיינו, שעל ידו נעשית ה'פתיחה', הכח והחיזוק (חזקיה מלשון חיזוק), לעבודתם של ישראל במשך ירידת הגלות, עד לעליה של הגאולה, וכהמשך מאמר הזהר "ובשעתא דזמין קב"ה למפקד על עמיה". ורבי אלעזר הוא על שם "אלקי אבי בעזרי ויצילני מחרב פרעה"⁹, רמז לעזר שניתן ליהודי מלמעלה שגם בהיותו במצב של גלות יוכל לבוא ולהגיע לעליה של הגאולה.

(תורת מנחם תפארת לוי יצחק, פרשת חיי שרה, עמ' קכב)

4 שבת ל, ב. בבא מציעא פו, א.

5 ישעיה נה, ג.

6 ויגש מו, ד.

7 מיכה ז, טו.

8 סנהדרין צד, א.

9 יתרו יח, ד.

1 ישעיה מב, כד.

2 תהילים קמז, ב.

3 תהילים לז, כז. לקוטי תורה בלק עג, א.

השתדלותו של מענדל רבין

כשנודע לאותו צעיר שקיימת כוונה לשגר את החטיבה שבה שירת לעומק החזית, לקה במחלת-קיבה מסוכנת, ובעקבות זאת נשלח, בהתייעצות של "רופאיו", בצירוף ה"מסמכים" המתאימים, לבדיקות אצל פרופסורים במוסקבה, ושם שוחרר.

בתקופת שירותו כחייל במלחמה נולד לו בביתו הילד הראשון לאחר נישואיו. הוא גויס בשנת 1941, ואילו שחרורו היה כבר בשנת 1944. במשך כל הזמן הוא לא ראה כלל את משפחתו, ואת ילדו עדיין לא הכיר. ולמרות זאת, עוד לפני שנסע לביתו, סטה מדרכו ונסע אלינו היישר ממוסקבה, כדי לראות את הנעשה והנשמע אצלנו.

מיד עם בואו החל האיש לפעול כדי להשיג מרופאים אבחנות רפואיות המצביעות על כך שבעלי, בשל מצב בריאותו, אינו יכול לשהות עוד במקום הימצאו הנוכחי. מאחר שצעיר זה שהגיע לביתנו, מ.ר.¹³⁷, עבד קודם לכן "בפנים", הוא ידע שחובה להשקיע כוחות רבים כדי להוציא את בעלי משם בבוא העת, עם תום חמש שנות גלותו, שכן בדרך הטבע לא יותר לו הדבר.

במשך כל אותם ימים אחדים שבהם שהה אצלנו, התרוצצתי עמו בכל המקומות האפשריים, מחפשת מכרים שיוכלו להנפיק עבורי את המסמכים הנחוצים, כדי שהאיש יוכל לקחתם עמו ולהתחיל לפעול בעניין.

לאחר עמל רב – כפי שדרשה מלאכה שכזו – השיבו בכל מקום את פנינו ריקם. לבסוף הופיע אדם אחד, גם הוא מבני-עירנו, שנתקל בי במקרה ברחוב, ובא לבקרנו. נודע לנו שבתו עובדת כרופאה בבית-הרפואה, והיא מקיימת יחסים טובים עם הרופא הראשי, האיש שהיה צריך לחתום על המסמכים.

רופא זה, שהיה אף הוא גולה מקוריאה, היה אדם מלומד, אך בהיותו כאן בכפר החל לתת בכוס עינו. וכך, תמורת ליטר יי"ש בדרגת זיקוק 90% – שאף אותו הביא מ.ר. עמו משירותו בצבא, מתוך הבנה שאם יצטרך להשיג דבר חשוב כלשהו יוכל יי"ש זה לשמש כאמצעי-התשלום הטוב ביותר, מאחר שלא ניתן היה להשיג בשום מקום – הביא לנו בן-עירנו בתוך יום אחד את המסמכים, ובהם כל הפרטים שניתן וצריך היה לכתוב לצורך העניין, חתומים באופן רשמי בשלוש חתימות, כדת וכדין.

כשהגיע מ.ר. לביתנו בדרך נסיעתו, הוא היה לבוש עדיין, כמובן, במדי עובד צבאי של מחלקת הנ.ק.וו.ד. לכולם אמרנו שהצעיר הוא בננו, והכל סברו שהוא דומה לי מאוד. ובכלל – ה"יחוס" שלנו גדל מאוד משנודע שיש לנו בן שכזה, כך שהיתה לנו "זכות בנים"...

לאחר שהצעיר, מענדל רבין, סיים להכין את כל הדרוש – החל להתחבט בשאלה לאן לנסוע עם המסמכים, ובאיזו עיר יוכל להתחיל לפעול כך שיספיק להשיג עבורנו את האפשרות לנסוע מכאן.

הוא התייחס לבעלי במין קשר פנימי שכזה, בכבוד כה רב ובביטול כה גמור! כל זאת בזכות השפעתו של בעלי, שהיה בה כוח למשוך אליו אנשים בצורה עזה כל-כך.

מ.ר. היה צעיר מסביבה אחרת. הוא היה ממונה בכיר מטעם הממשל הסובייטי ומנהיג איגוד מקצועי באחד המפעלים.

בעבר, כילד קטן, היה הולך ל"חדר", כמו בעיירה יהודית קטנה. הוא החל לבוא ולבקר בביתנו ולהקשיב לכל השיחות התורניות שהתנהלו שם, עד שהגיע לדרגת הבנה כזו שהיה ביכולתו להבין את דברי החסידות ששמע מדי שבת ויום-טוב – זמנים שבהם נהג, לאחר שסיים את עבודתו, לפשוט את בגדי החול ולחצות את הקווים אל עולם הקדושה שבביתנו.

כאדם שהחזיק במשרה כה חשובה, הדבר היה עלול להיחשב לו כמעשה חתרני של ממש. אולם הוא אמר כי הוא מוכן לכל, ובלבד לשבת באותן מספר שעות ליד שולחן אחד עם שניאורסון ולשמוע את דבריו.

אדם שכזה¹³⁹ – בעל כוחות כה גדולים להשפיע על אנשים רחוקים בתכלית ולקרנם – עקרו השלטונות ממקומו, נעלו אותו בד' אמותיו, והרחיקוהו מיהודים בכלל, ומקרביו ומסביבתו בפרט. עובדה זו פגעה בבריאותו כל הימים.

מ. רבין הקדים, איפוא, ונסע לטשקנט עוד לפני שנסע אל משפחתו, אך לא עלה בידו לפעול שם דבר בענייננו. הוא נסע איפוא לקירגיזיה¹⁴⁰, הביא משם את אשתו ואת ילדו, ונסע אתם לאלמא-אטא, שם התגורר כבר אחיו הגדול¹⁴¹, ושם החלו שניהם לפעול להצלתו של בעלי.

כשנפרדנו הוא בכה מאין הפוגות, ואמר: כל מה שרק יש בכוחו של אדם לעשות בעניין זה – יעשה! כך בילינו מספר ימים במחיצת ידיד קרוב, והתחלנו לחשוב על האפשרות שניווע.

(139) הכוונה לרלו"צ.

(140) כיום: קירגיזסטאן (מדינה במרכז אסיה).

(141) הירש רבינוביץ. ראה לעיל ע' 000.

אגרות קודש

ב"ה, כ"א מ"ח, תש"כ
ברוקלין.

הרה"ג ווי"ח אי"א נו"נ רב פעלים
מו"ה יעקב יצחק שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מאור לעש"ק, בו שואל במ"ש בס' תניא קדישא פרק י"ב, והבינוני הוא שלעולם אין הרע גובר כ"כ ולא עבר עבירה מימיו ולא יעבור לעולם וכו', ושואל האם תשובה מאהבה מועילה לענין זה להחשב כאילו לא עבר מעולם.

בגוף שאלתו, מבואר במס' יומא פ"ו סוף ע"א, דתשובה מאהבה עוקר עונו מתחלתו, אבל בהנוגע למ"ש בתניא, יש בזה מקום עיון, שהרי מדגיש שם שלא נקרא עליו שם רשע אפילו רגע אחד כל ימיו, כן מבואר שם פרק א', ואם אח"כ עשה תשובה נקרא צדיק גמור.

שלכן למרות שדוחק קצת בסגנון, לומד הנני פירוש הנאמר בתניא ריש פרק י"ב, שהכוונה, שמעמד ומצב הבינוני הוא באופן כזה, שאינו שייך לעבירה לא בעתיד ולא בעבר, ואף שאפשר שבעבר הי' במצב אחר, הרי נשתנה בינתיים ע"י עבודתו ופעולותיו וכו'.

ועפ"י מתורץ ג"כ האמור בתניא ר"פ י"ד: שכל אדם יכול להיות בינוני בכל עת ובכל שעה, ז.א. אפילו רשע גמור ביכולת כל האמור שהרי אין לך דבר העומד בפני התשובה, ויכול לשוב באופן כזה שלא יהי' שייך לכל הענינים המנויים בפרק י"ב.

אף שאין מזכיר עד"ז תקותי, שניצל הענינים והאפשרויות דחדש תשרי ובפרט שהוא נקרא חדש השביעי מושבע בכל טוב וכדו"ל במד"ר במקומו על הפסוק.

ויהי רצון שכיון שהוא גם חדש הכללי לכל השנה, הנה תומשך הברכה בכל הענינים הפרטים וגם הכללים גם יחד, ובהם גם הפצת המעינות עד שיגיעו גם חוצה, ובפרט אשר השנה, היא שנת המאתים להסתלקות ההילולא של הבעל שם טוב אשר לכשיפוצו מעינותיו חוצה, קאתי מר, דא מלכא משיחא.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

אחר כל זה מה נאמר באברהם, ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק, אחר כל המאורעות וקוראות הזמן ותולדותיו ישמח ה' במעשיו, וישמח ישראל בעושיו, וישמחו השמים ותגל הארץ, וישמח הר ציון ותגלנה בנות יהודה, ופדויי ה' ישובו ובאו לציון ברנה ושמחת עולם על ראשם, ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון ואנחה, ואז ימלא שחוק פינו ולשונינו רנה, אמן כן יהי רצון.

תורת המנחה

כה, יח – וישכנו מחילה עד שור אשר על פני מצרים באכה אשורה על פני כל אחיו נפל

ב. תוכן: רמז בפסוק דכשיבוא בן דוד ויבנה בהמ"ק השלישי יהי נפילה לבני ישמעאל

ע"פ **על פני כל אחיו נפל** יש לדקדק מש"כ "כל", למה לא כתיב על פני אחיו נפל, וי"ל דמרומו כאן מה שיהי' באחרית הימים, דהנה בב"ב (טז) איתא דברכת בכל מכל כל כנגד אברהם יצחק ויעקב ע"ש, נמצא דברכת יעקב מרומז בתבית "כל", ובפסחים (פח) דאברהם קראו הר יצחק קראו שדה ויעקב בית, ע"ש ובמהרש"א שם דזה כנגד ג' בתי מקדשות, דבית ראשון ובית שני נחרבו, משא"כ **בית** שלישי הוא נצחי המרומו "בבית" שהוא נצחי בניגוד להר ושדה ע"ש. ויש לומר דזהו דיוק הכתוב דהבעל הטורים דורש סמיכת סוף פ' חיי שרה על פני כל אחיו נפל עם פ' תולדות ואלה תולדות יצחק, לומר כשיפול ישמעאל משם בן דוד יצמח ע"ש, וזהו מה שאמר הכתוב דנפילת ישמעאל יהי ע"י "כל" (כנגד יעקב) – בהמ"ק השלישי, דאז יהי בית נצחי לעד ולעולמי עולמים ויהי נפילה לבני ישמעאל, ותחזינה עינינו בשוכן לציון ברחמים אכ"ר.

פרי דוד

כג, א – ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה

א. תוכן: רמז בפסוק ויהיו חיי שרה לכל ימי הצרות שיעברו על ישראל ומתי יתמו "בקרית ארבע" רמז לשעבוד ד' גליות, ועוד רמזים בזה

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה, אלו הן כל ימי הצרה שעברו על ישראל, ושי"ן וצד"י מתחלפין כמין יצחק ישחק. וכל הגליות, גלות מצרים וגלות בבל וגלותינו זה וכן כל ימי בית שני, מכלל הצרות היו, כי מתחלתו ועד סופו לא היו בשלוה. ועל כן לא עלו המיוחסין מבבל וגלות ירושלים אשר בספרד, כי ידעו כולם ידיעה ברורה כי הימים ההם מימי הגלות הן, ואמרו מוטב נשב במקומינו ולא נגלה גלות על גלות. וימי הגליות כולם עם בית שני עולים כל מנין השנים אלפים ומאה וששים שנה, כמנין חשבון מא"ה שנה"ה ועשרים שנה"ה ושבע שנים"ה, והעשרים שנה היתרים הם נכנסים בעשרים שבטל התמיד קודם החורבן כי פעמים רבות בטל קודם החורבן. נמצא שכל אלו שני חיי הצרה.

ותמת שרה, שאז יכלו ויתמו כל הצרות. ומתי יתמו בקרית ארבע, אחר שיעברו קורות שעבוד ארבע מלכיות ומלחמת גוג ומוגג דכתיב בה (זכרי' יד, ב) ואספתי את כל הגוים אל ירושלים למלחמה. **היא חברון בארץ כנען**, שיתחברו שם כל הגוים ובעת ההיא יהרג משיח בן יוסף ויבואו כל ישראל לבכות ולספדו דכתיב (זכרי' יב, יב) וספדה הארץ משפחות משפחות לבד וגו' ה"ד ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה.

1 וביאור החשבון: 400 שנה גלות מצרים, 70 גלות בבל, 420 בית שני, 1290 (ע"פ דניאל יב, יא) מעת הוסר התמיד עד סוף הגלות, סה"כ 2180. חשבון המלים בפסוק עולים 2160, והעשרים העודפים הם השנים של ביטול התמיד שהיו לפני החורבן.

אגרות קודש

ב"ה, א' כסלו, תש"כ

ברוקלין.

האברך לוי שי'

שלום וברכה!

מאשרים קבלת מכתבו מכ"ח מ"ח, בו כותב אודות השינוי לטובה באיזה מהענינים שכתב אודותם.

ויהי רצון שגם בשאר הענינים יבשר טוב.

ומוכן וגם פשוט שכיון שהוא בן ישיבה שעליו להוסיף עוד יותר בלימוד התורה בהתמדה ושקידה והידור בקיום מצותי' שע"ז יתוסף עוד בברכות השי"ת בהמצטרך.

כיון שמזכיר שנוהג אביו מנהג טוב להפריש לצדקה בויכרך דוד, אשר יסודו בכתבי האריז"ל ובכ"מ, בטח ימשיך במנהג טוב האמור גם עתה, שגם זה נכלל בהפרשה לצדקה לפני התפלה, שעיקר ענינה זוהי שמו"ע (וכמבואר בהקדמת רבנו הזקן לסידורו), אלא שיש לומר* להוסיף על האמור גם לפני התחלת כל התפלה. וק"ל.

בברכה לבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

♦ יום ראשון י"ט מרחשון ♦

כג (א) וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעָה שָׁנִים (א) וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעָה שָׁנִים
 שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה:

ה"י וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעָה שָׁנִים • לָךְ, נִכְתָּב "שָׁנָה" בְּכָל כָּלָל וּכְלָל, לומר לך שְׁכָל אחד נִדְרָשׁ לַעֲצֻמוֹ, בַּת ק' כָּבַת כ' לַחֲטָא, מֵה בַת כ' לֹא חֲטָאָה, שֶׁהָרִי אֵינָה בַת עֲנָשִׁין, אֵף בַת ק' בְּלֹא חֲטָא, וּבַת כ' כָּבַת ד' לִיפִי. שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה • פֶּלֶן שׁוֹיִן לטוֹכָה. **אבן עזרא**

(ב) וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אֲרָבַע הוּא חֲבֵרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן (ב) וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אֲרָבַע הוּא חֲבֵרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן
 וַיָּבֹא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה וּלְבִיתָהּ:

ה"י בְּקִרְיַת אֲרָבַע • עַל שֵׁם אֲרָבַע עֲנָקִים שֶׁהָיוּ שָׁם: אַחִימָן, שָׁשִׁי וְתַלְמִי וְאַבְיָהֵן. דָּבָר אַחֵר: עַל שֵׁם ד' זוגות שֶׁנִּקְבְּרוּ שָׁם אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ: אָדָם וְחַוָּה, אַבְרָהָם וְשָׂרָה, יִצְחָק וּרְבֵקָה, יַעֲקֹב וְלֵאָה. וַיָּבֹא אַבְרָהָם • מִבְּאֵר שִׁבְעָה. לִסְפֹּד לְשָׂרָה וּלְכַפְתָּהּ • וְנִסְמְכָה מִיתַת שָׂרָה לַעֲקֻדַּת יִצְחָק, לִפִּי שֶׁעַל יְדֵי בְשׁוּרַת הָעֲקֻדָּה, שֶׁנִּזְדַּמְּן בְּנָה לְשַׁחֲטָהּ, וְכַמְעַט שֶׁלֹּא נִשְׁחַט, פְּרִיחָה נִשְׁמְטָה מִמֶּנָּה וַיִּמָּתָה. **אבן עזרא**

(ג) וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פָּנָיו מֵתוֹ וַיְדַבֵּר אֶל־בְּנֵי־חֵת (ג) וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פָּנָיו מֵתוֹ וַיְדַבֵּר אֶל־בְּנֵי־חֵת
 לֵאמֹר: **אבן עזרא**

(ד) גֵּר־וְתוֹשָׁב אֲנֹכִי עִמָּכֶם תָּנוּ לִי אֲחֻזַּת־קֶבֶר עִמָּכֶם (ד) גֵּר־וְתוֹשָׁב אֲנֹכִי עִמָּכֶם תָּנוּ לִי אֲחֻזַּת־קֶבֶר עִמָּכֶם
 וְאֶקְבְּרָה מִתִּי מִלִּפְנֵי:

ה"י גֵּר־וְתוֹשָׁב אֲנֹכִי עִמָּכֶם • גֵּר מֵאֶרֶץ אַחֶרֶת, וְנִתְיַשְׁבְּתִי עִמָּכֶם. וּמִדְּרַשׁ אַגָּדָה: אִם תִּרְצוּ, הֲרִינִי גֵר, וְאִם לֹא, אֶהְיֶה תוֹשָׁב וְאֶטְלָנָה מִן הַדִּין, שֶׁאֶמֶר לִי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: "לִנְרָעָךְ אֶתֶּן אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת". אֲחֻזַּת־קֶבֶר • אֲחֻזַּת קוֹרָע לְבֵית הַקְּבֻרוֹת. **אבן עזרא**

(ה) וַיַּעֲנוּ בְנֵי־חֵת אֶת־אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ: (ה) וַיַּעֲנוּ בְנֵי־חֵת אֶת־אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ:

(ו) שְׁמַעְנוּ אֲדֹנָי גִּשְׁיֵי אֱלֹהִים אֶתְּהָ בְּתוֹכֵנוּ בְּמִבְחָר (ו) שְׁמַעְנוּ אֲדֹנָי גִּשְׁיֵי אֱלֹהִים אֶתְּהָ בְּתוֹכֵנוּ בְּמִבְחָר
 קְבֻרָנוּ קִבֵּר אֶת־מִיתָךְ אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת־קֶבְרוֹ לֹא־יִכְלָה
 מִמֶּנּוּ מִקְבֵּר מִתָּךְ:

ה"י לֹא־יִכְלָה • לֹא יִמְנַע, כְּמוֹ: (תהלים נ) "לֹא תִכְלָא רַחֲמֶיךָ", וְכְמוֹ: (לעיל ח) "וַיִּכְלָא הַגִּשְׁשִׁים". **אבן עזרא**

(ז) וַיָּקָם אַבְרָהָם וַיִּשְׁתַּחוּ לְעַם־הָאָרֶץ לְבְנֵי־חֵת: (ז) וַיָּקָם אַבְרָהָם וַיִּשְׁתַּחוּ לְעַם־הָאָרֶץ לְבְנֵי־חֵת:
אבן עזרא

אבן עזרא על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מוֹסֵר לְשׁוֹם אַחֲרִים שְׁתַּפִּים עִמּוֹ: נִשְׂאִי אֱלֹהִים. דֶּרֶךְ גְּדֻלָּה בְּעִבּוּר כִּי אֶתְּהָ נִבְיָא: יְכָלָה. יִמְנַע. כִּי יִמְצָא בְּה"א גַּם בְּאֶל־יָף בְּאַחֲרוֹנָה: ז' וְדִקְדֻקָּה וַיִּשְׁתַּחוּ. בְּסִפְר הַסֹּד. וְהַאֲמָרִים כִּי הִשְׁתַּחֲוִיתוּ הִיתָה לְשֵׁם, לֹא אֲמָרוּ כְלוּם. כִּי הִכְתוּב אֲמָר שֶׁהִשְׁתַּחֲוִיתוּ לְכִנֵּי חֵת. וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ שִׁישִׁת רֹאשׁוֹ. וְזֶה מִשְׁפַּט הַנּוֹתָן שִׁבְחָ לְאַחֵר. וְגַם מִשָּׁה הִשְׁתַּחֲוִיתָ לְחֻתְנֵךְ:

ג פָּנָיו מֵתוֹ. רָמַז לַגּוֹף. וְעוֹד תִּמְצָא פְרוּשׁ לֵאמֹר:
 ד גֵּר. לְכַדּוֹ הוּא הַלֵּן: וְתוֹשָׁב. הוּא הַגֵּר הַיּוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ. אֲמָר הִנֵּה אֲנִי תוֹשָׁב עִמָּכֶם, וְהַמָּוֶת גָּזוּר עָלֵינוּ, וְאֵין לִי מְקוֹם שִׁיחִיָּה לִי. אֲחֻזָּה כְּמוֹ נִחְלָה. אוּ מְקוֹם שְׁאִיחָיו אוֹתוֹ בְּקֶסֶף הָיִיתָ קִבֵּר לְמִתִּי:
 ו אֲדֹנָי. וְלֹא אֲדוֹנֵינוּ. לְשׁוֹן הַמְדַּבֵּר. וְאֵין מְדַבֵּר

א חַיֵּי. לְשׁוֹן רַבִּים וְלֹא יִתְפָּרְדּוּ. וּמִנְהַג הַלְשׁוֹן לְהַקְדִּים הַמְסָפֵר הַרִב עַל הַמְעַט. וְהַפֶּךְ הַדָּבָר כְּמוֹ שְׁנֵי יַעֲקֹב:
 ב אֲרָבַע. שֵׁם אָדָם גְּדוֹל בְּעֲנָקִים. וְלִהְיוֹתוֹ אַבְרָהָם הוּא עַל דֶּרֶךְ דְּרָשׁ כִּי לֹא הִיָּה מִהֲעֲנָקִים. וְכֹאשֵׁר מִתָּה שָׂרָה הִיָּה אַבְרָהָם בְּמִקוֹם אַחֵר, עַל כֵּן אֲמָר וַיָּבֹא אַבְרָהָם: וְלִכְפֹּתָהּ. לְכַבּוֹת עָלֶיהָ. וְכֵן וּבְכַתָּה אֶת אֲבִיָּה:

שיעור יומי ליום ראשון י"ט מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - כג - פרשת חיי שרה כט

(ח) וַיְדַבֵּר אֹתָם לֵאמֹר אִם־יֵשׁ אֶת־נַפְשְׁכֶם לְקַבֵּר אֶת־מִתִּי מִלִּפְנֵי שְׁמַעְוִנִי וּפְגַעֲוִי־לִי בְּעֶפְרוֹן בֶּן־צֹחַר:

כ"ח" נפשכם • רצונכם • ופגעו-לי • לשון בקשה, כמו: (רות א) "אל-תפגעו-בי".

(ט) וַיִּתֵּן־לִי אֶת־מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר־לוֹ אֲשֶׁר בְּקֶצֶה שְׂדֵהוּ בְּכֶסֶף מָלֵא יִתְּנָה לִי בְּתוֹכְכֶם לְאַחֲזֵת־קֶבֶר:

כ"ט" המכפלה • בית ועליה על גביו. דבר אחר: שפולה בזוגות (עירובין נג). בכסף מלא • אשלים כל שויה. וכן דוד אמר לארונה: (דברי הימים א כא) "בכסף מלא".

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות חלק י, עמוד 60 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

קניית המערה בכסף מלא

וַיִּתֵּן־לִי אֶת־מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה . . בְּכֶסֶף מָלֵא יִתְּנָה לִי

אשלים כל שויה, וכן דוד אמר לארונה בכסף מלא (כג, ט. ובפירוש רש"י)

לכאורה תמוה מה שמוסיף רש"י "וכן דוד אמר לארונה בכסף מלא", הרי הלשון "בכסף מלא" נאמר גם כאן, ומה מוסיף לנו בהבנת הכתובים שגם דוד אמר לארונה "בכסף מלא"?

ויש לומר, דבזה באר לנו רש"י מה שהדגיש אברהם שמוכן לשלם כל שויה:

דכמו שמוצינו אצל דוד, שאף ששקבש את ירושלים מארונה, זכה בה כבר מדין פבוש, מפל-מקום לא רצה לבנות בה מזבח עד ששלם עבורה כסף מלא, וכמו שכתוב (דברי הימים א כא, כד) "כי לא אשא אֲשֶׁר לָהּ" והעלות עולה חנם", שרצה דוד שלא תהיה לארונה שום שיכות למקום המזבח, ולכן שלם לו בכסף מלא, שבזה סלק את זכותו של ארונה מהמקום מפל וכל.

על-דרך-זה היתה פונת אברהם בקניית מערת המכפלה "בכסף מלא", דאף-על-פי שהיה בידו לטלה מן הדיון, שהרי אמר לו הקב"ה "לזרעך אתה את הארץ הזאת" (וכדפירש רש"י לעיל כג, ד), מפל-מקום שלם לעפרון כסף מלא כדי לסלק את זכותו מן המערה לגמרי. **אבן עזרא**

(י) וַעֲפְרוֹן יָשָׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי־חֵת וַיַּעַן עֲפְרוֹן הַחִתִּי אֶת־ אַבְרָהָם בְּאֲזֵנֵי בְנֵי־חֵת לְכָל בְּאֵי שַׁעֲרֵי־וְיָ לֵאמֹר:

כ"ח" וַעֲפְרוֹן יָשָׁב. בתיב חסר, אותו היום מנוהו שוטר עליהם, מפני חשיבותו של אברהם שהיה צריך לו, עלה לגדלה. לְכָל בְּאֵי שַׁעֲרֵי־וְיָ • שכלן בטלו ממלאכתן ובאו לגמל חסד לשרה.

(יא) לֹא־אֲדֹנִי שְׁמַעְנִי הַשְׂדֵּה נָתַתִּי לָךְ וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר־בִּי לָךְ נִתְּתִיהָ לְעֵינִי בְּנֵי־עַמִּי נִתְּתִיהָ לָךְ קֶבֶר מִתְּךָ:

כ"ט" לֹא־אֲדֹנִי • לא תקנה אותה בדמים. נתתי לך • הרי היא כמו שנתתיה לך. **אבן עזרא**

יב וסגיד אברהם קדם עמא דארעא:

(יב) וַיִּשְׁתַּחוּ אַבְרָהָם לִפְנֵי עַם־הָאָרֶץ: **אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

היתה לפני עם הארץ לעפרון, לתת שבח לו:

יא לא בן אדני אף שתשמעני: יב לפני עם הארץ. וזאת ההשתחוויה

ט מערת המכפלה. מערה בתוך מערה: בכסף מלא. ומהפך חסר:

יג ומליל עם עפרון קדם עמא דארעא למימר
ברם אם את עבד לי טיבו קבל מני אתן
בספא דמי חקלא סב מני ואקברה את-מתי
תמן:

(יג) וַיִּדְבֹר אֶל-עֶפְרֹן בְּאוֹנֵי עַם-הָאָרֶץ לֵאמֹר אַךְ אִם-אַתָּה
לוֹ שָׁמְעֵנִי נָתַתִּי בְּסֶף הַשָּׂדֶה קַח מִמֶּנִּי וְאֶקְבְּרָה אֶת-מִתִּי
שְׁמָה:

ה"י אף אם-אתה לו שְׁמְעֵנִי. אתה אומר לי לשמע לך וליקח בתנם, אני אי אפשי בכך "אף אם אתה לו
שְׁמְעֵנִי", הלאי ותשְׁמְעֵנִי. נתתי דוני"ש בלע"ז, מוכן הוא אצלי, והלאי נתתי לך כבר. **אבן עזרא**

(יד) וַיַּעַן עֶפְרֹן אֶת-אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ:

טו רבוני קבל מני ארעא שויה ארבע מאה
סלעין דכסף בינא ובינך מה היא ונת מיתך
קבר:

(טו) אֲדֹנִי שָׁמְעֵנִי אֶרֶץ אַרְבַּע מאֹת שְׁקֶל-כֶּסֶף בִּינִי וּבִינְךָ
מַה-הוּא וְאַתְּ-מִתֶּךָ קָבֵר:

ה"י ביני ובינך. בין שני אהבים פמונו מה היא חשובה, לכולם, אלא הנח את המכר, (כ"ד) ואת-מתך קבר.

טז וקבל אברהם מן עפרון ותקל אברהם
לעפרון ית בספא דמליל קדם בני חתאה
ארבע מאה סלעין דכסף מתקבל סחורא
(נ"י דמתקבל סחורתא) בכל מדינתא:

(טז) וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל-עֶפְרֹן וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעֶפְרֹן
אֶת-הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דָּבַר בְּאוֹנֵי בְּנֵי-חַת אַרְבַּע מאֹת שְׁקֶל
כֶּסֶף עֹבֵר לַפֶּחֶר:

ה"י וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעֶפְרֹן. (בבורות ג) חסר וי"ו, לפי שאמר הרבה ואפלו מעט לא עשה, (כ"ט פז) שנטל ממנו
שקלים גדולים, קנטרין, שגאמר: "עובר לסוחר", שמתקבלים בשקל בכל מקום, ויש מקום ששקליהם גדולים,
שהן קנטרין, צנטיאר"ש בלע"ז. **אבן עזרא**

♦ יום שני כ' מרחשון ♦

יז ויקם חקל עפרון די בכפלתא די קדם
ממרא חקלא ומערתא די בה וכל אילגי די
בחקלא די בכל תחומה סחור סחור:

(יז) וַיָּקָם חֲקֵל עֶפְרֹן אֲשֶׁר בַּמִּכְפֶּלֶה אֲשֶׁר לִפְנֵי מִמְרָא
הַשָּׂדֶה וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר-בּוֹ וְכָל-הָעֵץ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר
בְּכָל-גִּבְלוֹ סָבִיב:

ה"י וַיָּקָם שָׂדֶה עֶפְרֹן. תחומה היתה לו, שיצא מיד הדיוט ליד מלך. ופשוטו של מקרא: "ויקם השדה והמערָה
אשר בו וכל העץ לאברהם למקנה וגו'". **אבן עזרא**

(יח) לְאַבְרָהָם לְמִקְנֶה לְעֵינֵי בְּנֵי-חַת כָּל בְּאֵי שַׁעַר-עִירוֹ:
ה"י כָּל בְּאֵי שַׁעַר-עִירוֹ. בקרב כלם ובמעמד כלם הקנהו לו. **אבן עזרא**

יט ובתר בן קבר אברהם ית שרה אתמה
במערת חקל כפלתא על אפי ממרא היא
חברון בארעא דכנען:

(יט) וְאַחֲרֵי-כֵן קָבַר אַבְרָהָם אֶת-שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֶל-מְעָרַת
שָׂדֶה הַמִּכְפֶּלֶה עַל-פְּנֵי מִמְרָא הוּא חֲבֵרוֹן בְּאֶרֶץ
כְּנָעַן: **אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

יט ואחרי כן קבר אברהם את שרה. ומאז
נתקיים השדה לאחוזת הקבר לו ולזרעו. ונזכרה
זאת הפרשה להודיע מעלת ארץ ישראל על
כל הארצות לחיים ולמתים. ועוד לקיים דבר
ה' לאברהם להיות לו נחלה:

זה הפסוק דבק עם הפסוק שהוא למעלה.
וכן גר ותושב אנכי. והעשרה שהזכיר הגאון
אינם דבוקים:
יח וטעם לעיני בני חת. את אנשי המקום:
וטעם לכל באי שער עירו. כל עובר
ושב:

יג אף אם אתה לו שְׁמְעֵנִי. אם אתה תעשה
בן לו תשְׁמְעֵנִי. או טעמו אם אתה תעשה
בן, לו נתתי כסף השדה:
טז עובר לסוחר. שלא יקח כי אם כסף
נבחר:
יז ויקם. נתקיים ועמד השדה למקנה. והנה

שיעור יומי ליום שני כ' מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום – כד – פרשת חיי שרה לא

(ב) וַיָּקָם הַשָּׂדֶה וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר־בּוֹ לְאַבְרָהָם לְאַחֲזֵת־קֶבֶר
מֵאֵת בְּנֵי־חֵת:

כד (א) וַאֲבָרְהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיְהִי הַבֶּרֶךְ אֶת־אַבְרָהָם
בְּכָל־

כ"ט" – בֶּרֶךְ אֶת־אַבְרָהָם בְּכָל־ "בְּכָל" עוֹלָה בְּגִימָטְרִיָּא 'בֵּן', וּמֵאַחֵר שֶׁהָיָה לוֹ בֵּן, הָיָה צָרִיף לְהַשְׁיֵאוֹ אִשָּׁה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות עמ' ה עמ' 346)

בכל, עולה בגימטריא בן (רש"י כד, א)

לרש"י הקשה: מדוע הקדים הכתוב "וה' בֶּרֶךְ אֶת אַבְרָהָם בְּכָל־" לפני שליחותו של אליעזר, והרי בחיוב האב לבנו להשיאו אשה אין הבדל אם האב הוא עשיר ומבֶּרֶךְ בכל או לא. לכן מפרש ש"בכל" בגימטריא "בן", ולכן הֶצְרֵף להשיאו אשה. **אבן עזרא**

(ב) וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־עַבְדּוֹ זָקֵן בֵּיתוֹ הַמִּשְׁלָל בְּכָל־אֲשֶׁר־
לוֹ שְׁוִים־נָא יָדֶךָ תַּחַת יְרֵכִי:

כ"ט" – זָקֵן בֵּיתוֹ • לפי שהוא דבוק, נקוד זָקֵן. **תחת ירכי** • (שבועות לח) לפי שהנשבע צריך שיטל בידו חפץ של מצוה, כגון: ספר תורה, או תפלין, והמילה היתה מצוה ראשונה לו, ובאה לו על ידי צער והיתה חביבה עליו ונטילה. (ורוצה לומר: מה שלא אמר 'תחת ירכי', והיה לו להשביע העבד במילתו, לפי ששל אברהם היתה ראשונה לו קדם מילת העבד, וקל להבין) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות חלק א, עמוד 38 – מתוך 'לקראת שבת')

נקיטת חפץ בשבועה

שׁוִים־נָא יָדֶךָ תַּחַת יְרֵכִי:

לפי שהנשבע צריך שיטל בידו חפץ של מצוה (כד, ב. ובפירוש רש"י) והנה, אברהם אבינו קים כל התורה עד שלא נתנה (יומא כח, ב), ואם־כֵּן צריך עיון מפני מה לא השביעו במצוה אחרת? ויבין זה, בהקדים מה שהקשה רבנו הזקן (תורה אור פרשת לך לך 'דיבור המתחיל' בעצם היום), דלכאורה מפנין שקלים אברהם אבינו כל התורה כלה, מפני מה המתין במצוות מילה עד שצוהו ה'?

אלא שיש חלוק בין המצוות של האבות להמצוות שלאחרי מתן תורה, דקדם מתן־תורה לא היתה אפשרות להחזיר קדשה בגשמייות העולם, כי היתה גזרה ש"בני רומי לא ירדו לסוריא, ובני סוריא לא יעלו לרומי" היינו שאין קשר בין הגשמייות להרוחניות, ולכן בקיום המצוות דהאבות לא היה כח להחזיר הקדשה בחפץ הגשמי (והקדשה שהיתה בחפץ היתה רק בשעת עשיית המצוה); מה־שאי־כֵן לאחר מתן־תורה נתבטלה גזרה הנ"ל, ועל־ידי קיום המצוה אפשר להחזיר קדשה בחפץ הגשמי שבו נעשית המצוה, ולכן הקדשה נשארת בו בתמידות.

בשונה מכך היא מצוות מילה שנוצטוו עליה האבות קדם מתן תורה, ולכן היה בכחם להחזיר הקדשה בבשר הגשמי, ונהפך להיות חפץ של קדשה. וזהו הטעם שהמתין אברהם בקיום מצוה זו עד שיצטווה, בכדי שקדשת המצוה תחזיר בגשמייות ובאפן תמידי, ומשום הכי השביעו אברהם על־ידי שימת ידו תחת ירכי דוקא - הדבר היחיד שהיה חפצא דקדשה. **אבן עזרא**

(א) וַאֲשִׁבְעֶךָ בַּיהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר
לֹא־תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אֲנֹכִי יוֹשֵׁב
בְּקֶרְבּוֹ:

אבן עזרא

אבן עזרא על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

כטעם הנה ידי תחת רשותך לעשות רצונך.
וזה המשפט צדין בארץ הודו:
ג וטעם אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ. במקום
הזה כי בת פלוני לפלוני בארץ מן השמים.
והוא סוד: הכנעני. כלל לעשתי עשר גוים:

למילה. ואולי היה בן היה נשבע בכרית המילה
ולא בשם. והקורב אלי שהיה משפט בימים
ההם לשום אדם ידו תחת ירך מי שהוא
ברשותו, והטעם אם אמה ברשותי שים נא
ידך תחת ירכי. והאדון יושב והירף על היר,

א בֶּרֶךְ אֶת אַבְרָהָם בְּכָל־. בארץ ימים
ועשר וכבוד ובנים מפל חמדת האדם. ודרש
שבתו היתה שמה בכל, צריך להוסיף ב"ית
משרת:
ב שים נא ידך תחת ירכי. יש אומר רמז

(ד) כִּי אֶל-אֶרֶצִי וְאֶל-מִלְדָּתִי תֵּלֵךְ וְלִקְחַתָּ אִשָּׁה לְבָנִי
לְיִצְחָק:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי 199 השיחות תשמ"ח חלק א, עמוד 84 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

להוסיף בנים לאבינו שבשמים

כִּי אֶל-אֶרֶצִי וְאֶל-מִלְדָּתִי תֵּלֵךְ וְלִקְחַתָּ אִשָּׁה לְבָנִי לְיִצְחָק: (כד, ד)

השליחות הראשונה שמצינו בתורה היא שליחת אברהם את אליעזר עבדו לחרון, לקחת אשה לבנו. ויש ללמד מזה הוראה בעבודת האדם לקונו:

השליחות הראשונה במעלה המוטלת על האדם היא לעשות את כל התלוי בו, לפעל הענין ד"פרו ורבו", לקרב עוד יהודים לתורה ומצוות, שיתוספו עוד "בנים" לאבינו שבשמים, וכמאמר חכמינו ז"ל (סנהדרין יט, ב) "כל המלמד את בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו".

וכמו שאברהם שלח את אליעזר עבדו עד לחרון, "חרון אף של מקום בעולם" (פרוש רש"י סוף פרשת נח), כמו כן על האדם ללכת גם למקומות שהם "יריקים" מתורה ומצוות כדי למצוא שם עוד יהודי ולקרבו לעבודת השי"ת, עד שגם אותו יהודי יפעל גם הוא לקרב עוד יהודים לאביהם שבשמים. **אבן עזרא**

וַיֹּאמֶר לָהּ עֲבָדָא מַאִים לֹא תִיבִי אֶתְמָא
לְמִימִי בְּתֵרִי לְאֶרְעָא הָדָא הָאֲמַכָּא אֶתִּיב יָת
בְּרָךְ לְאֶרְעָא דִּי נִפְקֶתָא מִתְּמָן:

(ה) וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָעֶבֶד אוֹלִי לֹא-תֵאבְּהָ הָאִשָּׁה לְלָכֶת
אַחֲרִי אֶל-הָאָרֶץ הַזֹּאת הִהְשֵׁב אִשִּׁיב אֶת-בְּנִי אֶל-הָאָרֶץ

אֲשֶׁר-יֵצְאֶת מִשָּׁם: **אבן עזרא**

וַיֹּאמֶר לָהּ אֲבָרְהָם אֶסְתַּמֵּר לָךְ דִּילְמָא
תִּתִּיב יָת בְּרִי לְתִמְנָן:

(ו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲבָרְהָם הֲשִׁמָּר לָךְ פֶּן-תִּשָּׁיב אֶת-בְּנִי

שָׁמָּה: **אבן עזרא**

וַיֵּי אֱלֹהָא דְשִׁמְיָא דִּי דְבָרְנִי מִבֵּית אָבִי
וּמֵאַרְעֵי יִלְדוּתִי וְדִי מִלֵּל לִי וְדִי קִיָּם לִי
לְמִימֵר לְבָרְךְ אֲתָן יָת אֶרְעָא הָדָא הוּא
יִשְׁלַח מִלְּאַכְּהָ גְדָמָךְ וְתִסַּב אֶתְמָא לְבָרִי
מִתְּמָן:

(ז) יְהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לָקַחְנִי מִבֵּית אָבִי וּמֵאַרְצִי
מִלְדָּתִי וְאֲשֶׁר דִּבֶּר-לִי וְאֲשֶׁר נִשְׁבַּע-לִי לֵאמֹר לְזָרְעִי
אֲתָן אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת הוּא יִשְׁלַח מִלְּאָכֻ לִפְנֵיךְ וְלִקְחַתָּ
אִשָּׁה לְבָנִי מִשָּׁם:

כַּס"ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לָקַחְנִי מִבֵּית אָבִי • ולא אמר: 'ואלהי הארץ', ולמעלה אמר 'ואשביעך וגו'". אמר לו: עכשו הוא 'אלהי השמים ואלהי הארץ', שהתגליתו בפי הבריות, אבל כשלקחני מבית אבי, הנה 'אלהי השמים' ולא אלהי הארץ, שלא היו באי עולם מכירים בו, ושמו לא הנה רגיל בארץ. מבית אבי • מתחיל. ומארץ מולדתי • מאור פשדים. ואשר דבר-לי • לצרכי, כמו: 'אשר דבר עלי', וכן כל 'לי, ולו ולכם' הסמוכים אצל דבור, מפרשים בלשון 'על', ותרגום שלהם (רצונו, שדרך התרגום להשתמש ל"ב במקום בעבור, וקל להבין) 'עלי, עלוהי, עליהון', שאין נופל אצל דבור לשון 'לי ולו ולכם', אלא: אלי, אלהם, ותרגום שלהם: 'עמי, עמיה, עמהון', אבל אצל אמירה נופל לשון 'לי, ולו ולכם'. ואשר נשבע-לי • בין הבתרים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כ עמ' 565)

עכשו הוא אלקי השמים ואלקי הארץ. . . כשלקחני מבית אבי הנה אלקי השמים (רש"י כד, ז)

עד אברהם הנה הקב"ה אלקי השמים, היינו שאלקות הנה נחשב לדבר שמימי, שאינו שייך לעולם ולעניני העולם. בא אברהם אבינו, האב הראשון והיהודי הראשון, ועם עבודה של מסירות נפש הוריד והקניס אלקות בעולם ובכל עניני העולם, בכל פרטי חיי היום יום, כך שכלם הכירו שה' הוא גם אלקי הארץ. ואכן, הפונה הפנימית של חיי היום יום היא, לפרסם אלקות באופן כזה, שכל הסביבה תראה שה' הוא "אלקי השמים ואלקי הארץ". **אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מלרע לשון שמרים. כמו השמר והשקט. כטעם שקט הוא על שמריו: ז הוא ישלח מלאכו. תפלה. ואלו היתה נבואה, למה אמר ואם לא תאבה האשה:

בפת"ח קטן בעבור שיש ה"א הבגין קמוץ, ואלו נפתח בפת"ח גדול הנה כבר על הלשון: ו כל השמר מלעיל מלשון שמירה. ואשר

ד כי אל ארצי. זאת חרן שדר שם: מולדתי. אור פשדים: ה אולי. ימצא על טעמים רבים, וכן אולי יעשה זרים: נפתח ה"א ההשב.

שיעור יומי ליום שלישי כ"א מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום – כד – פרשת חיי שרה לג

(ח) וְאִם-לֹא תֵאָבֶה הָאִשָּׁה לְלֶכֶת אַחֲרַי וְנָקִית מִשְׁבַּעַתִּי זֹאת רַק אֶת-בְּנִי לֹא תִשָּׁב שָׁמָּה:

כ"א וְנָקִית מִשְׁבַּעַתִּי וְגו' וְקַח לוֹ אִשָּׁה מִבְּנוֹת עֵנָר, אֲשֶׁפֶל וּמִמָּרָא (קידושין סא). רַק אֶת-בְּנִי וְגו' • רַק', מַעוּט הוּא: בְּנִי אֵינוֹ חוֹזֵר, אֲבָל יַעֲקֹב בֶּן בְּנֵי, סוּפוֹ לַחֲזוֹר. אבן עזרא

(ט) וַיֵּשֶׁם הָעֶבֶד אֶת-יָדוֹ תַּחַת יָרֵךְ אֲבִרָהֶם אֲדֹנָיו וַיִּשָּׁבַע לוֹ עַל-הַדָּבָר הַזֶּה:

♦ יום שלישי כ"א מרחשון ♦

(י) וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גִּמְלִים מִגְּמָלֵי אֲדֹנָיו וַיִּלָּךְ וְכָל-טוֹב אֲדֹנָיו בִּידוֹ וַיָּקֶם וַיִּלָּךְ אֶל-אַרְם נְהָרִים אֶל-עִיר נְחוּר:

כ"א מִגְּמָלֵי אֲדֹנָיו • (כ"ד) נִכְרִין הָיוּ מִשְׁאָר גִּמְלִים, שֶׁהָיוּ יוֹצְאִין זְמוּמִין מִפְּנֵי הַגָּזֹל, שֶׁלֹּא יָרְעוּ בְּשָׂדוֹת אֲחֵרִים. וְכָל-טוֹב אֲדֹנָיו בִּידוֹ • (כ"ה) שֶׁטֶר מִתְּנָה כְּתֹב לִיצְחָק עַל כָּל אֲשֶׁר לוֹ, כְּדֵי שִׁיקְפָצוֹ לְשִׁלַּח לוֹ בְּתָם. אַרְם-נְהָרִים • בֵּין שְׁתֵּי נְהָרוֹת יוֹשְׁבֹת.

(יא) וַיִּבְרַךְ הַגִּמְלִים מַחוּץ לָעִיר אֶל-בְּאֵר הַמַּיִם לַעַת עֹרֹב לַעַת צָאֵת הַשָּׂאֵבֶת:

כ"א וַיִּבְרַךְ הַגִּמְלִים • הַרְבִּיצִם. אבן עזרא

(יב) וַיֹּאמֶר יְיָ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנִי אֲבִרָהֶם הִקְרַה־נָּא לִפְנֵי הַיּוֹם וַעֲשֵׂה-חֶסֶד עִם אֲדֹנִי אֲבִרָהֶם: אבן עזרא

(יג) הִנֵּה אֲנֹכִי נֹצֵב עַל-עֵין הַמַּיִם וּבְנוֹת אֲנֹשֵׁי הָעִיר יֵצְאוּ לְשָׂאֵב מַיִם:

(יד) וְהָיָה הַנַּעֲרָה אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהֵי הַטִּי-נָא כִּדָּךְ וְאִשְׁתָּהּ וְאִמְרָה שְׂתֵּיהּ וְגַם-גְּמָלֶיךָ אֲשָׁקָה אֹתָהּ הַכֹּחֶלֶת לְעַבְדְּךָ לִיצְחָק וְכֵּה אֲדַע כִּי-עֲשִׂיתָ חֶסֶד עִם-אֲדֹנִי:

כ"א אֹתָהּ הַכֹּחֶת • רְאוּיָה הִיא לוֹ, שֶׁתֵּהָא גּוֹמֶלֶת חֲסִדִּים, וְכֹדַאי הִיא לִכְנֶס בְּבֵיתוֹ שֶׁל אֲבִרָהֶם, וּלְשׁוֹן 'הוֹכַחַת', בִּרְרָתָהּ, אֶפְרוֹבִישׁ"ט בִּלְע"ז. וְכֵּה אֲדַע • לְשׁוֹן תְּחִנָּה, 'הוֹדַע לִי כֵּה'. כִּי-עֲשִׂיתָ חֶסֶד • אִם תִּהְיֶה מִמְשַׁפְּחָתוֹ וְהוֹנְגָתָ לוֹ, אֲדַע "כִּי עֲשִׂיתָ חֶסֶד" (כ"ה).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 60)

וְהָיָה הַנַּעֲרָה אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהֵי (כד, יד)

עַל הַפְּסוּק (שְׁמוֹת ב, ח) "וַתִּלָּךְ הָעֲלֵמָה" אָמְרוּ רַז"ל (סוטה יב, ב) "מִלְמַד שֶׁהִלְכָה בְּזִרְיוֹנוֹת כְּעֲלֵמָה". וְכֹתֵב הַמַּהֲרָשׁ"א: "לִפִּי שֶׁכָּבַר בְּעֵינָיו זֶה קִרְאָהּ הַכְּתוּב אַחֲתוֹ, וְכֵּן, גַּבִּי הִלִּיכָה אַחֵר אִמָּה, קִרְאָהּ עֲלֵמָה". וְצָרִיךְ עֵינֵינוּ, שֶׁהָרִי כֵּן דֶּרֶךְ הַמִּקְרָאוֹת לְשׁוֹנוֹת מִפְּנֵי

ח לֹא תִשָּׁב שָׁמָּה. שֶׁעֲמַד בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְשֶׁעַם לֹא תִשָּׁב בְּעִבּוּר אֲבִרָהֶם שֶׁהוּא יֵאָמַר וַיִּבְרַךְ הַגִּמְלִים. הַכְּרִיכִם עַל בְּרִיָּהֶם: יב הִקְרַה נָא לִפְנֵי. כִּטְעַם הֵכֵן חֲפָצִי לִפְנֵי. וְכֵן כִּי הִקְרַה ה' אֱלֹהֶיךָ:

יפי המליצה. וכנראה בתבת "העלמה" גופא, שמתחלה כתיב "והיה הנערה", ואחר כך נאמר, בענין זה עצמו, "והיה העלמה" (פסוק מג). **אבן עזרא**

טו ויהיה הוא עד לא שיצי למללא והא
רבקה נפקת דאתילידת לבתואל בר מלכה
אתת נחור אחוהי דאברהם וקולתה על
בתפה :

(טו) וַיְהִי־הוא מֶלֶךְ בְּלָה לְדַבֵּר וְהָיָה רַבְּקָה יֵצֵאת אִשָּׁר
יִלְדָה לְבִתּוֹאֵל בֶּן־מִלְכָּה אִשְׁתִּי נָחוֹר אָחִי אֲבִרָהָם וְכֵדָה
עַל־שִׁכְמָה:

טז ונעולמתא שפירת חיוז (נ"י שפירא
למחזי) לחדא בתלמא וגבר לא ידעה
ונחמת לעינא ומלת קולתה וסלקת :

(טז) וְהַנְּעִרָה מִבֵּת מֶרְאֵה מְאֹד בְּתוֹלָה וְאִישׁ לֹא יָדָעָהּ
וַתֵּרֶד הָעֵינָה וַתִּמְלֵא כֵדָה וַתַּעַל :

כז"י בְּתוֹלָה • מִמָּקוֹם בְּתוּלִים (כ"י). וְאִישׁ לֹא יָדָעָהּ • שְׁלֹא בְּדִרְכָּהּ, לְפִי שִׁבְנוֹת הַנְּכָרִים הָיוּ מְשֻׁמְרוֹת מִקּוֹם
בְּתוּלִיָּהּ וּמִפְקִירוֹת עֲצָמָן מִמָּקוֹם אֲחֵר, הָעֵיד עַל זֶה שֶׁנִּקְיָה מִכָּל. **אבן עזרא**

יז ויהיט עבדא לקדמותה ואמר אשקיני (נ"י
אטעמני) כען זעיר מנא מקולתיה :

(יז) וַיֵּרֶץ הָעֶבֶד לְקִרְאָתָהּ וַיֹּאמֶר הַגְּמִיאֵנִי נָא מִעֵט־מַיִם
מִבְּרֶךְ:

כז"י וַיֵּרֶץ הָעֶבֶד לְקִרְאָתָהּ • לְפִי שֶׁרָאָה שֶׁעָלוּ הַמַּיִם לְקִרְאָתָהּ (בראשית רבה) • הַגְּמִיאֵנִי נָא • לְשׁוֹן גְּמִיעָה, הוּמִי"ר בְּלַע"ז.

יח ונאמרת אשת רבוני ואחיאצ ואחית
קולתה על ידה ואשקתה :

(יח) וַתֹּאמֶר שְׁתָּה אֲדֹנָי וַתִּמְהַר וַתֵּרֶד בְּדָה עַל־יְדָהּ
וַתִּשְׁקָהּ:

כז"י וַתֵּרֶד בְּדָה • מֵעַל שִׁכְמָה.

יט ושיציאת לאשקיותה ואמרת אף לגמליך
אמלי עד די ספקון למשתי :

(יט) וַתִּכָּל לְהַשְׁקוֹתָ וַתֹּאמֶר גַּם לְגַמְלֶיךָ אֲשָׂאב עַד
אִם־כָּלוּ לִשְׁתִּתִּי:

כז"י עַד אִם־כָּלוּ • הָרִי 'אִם' מְשֻׁמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן 'אֲשֹׁר'. אִם־כָּלוּ • תִּרְגָּם אוֹנְקְלוֹס: 'דִּי סְפָקוֹן' שֶׁזֶה הָיָה גִמְרֵי שְׁתִּיתָן,
כְּשֶׁשְׁתִּיתָ דִּי סְפָקוֹן.

כ ואחיאצ ונפצת קולתה לבית שקנא
ורקטת עוד לבירא לממלי ומלת לכל
גמלוי :

(כ) וַתִּמְהַר וַתַּעַר בְּדָה אֶל־הַשִּׁקָּת וַתֵּרֶץ עוֹד אֶל־הַבָּאָר
לְשָׂאב וַתִּשְׁאָב לְכָל־גַּמְלָיו:

כז"י וַתַּעַר • לְשׁוֹן נִפְיָצָה, וְהִרְבָּה יֵשׁ בְּלִשׁוֹן מִשְׁנֵה 'הַמַּעַרָה מִכְּלִי אֶל כְּלִי', וּבִמְקָרָא יֵשׁ לוֹ דוּמָה: (תהלים קמא) "אֶל
תַּעַר נִפְשִׁי", (ישעיה נג) "אֲשֹׁר הָעָרָה לְמוֹת נִפְשׁוֹ". הַשִּׁקָּת • אֲכָן חִלּוּלָה שְׁשׁוּתִים בָּהּ הַגַּמְלִים.

כא וגברא שחי בה מסתפל שתיק למידע
האצלח יי ארחה אם לא :

(כא) וְהָאִישׁ מִשְׁתַּאֵה לָהּ מִחֲרִישׁ לְדַעַת הַהֲצִלִּיחַ יְהוָה
דְּרָבּוֹ אִם־לֹא:

כז"י מִשְׁתַּאֵה • לְשׁוֹן שְׂאִיָּה, כְּמוֹ: "שָׂאוּ עָרִים", (ישעיה ח) "תִּשְׂאָה שְׂמָמָה". מִשְׁתַּאֵה • מִשְׁתוּמָם וּמִתְבַּהֵל עַל
שְׂרָאָה דְּכָרוֹ קְרוֹב לְהַצִּלִּיחַ, אֲבָל אֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם מִמְשַׁפַּחַת אֲבִרָהָם הִיא, אִם לֹאוֹ. וְאֵל תִּתְּמָה בְּתִי"ו שֶׁל מִשְׁתַּאֵה,

שְׁתַּעֲשֶׂה דְּרָבּוֹ מוֹסֵר כְּמוֹ בֵּת נָדִיב. וְהָשֵׁם שְׁמֵה
תְּפִלָּתוֹ. וְדָרָךְ יְהוֹנָתָן אַחֲרָת:
טז וְאִישׁ לֹא יָדָעָהּ. רְחוֹק שִׁיבְרֵי הַתּוֹב
עַל חוּץ הַדְּרָךְ. וְכִּי פִּרְשׁ שִׁיבְרֵי שְׁתַּחֲוִיָּה
הַנְּעִרָה בְּתוּלָה וְיִשְׁכַּב עָמָה אִישׁ גַּם תַּחֲרֵי,
וְאֵין רְאוּי לְגַלּוֹת דְּבַר עָרוּשׁ:

שְׁתַּשְׁקָהּ וַתִּשְׁקָה לְגַמְלָיו וּמִצָּאָה שְׁחִיא
מִמְשַׁפַּחָה אַחֲרָת הָיָה עוֹזֵב אוֹתָהּ וְלֹא הִפְסִיד
כָּלוּם. כִּי וַיֹּאמֶר בֵּת מִי אֵת, פִּרְוִשׁוֹ וּכְבֹד
אִמֵּר לָהּ קִדְּם שִׁיתֵּן לָהּ כָּלוּם. וְכֵן אִמֵּר וְאֲשָׂאֵל
אוֹתָהּ וְאֲשִׁים הַנָּגוּם. וְכָלֵל הַדְּכָר שֶׁהַתְּפִלָּה
לִשְׁם שִׁיבְרֵי אַחַת מִמְשַׁפַּחַת אֲדוֹנָיו. וְהַחֲכִיחָהּ

יֵד אוֹתָהּ הוֹכֵחָתָה. נִסְמָךְ הָעֶבֶד עַל תְּפִלָּת
הַנְּבִיא שֶׁהָשֵׁם עָנָהּ וְהוֹכִיחַ בְּחִלוּם עַל יֵד
הַמַּלְאָךְ, שֶׁהוּא שְׁלִיחַ הָשֵׁם לְעֻזּוֹ. וְהָעֶבֶד
חָשַׁב בְּלִבּוֹ כִּי אֵין עִם נָדִיב כְּמוֹ מִשְׁפַּחַת
אֲדוֹנָיו. וְרַבִּים יִתְמָחוּ בְּאִמְרָם שֶׁלֹּא כַּהֲגִן.
וְלֹא יִדְעָתִי לְמָה, כִּי אֵלוֹ הִתְהַ נְעִרָה אַחֲרָת

שיעור יומי ליום רביעי כ"ב מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - כד - פרשת חיי שרה
 שאין לה תבה שתחלת יסודה שי"ן ומדברת בלשון מתפעל, שאין תי"ו מפרידה בין שתי אותיות של עקר היסוד, כגון: "משתאה" מגזרת "שאה", "משתולל" (ישעיה נט) מגזרת "שולל", (שם טז) "וישתומם" מגזרת שממה, "וישתמר חקות עמרי" (מכה ו) מגזרת וישמר. אף כאן, משתאה, מגזרת תשאה. וכשם שאתה מוצא לשון משומם באדם נבהל, ונאלם ובעל מחשבות, כמו: "על יומו נשמו אחרונים", (ירמיה ב) "שמו שמים", (דניאל ד) "אשתומם כשעה חדא", כך תפרש לשון שאיה באדם בהול ובעל מחשבות. ואונקלוס תרגם לשון שהיה, "וגברא שהי", שוהה ועומד במקום אחד, לראות "ההצליח ה' דרכו". ואין לתרגם שתי, שהרי אינו לשון שתיה, שאין אל"ף נופלת בלשון שתיה. משתאה לה • משתומם עליה, כמו: (לעיל ב) "אמרי לי אחי הוא", וכמו: (לקמן כו) "וישאלו אנשי המקום לאשתו". **אבן עזרא**

(כב) ויהי כאשר פלו הגמלים לשותות ויקח האיש גזם זהב בקע משקלו ושני צמידים על ידיו עשרה זהב משקלם:

הש"י • בקע • רמז לשקלי ישראל, "בקע לגלגלת". ושני צמידים • רמז לשני לוחות מצודות. עשרה זהב משקלם • רמז לעשרת הדברות שבהן. **אבן עזרא**

(כג) ויאמר בתמי את הגירי נא לי היש בית אביך מקום לנו ללון:

הש"י • ויאמר בתמי את • לאחר שנמתן לה שאלה, לפי שהיה בטוח בזכותו של אברהם, שהצליח הקב"ה דרכו. ללון • לינה אחת, 'לין' שם דבר, והיא אמרה "ללון", פמה לינות. **אבן עזרא**

(כד) ותאמר אליו בת בתואל אנכי בן מלכה אשר ילדה לנחור:

הש"י • בת בתואל • השיבתו על ראשון, ראשון, ועל אחרון, אחרון.

(כה) ותאמר אליו גם תתבן גם מספוא רב עמנו גם מקום ללון:

הש"י • מספוא • כל מאכל הגמלים קרוי מספוא, כגון תבן וישעורים.

(כו) ויקד האיש וישתחו ליהוה:

כו ויכרע גברא וסגיד קדם יי:

♦ יום רביעי כ"ב מרחשון ♦

(כו) ויאמר ברוך יהוה אלהי אדני אברהם אשר לא עזב חסדו ואמתו מעם אדני אנכי בדרך נחני יהוה בית אחי אדני:

הש"י • בדרך • דרך המזמן, דרך הישר, באותו דרך שהייתי צריך. וכן כל ביי"ת ולמ"ד וה"א המשמשים בראש

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

פתיל. כי על היד האחת העמיד הקאד הוא שנים. וצורתו ידועה: כג ללון. מן הנזן הפכד הנוסף. כי ללון מן הקל:

היותו מן שטה: כב נזם. יש נזם שהוא באף, גם באזן. ושעל האף ירד מעל פתיל קשור במצח: בקע. חצי שקל, מגזרת נבקע: וצמידים. מגזרת צמיד

כא והאיש משתאה. כמו משתומם. מגזרת שאו ערים. תשאה שממה: וטעם לה. כמו בשבילה. וכן אשתומם כשעה חדא, והתי"ו מבנין התפעל, כמו נהרא פנים. ולא יתכן

לו שיעור יומי ליום רביעי כ"ב מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום – כד – פרשת חיי שרה
התבה ונקודים בפת"ח, מדברים בפשוט שנזכר כבר במקום אחר, או שהוא מברר ונבר באיזה הוא
מדבר.

(כח) וַתֵּרֶץ הַנַּעֲמָה וַתֵּגֵד לְבֵית אִמָּהּ בְּדִבְרֵים הָאֵלֶּה: כח ורהטת עולמתא וחיאת לבית אמה
כפתגמא האלין:

ה"י לבית אמה • דרך הנשים היה להיות להן בית לישיב בו למלאכתן, ואין הבת מגדת אלא לאמה.

(כט) וּלְרַבְקָה אַח וּשְׁמוֹ לִבְנֵי וַיֵּרֶץ לִבְנֵי אֶל־הָאִישׁ הַחוּצָה אֶל־הָעֵין: כט ולרבקה אח ושמו לבן וירץ לבן אל-האיש החוצה
לבן אל-העין:

ה"י וירץ • למה רץ ועל מה רץ?

(ל) וַיְהִי כִּפְרָאת אֶת־הַנָּזִים וְאֶת־הַצִּמְדִּים עַל־יְדֵי אַחֲתוֹ וּכְשָׁמְעוּ אֶת־דִּבְרֵי רַבְקָה אַחֲתוֹ לֵאמֹר כֹּה־דִבֶּר אֱלִי הָאִישׁ וַיָּבֹא אֶל־הָאִישׁ וְהָנָה עִמָּד עַל־הַגְּמָלִים עַל־הָעֵין: ל ויהי כפראת את-הנזים ואת-הצמדים על-ידי אחתו
וכשמעו את-דברי רבקה אחתו לאמר כה-דבר אלי
האיש ויבא אל-האיש והנה עמד על-הגמלים על-העין:

ה"י ויהי כפראת את-הנזים • אמר: 'עשיר הוא זה', ונתן עינו בממון. על-הגמלים • לשמרן, כמו: (לעיל יח) "והוא
עומד עליהם", לשמשם.

(לא) וַיֹּאמֶר בּוֹא בְרוּךְ יְהוָה לָמָּה תַעֲמֹד בַּחוּץ וְאַנְכִי פְנִיתִי הַבַּיִת וּמָקוֹם לְגַמְלִים: לא ויאמר בוא ברוך יהוה למה תעמוד בחוץ ואנכי
פניתי הבית ומקום לגמלים:

ה"י פניתי הבית • מעבודת אלילים (כ"ה).

(לב) וַיָּבֹא הָאִישׁ הַפִּיָּתָה וַיַּפְתָּח הַגְּמָלִים וַיִּתֵּן תָּבֶן וּמִסְפּוֹא לְגַמְלִים וַיְמִים לַרְחֵץ רַגְלָיו וּרְגְלֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ: לב ויבא האיש הפיתה ויפתח הגמלים ויתן תבן ומספוא
לגמלים וימים לרחץ רגליו ורגלי האנשים אשר איתו:

ה"י ויפתח • התיר זמם שלהם, שהיה סותם את פיהם שלא ירעו בדרך בשדות אחרים (כ"ו). • אבן עזרא

(לג) וַיּוֹשֶׁם לִפְנֵינוּ לְאָכֹל וַיֹּאמֶר לֹא אֵכֹל עַד אִם־דִּבַּרְתִּי דְּבָרִי וַיֹּאמֶר דְּבָר: לג ויושם לפנינו לאכל ויאמר לא אכל עד אם-דברתי
דברי ויאמר דבר:

ה"י עד אם-דברתי • הרי 'אם' משמש בלשון 'אשר' ובלשון 'כי', כמו: (לקמן מט) "עד כי יבא שילה", וזהו שאמרו
חכמינו זכרונם לברכה: 'כי' משמש בד' לשונות, והאחד 'אי' והוא 'אם'. • אבן עזרא

(לד) וַיֹּאמֶר עַבְדְּ אַבְרָהָם אֲנֹכִי: אבן עזרא לד ויאמר עבד אברהם אנכי:

(לה) וַיְהִי בְּרֶךְ אֶת־אֲדֹנִי מְאֹד וַיַּגְדֵּל וַיִּתֵּן־לּוֹ צֹאן וּבָקָר וְכֶסֶף וְזָהָב וַעֲבָדָם וּשְׁפָחָת וּגְמָלִים וַחֲמֹרִים: לה ויהי ברך את-אדוני מאד ויגדל ויתן-לו צאן ובקר
וכסף וזהב ועבדים ושפחות וגמלים וחמורים:

שיעור יומי ליום רביעי כ"ב מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום – כד – פרשת חיי שרה לז

(לו) וַתֵּלֶד שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֶדְנִי בֶן לְאֶדְנִי אַחֲרֵי וְקִנְתָּהּ וַיִּתֵּן לָהּ אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ:

כז"י וַיִּתֵּן לָהּ אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ • שְׂטֵר הַמִּתְנָה הָרְאָה לָהֶם.

(לז) וַיִּשְׁבַּעֵנִי אֶדְנִי לֵאמֹר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה לְבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אֲנֹכִי יֹשֵׁב בְּאֶרֶץ־:

כז"י לֹא־תִקַּח אִשָּׁה לְבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי • אִם לֹא תִלָּךְ תַּחֲלָה אֶל בֵּית אָבִי, וְלֹא תֵאָכֵל לֶלֶכֶת אַחֲרָיו.

(לח) אִם־לֹא אֶל־בֵּית־אָבִי תִלָּךְ וְאֶל־מִשְׁפַּחְתִּי וְלִקְחָתִי אִשָּׁה לְבְנִי:

(לט) וַאֲמַר אֶל־אֶדְנִי אֵלַי לֹא־תִלָּךְ הָאִשָּׁה אַחֲרַי:

כז"י אֵלַי לֹא־תִלָּךְ הָאִשָּׁה • 'אֵלַי' כְּתִיב, בַּת הַיְתָה לוֹ לְאַלְיָעֶזֶר, וְהָיָה מְחֻזָּר לְמִצָּא עֲלֶיהָ שִׁיאֲמַר לוֹ אַבְרָהָם לִפְנוֹת אֵלָיו וְלִהְיוֹת בְּתוּלָה. אָמַר לוֹ אַבְרָהָם: 'בְּנִי בְרוּךְ, וְאַתָּה אֲרוּר, וְאֵין אֲרוּר מִדְּבָק בְּבְרוּךְ'.

(מ) וַיֹּאמֶר אֵלַי יְהוָה אֲשֶׁר־הִתְחַלֵּכְתִּי לִפְנָיו יִשְׁלַח מַלְאָכוֹ אִתּוֹ וְהִצְלִיחַ דְּרָכָיו וְלִקְחָתִי אִשָּׁה לְבְנִי מִמִּשְׁפַּחְתִּי וּמִבֵּית אָבִי:

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּסִי שִׁיחוֹת כֹּה עַמ' 99)

יִשְׁלַח מַלְאָכוֹ אִתּוֹ (כד, מ)

וְאֵלּוֹ בְּדַבְרֵי אַבְרָהָם לְאַלְיָעֶזֶר נֶאֱמַר (פסוק ז) "יִשְׁלַח מַלְאָכוֹ לְפָנָיו". וְנֵשׁ לֹמַר, דְּהֵנָּה אַבְרָהָם אָמַר לְאַלְיָעֶזֶר שֶׁהִמְלִיךְ יָכִין וְנִבְטִיחַ מַלְכַּתְחֵלָה שֶׁהִשְׁדוּף יִתְבַּצֵּעַ כְּרָאוּי, לֹלֵא קִשְׁיִים – לְפָנָיו. אֲבָל כְּשֶׁדָּבַר אֲלִיעֶזֶר עִם בְּתוּלָה וְנִסָּה לְהַשְׁפִּיעַ עָלָיו שִׁיִּסְפִּים לְשִׁדּוּךְ, לֹא הָיָה יָכוֹל לִזְמֹר כֵּן, כְּמוֹכֵן, וְהִכְרַח לְשִׁנּוֹת וְלִזְמֹר "אִתּוֹ", הֵינִי שֶׁהִמְלִיךְ יָלֵךְ עִם אֲלִיעֶזֶר וְיַעֲזֹר לוֹ לְבַצֵּעַ אֶת שְׁלִיחוּתוֹ, וְתוֹ לֹא.

(מא) אִזּוֹ תִּנָּקֶה מֵאֵלָתִי כִּי תָבוֹא אֶל־מִשְׁפַּחְתִּי וְאִם־לֹא יִתְּנֵנוּ לָךְ וְהָיִיתְךָ נָקִי מֵאֵלָתִי: אֲבֵן עוֹרָא

(מב) וְאַכָּא הַיּוֹם אֶל־הָעֵין וַאֲמַר יְהוָה אֱלֹהֵי אֶדְנִי אַבְרָהָם אִם־יִשְׁדֹּךְ־נָא מִצְלִיחַ דְּרָכָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי הֹלֵךְ עָלֶיהָ:

כז"י וְאַכָּא הַיּוֹם • הַיּוֹם יִצְאֵתִי וְהַיּוֹם בָּאתִי, מִכָּאֵן שֶׁקִּפְצָה לוֹ הָאֶרֶץ. אָמַר רַבִּי אֲחָא: יָפָה שִׁיחָתָן שֶׁל עֲבָרֵי אֲבוֹת לִפְנֵי הַמָּקוֹם מִתּוֹרָתָן שֶׁל בָּנִים, שֶׁהָרִי פָּרָשָׁה שֶׁל אֲלִיעֶזֶר כְּפוּלָה בְּתוֹרָה, וְהִרְבָּה גּוֹפִי תוֹרָה לֹא נִתְּנָה אֶלָּא בְּרִמְזָה.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (עַל־פִּי לְקוּסִי־שִׁיחוֹת חֶלֶק א, עֲמוּד 34. 'תּוֹרַת מִנְחָם – הַתּוֹעֵדוּיּוֹת' חֶלֶק ו, עֲמוּד 179 – מִתּוֹךְ 'לְקִרְאָת שַׁבָּת')

הַצֵּרֶךְ בְּקִפְצַת הַדֶּרֶךְ

וְאַכָּא הַיּוֹם אֶל־הָעֵין

הַיּוֹם יִצְאֵתִי וְהַיּוֹם בָּאתִי, מִכָּאֵן שֶׁקִּפְצָה לוֹ הָאֶרֶץ (כד, מב. ובפירושו רש"י)

וְנֵשׁ לְבָאֵר מִפְּנֵי מַה הַצֵּרֶךְ אֲלִיעֶזֶר לְקִפְצַת הַדֶּרֶךְ, עַל־פִּי פְּנִימִיּוֹת הָעֵינִי:

אוֹדוֹת רְבָקָה בְּהִיּוֹתָהּ בְּבֵית בְּתוּלָה, אִיתָא בְּמִדְרָשׁ: "לְמָה הָיָה דוֹמָה לְשׁוֹשְׁנָה בֵּין הַחוֹחִים", הֵינִי כֶּשֶׁם שֶׁהִשְׁוֵנָה גְּדֻלָּה בֵּין

אֲבֵן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה – מִהַדּוּרַת בְּלוֹם, אֲבֵרִמוּבִין

מֵא אִזּוֹ תִּנָּקֶה מֵאֵלָתִי. וְלֹא אָמַר מִשְׁבּוּעָתִי. וְהַשְׁעָם כִּי אֶפְתָּר מֵאֶדְנִי וּמֵאֵלָתוֹ:

הקוצים, ואינם מניחים לקטף אותה, כי על-ידי השקנתה מקבלים גם הם מים. כמו כן רבקה גדלה בין רשעים, וכדי להוציאה משם היה צורך בסבה מיוחדת, וכאשר נהיתה בת שלוש שנים ויום אחד, שאז היתה ראויה להנשא, נוצרה האפשרות להוציאה מבין רשעים אלו ולקשרה עם קדשה על-ידי שדוכה ליצחק. ולכן, שלח מיד אברהם את אליעזר להוציאה משם, ומשום הכי קפצה לו הדרך, כדי שלא תשאר אפילו רגע אחד בבית בתואל.

ולכן בבואו לבית בתואל ספר להם "היום יצאתי והיום באתי", להורות להם שהזמן יקר, ואי-אפשר להשאיר אותה שם אפילו רגע אחד, (וכמו שבאמת אמרו "תשב הנערה אתנו ימים או עשור") וההוכחה לכך היא שנעשה לו גם - קפיצת הדרך, כדי שלא תתעכב.

מעשה אבות סימן לבנים: בני ישראל בגלות הם פשושנה בין החוחים, ועלינו לדעת, שהקב"ה בודאי ימהר את הגאולה, כדי שלא נצטרך להשאיר בגלות אפילו רגע אחד מיתר. צריכים רק להשלים את ה"פכים קטנים" ומיד אחרי-זה תבא הגאולה על-ידי משיח צדקנו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטר-שיחות חלק כה, עמוד 99 ואילך – מותך 'לקראת שבת')

מעלת שיחתן של עבדי אבות

על פרשת שליחות אליעזר עבד אברהם, אמרו חכמינו ז"ל (בראשית רבה פרשה ט, ת. הובא בפירוש רש"י פרשתנו כד, מב) "יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים, שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה, והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמיזה". ויש לפרש מאמר חז"ל זה על-פי דרך החסידות:

אמרו חכמינו ז"ל (ברכות ג, ב) "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים", אף כל זה כשמדבר ב"תורתן של בנים" – ה'יראת שמים' והתורה-ומצות של בני ישראל במשך הדורות. אבל כשמדבר על "שיחתן של עבדי אבות" הרי הבטח אליעזר כבר לפני-זה ש"ישלח מלאכו אתך והצליח דרךך", שתהיה לו הצלחה בשליחותו. והטעם לזה הוא כי מדבר במצב רוחני של "שיחתן של עבדי אבות":

שיחתן – אמרו חכמינו ז"ל (ברכות כו, ב) "אין שיחה אלא תפלה", שאם יש לאדם הכרה ברורה שאי-אפשר לו לסמוך על כחותיו, וצריך להתפלל ולבקש את הכל מאתו יתברך, אז מבטחת לו ההצלחה.

עבדי אבות – הפלל הוא "כל מה שקנה עבד קנה רבו" (פסחים פח, ב). שאם מרגיש האדם שאף שפעל גדולות ונצורות – אין לו חשיבות בפני-עצמו, וכאין נחשב לגבי הבורא יתברך, אזי מבטח לו מלמעלה שבכל אשר יפנה יצליח.

(מג) **הִנֵּה אֲנִי נֹצֵב עַל-עֵין הַמַּיִם וְהִנֵּה הָעֵלְמָה הִיצֵאת לִשְׂאֵב וְאִמְרָתִי אֵלֶיהָ הִשְׁקִינִינָא מַעֲט־מַיִם מִבְּדֹד:**

(מר) **וְאִמְרָה אֵלַי גַּם-אַתָּה שְׁתֵּה וְגַם לְגַמְלִיד אֲשַׁאֵב הוּא הָאִשָּׁה אֲשֶׁר-הָכִיחַ יְהוָה לְבִן-אֲדָנֶי:**

ה"י גַּם-אַתָּה • גם, לרבות אנשים שעמו. הכיח • ברר והודיע, וכן כל הוכחה שבמקרא, ברור דבר.

(מה) **אֲנִי מֵרֵם אֲכַלָּה לְדַבֵּר אֶל-לִבִּי וְהִנֵּה רַבְּקָה יִצְאָת וְכִדָּה עַל-שִׁכְמָהּ וְתֹרֵד הָעֵינָה וְתִשָּׂאֵב וְאִמַּר אֵלֶיהָ הִשְׁקִינִי נָא:**

ה"י טַרְם אֲכַלָּה • טַרְם שאני מכלה, וכן כל לשון הנה, פעמים שהוא מדבר בלשון עבר, כמו: "טַרְם כליתי". ופעמים שמדבר בלשון עתיד, כמו: "כִּי אִמַּר אִיּוֹב", הרי לשון עבר. "כִּכָּה יַעֲשֶׂה אִיּוֹב", הרי לשון עתיד, ופרוש שניהם לשון הנה, כי אומר הנה איוב: 'אולי חטאו בני וגו'', והנה עושה כף'.

(מו) **וְתִמְחֹר וְתִזְרַד בְּדָהּ מַעְלֶיהָ וְתֹאמַר שְׁתֵּה וְגַם-גַּמְלִיד אֲשַׁקָּה וְאִשָּׁתִּי וְגַם הַגַּמְלִים הִשְׁקָתָה:**

(מז) **וְאֲשַׁאֵל אֹתָהּ וְאִמַּר בְּתַמִּי אֵת וְתֹאמַר בְּתַבְּתוּאֵל בֶּן-נְחוּר אֲשֶׁר יִלְדָה-לוֹ מִלְכָּה וְאִשָּׁם הַנָּזִם עַל-אִפָּהּ וְהַצְמִידִים עַל-יָדֶיהָ:**

מה אָנָּה עד לא שיציתי למללא בלבי והא רבקה נפקת וקולתה על פתפה ונחתת לעינא ומלת ואמרית לה אשקיני כען:

מו ואחריאית ואחיתת קולתה מנה ואמרית אשת ואף גמלך אשקי ושתיתי ואף גמלתי אשקיא:

מז ושאילתי יתה ואמרית בת מן את ואמרית בת בתואל בר נחור דילידת לה מלכה ושיתי קדשא על אפה ושירא על ידה:

שיעור יומי ליום חמישי כ"ג מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום – כד – פרשת חיי שרה
 כ"ג וְאֶשְׂאֵל • וְאָשֵׁם. שְׁנֵה הַסֵּדֶר, שֶׁהָרִי הוּא תַחֲלָה נִתֵּן וְאַחֵר כֶּךָ שָׁאֵל, אֲלֹא שֶׁלֹּא יִתְפָּשׂוּהוּ בְּדַבְּרֵי וַיֹּאמְרוּ:
 'הֵיכָן נִתְּנָה לָהּ וְעַדִּין אֵינָךְ יוֹדֵעַ מִי הִיא'?

(מח) וַאֲקֹד וְאֶשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה וְאֶבְרֹךְ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנִי
 אֲבָרְהָם אֲשֶׁר הִנְחֵנִי בְּדֶרֶךְ אֱמֶת לְקַחַת אֶת־בֵּת־אֲחִי
 אֲדֹנִי לְבָנוֹ:

(מט) וְעָתָה אִם־יֵשְׁכֶם עִשִׂים חֶסֶד וְאֱמֶת אֶת־אֲדֹנִי הַגִּידוּ
 לִי וְאִם־לֹא הַגִּידוּ לִי וְאִפְּנֵה עַל־יָמִין אוֹ עַל־שְׂמָאל:
 כ"ג וְעַל־יָמִין • מִבְּנוֹת יִשְׁמַעֲאֵל. עַל־שְׂמָאל • מִבְּנוֹת לוֹט, שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב לְשְׂמָאלוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם (כ"ה) • אֲבֵן עוֹרֵא

(ג) וַיַּעַן לָבָן וּבְתוֹאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי־הִוא יֵצֵא הַדָּבָר לֹא נוֹכַח
 דָּבָר אֶלֶיךָ רַע אוֹ־טוֹב:

כ"ג וַיַּעַן לָבָן וּבְתוֹאֵל • רָשָׁע הָיָה וְקַפֵּץ לְהַשִּׁיב לִפְנֵי אָבִיו. לֹא נוֹכַח דָּבָר אֶלֶיךָ • לְמַאֲן בְּדָבָר הַזֶּה, לֹא עַל
 יְדֵי תְשׁוּבַת דָּבָר רַע וְלֹא עַל יְדֵי תְשׁוּבַת דָּבָר הַגּוֹן, לְפִי שֶׁנֹּכַח שְׁמָהּ יֵצֵא הַדָּבָר, לְפִי דְבָרֶיךָ, שֶׁזְמַנָּהּ לָךְ (כ"ה) •

(גא) הִגִּיה־רַבְקָה לְפָנֶיךָ קַח וְלֶךְ וְתָהִי אִשָּׁה לְבֶן־אֲדֹנֶיךָ
 כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: אֲבֵן עוֹרֵא

(גב) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר שָׁמַע עֶבֶד אֲבָרְהָם אֶת־דְּבָרֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחֲוֶה
 אֶרְצָה לַיהוָה:
 כ"ג וַיִּשְׁתַּחֲוֶה אֶרְצָה • מִכָּאֵן שֶׁמוֹדִים עַל כְּשׁוֹרָה טוֹבָה (כ"ה) •

♦ יום חמישי כ"ג מרחשון ♦

(גג) וַיּוֹצֵא הָעֶבֶד כְּלִי־כֶסֶף וְכָלִי זָהָב וּבְגָדִים וַיִּתֵּן לְרַבְקָה
 וּמִגְדָּנֶת נָתַן לְאֲחִיהָ וּלְאִמָּהּ:

כ"ג וּמִגְדָּנֶת • לְשׁוֹן מְגָדִים, שֶׁהָבִיא עִמּוֹ מִיְּנֵי פְרוֹת שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אֲבֵן עוֹרֵא

(גד) וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ הוּא וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־עִמּוֹ וַיְלִינוּ וַיִּקְוֹמוּ
 בִּבְקָר וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי לְאֲדֹנִי:
 כ"ג וַיְלִינוּ • כָּל לַיְנָה שֶׁבִּמְקָרָא לַיְנָת לַיְלָה אֶחָד.

(גה) וַיֹּאמֶר אָחִיהָ וְאִמָּהּ תֵּשֵׁב הַנַּעֲרָה אִתָּנוּ יָמִים אוֹ
 עֶשְׂוֹר אַחֵר תֵּלַךְ:

כ"ג וַיֹּאמֶר אָחִיהָ וְאִמָּהּ • וּבְתוֹאֵל הֵיכֵן הָיָה? הוּא הָיָה רוֹצֵה לַעֲכָב, וְכֹא מִלֶּאךָ וְהִמִּיתוּ. יָמִים • שְׁנָה, כְּמוֹ:

אֲבֵן עוֹרֵא עַל הַתּוֹרָה – מִהַדּוֹרֹת בַּזֶּמֶן, אֲבֵרְמוֹבִיץ

מִטְ חֶסֶד. דָּבָר שֶׁאֵינוֹ חָיִב: וְאִמָּהּ. לְקַנָּם
 דָּבָר חֶסֶד. וְהַמְלָה מְגִזֶּרֶת אִמּוּנָה, וְהַתִּי"ו
 לְשׁוֹן קִבְּרָה:
 נֹא דָבָר ה'. גִּזֵּר, וְכֵן בְּדָבָר ה' שְׁמִים נַעֲשׂוּ.
 אוֹ הוֹכִיחַ בְּחֻלּוֹם:
 גַּג וּמִגְדָּנֹת. מְגִזֶּרֶת מְגָדִים. אוֹ פְרוֹשׁ

מִלְּבוּשִׁים נִכְבָּדִים. וְהָיָה הַנּוֹחַן שֶׁרָשָׁה, כְּמוֹ
 מִשְׁפָּחוֹת:

(ויקרא כה) "ימים תהיה גאלתו", שָׁכַךְ נֹתֵנִין לְבִתּוּלָה, זָמַן י"ב חֹדֶשׁ לְפָרְגָם אֶת עֲצָמָה בְּתַכְשִׁיטִים (כתובות נז). או עָשׂוּר י' חֲדָשִׁים, וְאִם תֹּאמַר יָמִים מִמָּשׁ, אֵין דֶּרֶךְ הַמִּבְכָּשִׁים לְבָקֵשׁ דָּבָר מוֹעֵט, וְאִם לֹא תִרְצֶה – תֵּן לָנוּ מִרְבָּה מִזֶּה. אֲבָן עֲזָרָא

(נו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִם אֶל־תֹּאחֲרֵי אֹתִי וַיְהוֹה הַצִּלִּית דִּרְכִּי שְׁלַחוּנִי וְאַלְכָה לְאֲדֹנִי:
נו וַיֹּאמֶר לְהוֹן לֹא תֹאחֲרֵינִי יְתִי וַיִּי אֶצְלַח אֲרָחִי שְׁלַחוּנִי וְאַיְהָךְ לֹת רַבּוֹנִי:

(נז) וַיֹּאמְרוּ נִקְרָא לְנַעֲרָה וְנִשְׁאַלָה אֶת־פִּיהָ:
נז וַיֹּאמְרוּ נִקְרִי לְעוֹלָמְתָא וְנִשְׁמַע מַה דְּהִיא אֶמְרָה:
נח"י וְנִשְׁאַלָה אֶת־פִּיהָ • מִכָּאן שָׁאִין מִשְׁאִיִּין אֶת הָאִשָּׁה אֶלָּא מִדַּעֲתָה (ב"ד).

~ נקודות משיחות קורש ~ (2קוטי שיחות י ענ" 70)

שָׁאִין מִשְׁאִיִּין אֶת הָאִשָּׁה אֶלָּא מִדַּעֲתָה (רש"י כד, נז) נִקְט "הָאִשָּׁה", אֲפִי שְׁרַבְקָה הִיתָה אֲזַ בַּת שְׁלֹשׁ (רש"י תולדות כה, כ). וַיֵּשׁ לומר, דְּהִנֵּה בְּפִרְשֵׁת תּוֹלְדוֹת (שם, כז) כְּתֹב רִש"י "כָּל זָמַן שֶׁהָיוּ קִטְנוֹיִם לֹא הָיוּ נִפְרִים בְּמַעֲשֵׂיהֶם וְאֵין אֲדָם מִדְּקֹדֶק בָּהֶם מַה טִּיבָם, כִּיֹּן שֶׁנִּשְׁעִשׂוּ בְּנֵי י"ג שָׁנָה, זֶה פֶּרֶשׁ לְבִתִּי מִדְּרָשׁוֹת וְזֶה פֶּרֶשׁ לְעִבּוּדֵת אֲלִילִים". מִשְׁמַע, שֶׁבְּדֶרֶךְ הַפֶּשֶׁט אֵין קִטְנוֹת וְגִדּוּלֹת תְּלוּי בְּגִיל (י"ג שָׁנָה), אֶלָּא בְּטַבְעוֹ וְטִיבוֹ שֶׁל כָּל יָחִיד, וְבָאֵם מִדְּקֹדֶקִים בּוֹ וּמִפִּירִים בְּמַעֲשָׂיו לְפָנֵי גִיל זֶה – הוּא נִחָשֵׁב כְּבָר לְגִדּוּל (בְּדַעַה). וְהִנֵּה, אֲלִיעֶזֶר הָרִי הִפִּיר אֶת רַבָּה עַל יְדֵי מַעֲשִׂיהָ, וְאִם כֵּן הִיתָה כְּבָר "אִשָּׁה".

(נח) וַיִּקְרְאוּ לְרַבָּקָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הַתְּלָכִי עִם־הָאִישׁ הַזֶּה וְתֹאמְרִי אֵלָיו:
נח וַיִּקְרְאוּ לְרַבָּקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ הַתְּלָכִי עִם גְּבָרָא הַדִּין וְאֶמְרָת אִיזִיל:
נח"י וְתֹאמְרִי אֵלָיו • מַעֲצָמִי, וְאַף אִם אֵינְכֶם רוֹצִים.

(נח) וַיִּשְׁלַחוּ אֶת־רַבָּקָה אֲחֵתָם וְאֶת־מִנְקֻתָּהּ וְאֶת־עַבְדָּא אֲבָרָהָם וְאֶת־אֲנָשָׁיו:
נח וַיִּשְׁלַחוּ יֵת רַבָּקָה אֶתְהֵוֹן וְיֵת מִנְקֻתָּהּ וְיֵת עַבְדָּא דְּאֲבָרָהָם וְיֵת גְּבָרָהּ:

(ס) וַיְבָרְכוּ אֶת־רַבָּקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ אֲחֵתָנוּ אֵת הָיִי לְאֵלֶפֶי רַבָּכָה וַיִּירֶשׁ זֶרַעְךָ אֶת שְׁעָרֵי שְׁנָאִיו:
ס וּבְרִיכּוֹ יֵת רַבָּקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ אֶתְהֵנָא אֵת הָיִי לְאֵלֶפֶי וְיִרְבְּנוּ וְיִרְתִּינוּ בְּנֵיכִי יֵת קְרָנִי סְנָאִיהוֹן:

נח"י אֵת הָיִי לְאֵלֶפֶי רַבָּכָה • אֵת וְזֶרַעְךָ תִּקְבְּלוּ אוֹתָהּ בְּרַבָּה שְׁנָאִי אֲבָרָהָם בְּהַר הַמּוֹרִיָּה: "הַרְבָּה אֲרָבָה אֵת וְזֶרַעְךָ וְגו'"/, יְהִי רָצוֹן שְׁיִהְיָ אוֹתוֹ הַזֶּרַע מִמֶּךָ וְלֹא מֵאִשָּׁה אַחֶרָה.

(סא) וַתָּקֶם רַבָּקָה וַנַּעֲרָתֶיהָ וַתִּרְכַּבְנָה עַל־הַגְּמִלִּים וַתִּלְכְּנָה אַחֲרֵי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת־רַבָּקָה וַיִּלְךְ:
סא וְקָמַת רַבָּקָה וְעוֹלָמְתָּהּ וּרְכִיבָא עַל גְּמִלָּא וְאֶלָּא בְּתֵר גְּבָרָא וּדְבָר עַבְדָּא יֵת רַבָּקָה וְאֶלָּא:

(סב) וַיִּצְחָק בָּא מִבּוֹא בָּאֵר לַחֵי רֹאִי וְהוּא יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב:
סב וַיִּצְחָק אֶתָּא מִמְּתוּהִי (נ"י עַל כְּמִתּוּהִי) מִבְּרִיא דְּמִלְאָךְ קָיָמָא אֶתְחַזִּי עֲלֶיהָ וְהוּא יָתֵב בְּאֶרֶע דְּרוּמָא:

נח"י מִבּוֹא בָּאֵר לַחֵי רֹאִי • שֶׁהָלַךְ לְהִבְיָא הָגֵר לְאֲבָרָהָם אֲבִיו שִׁישְׁאָנָה (בראשית רבה). יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב • קְרוֹב לְאוֹתוֹ בָּאֵר, שְׁנָאִי: (לעיל כ) "וַיִּסַּע מִשָּׁם אֲבָרָהָם אֲרָצָה הַנֶּגֶב וַיִּשָּׁב בֵּין קְדֵשׁ וּבֵין שׁוּר", וְשָׁם הָיָה הַבָּאֵר, שְׁנָאִי: "הִנֵּה בֵּין קְדֵשׁ וּבֵין בְּרֵד". אֲבָן עֲזָרָא

אֲבָן עֲזָרָא עַל הַתּוֹרָה – מִהַדּוּרֵת בַּלּוּם, אֲבִרְמוּבִין

נח וַיֹּאמֶר אֲחִיהָ וְאִמָּהּ. הֵם שֶׁקִּבְּלוּ מִמֶּנּוּ וְהָאֵם מִחֵרִישׁ. וַיִּסְכֵּן שְׁלָכֵן הָיָה גְדוֹל מֵאֲבִיו בְּחִקְמָה וְכֹבֵד, כִּי בֵן מִצְאָנוּ וַיֵּצֵן לָכֵן וּבִתּוּאֵל: נט מִנְקֻתָּהּ. בְּיָמִים הַקְּדוּמוֹנִים:
הָעֶבֶד אֶת רַבָּקָה וַיִּלְךְ. הוּא הָיָה הוֹלֵךְ עִם רַבָּקָה, וְלֹא הָרְגִישׁ עַד בֹּא יִצְחָק:
סב בָּא מִבּוֹא. שָׁם מְקוֹם יִקְרָא בְּב' שְׁמוֹת. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים בָּא מִבָּא מִבְּפָנִים, וְכֵן יִפְרָשׁוּ

שיעור יומי ליום שישי כ"ד מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום – כה – פרשת חיי שרה מא

(סג) וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוּחַ בִּשְׂדֵה לַפְּנוֹת עָרֵב וַיֵּשֶׁב עִינֵי
וַיֵּרָא וְהָיָה גַמְלִים בָּאִים:

רש"י • לשוח • לשון תפלה, כמו: (תהלים קב) "ישפך שיחו". אבן עזרא

(סד) וַתֵּשֶׂא רִבְקָה אֶת־עֵינֶיהָ וַתֵּרָא אֶת־יִצְחָק וַתִּפֹּל מֵעַל
הַגָּמֶל:

רש"י • ותרעא את יצחק • ראתה אותו הדור, ותוהא (ספרים אחרים: ותמקה) מפניו (ב"ר). ותפל • השמיטה עצמה לארץ, פתגמו: "ואתרכינת", הטתה עצמה לארץ ולא הגיעה עד הקרקע, כמו: "הטינא כדף", ארכיני, (שמואל ב כב) "ויט שמים", 'וארכין', לשון מוטה לארץ, ודומה לו: (תהלים לו) "כי יפל לא יוטל", כלומר אם יטה לארץ, לא יגיע עד הקרקע. אבן עזרא

(סה) וַתֹּאמֶר אֶל־הַעֲבָד מִי־הָאִישׁ הַלֹּזֵה הַחֲלֹף בִּשְׂדֵה
לְקִרְאָתָנוּ וַיֹּאמֶר הַעֲבָד הוּא אֲדָנִי וַתִּקַּח הַצִּעִיר וַתִּתְּכֶם:
רש"י • ויתתכם • לשון ותתפעל, כמו: "ותקבר", "ותשבר". אבן עזרא

(סו) וַיִּסְפֹּר הַעֲבָד לִיצְחָק אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה:
רש"י • ויספר העבד • גלה לו נסים שנעשו לו, שקפצה לו הארץ ושנזמנה לו רבקה בתפלתו.

(סז) וַיָּבֵאתָ יִצְחָק הָאֱהָלָה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת־רִבְקָה
וַתְּהִי־לּוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּאָהֲבָה וַיִּנָּחֶם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ:
רש"י • האהלה שרה אמו • 'ויבאתה האהלה', והרי היא שרה אמו, כלומר ונעשית דגמת שרה אמו, שכל זמן ששרה קימת, היה גר דלוק מערב שבת לערב שבת, וברכה מצויה בעסה וענן קשור על האהל, ומשמתה פסקו, וכשבאת רבקה חזרו (בראשית רבה). אחרי אמו • דרך ארץ, כל זמן שאמו של אדם קימת, כרוף הוא אצלה, ומשמתה הוא מתנחם באשתו. אבן עזרא

♦ יום שישי כ"ד מרחשון ♦

כה (א) וַיִּסְּף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וְשִׁמְהָ קַטּוּרָה:
רש"י • קטורה • זו הגר, ונקראת 'קטורה', על שם שנאים מעשיה פקטרת. ושקשרה פתחה, שלא נדווגה לאדם מיום שפירשה מאברהם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 174)

זו הגר (רש"י כה, א)

יש לשאל, מנן לו שהכונה להגר. ויש לומר, דהנה אברהם אבינו הצליח להכניס אנשים רבים תחת פנפי השכינה, ומובן, במלך שכן וקל וחומר, שהיתה לו השפעה גדולה על אנשי ביתו (וישמעאל עשה תשובה בחייו). וקשה: כיצד יתכן הדבר שהגר חזרה

אבן עזרא על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

סוגר כל בית מבוא. והנשר בעיני שהוא שם הפעל, וכן טעמו בא מבוא באר למי: והוא יושב. פי בימים ההם שם היה דר, והוא בפאת נגב מארץ ישראל: סג לשוח. ללכת בין השיחים: לפנות ערב. קרוב מביאת השמש. וההפך לפנות בקר. ובפרשת כי תצא אבאנו באר היטב: סד וטעם ותפל מעל הגמל. ברצונה, כמו ויפל על פניו. והפסוק הבא מאחר, הוא מקדם. כי ותאמר אל העבד, וכבר אמרה אל העבד: סה ויתתכם. מבנין התפעל, הפ"ו הראשון לנקבה שאיננה נמצאה, והשני להתפעל: סז האהלה שרה אמו. דרך קצרה האהלה אהל שרה אמו, וכן הנבואה עודד הנביא כסאף אלהים:

מב שיעור יומי ליום שישי כ"ד מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום – כה – פרשת חיי שרה
לגלולי בית אביה, ואברהם לא הצליח להשפיע עליה לחזור בתשובה. על זה אומר רש"י שהיא אכן חזרה בתשובה, ולכן קוראת
לה התורה "קטורה", כדי לרמוז שעכשו כבר היו מעשיה נאים כקטרת. **אבן עזרא**

(ב) וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־זִמְרֹן וְאֶת־יִקְשָׁן וְאֶת־מֶרְן וְאֶת־מֶדִין
וְאֶת־יִשְׁבָּק וְאֶת־שׁוּחַ:
ב וילידת לה ית זמרן וית יקשן וית מרן וית מדן וית
מדין וית ישבק וית שוח:

(ג) וַיִּקְשָׁן יָלַד אֶת־שָׁבָא וְאֶת־דָּדָן וּבְנֵי דָדָן הָיוּ אַשּׁוּרִים
וּלְטוּשִׁים וּלְאַמִּים:
ג ויקשן אוליד ית שבא וית דדן וית דדן וית דדן
היו למשירין ולשכנין ולנגנן:

ה"י אשורים ולטושים. שם ראשי אמות (ב"ה). והתרגום של אונקלוס אין לי לישובו על לשון המקרא, שפרש
למשירין לשון מחנה. ואם תאמר שאינו כן מפני האל"ף שאינה יסודית, הרי לנו תבות שאין בראשם אל"ף
והסיפוי אל"ף בראשם, כמו: "חומת אנך", שהוא מן "נכה רגלים", וכמו "אסוף שמן", שהוא מן "ורחצת
וסכת". ולטושים הם בעלי אהלים המתפזרים אנה ואנה ונוסעים איש באהלי אפדנו, וכן הוא אומר: (שמואל א
ט) "והנה נטושים על-פני כל-הארץ", שכן למ"ד ונו"ן מתחלפות זו בזו. **אבן עזרא**

(ד) וּבְנֵי מֶדִין עֵיפָה וְעֶפְרָי וְחִנָּךְ וְאַבְדִּיעַ וְאַלְדָּעָה כָּל־אֵלֶּה
בְּנֵי קְטוּרָה:
ד ובני מדין עיפה ועפר וחנוך ואבדיע
ואלדעה כל אליו בני קטורה:

(ה) וַיִּתֵּן אַבְרָהָם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ לְיִצְחָק:
ה"י ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק:
ה"י ויתן אברהם וגו'. אומר רבי נחמיה: 'ברכת דאטיקי' נתן לו, שאמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם: "והיה
ברכה", הברכות מסורות בדרך לברך את מי שתוצה, ואברהם מסרן ליצחק.

(ו) וּלְבָנֵי הַפִּלִגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן אַבְרָהָם מִתְּנָת
וַיִּשְׁלַחם מֵעַל יִצְחָק בְּנוֹ בְּעוֹדָנוּ חַי קְדָמָה אֶל־אֶרֶץ קְדָם:
וילבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנת
וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי קדמה אל ארץ קדם:

ה"י הפלגשים. חסר כתיב, שלא היתה אלא פלגש אחת, היא הגר, היא קטורה. נשים, בכתבה, פלגשים,
כלא כתבה, כדאמרינן בסנהדרין (דף כ"א) בנשים ופילגשים דדוד. נתן אברהם מתנת. פרשו רבותינו: שם טמאה
מסר להם (שם צ"א). דבר אחר: מה שנתן לו על אודות שרה ושאר מתנות שנתנו לו, הכל נתן להם, שלא רצה להנות
מקהם. **אבן עזרא**

(ז) וְאֵלֶּה יְמֵי שְׁנֵי־חַי אַבְרָהָם אֲשֶׁר־חַי מֵאֵת שָׁנָה וְשִׁבְעִים
שָׁנָה וְחֲמִשׁ שָׁנִים:
ז ואלה ימי שני חיי אברהם אשר חי מאת שנה ושבעים
שנה וחמש שנים:

ה"י מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים. בן ק' כבן ע', ובן ע' כבן ה' כלא חטא.

(ח) וַיָּגֵעַ וַיָּמָת אַבְרָהָם בְּשִׁיבָה טוֹבָה זָקֵן וְשִׁבְעָ וַיֵּאָסֶף
אֶל־עַמּוּי: **אבן עזרא**
ח ואתנגיד ומית אברהם בסיבוי טבא סיב
ושבע יומין ואתבניש לעמה:

אבן עזרא על התורה – מהדורת ב"מ. אברמוביץ

ויגוע: ופרש וימת אברהם. שמת בשיבה
טובה: ויאסף אל עמיו. יש אומרים כי על
כבוד הנפש אמר, כי בהיותו מתעסק עם
הגוף הוא כחלק נפרד. ובהפרד מהגוף יאסף
הכבוד אל עמיו. יש אומרים כי זה משפט
הלשון, והשעם על לכתו בדרך אבותיו כאלו
יתחבר אליהם, וכן אתה תבא אל אבותיך
בשלום:

ו מתנות. ממון נתן להם: קדמה. פרוש אל
ארץ קדם. וכן אשר לא יעבדו אותו את
נבוכדנצר, וקדם מזרח ארץ ישראל. ויש אומר
אל מקום בן ישמעאל, והראשון נכון:
ח מלת ויגוע. זאת הריח מהגוף רגע אחד
כלי ענוי ועכוב. הלא תראה ויאסף רגליו
אל המטה ומיד גוע. והנה כל גופו מיתה,
ואין כל מיתה גופו, על בן כתוב במבול

א קטורה. איננה הגר, כי כתוב ולבני
הפלגשים נתן אברהם. ופרש פילגש, שפחה.
וזה השם איננו נופל על זכר. ונוכל לפרש
על פלגשים, נשים:

ג אשורים. יש אומרים כי אשורים שהיו
יודעים הדרכים: ולטושים. צופים מרחוק.
והנכון בעיני כי הם שמות ואין בהם תאר
שם:

שיעור יומי לשבת קודש כ"ה מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום – כה – פרשת חיי שרה מג

(ט) וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ יִצְחָק וְיִשְׁמָעֵאל בְּנוֹי אֶל־מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה
אֶל־שֵׂדֶה עֶפְרָן בֶּן־צֹחַר הַחֲתִי אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִמְרָא:
כס"י יִצְחָק וְיִשְׁמָעֵאל • (כ"ד) מִכָּאן שֶׁעָשָׂה יִשְׁמָעֵאל תְּשׁוּבָה וְהוֹלִיךְ אֶת יִצְחָק לִפְנֵיו, וְהִיא שִׂיבָה טוֹבָה שְׂנֵאמְרָה
בְּאַבְרָהָם.

(י) הַשְׂדֵּה אֲשֶׁר־קָנָה אַבְרָהָם מֵאֵת בְּנֵי־חֵת שְׂמָה קָבֵר
אַבְרָהָם וְשָׂרָה אִשְׁתּוֹ:

(יא) וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיִּבְרַךְ אֱלֹהִים אֶת־יִצְחָק
בָּנוֹ וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם־בְּאֵר לַחֵי רְאִי:

כס"י וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיִּבְרַךְ וְגו' • נִחְמוּ תַנְחוּמֵי אַבְלִים. (סוטה יד) דְּבַר אַחֵר: אֵף עַל פִּי שְׁמֹסֵר הַקְדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא אֶת הַבְּרִכּוֹת לְאַבְרָהָם, נִתְּנָא לְבְרַךְ אֶת יִצְחָק, מִפְּנֵי שֶׁצָּפָה אֶת עֲשׂוֹ יוֹצֵא מִמֶּנּוּ. אָמַר: 'בָּא בְּעַל
הַבְּרִכּוֹת וַיִּבְרַךְ אֶת אֲשֶׁר יֵיטֵב בְּעֵינָיו, וְכֹא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וַיִּבְרַכוּ.

♦ שבת קודש כ"ה מרחשון ♦

(יב) וְאַלֶּה תִּלְדֹּת יִשְׁמָעֵאל בֶּן־אַבְרָהָם אֲשֶׁר יִלְדָּה הָגָר
הַמִּצְרִית שֶׁפֶתַח שָׂרָה לְאַבְרָהָם:

(יג) וְאַלֶּה שְׂמוֹת בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל בְּשִׁמְתָם לְתוֹלְדֹתָם בְּכֹר
יִשְׁמָעֵאל נָבִית וְקָדֵר וְאַדְבָּאֵל וּמִבְשֵׁם:
כס"י בְּשִׁמְתָם לְתוֹלְדֹתָם • סֵדֶר לְדַתָּן זֶה אַחֵר זֶה.

(יד) וּמִשְׁמַע וְדוֹמָה וּמִשְׁאָא:

(טו) חֲדָד וְתִימָא יְטוּר נְפִישׁ וְקַדְמָה:

(טז) אֵלֶּה הֵם בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל וְאַלֶּה שְׂמֹתָם בְּחִצְרֵיהֶם
וּבְטִירֹתָם שְׁנֵים־עָשָׂר נְשִׂאִים לְאִמָּתָם:

כס"י בְּחִצְרֵיהֶם • כִּרְכִּים שָׁאִין לָהֶם חוּמָה, וְתַרְגוּמוֹ בְּפִצְחֵיהוֹן, שֶׁהֵם מִפְּצָחִים, לְשׁוֹן פְּתִיחָה, כְּמוֹ: (תהלים צח) "פִּצְחוֹ
וַיִּרְנְנוּ". אבן עזרא

(יז) וְאַלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל מֵאֵת שָׁנָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה
וְשִׁבְעַת שָׁנִים וַיָּגוּעַ וַיָּמָת וַיֵּאָסֶף אֶל־עַמּוּיוֹ:

כס"י וְאַלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל וְגו' • אָמַר רַבִּי חֵזִיא בַר אָבָא: לָמָּה נִמְנָו שְׁנוֹתָיו שֶׁל יִשְׁמָעֵאל? כְּדִי לַיְחֹס בֵּהֶם
שְׁנוֹתָיו שֶׁל יַעֲקֹב. מִשְׁנוֹתָיו שֶׁל יִשְׁמָעֵאל לְמַדְנוּ שֶׁשֹּׁמֵשׁ יַעֲקֹב בְּבֵית עֶבֶר י"ד שָׁנָה כְּשֶׁפָּרַשׁ מֵאֲבִיו קִדְּם שְׂבָא
אֶצֶּל לָבֵן, שְׁהָרִי כְּשֶׁפָּרַשׁ יַעֲקֹב מֵאֲבִיו, מֵת יִשְׁמָעֵאל, שְׂנֵאמַר: "וַיִּלָּךְ עֲשׂוֹ אֶל יִשְׁמָעֵאל וְגו'" כְּמוֹ שֶׁמִּפְּרָשׁ בְּסוּף
'מִגְלָה נִקְרָאת' (ורש"י הביא בְּסוּף פְּרַשְׁת תּוֹלְדוֹת) • וַיָּגוּעַ • לֹא נִאֲמְרָה גְּיוּעָה אֶלָּא בְּצַדִּיקִים.

אבן עזרא על התורה – מהדורת בלזס, אברמוביץ

טז וּבְטִירֹתָם. אֲרֻמוֹנִים, כְּמוֹ טִירַת קֶסֶף: וְלִמ"ד לְאִמָּתָם נוֹסֵף, כְּלִמ"ד לְגוֹיִיָּהֶם. וְאֵינֶנּוּ
לְאִמָּתָם. בְּשׁוּרָק. מִצָּאֵנוּ אִמּוֹת וְאִמִּים. כְּלִמ"ד בְּלֻאִמִּים, כִּי הוּא שְׂרָשׁ, כְּמוֹ וְלֹאֵם
מִלֵּאֵם יֵאָמֵר. וְהִשְׁעֵם שֶׁהוּא בְּלִמ"ד וּבְחִסְרוֹנוֹ
שֶׁהוּא וְהֵם שְׁנֵי שְׂרָשִׁים:

(יח) וַיִּשְׁכְּנוּ מַחְוִילָה עַד־שׁוּר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִצְרַיִם בְּאֶחָה אִשּׁוּרָה עַל־פְּנֵי כָל־אָחִיו נָפְלָה:

יח וַיִּשְׁכְּנוּ מַחְוִילָה עַד־שׁוּר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִצְרַיִם בְּאֶחָה אִשּׁוּרָה עַל־פְּנֵי כָל־אָחִיו נָפְלָה

ח"י נָפְלָה • שָׁכַן כְּמוֹ: (שופטים ז) "וּמְדִין וְעַמְלֶק וְכָל בְּנֵי קְדָם נֹפְלִים בְּעֶמֶק". כָּאֵן הוּא אוֹמֵר לְשׁוֹן נְפִילָה, וּלְהֵלֶן הוּא אוֹמֵר: (לעיל טז) "וְעַל־פְּנֵי כָל־אָחִיו יִשְׁכֵּן", עַד שֶׁלֹּא מֵת אַבְרָהָם, "יִשְׁכֵּן", מִשְׁמַת אַבְרָהָם, "נָפְלָה": אֵבֶן עֲזָרָא

חסלת פרשת חיי שרה פפפ ק"ה פסוקים, יהויד"ע סימן

הפמרה לפרשת חיי שרה לקריאה בציבור ולשמו"ת נדפס בעמ' קנו

אֵבֶן עֲזָרָא עַל הַתּוֹרָה - מַהדוּרַת בְּלוֹם, אֲבֵרֶמּוּבִיץ

אַחַר שְׁנָפְלָה, כִּי לֹא יָדְעָנוּ סֶבֶת מוֹתוֹ:
חַסְלַת פְּרִשְׁת חַיִּי שָׁרָה

נֹפֶל. וְזֶה מִעֵט רְחוּק, בְּעֶבֶר שְׁאָחִיו בְּמִזְרָח, וּמִצְרַיִם וְאֲשׁוּר לְמַעַרְב לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וַיִּתְּכֵן שֶׁהַכְּתוּב דָּבָר עַל יִשְׁמָעֵאל שְׁמַת בְּחַיִּי אָחִיו,

יח עַל פְּנֵי כָל אָחִיו. הֵם זִמְרָן וִיקְשָׁן: נָפְלָה. חָלְקוֹ אוֹ גּוֹרְלוֹ. אוֹ שָׁרֵב בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל נֹסְעִים מִמָּקוֹם אֶל מָקוֹם, כְּטַעַם אֶל הַפְּשָׁדִים אֲתָה

אגרות קודש

ב"ה, י"ט מ"ח, תש"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מט"ו מ"ח, בו כותב אשר בקשוהו לקרות הרצאה בחוג, אשר לפני כשנתיים, כבר הרצה לפניהם.

והנה אינו מובן הספק, כיון שפעם אחת הרצה ובמעמד אנשים רבים, למה לא יעשה כן עתה, ובפרט כשהמסגרת יותר קטנה, והרי בטח יכול לנצל הזדמנות זו לדבר ע"ד השקפת תורה"ק תורת חיים על תפקיד האדם אופן עבודתו את הבורא וכו', ובמ"ש שאפשר ישאלוהו כמה שאלות, הנה באם תהי' מוכנה אצלו תשובה, על אתר מה טוב, ובאם לאו הרי תמיד יכול לאמר כיון שאין השאלה בגוף ההרצאה שלו, יתן התשובה במועד אחר במסיבה שני' או בכתב וכיו"ב.

אינו כותב מתי צ"ל הרצאה האמורה, וכנראה יש בידו רשימת הרצאה הראשונה, כדאי שישלחה לכאן, ויהי' מושג יותר בהיר בכל הענין.

במ"ש אודות ריכטליניע בהנוגע להרצאה האמורה, בודאי יש אצלו כמה מאמרי חסידות וכן התניא עם מפתח הענינים, וכן מפתח לתורה אור ומפתח ללקו"ת שהו"ל זה עתה, וע"פ מפתח הענינים מהני"ל יכול למצוא אותם הענינים בהם מעונין יותר.

בעת רצון יזכירו את בנו שי' על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ ז"יע מתאים לתוכן כתבו.

בודאי למותר לעוררו להוסיף אומץ בכלל בהפצת המעניות, וגם הזדמנות האמורה יכולים לנצלה להפצה זו כמובן, ובפרט שכנראה ישתתפו בהמסיבה אנשים בעלי השפעה על חוגים מסוימים, ובפרט אשר נמצאים אנו בשנה זו, בשנת המאטים להסתלקות הילולא של הבעל שם טוב, עת וזמן מסוגל להפצת המעניות ועד שיגיעו גם חוצה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת חיי שרה

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

בי"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י"ט מרחשון מפרק צ עד סוף פרק צו	יום רביעי - כ"ב מרחשון מפרק קו עד סוף פרק קז
יום שני - כ' מרחשון מפרק צז עד סוף פרק קג	יום חמישי - כ"ג מרחשון מפרק קח עד סוף פרק קיב
יום שלישי - כ"א מרחשון מפרק קד עד סוף פרק קה	יום שישי - כ"ד מרחשון מפרק קיג עד סוף פרק קיח
שבת קודש - כ"ה מרחשון פרק כ פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו	

יום ראשון י"ט מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 296, כט אשת חיל... עד עמ' קמט, ורכ"ט.

הלכות בכל יום, ומפרש רש"י שם: "הלכות" – "משנה ברייתא
הלכה למשה מסיני". ב"אגרת הקודש" סימן כ"ג מפרש רבנו הזקן
(לקוח מרש"י⁸) ש"הלכות" היינו "הלכות ברורות ופסוקות הלכה
למעשה". וצריך להבין, למה נקראו תהלכות בשם "תנא"
ו"כתרה של תורה"? ונב, למה "השונה הלכות"
דוקא מבטח לו כו", – שהוא בן עולם הבא, ולא
שאר דברי תורה? – מדוע לא גם מי שלומד שאר
הענינים שבתורה, כמו מקרא, מדרש ואגדה? וכן
להבין מאמר רנ"ל פפרק יא דמנחות: "אפלו לא
שנה אדם אלא פרק אחד שחרית כו" – צא ידי
חובתו, – במצות תלמוד תורה. הגמרא אומרת שם
שאותו יהודי קיים מצות "לא ימוש ספר התורה הזה

1 כט. באגרת הקודש זו, סימן כ"ט, מסביר רבנו הזקן את המעלה הנעלית
2 המיוחדת שבלמוד הלכות התורה, עד שחכמינו ז"ל מצינים את ההלכות
3 כ"תנא" ו"כתרה של תורה", זאת – מפני שגילוי הרצון העליון של מצוות –
4 אשר הרצון העליון של מצוות הוא למעלה מ"חכמה" שבתורה (ומרצון זה
5 מתהווים הלבושים לנשמה
6 שתוכל "לקבל" התגלות זו
7 השכינה שבגן עדן) – מתגלה
8 בעיקר בהלכות שבתורה שבעל
9 פה – המבטאות בבהירות את
10 הרצון העליון שבמצוות.
11 "אשת חיל עמרת בעלה"
12 כו". – והו פסוק במשלי.
13 כשם שתורה משולה
14 לאשה, על דרך "ראה חיים
15 עם האשה אשר אהבת"² –
16 אומרים חכמינו ז"ל³ שזה
17 מוסב על חכמת התורה –
18 כך גם כאן משמעות "אשת
19 חיל" היא "תורה", שבתורה
20 עצמה ישנו הענין של "אשת
21 חיל", וישנו "בעלה" של "אשת החיל", וזו כוונת הפסוק, שה"אשת
22 חיל" שבתורה (שכפי שסיביר להלן זה מוסב על ההלכות של תורה
23 שבעל פה) – היא "עטרה לבעלה", לתורה שבכתב, הנקראת "בעל"
24 של ה"אשת חיל". איתא – אנו מוצאים בגמרא פרק ד' דמגילה:
25 "ודאשתמש בתנא חלף כו" – על מה שכתוב ב"אבות"⁵
26 המשתמש בכתר (התורה) נלקח (מהעולם) – אומרת על כך הגמרא
27 במסכת מגילה: "זה המשתמש במי ששונה הלכות, בתורה של
28 תורה כו". – הב"ח אינו גורס שם המלים "כתרה של תורה", אך
29 רבנו הזקן מקבל הגירסא כפי שהיא מובאת בגמרא שלנו, עם
30 המלים "כתרה של תורה". להלן אומרת הגמרא שם ב"מגילה":
31 "תנא דבי אליהו, כל השונה הלכות מבטח לו כו". – שהוא
32 בן עולם הבא. שם ב"מגילה" כתוב "כל השונה הלכות" – בלי
33 הדוספה "בכל יום". ואילו בסיים מסכת נדה⁶ הלשון היא "כל השונה

מפיק"¹⁰, וממה שהגמרא אומרת להלן לפי דעה שניה שפסוק זה אינו
חובה, מסתבר הרי, שלפי הדיעה הראשונה מוטלת חובה ללמוד
תורה בכל הזמנים (פרט לכך, כשמישהו אינו יכול ולמד תורה רק
פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית – יצא ידי חובתו), ולמה אינו
יוצא ידי חובתו בשאר דברי תורה? – הלשון "פרק אחד" מורה
שמדובר במשניות, תורה שבעל פה, מדוע, איפוא, בזה דוקא הוא
יוצא ידי חובתו, ולא בדברי תורה אחרים, כמו מקרא, מדרש ואגדה?
אך מודעת זאת, – ידוע, מה שכתב האריז"ל¹¹, שכל אדם
מישראל צריך לבא בגלגולים רבים עד שיקיים כל תרי"ג
613, מצות התורה במחשבה דבור ומעשה, – אלה הם שלשת
לבושי הנפש שבהם מקיימים מצוות, מן ההכרח שכל נשמה תעבור
גלגולים שונים עד שתקיים כל המצוות – כדי להשלים לבושי
נפשו ולתקנם שלא יהא לבושא דחסרא כו', – לבושים שחסר

1. יב, ד. 2. קהלת ט, ט. 3. ראה קידושין ל, ב. 4. כח, ב. 5. פרק א' משנה י"ג. 6. עג, א. 7. קלז, א. 8. ראה ט"ז יו"ד סרמ"ו סק"ב. 9. צט, ב. 10. יהושע א, ח. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ס' הגלגולים פ"ד. ש' הגלגולים הקדמה יא, טז. ובהקדמת ש' המצוות (ובע"ז שמי"ט פ"ה) קיצר ולכן לא קשה משם. ועייג"כ של"ה תושב"כ בתחלתו (רסד, ב ואילך)". 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר, שבהל' ת"ת לאדה"ז פ"א ס"ד הועתק הענין עם כמה שינויים: (א) באגה"ק "שיקיים", ובשו"ע "שמקיים" (הדגשת הבהרה, ואין מספיק אפילו כשהכל באופן שבוודאי יקיים. וי"ל נפק"מ – כשלא קיים מחמת אונס. וראה של"ה שם). (ב) באגה"ק מוסיף (מצות) התורה. וי"ל שזה תוס' טעם ההכרח, ואינו נוגע כ"כ בשו"ע. ועוד ועיקר – מוכרח להוסיף כאן כיון שמבאר אח"כ וז"מ דרבנן כו'. (ג) בשו"ע הסדר "במעשה דבור ומחשבה". ואולי י"ל הטעם דבשניהם כתב ע"פ הכלל לא זו אף זו (ראה תוס' ריש יבמות). ולכן בשו"ע דעיקרו בנוגע למעשה קמ"ל דאפילו כשיש מעשה – בשביל דבור כו' ג"כ מתגלגל, ובאגה"ק (נשמאת דאורייתא) קמ"ל דאפילו כשיש מח' מתגלגל בשביל דבור וכו'. (ד) בשו"ע שם – פס"ד ברור – מוסיף הביאור "ודיבור ומח' הוא לימוד הלכותיהן, ע"ד שאמרו (מנחות קי) חכמים ע"פ זאת תורת החטאת וגו' שכל העוסק בת"ת כאילו כו". ואולי עד"ז הטעם שבמקום "אדם" כאן – כתב שם 'נפש'".

(* כ"ה בדפ' זיטומיר תר"ח, תרט"ז. ווארשא תרנ"ה. ווילנא תרס"ה (ואילך). אבל בדפוס ראשון (שקלאוו תקנ"ד) "שתקיים". וכ"ה בדפוס: לבוב, תקנ"ט; קאפוטסט, תקע"ד; קאפוטסט, תקפ"ח; ווארשא ת"ר; טשערנאוויץ תר"ט; לבוב תר"י; טשערנאוויץ תר"כ.

1 בהם, כפי שאומר רבנו הזקן בפרק ד' בחלק הראשון של ספר
2 ה"תניא", שלכל נפש אלקית שלשה לבושים שהם מחשבה, דיבור
3 ומעשה של תרי"ג מצוות התורה, ואם חסר בתרי"ג המצוות – חסר
4 הרי בלבושי הנפש, וכדי שלא יהיו לבושים חסרים – מן ההכרח
5 שהנפש תקיים כל תרי"ג
6 מצוות התורה, שאז
7 לבושיה הם בשלימות, שאז
8 לְבָדִי¹³ מִצְוֹת הַתְּלוּיֹת
9 בְּמִלְכָּה¹⁴ – המוטלות על
10 המלך, שֶׁהוּא – המלך
11 מוֹצִיא כָּל יִשְׂרָאֵל –
12 בקיום מצוות אלו, כִּי הוּא
13 בְּלִלּוֹת בָּלֵם כּוֹ¹⁵, – הוא
14 כולל בתוכו כל בני ישראל,
15 ובקיומו המצוות התלויות
16 בו הרי זה כאילו שכל בני
17 ישראל קיימו אותן, אך
18 שאר המצוות מן ההכרח
19 שכל נשמה תקיים את כולן,
20 וכיוון שבגלגול אחד הוא
21 לא קיים מצוות מסוימות –
22 מן ההכרח שיבוא עוד פעם
23 בגלגול שני כדי לקיים
24 המצוות שחסרו לו בגלגול
25 הקודם, וכו', וְהַפֶּעַם –
26 מדוע מן ההכרח שיהיו לו
27 הלבושים מכל תרי"ג המצוות, הוא כְּדִי לְהַלְבִּישׁ – בלבושים של
28 מצוות, כָּל תְּרִי"ג בְּחִינֹת וּבְחִינֹת שֶׁנִּפְשׁוֹ, – כפי שרבנו הזקן
29 קורא לכך בפרק ד' שב"תניא" תרי"ג אברי הנפש – ילביש את כולם
30 בלבושי מצוות, אַחַת מֵהֶנָּה לֹא נִעְדְּרָה כּוֹ. – שלא יחסר שום
31 לבוש לכל אחת מתרי"ג הבחינות והכוחות של הנפש. וּבְאִזְרֵי עֵינָן
32 הִכְרַח וְצִדָּךְ לְבוּשִׁים אֵלּוּ, – מדוע מן ההכרח שיהיו לנפש
33 לבושים אלה, מִכֹּאֲרֵ בִּזְרָה¹⁶, וּמוֹכֵן לְכָל מִשְׁכִּיל, כִּי לְהִיּוֹת
34 שֶׁנִּפְשׁ רֹחַ וְנִשְׁמָה שֶׁנִּבְרָא הֵן בְּחִינֹת נִבְרָאִים, וְאִי אִפְשָׁר
35 לְשׁוֹם נִבְרָא לְהַשִּׁיג שׁוֹם הַשְּׂגָה בְּבוֹרָא וְיוֹצֵר חֶפֶל, אִין־סוֹף
36 בְּרוּךְ־הוּא. – נברא שהוא בעל גבול אינו יכול להשיג שום השגה
37 בבורא שהוא "אין סוף" ובלי גבול. שזה כפי ש"אור אין סוף" הוא
38 למעלה מעולמות בכלל – אי אפשר שתהיה לשום נברא השגה

אגרת הקדש

מצות התלויות במלך שהוא מוציא כל ישראל כי הוא
כללות כולם כו' והטעם הוא כדי להלביש כל תרי"ג
בחי' וכחות שבנפשו אחת מהנה לא נעדרה כו'.
וביאור ענין הכרח וצורך לבושים אלו מבואר בזהר
ומוכן לכל משכיל כי להיות שגשג רוח ונשמה
שבאדם הן בחי' נבראים וא"א לשום נברא להשיג
שום השגה בבורא ויוצר הכל א"ס ב"ה וגם אחרי
אשר האיר ה' מאורו ית' והאציל בבחי' השתלשלות
מדרגות רבות מדרגה אחר מדרגה בבחי' צמצומים
עצומים ולבושים רבים ועצומים הידועים ליי"ח ונקראים
באד"ר בשם שערות וכדרכיב בדניאל ושער רישיה
כעמר נקא כו' אעפ"כ לא יכלה הנפש או הרוח
ונשמה למסבל האור כי טוב ומתוק האור וכו' כמ"ש
לחזות בנועם ה' לשון נעימות ועריבות ומתיקות ותענוג
עצום לאין קץ כמ"ש או תתענג על ה' והשביע
בצחצחות כו' לשון צחה צמא כמ"ש בזהר ואין בכחה
לקבל הנעימות ועריבות הצחצחות שלא תצא מנרתקה
ותתבטל ממציאותה כנר באבוקה אם לא שמבחי'

39 בו, וְגַם אַחֲרֵי אֲשֶׁר הָאִיר ה' מְאוּרֹו יִתְבָּרֵךְ – הארה בלבד
40 מאורו, וְהָאֲצִיל בְּבְחִינֹת הַשְּׁתִּלְשָׁלוֹת מְדֻרְגּוֹת רְבוּת, מְדֻרְגָּה
41 אַחֲרֵי מְדֻרְגָּה, – מדרגה למטה ממדרגה, בְּבְחִינֹת צִמְצוּמִים
42 עֲצוּמִים וּלְבוּשִׁים רְבִים וְעֲצוּמִים – לבושים רבים המעלימים
43 ביותר על האור ומסתירים
44 אותה, הַיְדוּעִים לְיוֹדְעֵי חֵן,
45 – חכמה נסתרה (תורת
46 הקבלה), וְנִקְרָאִים בְּאִדְרָא
47 רַבָּה¹⁷ בְּשֵׁם "שְׁעָרוֹת", –
48 בשם ששערה חיותה
49 מצומצמת, עד שיכולים
50 לגוֹזֹז אותה מבלי להרגיש
51 שום כאב – כך החיות
52 הנמשכת על ידי
53 הצמצומים, נקראת
54 "שערות", כלומר המשכה
55 מצומצמת ביותר, וּבְדִרְכֵיב
56 – וכמו שכתוב בְּדִנְיָאֵל¹⁸:
57 "וְשַׁעַר רִאשִׁיהָ כְּעֶמֶר נִקָּא
58 כּוֹ" – ושערות ראשו דן
59 כצמר לבן, כלומר, שישנן
60 למעלה המשכות הנקראות
61 בשם "שערות", הרי, גם
62 אחרי כל הצמצומים, אֵת
63 עַל־פִּי־כֵן, לֹא יִכְלָה
64 הַנֶּפֶשׁ או הָרוּחַ וְנִשְׁמָה
65 לְמַסְבֵּל – לסבול האור, כִּי טוֹב וּמֵתֵק הָאִזְרֵ וְכוֹ, – כלומר,
66 טוב כזה ומתיקות כזו שאין בכוח הנברא ל"קבלם" מבלי שיוגוע
67 מהמתיקות – כפי שיסביר להלן, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב¹⁹: "לְחֻזֹּת בְּנֶעֱם
68 ה'", לְשׁוֹן נְעִימוֹת וְעֲרִיבוֹת וּמִתִּיקוֹת וְתַעֲנוּג עֲצוּם לְאִין קָץ,
69 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב²⁰: "אִזְ תִּתְעַנֵּג עַל ה', וְהִשְׁבִּיעַ בְּצִחְצֻחוֹת²¹ כּוֹ",
70 – "צחצחות" הוא לְשׁוֹן "צִחָה צִמָּא", – צמאון שאינו נרווה, אלא
71 צמא תמיד ליותר, שכן התענוג הוא אין סוף, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזִהְרָה²²,
72 וְאִין בְּכִחָה – של הנשמה, לְקַבֵּל הַנְּעִימוֹת וְעֲרִיבוֹת הַצִּחְצֻחוֹת,
73 שְׁלֹא תִצָּא מִנִּרְתָּקָה – מהמוגבלות שלה, וְ – לא תתפַּחֵל
74 מִמְּצִיאוֹתָהּ כְּנֵר – הבטל בְּאִבּוּקָה. – מפאת האור הגדול של
75 האבוקה בטל אור הנר לגמרי במציאות – כך מצד האור הגדול
76 של התענוג והמתיקות היתה הנפש בטלה ממציאותה, אִם לֹא,

13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע שבשו"ע - שכנ"ל צ"ל הפס"ד יותר ברור - אין כל הפיסקא והענין ד'לבד מצות התלויות במלך כו'".
14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אבל בתו"א נג, ג הלשון: שכ"א מישראל צריך לקיים כל התרי"ג מצות לבד מצות המלך שהמלך הוא מוציא כל ישראל וכל המצות מחויב כ"א לקיים וצריך להיות בגלגול או בבחי' עיבור. ועד"ז בלקו"ת יוהכ"פ (סט, א): ואפי' מצות כהנים וכה"ג ע"י עיבור או גלגול".
15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "(וכ"ה בתו"א שם) - ולא הזכיר כה"ג. (וכ"ה במשנת חסידים מסכת חיוב הנשמות רפ"ב). ובלקו"ת שם מפורש "צריך כל אדם לקיים... ואפי' מצות כהנים וכה"ג". אבל בס' הגלגולים פ"ד כולל ביחד "מצות... לכהן, ללווים... למלכים... לדיינים וכיו"ב". ואולי י"ל ד"הוא כללות כולם" דבאגה"ק כאן הוא עיבור שכתב בס' הגלגולים שם. ועפ"ז יומתק דבמקום "מפני חשיבותו" שבמ"ח שם - כותב אדה"ז כי הוא כללות כולם".
16. ח"ב רי, ב. שם רכט, ב. 17. זח"ג קכה, ב. ואלילך. 18. ז, ט. 19. תהלים כז, ד. 20. ישע"י נח, יא. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה תו"א מג"א צח, סע"ב. אוה"ת תצוה (ע' א' תרו). פרדס ש' הצחצחות".
22. ח"ב רי, ב.

- 1 שְׂמִיכִינִת אֹרֶז וְזֶה עֲצָמוֹ תִּשְׁתַּלְשֵׁל וְתִמְשֹׁךְ מִמֶּנּוּ אִיזוֹ הָאֶרֶץ
2 מוֹעֲטָה, בְּדֶרֶךְ
3 הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת מִדְּרָגָה אַחֵר
4 מִדְּרָגָה בְּצִמְצוּמִים רַבִּים, 1
5 עַד שִׁיבְרָא מִמֶּנָּה - 2
6 מִהֶאֱרָה שְׂבָאָה מִן הָאֹר, 3
7 לְבוֹשׁ אֶחָד נִבְרָא, מֵעֵין 4
8 מְהוּת אֹרֶז, לְחִלְפִישׁ - 5
9 בִּלְבוֹשׁ זֶה אֵת הַנֶּפֶשׁ רוּחַ 6
10 וְנִשְׁמָה, וְדֶרֶךְ לְבוֹשׁ הָ 7
11 שְׂהוּא מֵעֵין אֹרֶז זֶה תּוֹכֵל 8
12 - הַנִּשְׁמָה לְהַנּוּת מִזֵּיו אֹרֶז 9
13 זֶה וְלִהְיוֹת, וְלֹא תִתְבַּטֵּל
14 מִמִּצִּיאוֹתָהּ, - שָׁכָן, כִּיּוֹן שֶׁלְבוֹשׁ בֹּא מֵאֹרֶז זֶה, הָרִי זֶה מֵעֵנִיק
15 כּוֹחַ לִנְפֶשׁ "לִקְבֹּל" אֶת הָאֹרֶז, וְכִיּוֹן שֶׁלְבוֹשׁ הוּא הָרִי "נִבְרָא"
- אגרת הקדש**
- אֹרֶז זֶה עֲצָמוֹ תִּשְׁתַּלְשֵׁל וְתִמְשֹׁךְ מִמֶּנּוּ אִיזוֹ הָאֶרֶץ
מוֹעֲטָה בְּדֶרֶךְ הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת מִדְּרָגָה אַחֵר מִדְּרָגָה
בְּצִמְצוּמִים רַבִּים עַד שִׁיבְרָא מִמֶּנָּה לְבוֹשׁ אֶחָד נִבְרָא
מֵעֵין מְהוּת אֹרֶז זֶה לְחִלְפִישׁ הַנֶּפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה וְדֶרֶךְ
לְבוֹשׁ זֶה שְׂהוּא מֵעֵין אֹרֶז זֶה תּוֹכֵל לִיהַנּוּת מִזֵּיו אֹרֶז
זֶה וְלִהְיוֹת וְלֹא תִתְבַטֵּל מִמִּצִּיאוֹתָהּ וְכִמְשָׁל הָרֹאֶה
בְּשִׁמְשׁ דֶּרֶךְ עֲשִׂישִׁית זֹכָה וּמֵאִירָה וְכו' וְכִמְ"שׁ וִיבֹא
מִשָּׁה בְּתוֹךְ הָעֵנָן וְיַעֲלֶה כו' שְׁנִתְלַבֵּשׁ בְּעֵנָן וְעֹלָה וְרֹאֶה
דֶּרֶךְ הָעֵנָן וְכו' כִּמְ"שׁ בִּזְח"ב דר"י ורכ"ט.
- 16 יְכוּלָה הַנִּשְׁמָה לְהִתְלַבֵּשׁ בִּלְבוֹשׁ זֶה, וְהִלְבוֹשׁ עֲצָמוֹ אִיזוֹ בְּטֹל
17 בְּמִצִּיאוֹתָהּ בֹּאֹרֶז זֶה, מִפְּנֵי
18 שְׂהוּא הָרִי בֹא מֵאֹרֶז זֶה
19 עֲצָמוֹ - וְאֵלָה הֵם לְבוֹשֵׁי
20 הַמִּצִּיאוֹת, וְכִמְשָׁל הָרֹאֶה
21 בְּשִׁמְשׁ דֶּרֶךְ עֲשִׂישִׁית זֹכָה
22 וּמֵאִירָה וְכו', וְכִמְ"שׁ
23 שְׂבָתוֹכִי²³: "וִיבֹא מִשָּׁה
24 בְּתוֹךְ הָעֵנָן, וְיַעֲלֶה כו'", -
25 עַל הָרִי סִינִי, שְׁנִתְלַבֵּשׁ
26 בְּעֵנָן וְעֹלָה וְרֹאֶה דֶּרֶךְ
27 הָעֵנָן וְכו', - שְׂהֵעֵנָן שִׁימֵשׁ
28 בִּלְבוֹשׁ לְמִשָּׁה שִׁיכּוֹל
29 "לִקְבֹּל" הַגִּילּוּיִים עַל הָרִי סִינִי, כִּמְ"שׁ שְׂבָתוֹכִי בְּהִרָה חֶלֶק ב' דָּף רי
30 וְרַכְט.

יום שני כ' מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמט, והנה אור זה... עד עמ' 298, כולא חר:

- 31 וְהֵנָּה, אֹרֶז זֶה הֵנָּה לְצִדִּיקִים לְעֵתִיד לְבֹא, הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "נֶעֱם"
32 ה' וְ"צִחְצֻחוֹת", - צִמְאון שֶׁל תַּעֲנוּג, לְהִתְעַנֵּג עַל ה', וְ"ד' מֵאוֹת
33 עֲלָמִין דְּכֹסְפִין דְּמִתְעַנֵּי בְּחוּץ צִדִּיקָא כו'²⁴, - וְאַרְבַּע מֵאוֹת
34 הָעוֹלָמוֹת שֶׁל "כִּיסוּפִין" מִלְשׁוֹן "נִכְסוּף נִכְסַפְתִּי"²⁵, שֶׁהַצִּדִּיקִים
35 מִתְעַנֵּגִים בָּהֶם, כִּמְ"שׁ
36 שְׂבָתוֹכִי²⁶: "אַרְבַּע מֵאוֹת
37 שָׁקֶל כֶּסֶף כו'" - שְׁעַל פִּי
38 קִבְּלָהּ, מִשְׁמַעוֹת הָרוּחִית
39 הִיא, אַרְבַּע מֵאוֹת עוֹלָמוֹת
40 שֶׁל כּוֹסֶף וְתַעֲנוּג לְצִדִּיקִים,
41 הֵנָּה יֵשׁ בּוֹ - בֹּאֹרֶז זֶה,
42 מְעֻלּוֹת וּמִדְּרָגוֹת רַבּוֹת
43 מְאֹד, גְּבוּהַּ מְעַל גְּבוּהַּ, -
44 עַד כִּמְ"שׁ שְׂמִדְרִיגָה אַחַת
45 תִּהְיֶה גְבוּהָהּ, יִשְׁנָה עוֹד
46 מִדְרִיגָה לְמַעַל מִמֶּנָּה, אֶף
47 הָאֶרֶץ מוֹעֲטָה הַיּוֹרֶדֶת
48 מִדְּרָגָה אַחֵר מִדְּרָגָה לְבֹרָא
49 לְבוֹשׁ זֶה, - הִלְבוֹשׁ הַנוֹכַח
50 לְעִיל הַמֵּאֲפֶשֶׁר לְנִשְׁמָה
51 לִקְבֹּל אֶת הָאֹרֶז, הִיא
52 מִבְּחִינַת מִדְּרָגָה הָאֲחֵרוֹנָה
53 שְׂבָאֹרֶז זֶה, וְנִקְרָא בְּשֵׁם "מִדְּרָגָה הַחִיצוֹנָה" - לֹא הַפְּנִימִיּוֹת
54 שֶׁל הָאֹרֶז, כִּי אִם הַחִיצוֹנִיּוֹת בִּלְבַד, וְ"אַחֲזִירִים" דֶּרֶךְ מִשְׁלָל, כִּמְ"שׁ
- אגרת הקדש**
- זֶה הֵנָּה לְצִדִּיקִים לְעֵתִיד לְבֹא, הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "נֶעֱם"
וְ"צִחְצֻחוֹת" ה' וְ"ד' מֵאוֹת עֲלָמִין דְּכֹסְפִין דְּמִתְעַנֵּי
בְּחוּץ צִדִּיקָא כו' כִּמְ"שׁ אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁקֶל כֶּסֶף כו'
הֵנָּה יֵשׁ בּוֹ מְעֻלּוֹת וּמִדְּרָגוֹת רַבּוֹת מְאֹד גְּבוּהַּ מְעַל
גְּבוּהַּ אֶךְ הָאֶרֶץ מוֹעֲטָה הַיּוֹרֶדֶת מִדְּרָגָה אַחֵר מִדְּרָגָה
לְבוֹרָא לְבוֹשׁ זֶה הִיא מִבְּחִי' מִדְּרָגָה הָאֲחֵרוֹנָה שְׂבָאֹרֶז
זֶה וְנִקְרָא בְּשֵׁם מִדְּרָגָה הַחִיצוֹנָה וְאַחֲזִירִים דֶּרֶךְ מִשְׁלָל
כִּמְ"שׁ בִּזְח"ב דר"י ורכ"ט (עֵינִן בִּס' מִק"מ) וְר"י ע"ב וְכו'
דֹּאשְׁתָּאֹר כו' וְהֵנָּה כִּמְ"שׁ שְׂבָתוֹכִי הָאֶדָם יֵשׁ בָּהּ כָּח
הַתַּעֲנוּג שְׂמִתְעַנֵּג מִמֶּה שִׁישׁ לֹא עֵנָג מִמֶּנּוּ כִּמְ"שׁ
מִהִשְׁכַּל שְׂכַל חֹדֶשׁ וְכו' וְכו' חִיצוֹנִיּוֹת וְאַחֲזִירִים
שֶׁל כָּח וְכו' הַתַּעֲנוּג שְׂבָה הִיא בְּחִי' כָּח הָרִצּוֹן שְׂבָה
שְׂהוּא רֹצֵה מֶה שְׂהוּא רֹצֵה דְּהִיּוֹנוֹ דְּבִר שְׂאִינוֹ צֶעַר
שֶׁהַצֶּעַר הִפֵּךְ תַּעֲנוּג. וְכִכָּה עַד"מ בֹּאֹרֶז א"ס ב"ה ג"כ
צֶעַר, שֶׁהַצֶּעַר הִפֵּךְ תַּתְעֲנוּג. - לִכְן, דְּבִר שְׂהוּא צֶעַר אֵין הַנֶּפֶשׁ
רֹצֵה בּוֹ. כְּלוּמָר, דְּבִר שְׂאִדָם רֹצֵה בּוֹ, הָרִי זֶה מִפְּנֵי שִׁישׁ לוֹ תַּעֲנוּג

23. משפטים כד, יח. 24. ראה זח"א קכג, ב. 25. ויצא לא, ל. 26. חיי שרה טו, כג. 27. לזהר שם. 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי קמ"ל? וי"ל דטובא קמ"ל ומוכרח להוסיפה כאן בכי' דרצון הוא חיצוניות התענוג לשלול האופן הב' המדובר בהמשך תרס"ו ע' סה ואילך. והמסקנא בע' עג ואילך שם כבכאן". 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דהיינו כו' התענוג - הוספת ביאור מוכרחת כאן. כנ"ל".

כל פנים נולד לוי³¹ תענוג נפלא בשכלו, מפלל - הרי זה מראה
שחתענוג הוא למעלה מעלה מבחינת השכל והחכמה, רק
שמלפניו - התענוג בבחינת שכל וחכמה, וכשהאדם מרגיש
השכל וחכמה, דהיינו שמשגיח ומבינה היטב, אזי מרגיש גם בן
בחינת התענוג המלפניו
בבחינת נקראת
בחינת בינה בשם "עולם
הקא" בזהר הקדוש³²,
שהיא - "בינה" בבחינת
התגלות החכמה עם
התענוג המלפניו בה,
שמשגיח הצדיקים בן
עין ומשכילים - השכלות,
בפנימיות התורה,
דאורייתא מחכמה
נפקא³³, - תורה באה
מ"חכמה", ואורייתא
וקדשא בריהווא פלא
תורה³⁴ - תורה והקדוש ברוך
הוא הכל דבר אחד³⁵, הרי
מובן בפנימיות התורה,
באופן ההשגה שבגן עדן,
שם משיגה הנשמה מהות
האלקות, תענוג שהוא
פנימיות בנ"ל - (הוספת כ"ק

אגרת הקדש

כביכול הרצון העליון ב"ה היא בחי' חיצונית ואחוריים
לכחי' ענג העליון ונועם ה' וצחצחות ועלמין דכסופין
הנ"ל הגם שהם מיוחדים בתכלית היחוד שהוא ית'
ורצונו אחד ולא כרצון האדם ה"ו לא מיניה ולא
מקצתיה ואין דמיון ביניהם כלל אעפ"כ דברה תורה
כלשון בנ"א לשכך האזן מה שיכולה לשמוע במשל
ומליצה מנשמת האדם הכלולה מכח התענוג והרצון
והחכמה והבינה וכו' וכנראה בחוש שכשאדם משכיל
איזה שכל חדש נפלא אזי באותה רגע עכ"פ נולד
לו תענוג נפלא בשכלו מכלל שהתענוג הוא למעלה
מעלה מבחי' השכל והחכמה רק שמלוכש בבחי'
שכל וחכמה וכשהאדם מרגיש השכל וחכמה דהיינו
שמשגיח ומבינה היטב אזי מרגיש ג"כ בחי' התענוג
המלוכש בחכמה ולכן נקראת בחי' בינה בשם עוה"ב
בוה"ק שהיא בחי' התגלות החכמה עם התענוג
המלוכש בה שמשגיח הצדיקים בג"ע ומשכילים
בפנימיות התורה דאורייתא מחכמה נפקא ואורייתא
וקב"ה כולא חד:

רבינו) - יש לה הרי השגה ב"אור אין סוף", וכדי שיהיה ביכולתה
לקבל זאת, מן הזכרח להזדקק ללבושי המצוות, כמוסבר לעיל.
להלן יסביר רבנו הזקן, שבנוסף למה שמצוות הן לבושים לנשמה,
כדי שתוכל "לקבל" הגילוי של הזיו וההארה מאלקות, הן גם
מחברות את המדרגה העליונה ביותר (מדרגת הכתר) עם הדברים
הגשמיים שבהם נעשית המצוה, ובכך הן "עמודים" המחברים את
העליון ביותר של הבית עם התחתון ביותר של הבית, שכן כך
המצוות מחברות מדרגת הכתר עם הדברים הגשמיים של מצוות.

יום שלישי כ"א מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 298, והנה רצון העליון... עד עמ' קנ, האדם.

מצוות שהן רצון העליון?
דרך משל, כמו שיש
עמודים בבית חומה
גדול³⁷, נצבים בארץ,
וראשם - של העמודים,
מחבר בתקרה, - הרי
שהעמודים מחברים את
העליון של הבית עם

אגרת הקדש

והנה רצון העליון ב"ה מכונה ונקרא בפי חכמי
האמת בשם כתר עליון ובו תר"ך עמודי אור
וכו'. פי' דרך משל כמו שיש עמודים בבית חומה
גדול נצבים בארץ וראשם מחובר בתקרה. ככה ממש

העליון של הבית עם

1 בו, הרי שתענוג הוא הפנימיות של הרצון שהוא חיצונית לגבי
2 התענוג. וככה על דרך משל באור אין סוף ברוך הוא גם בן,
3 כביכול, הרצון העליון ברוך הוא היא בחינת חיצונית
4 ואחוריים לבחינת "ענג העליון" ו"נועם ה'" ו"צחצחות" ו"עלמין
5 דכסופין" הנזכרים לעיל.
6 - שכל אלה הם הענוג

7 העליון, ואילו הרצון הוא
8 החיצונית מזה, וכשאנו
9 אומרים שהלבוש לנשמה
10 הוא מ"אחוריים"
11 ו"חיצונית" הענוג העליון -
12 הרי שהלבוש בא מהרצון
13 העליון, הגם ש - הרצון
14 העליון והענוג העליון, הם
15 מיוחדים בתכלית היחוד,
16 שהוא יתברך ורצונו אחד,
17 ולא כרצון האדם הם
18 ושלום, - שרצונו של אדם
19 אינו דבר אחד עם עצם
20 הנפש, כי אם כוח מהנפש,
21 אך הרצון העליון הוא הרי
22 דבר אחד עם הקדוש ברוך
23 הוא, לא מיניה ולא
24 מקצתיה, - לא ממנו ולא
25 ממקצת ממנו, ואין דמיון

26 ביניהם כלל - בין רצונו של אדם לבין הרצון העליון, כיצד, איפוא,
27 יכולים לחלץ בין התענוג לבין הרצון למעלה, ולומר שתענוג הוא
28 פנימיות הרצון, והרצון - חיצונית? אף על פי כן דברה תורה
29 כלשון בני אדם³⁰, לשכך האזן מה שיכולה לשמוע במשל
30 ומליצה, - ובהשוואה מנשמת האדם הכלולה מכח התענוג
31 והרצון והחכמה והבינה וכו', - וכשם שבאדם התענוג הוא
32 פנימיות הרצון וכו' כך גם אנו אומרים למעלה, וכן נראה בחוש,
33 שכשאדם משכיל איזה שכל חדש נפלא, אזי באותה רגע על

67 והנה, רצון העליון ברוך
68 הוא מכונה ונקרא בפי
69 חכמי האמת - מקובלים,
70 בשם "כתר עליון", וכו'
71 תר"ך - 620, עמודי אור
72 וכו'³⁶, - כתר בגימטריא
73 תר"ך, פרוש, - מה
74 משמעות הדברים לגבי

30. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"א ה"ט. 31. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ ההרגשה באה לאח"ז - כההמשך - בעוה"ב וכל זמן שאין
הרגשה - אין זה קבלת הנעימות". 32. ח"ב קנח, א. 33. זח"ב פה, א. 34. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד התענוג שנולד ונפיק כשנולד
ומשכיל שכל והיא נועם ה' וכו'". 35. זח"א כד, א. ועוד. 36. פרדס ש"ח פ"ג. 37. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע מהו הנמשל".

1 התחתון של הבית, ככה ממש על דרך משל "כתר עליון"
2 ברוך-הוא, הוא למעלה מבחינת מדרגת החכמה, - ו"חכמה"
3 היא הרי הראשונה והעליונה של הספירות הפנימיות, והוא -
4 "כתר", מלשון "בותרת", - ביטוי בתנ"ך³⁸, שהוא מכתיר ומקיף
5 על המחין שבראש, שהם

6 - המוחין בראש, הם

7 בחינות חכמה-פינה-דעת. 1

8 ורצון זה - שלמעלה 2

9 ממוחין חב"ד, נתלבש 3

10 ב"תרי"ג - 613, מצות 4

11 התורה ו' מצות דרבנן, 5

12 שרבים בכלם הן מצות 6

13 מעשיות. - הנעשות על ידי 7

14 ענינים גשמיים, "עשיה" 8

15 ו"מעשה" הם הרי המדרגה 9

16 התחתונה ביותר בעולם 10

17 העשיה עצמו, וגם - 11

18 המצוות התלויות בדיבור - 12

19 שמקימים אותן בדיבור, 13

20 כמו לימוד התורה בדיבור 14

21 וכדומה, ודיבור הוא הרי 15

22 רוחני יותר מאשר ענין של 16

23 מעשה, ה' קניא ל' - 17

24 הרי פוסקים אנו ד' עקומות 18

25 שפתיו - בשעת הדיבור, 19

26 ה' - הוא מעשה. וגם - 20

27 המצוות התלויות 21

28 במחשבה או בלב - כמו 22

29 אהבת ה' ויראת ה' וכדומה, 23

30 הרי המצוה נתנה לאדם 24

31 הנשמי שבעולם הזה 25

32 דוקא, - שהוא עולם גשמי, 26

33 שהוא בעל בחירה להפנות 27

34 לכבו לטוב וכו', - או חס ושלום ללא טוב, מה שאין בן הנשמה 28

35 בלא גוף - אין צריך לצותה על זה. ונמצא, שהמצוות הן על 29

36 דרך משל כמו העמודים, נצבים - ומחברים מרום המעלות, 30

37 הוא רצון העליון ברוך-הוא, עד הארץ הלוו הממרים. והן על 31

38 דרך משל כמו העמודים - שהם חלולים, - מבפנים, שמקיפין 32

39 ומלבישין נשמת האדם או רוחו או נפשו - בלבושי המצוות, 33

40 בשמקנים המצוות, ודרך עמודים אלו - של המצוות, עולין 34

41 הנפש-רוח-נשמה שלו עד רום המעלות, - והמדרגות, לצרר 35

42 בצרור החיים את ה', פרוש - באיזו מדרגה של אלקות מתקשר 36

43 יהודי על ידי מצוות - להיות צרורות ומלבושות באור הכתר, - 37

44 המדרגה העליונה ביותר של סדר השתלשלות, הוא רצון העליון 38

45 ברוך-הוא, ועל ידי לבוש זה יוכלו לחיות ב"נעם ה" 39

46 ו"צחצחות" שלמעלה ממעלת - ומדרגת הכתר, והן פנימיות 40

47 - של אור הכתר, פנימיות הכתר היא למעלה לגמרי מסדר 41

אגרת הקדש

עד"מ כתר עליון ב"ה הוא למעלה מבחי' מדרגת
החכמה והוא מלשון כותרת שהוא מכתיר ומקיף על
המוחין שבראש שהם בחי' חב"ד ורצון זה נתלבש
ב"תרי"ג מצות התורה ו' מצות דרבנן שרובם ככולם
הן מצות מעשיות וגם התלויות בדבור הא קיי"ל
דעקימת שפתיו הוי מעשה וגם התלויות במחשבה
או בלב הרי המצוה ניתנה לאדם הגשמי שבעוה"ז
דוקא שהוא בעל בחירה להטות לבבו לטוב וכו'.
משא"כ הנשמה בלא גוף א"צ לצותה ע"ז. ונמצא
שהמצוות הן עד"מ כמו העמודים נצבים מרום המעלות
הוא רצון העליון ב"ה עד הארץ הלוו החומרית והן
עד"מ כמו העמודים חלולים שמקיפין ומלבישין נשמת
האדם או רוחו או נפשו כשמקיפים המצוות ודרך
עמודים אלו עולין הנר"ן שלו עד רום המעלות לצרור
בצרור החיים את ה'. פי' להיות צרורות ומלבושות
באור הכתר הוא רצון העליון ב"ה וע"י לבוש זה יוכלו
לחיות בנועם ה' וצחצחות שלמעלה ממעלת הכתר
והן פנימיות עד"מ (והגם שנתבאר במ"א שהמצוות
הן פנימיות רצון העליון ב"ה הנה מודעת זאת ל"ה
ריבוי בחי' ומדרגות שיש בכל בחי' ומדרגה ממדרגות
הקדושה כמה בחי' פנים לפנים וכמה בחי' אחוריים
לאחוריים לאין קץ וכו'). והנה ז' מצות דרבנן אינן
נחשבות מצוות בפני עצמן שהרי כבר נאמר לא תוסף
אלא הן יוצאות ונמשכות ממצוות התורה וכלולות בהן
במספר תרי"ג להלביש תרי"ג בחי' וכחות שכבר"ן

דרבנן (המשלימות מספר תר"ך) אינן מצוות לעצמן, אלא נחשבות
כחלק ממצוות התורה (דאורייתא) שמהן הן באות, ולכן הוא אומר,
שהלבושים לנפש הם תרי"ג (613) (מתרי"ג המצוות שבהן נכללות גם
המצוות דרבנן) להלביש תרי"ג כוחות הנפש. ובלשון רבנו הזקן:
והנה, ז' מצות דרבנן אינן נחשבות מצוות בפני עצמן, - כמצוות
נפרדות, שהרי כבר נאמר⁴⁰: "לא תסף", - על המצוות, אלא הן
יוצאות ונמשכות ממצוות התורה וכלולות בהן במספר תרי"ג,
- (613) - להלביש תרי"ג (613) בחינות וכחות שנקפוש רוח
ונשמה - של האדם, - על כל פנים הרי אמר לעיל, שהמצוות הן
כמו "עמודים חלולים" המקיפים ומלבישים בחינת הנשמה, או רוח או
נפש של האדם המקיפים את המצוות, ועל ידי ה"עמודים" עולות הנר"ן
נפש, רוח ונשמה - שלו עד למעלות הגבוהות ביותר, להיות
קשורות ומלבושות באור הכתר, ועל ידי לבוש זה הן יכולות "לחיות
בנועם ה'" ו"צחצחות" שלמעלה מ"כתר", וזה פנימיות ה"כתר".

יום רביעי כ"ב מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנ, וז"ש בזה"ק פ'... עד עמ' 300, ע"ש.

1 וזהו שכתוב בזהר הקדוש פירשת פקודי (דף רכט עמוד ב):
2 "דאינון עובדין טבין דעבדי בר נש - משכי מנהורא דזיוא
3 עלאה לבושא כו' - שהמעשים טובים (המצוות) שעושה האדם,
4 ממשיכים את האור מהזיו העליון, כלומר ממדריגת "כתר עליון",
5 וחמי כו' בנעם ה' וכו'".

6 - והוא חוזה - כפי שהוא

7 מסיים שם - ב"נועם ה'" 1

8 וב"צחצחות", שהם פנימיות 2

9 הכתר. והנם דהתם מירי - 3

10 ולמרות ששם, בזהר, 4

11 מדובר בגן עדן התחתון, 5

12 שהלבושים שם הם 6

13 ממצות מעשיות ממש, - 7

14 הרי שהלבושים אינם מצד 8

15 הענין והמעלה של רצון 9

16 העליון, כמדובר לעיל, כי 10

17 אם מצד מעלת ה"מעשה", 11

18 אבל בגן עדן העליון 12

19 הלבושים הם מרעותא - 13

20 מהרצון, וכוונה דלבא -

21 של הלב, באורייתא

22 וצלותא, - בתורה ובתפלה, כמו שכתוב בזהר שם - בחלק ב'

23 (דף רי), - שאחרי שיש כבר לנשמה לבושים ממעשה המצוות בגן

24 עדן התחתון - היא עולה לגן עדן העליון, הרי הכוונה - שממנה

25 באים הלבושים, היא פונת עסקו בתורה לשמה מאהבת ה',

26 ומצות תלמוד תורה היא גם כן מכלל מצות מעשיות,

27 ד"עקימת שפתיו הוי - הוא מעשה", והרהור לאו כדבור

28 דמי⁴¹, - הרהור (באותיות התורה) אינו דומה לדיבור, ואינו יוצא

29 ידי חובתו בהרהור לבדו⁴², וכן בתפלה. - מן ההכרח לבטא

אגרת הקדש

וזהו שכתוב בזהר הקדוש פירשת פקודי (דף רכט עמוד ב):
"דאינון עובדין טבין דעבדי בר נש משכי מנהורא דזיוא
עילאה לבושא כו' וחמי כו' בנעם ה' וכו'. והגם
דהתם מיירי בג"ע התחתון שהלבושים שם הם ממצות
מעשיות ממש אבל בג"ע העליון הלבושים הם מרעותא
וכוונה דלבא באורייתא וצלותא כמ"ש בזהר שם
(דר"י) הרי הכוונה היא כוונת עסקן בתורה לשמה
מאהבת ה' ומצות ת"ת היא ג"כ מכלל מצות מעשיות
דעקימת שפתיו הוי מעשה והרהור לאו כדבור דמי
ואינו יוצא י"ח בהרהור לבדו וכן בתפלה ומה גם כי
מעלת הכוונה על הדבור ומעשה אינה מצד עצמה
כו' אלא מצד הארת רצון העליון כו' כמ"ש בלק"א
ח"א פל"ח באריכות ע"ש.

30 בדיבור דוקא מלות התפלה, ולא מספיק ההרהור בהן בלבד, הרי
31 שגם בתורה וגם בתפלה ישנו ענין ה"מעשה", עקימת שפתיים
32 הנחשבת ל"מעשה", והכוונה היא, שגם הלבושים שנעשים מתורה
33 ומתפלה בכוונה - הם גם כן לבושים ממעשה המצוות הבאים מאור
34 הכתר, ומה נם, - ויתירה
35 מזו, כי מעלת הכוונה על
36 הדבור ומעשה - מה
37 שהכוונה היא למעלה
38 מדיבור ומעשה, שמכוונה
39 נעשים לבושים לגן עדן
40 העליון, אינה מצד עצמה
41 כו', - מצד הכוונה עצמה
42 שהיא המעלה והעבודה של
43 הנפש באהבתה להקדוש
44 ברוך הוא, אלא מצד
45 הארת רצון העליון כו', -
46 ההארה מהרצון העליון היא
47 יותר בהתגלות בענין רוחני
48 של כוונה ואהבה - מאשר
49 בענין של מעשה המצוות
50 שהוא מעשה גשמי, כמו
51 שנתבאר בלקיטאי אמרים - "תניא", חלק א פירק לח באריכות,
52 עין שם. - שם מוסבר, שההארה מהרצון העליון המאירה בכוונה,
53 היא כמו "נשמה" בהשוואה לההארה המאירה ב"מעשה" שהוא
54 כ"גוף" ומלבוש לנשמה; ואשר הבדל זה הוא רק בצמצום
55 והתפשטות ההארה. על כל פנים, הרי שגם בלבושים הנעשים
56 לנשמה מכוונת ורצון הלב שבתורה ותפלה, הם גם כן מצד ההארה
57 של הרצון העליון, כתר עליון, שממנה באים הלבושים לנשמה, כפי
58 שהוסבר לעיל.

יום חמישי כ"ג מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 300, והנה מודעת זאת... עד עמ' קנא, כנ"ל:

59 להלן יפרט את המעלה המיוחדת שישנה בהלכות התורה, שבהן
60 דוקא ישנו הגילוי מהרצון העליון, שכן, איך יודעים מהו הרצון

61 העליון שבמצוות, ובאיהו

62 אופן על המצוות להיות כדי

63 שעל ידן יומשך הרצון

64 העליון - הרי זה דוקא על

65 ידי ההלכות של תורה

66 שבעל פה. ובלשון רבנו

67 הזקן:

68 והנה מודעת זאת, - הרי ידוע, כי הנה רצון העליון ברוך הוא

69 המלכש בתרי"ג (613) מצות שבתורה שכתב, - כפי שהמצוות

אגרת הקדש

והנה מודעת זאת כי הנה
רצון העליון ב"ה המלוכש בתרי"ג מצות שבתורה
שכתב הוא מופלא ומכוסה טמיר ונעלם ואינו מתגלה
אלא בתורה שבע"פ כמו מצות תפילין עד"מ שנאמר
והנה מודעת זאת, וכן מה שהוא מחלקן לשתי חלוקות: "מופלא
ומכוסה" בוא"ו המוסיף, ולאחר מכן "טמיר (בלי וא"ו) ונעלם",

הן בתורה שכתב, שבהן מלוכש הרצון העליון ברוך הוא, הוא
מפלא ומכוסה טמיר ונעלם, ואינו מתגלה אלא בתורה שבעל
פה, - מן התורה שבעל פה
יודעים בבירור מהו הרצון
העליון שבמצוה זו, כפי
שרבנו הזקן מביא מיד
הדוגמה ממצות תפילין וכו'.
ארבע הלשונות שרבנו הזקן
משתמש בהן: "מופלא
ומכוסה טמיר ונעלם", וכן מה שהוא מחלקן לשתי חלוקות: "מופלא
ומכוסה" בוא"ו המוסיף, ולאחר מכן "טמיר (בלי וא"ו) ונעלם",

1 כלומר ש"טמיר ונעלם" הוא חלוקה שניה – מסביר זאת ב"לקוטי לוי
2 יצחק" (בהערות על תניא), שזה מפני שתר"ג המצוות שבתורה
3 שבכתב תלויות בשם הוי' (כידוע), מצוות לא-תעשה ב"ה"ה של שם
4 הוי' ומצוות-עשה ב"ה"ה⁴³, ושם הוי' הרי "נכתב" ולא "נקרא",
5 כמאמר⁴⁴ "לא כשאני נכתב
6 אני נקרא", שהקריאה היא

אגרת הקדש

7 לא בשם הוי' כי אם בשם 1
8 אדניי, "לעלם כתיב" מלשון 2
9 העלמה. וזהו מה שבתורה 3
10 שבכתב דוקא הרצון העליון 4
11 נעלם כמו ששם הוי' הוא 5
12 נעלם, הוא רק "נכתב" 6
13 (וכתב הוא העלם לגבי 7
14 קריאה) ולא "נקרא" 8
15 (שקריאה היא גילוי), אלו הן 9
16 ארבע הלשונות ("מופלא 10
17 ומכוסה טמיר ונעלם") כנגד 11
18 ארבע אותיות שם הוי', והן 12
19 חלוקות בשתי חלוקות, 13
20 "מופלא ומכוסה" ו"טמיר 14
21 ונעלם": "מופלא ומכוסה"

22 כנגד י"ה של שם הוי' ו"טמיר ונעלם" כנגד ו"ה, כלומר (הוא ממשיך
23 ב"לקוטי לוי יצחק"), שהרצון העליון הוא האותיות של שם הוי'
24 דלעילא (שלמעלה) והוא מלוכב בתורה שבכתב שהיא שם הוי'
25 דלתתא (שלמטה), ולכן הוא עדיין "מופלא ומכוסה טמיר ונעלם",
26 שכן, שם הוי' (גם שם הוי' דלתתא (שלמטה)) הוא עדיין "טמיר
27 ונעלם", ומתגלה בתורה שבעל פה, שהיא שם אדניי שהוא בגילוי
28 ו"נקרא" (כפי ששם הוי' "נקרא" ובגילוי על ידי שם אדניי, שהוא
29 נקרא באדניי). על כל פנים, הרי הרצון העליון כפי שהוא בתורה
30 שבכתב הוא מכוסה ונעלם, ומתגלה רק בתורה שבעל פה, כְּמֹו
31 מִצְוֹת תְּפִלִּין, עַל הָרֶךְ מִשָּׁל, שְׁנֵאֲמַר בַּתּוֹרָה שֶׁבְּכָתֹב⁴⁵:
32 "וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדָךְ וְהָיוּ לְטִמְטֵמַת בֵּין עֵינֶיךָ", וְהוּא מֵאֲמַר
33 סְתוּם וְנִעְלָם, שֶׁלֹּא פֶּרֶשׁ הַכְּתוּב אֵיךְ וּמָה לְקִשְׁרֵךְ, וּמָה
34 "טִמְטֵמַת", וְהִכֵּן הוּא "בֵּין עֵינֶיךָ" וְ"עַל יָדָךְ", עַד שֶׁפִּרְשָׁה
35 תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה⁴⁶, שֶׁצִּירִיךְ לְקִשְׁרֵךְ בֵּית אַחֵד עַל הַיָּד וְד' בָּתִּים
36 עַל הָרֹאשׁ, וּבְתוֹכָם ד' פְּרָשִׁיּוֹת, וְהַבָּתִּים יִהְיוּ מְעוֹר מְעַבֵּד,
37 וּמְרַבְּעִים דִּקְאָ, – כֹּל הָאֲמוּר הוּא בְּאִשֶּׁר לְמָה לְקִשְׁרֵךְ, וּמְקַשְּׂרִים
38 בְּרִצּוֹעוֹת שֶׁל עוֹר שְׁחֹרוֹת דִּקְאָ⁴⁷, – זֶה בְּאִשֶּׁר בְּמָה לְקִשְׁרֵךְ, וְכָל
39 שְׂאֵר פְּרָטֵי הַלְבוּשׁ עֲשִׂיתָ תְּתַפְּלִין שְׁנֵאֲמַרְוּ בְּעַל פֶּה, – בְּתוֹרָה
40 שֶׁבְּעַל פֶּה, וְ"עַל יָדָךְ" הִיא הַיָּדוּעַ דִּקְאָ וְלֹא כֹף תִּדְרֵךְ⁴⁸, וְ"בֵּין
41 עֵינֶיךָ" זֶה קִדְקֵד וְלֹא תִמְצָח⁴⁹. – כֹּל זֶה הוּא בְּאִשֶּׁר לְמָקוֹם הֵיכָן
42 צְרִיכִים לְהַנִּיחַ אֶת הַתְּפִלִּין, כֹּל פְּרָטֵי הַדִּינִים הָאֲמוּרִים לְדַעַת

בבירור במה מתבטאת מצות התפילין ואיך הוא הרצון העליון
שיהודי יקיים מצוה זו – כל אלה מתבררים ומתבהרים בהלכות של
תורה שבעל פה דוקא. וְכֵן כָּל מִצְוֹת שֶׁבְּתּוֹרָה, בֵּין מִצְוֹת עֲשֵׂה
בֵּין מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה – אֵינֶן גְּלוּיּוֹת וַיְדוּעוֹת וּמְפֹרָשׁוֹת אֲלָא
עַל יְדֵי תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה,
כְּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה
שְׁנֵאֲמַר בְּשִׁבְתָּ: "לֹא
תַעֲשֶׂה מְלֹאכָה"⁵⁰, וְלֹא
פֶּרֶשׁ – בְּצִוּוֵי שְׁבִיתוֹרָה
שֶׁבְּכַתֵּב, מָה הִיא מְלֹאכָה,
וּבְתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה⁵¹
נִתְפָּרֵשׁ – מוֹסְבֵר שֶׁחֵן ל"ט
מְלֹאכֹת הַיָּדוּעוֹת, וְלֹא
מְלִטוֹל אֲבָנִים וְקוֹרוֹת
כְּבָדוֹת. – שֶׁאֵין זֶה אֲסוּר מִן
הַתּוֹרָה כִּי אִם מִדְּרַבְּנָן⁵²,
לְמַרְוֹת שׁוֹו מְלֹאכָה כְּבָדָה,
וְהָאֲדָם יִתְיַגַּע יוֹתֵר בְּעִשְׂוֹתוֹ
מְלֹאכָה זֶה מֵאִשֶּׁר בְּעִשְׂיִית
מְלֹאכֹת מְסוּיִימוֹת שֶׁל ל"ט
הַמְּלֹאכֹת – בְּכֹל זֹאת לֹא זֶה

היא המלאכה שאסרה תורה. ישנה גירסא נוספת כאן ב"תניא":
"ולא טלטול אבנים וקורות כבדות לבד", בהתאם לגירסא זו הרי
שגם טלטול אבנים וקורות כבדות הוא איסור מן התורה, דבר זה
הוא בהתאם למה שהרמב"ן אומר בפרשת אמור⁵³, שה"עשה" של
"שבתון" ביום טוב (וכך "תשבות" של שבת) הוא גם על דברים
שאינם מל"ט המלאכות, אלא מפני שבעשותו מלאכות אלו אין
לאדם שבות ומנוחה מל"ט המלאכות – הן נכללות בעשה של
"שבתון", כך סובר גם ה"מגיד משנה"⁵⁴, והוא מפרש שם בפירושו
הראשון, שגם הרמב"ם סובר כך, שהתורה אמרה "תשבות"
מהדברים שיש בהם עמל (יגיעה) למרות שאין הם מלאכה (מה
שהתורה קוראת מלאכה) שעליה ישנו הלא-תעשה של "לא תעשה
כל מלאכה", למרות שה"לחם משנה" מפרך סברא זו, אבל
מה"מגיד משנה" מסתבר כך. ישנם המפרשים⁵⁵, ששתי הגירסאות
ב"תניא" כאן, הן אמות, והן תלויות במחלוקת שבירושלמי⁵⁶, שר' בא
ור' ירמיה' סוברים שה"עשה" שבשביעית ("שש שנים תקצור שדך
ושש שנים תזמור כרמך, ולא בשביעית ולא הבא מכלל עשה –
עשה") הוא לגבי דברים שאין עליהם לאו (שכך צריך להיות גם
לגבי שבת, שה"עשה" של "תשבות" הוא על דברים שאינם בכלל
הלאו של "לא תעשה כל מלאכה"). בהתאם לכך באה ההגהה כאן
ב"תניא": "ולא אבנים וקורות כבדות בלבד". ור' יוסי סובר,
שה"עשה" של שביעית הוא רק על הדברים שיש עליהם לאו, ואילו

43. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה בארוכה לקו"ת ר"פ פקודי ובכ"מ". 44. פסחים נ, א. 45. ואתחנן ו, ח. 46. ראה מנחות לד, ב ואילך ובכוכ"מ מקומות. 47. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה רמב"ם הל' תפילין פ"ג ה"ד ובשאר פוסקים". 48. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כחפי" בשאר מקומות". 49. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כחציץ". 50. ב"הערות ותיקונים בדרך אפשר" ציין כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל: "לא תעשה כל מלאכה" (יתרו, כ. י. וראה ג"כ ראה טז, ח). 51. ראה שבת עג, א במשנה (ובגמרא שם) ובכ"מ. 52. רמב"ם הל' שבת פכ"ד ה"ב. 53. כג, כד. 54. לרמב"ם הלכות שבת פכ"א ה"א. 55. לקוטי הגהות לספר התניא כאן ע' פד. 56. סנהדרין פ"ז ה"ה.

1 הדברים שאין עליהם לאו – אסורים רק מדרבנן. בהתאם לכך הרי
2 כך הדבר גם לגבי שבת, שהעשה של שבת הוא רק על מה שיש
3 עליו לאו, ואילו הדברים שאין עליהם לאו אסורים רק מדרבנן.
4 וְכִיצַד בָּהֶן – בדומה למצות תפילין וללא-תעשה של שבת, הֵן

5 כָּל הַמִּצְוֹת, בֵּין מִצְוֹת
6 עֲשֵׂה בֵּין מִצְוֹת לֹא

7 תַּעֲשֶׂה, הֵן סְתוּמוֹת וְלֹא
8 מְפֻשָּׁטוֹת וְגִלּוּיּוֹת וְיָדוּעוֹת
9 אֵלָּא עַל יְדֵי תוֹרָה שְׁבַעַל
10 פֶּה. וּמִשּׁוּם הֵכִי – ולכן,
11 כְּתִיב – כתוב, עַל תּוֹרָה
12 שְׁבַעַל פֶּה⁵⁷: "אֵל תִּשָּׂא
13 תּוֹרַת אֱמֶךְ", כְּמוֹ שֶׁכְּתִיב
14 בְּזִכְרוֹ⁵⁸, מִשּׁוּם שְׁבַעַל דֶּרֶךְ
15 מִשָּׁל כְּמוֹ שֶׁכָּל אֲבִיר
16 הַיָּלֶד בְּלוּלִים בְּמִשְׁפַּת הָאֵב
17 בְּהַעֲלֵם גְּדוֹל, וְהָאֵם
18 מוֹצִיָּאתוֹ לְיָדֵי גִלּוּי
19 בְּלִידָתָהּ וְלֹד שְׁלֵם בְּרִמָּה⁵⁹
20 – 248, אֲבִירִים וְשֵׁם⁶⁰ –
21 365, גִּידִים, – שׁוּ הִרִי
22 ה"בִּינָה יִתִּירָה" שִׁנְיִתְנָה
23 בִּאשֶׁה⁵⁹, הַכּוֹחַ לַגִּלּוֹת מֵה
24 שְׁהִיָּה כָּלֹל בְּהַעֲלֵם – באופן
25 שֵׁלֶם, כְּכֹה מִמֶּשׁ – נִקְרָאת
26 תּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה "תּוֹרַת
27 אֱמֶךְ", שֶׁכֵּן כָּל רִמָּה⁶⁰ –
28 (248) מִצְוֹת עֲשֵׂה וְשֵׁם⁶⁰

29 – (365) מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה בְּאֵם מְהַעֲלֵם אֶל הַגִּלּוּי בְּתוֹרָה
30 שְׁבַעַל פֶּה, וְרִישִׁיָּה דִקְרָא – הַהֲתַחֲלָה שֶׁל הַפְּסוּק "וְאֵל תִּשָּׂא
31 תּוֹרַת אֱמֶךְ" – "שְׁמַע בְּנֵי מוֹסֵר אֲבִיךָ" קָאִי – מוֹסֵב, א – עַל
32 תּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה, – הַנִּקְרָאת "תּוֹרַת אֲבִיךָ", דִּנְפָקָא מִחֲכֵמָה עֵלְאָה
33 – שֶׁכֵּן, תּוֹרָה שְׁבַעַל בִּאֵה מִ"חֲכֵמָה עֵלְאָה" (עֲלִיּוֹנָה), הַנִּקְרָאת
34 בְּשֵׁם "אֲבִי". וְזֶהוּ שְׁכָתוֹב: "אִשֶּׁת חֵיל עֲמָרְתָּ בְּעֵלְהָ", – כְּמוֹבֵא
35 בְּרִאשִׁית אֲגֵרָת זו, כִּי תִתּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה הַנִּקְרָאת "אִשֶּׁת חֵיל",
36 הַמּוֹלִידָה וּמַעֲמִידָה חֵילוֹת הָרֵבָה, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב⁶⁰: "וְעֵלְמוֹת אֵין

אגרת הקדש

כְּבִידוֹת וְכִיצַד בָּהֶן הֵן כָּל הַמִּצְוֹת בֵּין
מ"ע בֵּין מל"ת הֵן סְתוּמוֹת וְלֹא מְפֻשָּׁטוֹת וְגִלּוּיּוֹת
וְיָדוּעוֹת אֵלָּא ע"י תּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה וּמִשּׁוּם הֵכִי כְּתִיב עַל
תּוֹשֶׁבֶעַ פֶּה אֵל תִּשָּׂא תּוֹרַת אֱמֶךְ כְּמוֹ שֶׁכְּתִיב בְּזִכְרוֹ מִשּׁוּם
שְׁכָתוֹב כְּמוֹ שֶׁכָּל אֲבִיר הַיָּלֶד כְּלוּלִים בְּמִשְׁפַּת הָאֵב
בְּהַעֲלֵם גְּדוֹל וְהָאֵם מוֹצִיָּאתוֹ לְיָדֵי גִלּוּי בְּלִידָתָהּ וְלֹד
שְׁלֵם בְּרִמָּה אֲבִירִים וְשֵׁם⁶⁰ גִּידִים כְּכֹה מִמֶּשׁ כָּל
רִמָּה מ"ע וְשֵׁם מל"ת בְּאֵם מְהַעֲלֵם אֶל הַגִּלּוּי
בְּתוֹשֶׁבֶעַ פֶּה וְרִישִׁי דִקְרָא שְׁמַע בְּנֵי מוֹסֵר אֲבִיךָ קָאִי
אֲתוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה דִּנְפָקָא מִחֲכֵמָה עֵלְאָה הַנִּקְרָאת בְּשֵׁם
אֲבִי. וְזֶהוּ שֶׁכְּתִיב אִשֶּׁת חֵיל עֲמָרְתָּ בְּעֵלְהָ כִּי תִתּוֹרָה שְׁבַעַל
פֶּה הַנִּקְרָאת אִשֶּׁת חֵיל הַמּוֹלִידָה וּמַעֲמִידָה חֵילוֹת הָרֵבָה
כְּמוֹ שֶׁוְעֵלְמוֹת אֵין מִסְפָּר אֵל תִּקְרִי עֵלְמוֹת אֵלָּא עֵלְמוֹת
אֵל הַלְכוֹת דְּלִית לֹן חוֹשְׁבָנָא כְּמוֹ שֶׁכְּתִיב בְּתִיקוּנִים וְכוּלָן
הֵן בְּחִי גִלּוּי רִצּוֹן הַעֲלִיּוֹן ב"ה הַנִּעֲלָם בְּתוֹשֶׁבֶעַ פֶּה
וְרִצּוֹן הַעֲלִיּוֹן ב"ה הוּא לְמַעַל מְעַלָּה מְמַעֲלָת חֲכֵמָה
עֵלְאָה וְכְמוֹ כְּתִיב וְעֵמְרָה שְׁעַל הַמּוֹחִין שְׁבַרְאֵשׁ לִכֵּן
נִקְרָאוּ הַהֲלָכוֹת בְּשֵׁם תִּנְא וְכִתְרָה שֶׁל תּוֹרָה וְהַשּׁוֹנָה
הַלְכוֹת מוֹבְטָח לוֹ שֶׁהוּא בֵּן עוֹה"ב ע"י הַתְּלַבְּשׁוֹת
נר"נ שֶׁלֹּו בְּרִצּוֹן הַעֲלִיּוֹן ב"ה כְּנ"ל:

יום שישי כ"ד מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנא, ל מודעת זאת... עד עמ' 302, וד"ל:

73 ל. באגרת קודש זו, סימן ל', מעורר רבנו חזקן את אלה שבשנה הקודמת
74 נתנו סכום כסף מסיים ל"צדקת ארץ ישראל", שגם באותה שנה יתנו
75 (בגלל סיבות שונות) לא פחות מאשר בשנים שעברו, והוא מסביר איך
76 נוגע בצדקה גם ענין "רוב המעשה" (בעשיית ענין הצדקה, ולתת את

37 מִסְפָּר – אֵל תִּקְרִי "עֵלְמוֹת" אֵלָּא "עֵלְמוֹת"⁶¹, – עֵלְמוֹת בְּלִי
38 מִסְפָּר, אֵלֹ הַלְכוֹת – שְׁבַעַל פֶּה, – שֶׁכְּתִיב לֹן חוֹשְׁבָנָא, – שֶׁכְּתִיב לֹן
39 מִסְפָּר, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב בְּתִיקוּנִים⁶², – בְּתִיקוּנֵי זוֹהַר, וְכָל – כָּל
40 הַהֲלָכוֹת, הֵן בְּחִינַת גִּלּוּי רִצּוֹן הַעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ-הוּא הַנִּעֲלָם בְּתוֹרָה
41 שְׁכָתוֹב, – לִכֵּן נִקְרָאת
42 תּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה "אִשֶּׁת
43 חֵיל", שֶׁכֵּן הִיא מְעַמִּידָה
44 הָרֵבָה חֵילוֹת, הַהֲלָכוֹת
45 הָרְבוֹת שְׁבַעַל פֶּה.
46 לְחַלּוֹן יִסְבִּיר רַבְּנֵי חוֹק, מֵה
47 שֶׁשָּׂאֵל בְּתַחֲלִיל הָאֲגֵרָת, עַל
48 מֵה שֶׁכְּתִיבנו ז"ל אֲמִירִים
49 "וְדֹאשְׁתִּמֶשׁ בְּתִנְא וְכוּ"
50 שְׁכָתוֹנָה הִיא לְהַלְכוֹת,
51 "כְּתִירָה" שֶׁל תּוֹרָה – מִדּוּעַ
52 "הַלְכוֹת" דּוּקָא נִקְרָאוֹת
53 כְּתִירָה שֶׁל תּוֹרָה, וְכֵן מִדּוּעַ
54 דּוּקָא זֶה שְׁשׁוֹנָה הַלְכוֹת
55 מוֹבְטָח לוֹ שֶׁהוּא בֵּן עוֹלָם
56 הֵבֵא – מִדּוּעַ הַלְכוֹת דּוּקָא
57 וְלֹא עֲנִין אַחֵר שְׁבַעַל פֶּה?
58 וְרִצּוֹן הַעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ-הוּא
59 הוּא לְמַעַל מְעַלָּה
60 מְמַעֲלָת – וּמִדְרִיגַת חֲכֵמָה
61 עֵלְאָה, – חֲכֵמָה עֲלִיּוֹנָה,
62 וְכְמוֹ כְּתִיב וְעֵמְרָה שְׁעַל
63 הַמּוֹחִין שְׁבַרְאֵשׁ, – כִּי
64 הַכְּתִירָה הוּא לְמַעַל
65 מִ"חֲכֵמָה" שֶׁהִיא מוֹחִין, לִכֵּן נִקְרָאוּ הַהֲלָכוֹת בְּשֵׁם "תִּנְא"
66 וְ"כְּתִירָה שֶׁל תּוֹרָה", – שֶׁכֵּן, הַהֲלָכוֹת הֵן הַגִּלּוּי שֶׁל רִצּוֹן הַעֲלִיּוֹן,
67 וְרִצּוֹן הוּא כְּתִירָה, וְ"הַשּׁוֹנָה הַלְכוֹת מְמַעֲלָת לוֹ שֶׁהוּא בֵּן עוֹלָם
68 הֵבֵא", – "הַלְכוֹת" דּוּקָא, יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר עַל יְדֵי עֲנִין אַחֵר בְּתוֹרָה, עַל
69 יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת נִפְשִׁירוּחֵי-נִשְׁמָה שֶׁלֹּו בְּרִצּוֹן הַעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ-הוּא,
70 בְּנִזְכָּר לְעֵיל: – שְׁהַלְבוּשִׁים לְנִשְׁמָה בְּעוֹלָם הָאֵם הַמִּצְוֹת, וְגִלּוּי
71 רִצּוֹן הַעֲלִיּוֹן שְׁבַעַל פֶּה הוּא הִרִי בְּהַלְכוֹת דּוּקָא, שְׁבַח מְתַבְּטָא
72 בְּבִהָיוֹת מֵה הוּא הַרְצוֹן הַעֲלִיּוֹן שְׁבַעַל פֶּה.

77 הַסְכּוֹם הַמּוֹקְצֵב בְּנִתְנוּת מְרֻבּוֹת, כִּפִּי שֶׁהַסְבִּיר בְּפֻרְטוֹס הַמַּעֲלָה שְׁבַח
78 בְּאֲגֵרַת הַקּוֹדֶשׁ סִימָן כ"א), וְגַם ה"חֲשׁוֹבֵן הַגְּדוֹל", שֶׁהַנִּתְנוּת מְצֻטְרוֹת
79 לְחֲשׁוֹבֵן גְּדוֹל, וְאֲשֶׁר זֶה פּוֹעֵל לְמַעַל ב"מִלְכוֹת דְּאִצִּילוֹת", מְקוֹר כָּל
80 הַהֲלָכוֹת.

57. משלי א, ח. 58. בהשמטות לחז"ב רעו, ב. בזהר שם ד"אמך" נקראת תורה שבעל פה, אבל בספר "כנפי יונה" ח"א פ"ד דתורה שבכתב נקראת "מוסר אביך" ותורה שבע"פ - "תורת אמך". 59. נדה מה, ב. 60. שה"ש ו, ח. 61. ראה שהש"ר פ"ו, יב. עבודה זרה לה, ב. 62. יד, ב (בהקדמת "פתח אליהו").

1 מודעת זאת – ידוע הרי, מה שאמרנו ר"ל: "כל הרגיל לבא
2 לבית הכנסת ויום אחד לא בא – תקדוש ברוך הוא שואל
3 עליו, – אגב, לשון הגמרא שלפנינו היא "ולא בא יום אחד הקדוש
4 ברוך הוא משאיל בו", ודרוש בירור אם אכן רבנו הזקן גורס אחרת
5 בגמרא, או שהוא מביא רק
6 את "תוכן" המאמר ולא את
7 לשונו ממש, שנאמר: "מי
8 בכם ירא ה' וכו'". – וכפי
9 ההמשך שם: "שומע בקול
10 עבדו" – הנביא, "אשר הלך
11 חשכים ואין נוגה לו",
12 שבהתאם לפירוש הגמרא
13 שם הכוונה היא, שבאותו
14 פעם הלך למקום של חושך
15 ולא בא לבית הכנסת (אם)
16 ההליכה לא היתה לשם
17 דבר מצוה – שאז זה
18 "חשכים". ובהתאם לפירוש
19 המפרשים בתנ"ך הכוונה
20 היא שהוא שרוי במצב של

21 חושך וצרה, ואף על פי כן לא היה צריך להימנע (מלבוא לבית
22 הכנסת) אלא היה עליו כפי סיום הפסוק "יבטח בשם ה' וישען
23 באלקיו", ויש לייחס ענין זה גם למדובר באגרת זו, שגם כשהמצב
24 קשה יותר, ובגלל זאת יש ברצונו להימנע מדבר טוב שעשה בזמנים
25 עברו – צריך הרי להיות "יבטח בשם ה' וישען באלקיו" גם במצב
26 של "חשכים", וכן ככל המצות, – לאו דוקא בענין התפלה בבית
27 הכנסת, שבו דנה הגמרא, אלא כך הדבר גם בכל המצוות שהיה
28 אדם רגיל לעשות דבר מצוה והוא נמנע מעשותו, ובפרט מצות
29 הצדקה ששקולה כנגד כל המצות. – הרי שהיא גדולה גם
30 ממצוות התפלה, הרי אם לגבי תפלה בבית הכנסת – כך, על אחת
31 כמה וכמה שהדבר כך לגבי צדקה, שבאם הוא רגיל לתת ואינו נותן
32 – שואל עליו הקדוש ברוך הוא וכו', הנה שיהיה בלי נדר חס
33 ושלום, – שנתנינו בשנים שעברו היתה בלי נדר חס ושלום, שכך
34 הרי צריך להיות בכל דבר שעושים אותו כמה פעמים, לעשותו בלי
35 נדר, שלא יהיה בכך משום נדר לעשות כך תמיד, אף על פי כן
36 כל החיל אשר נגע יראת ה' בלבם. – לא יאונה – לא ראוי,
37 לנפש האלקית לתת מגרעות בפרש, – לתת פחות, ולמעט על
38 ידי כך את ההמשכה מבחינת "קדש" – שנמשך מבחינת קדש –
39 ב"מלכות" על ידי ענין הצדקה, מאשר כבר הרגלו מדי שנה
40 להפריש ממאדם, – כסף נקרא "מאדך", לפי הפירוש הראשון
41 במשנה, ויכול להיות שהכוונה היא גם למי שכסף לגביו הוא באופן
42 של "מאד", להחיות רוח שפלים ונרכאים דלית להון מגרמיהון,
43 – שאין להם משלהם – הכוונה לעניי ארץ ישראל שאין להם

אגרת הקדש

ל מודעת זאת משארז"ל כל הרגיל לבא
לבהכ"נ ויום א' לא בא הקב"ה
שואל עליו שנאמר מי בכם ירא ה' וכו' וכן בכל
המצות ובפרט מצות הצדקה ששקולה כנגד כל
המצות הגם שהיא בלי נדר ח"ו אעפ"כ כל החיל
אשר נגע יראת ה' בלבם לא יאונה לנפשם האלקית
לתת מגרעות בקדש מאשר כבר הורגלו מדי שנה
להפריש ממאדם להחיות רוח שפלים ונרכאים דלית
להון מגרמיהון היא בחי' סוכת דוד הנופלת וכו' לקומם
ולרומם וכו' למהוי אחד באחד וכו' והכל לפי רוב
המעשה וכו' ולפי החשבון כמארז"ל כל פרוטה ופרוטה
מצטרפת לחשבון גדול וכו' על דרך מארז"ל אימתי

משלהם, אלא מחכים לתמיכה הנשלחת להם, היא פחינת "סבת
דוד הנופלת" וכו', – כך נקראת ארץ ישראל בזמן הגלות, וכך
הדבר גם בשורש, ב"מלכות דאצילות", שנקראת כך (כנזכר ב"אגרת
הקדוש" סימן ד' וסימן כ"א), לקומם ולרומם – אותה, וכו', למנהי
– שתהיה ההתאחדות של
אחד באחד וכו'. – לגבי
נשמות ישראל משמעות
הדבר, שצדקה "פועלת" של
התאחדות והתחברות של
יהודי עם יהודי, ולגבי
הספירות למעלה משמעות
הדבר, שה"אחד" של
"יחודא תתאה" (היחוד
התחתון) של ספירת
המלכות, הנעשה שורש
ומקור לעולמות, יהיה
בהתאחדות עם ה"אחד" של
"ד"א" (זעיר אנפין) שלמעלה
מעולמות, וזה היחוד של
הקדוש ברוך הוא והשכינה,
ששכינה, "מלכות דאצילות", מתאחדת עם "ד"א" הקדוש ומובדל
מעולמות. והכל לפי רב המעשה וכו', – כפי שהוסבר בפרוטרוט
ב"אגרת הקדוש" סימן כ"א, שישנה מעלה במתן הסכום לצדקה,
בנתינות רבות, לא בנתינה אחת, למרות שמדובר באותו סכום, שכן,
כפי שאומר הרמב"ם דבר זה מזכך את הנפש, ועל פי חסידות הרי
בכל נתינה נעשה היחוד העליון. יכול להיות שרבנו הזקן רוצה לציין
כאן, שזה אמור גם כשאדם חושב שבשנה הבאה, כשמצבו יוטב,
ישלים גם עבור שנה זו, (שכן, אם הוא חושב סתם, שהוא מפסיק
לתת בגלל המצב הקשה – הרי כבר שלל זאת רבנו הזקן ב"אגרת
הקדוש" סימן ט"ז, שגם כשהיה רחמנא ליצילן מצב של "לווים
ואוכלים", אף על פי כן אמר אז רבנו הזקן "לא טוב עושים לנפשם"
ש"קופצים ידיהם" וכו'), אלא גם כשהוא חושב שבשנה הבאה
ישלים גם עבור שנה זו, אך הרי יחסר ב"ריב המעשה" בשנה זו, ומה
גם בהתאם למה שרבנו הזקן כתב ב"אגרת הקדוש" סימן כ"א,
שהנתינה ל"מעוה ארץ ישראל" תהיה מדי שבוע או לכל הפחות
מדי חודש – הרי שתחסרנה הנתינות של אותם שבועות או חודשים.
ולפי החשבון, – כפי שסיביר להלן, שנוגע הדבר שיהיה "חשבון
גדול", הממשיך את "גדול הוי" וכו', יכול להיות שהכוונה היא, שכן,
הרי ישנה מעלה בחשבון גדול – כשהסכום הוא גדול, כמו במאות או
באלפים, דבר שממשיך ממדיריגה עליונה יותר, ש"מאד" הוא ב"כתר"
וכו', הרי אם יפחית מהסכום שהיה רגיל לתת – יחסר הרי מהחשבון
הגדול. כמאמר ר"ל: "כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון
גדול וכו'", – והמשמעות ב"חשבון גדול" היא: על דרך מאמר

למעלה מהשגת הנבראים - תימשך גדולת "אין סוף" ברוך הוא אל
בחינת "מלכותך מלכות כל עולמים"¹⁴ - מקור ושורש לכל
העולמות, עלמא דאתגליא, - ה"עולם הגלוי" - כפי שנקראת
מלכות, הממחיה כל הברואים שבכל ההיכלות - עולמות
עליונים ו - עולמות
תחתונים, שהן בבחינת

מספר וחשבון, כמו
שכתוב¹⁵: "אלף אלפים
ישמשוניה". - הרי שהם
בחסבון וגבול של אלף
אלפים, על כל פנים, הרי
שעל ידי ענין הצדקה בסבר
פנים יפות, נעשה "חסבון
גדול", שה"גדול הוי" שהוא
"אין סוף" בלי גבול, יימשך
ב"חסבון" ב"מלכות", שהיא
שורש ומקור הנבראים בעלי
חסבון וגבול. וזהו "חשבון
גדול", ש - נעשה על ידי
רב מעשה הצדקה -
המביא ל"שלום", - כמו

שכתוב¹⁶: "והיה מעשה הצדקה שלום", כמוסבר ב"אגרת הקודש"
סימן י"ב, כי פרוש "שלום" הוא דבר המהפך ומתוך ב' קצוות
הפכיים, שהן קצה השמים לעילא, - למעלה, בחינת "ולגדלתו
אין חקר", - בחינה ומדרגה שהיא "אין סוף" ולמעלה מהשגה,
וקצה השמים לתתא, - למטה, בחינת ה"מלכות" שהיא הספירה
והמדרגה התחתונה שבכל עשר הספירות, המתלבש בבחינת
יצירה עשויה, בחינת גבול ומספר, ודי למבין:

1 ר"ל: אימתי גדול הוי"ה - כשהוא בעיר אלהינו וכו', -
2 כלומר, כשהוי' מתלבש ומאיר ב"מלכות", עולם הדיבור, הנקראת
3 "עיר אלקינו", שכן, כשם שהעיר מורכבת מהרבה בתים, והבתים
4 מורכבים מאבנים רבות, כך "עולם הדיבור" כולל בתוכו הרבה
5 אותיות וצירופים (אותיות
6 נקראות "אבנים" בספר

7 יצירה)¹⁰, שמהן מתהווים
8 העולמות והנבראים, וזה
9 מגלה גדולת הוי', היא -
10 מלכות דאצילות, "עיר
11 אלקינו", בחינת וימקום
12 חשבון¹¹, - שכן, חשבון
13 הרי שייך בדברים שהם
14 בהגבלה ובהתחלקות -
15 ו"מלכות" היא המקור
16 לנבראים בעלי גבול שבהם
17 ישנה התחלקות, כמו
18 שכתוב¹²: "ענין גרבות
19 בחשבון". - "כריכה"
20 ו"באר" מורות על "מלכות",
21 והמבין, - במה שאומרים
22 שעל ידי "חסבון גדול" בצדקה, נעשה "גדול הוי' בעיר אלקינו", הוא
23 בנודע, כי ב"אתערותא דלתתא" - בהתעוררות האדם למטה,
24 המתבטא ב"המשכת חיים חן וחסד מעשה הצדקה ברצון הטוב
25 וסבר פנים יפות" - נעשה "אתערותא דלעילא", - התעוררות
26 למעלה, שיהיה יאר הוי"ה פניו, הוא הארת והמשכת חן וחסד
27 ורצון עליון מחיי החיים אין סוף ברוך הוא - אשר לגדלתו אין
28 חקר¹³ והשגה כלל - הרי שגדולתו איננה בהתגלות, שכן היא

אגרת הקדש

גדול הוי' כשהוא בעיר אלהינו וכו' היא בחי' ומקום
החשבון כמו"ש ענין ברכות בחשבון והמכוון כנודע
כי באתערותא דלתתא המשכת חיים חן וחסד במעשה
הצדקה ברצון הטוב וסבר פנים יפות אתערותא דלעילא
יאר הוי' פניו הוא הארת והמשכת חן וחסד ורצון
עליון מחיי החיים א"ס ב"ה אשר לגדולתו אין חקר והשגה
כלל אל בחי' מלכותך מלכות כל עולמים עלמא
דאתגליא המחיה כל הברואים שבכל ההיכלות עליונים
ותחתונים שהן בבחי' מספר וחשבון כמו"ש אלף אלפים
ישמשוניה וזהו חשבון גדול שע"י רוב מעשה הצדקה
שלום. כי פי' שלום הוא דבר המחבר ומתווך ב'
קצוות הפכיים שהן קצה השמים לעילא בחי' ולגדולתו
אין חקר וקצה השמים לתתא המתלבש בבי"ע בחי'
גבול ומספר וד"ל:

יום שבת קודש כ"ה מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 302, לא נודע בשערים... עד עמ' 304, האברים וכו'.

לכל, ואילו כאן מדובר בענין הלוקח מ"תיקוני זכר", מה שכתוב
בתיקונים², דשכינתא איהי מרעא בגלותא בבבול. - שהשכינה
חולה (בביבול) בגלות.
פרוש, - איזה קשר יש חס

אגרת הקדש

לא נודע בשערים מ"ש בתיקונים דשכינתא
איהי מרעא בגלותא כבי'. פי' 15 ושלום בין חולי לשכינה? על
16 דרך משל, כמו חלי הגוף,
17 המבדיל בין קדש וכו', -
18 לחול, כך להבדיל בין מחלה
19 בגוף לבין ענין הנקרא
20 "מחלה" בשכינה, ששפת
החלי והבריאות היא
התפשטות החיות מהלב אל כל האברים, המלכשת -
החיות הבאה מהלב, מלוכשת בדם הנפש היוצא מהלב אל כל
האברים, - שהרי הדם נקרא "דם הנפש", וסוכב סוכב הולך

57 לא. באגרת זו, סימן ל"א, מסביר רבנו הזקן, עד כמה נוגע למעלה (בביבול)
58 ענין האהבה והאחדות בין יהודי אחד למשנהו, עד שכשהן חסרות חס ושלום
59 ושורר פירוד הלבבות בין יהודי
60 אחד למשנהו - מתהווה חולי
61 בביבול בשכינה, שכן, כפי
62 שסיביר, נמשלו השכינה ללב,
63 והיהודים לאברים, וקלקול
64 באברים המשבש מזהלך הדם
65 כראוי - מביא רחמנא ליצלן
66 למחלה באדם, וכך בביבול
67 למעלה.

68 נודע בשערים¹ - בהם ידועים ענינים אלה, - שלא כבאגרת
69 הקודמת, בה משתמש רבנו הזקן בלשון "מודעת זאת" (בלי הוספת
70 המלה "בשערים"), שכן שם מדובר אודות מאמר חכמינו ז"ל הידוע

9. זח"ב רכה, א. 10. ס"י פ"ד מ"ב. 11. ראה זח"ג רכ, ב. 12. שיר השירים ז, ה. 13. ל' הכתוב - תהלים קמה, ג. 14. ל' הכתוב - תהלים קמה, יג. 15. דניאל ז, י. 16. ישעי' י, יז. 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תכ"ה

1 הָרוּחַ חַיִּים וְהָדָם - הוּסַפְתָּ כ"ק רַבִּינוּ: וְהָרוּחַ חַיִּים מְלוּבָשׁ בּוֹ
2 כְּדִלְקָמֶן, תּוֹךְ תּוֹךְ כָּל הָאֲבָרִים וְהַגִּידִים הַמְּכַלְעִים בָּהֶם, -
3 בִּאֲבָרִים, וְחֻזֵּר אֶל הַלֵּב. - רוּחַ הַחַיִּים וְהָדָם חוֹזְרִים מִכָּל הָאֲבָרִים
4 אֶל הַלֵּב, וְאִם סָבִיב וְהַלּוֹךְ הָרוּחַ חַיִּים הֵלֵךְ הוּא בְּהִלָּכְתּוֹ,
5 תְּמִידִי כְּסִדְרוֹ הַמְּסֻדָּר לוֹ
6 מ - הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, חַיִּי
7 הַחַיִּים בְּרוּךְ-הוּא - אֲנִי
8 הָאָדָם בְּרִיאַת בְּתַכְלִית, בִּי
9 כָּל הָאֲבָרִים מְקַשְּׂרִים יַחַד
10 וּמְקַבְּלִים חַיּוּתָם הָרְאוּי
11 לָהֶם מִהַלֵּב עַל יְדֵי סָבִיב
12 הֵלֵךְ. - שֶׁל רוּחַ הַחַיִּים, אֵף
13 אִם יֵשׁ אֵיזָה קִלְקוּל
14 בְּאֵיזָהוּ מְקוֹמָן הַמוֹנֵעַ
15 וּמַעֲכָב אוֹ מַמְעֵט סָבִיב
16 וְהַלּוֹךְ הָדָם עִם הָרוּחַ חַיִּים
17 הַמְּלַבֵּשׁ בּוֹ - בָּדָם, אֲנִי
18 נִפְסָק אוֹ מִתְּמַעֵט הַקֶּשֶׁר
19 הֵלֵךְ - אִם הָדָם נִפְסָק לִגְמָרִי
20 - נִפְסָק הַקֶּשֶׁר לִגְמָרִי, וְאִם
21 מִהֲלֹךְ הָדָם וְרוּחַ הַחַיִּים
22 מֵאִיט - מִתְּמַעֵט הַקֶּשֶׁר,
23 הַמְּקַשֵּׁר כָּל הָאֲבָרִים אֶל
24 הַלֵּב עַל יְדֵי סָבִיב הֵלֵךְ, -
25 שֶׁל הָדָם וְרוּחַ הַחַיִּים, וְאֲנִי
26 נּוֹפֵל הָאָדָם לְמַשְׁכָּב וְחָלָה,
27 ה' יִשְׁמְרֵנִי. הָרִי, שֶׁהַקֶּשֶׁר
28 בֵּין הָאֲבָרִים, בֵּינָם לִבִּין
29 עֲצָמָם, שֶׁעַל יְדֵי כֵךְ הֵם
30 קְשׁוּרִים לֵלֵב - נוֹגַע גַּם
31 לְבִרְיָאוֹת הַלֵּב. וְכֵךְ מִמֶּנּוּ,
32 עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל, הֵנָּה כָּל
33 נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים בְּחִינַת "אֲבָרֵי דְשִׁכְיִנְתָּא", - אֲבָרֵי
34 הַשְּׁכִינָה, הַנִּקְרָאִים - הַשְּׁכִינָה נִקְרָאִים בְּשֵׁם "לֵב", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב:
35 "וַיֵּצֵר לְלֵבִי", וְכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַיִּשְׁכְּנֵנִי בְּתוֹכָם", פִּרְוֶשׁ, - מֵה
36 הַקֶּשֶׁר בֵּין הַשְּׁכִינָה לִבִּין הַלֵּב וְהַתְּפִשּׁוּתוֹ בְּכָל הָאֲבָרִים: בִּי לְשׁוֹן
37 "שְׁכִינָה" הוּא שְׂאוֹר הוּי"ה שׁוֹכֵן בְּעוֹלָמוֹת בְּרִיאַת יִצְחָר-עֲשִׂיָּה
38 לְהַחְיוּתָם, וְהַמְשַׁכֵּת חַיּוּת זֶה - מֵה שְׂאוֹר הוּי"ה מַחִיָּה אֵת
39 הָעוֹלָמוֹת, הִיא עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת תַּחְלָה - שֶׁהַחַיּוּת מִתְּלַבֶּשֶׁת
40 בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, לְפִי שֶׁכָּל הַנִּבְרָאִים אֵין עֶרֶךְ לָהֶם אֶל הַבּוֹרָא
41 יִתְבָּרֵךְ, דְּכָלָא קָמִיָּה כְּלָא מִמֶּנּוּ חַיִּיבִין, - שֶׁלִּגְבִי כוֹלֵם נַחֲשָׁבִים
42 כְּכֹלֵם מִמֶּנּוּ. וְאִי אֶפְשָׁר לָהֶם לְקַבֵּל חַיּוּת מֵאוֹר וּשְׁפַע יִתְבָּרֵךְ,
43 לְהוֹיֹת נִבְרָאִים מֵאֵין לֵישׁ וְחַיִּים וְקִיָּמִים, - שֶׁעַל כֵךְ הֵם זְקוּקִים
44 לְקַבֵּל חַיּוּת, אוֹר וּשְׁפַע מִהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהֵם אֵינֶם יְכוּלִים לְקַבֵּל
45 זֹאת, בִּי אִם עַל יְדֵי הַנִּשְׁמוֹת - שְׂבָרָשׁ וּבִרְאֻשׁוֹנָה נִמְשַׁכֵּת הַחַיּוּת

אגרת הקדש

תּוֹךְ תּוֹךְ כָּל הָאֲבָרִים וְהַגִּידִים הַמְּלוּבָעִי בָהֶם וְחוֹזֵר אֶל
הַלֵּב וְאִם סָבִיב וְהַלּוֹךְ הָרוּחַ חַיִּים הֵלֵךְ הוּא כְּהִלָּכְתּוֹ
תְּמִידִי כְּסִדְרוֹ הַמְּסֻדָּר לוֹ מִחַיִּי הַחַיִּים ב"ה אוֹי הָאָדָם
בְּרִיאַת בְּתַכְלִית כִּי כָּל הָאֲבָרִים מְקוֹשְׂרִים יַחַד וּמְקַבְּלִים
חַיּוּתָם הָרְאוּי לָהֶם מִהַלֵּב ע"י סָבִיב הֵלֵךְ אֵךְ אִם יֵשׁ
אֵיזָה קִלְקוּל בְּאֵיזָהוּ מְקוֹמָן הַמוֹנֵעַ וּמַעֲכָב אוֹ מַמְעֵט
סָבִיב וְהַלּוֹךְ הָדָם עִם הָרוּחַ חַיִּים הַמְּלוּבָשׁ בּוֹ אוֹ
נִפְסָק אוֹ מִתְּמַעֵט הַקֶּשֶׁר הֵלֵךְ הַמְּקַשֵּׁר כָּל הָאֲבָרִים
אֶל הַלֵּב ע"י סָבִיב הֵלֵךְ וְאֵיזָה נּוֹפֵל הָאָדָם לְמַשְׁכָּב
וְחוֹלִי ה'. וְכֵכָה מִמֶּנּוּ עַד"מ הֵנָּה כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
נִקְרָאִים בְּחִי' אֲבָרֵי דְשִׁכְיִנְתָּא הַנִּקְרָאִים בְּשֵׁם לֵב כְּמוֹ שֶׁ
וַיֵּצֵר לְלֵבִי וְכְמוֹ שֶׁוּשְׁכְנֵנִי בְּתוֹכָם פ'י כִּי לְשׁוֹן שְׁכִינָה
הוּא שְׂאוֹר הוּי' שׁוֹכֵן בְּעוֹלָמוֹת בִּי"ע לְהַחְיוּתָם וְהַמְשַׁכֵּת
חַיּוּת זֶה הִיא ע"י הַתְּלַבְּשׁוֹת תַּחְלָה בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
לְפִי שֶׁכָּל הַנִּבְרָאִים אֵין עֶרֶךְ לָהֶם אֶל הַבּוֹרָא ית'
דְּכּוֹלָא קָמִי' כְּלָא מִמֶּנּוּ חַיִּיבִין וְא"א לָהֶם לְקַבֵּל חַיּוּת
מֵאוֹר וּשְׁפַעוּ ית' לְהוֹיֹת נִבְרָאִים מֵאֵין לֵישׁ וְחַיִּים
וְקִיָּמִים כ"א ע"י הַנִּשְׁמוֹת שֶׁעָלוּ בְּמַחֲשַׁבָּה וְקִדְמוֹ
לְבִרְיָאוֹת עוֹלָמוֹת שְׁעִי בְּחִי' הַדְּבּוּר כְּמֵאוֹר"ל בְּמִי
נִמְלֵךְ הַקֶּב"ה וְכו' כְּנוֹדַע כְּמוֹ"א. וְנוֹדַע בְּשַׁעֲרֵים כִּי
כָּל הַמְשַׁכֵּת הַחַיּוּת וְהַשְּׁפַעָה מְעִלְיוֹנִים לְתַחַתְּנוֹנִים
מֵהֶם הֵן כְּמוֹ שֶׁבְּס"י נְעוּץ תַּחְלָתָן בְּסוֹפָן וְסוֹפָן תַּחְלָתָן
וּבְכַתְּבֵי הָאֲרִיז"ל מְכּוֹנָה בְּשֵׁם אוֹר יִשְׂרָאֵל וְאוֹר חוֹזֵר
וְכְמוֹ שֶׁוּשְׁכְנֵנִי רְצוּא וְשׁוּב אִשְׁרָע ע"כ ע"פ הַדְּבָרִים
מִהַלֵּב לְכָל הָאֲבָרִים. לְהֵלֵךְ יִסְבִּיר רַבְּנוּ הַזֶּקֶן, שֶׁגַּם הִפְרֵט הַשְּׁנִי
בְּמַשָּׁל, מֵה שְׂרוּחַ הַחַיִּים חוֹזֵר מִהָאֲבָרִים אֶל הַלֵּב, יִשְׁנֵנו גַּם בְּנִמְשָׁל,
שְׂהוּרֵי הַחַיּוּת הָאֱלֹקִית שְׁבַעֲלָמוֹת הִיא בְּאֹפֶן שֶׁל "רְצוּא וְשׁוּב",
שְׂהִיא נִמְשַׁכֵּת מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, מִהַשְּׁכִינָה אֶל הָעוֹלָמוֹת, וְאוֹתָהּ
חַיּוּת חוֹזֵר לְמִקְוֶה (בְּתוֹרָה וּבַעֲבוּדָה שֶׁל הַתַּחַתְּנוֹנִים). וְנוֹדַע
בְּשַׁעֲרֵים, - שֶׁל אֱלֹהִים שִׁיּוּדַעִים אֶת הָעֲנִינִים, בִּי כָּל הַמְּשַׁכֵּת הַחַיּוּת
וְהַשְּׁפַעָה מֵ-עוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים לְ-עוֹלָמוֹת תַּחְתּוֹנִים - מֵהֶם, הֵן
כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסִפְרָא יִצְחָר: "נְעוּץ תַּחְלָתָן בְּסוֹפָן וְסוֹפָן
תַּחְלָתָן", - שְׂהוּב בְּאֹפֶן שֶׁהַ"תַּחְלָה" (שֶׁל הָעֲלִיּוֹן) נְעוּץ וְנִמְצָא בְּסוֹף
(שֶׁל הַתַּחְתּוֹן). וְהַסּוֹף (שֶׁל הַתַּחְתּוֹן) "נְעוּץ" וְנִמְצָא בְּ"תַחְלָה" (שֶׁל
הָעֲלִיּוֹן). וּבְכַתְּבֵי הָאֲרִיז"ל מְכּוֹנָה בְּשֵׁם "אוֹר יִשְׂרָאֵל" וְ"אוֹר חוֹזֵר", -
הָאוֹר הָבָא בְּאֹפֶן יִשִּׁיר מִהָעֲלִיּוֹן לְתַחְתּוֹן, וְהָאוֹר הַחוֹזֵר מִהַתַּחְתּוֹן
לְעֲלִיּוֹן, וְכְמוֹ שֶׁכָּתוּב¹⁰: "וְהַחַיּוּת רְצוּא וְשׁוּב". - שֶׁם מְדוּבָר עַל

עֵינֵינוּ בְּאֵרֻכָּה. 3. ב"לוח התיקון" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל "ע"י הגידים". 4. זח"ג יז, א. 5. תהלים עג, כו. 6. תרומה כה, ח. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה [תניא ח"א] פמ"א ובכ"מ". 8. ראה רות רבה פ"ב, א. ב"ר פ"ח, ז. 9. פרק א' משנה ד'. 10. יחזקאל א, יד.

1 "חיות הקודש" שב"מרכבה", ועל פי קבלה זה מוסב על החיות האלקית
2 של העולמות והנבראים בכלל, שהיא באופן של "רצוא ושוב". על כל
3 פנים, הרי, שלא זו בלבד שישנה ההמשכה של אלקות מהשכינה
4 לעולמות ונבראים, אלא שהיא גם באופן של "אור חור", ו"שוב",
5 מהנבראים אל השכינה
6 שהיא מקור הנבראים, אֲשֶׁר
7 עַל כֵּן, עַל פִּי הַדְּבָרִים
8 וְהָאֱמֶת הָאֱלֹהִים, אֲשֶׁר אֵין
9 אֲפֹשֶׁר לְבָאֵר הַיָּסֵב
10 בְּמִכְתָּב, נִקְרָאת הַשְּׂכִינָה
11 בְּשֵׁם "לֵב", וְהַנִּשְׁמוּת בְּשֵׁם
12 "אֲבָרִים"; לְהוֹרֹת לָנוּ, כִּי
13 בְּאֲשֶׁר כָּל הַנִּשְׁמוּת
14 דְּבוּקוֹת וּמְקֻשְׁרוֹת יָחַד -
15 אֵין סָבִיב וְהַלּוּךְ הַחַיּוֹת
16 וְהַחֲשָׁפָה - מֵהַשְּׂכִינָה
17 לְעוֹלָמוֹת וּמַעֲוָלוֹת אֵל
18 הַשְּׂכִינָה, סָבִיב סָבִיב, וְנַעֲוֶין
19 סוּפֵן בְּתַחֲלָתָן, לְקִשֶׁר
20 וּלְחִבֵּר בֵּין - כֹּל הַנִּשְׁמוּת,
21 וְעַל יָדָן - כֹּל הַעוֹלָמוֹת, לְהוֹי"ה אֶחָד וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וּבְמִזְמוֹ
22 שֶׁכְּתוּב¹¹: "אַתֶּם נֹצְבִים הַיּוֹם בְּלִבָּם לִפְנֵי הוֹי"ה אֱלֹקֵיכֶם" -
23 "בְּלִבָּם" דִּיִּקְנָא, - דּוּקָא, שְׂדוּקָא כְּשׁוֹלֵם יָחַד בְּאֶחָדוֹת, וְ"לִפְנֵי" -
24 הַמְלִיחַ "לִפְנֵי", דִּיִּקְנָא, - הֵיא בְּדוּקָא, שְׂעַל יְדֵי הַיּוֹת כּוֹלֵם בִּיחָד -
25 עוֹמְדוֹת הַנִּשְׁמוּת "לִפְנֵי", לִפְנֵי וּלְמַעְלָה מִ"הוֹי" אֱלֹקֵיכֶם, לְמַעְלָה
26 מִכִּפֵּי שְׁהוֹי נַעֲשֶׂה אֱלֹקֵיכֶם, הַחַיּוֹת וְהַכּוּחַ שֶׁל נִשְׁמוֹת, "רִאשִׁיכֶם כּוֹ"
27 - הַמְדְּרִיגוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת בִּיּוֹתֵר, מִחֲטִיב עֲצִיד כּוֹ". - הַמְדְּרִיגוֹת
28 הַתַּחְתּוֹנוֹת בִּיּוֹתֵר - כְּשֶׁהֵם כּוֹלֵם עוֹמְדִים בְּאֶחָדוֹת - אַז "אַתֶּם נֹצְבִים

אגרת הקדש

והאמת האלה אשר א"א לבאר היטב במכתב נקראת
השכינה בשם לב והנשמות בשם אברים להורות לנו
כי כאשר כל הנשמות דבוקות ומקושרות יחד אזי
סיבוב והילוך החיות וההשפעה סובב סובב ונעוץ
סופן בתחלתן לקשר ולחבר כולן להוי"ה אחד ולדבקה
בו ית' וכמ"ש אתם נצבים היום כולכם לפני הוי'
אלקיכם כולכם דייקא ולפני דייקא ראשיכם כו'
מחוטב עציך כו'. ובוזה יובן מארז"ל כי חורבן בית
שני ונפילת ישראל בגלות והסתלקות השכינה וירידתה
לאדום בבחי' גלות כבי' הכל הי' בעון שנאת חנם ופירוד
לבבות ר"ל ולכן נקראת חולה עד"מ כמ"ש סומך נופלים
ורופא חולים לשון רבים הם כל האברים וכו':

לפני הוי' אלקיכם, וכפי שמוסבר ב"לקוטי תורה", בתחילת פרשת
נצבים, שהכוונה היא "כולכם לאחדים כאחד", שהמדרגות העליונות
ביותר עד המדרגות התחתונות ביותר - הן כולם מאוחדות יחד בדבר
אחד. ובוזה יובן מאמר רז"ל¹², כִּי חֲרָפָן בֵּית שְׁנֵי וְנִפְלִית וְשָׂרָאֵל
בְּגִלּוֹת וְהִסְתַּלְּקוֹת הַשְּׂכִינָה
וִירִידָתָה לְאָדוּם בְּבַחֲיָנָה
גְּלוּת בְּכִיכּוּל - שָׁכָן, כְּשֶׁבִנִּי
יִשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת, הֵרִי זֶה
שֶׁהַשְּׂכִינָה נִמְצָאת אִתָּם
בְּגִלּוֹת כְּכִיכּוּל¹³, חָפַל הָיָה
כְּעוֹן שְׁנָאת חָנָם וּפִירוּד
לְבָבוֹת - בְּגִלּוֹל שְׁנָאת חֵנָם
שֶׁבִין יְהוּדֵי אֶחָד לְמִשְׁנָהוּ,
וּפִירוּד הַלְּבָבוֹת רַחֲמֵנָא
לְעֵלָן. וְלָכֵן נִקְרָאת -
הַשְּׂכִינָה, "חוֹלָה" עַל דֶּרֶךְ
מִשָּׁל, - כְּמוּבָא בְּתַחֲלִית
הָאֲגָרָה, מִ"תִּיקוּנֵי זוֹהַר",
שֶׁבְּגִלּוֹת - הַשְּׂכִינָה הִיא
בְּבַחֲיָנָה חוֹלָה. כְּמוֹ
שֶׁאֲמָרִים: - בְּתַפִּילַת הַעֲמִידָה: "סוּמְךָ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים" -
לְשׁוֹן רַבִּים, - לְמִירוֹת שֶׁהַכוּוֹנָה הִיא לְשִׁכְיָנָה, הֵם כָּל הָאֲבָרִים וְכוּ';
- כֹּל אֱלֹהִים הַמְקַבְּלִים מֵהַשְּׂכִינָה וְנִקְרָאִים "אֲבָרֵי הַשְּׂכִינָה", הֵם הֵרִי
בְּבַחֲיָנָה "נוֹפְלִים" וְ"חוֹלִים", לִכֵּן הַלְשׁוֹן הוּא "נוֹפְלִים" וְ"חוֹלִים" - לְשׁוֹן
רַבִּים. בְּ"לִוַח הַתִּיקוּן" כְּתוּב שֶׁצָּרִיךְ לֹמַר כֵּאֵן "וּמ"ש", שֶׁלֹּא כְּפִי שֶׁכְּתוּב
אֲצִלָּנוּ כְּמ"ש" - בְּהִתְאֵם לִכְךָ הֵרִי זֶה בְּדֶרֶךְ שֶׁל שְׂאֵלָה וְתִשְׁבּוּבָה, שְׁמָה
שֶׁכְּתוּב "נוֹפְלִים" וְ"חוֹלִים", לְשׁוֹן רַבִּים - הוּא מִפְּנֵי שְׁזֶה אֲמוּרָה לְגַבִּי כֹל
הָאֲבָרִים שֶׁל הַשְּׂכִינָה, שֶׁגַּם אוֹתָם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא סוּמְךָ וּמִרְפֵּא.

יום ראשון

יום רביעי

יט חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: חיי שרה, רביעי עם פירש"י.
תהלים: צ"צו.

תניא: והנה אור . . . 298 חד.

מענה רבינו הזקן ליחידות: חסידות איז שמע ישראל, שמע ר"ת שאו מרום עיניכם, ואומר מרום ולא שמים, מרום איז העכער און העכער, להגיע למעלה מן השכל. וזה גופא להבינו בשכל, וכמו שאומר וראו מי ברא אלה.

מענה רבינו הזקן ליחידות: חסידות היא "שמע ישראל", "שמע" ראשי תבות "שאו מרום עיניכם", ואומר 'מרום' ולא 'שמים', 'מרום' הוא גבה ויותר גבה, להגיע למעלה מן השכל. וזה גופא להבינו בשכל, וכמו שאומר "וראו מי ברא אלה".

יום שני

יום חמישי

כ חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: חיי שרה, חמישי עם פירש"י.
תהלים: צז"קג.

תניא: והנה רצון . . . קן האדם.

יום הולדת את אדמו"ר מהורש"ב נ"ע – שנת כתר"א – כלשון הצ"צ. נקרא ע"ש אדמו"ר האמצעי וחצי שם אביו של הצ"צ.

בכל שנה ביום הולדתו הי' אאמו"ר אומר דא"ח, אלא שהי' בחשאי, מלבד כשאירע בש"ק. ביום ההולדת האחרון בעלמא דין אמר מאמר נתת ליראך נס להתנוסס מפני קושט סלה. כשסיים אמר לי: ביום הולדת צריך לומר חסידות. יתן השי"ת לך מתנה שתאמר חסידות ביום הולדת שלך, אלא שיהי' בחד וברחמים. – האט עס געדויערט זיבען יאהר.

יום הולדת את אדמו"ר מהורש"ב נשמתו עדין – שנת כתר"א – כלשון ה"צמח צדק". נקרא על שם אדמו"ר האמצעי וחצי שם אביו של ה"צמח צדק".

בכל שנה ביום הולדתו הי' אדני אבי מורי ורבי [הרשב"ב] אומר דא"ח [= דברי אלקים חיים, חסידות], אלא שהי' בחשאי, מלבד כשאירע בשבת קדש. ביום ההולדת האחרון בעלמא דין [= בעולם הזה] אמר מאמר "נתת ליראך נס להתנוסס מפני קושט סלה". כשסיים אמר לי: ביום הולדת צריך לומר חסידות. יתן ה' יתברך לך מתנה שתאמר חסידות ביום הולדת שלך, אלא שיהי' בחד וברחמים. – זה ארץ שבע שנים [עד שנת תרפ"ז – שנת המאסר והגאולה].

יום שלישי

יום ששי

כא חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: חיי שרה, ששי עם פירש"י.
תהלים: קד"קה.

תניא: וז"ש . . . 300 באריכות ע"ש.

עבודת התפלה היא המביאה השגת המוח בהתגשט הלב, ושניהם יחד בעבודה בפעל המצות ביראת שמים וקנין מדות טובות.

יום
רביעי

שבת

כב חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: חיי שרה, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קורקו.
תניא: והנה מודעת . . . ב"ה כנ"ל.

אחת מתורות המגיד ממעזריטש ששמע רבנו הזקן בהיותו שם בפעם הראשונה - שלהי קיץ תקכ"ד עד אחרי חג הפסח תקכ"ה:

"אנכי עשיתי ארץ, ואדם עליה בראתי". "אנכי" מי שאנכי, שהוא נעלם ונסתר גם מנאצלים היותר עליזים, הלביש עצמותו יתברך בכמה צמצומים להאציל הנאצלים ולברא הנבראים, שרפים חיות ואופנים מלאכים ועולמות עד אין מספר, ובצמצומים עד אין שעור, "עשיתי ארץ" הלזו הגשמיים. "ואדם עליה בראתי", האדם הוא תכלית ההתהוות, ובראתי בגימטריא תר"ג הוא תכלית האדם, וכדאיתא [ויכפי שכתוב] בפרדס בשם ספר הבחיר, "אמרה מדת החסד לפני הקדוש ברוך הוא, רבנו של עולם, מימי היות אברם בארץ, לא הצרכתי אני לעשות מלאכתי, שהרי אברם עומד ומשמש במקומי". פי אברהם שהוא נשמה בגוף, ועוסק בהכנסת אורחים לפרסם אלקותו יתברך בעולם הזה התחתון הוא למעלה במעלה ובמדרגה לגבי מדת החסד דאצילות. ו"אמרה מדת החסד לפני הקדוש ברוך הוא", הוא קנאת מדת החסד דאצילות, אשר קנאה בעבודת אברהם עליו השלום.

יום
חמישי

יום ראשון

כג חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: תולדות, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קח-קיב.
תניא: ל. מודעת . . . ומספר וד"ל.

צוויי און צוואנציג מאל האט מען ארעסטירט דעם צ"צ אויף דער אסיפת הרבנים אין פעטערבורג, תר"ג, פאר זיין אנטקעגענשטעלען זיך דער פאדערונג פון דער מלוכה וועגען שינויים בחנוך וכו'. דער מיניסטער האט אים געפרעגט: דאס איז דאך מרידה במלכות? דער צ"צ האט געענטפערט: מורד במלכות איז חייב מיתה בגוף, אבער מורד במלכות שמים איז חייב מיתה בנפש. איז וואס איז גרעסער?

עשרים ושתים פעם אסרו את ה"צמח צדק" באסיפת הרבנים בפטרבורג, תר"ג, בגלל התנגדותו לירישת המלכות אודות שנויים בחנוך וכו'. שאלו השר: זו הרי מרידה במלכות? השיב ה"צמח צדק": מורד במלכות חייב מיתה בגוף, אך מורד במלכות שמים חייב מיתה בנפש. מה אם כן גדול יותר?

יום
שישי

יום שני

כד חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: תולדות, שני עם פירש"י.
תהלים: קיג-קיד.
תניא: לא. נודע . . . האברים כו'.

בענינים הגשמיים צריך להסתכל במי שהוא למטה ממנו, ולהודות לה' יתברך כי טוב על חסדו אתו עמו. -

בענינים הרוחניים צריך להסתכל במי שהוא למעלה ממנו, ולהתחנן לה' שימן לו דעה טובה להתלמד ממנו, וכח ועז שיוכל לעלות בעליו.

שבת קודש

יום שלישי

כה חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: תולדות, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: לב. ברכך . . . כנפש תדרשנו.

השגחה העליונה ברינגט יעדען אין זיין וואוינאָרט צוליב חזוק היהדות והרבצת התורה.

ווען מען אָקערט און מען פארזייט – וואַקסט.

הַהִשְׁגָּחָה הָעֲלִיּוֹנָה מְבִיאָה כָּל אֶחָד לְמָקוֹם מְגוֹרָיו לְשֵׁם חֲזוֹק הַיְּהוּדוּת וְהִרְבָּצַת הַתּוֹרָה.
כְּאֲשֶׁר חוֹרְשִׁים וְזוֹרְעִים – צוֹמָח.

אגרות קודש

ב"ה, י"ז מ"ח, תש"כ

ברוקלין.

ברכה ושלום!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבה מח' מ"ח ולשאלתה;

(א) בהנוגע לטפול של הפנים.

בכלל נכון הוא, שהרי האדם נצטוו לעשות התלוי בו בדרך הטבע והתורה נתנה רשות לרופא לרפאות, אלא שצריך למצוא רופא מומחה במקצוע, וביותר בכזה שיש אצלו נסיון רב במקצוע שאז בקל יותר יקבע את הטפול המתאים לפניה.

(ב) כיון שיש לה שני אחים בוגרים ממנה וכו'.

הרי אף שצודקת שבהנוגע לנשואין של אחות אין זה עכוב, בכל זה כדאי שתדבר על דבר זה עם רב מורה הרואה בסביבתה והוא יפסוק לה כן בכח הסמיכה שלו, שאז הענין נעשה דעת תורה.

(ג) בהנוגע לנשואין בכלל.

ידועה אחת העצות בזה, שתחליט בתוקף המתאים אשר לכשתנשא תנהג ביתה על יסודי התורה והמצוה, בשמירת חוקי ודיני טהרת המשפחה, שמירת שבת ואכילת כשר וכו', והשי"ת הרואה ללבב אשר החליטה באמת ובתוקף וגם תעשה כן, ימציא לה זיווגה המתאים לפני' בגשמיות וברוחניות גם יחד.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

השבת גזילה פחות משהו פרוטה יום ראשון י"ט חשון ה'תשע"ג

יש מקום לחייב השבה גם על פחות משהו פרוטה, כגון שגנב מחרש שוטה וקטן או שגנב ועדיין לא נודע לבעלים על הגניבה. אמנם אפשר לפרש שטעם האיסור לגנוב כל שהוא הוא מפני ש"דין פחות משהו פרוטה בממון כדין חצי שיעור באיסורין" (מגיד-משנה כאן) ולפי שיטה זו השיעור שקבעה תורה מלכתחילה באיסור גניבה הוא שוה פרוטה אבל "בפחות משהו פרוטה אין מצוה עליו כלל להשיב" (מנחת-חניך שם). ואם כן: (א) הגנב לא קנה את הגניבה "דמהיכי תיתי לקנות דבר שאינו שלו, רק דאין מצות עשה עליו". (ב) גם כשהבעלים לא מחל, אין חובה להשיב.

וכך עולה גם מדברי אדמו"ר הזקן (שו"ע חר"מ ריש הל' גזילה וגניבה): "אסור לגזול או לגנוב כל שהוא דין תורה... ואע"פ שפחות משהו פרוטה אינו נקרא ממון ואין צריך להשיבו, הרי חצי שיעור אסור מן התורה לכתחילה". והטעם שאין צריך להשיב פחות משהו פרוטה הוא כי "פחות משהו פרוטה אינו נקרא ממון כלל... לענין מצות השבת גזלה" (שם הל' מציאה ופקדון סל"ז).

הלכות גניבה פרק א, הלכה ב: אסור לנגב כל שהוא דין תורה.

למרות שהאיסור לגנוב הוא גם במשהו, חיוב ההשבה הוא רק בשוה פרוטה, כמו שכתב הרמב"ם בגזל: "הגזול פחות משהו פרוטה אע"פ שעבר אינו בתורת השב גזלה" (הל' גזילה פ"א ה"ו).

ומדוע אין חובה השבה בפחות משהו פרוטה?

רש"י (סנהדרין נט, א ד"ה ומשום) כתב שהטעם הוא מפני שבפחות משהו פרוטה הבעלים מוחלים. וכן כתב גם ה'חניך' (מצוה קל) "לפי שישראל בני אברהם יצחק ויעקב נדיבים בני נדיבים הם וידוע הדבר שכל שהוא פחות משהו פרוטה אפילו עני שבישראל מכיון שנגזל ממנו מוחל אותו ואין חפצו אחריו כלל".

וכתב ה'מנחת-חניך' (שם), שלפי זה הגנוב חצי פרוטה קנה אותה לעצמו כי הבעלים מחלו על כך ואם יצרף לזה עוד חצי פרוטה יוכל לקדש בפרוטה זו אשה או לקנות בה ארבעה מינים שצריכים להיות 'שלו'. וכן לאידך שבמקרים בהם אין מחילה

מתי יאוש קונה? יום שני כ' חשון ה'תשע"ג

(גנב).

והנה, התוספות (ב"ק סז, א ד"ה אמר עולא) כתבו שלכל הרעות אם שינוי הרשות קדם לייאוש – אין הקונה הופך לבעלים על החפץ, ועל פי התוספות רי"ד יש לבאר את שיטת הרמב"ם שהיאוש מועיל לקניית החפץ גם אם 'שינוי הרשות' (הקנין) קדם ליאוש (הבעלים מן החפץ):

החזקת החפץ טרם היאוש היא כגניבה ולכן שינוי רשות (הקנין) מועיל רק לאחר יאוש, אבל עם זאת הקונה לא נכלל בהגדרת 'אשר גזל', שהרי בפועל לא גזל, ולכן לא חל עליו חיוב השבה, וממילא עם פקיעת חיוב 'השיב' על החפצא (בעקבות ייאוש הבעלים) – שוב אין מניעה לרכוש את החפץ ואז הקנין חל.

(גניבה וגזילה פרקי יסוד פ"ט)

הלכות גניבה פרק ה, הלכה ג: נתאשז הפעלים מן הגנבה, בין שנתאשז ואחר כך מכר הגנב בין שנתאשז אחר שזכר – קנה הלוקח בייאוש ושינוי רשות.

הגנב אינו הופך להיות בעל החפץ הגנוב כיון שחייב להשיבו לבעליו ("והשיב את הגזילה אשר גזל"), ואפילו התייאשו הבעלים, אין הבעלות נפקעת, ואם כן כאשר הגנב מוכר חפץ גנוב, הקנין לא אמור לחול שהרי אדם מקנה מה שאינו שלו, אך למעשה "יאוש ושינוי רשות קונה" (בבא קמא קיד, א) והבעלות עוברת לקונה מהגנב.

ויש לתמוה: לכאורה, מדוע המעבר מיד הגנב ליד הקונה מבטל את חיוב השבת החפץ, והקונה אינו מחויב להשיבו?

ומבואר בתוספות רי"ד (ב"ק קיא, ב ד"ה אמר רמי):

החיוב 'והשיב' הוא חיוב איש על הגנב 'אשר גזל' ואינו חל על הקונה (אלא שכל עוד הבעלים לא נתייאשו גם הקונה נחשב

השהיית משקל חסר יום שלישי כ"א חשון ה'תשע"ג

חמור יותר וילקה עליו.

ולכאורה, לדעת ה'חניך' מי שיצר בעצמו מידה חסרה, לא יתחייב מלקות, אך לדעת הרמב"ם שהפטור הוא רק משום לאו שאין בו מעשה, הרי כאשר עשה מעשה אכן ילקה.

אמנם נראה להוכיח שגם לדעת הרמב"ם אינו לוקה בכל אופן, שהרי בהלכות חמץ ומצה (פ"א, ה"ג) כתב שהמשהה חמץ בביתו אינו לוקה על הלאו של 'בל יראה' משום שלא עשה מעשה, אך אם עשה מעשה כגון שקנה חמץ או חמצו בפסח, לוקה. ואם גם כאן היה לוקה כשעשה מעשה, היה הרמב"ם מפרש זאת, ומכך שלא פירש משמע שאף העושה משקל חסר

הלכות גניבה פרק ז, הלכה ג: כל מי שמששהה בביתו או בבתו מדה חסרה או משקל חסר – עובר בלא תעשה... ואין לוקח על לאו זה, שהרי אין בו מעשה.

בספר ה'חניך' (מצוה תרב) כתב: "ואין בו מלקות לפי שאין בו מעשה. ועוד שאפילו אם עבר ושקל בהם לתשלומין ניתן, וכבר נודע שאין לוקח מלאו שניתן לתשלומין". כלומר: מאחר שאיסור החזקת המשקל החסר בבית הוא משום סייג, כדי שלא יבוא לשקול בו ויעבור על "לא תעשו עוול... במידה...", והרי אפילו אם יעבור על לאו זה עצמו לא ילקה שהרי הוא ניתן לתשלומין, לא מסתבר שהלאו של החזקת המשקל בביתו יהא

אינו לוקה.

וטעם החילוק:

ב'בל יראה' האיסור חל מיד שקנה את החמץ, ונמצא שהמעשה גורם את האיסור והרי זה לאו שיש בו מעשה, ואילו

במשקל חסר אין איסור אלא אם כן השהה את המשקל בתוך ביתו. אך אם קנה מלכתחילה על מנת לאבדו אינו עובר, ונמצא שאין העשייה עיקר הלאו אלא במה שמשהה אותו אצלו, וההשהיה היא דבר שאין בו מעשה ולכן אינו לוקה (אבן האול).

קנין דרבנן מועיל בדאורייתא?

יום רביעי כ"ב חשוון ה'תשע"ג

"דכתיב חג הסוכות תעשה לך – וְשָׂאָה בְּסֶכֶת הָחָג, וְכָא בְּעַל הַקֹּרֶה לְתַבְעָה בְּתוֹךְ הָחָג – נוֹתֵן לוֹ אֶת דְּמִיָּה; אֶכֶל אַחֵר הָחָג – הוֹאִיל וְלֹא נִשְׁתַּנֵּית וְלֹא בְּנִיָּה בְּמִיָּה, מִחֲזִיר אֶת הַקֹּרֶה עֲצָמָה.

האם קנין של רבנן מועיל לדיני התורה? לדוגמא: מכירת חמץ לגוי לפני הפסח המתבצעת בקנין דרבנן (כגון קנין אגב, לכמה דעות) – האם מועיל קנין דרבנן להוציא את החמץ מרשותו של היהודי שלא יעבור על איסור בל-יראה ובל-ימצא שהוא מדאורייתא?

ה'צמח צדק' דן בזה באריכות (פס"ד אר"ח סי' תמח סק"ג) ובין הדברים מביא הוכחה מהלכה זו:

אם גזל קורה והניחה בסוכה באופן שלא נעשה בה שינוי – מן התורה לא נקנית הגזילה ועליו להחזיר את הקורה עצמה, אבל תקנת חכמים היא שהגזול קונה את הקורה ו'נותן לו את דמיה'. והנה, מן התורה אין אדם יוצא ידי חובתו בסוכה גזולה

ורק בסוכה יש תקנה מיוחדת. ומבאר ה'צמח צדק' שבהכרח לומר כי גם לפי התוספות תקנת חכמים מועילה בדאורייתא, שכן 'תקנת השבים' שמקנה לו את הסוכה היא רק מדרבנן, ובכל זאת יוצא ידי חובת התורה, ואם כן בהכרח "דאם חכמים התקינו שיהיה מהני אף בדאורייתא מהני בודאי". ומה שכתבו התוספות שזהו "משום תקנת השבים" כוונתם שללא סיבה מיוחדת לא יתקנו חכמים שיקנה אבל כאשר יש סיבה לתקנה (משום תקנת השבים), הקנין מועיל גם בדאורייתא.

'לפני עיור לא תתן מכשול' – מתי?

יום חמישי כ"ג חשוון ה'תשע"ג

ולכאורה היה אפשר לשאול: אם כן, מדוע כאן בהלכות גזלה יש להימנע מלסייע לגזולן לעבור עבירה?

אכן, הרמב"ם בפירוש המשניות (מעשר שני שם) כותב שהטעם שמלעייטים את הרשע במקרה של שדה שיש בה נטע רבעי וערלה הוא "מפני שאין לעשות תקנה לגזולן שלא יבוא ליד מכשול, לפי שעוון הגזולנות יותר גדול".

ואמנם, יש הבדל גדול בין שני המצבים: וודאי שאין לסייע לגזולן בדבר שיקל עליו לגזול, אבל כאן הרי אדרבה על ידי זה שאוסרים לקנות מן הגזולן מונעים טיוע מלעבור עבירה, כלומר גורמים לו שהגזילה לא תהיה כדאית לו, ובמצב כזה וודאי שראוי ומצוה להשתדל למנוע ממנו עוד עוון.

זאת ועוד:

כשקונים מן הגזולן הרי זה מכשול ממש כי עושים מעשה שמסייע לו, אבל בפירות ערלה ונטע רבעי המכשול מונח מצד עצמו, ואנו רק לא משתדלים להסיר אותו על ידי הסימונים.

(גליון מהרש"א י"ד סי' קנא, א: ארכה מארץ מידה עמ' 113)

הלכות גזלה ואבדה פרק ה, הלכה א: אִסּוּר לְקִנּוּת דְּבָר הַגָּזוּל מִן הַגָּזוּל. וְאִסּוּר לְסַעֲדוֹ עַל שְׁנוּיוֹ בְּדִי שִׁיקָנָהוּ. שֶׁכָּל הַעֲוִיָּה דְּבָרִים אֵלּוּ וְכִיּוּצָא בָּהֶן – מִחֻקֵּי דִי עוֹבְרֵי עֲבָרָה, וְעוֹבְרֵי עַל 'וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל'.

והנה, לענין הפקר פירות שביעית שנינו במשנה (מעשר שני פ"ה מ"א) שאם הפירות הם 'נטע רבעי' (האסורים באכילה עד שיפדו) יש לציננם ב'קזוזות' – סימון מיוחד על ידי רגבי אדמה – כדי שיכירו ויבחינו שעץ זה אסור באכילה. וכן אם היה העץ בתוך שנות ערלה יש לסמן באמצעות הצבת חרסים, ולחומר האיסור לא די לסמנו ברגבי אדמה שיכולים להתפורר.

ועל כך אומר רשב"ג: במה דברים אמורים – בשביעית. ומפרש רש"י (בבא קמא סט, א): "שהוא הפקר, ובהיתר הן באין לאכול. אבל בשאר שני השבוע [לא בשנת השמיטה], שהן באים לגזול – הלעיטוהו לרשע וימות". כלומר, כיון שהחשש הוא שמא הגזולנים ייכשלו ויקחו גם מפירות נטע רבעי וערלה – על כך אמורים: 'הלעיטוהו לרשע וימות', כי אין צורך לדאוג לרשע.

מתי צריך הגזולן לחפש אחר הבעלים להשיב את הגזילה? יום שישי כ"ד חשוון ה'תשע"ג

להשיב לגזול את הקרן בתוספת חומש ולהביא אשם (ויקרא ה, כא-כז). ועליו "לרדוף אחר הבעלים עד שמחזיר להם". והרמב"ם נותן טעם – כיון שהגזולן נשבע לשקר אין לגזול אמונו בו ולא ישוב לתבוע ממנו את הגזילה ולכן על הגזולן לחפש אחר הגזול ולהשיב לו את הגזילה (בבא קמא קא, א).

הלכות גזלה ואבדה פרק ז, הלכה ט: הַגָּזוּל אֶת חֲבֵרוֹ... אִם חוֹר וְחוֹדָה... אִם נִשְׁבַּע עַל שְׁנוֹ פְּרוּטָה וְנִמְעַלָּה – חֵיב לְרַדֵּף אַחֵר הַבְּעָלִים עַד שִׁיחְזִיר לָהֶם, אִפְּלוּ הֵם בְּאֵי הָיִם; מִפְּנֵי שֶׁבִּכְר נִתְיָאֵשׁוּ מֵאַחֵר שֶׁנִּשְׁבַּע, וְאֵינָן בְּאֵין עוֹד לְתַבְּעוֹ. גִּזְלוֹן שֶׁכֹּפֵר בְּחִיבּוֹ וְנִשְׁבַּע לְשַׁקֵּר וְאַחֵר כֵּךְ הוֹדָה, חֵיב

התוספות (ב"ק שם ד"ה אחר) חידשו שהגזלן שנשבע לשקר והודה צריך לחפש אחר הנגזל ולהחזיר לידו את הגזילה רק אם הודה שלא בפני הנגזל (אלא בפני עדים), אבל אם הודה בפני הנגזל – מכיוון שהנגזל לא לקח ממנו את הגזילה אלא הסכים להשאירה ביד הגזלן כפיקדון אינו צריך להוליכה לידו הנגזל ומביא קרבן וחטאו מתכפר אף שהגזילה עדיין בידו (בתורת פיקדון). אבל הרמב"ם הביין ממשמעות הגמרא (ב"ק שם) שגם אם הגזלן הודה בפני הנגזל והלה הסכים להשאירה ביד הגזלן בתורת פיקדון – עדיין צריך הגזלן לחפש אחריו ולהחזיר לו את הגזילה ולכן הוכרח לפרש שצריך 'לרדוף אחר הבעלים' מפני שנתייאשו הבעלים, כי אף שהגזלן הודה בפניו אין הוא מאמין לו, וממילא אין כאן כפרה עד שישביח את הגזילה לידו בפועל.

ומקשה הש"ך (חור"מ סי' שס"ז סק"ה): בגמרא (שם קד, א) מבואר שגזלן שנשבע לשקר והודה צריך ללכת אחר הנגזל ולהשיב את הגזילה משום שהגזלן צריך כפרה ואינו מתכפר עד שישביח את הגזילה לידו הנגזל. ומדוע כתב הרמב"ם והביא טעם אחר, שצריך "לרדוף אחר הבעלים... מפני שכבר נתייאשו מאחר שנשבע ואינן באין עוד לתבעו"? ונפקא מינה' בין הטעמים כאשר ידוע שהנגזל לא התייאש. לפי טעם הרמב"ם יכול הגזלן להשאיר את הגזילה בידו עד שיבואו הבעלים ויטלו את שלהם שהרי לא התייאשו. ואילו לפי טעם הגמרא עדיין צריך הגזלן ללכת אחר הנגזל כי רק כך יכפר על חטאו. וה'קצות החשן' (סי' שס"ז סק"ג) מבאר:

שבת קודש כ"ה חשון ה'תשע"ג

מחיר מופקע עבור טיפול רפואי

הרי אפילו אם אכן התכוון לתת את המחיר הגבוה אסור למקבל ליטול שכר מצוה? ועוד, שאם כן אפילו שכר טרחתו לא יטול, ולמה נוטל את הראוי לו?

ומיישב ה'סמ"ע' (סי' רס"ד ס"ק ט): מדובר באופן שאילו לא היה עוסק כעת בהצלתו היה עוסק בשכירות אחרת, ובאופן כזה מותר ליטול שכר על קיום מצוה כי נמנע ממנו רווח אחר באותו זמן ('שכר בטלה'). ועוד, אפילו אם היה בטל ממלאכה, מאחר שלעצם ההעברה בנהר יש מחיר קבוע, אינו מן הדין שיפטר ממחיר זה משום שבהעברה זו יש צורך גופו או הצלת ממונו, ורק על דבר שמצד עצמו אין לו מחיר קצוב אסור ליטול שכר מצוה.

וה'מחנה אפרים' (הל' שכירות סימן טו) כתב כי אם אכן גמר בלבו לתת את מה שהתנה, חייב לתת אף שהמקבל עובר על איסור נטילת שכר מצוה, ולכן הטעם הוא רק משום שיכול לטעון כי מאחר שבלאו הכי היה חלה חייב לעשות זאת, לא התכוון לכך מלכתחילה, אך כדי שכר טרחתו בוודאי גמר בדעתו לתת ואינו פטור מכך.

הלכות גזלה ואבדה פרק יב, הלכה ז: וכן מי שפָּרַח מִבֵּית הָאֲסוּרִים, וְהִתָּהּ מִעֲבֶרְתָּ לְפָנָיו, וְאָמַר לוֹ: הֶעֱבִירְנִי וְאֵנִי נוֹתֵן לָךְ דִּנְיָ, וְהֶעֱבִירָו – אֵין לוֹ אֵלָא שְׂכָרָו הָרָאוּי לוֹ.

ולמה אינו חייב לשלם כפי שסיכמו? מבואר על כך בגמרא (ב"ק קטז, א): כי יכול לומר לו 'משטה הייתי כך' ודיברתי בדרך שחוק.

ונחלקו ראשונים בדבר. לדעת רבינו חזקיה (הובא במרדכי ב"ק סי' קעד) הטעם הוא משום שבלאו הכי חברו חייב להצילו כיון שנמצא בסכנה, ואילו הרמב"ן (תורת הבית, הובא בב"י יו"ד סי' שלז) סובר שהטעם הוא משום שהפקיע מהמחיר הקבוע.

ו'נפקא מינה' בין הטעמים ברופא שנקב במחיר גבוה מהמקובל והחולה הסכים: לדעת רבנו חזקיה יכול לומר 'משטה הייתי כך' שהרי זו מצוה והרופא חייב לרפא, אך לדעת הרמב"ן שהדבר תלוי בהפקעת המחיר, בנידון זה אינו יכול לטעון 'משטה הייתי' כי עבור רפואה כל מחיר נחשב ראוי.

ועל השיטה הראשונה יש להקשות: מאחר שמצד הדין אסור ליטול שכר עבור מצוה, מדוע צריך לטעון 'משטה הייתי כך',

אגרות קודש

ב"ה, ל' כסלו, תש"כ

ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ וכו' מו"ה חיים אבא שי'

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבו מד' חנוכה.

ובמ"ש אודות מנהגים קשורים בבר מצוה, - לא שמעתי בזה הוראות, לבד הנדפס בהיום יום*, אשר מתחילים להניח תפילין שני חדשים קודם, שבועות אחדים בלא ברכה, וכשמתרגל בהנחתם, בברכה, וישאל אצל אנ"ש שאולי ידוע להם איך שנהגו בזה במקומם במדינתנו לפנים.

כן מהנכון לחזור - הברמ"צ המאמר ד"ה איתא במדרש תהלים, וקל ללמדו בעל פה, וגם בנו יעשה כן.

אקוה שהשתתף בהתועדות דיום הבהיר י"ט כסלו, ויהי רצון שיהי' רישומו ניכר בכל השנה כולה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – י"ט-כ"ה מרחשון ה'תשע"ג

יום ראשון י"ט מרחשון ה'תשע"ג

הלכות גניבה

יש בכללן שבע מצוות - שתי מצוות עשה, וחמש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שלא לגנוב ממון; (ב) דין הגנב; (ג) לצדק המאוננים עם המשקלות; (ד) שלא יעשה עול במדות ובמשקלות; (ה) שלא יהיה לאדם אבן ואבן איפה ואיפה, אף על פי שאינו לוקח ונותן בהן; (ו) שלא יסיג גבול; (ז) שלא לגנוב נפשות. ובאור מצוות אלו – בפרקים אלו.

פרק א

א. כל הגונב ממון משוה פרוטה ומעלה - עובר על לא תעשה, שנאמר: "לא תגנובו" (תגנב). ואין לוקח על לאו זה, שהרי נתן לתשלומין; שהגנב - חיבה אותו תורה לשלם. ואחד הגונב ממון ישראל, או הגונב ממון [של] גוי עובר עבודה זרה; ואחד הגונב את הגדול, ואחד הגונב את הקטן.

ב. אסור לגנוב כל שהוא, דין תורה. ואסור לגנוב דרך שחוק, או לגנוב על מנת להחזיר, או לגנוב על מנת לשלם - הכל אסור, שלא ירגיל עצמו בכך.

ג. איזה הוא גנב? זה הלוקח ממון אדם בסתר ואין הבדלים יודעין, כגון הפושט ידו לתוף כיס חבירו ולקח מעותיו ואין הבדלים רואין; וכן כל כיוצא בזה. אבל אם לקח בגלוי ובפרהסייה ובחזק יד, אין זה גנב אלא גזלן; לפיכך, ליסטים מזין שגנב (בסתר) - אינו (גזלן) (גנב) אלא (גנב) (גזלן), אף על פי שהבדלים יודעים בשעה שגנב.

ד. גנב שהעידו עליו עדים כשרים שגנב, חיב לשלם שנים לבעל הגנבה; אם גנב דינר, משלם שנים; גנב חמור או פסות או גמל, משלם שנים בדמיה. נמצא מפסיד כשעור שבקש לחסר את חברו.

ה. הגנב שהודה מעצמו שגנב - משלם את הקרן, ופטור מן הכפל, שנאמר: "אשר ירשיעון אלהים, ישלם שנים", לא המרשיע את עצמו ישלם שנים. והוא הדין לכל הקנסות, שהמודה בהן פטור.

ו. תשלומי כפל נזהגין בכל, חוץ משה ושור; שהגונב את השוה או את השור, וטבח או מכר - משלם על השוה תשלומי ארבעה, ועל השור תשלומי חמשה.

ז. אחד האיש ואחד האשה שגנבו, חיבין לשלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה. היתה אשת איש שאין לה לשלם - הרי הכפל עליה חוב עד שתתגרש או ימות בעלה, ובית דין נפרעין ממנה.

ח. וקטן שגנב - פטור מן הכפל, ומחזירין דבר הגנוב

ממנו; ואם אבדו - אינו חיב לשלם אף הקרן, ואפלו לאחר שהגדיל.

ט. העבד שגנב, פטור מן הכפל. ובעליו פטורין - שאין אדם חיב על נזקי עבדיו, אף על פי שהן ממונו, מפני שיש בהן דעת, ואינו יכול לשמרון; שאם יכעיסנו רבו, ילך ויזליק גדיש באלף דינר, וכיוצא בזה משאר נזקין. נשתחרר העבד, חיב לשלם את הכפל.

י. ראוי לבית דין להפכות את הקטנים על הגנבה כפי כח הקטן, כדי שלא יהיו רגילין בה; וכן אם הזיקו שאר נזקין. וכן מפני את העבדים שגנבו או שהזיקו מכה רבה, כדי שלא יהיו ידם משלחת להזיק.

יא. היתה הגנבה ביד הגנב והשביחה מאליה, כגון כבשה שילדה, וגזזה - משלם אותה, ואת גזותיה ואת ולדותיה; ואם אחר יאוש ילדה וגזזה, משלם כשעת הגנבה. הוציא עליה הוצאות והשביחה, כגון שפטים אותה - הרי השבח של גנב, אפלו לפני יאוש; וכשמחזיר הגנבה עם הכפל, נוטל השבח מן הבדלים, או מחשבין לו מן הכפל.

יב. הגנבה עצמה שהיא ביד הגנב ולא נשתנת - חוזרת לבדליה, בין לפני יאוש בין לאחר יאוש; אלא שאחר יאוש, השבח לגנב כמו שבארנו. נשתנת הגנבה ביד הגנב - קניה [קנאה] וקנה שבחה, ואפלו לפני יאוש; ואינו משלם אלא דמים.

יג. גנב כחוש והשמינה, או שמנה והכחיש - משלם תשלומי כפל או תשלומי ארבעה וחמשה כשעת הגנבה. גנב טלה ונעשה איל, עגל ונעשה שור - משלם תשלומי כפל כשעת הגנבה; טבח או מכרו אחר שהגדיל - נעשה שנוי בידו, וקנהו, ושליו הוא טובח ושליו הוא מוכר, ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה.

יד. גנב בהמה או פלי וכיוצא בהן, ובשעת הגנבה היה שוה ארבעה, ועכשו בשעת צמידה בדין שוה שנים - משלם קרן כשעת הגנבה, ותשלומי כפל או ארבעה וחמשה כשעת צמידה בדין. היה שוה בשעת הגנבה שנים, ובשעת צמידה בדין ארבעה - אם שחט או מכר או שבר הפלי או אבדו, משלם תשלומי כפל או ארבעה וחמשה כשעת הצמידה בדין; ואם מתה בהמה או אבד הפלי מאליה, משלם תשלומי כפל כשעת הגנבה.

טו. מי שגנב פלי ושברו או פחתו, או נשבר או נפחת מאליה - אין שמין לו הפחת, אלא רואין כמה היה שוה הפלי, ומשלם לבדלים שנים בדמיו, והפלי השבור יהיה לגנב. וכן כל כיוצא בזה. ואם רצו הבדלים לטל הפלי השבור, וישלם להם הפחת והכפל - שומעין להם.

טז. הגונב וטבח או מכר לפני יאוש הבדלים - אף על פי שלא קנה לוקח, והרי הגנבה חוזרת בעצמה מיד הלוקח - הרי זה משלם תשלומי ארבעה וחמשה; ואין צריך לומר

על פי שהקדישן קדשים קלים - משלם תשלומי כפל, ואינו
משלם תשלומי ארבעה וחמשה. במה דברים אמורים?
בשהקדיש אחר יאוש. אבל אם הקדיש לפני יאוש, אינו
קדוש; ואם טבח או מכר, משלם תשלומי ארבעה וחמשה.
ז. הקדישו הבעלים, והוא בבית הגנב - אינו קדוש, לפי
שאינו ברשותו, ואף על פי שלא נתאשו; ואם טבח או
מכר, אפלו אחר הקדישן - משלם תשלומי ארבעה וחמשה.
ח. השוחט ונתנהכלה בידו, והנותר נמנית בדקירה בכלי
משחית, והמעקר [הקנה והוושט] - משלם תשלומי כפל
בלבד. אבל אם שחט לרפואה, או לכלבים, או שנמצא
טרפה, או ששחטו בעזרה - משלם תשלומי ארבעה
וחמשה; אף על פי שחלין ששחטו בעזרה אסורין בהנחה,
הואיל ואסורין מדבריהם, הרי זה חייב לשלם תשלומי
ארבעה וחמשה.
ט. וכן הגונב פלאים הפא מן השדה וממין אחר, או שגנב
טרפה, או קטעת [ברגלה], או חגרת, או סומה, או בהמת
השפתין, וטבח ומכר - משלם תשלומי ארבעה וחמשה.
י. גנב ונתן לאחר במתנה, או שנתן לאחר לטבח וטבח,
או שנתן לאחר למכר לו ומכר האחר, גנב והקיף [מכר
הגניבה בהקפה], גנב והחליף, גנב ופרע בהקפו [פרע
בגניבה קניה בהקפה], או ששלו סבלונות [מתנות] לבית
חמי - משלם תשלומי ארבעה וחמשה.
יא. גנב ומכר, והקנה ללוחם לאחר שלשים יום, ובתוך
שלשים יום הפך הגנב - אינו משלם אלא כפל. מכרו חוץ
מאחד ממאה שבו, או חוץ מידו או רגלו, כללו של דבר
- ששיר בו דבר הנתר [באכילה] עמו בשחיטה - פטור
מתשלומי ארבעה וחמשה. ואם מכרו חוץ מגזתו, או חוץ
מקרניו - חייב בתשלומי ארבעה וחמשה, שאין אלו נתרם
עמו בשחיטה.
יב. גנב וקטע ממנה אבר, ואחר כך מכרה, או שמכרה חוץ
ממלאכתה [רווח מלאכתה], או שמכרה חוץ משלשים יום
- אין מוציאין ממנו תשלומי ארבעה וחמשה; ואם תפס
הגנב, אין מוציאין מידו.
יג. מכרה, והיתה לו בו שתפות - פטור מתשלומי ארבעה
וחמשה.
יד. שתפין שגנבו, אם טבח אחד מהן, או מכר מדעת חברו
- משלמין תשלומי ארבעה וחמשה; ואם עשה שלא מדעת
חברו - פטורין מתשלומי ארבעה וחמשה, וחייבין בכפל.
טו. גנב ועמד בדין, ואמרו לו הדיינים: 'צא תן לו מה
שגנבת', ויצא ואחר כך טבח או מכר - פטור מתשלומי
ארבעה וחמשה. אמרו לו: 'חייב אתה לתן לו', וטבח או
מכר אחר כך - הרי זה חייב בתשלומי ארבעה וחמשה;
הואיל ולא חתכו הדין עליו, עדין עומד הוא בגנבתו.
טז. הגונב [ועדיין הוא] ברשות [בחצר] הבעלים - הואיל
והגנבה עדין היא ברשותו, פטור מן הכפל; וכן אם טבח
ומכר שם ברשותו, פטור. ואם הגביה הגנבה - נתחייב
משום גונב, אף על פי שעדין לא הוציאה מרשות הבעלים.

אם טבח או מכר לאחר יאוש, שהוא משלם תשלומי
ארבעה וחמשה, שהרי הועיל במעשיו וקנה הלוקח.
יז. הגונב מאחר הגנב - אף על פי שנתאשו הבעלים, אינו
משלם תשלומי כפל; ואם טבח ומכר, אינו משלם תשלומי
ארבעה וחמשה. לגנב הראשון אינו משלם, שהרי דין
הבהמה הזאת לחזר בעיניה [כמו שהיא] לבעלים, ולא קנאה
הגנב; ולא לבעלים אינו חייב לשלם הכפל או ארבעה
וחמשה, שהרי לא גנב מרשותו.
יח. גנב וטבח, ובא אחר וגנב הטבח - משלם תשלומי
כפל לגנב הראשון, שהרי קנה בשווי מעשה; וגנב הראשון
משלם תשלומי ארבעה וחמשה. גנב ומכר, ובא אחר וגנב
מן הלוקח - אם נתאשו הבעלים - הרי הראשון משלם
תשלומי ארבעה וחמשה, והגנב השני משלם תשלומי כפל;
ואם לא נתאשו הבעלים, אין האחרון משלם אלא הקרן
בלבד.

פרק ב

א. הגונב את הגוי, או שגנב נכסי הקדש - אינו משלם
אלא הקרן בלבד, שנאמר: "ישלם שנים לרעהו" -
"לרעהו" ולא להקדש, "לרעהו" ולא לגוי. וכן הגונב
קדשים מבית בעליהן - בין קדשים קלים בין קדשי
קדשים, בין קדשים שאין הבעלים חייבין באחריותן [להביא
אחר תחתן] בין קדשים שהבעלים חייבין באחריותן - הרי
זה פטור מן הכפל ומתשלומי ארבעה וחמשה, שנאמר:
"וגנב מבית האיש", ולא מבית הקדש.
ב. וכן הגונב עצבים ושטרות וקרקעות, אינו משלם
תשלומי כפל; שלא חייבה התורה הכפל אלא במטלטלין
שגופן [הם עצמן שווים] ממון, שנאמר: "על שור, על חמור,
על שוה, על שלמה"; אבל העצבים הקשו לקרקעות,
שנאמר: "והתנחלתם אתם לבניכם", והשטרות אין גופן
ממון.
ג. הגונב פטר חמור של חברו קדם שיפדה, משלם
תשלומי כפל לבעלים; שאף על פי שאינו עכשו שלו, ראוי
הוא להיותו לו לאחר שיפדה.
ד. הגונב טבול [פירות שלא הופרשו] של חברו ואכלו,
משלם לו דמי טבול. וכן אם גנב חלבו ואכלו, משלם לו
דמי חלבו.
ה. גנב תרומה מבעליה הישראלים שהפרישוה, אינו
משלם תשלומי כפל; שאין להם בה אלא טובת הנזה
[שביכולתם לבחור לאיזה כהן ליתנה], וטובת הנזה אינה
ממון.
ו. הגונב משל אביו, וטבח או מכר, ואחר כך מת אביו -
משלם לו [מנכה את החלק שלו, ומשלם לאחיו] תשלומי
ארבעה וחמשה. ואם מת אביו, ואחר כך טבח או מכר -
משלם תשלומי כפל, ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה.
ז. גנב וטבח או מכר, ואחר כך הקדיש - משלם תשלומי
ארבעה וחמשה; ואם הקדיש, ואחר כך טבח או מכר - אף

מתוך מהדורת חזק

מלאכה בשבת בעת המכירה, פטור מתשלומי ארבעה
 וחמשה. פיצד? כגון שלא הקנה לו עד שתגדל בחר
 הלוקח, שנמצא כשהוציא מרשות לרשות - אסור שבת
 ומכירה באין כאחת.
 ו. עשה שליח לשחט לו, ושחט לו השליח בשבת - הרי
 הגנב חייב בתשלומי ארבעה וחמשה, שהרי זה הגנב לא
 עשה עון מיתת בית דין; וכבר בארנו שהשוחט על ידי
 שליח, חייב בתשלומין.
 ז. היו שנים מעידין שגנב - בין שהעידו הן עצמן שטבח
 או מכר, בין שהעידו אחרים שטבח או מכר - משלם
 תשלומי ארבעה וחמשה. היו שנים מעידין שגנב, ועד אחד
 מעיד שטבח או מכר, או שהודה מעצמו שטבח או מכר -
 משלם תשלומי כפל, ואינו משלם תשלומי ארבעה
 וחמשה; שהמודה בקנס פטור, כמו שבארנו.
 ח. מי שהודה בקנס, ואחר כך באו עדים - אם הודה
 בתחלה בפני בית דין ובבית דין, פטור. אבל אם הודה חוץ
 לבית דין, או שהודה בפני שנים בלבד, ואחר כך באו עדים
 - הרי זה משלם קנס על פיהם.
 ט. פיצד? הודה בבית דין שגנב, ואחר כך באו עדים שגנב
 - פטור מן הכפל, שהרי חייב עצמו בקרן קדם שיבואו
 עדים. אבל אם אמר 'לא גנבתי', שפטור עצמו מן הכל,
 ובאו עדים שגנב, וחזר ואמר בבית דין 'טבחתי' או
 'מכרתי' - אם באו עדים אחר כך שטבח או מכר, משלם
 תשלומי ארבעה וחמשה, לפי שפטור עצמו תחלה מקלום,
 עד שבאו העדים.
 י. הגנב שור של שני שתפין, וטבח או מכרו, והודה
 בבית דין לאחד מהן וכפר באחד, ואחר כך באו עדים
 שגנב וטבח או מכר - משלם לזה שפטר בו חמשה חציי
 בקר, וארבעה חציי שוה.
 יא. דין הגנב לשלם הקרן והכפל או תשלומי ארבעה
 וחמשה מן המטלטלין שלו. אם לא נמצאו לו מטלטלין -
 בית דין יורדין לנכסי, וגובין הכל מן היפה שבנכסיו
 כשאר הנזקין, שנאמר בהן: "מיטב שדה ומיטב כרמו
 ישלם". ואם אין לו מטלטלין ולא קרקע - בית דין מוכרין
 אותו [לעבד], ונותנין דמיו לנזק, שנאמר: "אם אין לו,
 ונמכר בגנבתו".
 יב. האיש נמכר בגנבתו, אבל לא האשה; ודבר זה מפי
 הקבלה [ממשה רבינו]. ואין הגנב נמכר אלא בקרן, אבל
 הכפל או תשלומי ארבעה וחמשה - אינו נמכר בו, אלא
 הרי זה חוב עליו עד שיעשיר.
 יג. גנב את הגוי או את ההקדש - אינו נמכר על הקרן,
 אלא הרי זה עליו חוב עד שיעשיר.
 יד. היה קרן הגנבה מאה, ואין הגנב שוה אלא חמשים -
 הרי זה נמכר, ושאר הקרן עם הכפל עליו חוב, עד שיצא
 בשיביעית ויעשיר וישלם. היה הגנב שוה מאה ואחד, אינו
 נמכר, שנאמר: "ונמכר בגנבתו", עד שיהיו דמיו מבלעין
 פלן בגנבתו [שיהא שווה כגניבתו].

פיצד? גנב טלה מן הדיר, והיה מושכו ויוצא, ומת ברשות
 הפעלים - פטור; הגביהו או הוציאו מרשות הפעלים, ומת
 - חייב. נתנו שם בבית הפעלים לכבודת [פדיון] בנו, ולבעל
 חובו, או לשומר חנם, ולשואל, לנושא שכו, ולשוכר, והיה
 מושכו זה שנתן לו, ומת - פטור השומר. הגביהו או
 שהוציאו מרשות הפעלים, ומת - חייב השומר או בעל החוב
 שנתן לו, מפני שעדיין לא הוציאו הגנב מרשות בעליו.
 יז. היה העדר ביצר - בין שהפיש את ההמה וטמנה
 [הסתירה] בתוך האילנות והעצים, חייב בתשלומי כפל; ואם
 טבחה או מכרה שם, משלם תשלומי ארבעה וחמשה.
 יח. גנב ברשות הפעלים, ואחר שידעו שנגנבה הוציאה
 וטבחה או מכרה חוץ מרשותו, או שגנב והוציא חוץ
 מרשותו, וטבח או מכר ברשותו - משלם תשלומי ארבעה
 וחמשה.

פרק ג

א. כבר בארנו בהלכות נצרה, שכל העושה עברה שיש בה
 עון מיתת בית דין ותשלומין - אינו משלם, אף על פי
 שהיה שוגג. והעושה עברה שנתחייב בה מלקות ותשלומין
 - לוקה ואינו משלם, לפי שאין אדם לוקה ומשלם; לפיכך,
 אם היה שוגג, או לא התרו בו - משלם ואינו לוקה. במה
 דברים אמורים? בשנתחייב בתשלומין עם עון מיתת בית
 דין כפאת [ביחוד], או שנתחייב בתשלומין ומלקות כבת אחת.
 אבל אם נתחייב בתשלומין, ואחר כך נתחייב במיתת בית
 דין או במלקות, או שנתחייב מלקות או מיתת בית דין,
 ואחר כך נתחייב בתשלומין - הרי זה לוקה ומשלם ומת.
 ב. פיצד? זרק חץ בשבת מתחלת ארבע לסוף ארבע וקרע
 [החץ] בגד חברו בהליכתו, או שהדליק גדיש חברו בשבת,
 או שגנב כס בשבת והיה מגורו עד שהוציאו מרשות
 הפעלים שהיא רשות היחיד לרשות הרבים ואבדו שם -
 הרי זה פטור מן התשלומין; שאסור שבת ואסור גנבה
 והזק באין כאחת. אבל אם גנב כס בשבת, והגביהו שם
 ברשות היחיד, ואחר כך הוציאו לרשות הרבים, והשליכו
 לנחל - חייב לשלם תשלומי כפל; שהרי נתחייב באסור גנבה
 קדם שיתחייב באסור סקילה. וכן כל פיוצא בזה. וכן אם
 קצץ אילן חברו ביום טוב, והתרו בו, או שהדליק את
 הגדיש ביום הכפורים, והתרו בו, (או גנב וטבח ביום
 הכפורים, והתרו בו) - פטור מן התשלומין; אבל אם לא
 התרו בו - חייב בתשלומין, ומשלם תשלומי ארבעה
 וחמשה.
 ג. גנב שטבח בשבת או לעבודה זרה, אפלו בשגגה -
 פטור מתשלומי ארבעה וחמשה, כמו שבארנו.
 ד. היתה פרה שאילה אצלו, וטבחה בשבת דרך [בכוונת]
 גנבה - פטור אף מן הכפל; שהרי אסור שבת ואסור גנבה
 באין כאחת; ואם אין [דין] גנבה, אין טביחה ואין מכירה.
 ה. גנב שמכר בשבת, או שמכר לעבודה זרה - חייב לשלם
 תשלומי ארבעה וחמשה; שאין במכירה מיתה. ואם נעשת

ז. מסר שורו לשנים, וטענו טענת גנב ונשבעו, והודה אחד
מהן, והשני באו עליו עדים - שניהן משלמין את הקרן;
ואם תפש בעל הפקדון את הכפל, אין מוציאין מידו. וזה
שהודה - משלם חמש, כשאר כל הנשבעין שבועת הפקדון
שהודו מעצמן.

ח. בעל הפקדון שתבע את השומר, ונשבע שנגנב, ואחר
כך הכר הגנב, ותבע השומר את הגנב, והודה לו הגנב
שנגנב, ותבע בעל הפקדון את הגנב וכפר, ובאו עדים שנגנב
- אם באמת נשבע השומר כשטען שנגנב, נפטר הגנב מן
הכפל בהודאתו לשומר. ואם בשקר נשבע, אין מוציאין
הכפל מן הגנב; ואם תפשו הבעלים את הכפל, אין
מוציאין מידו. תבעו הבעלים את השומר ושלם, ואחר כך
הכר הגנב ותבעוהו הבעלים והודה להם שנגנב, ואחר כך
תבעו השומר וכפר בו, ובאו עדים שנגנב - אין מוציאין
הכפל מן הגנב; ואם תפש השומר את הכפל, אין מוציאין
מידו. וכן הדין בתשלומי ארבעה וחמשה, אם טבח הגנב
או מכר.

ט. הטוען טענת גנב בפקדון של קטן - אף על פי שנתן
לו כשהוא קטן, ותבעו כשהוא גדול, ונשבע, ואחר כך באו
עדים - הרי זה פטור מן הכפל, שנאמר: "כי יתן איש אל
רעהו" - ואין נתינת קטן כלום, וצריך שתהיה נתינה
ותביעה שוין בגדול.

י. שומר שנגנב מרשותו, כגון שנגנב טלה מעדר שהפקד
אצלו, וסלע מכיס שהפקד אצלו - אם יש עליו עדים, חייב
בכפל. ואף על פי שהחזיר הסלע למקומו והטלה לעדרו -
הרי זה חייב באחריותו, עד שיודיע הבעלים, שהרי קלתה
שמירתו; וכאלו לא החזיר כלום, עד שיודיע בעליו. אכל
הגונב סלע מכיס חברו או פלי מביתו, והחזיר דבר הגנוב
למקומו - אם ידעו הבעלים בגנבתו, ולא ידעו בחזירתו -
עדין הגנב חייב באחריותו, עד שימנה את מעותיו.

(יא.) מנה את פיסו, ומצאו שלם המנן - פטור. ואם לא
ידעו הבעלים, לא בגנבתו ולא בחזירתו - אפלו מנן אינו
צריך; אלא בין שהחזירו למקומו, נפטר מאחריותו.

יב. במה דברים אמורים? בדבר שאין בו רוח חיים. אכל
הגונב טלה מעדר חברו, וידעו בו הבעלים, והחזירו לעדר
שלא מדעת הבעלים, ומת או נגנב - חייב באחריותו; ואם
מנו את הצאן והיא שלמה - פטור. ואם לא ידעו הבעלים,
לא בגנבתו ולא בחזירתו - אף על פי שמנו את הצאן והיא
שלמה - חייב באחריותו עד שיודיע את הבעלים, כדי
שישמרו את הטלה הגנוב; שהרי למדו [הרגילן] דרך
אחרת, חוץ מדרך שאר הצאן שבער זה.

פרק ה

א. אסור לקנות מן הגנב החפץ שנגנב, וצון גדול הוא;
שהרי מחזיק ידי עוברי עברה, וגורם לו לגנב גנבות
אחרות, שאם לא ימצא לוקח, אינו גונב; ועל זה נאמר:
"חולק עם גנב, שונא נפשו".

טו. גנב ונמפר, וחזר וגנב - אם לשני גנב, הרי זה נמפר
פעם שניה; ואפלו גנב מאה איש, נמפר מאה פעמים. ואם
את ראשון גנב פעם שניה - אינו נמפר שניה, אלא ישאר
עליו הכל חוב.

טז. גנב לזה, וחזר וגנב לזה, וחזר וגנב לזה - כלן שתפין
בו; אם היו דמיו כנגד הקרן של שלשתן, או פחות מן
הקרן - נמפר ומחלקין ביניהן, וישאר הכפלות חוב עליו;
ואם היו דמיו יתר על זה - אינו נמפר, והכל חוב עליו עד
שיעשיר.

יז. שתפין שנגנבו באחד - משלשין [מחלקים] ביניהן, וכל
אחד מהן נמפר בחלקו מן הקרן; וכל מי שדמיו יתר על
חלק הקרן שנתחייב בו, אינו נמפר.

יום שני כ' מרחשון ה'תשע"ג

פרק ז

א. הטוען שנגנב מביתו הפקדון - אם נשבע ואחר כך באו
עדים ששקר טען, ושהפקדון היה אצלו - הרי זה משלם
תשלומי כפל, שהרי הוא עצמו כגנב; ואם טבח ומכר אחר
שנשבע, משלם תשלומי ארבעה וחמשה. ואינו מביא אשם
על פי עדים על שבועתו; ואינו מביא חמש, שאין החמש
משתלם עם הכפל. ואם באו עדים קדם שישבע, אינו
משלם אלא הקרן בלבד.

ב. במה דברים אמורים? שנשבע קדם שישלח יד
[השתמש] בפקדון. אכל אם שלח בו יד, וטען טענת גנב
ונשבע, ובאו עדים - פטור מן הכפל; שפיון ששלח בו יד,
נתחייב בו וקנהו.

ג. וכן הטוען טענת אבדה בפקדון ונשבע, וחזר וטען
טענת גנב ונשבע, ואחר כך באו עדים - פטור מן הכפל,
שכבר יצא הפקדון מיד הבעלים משבועה ראשונה.

ד. הטוען טענת גנב באבדה ונשבע, ואחר כך באו עדים
שהאבדה ברשותו ושקר טען - משלם תשלומי כפל,
שנאמר: "על כל אבדה"; והוא, שיטען שנגנבה בליסטים
מזין, שהוא אנוס, ופטור; אכל אם טען שנגנבה בלא אנוס,
פטור מן הכפל, מפני שהוא חייב לשלם על פי טענתו,
ששומר אבדה כשומר שכן הוא, כמו שיתבאר.

ה. הטוען טענת גנב בפקדון ונשבע, ואחר כך באו עדים
שהוא ברשותו, וחזר וטען בו טענת גנב ונשבע, ואחר כך
באו עדים שצדין הוא ברשותו - אפלו מאה פעמים - חייב
לשלם כפל על כל טענה וטענה; ואם נשבע חמשה פעמים,
נמצא משלם ששה - הקרן שהפקד אצלו, וחמשה בקרן
[פי חמש מהקרן] משום חמשה כפלות של חמש שבועות.

ו. טען טענת גנב ונשבע, וחזר וטען טענת אבדה ונשבע,
ובאו עדים שלא נגנב, והודה הוא שלא אבד - הואיל
ומשלם תשלומי כפל על פי עדים, אינו משלם חמש על
שבועה אחרונה אף על פי שהודה; שהממון המחייבו
בכפל, פוטרו מן החמש.

מכל אחד ואחד מה שנשפך, ונוטל הקרן מן הגנב. וכל
הדברים האלו - לפני יאוש, כמו שבארנו.
י. בעל הבית שאינו עשוי למכר את כליו, ויצא לו שם
גנבה בעיר, והפיר [זיהה] כליו וספריו ביד אחרים, או
שהיה עשוי למכר, והיו כלים אלו שהפיר מפלים העשויין
להשאל ולהשכיר - אם באו עדים שזה כליו של זה -
ישבע זה שהן בידו בנקיטת חפץ בכמה לקח, ויטל מבעל
הבית, ויחזיר לו כליו.

יא. היה בעל הבית עשוי למכר את כליו, ולא היו מדברים
העשויים להשאל ולהשכיר - אף על פי שיצא לו שם
גנבה בעיר, והכרו כליו, אינו מחזיר מיד הלקוחות, שמא
הוא מכרן לאחרים. אבל אם באו בני אדם ולנו בתוך ביתו,
ועמד וזעק בלילה: 'נגנבו כלי וספרי', ובאו בני אדם
ומצאו מחתרת חתונה [חפורה], ובני אדם שלנו בתוך ביתו
יוצאין וצוררות של כלים על כתפיהן, והכל אומרים: 'הללו
כליו וספריו של פלוני' - הרי זה נאמן; וישבע זה שהכלים
בידו בנקיטת חפץ כמה הוציא, ויטל מבעל הגנבה, ויחזיר
לו כליו.

יב. גנב שהחזק ונתפרסם שנקנס לתוך בית חברו, ועדים
מעידים שיצא וכלים טמונים לו תחת פנפיו [כנפי בגדו],
אף על פי שהיה שם בעל הבית, וטען ואמר: 'לקיחין הן
בדי', ובעל הבית אומר: 'גנובים הן' - אם היה בעל הבית
שאינו דרכו למכר את כליו, ואותן כלים אין דרך בני אדם
להטמין ואין דרך אותו המחזק להצניע כליו תחת פנפיו
- הרי בעל הבית נאמן, וישבע בנקיטת חפץ ונוטל כליו.
ואם אין אדם זה מחזק בגנבה - אין בעל הבית נאמן, אלא
נשבע זה שהכלים בידו שבועת הסת שהכלים האלו
לקיחין הן בידו, והולך.

פרק ו

א. כל דבר שחזקתו הוא גנוב, אסור לקח [לקנות] אותו;
וכן אם רב אותו הדבר שהוא גנוב, אין לוקחין אותו.
לפיכך, אין לוקחים מן הרועים צמר או חלב או גדיים;
אבל לוקחין מהן חלב וגבינה במדבר, אבל לא בישוב.
ומתיר לקח מן הרועים ארבע צאן, או ארבע גזות של צמר
מעדר קטן, או חמש מעדר גדול - שאין חזקתו שהוא גנוב
בדבר רב.

ב. כללו של דבר: כל שהרועה מוכרו - אם היה בעל הבית
מרגיש בו, מתיר לקח אותו מן הרועה; ואם אין בעל הבית
מרגיש בו, אסור לקח אותו.

ג. אין לוקחין משומרי פרות עצים או פרות, אלא בזמן
שהן יושבין ומוכרין והפלים לפניהן והפלים [מאזניים]
לפניהן; שהרי הדבר גלוי ויש לו קול, ואין זה גנבה.
ולוקחין מפתח הגנה, אבל לא מאחורי הגנה. וכלן שאמרו
'הטמן' [החבא], אסור לקח מהן. ומתיר לקח מן הארס
[עובד תמורת חלק ביבול], שהרי יש לו חלק בפרות ובעצים.

ב. הגנב ומכר, ולא נתיאשו הבעלים, ואחר כך הפך הגנב,
ובאו עדים שזה החפץ שמכרו פלוני זה הוא גנבו בפנינו
- חוזר החפץ לבעליו, והבעלים נותנין ללוקח דמים ששקל
לגנב מפני תקנת השוק [שלא יפסיד הקונה ממונו]; והבעלים
חוזרין, ועושין דין עם הגנב. ואם גנב מפרסם הוא - לא
עשו בו תקנת השוק, ואין הבעלים נותנין ללוקח כלום,
אלא חוזר הלוקח ועושה דין עם הגנב, ומוציא ממנו דמים
ששקל לו.

ג. נתיאשו הבעלים מן הגנבה - בין שנתאשו ואחר כך
מכר הגנב, בין שנתאשו אחר שמכר - קנה הלוקח בנאוש
ושנוי רשות, ואינו מחזיר הגנבה עצמה לבעליה; אלא נותן
להם הדמים, אם לקח מגנב מפרסם, או אינו נותן כלל
לא חפץ ולא דמים מפני תקנת השוק, אם לא היה זה
המוכר גנב מפרסם {מפני תקנת השוק, אם לא היה הגנב
מפורסם}.

ד. בזמן שהלוקח עושה דין עם בעל הבית - אם אין עדים
בכמה לקח, הרי התגר [הקונה] נשבע בנקיטת חפץ [קדוש]
בכמה לקח, ונוטל מן הבעלים. וכל הנשבע ונוטל מן
הבעלים - שבועתו מדבריהם, ונשבע בנקיטת חפץ, כמו
שיתבאר במקומו.

ה. בזמן שהלוקח עושה דין עם הגנב, והוא אומר: 'בכף
וכף לקחתי ממך', והלה אומר: 'לא מכרתי לך אלא בפחות
מזה' - התגר נשבע בנקיטת חפץ, ונוטל מן הגנב; שאין
הגנב יכול לשבע, מפני שהוא חשוד על השבועה.

ו. גנב ופרע בחובו, גנב ופרע בהקפו [שילם בגניבה הקפה
שחייב] - אין בזה תקנת השוק; אלא הבעלים נוטלין
הגנבה בלא דמים, וישאר חוב אלו על הגנב כשהיה. משכן
הגנבה - בין שמשכן אותה ביתר על דמיה, או בפחות
מדמיה - הבעלים נותנין לבעל המשכון, וחוזרין ועושין
דין עם הגנב, אלא אם כן היה גנב מפרסם, כמו שבארנו.
ז. הלוקח מגנב שאינו מפרסם - בין שלקח ממנו שוה
מאה במאית, או שוה מאתים במאה - הרי זה נוטל
הדמים מבעל הבית, ואחר כך מחזיר הגנבה, מפני תקנת
השוק, כמו שבארנו.

ח. היה נושה בגנב מאה זוז, וגנב והביא לבעל חובו, ונתן
לו מאה אחרת - הרי הגנבה חוזרת לבעליה, ואומרים לזה:
'לך ויתבע הגנב במאית, שלא נתת לו המאה האחרת מפני
החפץ שהביא לך בלבד; כשם שהאמנתו בראשונה,
האמנתו באחרונה'.

ט. לקח מגנב שאינו מפרסם במאה, ומכר לאחר במאה
ועשרים, והפך הגנב - בעל הגנבה נותן לזה האחרון מאה
ועשרים, ונוטל גנבתו; וחוזר הבעל ונוטל עשרים של שכן
מן המוכר, ונוטל המאה מן הגנב. ואם גנב מפרסם הוא -
נוטל המאה ועשרים מן התגר שלקח מן הגנב, והולך
התגר ותובע הגנב במאה של קרן. והוא הדין אם מכר
השני לשלישי, והשלישי לרביעי, אפלו מאה - שהוא נוטל

ד. אין לוקחין מן הנשים ומן העבדים ומן הקטנים, אלא
דברים שחזקתן שהן שלהן מדעת הבעלים, כגון נשים
שמכרו כלי פשתן בגליל, או עגלים בשרון; וכלן שאמרו
'הטמן' - אסור לקח מהן, מפני שהן בחזקת גנבה. ולוקחין
ביצים ותרנגולין בכל מקום מכל אדם; ואם אמר 'הטמן',
אסור.
ה. לוקחין מן הבדדין [בעלי בית בד] זיתים במדה, ושמן
במדה; אבל לא זיתים מוצטין, ולא שמן מוצט - שחזקתן
גנבה הן. וכן כל פיוצא בהן.
ו. מוכין [שאריות צמר] שהפוכס מוציא, הרי אלו שלו;
ושהסורק מוציא, הרי אלו של בעל הבית. הכוכס נוטל
שלשה חוטיין, והן שלו; יתר מפאן, של בעל הבית. אם
היה שחר על גבי לבן - נוטל את הכל, והן שלו.
ז. החזיט ששיר מן החוט כדי משיכת מחט, ושיר מן הבגד
מטלית [פיסת בד] שהיא שלש אצבעות על שלש אצבעות
- חייב להחזירן לבעלים; פחות מכן, שלו.
ח. נסרת [פסולת עץ] שהתחש מוציא במצעד [כלי נסירה],
שלו; ובכשיל [גרוח], של בעל הבית. ואם היה עושה אצל
בעל הבית, אף הנסרת של בעל הבית. וכל הדברים האלו
וכיוצא בהן, הולכין בהן אחר מנהג המדינה.
ט. כל אמן שמכר דבר מן הדברים שאינן שלו בהלכת
מדינה, כגון מוכין שמכרן הסורק במקום שנהגו שיהיו של
בעל הבית - אסור לקח ממנו, מפני שהן בחזקת גנבה.
אבל לוקחין ממנו פר מלא מוכין. ואם מכר האמן דברים
שהן שלו בהלכת מדינה, לוקחין ממנו; ואם אמר 'הטמן',
אסור.
יום שלישי כ"א מרחשון ה'תשע"ג
פרק ז
א. השוקל לחברו במשקלות חסרות מן המשקל שהספימו
עליו בני אותה המדינה, או המורד במדה חסרה מן המדה
שהספימו עליה - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא
תעשו עול במשפט, במדה במשקל ובמשיורה".
ב. אף על פי שהמורד או השוקל חסר גונב - אינו משלם
תשלומי כפל, אלא משלם לו המדה או המשקל. ואין לוקין
על לאו זה, מפני שהוא חייב בתשלומין.
ג. כל מי שמשקה בביתו או בחנותו מדה חסרה, או משקל
חסר - עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא יהיה לך בכיסך
וגו'". ואפלו לעשות המדה עביט [כלי] של מימי רגלים,
אסור; שאף על פי שאין זה לוקח ומוכר בה, שמא יבוא
מי שאינו יודע שהיא חסרה, וימדד בה. ואין לוקין על לאו
זה, שהרי אין בו מעשה.
ד. היו המדות והמשקלות של בני העיר חתומות בחותם
ידוע, וזו המדה או המשקל החסרים בלא חותם - הרי זה
מתר לשהותן לשאר תשמישי הבית. פיוצא בזה, סלע
שנפגמה מן הצד - לא יעשה אותה משקל בין משקלותיו,

ולא יזקקנה בין גרוטותיו, ולא יקבנה [יחזור] ויתלנה
בצואר בנו, שמא יבוא אחר ויעשנה משקל; אלא או
ישחק, או יחתך, או יקץ, או ישליך לים המלח.
ה. חסרה ועמדה על מחצה, יקנס. עמדה על פחות
ממחצה, יקץ; על יתר ממחצה, יקץ עד שייעמידנה על
מחצה. ואם לא חסרה אלא פחות משות - יקנס לשאת
ולתת בה, אבל לא למשקל; שכל פחות משות, רב בני
אדם מוחלין בו במשא ובמתן.
ו. סלע שנפגמה באמצע - אסור למכר אותה להרג [רוצח]
או לחרם [גזלן], מפני שמרמין בה את אחרים; אבל נוקבה,
ותולה אותה בצואר הקטן.
ז. עושה אדם מדותיו סאה, ונחצי סאה, ורביע סאה, וקב,
ונחצי קב, ורביע הקב, ונחצי הרבע, ושמין הרבע; אבל לא
יעשה קבים, שלא תתחלף ברבע הסאה שהוא קב ומחצה.
וכן במדות הלח עושה הין, ונחצי הין, ורביעית ההין, ולג,
ונחצי לג, ורביעית, ושמינית, ואחד משמונה בשמינית. ולא
אסרו לעשות שלישית הין ורביעית הין, אף על פי
שמתחלפין זה בזה, הואיל והיו במקדש מימות משה רבנו.
ח. אחד הנזשא ונותן עם ישראל, או עם הגוי עובר עבודה
זרה - אם מדד או שקל בחסר, עובר על לא תעשה, וחייב
להחזיר. וכן אסור להטעות את הגוי בחשבון, אלא ידקדק
עמו, שנאמר: "והשכב עם קנהו" - אף על פי שהוא כבוש
תחת ידך, קל וחמור לגוי שאינו כבוש תחת ידך; והרי הוא
אומר: "כי תועבת ה' אלהיך כל עשה אלה, כל עשה עול",
מכל מקום.
ט. וכן במדת הקרקע, אם הטעה את חברו במשיחת
[מדידת] הקרקע - עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תעשו
עול במשפט, במדה" - במדה, זו מדת הקרקע. וכך הוא
ענין פסוק זה: לא תעשו עול במשפט מדת הקרקע, ולא
במשפט המשקל, ולא במשפט המדה, אפלו מדה קטנה
כמשורה [מדה קטנה].
י. בני חבורה המקפידין זה על זה שהחליפו חלק בחלק,
או לזה ממנו מאכל והחזיר לו - עוברין משום מדה,
ומשום משקל, ומשום מנין, ומשום לוין ופוצעין ביום
טוב.
יא. המסיג גבול רעהו, והקניס מתחום חברו בתוך תחום
שלו, אפלו מלא אצבע - אם בחזקה עשה, הרי זה גזלן;
ואם הסיג בסתר, הרי זה גנב. ואם בארץ ישראל הסיג
הגבול, הרי זה עובר בשני לאוין: בלאו של גנבה או של
גזלה, ובלאו של "לא תסיג גבול רעהו". ואין חייבין בלאו
זה אלא בארץ ישראל, שנאמר: "בנחלתך אשר נתחל
בארץ".
יב. קשה ענין של מדות, יתר מענין של צריות; שזה
בינו לבין המקום, וזה בינו לבין חברו. וכל הכופר במצות
מדות - כופר ביציאת מצרים, שהיא תחלת הצווי [תחילת]
עשרת הדברות; וכל המקבל עליו מצות מדות - הרי זה
מודה ביציאת מצרים, שהיא גרמה לכל הצוויין.

השוקל לחברו במשקלות חסרות מן המשקל שהספימו
עליו בני אותה המדינה, או המורד במדה חסרה מן המדה
שהספימו עליה - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא
תעשו עול במשפט, במדה במשקל ובמשיורה".
אף על פי שהמורד או השוקל חסר גונב - אינו משלם
תשלומי כפל, אלא משלם לו המדה או המשקל. ואין לוקין
על לאו זה, מפני שהוא חייב בתשלומין.
כל מי שמשקה בביתו או בחנותו מדה חסרה, או משקל
חסר - עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא יהיה לך בכיסך
וגו'". ואפלו לעשות המדה עביט [כלי] של מימי רגלים,
אסור; שאף על פי שאין זה לוקח ומוכר בה, שמא יבוא
מי שאינו יודע שהיא חסרה, וימדד בה. ואין לוקין על לאו
זה, שהרי אין בו מעשה.
היו המדות והמשקלות של בני העיר חתומות בחותם
ידוע, וזו המדה או המשקל החסרים בלא חותם - הרי זה
מתר לשהותן לשאר תשמישי הבית. פיוצא בזה, סלע
שנפגמה מן הצד - לא יעשה אותה משקל בין משקלותיו,

פרק ח

1
2 א. מצות עשה לצדק המאוננים והמשקלות והמדות יפה
3 יפה, ולדקדק בחשבונן בשעת עשייתן, שנאמר: "מאונני
4 צדק, אבני צדק. . והיו צדק יהיה לכם". וכן במדת
5 הקרקע, צריך לדקדק בחשבון משיחת [מדידת] הקרקע על
6 פי העקרים המתבארים בכתבי הגמטריות [ההנדסה],
7 שאפלו מלא אצבע מן הקרקע, ואין אותה כאלו היא
8 מלאה כרפס [פרח יקר].
9 ב. ארבע אמות הסמוכין לחריץ - מזלזלין [לא מדייקים]
10 במשיחתן; והסמוכין לשפת הנָהָר - אין מושחין אותן כלל,
11 מפני שהן של בני רשות הרבים.
12 ג. והמודד את הקרקע - לא ימד לאחד [משני שותפים]
13 בימות החמה ולאחד בימות הגשמים, מפני שהחבל [שבו
14 מודדין] מתקצר בימות החמה [מהחום]; לפיכך, אם מדד
15 בקנה או בשלשלת של ברזל וכיוצא בה, אין בכך כלום.
16 ד. אין עושין משקלות, לא של בדיל, ולא של עופרת, ולא
17 של שאר מיני מתכות כאלו, מפני שהן מעלין חלדה
18 ומתחסרין; אבל עושין של צחים סלע [אבן קשה], ושל
19 זכוכית, ושל אבן שהם, וכיוצא בהן.
20 ה. אין עושין את המחק [בו מיישרים מדה גדושה] לא של
21 דלעת, מפני שהוא מקל, ולא של מתכת, מפני שהוא
22 מכביד; אבל עושהו של זית, ושל אגוזים, ושל שקמה,
23 ושל אשכנז [מין אילן], וכיוצא בהן.
24 ו. אין עושין את המחק, צדו אחד קצר וצדו אחד עבה.
25 ולא ימחק מעט מעט, מפני שמפחיתו למוכר; ולא ימחק
26 בבת אחת, מפני שמפחיתו ללוקח.
27 ז. אין טומנין את המשקלות במלח כדי שיפחתו, ולא
28 ירתיח [יקציף ע"י מציגה מגובה] במדת הלח בעת שמודד,
29 ואפלו היתה המדה קטנה ביותר; שהרי התורה הקפידה על
30 המדות בכל שהוא - שנאמר: "ובמשורה", והיא מדה
31 קטנה אחד משלשה ושלשים בלג.
32 ח. מוכרי עששיות [חתיכות] של ברזל וכיוצא בהן - צריך
33 להיות חוט המאוננים שאוחז השוקל בידו תלוי באויר
34 שלשה טפחים, וגבוהין מן הארץ שלשה טפחים, וארץ קנה
35 המאוננים וארץ החוטים שנים עשר טפח.
36 ט. מאוננים של מוכרי צמר ושל מוכרי זכוכית - יהיה ארץ
37 החוט שהן תלויין בו שני טפחים, וגבוהין מן הארץ שני
38 טפחים, והקנה והחוטין ארץ תשעה טפחים.
39 י. מאוננים של חנוני ושל בעל הבית - יהיה ארץ החוט
40 שהן תלויין בו טפח, וגבוהין מן הארץ טפח, וארץ הקנה
41 וארץ החוטין ששה טפחים.
42 יא. החוט שתולין בו הפלס [בו תלויין המאוננים], וכן חוט
43 מאוננים של זהב ושל מוכרי ארגמן טוב - ארכו שלש
44 אצבעות, וגבוהין מן הארץ שלש אצבעות, וארץ הפלס
45 וארץ השלשלאות שלו כפי מה שהוא רוצה.
46 יב. מנין שחייב המוכר להכריע [להוסיף] ללוקח בעת

47 ששוקל לו? שנאמר: "אבן שלמה וצדק יהיה לך", אמרה
48 תורה: צדק משלך ותן לו.
49 יג. וכמה? בלח, אחד למאה; וביבש, אחד לארבע מאות.
50 כיצד? מכר לו עשר ליטרין לח, נותן לו גרומין [תוספות]
51 אחד מעשרה בליטרה; ואם מכר לו עשרים ליטרין יבש,
52 נותן לו גרומין אחד מעשרים בליטרה. וכן לפי חשבון זה,
53 בין רב בין מועט.
54 יד. כמה דברים אמורים? במקום שנהגו למכר עין בעין;
55 אבל במקום שנהגו להכריע, חייב להכריע לו טפח.
56 טו. הנה שוקל לו עשר ליטרין - לא יאמר לו: 'שקל אחת
57 אחת והכרע'; אלא שוקל לו עשרה בבת אחת, והכרע אחד
58 לכולן.
59 טז. מקום שנהגו למד בדקה [מדה קטנה], לא ימד בגסה;
60 בגסה, לא ימד בדקה; למחק [ליישר המדה], לא יגדש
61 ויוסיף בדמים; וכן אם נהגו לגדש, לא ימחק ויפחות מן
62 הדמים, אלא מודד כמנהג המדינה.
63 יז. בני מדינה שרצו להוסיף על המדות או על המשקלות,
64 לא יוסיפו יתר על שתות; שאם היה הקב מכיל חמשה,
65 ועשאוהו מכיל ששה - הרשות בידם; יתר על ששה, לא
66 יעשו.
67 יח. הסיטון [סיטונאי] מקנח [מנקה] את מדותיו אחת
68 לשלשים יום. ובעל הבית - אחת לשנים עשר חדש.
69 והחנוני מקנח מדותיו פעמים בשבת [בשבוע], וממחה
70 [רווח] משקלותיו פעם אחת בשבת, ומקנח מאוננים על כל
71 משקל ומשקל, כדי שלא יחלידו.
72 יט. המבקש לשקל שלשה רביעי ליטרה - נותן ליטרה
73 בכף מאוננים, והבשר ורביע ליטרה בכף שניה; שאם אתה
74 אומר 'נותן חצי ליטרה ורביע ליטרה בכף אחת' - שמא
75 יפל רביע הליטרה, ואין הלוקח רואהו.
76 כ. חייבין בית דין להעמיד שוטרים בכל מדינה ומדינה
77 ובכל פלך ופלך, שיהיו מחזירין על התניות, ומצדיקין את
78 המאוננים ואת המדות, ופוסקין את השערים. וכל מי
79 שנמצא עמו משקל חסר, או מדה חסרה, או מאוננים
80 מקלקלין - יש להם רשות להפכותו כפי כחו, ולקנסו כפי
81 שיראה בית דין לחזק הדבר. וכל מי שמפקיע את השער
82 ומוכר ביקר - מפין אותו, וכופין אותו ומוכר בשער השוק.
83
84 א. כל הגונב נפש מישראל, עובר בלא תעשה, שנאמר:
85 "לא תגנב" - פסוק זה האמור בעשרת הדברים, הוא
86 אזהרה לגונב נפשות. וכן המוכרו עובר בלא תעשה, שהו
87 בכלל "לא ימכרו ממכרת עבד". ואין לוקין על שני לאוין
88 אלו, מפני שהוא לאו שנתן לאזהרת מיתת בית דין,
89 שנאמר: "כי ימצא איש גנב נפש מאחיו וגו'"; ומיתתו
90 בתנאי.
91 ב. אין הגנב חייב מיתת חנק, עד שיגנב את הישראלי,
92 ויכניסנו לרשותו, וישתמש בו, וימכרנו לאחרים - שנאמר:

48 המחתרת - הואיל ופנה ערף ואינו רודף, יש לו דמים. וכן
49 אם הקיפוהו עדים או בני אדם - אף על פי שעדין הוא
50 ברשות זה שבא עליו, אינו נהרג. ואין צריך לומר אם בא
51 לבית דין, שאינו נהרג.
52 יב. וכן הבא במחתרת לתוך גנתו, או לתוך שדהו, או
53 לתוך הדיר והסתר [מקום מגור] - יש לו דמים; שחזקתו
54 שבא על הממון בלבד, לפי שאין רב הבעלים מצויין
55 במקומות אלו.
56 יג. כל גנב שיש לו דמים [שאסור להורג] - אם נפל עליו
57 גל בשבת, מפקחין עליו. ואם שבר פלים בביתו, חייב
58 בתשלומין; אבל מי שאין לו דמים ששבר פלים בביתו -
59 פטור, כמו שבארנו.
60 בריף רחמנא דסייען

יום רביעי כ"ב מרחשון ה'תשע"ג

הלכות גזילה ואבידה

63 יש בכללן שבע מצוות - שתי מצוות עשה, וחמש מצוות
64 לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שלא לגזל; (ב) שלא
65 לעשוק; (ג) שלא לחמד; (ד) שלא להתאוות; (ה) להשיב
66 את הגזלה; (ו) שלא יתעלם מן האבידה; (ז) להשיב
67 האבידה. ובאור מצוות אלו – בפרקים אלו.

פרק א

68 א. כל הגזל את חברו שנה פרוטה - עובר בלא תעשה,
69 שנאמר: "לא תגזל". ואין לוקין על לאו זה, שהרי הכתוב
70 נתקו לעשה, שאם גזל - חייב להחזיר, שנאמר: "השיב את
71 הגזלה אשר גזל", זו מצות עשה. ואפלו שרף את הגזלה
72 - אינו לוקה, שהרי הוא חייב לשלם דמיה, וכל לאו שנתן
73 לתשלומין, אין לוקין עליו.
74 ב. ואסור לגזל כל שהוא, דין תורה. אפלו גוי עובד עבודה
75 זרה, אסור לגזלו או לעשוק; ואם גזלו או עשקו, יחזיר.
76 ג. איזה הוא גזל? זה הלוקח את ממון האדם בחזקה,
77 כגון שחטף מטלטלין מידו, או שנכנס לרשותו שלא ברצון
78 הבעלים ונטל פלים משם, או שתקף בעבדיו ובבהמתו
79 ונשתמש בהן, או שירד לתוך שדהו ואכל פרותיה, וכל
80 ביצא בזה - הוא הגזל, כענין שנאמר: "ויגזל את החנית
81 מיד המצרי".
82 ד. איזה הוא עושק? זה שבא ממון חברו לתוך ידו ברצון
83 הבעלים, וכיון שתבעוהו - כבש [עכב] ממון אצלו בחזקה
84 ולא החזירו; כגון שהיה לו כידי חברו הלואה או פקדון או
85 שכירות, והוא תובעו ואינו יכול להוציא ממנו מפני שהוא
86 אלם וקשה; על זה נאמר: "לא תעשוק את רעך".
87 ה. כל הגזל - חייב להחזיר את הגזלה עצמה, שנאמר:
88 "והשיב את הגזלה אשר גזל"; ואם אבידה או נשתנת -
89 משלם דמיה. בין שהודה מפי עצמו, בין שבאו עליו עדים
90 שגזל - חרי זה חייב לשלם הקרן בלבד. אפלו גזל קורה

1 "והתעמר בו, ומכרו". ואפלו לא נשתמש בו אלא בפחות
2 משנה פרוטה, כגון שנשען עליו או נסמך בו, אף על פי
3 שהנגב לשן - חרי זה נשתמש בו.
4 ג. גנבו ונשתמש בו ומכרו, ועדין הנגב ברשות עצמו, ולא
5 הכניסו הנגב לרשותו - פטור. גנבו והוציאו לרשותו,
6 ונשתמש בו ולא מכרו, או מכרו קדם שישתמש בו, או
7 נשתמש בו ומכרו לאחר מקרוביו של הנגב, כגון שמכרו
8 לאביו או לאחיו - חרי זה פטור, שנאמר: "גנב נפש
9 מאחיו", עד שיבדילנו מאחיו ומקרוביו במכירה. וכן אם
10 גנבו והוא ישן, ונשתמש בו כשהוא ישן, ומכרו ועדין הוא
11 ישן - חרי זה פטור.
12 ד. וכן אם גנב אשה, ומכרה לעבדיה בלבד, כגון שהתנה
13 על הלוקח: 'שזו השפחה לי, ואין לה אלא הולדות' - חרי
14 זה פטור.
15 ה. הגונב את בנו או את אחיו הקטן, וכן האפיטרופין
16 שגנבו את היתומים שהן סמוכין אצלו, ובעל הבית שגנב
17 אחד מבני ביתו הסמוכין על שלחנו, ומלמד תינוקות שגנב
18 אחד מן הקטנים הלומדים אצלו - אף על פי שנשתמש בו
19 ומכרו, פטור, שנאמר: "ונמצא בידו", פרט לאלו שהן
20 מצויין בידו.
21 ו. אחד הגונב את הגדול, או הגונב את הקטן בן יומו
22 שפלו לו חדשיו [תמו ימי הרינו], בין זכר בין נקבה, בין
23 שהיה הנגב איש או אשה - חרי אלו נהרגין, שנאמר: "גנב
24 נפש", מפל מקום. ואחד הגונב את הישראלי, או שגנב גר
25 או עבד משחרר - שנאמר: "נפש מאחיו", ואלו בכלל
26 אחיו בתורה ובמצוות הן. אבל הגונב את העבד, או מי
27 שחציו עבד וחציו בן חורין - פטור.
28 ז. הבא במחתרת, בין ביום בין בלילה - אין לו דמים;
29 אלא אם הרגו בעל הבית או שאר האדם, פטורין. ורשות
30 יש לכל להרגו בין בחל בין בשבת, בכל מיתה שיכולין
31 להמיתו - שנאמר: "אין לו דמים".
32 ח. ואחד הבא במחתרת, או גנב שנמצא בתוך גגו של
33 אדם, או בתוך חצרו, או בתוך קרפפו [מגרשו] - בין ביום
34 בין בלילה. ולמה נאמר "במחתרת"? לפי שדרך רב הגנבים
35 לבוא במחתרת בלילה.
36 ט. ומפני מה התירה תורה דמו של גנב, אף על פי שבא
37 על עסקי ממון? לפי שחזקתו, שאם עמד בעל הבית בפניו
38 ומנעו - יתרגנו; ונמצא זה הנכנס לבית חברו לגנב, כדרך
39 אחר חברו להרגו, ולפיכך יתרג - בין שהיה גדול, בין
40 שהיה קטן, בין זכר בין נקבה.
41 י. היה הדבר ברור לבעל הבית שנה הנגב הבא עליו אינו
42 הורגו, ואינו בא אלא על עסקי ממון - אסור להרגו; ואם
43 הרגו, חרי זה הורג נפש, שנאמר: "אם זרחה השמש עליו"
44 - אם ברור לה הדבר כשמש שיש לו שלום עמך, אל
45 תהרגהו. לפיכך, אם הבא במחתרת על בנו - אינו נהרג,
46 שודאי שאינו הורגו; אבל הבן הבא על אביו, נהרג.
47 יא. וכן הנגב שגנב ויצא, או שלא גנב ומצאו יוצא מן

1 וכןה אותה בבירה [בנין] - הואיל ולא נשתנת, דין תורה
2 הוא שיהרס את הבגין ויחזיר קורה לבעליה; אבל תקנו
3 חכמים מפני תקנת השבים [שלא ימנעו מלשוב בתשובה],
4 שיהיה נותן את דמיה ולא יפסיד הבגין. וכן כל פיוצא בזה.
5 אפלו גזל קורה, ועשה אותה בסכת החג, ובא בעל הקורה
6 לתבע בתוך ימי החג - נותן לו את דמיה. אבל אחר החג,
7 הואיל ולא נשתנת ולא בנאה בטיט, מחזיר את הקורה
8 עצמה.

9 ו. הגזל פחות משנה פרוטה - אף על פי שעבר, אינו
10 בתורת השב גזלה. גזל שלש אגדות שוות שלש פרוטות,
11 והזלו והרי שלשתן שוות שתי פרוטות, והחזיר לו שתיים
12 - חזב להחזיר השלישית, הואיל ובתחלה היתה שנה
13 פרוטה. גזל שתיים שוות פרוטה, והחזיר אחת - גזלה יש
14 כאן, מצות השב גזלה אין כאן.

15 ז. הגזל את חברו בישוב, והחזיר לו גזלתו במדבר -
16 הרשות ביד הנגזל: אם רצה, נוטל; ואם לאו - אומר לו:
17 'איני נוטל אלא בישוב, שמא תאגס ממני כאן'; והרי היא
18 ברשות הגזלן ובאחריותו, עד שיקחנה לו בישוב. וכן
19 בדמי הגזלה.

20 ח. הגזל את חברו, והבליע לו [דמי הגזילה] בחשבון [של
21 דבר שקנה ממנו] - יצא. ואם החזיר לכיסו שיש בו מעות -
22 יצא, שאדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה, והרי מנה
23 המעות שהחזיר לו בכלל מעותיו, ומגן שלא מדעת פוטר.
24 ואם החזיר לכיס שאין בו כלום - לא יצא, וחזב באחריות
25 הגזלה עד שיודיעו שהחזיר לכיס פלוני.

26 ט. כל החומד עבדו או אמתו או ביתו וכליו של חברו, או
27 דבר שאפשר לו שיקנהו ממנו, והכביד עליו ברעים והפציר
28 בו עד שלקחו ממנו - אף על פי שנתן לו דמים רבים -
29 הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תחמד". ואין לזקין
30 על לאו זה, שאין בו מעשה. ואינו עובר על לאו זה, עד
31 שיקח החפץ שחמד, כענין שנאמר: "לא תחמד כסף וזהב
32 עליהם, ולקחת לך", חמוד שיש בו מעשה.

33 י. כל המתאנה ביתו או אשתו וכליו של חברו, וכן כל
34 פיוצא בהן משאר דברים שאפשר לו לקנותן ממנו - בין
35 שחשב בלבו היאף יקנה דבר זה, ונפתה לבו בדבר - עבר
36 בלא תעשה, שנאמר: "לא תתאנה"; ואין תאנה אלא בלב
37 בלבד.

38 יא. התאנה מביאה לידי חמוד, והחמוד מביא לידי גזל;
39 שאם לא רצו הבעלים למכר, אף על פי שהרבה להם
40 בדמים והפציר ברעים - יבוא לידי גזל, שנאמר: "והמדו
41 בתים וגזלו". ואם עמדו הבעלים בפניו להציל ממונם או
42 מנעוהו לגזל, יבוא לידי שפיכות דמים. צא ולמד ממעשה
43 אחקאב ונבואת.

44 יב. הא למדת, שהמתאנה - עובר בלאו אחד; והקונה דבר
45 שהתאנה בהפציר שהפציר בבעלים או בבקשה מהם - עובר
46 בשני לאוין; לך נאמר "לא תחמד" ו"לא תתאנה". ואם
47 גזל, עבר בשלשה לאוין.

48 יג. כל הגזל את חברו שנה פרוטה - כאלו נוטל נשמתו
49 ממנו, שנאמר: "כן ארחות כל בצע בצע, את נפש וגו'".
50 ואף על פי כן, אם לא היתה הגזלה קצמת, ורצה הגזלן
51 לעשות תשובה, ובא מאליו והחזיר דמי הגזלה - תקנת
52 חכמים היא שאין מקבלין ממנו, אלא עוזרין אותו ומוחלין
53 לו כדי לקרב הדרך הישרה על השבים. וכל המקבל ממנו
54 דמי הגזלה, אין רוח חכמים נוחה ממנו.

פרק ב

55 א. הגזלה שלא נשתנת, אלא הרי היא כמות שהיתה - אף
56 על פי שנתאשו הבעלים ממנה, ואף על פי שמת הגזלן
57 והרי היא ביד בניו - הרי זו חזרת לבעליה בעצמה; ואם
58 נשתנת ביד הגזלן - אף על פי שעדין לא נתאשו הבעלים
59 ממנה - קנה אותה בשנוי, ומשלם דמיה כשעת הגזלה.
60

61 ב. ודין זה דין תורה הוא, שנאמר: "והשיב את הגזלה
62 אשר גזל". מפי השמועה למדו - אם היא כשגזלה, משלם
63 אותה; ואם נשתנת בידו, משלם דמיה. נתאשו הבעלים
64 ממנה, ולא נשתנת - קנה הגזלן כל השבח שהשביחה אחר
65 יאוש, ואינו משלם אלא כשעת הגזלה; ודבר זה מדבריהם,
66 מפני תקנת השבים [שלא ימנעו מלשוב בתשובה]. וכשמחזיר
67 את הגזלה - שמין לו השבח, ונוטל מן הנגזל.

68 ג. מכרה הגזלן או נתנה במתנה - אף על פי שלא נשתנת
69 הגזלה, אינה חוזרת בעצמה מיד הלוקח. הואיל ונתאשו
70 הבעלים, בין לפני מכירה ונתניה בין לאחר מכירה ונתניה
71 - קנה אותה הלוקח ביאוש ושנוי רשות.

72 ד. הגזל והשביח, ומכר או הוריש לפני יאוש - מה
73 שהשביח הוריש ומה שהשביח מכר, וקנה לוקח או יורש
74 את השבח, ונוטל דמי השבח מנגזל ומחזיר הגזלה, וחוזר
75 הנגזל ונוטל דמי השבח מן הגזלן, שהרי לא נתאש. וכן
76 אם השביח הלוקח או הורש, נוטל השבח מן הנגזל.

77 ה. מכר הגזלן לגוי - אף על פי שהשביח הגוי, חוזרת
78 לבעליה. מכרה הגוי לישראל אחר שהשביחה - הואיל
79 והגזלן ישראלי וזה שהיא בידו ישראלי, קנה השבח; ואם
80 תפס הנגזל, אין מוציאין מידו.

81 ו. כבר בארנו, שהגזלה שהשביחה אחר יאוש או אחר
82 שנשתנת - השבח של גזלן מפני תקנת השבים, אף על פי
83 שהשביחה מאליה. כיצד? גזל פרה ונתעברה אצלו, בין
84 שילדה קדם שתבעו בדין בין שעדין לא ילדה, גזל רחל
85 [כבשה] ונטענה אצלו [בצמר], בין שגזזה קדם שתבעו בדין
86 בין שעדין לא גזזה - הואיל ונתאשו הבעלים, משלם
87 כשעת הגזלה. ואם ילדה וגזזה, הגזות והולדות של גזלן;
88 ואם עדין לא ילדה ולא גזזה - שמין לו, ונוטל השבח מן
89 הנגזל, ומחזיר בהמה עצמה.

90 ז. גזל פרה מעברה, ונתאשו הבעלים ואחר כך ילדה, רחל
91 טעונה, ונתאשו הבעלים ואחר כך גזזה - משלם דמי פרה
92 העומדת לילד, ודמי רחל העומדת לגזו. ואם לפני יאוש
93 או קדם שנשתנת ילדה או גזזה - הרי הגזות והולדות של

פרק ג

46

א. הגזול חבית של זין מחברו, והרי היא שוה דינר בשעת הגזלה, והוקרה אצלו ועמדה בארבעה - אם שבר את החבית או שתה אותה או מכרה או נתנה במתנה אחר שהוקרה - משלם ארבעה, כשעת הוצאה מן העולם; שאלו הניחה, היתה חוזרת בעצמה. נשברה מאליה או אבדה - משלם דינר, כשעת הגזלה.

ב. היתה שוה בשעת הגזלה ארבעה, ובשעת הוצאה מן העולם דינר - משלם ארבעה, כשעת הגזלה, בין ששבר אותה או ששתיה, בין שנשברה או אבדה מאליה. וכן כל כיוצא בזה.

ג. הגזול חותל [סוג כלי] שיש בו חמשים תמרים, וכשימכר החותל בלו כאחת ימכר בתשעה, וכשימכר אחת אחת ימכר בעשרה - אינו משלם אלא תשעה, ואין הנגזל יכול לומר לו: 'אני אחת אחת הייתי מוכר'. וכן הדין במזיק, וכן כל כיוצא בזה בנכסי הדייט; אבל בהקדש אינו בן, אלא משלם עשרה.

ד. גזל בהמה והזקינה, או כחשה פחש שאינו יכול לחזור, גזל עבדים והזקינה, או פחשו פחש שאינו יכול לחזור, כגון חלאים שאין להם רפואת תעלה, או שגזל מטבע ונסדק או פסלו המלך, או שגזל פרות והקריבו בלן, או שגזל זין והחמיץ - הרי זה כמי שגזל כלי ושברו, ומשלם כשעת הגזלה. אבל אם גזל בהמה ועבדים, וכחשו פחש שאפשר לחזור, או שגזל מטבע ונפסל במדינה זו, והרי הוא יוצא במדינה אחרת, או שגזל פרות והקריבו מקצתן, או תרומה ונטמאת, או שגזל חמץ ועבר עליו הפסח, או בהמה ונעברה בה עברה, או שנפסלה מלקרב, או שהיתה יוצאה להסקל - אומר לו: 'הרי שלך לפניך', ומחזיר אותה בעצמה.

ה. במה דברים אמורים? בשהחזיר את הגזלה. אבל אם נשרפה הגזלה, או אבדה אחר שנאסרה בהגנה - חייב להחזיר לו דמיה כשעת הגזלה. לפיכך, אם כפר בו אחר שנאסרה בהגנה, ונשבע - חייב לשלם קרן וחמש ואשם. ו. הגזול בהמה ונשא עליה משא, או רכב עליה, או חרש בה או דש בה וכיוצא בזה, והחזירה לבעליה - אף על פי ששבר בלא תעשה, אינו חייב לשלם כלום; שהרי לא הפסידה, ולא הכחיש. ואם החזיק אדם זה לגזל או לעשות מעשים אלו פעם אחר פעם - קונסין אותו, ואפלו בחוצה לארץ, ושמן השקר או השבח שהשביח בבמה, ומשלם לנגזל.

ז. התוקף עבדו של חברו, ועשה בו מלאכה, ולא בטלו ממלאכה אחרת - פטור, שנוח לו לאדם שלא יבטל עבדו; ואם בטלו ממלאכה אחרת, משלם לו כפועל.

ח. התוקף ספינתו של חברו, ועשה בה מלאכה - אם אינה עשויה לשקר [להשכרה] - שומן לו במה פחתה, וישלם.

1 בעלים; ואף על פי שנתעברה או נטענה ביד הגזול, הואיל ולא נתאשו הבעלים ולא נשתנת הגזלה, ברשות בעליה היא עדן, אף על פי שהגזול חייב באנסיה.

2. גנב או גזל, והקדיש וטבח אחר שנתאשו הבעלים - הרי היא ברשות הגזול משעה שהקדישה בלבד, כדי שלא יהא חוטא נשכר; וכל ולדותיה וגזותיה משעת גנבה עד שעת הקדש, לבעלים.

3. ט. במה דברים אמורים? בשבח הבא מאליו, כגון גזות וולדות. אבל אם היתה כחושא ופטמה - אפלו לפני יאוש, נוטל מן הנגזל שבח הפטום. וכן כל כיוצא בזה משבח שיש בו הוצאה.

4. י. שנוי החזיר לבריתו [לקדמותו], אינו שנוי. כיצד? הגזול עצים ודבק אותם במסמרים, ועשה מהן תבה - אינו שנוי; שהרי אפשר לפרק אותן, וחוזרים לוחות כשהיו.

5. יא. גזל עפר ועשהו לבנה - לא קנה; שאם דק [יכתוש] הלבנה, תחזיר עפר כשהיתה. גזל לשון של מתכת ועשהו מטבע - לא קנה; שאם יתיד המטבע, יחזיר לשון כשהיה. וכן כל כיוצא בזה.

6. יב. אבל הגזול עצים ושפן [שייפו] וקצץ, או חפר בהן ועשין פלים, או שגזל צמר וצבעו, או נפצו ולבנו, או שגזל טוי [חוטי צמר] ועשהו בגדים, או שגזל לבנה ועשאה עפר, או אבנים וספתן, או מעות והתיכן - הרי זה שנוי בידו; שאם יעשה אותו מעות אחרות, פנים חדשות הן. וכן כל כיוצא בהן.

7. יג. הגזול מעות וישנות, ושפן וחדשן - לא קנה; שהרי מתישנין, וחוזרין כשהיו. גזל מעות חדשות וישנם - קנה; שאם יחדש אותן, פנים חדשות הן. גזל דקל מחבר וקצצו - לא קנה; כרתו חליות חליות [טבעות טבעות] ועשהו קורות - קנה.

8. יד. גזל קורות גדולות ועשין קטנות - לא קנה; קצצן לוחות [קרחים] עד שנשתנה שמם - קנה. גזל לולב והפריד עליו - קנה העלים. גזל עלים ועשין הופיה [מטאטא] - קנה. גזל טלה ונעשה איל, עגל ונעשה שור - הרי זה שנוי בידו, וקנהו; ומשלם כשעת הגזלה, ואף על פי שלא נתאשו הבעלים.

9. טו. גזל כלי ושברו - אין שומן [מעריכים] לו הפחת [ערכו של הנזק בלבד], אלא משלם דמיו; והפלי השבור של גזלן. ואם רצו הבעלים לטל את הפלי השבור - נוטלין, ומשלם הפחת; שזו תקנה היא לבעלים; ואם לא רצו בה, הרשות בידיהן. וכן כל כיוצא בזה.

10. טז. גזלה שלא נשתנת, והוקרה - אף על פי שנתאשו ממנה הבעלים - הרי זה חוזרת לבעליה, ואין לגזול בה כלום; שלא תקנו לגזול את השבח אחר יאוש, אלא כגון גזות וולדות; אבל שבח היקר - אם היתה הגזלה קמית, חוזרת בעיניה ואינו זוכה בו.

יום חמישי כ"ג מרחשון ה'תשע"ג

פרק ד

- 46 **א.** קנס קנסו חכמים לגזלנין, שיהיה הנגזל נשבע על כל
47 מה שישטען, ונוטל מן הגזלן; והוא, שיהיה זה מחזק שגזלו
48 בשני עדים.
49 **ב.** כיצד? הרי שנקנס לתוך בית חבירו למשכנו בפני עדים,
50 ולא היה תחת כנפיו כלום, ויצא וכלים מטלים לו תחת
51 כנפיו [כנפי בגדו], ולא ידעו העדים מה הן, בעל הבית
52 אומר: 'כף וכף גזלתני' - בין שאמר הגזלן 'מעולם לא
53 נכנסתי ולא נטלתי כלום', בין שאמר 'נכנסתי למשכן כמו
54 שאמרו העדים, אבל לא נטלתי ולא היה תחת כנפי אלא
55 כלים שלי', בין שאמר 'נטלתי כלי זה' ובעל הבית טוען
56 שנטל זה וכלי אחר - הרי בעל הבית נשבע בנקיטת חפץ,
57 ונוטל כל מה שישטען.
58 **ג.** במה דברים אמורים? בשטען דברים שהוא אמוד להן
59 [משוער שיש לו], או שהוא אמוד שמפקדין אצלו אותן
60 הדברים שטען, וטען בדברים שאפשר שינטלו תחת
61 הכנפים כמו שהעידו העדים.
62 **ד.** ראווה עדים שנקנס למשכן את חבירו, ולא ראווה בעת
63 שיצא, או שיצא ואין גראח תחת כנפיו כלום, ובעל הבית
64 טוען ואומר: 'כף וכף נטל' - אפלו אומר: 'מעולם לא
65 נכנסתי', שהרי מכחיש את העדים - הרי זה פטור; שאם
66 אמר 'נכנסתי ולא נטלתי', נשבע שבועת הסת [מדובר בללא
67 נקיטת חפץ] שלא נטל כלום והולך - שאפשר שיכנס לגזל
68 ולא גזל.
69 **ה.** היה עד אחד מעיד שנקנס ונטל כלים תחת כנפיו,
70 ואינו יודע מה הן, והוא אומר: 'לא גזלתי כלום', או
71 שאמר: 'בחובי נטלתי' - הואיל ואין העד יודע מה היה
72 תחת כנפיו, הרי זה נשבע בנקיטת חפץ שלא גזל; שאינו
73 מחזק בגזלנותו, אלא בשני עדים.
74 **ו.** כשם שבעל הבית נשבע ונוטל מן הגזלן - כף שומר
75 של בעל הבית, אפלו אשתו של שומר, נשבעת שזה נטל
76 כף וכף, ומשלם הגזלן.
77 **ז.** היה שם שכירו או לקיטו [פועל המלקט] של בעל הבית,
78 אינן נשבעין ונוטלין. ואין הנגזל יכול לשבע, שהרי לא
79 היה בביתו בשעה שנגזל; ואין העדים יודעין מה נטל תחת
80 כנפיו, כדי לחיב הגזלן להחזיר. ואין משיבעין את הגזלן,
81 מפני שהוא חשוד על השבועה.
82 **ח.** וכיצד עושין בדין זה? מחזירין [מטיל חרם] בעל הבית
83 חרם סתם על מי שנטל מביתו כלום, ואינו מודה בבית דין.
84 ואפלו הודה הגזלן שגזל מקצת - מחזיר המקצת שהודה
85 בו בלבד, שהרי אין בעל הבית טוען טענת ודאי.
86 **ט.** הגזל אחד מחמשה, ואינו יודע מי הוא הנגזל, וכל
87 אחד ואחד מהן תובעו ואומר לו: 'לי גזלת' - אף על פי
88

- 1 ואם עשויה היא לשכר - אם ירד לה בתורת שכירות,
2 הואיל וירד שלא ברשות - אם רצה הבעל לטל שכרה,
3 נוטל; רצה לטל פתחה, נוטל. ואם ירד לה בתורת גזל, נותן
4 הפתח. וכן כל פיוצא בזה.
5 **ט.** הדר בחצר חבירו שלא מדעתו - אם אותה חצר אינה
6 עשויה לשכר - אינו צריך להעלות לו שכר, אף על פי
7 שדרך זה הדר לשכר מקום לעצמו; שזה נהנה, וזה לא
8 חסר. ואם החצר עשויה לשכר - אף על פי שאין דרך זה
9 לשכר, צריך להעלות לו שכר, שהרי חסרו ממון.
10 **י.** מי שהיה לו צמר וסמנין [צבעים] שרויין, ובא אחד
11 וצבע הצמר בסמנין שלא מדעת חבירו - משלם לו דמי מה
12 שהפסיד בצמר, ואינו מחשב לו שבח סמנין שעל גבי
13 הצמר. ואם תפש הנזק דמי מה שחסרו מן הסמנין, אין
14 מוציאין מידו.
15 **יא.** השולח יד [להשתמש] בפקדון - בין ששלח יד בעצמו,
16 או על יד בנו ועבדו ושלוחו - הרי זה גזלן, ונתחייב באגסיו,
17 ונעשת הגזלה ברשותו, בדין כל הגזלנין. חשב לשלח יד
18 בפקדון - אינו חייב באחריותו, עד שישלח יד. ומשישלח
19 יד, נתחייב בו; אף על פי שלא חסר ממנו כלום, אלא נטל
20 הפקדון ממקום למקום ברשותו כדי לשלח בו יד - הרי זה
21 חייב; ששליחות יד אינה צריכה חסרון.
22 **יב.** הגביה את החבית לטל ממנה רביעית - נתחייב באגסיה,
23 אף על פי שלא נטל. אבל אם הגביה את הכיס לטל ממנו
24 דינר, וכיוצא בכיס מדברים שאינן גוף [גוש] אחד - הרי זה
25 ספק אם נתחייב בכל הכיס, או לא נתחייב אלא בדינר בלבד.
26 **יג.** היו פרות מפקדין אצלו, ונטל מקצתן - אינו חייב אלא
27 באחריות הפרות שנטל; ושאר הפקדון המנח במקומו, הרי
28 הוא ברשות בעליו. ואם נפסד השאר מחמת זה שנטל, חייב
29 בכל. כיצד? הטה את החבית במקומה, ונטל ממנה רביעית
30 או יתר - אם נשברה אחר שנטל, והיא במקומה - אינו חייב
31 אלא במה שנטל, שהרי לא הגביה את החבית; ואם
32 התמיצה, משלם את דמי פלה בשעת הגזלה. וכן כל פיוצא
33 בזה.
34 **יד.** הכופר בפקדון בבית דין - אם היה ברשותו בשעת
35 שכופר - נעשה עליו גזלן, ונתחייב באגסיו.
36 **טו.** השואל שלא מדעת הבעלים, הרי זה גזלן. היה כלי
37 בידו של בעל הבית, או ביד עבדו, ולקחו אחד מהן
38 ונשתמש בו - הרי זה שואל שלא מדעת, ונעשה ברשותו,
39 ונתחייב באגסיו, עד שיחזירונו לבעלים; לפיכך, אם החזירו
40 לקטן שהיה בידו, או לעבד, ואבד מהן או נשבר - חייב
41 לשלם. וכן כל פיוצא בזה.
42 **טז.** החוטף משכונ מיד הלוח שלא ברשות בית דין - הרי
43 זה גזלן, אף על פי שהוא חייב לו. ואין צריך לומר אם נכנס
44 לתוך בית חבירו ומשכנו - שהוא גזלן, שנאמר: 'בחיוץ
45 תעמד'.

היה שם עד כלל, היה נשבע שבועת הסת ששלו חטף; 48
ואלו הכחיש את העד ואמר 'מעולם לא חטפתי', היה 49
נשבע שבועת התורה שלא חטף. וכדין זה דנין בכל פיוצא 50
בזה בכל מקום. 51
טו. חטף ממנו זהובים בפני עד אחד, והוא אומר: 'שלי 52
חטפתי, ועשרים היו' - אף על פי שאין העד יודע כמה 53
חטף, הרי זה משלם העשרים; שהרי ידע בודאי שהזהובים 54
חטף. ואלו היו שנים, היה חייב לשלם; ונקמצא בעד אחד 55
מחייב שבועה ואינו יכול להשבע, כמו שבארנו. 56
טז. אמר החוטף: 'עשרים חטפתי, שלי הם', והנגזל 57
אומר: 'מאח חטף' - הואיל ואין העד יודע מנינם, הרי 58
משלם העשרים שהודה בהן שחטפן; ונשבע שבועת 59
התורה על השאר, שהרי נתחייב במקצת. ודעתי נוטה בזה 60
שישבע הסת [מדבנן], שהרי לא הודה בכלום אלא אומר 61
'שלי חטפתי'. 62
יז. נכנס לביתו של חברו שלא בפניו, ונטל משם כלים 63
בפני עד אחד, ואין העד יודע כמה נטל - הרי בעל הבית 64
אומר: 'עשרים כלים היה בביתי', והגזול אומר: 'לא נטלתי 65
אלא עשרה והן שלי' - חייב להחזיר העשרה, מפני שהוא 66
מחייב שבועה ואינו יכול להשבע; ואינו נשבע על השאר 67
אפלו שבועת הסת, מפני שאינו יכול לטען על הגזלן טענת 68
ודאי. 69

פרק ה

א. אסור לקנות דבר הגזול מן הגזלן, ואסור לסעודו 71
[לעודו] על שגויי כדי שיקנהו; שכל העושה דברים אלו 72
וכיוצא בהן - מחזק ידי עוברי עברה, ועובר על "ולפני 73
עור לא תתן מכשול". 74
ב. אסור להנות בדבר הגזול, אפלו לאחר יאוש; והוא 75
שידע בודאי שדבר זה הוא הגזלה עצמה. כיצד? ידע 76
בודאי שהבהמה זו גזולה, אסור לרכב עליה או לחרש 77
בה. 78
ג. גזל או שדה - אסור לעבר בתוכה, או להכנס לה 79
בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים; ואם דר 80
בתוכה - חייב להעלות שכוך לבדלים, כדין הדר בחצר 81
חברו שלא מדעתו. גזל דקלים ועשה מהן גשר - אסור 82
לעבר עליו. וכן כל פיוצא בזה. 83
ד. מי שעבר, ואכל הגזלה אחר יאוש - פטור מלשלם. 84
ואם אכל קדם יאוש, ורצו הבעלים לגבות מן האוכל - 85
גובין, שעדין ברשותו היא; ואם רצו, גובין מן הגזלן. 86
ה. הגזול ומת, בין שהאכיל את הגזלה לבנים אחר יאוש, 87
בין שלא האכילן אלא מכרה או אבדה - אם הניח קרקע, 88
חייבין לשלם; ואכל מן המטלטלין - אינן חייבין לשלם; 89
שדמי הגזלה חוב הן על הגזלן, ואין המטלטלין 90
משמעתדין לבעל חוב. 91
ו. כבר תקנו הגאונים לגבות בעל חוב מן המטלטלין, 92
ואפלו במלוה על פה; לפיכך, חייבין לשלם בין אכלו בין 93

1 שאין שם עדים שגזל - הרי כל אחד מהן נשבע שזה גזלו, 2
ומשלם גזלה לכל אחד ואחד. אף דבר זה, קנס הוא שקנסו 3
אותו חכמים מפני שעבר עברה וגזל; אבל דין תורה, אינו 4
חייב לשלם מספק. 5
י. אומר לשנים: 'גזלתי את אחד מכם', או 'אביו של אחד 6
מכם, ואיני יודע איזה הוא' - אם בא לצאת ידי שמים, חייב 7
לשלם גזלה לכל אחד ואחד. אבל בדין, אינו נותן אלא 8
גזלה אחת, והן חולקין אותה ביניהן; שהרי אין אחד מהן 9
יודע שנגזל, אלא זה בא והודיעם; ולא קנסו חכמים בדבר 10
זה, מפני שאין לו תובע. 11
יא. הטוען את חברו, ואמר לו: 'גזלתי מאה' - אם אמר 12
'לא גזלתי', נשבע שבועת הסת כדין כל נתבע. ואם הודה 13
שגזלו חמשים - משלם חמשים, ונשבע שבועת התורה על 14
השאר כדין כל מודה במקצת, שהרי לא החזק גזלן בעדים. 15
וכן הטוען את חברו שנקנס לביתו וגזלו כלים, והוא אומר: 16
'דרך משכון לקחתים בחוב שיש לי אצלך', ובעל הבית 17
אומר: 'אין לך בדי כלום' - אף על פי שהודה שמשכנו 18
שלא ברשות, הואיל ואין שם עדים שמעידין שגזל, הרי 19
זה נשבע וגובה חובו מן המשכון, שהפה שאסר [ואמר 20
לקחתי] - הוא הפה שהתיר [שכדין נטל]; והואיל והוא נשבע 21
ונוטל, הרי זה נשבע בקניית חפץ [קדוש], כמו שיתבאר 22
בהלכות טוען ונטען. 23
יב. ראוהו עדים שנקנס לתוף בית של חברו שלא בפני 24
בעל הבית, ונטל משם כלים - אף על פי שהוציאן מגליו, 25
ואף על פי שבעל הבית הזה עשוי למכר את כליו - אם 26
טען ואמר: 'דרך גזל לקחתי', והלה אומר: 'ברשותך באתי, 27
ואתה מכרתם לי', או 'נתתם לי', או 'בחוב שיש לי אצלך 28
תפשתים' - אינו נאמן; שכל הנכנס לבית חברו שלא בפניו, 29
ונטל כלים משם והוציאן בפני עדים - הרי זה בחזקת גזלן. 30
לפיכך, מחזיר הכלים לבעל הבית; ואין כאן שבועה, שהרי 31
העדים ראו מה גזל. ואחר שיחזיר, חוזר ותובע את בעל 32
הבית בכל מה שייטען, והדין ביניהן. 33
יג. וכן אם היה שם עד אחד בלבד, ובעל הבית טוען 34
שגזול הוא כלי זה בידו, והלה אומר: 'לקחתי בידו', 35
או 'בחובי גביתי', או 'שלי היה ופקדון הוא אצלך' - הרי 36
זה חייב להחזיר הכלי לבעליו, בלא שבועה; שאלו היו שם 37
שני עדים, היה חייב לשלם, ועכשו שאין שם אלא עד אחד, 38
חייב שבועה, ואינו יכול להשבע, שהרי אינו מכחיש את 39
העד; וכל המחייב שבועה ואינו יכול להשבע, משלם. 40
לפיכך, אם פטר ואמר: 'לא נכנסתי לביתו ולא נטלתי 41
כלום' - הואיל ואין שם אלא עד אחד, והוא מכחישו - 42
הרי זה נשבע שבועת התורה שלא לקח מביתו כלום, 43
ונפטר. 44
יד. מעשה באחד שחטף לשון של כסף מיד חברו בפני 45
עד אחד, וכא החוטף ואמר: 'חטפתי, ושלי חטפתי'; וחייבו 46
אותו חכמים להחזיר - מפני שהוא מחייב שבועה בעד זה 47
ואינו יכול להשבע, שהרי הודה כמו שאמר העד. ואלו לא

1 לא אכלו, בין נתאששו הפעלים בין לא נתאששו הפעלים,
2 בין מן הקרקע בין מן המטלטלין שהנחת.
3 ז. דין הלוקח מטלטלין מן הגזלן, כלוקח מן הגנב: אם
4 גזלן מפרסם הוא, לא עשו בו תקנת השוק ונהוגול נוטל
5 ממנו ללא תשלום. ואם אינו מפרסם, עשו בו תקנת השוק
6 [שלא יפסיד הקונה ממנו], ונותן הגזלן ללוקח דמים שנתן,
7 ולוקח גזלתו, וחוזר ותובע הגזלן בדמי הגזלה. ואם כבר
8 נתאששו הפעלים - קנה לוקח עצמה של גזלה, ואינו
9 מחזירה.
10 ח. אסור להנות מן הגזלן; ואם היה מועט שלו - אף על
11 פי שרבו ממנו גזול הוא, מתר להנות ממנו, עד שיודע
12 בודאי שדבר זה גזול בידו.
13 ט. בני אדם שחזקתן גזלנית, וחזקת כל ממון מן הגזל
14 מפני שמלאכתן גזלנית, כגון המוכסין [נוטלי מס] והלסטים
15 - אסור להנות מהן, שחזקת מאכל זה שהוא גזול; ואין
16 מצרפין [=פריטת מטבעות] דינרים מן התבה [קופת המכס]
17 ששלהן, שהכל בחזקת גזלה.
18 י. נטלו מוכסין כסותו והחזירו לו כסות אחרת, נטלו
19 חמורו והחזירו לו חמור אחר - הרי אלו שלו; מפני שזו
20 כמכירה היא, וחזקתן שנתאששו הפעלים מהן, ואינו יודע
21 בודאי שזו גזלה. ואם היה ותיק ומחמיר על עצמו, מחזיר
22 לבפלים הראשונים.
23 יא. במה דברים אמורים שהמוכס פליסטיס? בזמן
24 שהמוכס גוי, או מוכס העומד מאליו, או מוכס העומד
25 מחמת המלך ואין לו קצבה אלא לוקח מה שירצה ומניח
26 מה שירצה. אבל מוכס שפסקו המלך, ואמר שילקח שלישי
27 או רביעי או דבר קצוב, והעמיד מוכס ישראל לגבות חלק
28 זה למלך, ונודע שאדם זה נאמן ואינו מוסיף לעצמו כלום
29 על מה שגזר המלך - אינו בחזקת גזלן, לפי שדין המלך
30 דין הוא. ולא עוד, אלא שהוא עובר [עבירת גזל] המכריח
31 ממכס זה, מפני שהוא גזול מנת המלך, בין שהיה המלך
32 גוי, בין שהיה מלך ישראל.
33 יב. וכן מלך שהשים מס על בני העיר, או על כל איש
34 ואיש, דבר קצוב משנה לשנה, או על שדה ושדה דבר
35 קצוב, או שגזר שכל מי שיצטרע על דבר זה ילקחו כל
36 נכסיו לבית המלך, או כל מי שימצא בשדה בשעת הגרן
37 הוא יתן המס שעליה, בין שהיה הוא בעל השדה בין
38 שאינו בעל השדה, וכל פיוצא בדברים אלו - אינו גזול,
39 וישראל שגבה אותו למלך אינו בחזקת גזלן, והרי הוא
40 כפשוטו; והוא, שלא יוסיף ולא ישנה כלום, ולא יקח לעצמו
41 כלום.
42 יג. וכן מלך שפסע על אחד מעבדיו ושמשו מבני
43 המדינה, ולקח שדהו או חצרו - אינה גזול, ומתר להנות
44 בה. והלוקח אותה מן המלך - הרי היא שלו, ואין הפעלים
45 מוציאים אותה מידו; שנה דין המלכים בלן, לקח כל ממון
46 שמשוהו כשכובצסין עליהן, והרי המלך הפקיע שעבודן;
47 ונעשת חצר זו או שדה זו כהפקר, וכל הקונה אותה מן

48 המלך זכה בה. אבל מלך שלקח חצר או שדה של אחד
49 מבני המדינה דרך חמס, שלא פדינו שחקק - הרי זה
50 גזלן, והלוקח ממנו מוציאין הפעלים מידו.
51 יד. כללו של דבר: כל דין שחקק אותו המלך לכל, ולא
52 יהיה לאדם אחד בפני עצמו - אינו גזל; וכל שיקח מאיש
53 זה בלבד, שלא פדת [וחוקה] הידועה לכל, אלא חמס את
54 זה - הרי זה גזל. לפיכך, גבאי המלך ושוטריו שמוכרים
55 השדות במס [תמורת מס] הקצוב על השדות, ממכרן
56 ממכר. אבל מס שעל כל איש ואיש [מס גולגולת], אינו
57 גובה אלא מן האדם עצמו; ואם מכרו השדות במס שעל
58 אותו האיש - הרי זה אינו ממכר, אלא אם כן היה דין
59 המלך כך.
60 טו. מלך שהיו דיניו, שכל מי שיתן המס שעל השדה,
61 תהיה השדה לנותן המס, וברח בעל השדה מפני המס,
62 ובא זה ונתן מס שעליה למלך ואכל פרותיה - אין זה
63 גזל, אלא אוכל פרות ונותן המס עד שיחזרו הפעלים;
64 שדין המלך דין הוא, כמו שאמרנו.
65 טז. וכן מלך שגזר שכל מי שיתן מס הקצוב על האיש,
66 ישפיעד בזה שלא נתן, ובא ישראל ונתן המס שעל
67 ישראל זה העני - הרי זה עובד בו יתר מדי [מרגילותו],
68 שדין המלך דין; אבל אינו עובד בו כעבד.
69 יז. מלך שפירא אילנות של בעלי בתים, ועשה מהן גשר
70 - מתר לעבר עליו; וכן אם הרים בתים, ועשה אותן דרך
71 או חומה - מתר להנות בה. וכן כל פיוצא בזה; שדין
72 המלך דין.
73 יח. במה דברים אמורים? במלך שמטבעו יוצא [נסחר]
74 באותן הארצות, שהרי הסכימו עליו בני אותה הארץ,
75 וסמכה דעתן שהוא אדוניהם והם לו עבדים. אבל אם אין
76 מטבעו יוצא, הרי הוא כגזלן בעל זרוע, וכמו חבירת
77 לסטים המזנינים, שאין דיניהן דין; וכן מלך זה וכל עבדיו,
78 כגזלנים לכל דבר.

פרק ו

79 א. קורות ואבנים ועצים וכיוצא בהן ששטפן הנגר - אם
80 נתאששו הפעלים מהן - הרי אלו מותרין, והן של מצילן.
81 ואם אינו יודע אם נתאששו, או לא נתאששו - חיב להחזיר;
82 ואין צריך לומר, אם היו הפעלים מרדפין אחריהן.
83 ב. לפיכך, המציל [ממון] מיד הנגר, ומזוטו [התפסותו]
84 של ים, ומשולליתו של נהר [שעלה על גדותיו], ומן הגיס
85 [צבא], ומן הדלקה, ומן הארי, ומן הדב, ומן הנמר, ומן
86 הפרדלס - אם ידע בודאי שנתאששו הפעלים, הרי אלו
87 שלו; ואם לא ידע, יחזיר.
88 ג. המציל מיד ליסטיס ישראל - הרי אלו שלו, מפני שסתם
89 הדבר שנתאששו הפעלים; ואם ידע שלא נתאששו הפעלים,
90 חיב להחזיר. אבל המציל מיד ליסטיס גוי או מוכס גוי -
91 חיב להחזיר, שסתם הדבר שלא נתאששו הפעלים; ואם ידע
92 בודאי שנתאששו, הרי אלו שלו. ומפני מה סתם ליסטיס

תנאי ביניהם, שכל שתנצח בהמתו או תרוץ יותר, יקח
מחברו כך וכך, וכל פיוצא בדברים אלו - הכל אסור, וגזל
מדבריהם.
יא. והמשחק בקביה עם הגוי - אין בו אסור גזל, אבל יש
בו אסור עוסק בדברים בטלים; שאין ראוי לאדם שיעסק
כל ימיו אלא בדברי תורה ובלישוכו של עולם.
יב. מצודות חיה ועופות ודגים, שנפלו מיני חיה לתוך
המצודה, ובא אחר ונטלן - הרי זה גזל מדבריהם, מפני
שצדין לא הגיעו ליד הזוכה בהן.
יג. נהר המושף [זורם] ומענינות הנובעים, הרי הם של כל
אדם. עני המנקה [חובט] בראש הית זיתים של שכחה, ובא
עני אחר ונטלן מעל הארץ - הרי זה גזל מדבריהם, מפני
שצדין לא הגיעו ליד הזוכה בהן; ואם היה העני מקבץ
בירו בראש הית, ומשליך לארץ - הרי זה גזל גמור, שהרי
הגיעו ליד הזוכה בהם.
יד. הדבורים אינן ברשותו של אדם כמו תרנגולים ואנזים,
ואף על פי כן יש בהן קנין מדבריהם; והגזל נחיל [קבוצת]
דבורים, או שמנעו מבצלי אדם בא לרשותו - הרי זה גזל
מדבריהם. לפיכך, מי שיעצא נחיל של דבורים מרשותו,
ושכן ברשות חברו - יש לבעל הנחיל להלך בתוך שדה
חברו עד שיטל את נחילו, ואם הויק - משלם מה שהויק;
אבל לא יקץ את השוכה [הענף] על מנת לתן דמים.
טו. נאמנת אשה או קטן לומר: 'מפאן יצא נחיל זה';
והוא, שהיה משיחין לפי תמן, ויהיו הבצלים מרדפין אחר
הנחיל, ושואלין 'היכן חנה'; אף על פי שאין אשה או קטן
בני עדות, הואיל וקנין דבורים מדבריהם, האמינו אותם
בו.
טז. כל מי שיש בידו גזל של דבריהם, אינו יוצא מידו
בדנין. וכן אם כפר בו ונשבע, אינו מוסיף חמש כמו
שמוסיף על הגזל הגמור.

יום שישי כ"ד מרחשון ה'תשע"ג

פרק ז

א. כל מי שנתחייב ממון לחברו הישראלי, וכפר בו ונשבע
על שקר - הרי זה חייב להחזיר לו הקרן שכתב בו, והוספת
חמש; וחייב בקרבן, והוא הנקרא 'אשם גולות'.
ב. אחד הגזל, או העושק, או הגונב, או שהלהוה, או
שהפקיד אצלו, או מצא אבדה וכחש בה, או שהיתה
ביניהן שתפות ונשאר לו אצלו ממון, או שעשה לו מלאכה
ולא נתן לו שכרו. כללו של דבר: כל שאלו הודה היה חייב
לשלם בדין, וכפר ונשבע - משלם קרן וחמש, שנאמר:
"וכחש בעמיתו בפקדון וכו'".
ג. במה דברים אמורים? בשעה חייב לשלם מחמת עצמו;
אבל אם היה חייב לשלם מחמת אביו, אינו משלם חמש.
ביצד? בגון שגזל אביו או גנב או שהיה חייב לאחרים,
והבן יודע, וכפר הבן ונשבע, ואחר כך הודה - משלם הקרן

ישראל ונתנאשו הבעלים, וסתם גוי לא נתנאשו? מפני
שהבעלים יודעים שהגויים מוציאין מיד הגזלן אף על פי
שאין שם עדים שגזל, אלא בראיות רעועות ובאמין דעתן.
ד. שחלים [מין ירק] שצומחין בתוך הפשתן - המלקט
אותן בשעה לחין, אין בהן משום גזל, מפני שהן מפסידין
הפשתן על בעל השדה; ואם יכשו - אסורין משום גזל,
שכבר הפסידו מה שהפסידו. ואם היו על הגבול - אסורין,
אפילו בשעה לחין.
ה. כבר בארנו בגזקי ממון, שהמוציא תבנו וקשו לרשות
הרבים, אין בהן משום גזל; אבל המוציא את הגלל לרשות
הרבים, בין בשעת הוצאת זבלים בין שלא בשעת הוצאת
זבלים - חייבין עליהן משום גזל.
ו. מי שנתחלפו לו פליו [בגדין] בכלים אחרים בבית האכל
או בבית המשתה - הרי זה לא ישפמש בהן, עד שיבוא
הלה ויחזיר ויטל את שלו. נתחלפו לו בבית האמן - אם
אשתו ובניו של אמן נתנו לו, או שנתן לו האמן ואמר לו
'טל פליך' - הרי זה לא ישפמש בהן, עד שיבוא הלה
ויחזיר ויטל את שלו. אמר לו האמן: 'טל פלי זה' - הרי
זה ישפמש בו, עד שיבוא הלה ויחזיר ויטל את שלו; שמה
כליו של אמן הוא, או בעל הכלי צוה את האמן למכרו לו.
וכן כל פיוצא בהן.
ז. דברים הרבה אסרו חכמים משום גזל, והעובר עליהם
- הרי זה גזלן מדבריהם; כגון מפריחי יונים והמשחקים
בקביה. מפריחי יונים ביצד? לא יפריח אדם יונים בתוך
הישוב, שהרי ולקח ממון אחרים שלא בדין, מפני שמשלח
זכר ויביא נקבה משוכף אחר, או נקבה ותביא זכר. ולא
יונים בלבד, אלא כל העושה כזה בשאר עופות או חיה
ובהמה - הרי זה גזלן מדבריהם.
ח. וכן אסרו חכמים לצוד יונים בתוך הישוב, מפני שהן
של אחרים. ואין פורשין נשבין [מלכודות] ליונים, אלא אם
כן הרחיק מן הישוב ארבעה מילין; ואם היה ישוב פרמים,
אפלו מאה מיל לא יפרש, שהיונים של בעלי פרמים הן.
וכן לא יפרש בתוך השוכין, אף על פי שהן שלו או של
גוי או של הפקר, ואף על פי שהרחיק מן הישוב מאה מיל,
מפני שהיונים באות לישוב השוכין.
ט. מרחיקין את השוכף מן העיר חמשים אמה. ולא יעשה
אדם שוכף בתוך שדהו, אלא אם כן יש לו חמשים אמה
לכל רוח, כדי שלא ימשכו הגוזלות, ויפסידו בשדות
ויאכלו משל אחרים. ואם לקחו מאחר - אפילו היה בינו
ובין תחלת שדה חברו בית רבע בלבד, הרי הוא בתחלתו,
ואין מחיבין אותו להרחיק.
י. המשחקין בקביה ביצד? אלו שמשחקין בעצים או
בצורות או בעצמות וכיוצא בהן, ועושין תנאי ביניהם
שכל הנוצח את חברו באותו השחוק, יקח ממנו כך וכך -
הרי זה גזל מדבריהם. אף על פי שברצון הבעלים לקח,
הואיל ולקח ממון חברו בתנאים דרך שחוק והתל, הרי זה
גזל. וכן המשחקין בבקמה או בחיה או בעופות ועושים

1 בלבד, שְׁנֵאמַר: "אֲשֶׁר גָּזַל" - עַל גְּזוּלוֹ הוּא מוֹסִיף חֲמֵשׁ,
2 וְאֵינוּ מוֹסִיף חֲמֵשׁ עַל גְּזוּל אָבִיו.
3 ד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֵׁאִין הַגְּזֵלָה קִיָּמָה; אָכֵל אִם
4 גְּזוּל אָבִיו וְמָת, וְהָרִי הַגְּזֵלָה קִיָּמָה, וְכֹפֶר הַיּוֹרֵשׁ וְנִשְׁבַּע,
5 וְאַחֵר כֶּף הוֹדָה - מִשְׁלָם קֶרֶן וְחֲמֵשׁ.
6 ה. גְּזוּל הָאֵב וְנִשְׁבַּע וְהוֹדָה, וְאַחֵר כֶּף מָת - הָרִי הַיּוֹרֵשׁ
7 מִשְׁלָם קֶרֶן וְחֲמֵשׁ;
8 ו. גְּזוּל וְנִשְׁבַּע וְמָת, וְהוֹדָה הַיּוֹרֵשׁ - מִשְׁלָם הַקֶּרֶן בְּלִבְדָּה.
9 וּבֵין כֶּף וּבֵין כֶּף, הַיּוֹרֵשׁ פְּטוּר מִן הָאֲשָׁם.
10 ז. הַנִּשְׁבָּע לְגִי - מִשְׁלָם אֶת הַקֶּרֶן, וְאֵינוּ חֵיב בְּחֲמֵשׁ,
11 שְׁנֵאמַר: "וְכֹחֵשׁ בְּעִמִּיתוֹ". וְכֵן הַגְּזוּל פְּחוּת מִשְׁנֵה פְּרוּטָה,
12 וְכֹפֶר וְנִשְׁבַּע - אֵינוּ חֵיב בְּחֲמֵשׁ, שֵׁאִין פְּחוּת מִשְׁנֵה פְּרוּטָה
13 מִמּוֹן. בְּמָה הוּא הַחֲמֵשׁ? אֶחָד מֵאַרְבָּעָה בִּקְרָן; שֵׁאִם גְּזוּל
14 שְׁנֵה אַרְבָּעָה וְנִשְׁבַּע, מִשְׁלָם חֲמֵשָׁה; וְאִם הִיָּחָה הַגְּזֵלָה
15 קִיָּמָה - מִחֲזִיר אוֹתָהּ, וְנוֹתֵן דָּמִי רְבִיעַ שְׁלָה.
16 ח. אֵין הַנִּשְׁבָּע עַל פְּפִירַת מִמּוֹן מִשְׁלָם חֲמֵשׁ, עַד שִׁיּוּדָה
17 מַעֲצָמוֹ; אָכֵל אִם פָּאוּ עֲדִים, וְהוּא עוֹמֵד בְּכִפְיָתוֹ - מִשְׁלָם
18 הַקֶּרֶן בְּלִבְדָּה עַל פִּי עֲדִים, וְאֵינוּ מִשְׁלָם אֶת הַחֲמֵשׁ; שֶׁהַחֲמֵשׁ
19 עִם הַקֶּרֶן לְכַפְּרָה הֵם בָּאִים, וְאֵינוּ מְבִיא אוֹתָן אֶלָּא עַל פִּי
20 עֲצָמוֹ.
21 ט. הַגְּזוּל אֶת חֲבֵרוֹ - אֵף עַל פִּי שֶׁכֹּפֶר בּוֹ, הוּאִיל וְלֹא
22 נִשְׁבַּע, אִם חֲזַר וְהוֹדָה, אֵינוּ חֵיב לְרֹדֵף אַחֵר הַבְּעָלִים עַד
23 שִׁיַּחְזִיר לָהֶן מִמּוֹן שְׁבִידוֹ; אֶלָּא יְהִי בִיד הַגְּזוּלָן, עַד שִׁיָּבֹאוּ
24 הַבְּעָלִים וְיִטְלוּ שְׁלָהֶן. אָכֵל אִם נִשְׁבַּע עַל שְׁנֵה פְּרוּטָה
25 וְנִמְעָלָה - חֵיב לְרֹדֵף אַחֵר הַבְּעָלִים עַד שִׁיַּחְזִיר לָהֶן, אֲפִלּוּ
26 הֵן בְּאֵי הֵם; מִפְּנֵי שֶׁכֹּכֵר נִתְּאָשׁוּ אַחֵר שֶׁנִּשְׁבַּע, וְאֵינֶן בָּאִין
27 עוֹד לְחַבְּעוֹ.
28 י. אֲפִלּוּ הַחֲזִיר הַגְּזוּלָה בְּלֵה חוּץ מִשְׁנֵה פְּרוּטָה, חֵיב
29 לְהוֹלִיכָה אַחֵר הַבְּעָלִים; וְלֹא יִתֵּן לֹא לְבָנוֹ שֶׁל נִגְזֵל, וְלֹא
30 לְשִׁלּוּחַ, אֶלָּא אִם כֵּן עָשָׂה הַנִּגְזֵל הַשְּׁלִיחַ בְּעֲדִים. וְאִם
31 הִבִּיא אֶת הַגְּזוּלָה וְאֶת הַחֲמֵשׁ לְבֵית דִּין שֶׁבְּעִירוֹ - הָרִי זֶה
32 מְבִיא אֲשָׁם, וּמִתְּכַפֵּר לוֹ; וּבֵית דִּין מְטַפְּלִין בָּהּ, עַד שֶׁתִּגְּעִי
33 לְבַעֲלָהּ. וְכֵן נוֹתֵן הוּא לְשִׁלּוּחַ בֵּית דִּין. וְכֵל הַנוֹתֵן הַגְּזוּל
34 וְכִיּוֹצֵא בּוֹ לְבֵית דִּין, יֵצֵא.
35 יא. נִתֵּן לוֹ אֶת הַקֶּרֶן וְלֹא נִתֵּן לוֹ אֶת הַחֲמֵשׁ, אוֹ שֶׁמָּחַל לוֹ
36 עַל הַקֶּרֶן וְלֹא מָחַל לוֹ עַל הַחֲמֵשׁ, אוֹ שֶׁמָּחַל לוֹ עַל זֶה וְעַל
37 זֶה חוּץ מִפְּחוּת מִשְׁנֵה פְּרוּטָה בִּקְרָן - אֵינוּ צָרִיף לְהוֹלִיף
38 אַחֲרָיו, אֶלָּא יָבֹא הַנִּגְזֵל וְיִטַּל אֶת הַשָּׂאָר. וְאֵף עַל פִּי
39 שֶׁהַגְּזוּלָה עֲצָמָה קִיָּמָה, אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא תִּקְרַר וְנִמְצָא
40 הַנִּשְׁאָר שְׁנֵה פְּרוּטָה. אָכֵל אִם נִתֵּן לוֹ אֶת הַחֲמֵשׁ וְלֹא נִתֵּן
41 לוֹ אֶת הַקֶּרֶן, אוֹ שֶׁמָּחַל לוֹ עַל הַחֲמֵשׁ וְלֹא מָחַל לוֹ עַל
42 הַקֶּרֶן, אוֹ שֶׁמָּחַל לוֹ עַל זֶה וְעַל זֶה, חוּץ מִשְׁנֵה פְּרוּטָה בִּקְרָן
43 - חֵיב לְהוֹלִיכּוֹ אַחֲרָיו, אוֹ יִתֵּן לְבֵית דִּין שֶׁבְּעִירוֹ כִּמּוֹ
44 שֶׁבִּאֲרָנוּ.
45 יב. הַמַּחְזִיר אֶת הַקֶּרֶן לְבַעֲלָיו, וְכֹפֶר פַּעַם שְׁנִיָּה בְּחֲמֵשׁ
46 וְנִשְׁבַּע עָלָיו - נִעֲשֶׂה הַחֲמֵשׁ כִּקְרָן לְכָל דָּבָר, וּמִשְׁלָם עָלָיו

47 חֲמֵשׁ אַחֵר, שְׁנֵאמַר: "וְחֲמִשְׁתִּי יוֹסֵף עָלָיו" - מִלְּמַד שֶׁהוּא
48 מוֹסִיף חֲמֵשׁ עַל חֲמֵשׁ, עַד שִׁיַּחְמַעֵט הַחֲמֵשׁ שִׁיַּכְפֹּר בּוֹ
49 וְנִשְׁבַּע עָלָיו מִשְׁנֵה פְּרוּטָה.
50 יג. מִי שֶׁהִיָּה אֶצְלוֹ פִּקְדוֹן, וְטָעַן שֶׁאֲבָד וְנִשְׁבַּע, וְחֲזַר וְהוֹדָה
51 שֶׁהוּא אֶצְלוֹ, וְחֲזַר וְטָעַן שֶׁאֲבָד וְנִשְׁבַּע, וְחֲזַר וְהוֹדָה שֶׁהוּא
52 אֶצְלוֹ - מִשְׁלָם חֲמֵשׁ לְכָל שְׁבוּעָה וְשְׁבוּעָה עִם הַקֶּרֶן הָאֶחָד,
53 שְׁנֵאמַר: "וְחֲמִשְׁתִּי יוֹסֵף עָלָיו", מִלְּמַד שֶׁהוּא מִשְׁלָם בְּמָה
54 חֲמִשִּׁין עַל קֶרֶן אֶחָד.

פֶּרֶק ח

55 א. הַגְּזוּל אֶת חֲבֵרוֹ, וְמָת הַנִּגְזֵל - יַחְזִיר הַגְּזוּלָה לַיּוֹרֵשִׁין;
56 וְאִם אֲבָדָה אוֹ נִשְׁתַּנְּתָה, נוֹתֵן לָהֶן דָּמֶיהָ. וְאִם נִשְׁבַּע לוֹ, וְאַחֵר
57 כֶּף מָת - נוֹתֵן הַקֶּרֶן וְהַחֲמֵשׁ לַיּוֹרֵשִׁין.
58 ב. הַגְּזוּל אֶת אָבִיו וְנִשְׁבַּע לוֹ, וְמָת הָאֵב - אִם אֵין הַגְּזוּלָה
59 קִיָּמָה אוֹ נִשְׁתַּנְּתָה, עוֹשֶׂה חֲשָׁבוֹן עִם אָחִיו עַל הַקֶּרֶן וְעַל
60 הַחֲמֵשׁ; וְאִם הַגְּזוּלָה קִיָּמָה, חֵיב לְהוֹצִיא הַגְּזוּלָה עֲצָמָה
61 מִתַּחַת יָדוֹ. לְפִיכָּה, נוֹתֵן אֶת הַגְּזוּלָה וְאֶת הַחֲמֵשׁ לְאָחִיו,
62 וְעוֹשֶׂה עִמָּהּ חֲשָׁבוֹן.
63 ג. אִם אֵין לוֹ אַחִין, שְׁנִמְצָא זֶה הַגְּזוּלָן לְבִדּוֹ הוּא הַיּוֹרֵשׁ -
64 מוֹצִיא הַגְּזוּלָה מִתַּחַת יָדוֹ לְבָנוֹ; וְאִם אֵין לוֹ בָּנִים לְזֶה הַבֵּן
65 הַגְּזוּלָן - נוֹתֵנָה לְבַעַל חוּבוֹ, אוֹ בְּהִלְוָתוֹ, אוֹ לְצִדִּיקָהּ. הוּאִיל
66 וְיִצְאָה הַגְּזוּלָה עֲצָמָה מִתַּחַת יָדוֹ - נִפְטָר, אֵף עַל פִּי שֶׁנִּתְּנָה
67 מִתְּנָה אוֹ פְּרָעָה בְּחוּבוֹ; וְהוּא, שִׁיּוּדִיעֵם וַיֹּאמֶר: "זֶה גְּזוּל
68 אָבָא".
69 ד. וְכֵן הַגְּזוּלָה אֶת הָגֵר וְנִשְׁבַּע לוֹ, וְחֲזַר וְהוֹדָה לוֹ, וְזָקַף עָלָיו
70 הַכָּל מְלָוָה, וְאַחֵר כֶּף מָת הָגֵר - אֵף עַל פִּי שֶׁזָּכָה בְּגְזוּלָהּ,
71 חֵיב לְהוֹצִיאָה מִתַּחַת יָדוֹ.
72 ה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֶׁהוֹדָה בִּיָּתָם. אָכֵל אִם גְּזוּל
73 אֶת הָגֵר שֵׁאִין לוֹ יוֹרְשִׁים, וְנִשְׁבַּע לוֹ, וְמָת הָגֵר - הָרִי זֶה
74 חֵיב לְשַׁלֵּם הַקֶּרֶן וְהַחֲמֵשׁ לְכַפְּרָתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ מִשְׁמֵר [נְשִׁיקָרִיב
75 ה'אשם], וּמְבִיא אֲשָׁמוֹ; וְאַחֵר כֶּף יִתְּכַפֵּר בּוֹ.
76 ו. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוֹ, שֶׁזֶה שְׁנֵאמַר בְּתוֹרָה: "וְאִם אֵין
77 לְאִישׁ גָּאֹל" - בְּגֵר שָׁמַת וְאֵין לוֹ יוֹרְשִׁים הַכְּתוּב מְדַבֵּר.
78 וְאֲשָׁם זֶה הָאֲמֹר כָּאֵן, הוּא הַגְּזוּלָה אוֹ דָּמִי הַגְּזוּלָה. לְפִיכָּה,
79 הַמַּחְזִיר גְּזוּל הָגֵר בְּלִילָה, לֹא יֵצֵא, שֶׁהָרִי אֲשָׁם קָרָאוּ הַכְּתוּב,
80 וְאֵין מְקַרִּיבִין בְּלִילָה. וְאֵין הַכְּתוּבִים חוֹלְקִין גְּזוּל הָגֵר כְּנֶגֶד
81 גְּזוּל הָגֵר [נִפְטָר לֹא לוֹ וּפְטָם לֹא לוֹ], כִּדְרָף שֵׁאִין חוֹלְקִין בְּשֹׁר
82 אֲשָׁם זֶה כְּנֶגֶד בְּשֹׁר אֲשָׁם אַחֵר.
83 ז. כָּל גְּזוּל הָגֵר שֵׁאִין בּוֹ שְׁנֵה פְּרוּטָה לְכָל כֶּהֵן וְכֶהֵן מֵאַנְשֵׁי
84 מִשְׁמֵר, לֹא יֵצֵא הַמַּחְזִיר וְיִי הַשְּׁבָה - שְׁנֵאמַר: "הַמּוֹשֵׁב
85 לָהּ, לְכַהֵן", עַד שֶׁתִּהְיֶה הַשְּׁבָה לְכָל כֶּהֵן. וְלִמָּה נֶאֱמַר בְּגְזוּל
86 הָגֵר "אִישׁ"? שֶׁהָאִישׁ אֲתָה צָרִיף לְחַקֵּר וּלְחַזֵּר עָלָיו, אִם יֵשׁ
87 לוֹ יוֹרְשִׁין אוֹ אִם אֵין לוֹ; אָכֵל אִם הִיָּה הָגֵר קָטָן - אִי אֲתָה
88 צָרִיף לְחַזֵּר עָלָיו, אֶלָּא תִּקְרָתוֹ שֵׁאִין לוֹ יוֹרְשִׁין.
89 ח. הַכְּתוּבִים בְּגְזוּל הָגֵר, כְּמִקְבְּלֵי מִתְּנֻתָּהֶן. לְפִיכָּה, הַגְּזוּל
90 חֲמִיץ מִן הָגֵר שֵׁאִין לוֹ יוֹרְשִׁין, וְעֶבֶר עָלָיו הַפֶּסַח - חֵיב לְתֵן

פתים של כל אנשי המדינה - אומר לו: 'הרי שלך לפניך';
ואם מתמת הגזלן נלקחה - חייב להעמיד לו שדה אחרת.
ג. אנס המלך את הגזלן, ואמר לו: 'הראה לנו כל מה שיש
לך', והראה לו שדה זו שגזל בכלל שדותיו, ונטלה המלך
- חייב להעמיד לו שדה אחרת כמותה, או נותן דמייה.
ד. גזל שדה והפסידה בידו - כשבעל השדה גובה את דמי
מה שהפסיד הגזלן, גובה אותן מנכסים בגי חורין
[שנמצאים בידו], מפני שהוא כמלוה על פה; ואם עמד
הגזלן בדין ונתחייב לשלם, ואחר כך מכר - גובה מנכסים
[של הגזלן] משעבדין [שנמכרו אחר העמדה בדין].
ה. גזל שדה ואכל פרותיה - משלם כל הפרות שאכל
מנכסים בגי חורין. גזל והשבית - שמין לו, וידו על
התחתונה: אם השבח יתר על ההוצאה, נוטל ההוצאה
בלבד מן הנגזל; ואם ההוצאה יתרה על השבח, אין לו מן
ההוצאה אלא שעור השבח.
ו. גזל שדה ומכרה, והשביחה הלוקח - אם השבח יתר
על ההוצאה - נוטל ההוצאה מן בעל השדה, ונוטל הקרן
עם שאר השבח מן הגזלן;
(ז). הקרן - מנכסים משעבדין, ושאר השבח - מבגי חורין.
ואם הפיר בה שהיא גזולה בשלקחה - אינו נוטל מן הגזלן
אלא הקרן בלבד, ומפסיד שאר השבח היתר על ההוצאה.
היתה ההוצאה יתרה על השבח - בין שהפיר בה שהיא
גזולה, בין שלא הפיר בה - אין לו מן ההוצאה אלא שעור
השבח; נוטלו מן בעל השדה, ונוטל הקרן מן הגזלן
מנכסים משעבדין.
ח. הגזול שדה ומכרה, ואכל הלוקח פרותיה - מחשבין
עליו כל הפרות שאכל, ומשלם לבעל השדה; וחוזר וגובה
אותן מן הגזלן מנכסים בגי חורין. ואם הפיר בה שהיא
גזולה - אין לו פרות, ואינו גובה מן הגזלן אלא הקרן
בלבד.
ט. המוכר שדה שאינה שלו - אין ממכרו ממכר, ולא קנה
לוקח כלום, כמו שבארנו. חזר הגזלן אחר שמכרה, ולקחה
מבעליה - נתקמה ביד הלוקח מן הגזלן. ואפלו נתנה לו
הגזלן מתנה כשהיתה גזולה בידו - כיון שחזר ולקחה,
נתקמה ביד זה שקבל המתנה; שמפני זה טרח הגזלן עד
שקניה, כדי לעמד בנאמנותו.
י. לפיכך, אם תבע הלוקח את הגזלן מפני שמכר לו שדה
שאינה שלו, ונתחייב לשלם, והתחילו בית דין להכריז על
[מכירת] נכסי הגזלן כדי להגבות מהן ללוקח, ואחר
שהתחילו ההכרזות לקחה הגזלן מן הבעלים - לא נתקמה
ביד הלוקח; שמאחר שהכריזו על נכסיו, נגלה שאינו נאמן,
ולא לקחה מן הבעלים כדי להעמידה ביד הלוקח.
יא. לקחה הגזלן מן הבעלים אחר שמכרה כשהיא גזולה,
וחזר ומכרה לאחר, או נתנה במתנה, או הוריש - הרי גלה
דעתו שאינו רוצה להעמידה ביד זה שלקחה ממנו כשהיתה
גזולה. וכן אם נפלה לגזלן בירשה, לא נתקמה ביד
הלוקח.

לכהנים את דמיו כשעת הגזלה; שאם יתנו להם עכשו,
אינה מתנה - שהרי הוא אסור בהנאה. ואלו היה הגר קים,
היה אומר לו: 'הרי שלך לפניך', כמו שבארנו.
ט. כהן שגזל גר שאין לו יורשים, ונשבע לו, ומת הגר -
לא זכה זה בגזלה שתחת ידו, אלא יוציא מתחת ידו לכל
אחיו הכהנים בני המשפחה.
י. הגזול את הגר ונשבע לו, ומת הגר, והפריש אשמו
וגזלתו להעלותן לכהנים, ומת הגזלן קדם כפרה - הרי בגי
הגזלן יורשין את כסף הגזלה או הגזלה עצמה; והאשם
ירצה עד שיפל בו מום, כמו שבארנו במקומו.
יא. נתן הגזלן את הכסף לאנשי משפחה, ומת קדם כפרה
[הקרבן] - אין יורשי הגזלן יכולין להוציא מיד הכהנים,
שנאמר: "איש אשר יתן לכהן, לו יהיה"; ואפלו היה הגזלן
קטן, שאין מתנתו מתנה - אין יורשיו מוציאין מיד
הכהנים.
יב. נתן את הכסף לאחת מן המשפחות, ואת האשם
למשפחה זו [של השבוע] שהיא שבתה - יחזר הכסף אצל
האשם, לאנשי המשפחה הקבועה; שהמשפחה שלקחה
כסף בלא שבתה לא זכתה, ומוציאין מידה.
יג. אין מקריבין את האשם עד שיחזיר הגזלן הקרן
לבעלים, או לכהנים אם היה גזל גר שאין לו יורשין. נתן
את הקרן והקריב אשמו - נתפטר לו, ואין החמש מעכב
הכפרה; וחיוב לתן את החמש אחר כפרה.
יד. העבדים והשטרות והקרעויות, אין בהם תוספת חמש,
שנאמר: "וכחש בעמיתו בפקדון וכו'" - כל האמור בענין,
משלטין הוא וגופו ממון; יצאו הקרקעות, ויצאו עבדים
שהקשו לקרקעות, ויצאו שטרות שאין גופן ממון. וכן אם
היו גזל גר שאין לו יורשים, אינן חוזרין לכהנים. וכן
הקרקע אינה נקנית לגזלן לעולם, אלא ברשות בעליה
קיימת; ואפלו נמכרה לאלף, זה אחר זה, ונתאשו הבעלים
- הרי זו חוזרת לנגזל בלא דמים. וכל מי שיצאה מתחת
ידו - חוזר על זה שמכרה לו, וחוזר המוכר השני על
המוכר הראשון, עד שיחזר הלוקח מן הגזלן על הגזלן
ויטל ממנו, כמו שיתבאר.

פרק ט

א. הגזול קרקע מחברו והפסידה [גרם לה חזק], כגון שחפר
בה בורות שיחין ומערות, או שקצץ את האילנות, ושחת
המעיינות, והרס הבנין - חייב להעמיד לו שדה או בית
כשהיו כשעת הגזלה, או ישלם דמי מה שהפסיד. אבל אם
נשחתה מאליה, כגון ששטפה נהר או נשרפה באש שנידחה
מן השמים - אומר לו: 'הרי שלך לפניך'; שהקרקע בחזקת
בעליה קיימת; ואין אחריות הפסדה עליו, אלא אם כן
הפסיד בידו - מה שאין הדין כן במשלטין או בעבדים,
כמו שבארנו.
ב. גזל שדה, ונגזלה ממנו, ונטלה מציקין [אנשים] כח
המלך - אם מפת מדינה היא, כגון שלקח המלך שדות או

יב. גבה אותה הגזלן בחובו - אם יש לגזלן קרקע אחרת, ואמר לו הגזלן: 'זו אני גובה בחובי' - הרי זה נתפס להעמידה ביד הלוקח; ואם אין לגזלן קרקע אלא זו, לגבות את חובו הוא שנתפס.

יג. נתנה הבעלים לגזלן מתנה, קנה אותה הלוקח; ושאלו לא טרח לבעלים, לא היו נותנין לו מתנה, ומפני זה טרח כדי שיזכה בה בדין, ויצמד בנאמנותו ותקנים ביד הלוקח. יד. הגזלן שדה, ואחר שגזלה והחזק גזלן עליה חזר ולקחה מבעלים הראשונים, וטען הנגזל ואמר: 'אנוס הייתי בשערה שמכרתי לו, ושלא לדעתי מכרתי מתנת גזלנות' - לא זכה הגזלן, אף על פי שיש לו עדים שלקחה בפניהם; ותחזר השדה לבעליה, ומחזירין לגזלן הדמים שנתן.

טו. במה דברים אמורים? בשעה עירו העדים שמנה בפניהם את המעות. אבל אם העידו שבעל הקרקע מכר לגזלן, והודה לו בפניהם שנתן לו דמים כף וכף, והנגזל טוען שלא נתן לו כלום, ומחמת יראה הודה לו - אין לגזלן כלום, אלא מוציאין ממנו השדה בלא דמים, מפני שלא הודה לו אלא מפני הפחד כשטען, הואיל והחזק גזלן עליה.

טז. אין בעל השדה צריך לעשות מודעה [הודעה לעדים] על מכר זה [שהוא באונס]; הואיל והחזק זה גזלן על שדה זו ואין ראיתו בה ראיה, אינו צריך למסר מודעה. ואין דין הגזלן בדין האונס חברו ותלה אותו עד שימכר לו; שנה האונס אינו רוצה לגזל, ולא גזלו עדין כלום; לפיכך, אם לא מסר המוכר האונס מודעה - ממכרו קנס.

יום שבת קודש כ"ה מרחשון ה'תשע"ג

פרק י

א. גוי בעל זרוע שאנס [בכח] נכסי ישראל, ויבד לתוף שדהו מחמת שהיה לו חוב על בעל השדה, או מחמת שיש לו נזקין ביד זה הישראלי, או מחמת שהפסיד ממנו, ואחר שתקף על השדה מכרה לישראל אחר - אין הבעלים יכולין להוציא מיד הלוקח.

ב. במה דברים אמורים? בשהודו הבעלים שאמנת טען הגוי המוכר, או יעידו עדי ישראל שאמנת טען הגוי. וכן אם היה שם מלך או שר באותו המקום שיכל לכף את הגוי שמכר לדין, ולא תבעו הבעלים את הגוי - אינן יכולין להוציא מיד הלוקח מן הגוי, אף על פי שאינן מודין לגוי, ואף על פי שאין שם עדים שאמנת טען הגוי; שהרי הלוקח אומר לבעלים: 'אם גזלן הוא הגוי, למה לא תבעתם אותו בדיניהם'?

ג. הגויים המצייקין לישראל ומבקשין להרג אותן עד שיפדה עצמו מיד הגוי בשדהו או בביתו, ויתננה למציק ואחר כך יניחנו - כשיירצה המציק למכר אותה הקרקע - אם יש ביד הבעלים לקח מן המציק, הן קודמין לכל אדם. ואם אין ביד הבעלים לקח, או ששהת הקרקע ביד המציק

שנים עשר חדש - כל הקודם ולקח מן המציק, זכה; ובלבד שייתן לבעלים הראשונים רביע הקרקע, או שליש המעות, מפני שנה המציק מוכר בזול; הואיל וקרקע שאינה שלו הוא מוכר - הרי זה מוכר בפחות רביע או קרוב לו, וזה הרביע של בעלים, שהרי מחמת שהיא שלחן מוכר בזול. לפיכך, הלוקח מן המציק בשלשים - נותן לבעלים עשרה, או נותן להם רביע הקרקע, ואחר כך יקנה הכל. ואם לא נתן, הרי רביע הקרקע כגזל בידו.

ד. היורד לתוף שדה חברו שלא ברשות, ונטעה - אם היתה שדה העשויה לטע, אומדן פמה אדם רוצה לתן בשדה זו לטעה, ונוטל מבעל השדה; ואם אינה עשויה לטע - שמין לו, וידו על התחתונה.

ה. אומר לו בעל השדה: 'עקר אילנך וזה' - שומעין לו. אומר הנוטע: 'הריני עוקר אילני' - אין שומעין לו, מפני שמכחיש את הקרקע.

ו. החצרות - הרי הן ראויין לבנון, ולהוסיף בהן בתים ועליות; לפיכך הורו הגאונים, שהבונה בחצר חברו שלא מדעתו - הרי זה כנוטע שדה העשויה לטע, ושמין לו פמה אדם רוצה לתן בבנין זה לבנותו; והוא, שיבנה בנין המועיל [מביא תועלת] הראוי לאותה חצר כמנהג אותו מקום.

ז. היורד לשדה חברו ברשות - אפלו נטע שדה שאינה עשויה לטע - שמין לו, וידו על העליונה; שאם היתה ההוצאה ימרה על השבחת, נוטל ההוצאה; ואם השבחת יתר על ההוצאה, נוטל השבחת. ובעל בנכסי אשתו, והשתף בשדה שיש לו חלק בה - פיורד ברשות הן, ושמין להן יידם על העליונה.

ח. היורד לשדה חברו שלא ברשות, ונטע או בנה, ואחר כך בא בעל השדה והשלים הבנין או ששמר הנטיעות, וכיוצא באלו הדברים שמראין שדעתו נוטה [מסכימה] למה שעשה זה וכרצונו בא הדבר - שמין לו, וידו על העליונה. ט. היורד לתוף חרבתו של חברו, ובנאה שלא ברשות - שמין לו, וידו על התחתונה. ואם אומר בעל הבנין: 'עצי ואבני אני נוטל' - בבית, שומעין לו; בשדה, אין שומעין לו, מפני שמכחיש את הקרקע. אומר לו בעל הקרקע: 'טל מה שבניתי' - שומעין לו.

י. כל מי ששמין לו - בין שהיתה ידו על העליונה, בין שהיתה ידו על התחתונה - אינו נוטל כלום, עד שישבע בנקיטת חפץ פמה הוציא. ואם אומר: 'יבואו הדיינים, ויעשו שומת ההוצאה, והרי היא גלויה לעיניהם, וישערו העצים והאבנים והסיד ויזכר האמנין בפחות שבשערים' - שומעין לו, ונוטל בלא שבועה. וכן זה שנוטל השבחת בלבד, והיתה ידו על העליונה - אינו צריך שבועה.

יא. כל ששמין לו ונוטל, שטען בעל השדה ואמר 'נתתי', והיורד לשדה אומר 'לא נטלתי' - היורד נאמן, ונשבע שלא נתן לו כלום ונוטל; שהרי אומרים לבעל השדה: 'עדין לא שמו לך ולא ידעת פמה אתה חייב לתן, היאך נתת?' אבל

אומר: 'גוי מצא' - אף על פי שהיא שלו - הרוצה לילך
בדרך הטוב והישר, ועושה לפנים משורת הדין - מחזיר
את האבדה לישראל כשימתן את סימניה.
ח. מצא בעיר זו שרפה גוים חבית של זין - זינה אסור
בהניה, ונקנה מותר משום אבדה; ואם בא ישראל ונתן
סימניה, מתרת בשתייה לזה שמצאה.
ט. עוף שקטף בשר והשליכו בחצר אחרת - אף על פי
שרב העיר ישראל - הרי זה מותר משום אבדה, שהרי
נתיאשו הבצלים ממנו.
י. המוצא אבדה בזווט [התפשטות] של ים, ובשוליתו של
נהר שאינו פוסק [שעלה על גדותיו] - אף על פי שיש בה
סימן, הרי זו של מוצאה, שנאמר: "אשר תאבד ממנו,
ומצאתה", מי שאבדה ממנו ומצאה אצל כל אדם; יצאת
זו שאבדה ממנו ומכל אדם, שזה ודאי נתיאש ממנה.
יא. המאבד ממונו לדעת [במודעות], אין נזקקין לו. כיצד?
הניח פרתו ברפת שאין לה דלת ולא קשרה והלך לו,
השליך פסו [ארנקו] ברשות הרבים והלך לו, וכל פיוצא
בזה - הרי זה אבד ממונו לדעתו. ואף על פי שאסור לרואה
דבר זה לטל לעצמו, אינו זקוק להחזיר - שנאמר: "אשר
תאבד ממנו ומצאתה", פרט למאבד לדעתו.
יב. אבדה שאין בה שוה פרוטה - אינו חייב להטפל בה,
ולא להחזירה.
יג. מצא שק או קפה [סל גדול] - אם היה חכם או זקן
מכבד שאין דרכו לטל פלים אלו בידו, אינו חייב להטפל
בהן; ואומד את דעתו: אלו היו שלו - אם היה מחזירן
לעצמו, כך היה חייב להחזיר של חברו; ואם לא היה מוחל
על כבודו אפלו היו שלו - כך בשל חברו אינו חייב להחזיר.
היה דרכו להחזיר פלים האלו בשדה, ואין דרכו להחזירן
בעיר, מצאן בעיר - אינו חייב להחזיר; מצאן בשדה - חייב
להחזירן עד שיעשו לרשות הבצלים, ואף על פי שהרי
נכנס בהן לעיר ואין דרכו בכך.
יד. וכן אם מצא בהמה והישיה - נתחייב להטפל בה
ולהחזירה, אף על פי שאינה לפי כבודו; שהרי התחיל
במצוה. החזירה וברחה, אפלו מאה פעמים - חייב להחזיר,
שנאמר: "השוב תשיבם" - "השוב", אפלו מאה פעמים
משמעו. לעולם הוא חייב להטפל בה, עד שיהחזרה לרשות
בעליה למקום המשתמר; אבל אם החזירה למקום שאין
משתמר, כגון גנה וחרבה, ואבדה משם - חייב באחריותה.
טו. החזיר את האבדה בשחרית למקום שהבצלים נכנסין
ויוצאין שם בשחרית - אינו חייב להטפל בה, שהרי
הבצלים רואין אותה, אף על פי שהוא מקום שאינו
משתמר. במה דברים אמורים? בדבר שאין בו רוח חיים;
אבל בבצלי חיים - לעולם חייב להטפל בה עד שיקניסה
לרשות הבצלים המשתמרת; ואינו צריך דעת בעלים.
טז. ראה בהמה שברחה מן הדיר, והחזירה למקומה - הרי
קים המצוה, ואינו צריך דעת הבצלים.

אם שמו לו ואמר לבעל השדה 'תן לו', ואמר 'נתתי' - אף
על פי שעדיין לא נשבע היורד, הרי בעל השדה נאמן,
וישבע שבועת הסת שנתו, ויפטר; שהקרקע בחזקת
בעליה.
יב. בעל שהוריד אריסין [עובדים תמורת חלק ביבול] בנכסי
אשתו, ואחר כך גרשה - אם היה הבעל עצמו אריס
[במקצועו] - נסתלק בעל, נסתלקו אריסין; שלא ירדו לה
אלא על דעת הבעל; ושמן להם, וידם על התחתונה. ואם
אין הבעל אריס - על דעת הקרקע ירדו, ושמן להם
באריס.

פרק יא

א. השב אבדה לישראל - מצות עשה, שנאמר: "השוב
תשיבם לאחיד". והרואה אבדת ישראל, ונתעלם ממנה
והניחה - עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תראה את שור
אחיד"; ובטל מצות עשה. ואם השיבה, קים מצות עשה.
ב. לקח את האבדה ולא השיבה - בטל מצות עשה, ועבר
על שני לאוין: על "לא תוכל להתעלם", ועל "לא תגזל".
אפלו היה בעל האבדה רשע ואוכל נבלה לתאבון
[לתאוותו] וכיוצא בו - מצוה להשיב אבדתו. אבל אוכל
נבלה להקעים [את הקבי"ה], הרי הוא מין; והמינים
מישראל, והאפיקורסין, ועובדי עבודה זרה, ומחללי שבת
בפרהסייה - אסור להחזיר להם אבדה, כגוי.
ג. אבדת הגוי - מתרת, שנאמר: "אבדת אחיד". והמחזירה
- הרי זה עובר עברה, מפני שהוא מחזיק ידי רשעי עולם.
ואם החזירה לקדש את השם, כדי שיפארו את ישראל
וידעו שהם בעלי אמונה - הרי זה משבח. ובמקום שיש
חלול השם - אבדתו אסורה, וחייב להחזירה. ובכל מקום
מכניסין בליהם [לתוך הבית] מפני הגנבים ככלי ישראל,
מפני דרכי שלום.
ד. טעות הגוי [בחשבון 1000] - פאבדתו, ומתרת; והוא
שטעה מעצמו, אבל להטעותו - אסור.
ה. כיצד? כגון שעשה הגוי חשבון, וטעה מאליו. וצריך
שיאמר לו ישראל: 'ראה, שעל חשבונך אני סומך, ואני
יודע, אלא מה שאתה אומר אני נותן לך', כגון זה מותר.
אבל אם לא אמר לו כן - אסור, שמא יתפון הנכרי לבדקו,
ונמצא שם שמים מתחלל.
ו. עיר שישאל גוים דרין בה, ומחצה גוים ומחצה
ישראל, ומצא בה אבדה - נוטל ומכריז; ואם בא ישראל
ונתן סימניה, חייב להחזיר.
ז. היה רב העיר גוים - אם מצא במקום מן העיר שרוב
המצויים שם ישראל, חייב להכריז. אבל אם מצא בפרטיה
[דרך גדולה] ופלטיה [רחבה] גדולים כבתי כנסיות וכבתי
מדרשות שהגוים מצויין שם תמיד [כשומרים], ובכל מקום
שהרבים מצויין שם - הרי המציאה שלו, ואפלו בא ישראל
ונתן סימניה; שהרי נתיאש ממנה בשנפלה, מפני שהוא

ו. הִיָּה זֶה בֶּאֱכָר בְּכָד שֶׁל דְּבִשׁ וְזֶה בֶּאֱכָר בְּקִנְיָנִים רִיקָנִים, וְנִסְדָּקָה בְּדִבְשׁ, וְאָמַר לוֹ בְּעַל הַקִּנְיָנִים: 'אֵינִי מַצִּיל לָךְ דְּבִשׁ זֶה בְּקִנְיָנִי עַד שֶׁתֵּתֵן לִי חֲצִיו אוֹ שְׁלִישׁוֹ אוֹ כֶּף וְכֶף דִּנְרִין', וְקָבַל עָלָיו בְּעַל הַדְּבִשׁ וְאָמַר לוֹ 'הֵן' - הָרִי זֶה צָחַק בּוֹ (הַעֲרִים עָלָיו), וְאֵינִי נֹתֵן לוֹ אֶלָּא שְׁכָרוֹ הָרָאוּ לוֹ; שֶׁהָרִי לֹא הִפְסִידוֹ כְּלוּם.

ז. וְכֵן מִי שֶׁבָּרַח מִבֵּית הָאֲסוּרִים, וְהִיָּתָה מַעֲבֶרֶת [רַפְּטוּדָה] לִפְנָיו, וְאָמַר לוֹ: 'הַעֲבִירֵנִי, וְאֵינִי נֹתֵן לָךְ דִּנְר', וְהַעֲבִירוֹ - אֵין לוֹ אֶלָּא שְׁכָרוֹ הָרָאוּ לוֹ. וְאִם הָיָה צֵיד, וְאָמַר לוֹ: 'בִּטֹּל מַצוּדָתְךָ וְהַעֲבִירֵנִי' - נֹתֵן לוֹ מִה שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בְּזֶה.

ח. שִׁירָה שֶׁהִיָּתָה מִהֲלָכָת בְּמִדְבָּר, וְעָבַר עָלֶיהָ גִּיס [צַבָּא] וְטָרְפָה [שְׂטֵמָה] - אִם אֵינֶם יְכוּלִים לְהַצִּיל מִיָּדָם, וְעָמַד אֶחָד מֵהֶם וְהִצִּיל - הִצִּיל לְעַצְמוֹ; וְאִם יְכוּלִין הֵם לְהַצִּיל מִיָּדָם, וְקָדַם אֶחָד מֵהֶם וְהִצִּיל - אָף עַל פִּי שְׁאֵמַר 'לְעַצְמִי אֲנִי מַצִּיל', הִצִּיל לְאֶמְצָע [לְכָל אֶחָד אֶת שְׁלוֹ].

ט. הָיָה יְכוּלִין לְהַצִּיל עַל יְדֵי הַדָּחֵק - כָּל הַמַּצִּיל, מַצִּיל לְאֶמְצָע; אֶלָּא אִם בֶּן אָמַר 'לְעַצְמִי אֲנִי מַצִּיל', הָרִי זֶה מַצִּיל לְעַצְמוֹ; שְׁכִינָן שֶׁשְׁמַעוּהוּ אוֹמֵר 'לְעַצְמִי אֲנִי מַצִּיל', הָיָה לָהֶם לְדָחֵק עֲצָמָם וְלַהֲצִיל, וְכִינָן שֶׁיִּשְׁבּוּ וְלֹא הִצִּילוּ - הָרִי נִתְאַשּׁוּ מִן הַכָּל.

י. הָיָה שְׁנֵי שְׂתַפִּין, וְהִצִּיל אֶחָד מֵהֶם - הִצִּיל לְאֶמְצָע [לְשִׁנְיָה]; וְאִם אָמַר: 'לְעַצְמִי אֲנִי מַצִּיל' - הָרִי זֶה חָלַק מִחֲבֵרוֹ, וְהִצִּיל לְעַצְמוֹ. וְכֵן הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לְהַצִּיל - כָּל שִׁנְיָל, הָרִי הוּא לַמְשַׁכִּיר; וְאִם אָמַר: 'לְעַצְמִי אֲנִי מַצִּיל' - הָרִי חֲזַר בּוֹ מִן הַשְׁכִּירוֹת, וְכָל שִׁנְיָל אַחֵר שְׁאֵמַר בֶּן, הָרִי הוּא שְׁלוֹ.

יא. שִׁירָה שֶׁחָנַת בְּמִדְבָּר, וְעָמַד עָלֶיהָ גִּיס לְטָרְפָה, וּפָסְקוּ עִם הַגִּיס מִמּוֹן, וְנִתְּנוּ לוֹ - מִחֲשָׁבִין לִפִּי מִמּוֹנָם, וְאֵין מִחֲשָׁבִין לִפִּי נִפְשוֹת. וְאִם שְׁכָרוֹ תִּיר לִפְנֵיהֶם לְהוֹדִיעֵם הַדֶּרֶךְ, מִחֲשָׁבִין שְׁכָרוֹ לִפִּי מִמּוֹן וּלִפִּי נִפְשוֹת. וְאִל יִשְׁנוּ מִמֶּנְהָ הַחֲמִירִים.

יב. רִשְׁאִין הַחֲמִירִים לְהִתְנוּת בִּינֵיהֶן: 'כָּל מִי שֶׁתֵּאֱבָד מִמֶּנּוּ חֲמוֹר מִבְּנֵי הַשִּׁירָה, מַעֲמִידִין לוֹ חֲמוֹר אַחֲרָת'; וְאִם פָּשַׁע בָּהּ הוּא וְאֶבְדָּה, אֵינֶן חֲבִיבִין לְהַעֲמִיד לוֹ.

יג. אֶבְדָּה חֲמוֹרוֹ, וְאָמַר: 'תֵּנוּ לִי דָמִיָּה, וְאֵינִי רוֹצֵה לָקַח חֲמוֹר, וְהָרִינִי שׁוֹמֵר עִמָּכֶם' - אֵין שׁוֹמֵעִין לוֹ, אֶלָּא מַעֲמִידִין לוֹ חֲמוֹר אַחֲרָת כְּדִי שִׁיָּזֹר עֲצָמוֹ וְיִשְׁמַר בְּהֻמָּתוֹ. וְאֶפְלוּ הִיָּתָה לוֹ בְּהֻמָּה אַחֲרָת בְּשִׁירָה, אֵינִי דוֹמָה שׁוֹמֵר אַחֲת לְשׁוֹמֵר שְׂתִים.

יד. סְפִינָה שֶׁהִיָּתָה מִהֲלָכָת בַּיָּם, וְעָמַד עָלֶיהָ נַחֲשׁוֹל [גָּל] לְטַבְעָה, וְהִקְלוּ מִמֶּשָׁאָה - מִחֲשָׁבִין לִפִּי מִשְׁאוֹ, וְאֵין מִחֲשָׁבִין לִפִּי מִמּוֹן. וְאִל יִשְׁנוּ מִמֶּנְהָ הַסְּפִינִים.

טו. רִשְׁאִין הַסְּפִינִים לְהִתְנוּת בִּינֵיהֶם: 'כָּל מִי שֶׁתֵּאֱבָד לוֹ סְפִינָה, מַעֲמִידִים לוֹ סְפִינָה אַחֲרָת'; פָּשַׁע בָּהּ וְאֶבְדָּה, אוֹ שֶׁפָּרַשׁ לְמָקוֹם שֶׁאֵין הַסְּפִינִים הוֹלְכוֹת בּוֹ בְּאוֹתוֹ הַזֶּמֶן - אֵינֶן חֲבִיבִין לְהַעֲמִיד לוֹ.

יז. הַהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר, וְעוֹשֶׂה לִפְנֵים מִשׁוּרַת הַדִּין - מַחְזִיר אֶת הָאֶבְדָּה בְּכָל מָקוֹם, וְאָף עַל פִּי שְׁאֵינָה לִפִּי כְבוֹדוֹ.

יח. כִּתְּן שְׂרָאָה הָאֶבְדָּה בְּבֵית הַקְּבֵרוֹת - אֵינִי מַטְמָא לְהַחְזִירָה; שֶׁבַעֲת שְׂמָקִים מַצּוֹת עֲשֶׂה שֶׁל הַשֵּׁב אֶבְדָּה, מְבַטֵּל עֲשֶׂה שֶׁל "קִדְשִׁים יְהִי", וְעוֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁל "לֹא יִטְמָא בְּעַל בְּעַמִּיר", וְאֵין עֲשֶׂה דוֹחָה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה וְעֲשֶׂה.

יט. רָאָה אֶת הָאֶבְדָּה, וְאָמַר לוֹ אֲבִיו: 'אֵל תַּחְזִירָה' - יַחְזִיר, וְאֵל יִקָּבַל מִמֶּנּוּ; שְׁאֵם יִקָּבַל מֵאֲבִיו, נִמְצָא בַעֲת שְׂמָקִים מַצּוֹת עֲשֶׂה שֶׁל "כְּבֹד אֶת אָבִיךָ", בִּטֹּל מַצּוֹת עֲשֶׂה שֶׁל "הַשֵּׁב תְּשִׁיבֵם", וְעָבַר עַל "לֹא תוֹכֵל לְהַתְעַלֵּם".

כ. הַרוֹאֶה מִים שׁוֹטְפִין וְיָבֵאִין לְהַשְׁחִית בְּגִזָּן חֲבֵרוֹ, אוֹ לְהַשְׁחִית שְׂדֵהוּ - חֲבִיב לְגִדֵּר בִּפְנֵיהֶן וּלְמַנְעָם, שְׁנֹאֲמַר: "לְכָל אֶבְדָּת אַחִיד", לְרַבּוֹת אֶבְדָּת קִרְקַעוֹ.

פָּרָק יב

א. מִי שֶׁאֶבְדָּה לוֹ אֶבְדָּה, וּפָגַע בְּאֶבְדָּתוֹ וְאֶבְדָּת חֲבֵרוֹ - אִם יְכוּל לְהַחְזִיר אֶת שְׂתִיָּהֶן, חֲבִיב לְהַחְזִיר שְׂתִיָּהֶן. וְאִם אֵינִי יְכוּל לְהַחְזִיר אֶלָּא אַחַת מֵהֶן - אֶבְדָּתוֹ קוֹדֶמֶת, וְאֶפְלוּ לְאֶבְדָּת אֲבִיו אוֹ רֵבּוֹ; שְׁלוֹ קוֹדֶם לְכָל אֶדָם.

ב. פָּגַע בְּאֶבְדָּת רֵבּוֹ עִם אֶבְדָּת אֲבִיו - אִם הָיָה אֲבִיו שְׁקוֹל [בְּתוֹרָתוֹ] כְּגִנֵּד רֵבּוֹ, שֶׁל אֲבִיו קוֹדֶמֶת; וְאִם לֹא, שֶׁל רֵבּוֹ קוֹדֶמֶת; וְהוּא שְׂתִיָּהֶן רֵבּוֹ מִבְּהֵקָה, שָׂרַב חֲכָמָתוֹ שֶׁל תּוֹרָה מִמֶּנּוּ.

ג. הֵנִיחַ אֶבְדָּתוֹ, וְהַחְזִיר אֶבְדָּת חֲבֵרוֹ - אֵין לוֹ אֶלָּא שְׁכָרוֹ הָרָאוּ לוֹ [עַל טְרַחְתּוֹ]. כִּיּוֹד? שְׂטָף נִהָר חֲמוֹרוֹ וְחֲמוֹר חֲבֵרוֹ, שְׁלוֹ יָפָה מִנָּה וְשֶׁל חֲבֵרוֹ מֵאֲתִים - הֵנִיחַ אֶת שְׁלוֹ, וְהִצִּיל אֶת שֶׁל חֲבֵרוֹ - אֵין לוֹ אֶלָּא שְׁכָרוֹ הָרָאוּ לוֹ. וְאִם אָמַר לוֹ: 'אֲצִיל אֶת שְׁלִיךְ, וְאַתָּה נֹתֵן לִי דָמִי שְׁלִי', אוֹ שֶׁהִתְנָה בִּפְנֵי בֵית דִּין - חֲבִיב לִתֵּן לוֹ דָמִי שְׁלוֹ. וְאָף עַל פִּי שֶׁעָלָה חֲמוֹר שְׁלוֹ מֵאֲלִיו - הוֹאִיל וְלֹא נִתְעַסַּק בּוֹ, זָכָה בְּמָה שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ.

ד. יָרַד לְהַצִּיל וְלֹא הִצִּיל - אֵין לוֹ אֶלָּא שְׁכָרוֹ הָרָאוּ לוֹ. וְכֵן אִם הָיָה עוֹסֵק בְּמִלְאָכָה, וּבִטֹּל מִמְּלָאכָתוֹ שִׁשְׁנוֹ דִּנְר, וְהַחְזִיר אֶבְדָּה שִׁשְׁנוֹ מֵאָה דִּנְרִין - לֹא יֵאמַר לוֹ: 'תֵּן לִי דִנְר שֶׁהִפְסַדְתִּי', אֶלָּא נֹתֵן לוֹ שְׁכָרוֹ כְּפּוֹעֵל בִּטֹּל שֶׁיְבַטֵּל מֵאוֹתָהּ מִלְאָכָה שֶׁהִיָּה עוֹסֵק בָּהּ. וְאִם הִתְנָה עִם הַבְּעָלִים אוֹ בִּפְנֵי בֵית דִּין שֶׁיִּטֹּל מִה שֶׁהִפְסִיד, וְהִרְשׁוּהוּ - הָרִי זֶה נּוֹטֵל. וְאִם אֵין שֵׁם בְּעָלִים וְלֹא בֵית דִּין, שְׁלוֹ קוֹדֶם.

ה. וְכֵן שְׁנֵים שֶׁהָיוּ בָּאִים בְּדֶרֶךְ, זֶה בְּחִבָּתִּי שֶׁל יֵזֶן זֶה בְּכָד שֶׁל דְּבִשׁ, וְנִסְדָּקָה הַכָּד שֶׁל דְּבִשׁ, וְקָדַם שִׁישְׁפָּף הַדְּבִשׁ לְאֶרֶץ, שֶׁפָּף זֶה אֶת יְיָנוּ וְהִצִּיל אֶת הַדְּבִשׁ לְתוֹךְ הַחִבָּתִּי - אֵין לוֹ אֶלָּא שְׁכָרוֹ הָרָאוּ לוֹ [עַל טְרַחְתּוֹ]; וְאִם אָמַר: 'אֲצִיל אֶת שְׁלִיךְ, וְאַתָּה נֹתֵן לִי דָמִי שְׁלִי', אוֹ שֶׁהִתְנָה בִּפְנֵי בֵית דִּין - הָרִי זֶה חֲבִיב לִתֵּן לוֹ. וְאִם נִשְׁפָּף הַדְּבִשׁ לְאֶרֶץ - הָרִי זֶה הִפְקַר; וְכָל הַמַּצִּיל, לְעַצְמוֹ מַצִּיל.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"ט כ"ה מרחשון ה'תשע"ג

יום ראשון י"ט מרחשון ה'תשע"ג

הלכות יבום וחליצה

פרק ג

- א. האומר: 'זה בני', או שאמר: 'יש לי בנים' - הרי זה נאמן, ופטר את אשתו מן החליצה ומן היבום [כשימות].
- ב. אומר: 'זה אחי', או שאמר: 'יש לי אחים' - אינו נאמן לאסור את אשתו ולהניחה זקוקה ליבם; שהרי זה מתכונן לאסרה לאחר מותו.
- ג. היה מחזק שיש לו אחים, ואמר בשעת מיתתו: 'אין לי אחים' - אינו נאמן; וכן אם אמר על מי שהחזק אחיו: 'אין זה אחי' - אינו נאמן. לא היה מחזק באחים, ויצא עליה קול שיש שם עדים שיעידו שיש לבעלה אחים, והעדים במדינה אחת - אפלו אמר הוא בשעת מיתתו: 'אין לי אח' - הרי זו חוששת, ומתמיה עד שיבואו העדים שאמרו [עליהם שהם יודעים] וישאלו [יחקרו אותם].
- ד. מי שזנה עם אשה, בין פנויה בין אשת איש, ונתעברה, ואמר: 'זה העבר ממני הוא', ואפלו היא מודה לו - אף על פי שהוא בנו לענין ירשה - הרי זה ספק לענין יבום; כשם שזנת עמו, כך זנת עם אחר, ומאין יודע הדבר שזנה בנו ודאי, ודאי אין לו חזקה? אלא לעולם ספק הוא, ולהחמיר דנין בו - וחולצת, ולא מתיר.
- ה. נאמן עד אחד להעיד ליבמה שמת בעלה, ומתיר על פיו; או שמת יבמה, או שנפגל בעלה בו, להתירה לזר. ואפלו עבד, או אשה, או גוי מסית לפי תמו [ללא כוונת עדות] - מעיד במיתת היבם, כמו שמעיד לאשת איש להתירה, כמו שבארנו בהלכות גרושין.
- ו. וחקמנו הנשים שאין מעידות זו לזו שמת בעלה, כך אין מעידין לה שמת יבמה; ודין עדות זו כדין אותה עדות, לענין עדים שמכחישין זה את זה במיתת היבם, ולכל דבר. ז. שתי יבמות [הנשואות לשני אחים] שבאו ממדינת היבם, זו אומרת: 'מת בעלי', וזו אומרת: 'מת בעלי' - זו אסורה [לזר] מפני בעלה של זו [שהיא זקוקתו], וזו אסורה מפני בעלה של זו; שאין יבמתה נאמנת להעיד לה שמת יבמה, כמו שבארנו.
- ח. היה לאחת מהן עד שמת בעלה - זו שיש לה העד, עומדת באסורה; שאינה אסורה מפני בעלה, אלא מפני יבמה. וזו שאין לה עד, מתרת; שהרי העד העיד שמת יבמה, והיא נאמנת לומר 'מת בעלי'.
- ט. לזו בנים ולזו אין בנים - זו שיש לה בנים, מתרת; ושאין לה בנים, אסורה. היה להן יבם אחר כאן, הרי זה יבםם לשתייהן.

- י. מת זה היבם שביבם אותן - אסורות להנשא לזר, כשהיו בתחלה. נתיבמו ונתגרשו, הרי אלו מתרות לזר.
- יא. אף על פי שהאשה נאמנת לומר 'מת בעלי', ונתנשא או תתיבם - אין היבמה נאמנת לומר 'מת יבמי', שתנשא לזר; הואיל והוא אסור לאו, שמא יהיה קל בעיניה. וכן אין היבם נאמן לומר 'מת אחי', שביבם את אשתו - שמא עניו נתן בה. ואין האשה נאמנת לומר 'מתה אחותי', שתפגס לביתה, ואין האיש נאמן לומר 'מתה אשתי', שישא את אחותה - עד שיעידו שני עדים שמתה אחותה, ואחר כך תפגס לביתה; שלא האמינו עד אחד אלא משום התרת עגונה, כמו שבארנו.
- יב. לפיכך, האשה שהלכה היא ובעלה ויבמה למדינת היבם, ובאה ואמרה: 'מת בעלי ואחר כך מת יבמי', או שאמרה: 'מת יבמי ואחר כך מת בעלי' - הרי זו אינה נאמנת. אבל אם הלכה היא ובעלה בלבד, ובאה ואמרה: 'נתן לי יבם [נוול לבעלי אח] במדינת היבם ונת' - בין שאמרה 'מת היבם ואחר כך מת בעלי', בין שאמרה 'מת בעלי ואחר כך מת היבם שנפגל לי' - הרי זו נאמנת, שהפה שאסור הוא הפה שהתיר.
- יג. האשה שהלכה היא ובעלה ויבמה למדינת היבם, ובאה ואמרה: 'מת בעלי ואחר כך מת בני' - נאמנת, שהרי היתה בחזקת התר לזר [שהרי יש לו בן]. אמרה: 'מת בני ואחר כך מת בעלי' - אינה נאמנת להתיבם; וחוששין לדבריה, וחולצת ולא מתיר.
- יד. הלכה היא ובעלה בלבד, ובאה ואמרה: 'נתן [נוול] לי בן במדינת היבם ונת', ואחר כך מת בעלי' - נאמנת ומתיר, שהרי היתה בחזקת התר ליבמה בעת שהלכה. אמרה: 'מת בעלי ואחר כך מת הבן שנפגל לי' - אינה נאמנת לפטר עצמה מן היבום ומן החליצה; וחוששין לדבריה, וחולצת ולא מתיר.
- טו. במה דברים אמורים? בשהיתה פסולה לכהנה מתחלה, כגון שהיתה גרושה או חללה [פסולה לכהונה], או שאמרה: 'במערה היינו כשמתו' [ולא ידוע מי מת ראשון]. אבל אם אין הדבר כן, אינה חולצת - שמא תחליץ, ויבואו עדים ויעידו שהדבר כמו שאמרה והבעל מת תחלה, ונמצאת חליצה זו אינה פלוס, ונתנשא לכהן, ויראה הרואה אותה שחלצה ונשאת לכהן, וידמה שהחלוצה מתרת לכהנה, והוא אינו יודע בעדים שבאו; לפיכך לא תחליץ ולא תתיבם, אלא תשאר בחזקת זקוקה כשיצאת, עד שיבואו עדים.
- טז. וכן אשה שהלך בעלה וצרתה [אשתו השנייה] למדינת היבם, ויבאו ואמרו לה: 'מת בעלך' - הרי זו לא תחליץ ולא תתיבם לעולם, עד שיעידו אם ילדה צרתה או לא ילדה. ולמה לא תחליץ אחר תשעה חדשים ממיתת הבעל,

ה. והחליצה ביום, ולא בלילה, ובפני שלשה שיודעין
להקרות כשורה. ואם אחד מן השלשה גר - פסול, ואפלו
היה אביו גר ואמו ישראלית; עד שיהיה אביו ואמו
מישראל. ומצותה [לכתחילה] בחמשה, כדי לפרסם הדבר;
ואותן השנים, אפלו היו עמי הארץ.
ו. כיצד חולצין? מביאין לו מנעל של עור שיש לו עקב,
ואינו תפור בפשתן; ולובשו בזמין, וקושר רצועותיו על
רגלו; ועומד הוא והיא בבית דין, ומקרינ ליבמה בלשון
הקדש: "מאן יבמי וגו'", ואחר כך מקרינ ליבם: "לא
חפצתי לקחתה"; ונועץ רגלו בארץ, והיא יושבת ופושטת
ידה בבית דין, ומתרת רצועות המנעל מעל רגלו, וחולצת
המנעל ומשלכת אותו לארץ; ומשישט רב העקב, התרה
היבמה לזר.
ז. ואחר כך עומדת ויורקת בארץ כנגד פניו, רק הנראה
לדינין - שמצות חליצה שיהיו שניהן עומדין בשעת קריאה
ובשעת ריקה; וצריכין הדינין לראות הרק יוצא מפיה.
ואחר כך מקרינ לה: "ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את
בית אחיו, ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל".
ח. הכל בלשון הקדש, שנאמר: "ככה" - בלשון הזה; וכל
היושבין שם עונין אחריה: 'חלוץ הנעל, חלוץ הנעל, חלוץ
הנעל', שלשה פעמים. וצריך שתתפונ היבמה שתחליץ לו,
ויתפונ הוא שיחליץ לה; ויעשו מעשים אלו לשמן ולשם
מצוות חליצה. והסומה אינו חולץ, שנאמר: "וירקה
בפניו"; ואין זה רואה הרק.
ט. נמצא סדר חליצה כך הוא: קוראה היא תחלה: "מאן
יבמי להקים לאחיו שם בישראל, לא אבה יבמי"; ואחר כך
קורא הוא: "לא חפצתי לקחתה"; ואחר כך תחליץ, ואחר
כך תרק; ואחר כך תקרא: "ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה
את בית אחיו, ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל".
י. ואין הסדר מעכב, אלא אם לא קראה בתחלה לא היא
ולא הוא, או שרקקה ואחר כך חלצה, או שקראה ואחר
כך רקקה - חליצתה כשרה.
יא. ולמה לא תחזר ותרק על הסדר? שמה יאמרו: 'ריקקה
לבדה אינה כלום, ואינה פוסלת מן האחין' [והרי היא
פוסלת, כדלהלן].
יב. חלצה בלבד, ולא קראה ולא רקקה - חליצתה כשרה;
ואין צריך לומר, שחלצה וקראה ולא רקקה, או שחלצה
ורקקה ולא קראה - שחליצתה כשרה.
יג. במה דברים אמורים? בשיהיו יכולין לדבר, והרי הם
ראויין לקרות. אבל אלמת או אלם, אינן חולצין; ואם
חלצו, חליצתן פסולה; ואינן כחרש או חרש שחלצו,
שלא עשו כלום - לפי שהחרש והחרשת אינן בני דעת.
יד. רקקה בלבד, או שרקקה וקראה ולא חלצה - הרי זו
בחליצה פסולה. קראה היא והוא, ולא חלצה ולא רקקה -
לא עשה כלום, שנאמר: "ככה יעשה לאיש" - המעשה
שהוא החליצה והריקקה, היא שמועיל; אבל הקריאה אינה
מעכבת ואינה מועלת.

ותהיה מתרת לזר על כל פנים, שאם ילדה צרתה, הרי
נפטרה זו, ואם לא ילדה, הרי נחלצה? גזירה, שמה יודע
אחר החליצה שילדה צרתה ולד של קימא, ונמצאת זו
שאינה חליצה, ותנשא לכהן אחר שנחלצה, ויאמר הרווא
שלא ידע בעדים שבאו, שהחלוצה מתרת לכהן, ויעיד
שראה אותה נשאת לכהנה על פי בית דין. לפיכך אם
היתה אסורה לכהנה מתחלתה - הרי זו חולצת לאחר
תשעה, ותנשא לזר. אבל זו הצרה שהיתה עם בעלה
כשמת - תמתין תשעים יום כשאר היבמות, ותחליץ או
תתיבם; ולא תחוש לצרתה שבמדינה האחרת, הואיל ולא
היה בעלה עמה במדינה.
יז. האשה שמת בעלה, והיתה לה חמות במדינת הים -
אינה חוששת שמה ילדה חמותה וכבר נתן [נולד] לה יבם
במדינה אחרת; שלא גזרו בדרך זה, אלא נעמיד אותה
על חזקתה, והרי היא מתרת. והוא הדין לאשה שמת
בעלה, והיה לו בן במדינה אחרת - הרי זו מתרת לזר;
ואין חוששין שמה מת הבן, אלא העמד אותה על חזקתה.
יח. יצאת חמותה מעברת - הרי זו חוששת, ולא תנשא
לזר עד שתדע מה היה סוף עבור חמותה, שמה נולד לה
יבם קדם מיתת הבעל.
יט. האשה שהלך בעלה ובנה למדינת הים, ובאו ואמרו
לה: 'מת בעלך ואחר כך מת בנך', ונשאת, ואחר כך נודע
שתלופ היו הדברים - תצא, והולד כשור; אמרו לה: 'מת
בנך ואחר כך מת בעלך', ונתבכמה, ואחר כך נודע שתלופ
היו הדברים - תצא, והולד שנולד לפני השמועה או לאחר
השמועה ממזר.

יום שני כ' מרחשון ה'תשע"ג

פרק ד

א. כיצד מצות חליצה? היבמה הולכת אחר יבמה למקום
שהוא שם, ובאה לדינין, והם קוראין לו, ונותנין לו עצה
ההוגנת [ראויה] לו ולה. אם עצה טובה ליבם [שמחתימים
הם זל"ז], יועצין אותו ליבם; ואם עצה טובה לחליץ - בגון
שהיתה היא ילדה והוא זקן, או היא זקנה והוא ילד -
יועצין אותו לחליץ.
ב. וצריכין הדינין לקבוע מקום שישבו בו, ואחר כך תחליץ
שם בפניהם, שנאמר: "ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים"
וגו'. לא נועדו [סיכמו ביניהם] ולא קבעו מקום, אלא נקראו
נקרה [קרה מקרה], ונקרית היא והוא לפניהם, וחלצו -
חליצתה כשרה.
ג. ומלמדין אותה ואת היבם לקרות, עד שיהיו רגילין;
ותהיה יכולה לקרות "לא אבה" בנשימה אחת, ואחר כך
תאמר "יבמי" - כדי שלא יהיה משמע דבריה: 'אבה יבמי'.
ד. ומאחר שתהיה רגילה לקרות, אף על פי שלא קראת
בנשימה אחת, אין מקפידין על זה; אבל אם אינה יכולה,
מרגילין אותה עד שתדע.

47 שמויבין [מרבין] את הרק, והיה הרק זב מפיה - אינו
48 כלום, עד שיהיה הרק מעצמו [ויורקה].
49 כג. רקקה דם, או שהיה שותת מפיה - אינו כלום; אבל
50 אם מצצה ורקקה - כשר, שאי אפשר לדם שנמצץ בלא
51 צחצוחי [טיפות] רק. רקקה וקלטתו [אחזתו] הרוח קדם
52 שיגיע לכנגד פניו, כגון שהיתה [היבמה] ארבה [גבוהה]
53 והוא [היבם] קצר [נמוך] - אינו כלום; ואם אחר שהגיע
54 לנגד פניו - אף על פי שלא הגיע לארץ, כשר. וכן אם לא
55 ראו הדינין הרק כשיצא מפיה, כשר.
56 כד. חליצה מטעית, פסולה. ביצר? כגון שאמרו לו: 'חלץ
57 לה ובכך אתה כונסה', או שאמרו לו: 'חלץ לה, שזו מצנה
58 היא ואינה מפסדת עליך כלום, ואם רצית אחר כך ליבם
59 תיבם', וכיוצא בדברים אלו. אבל אם הטעוהו ואמרו לו:
60 'חלץ לה על מנת שתתן לה מאתים זוז', או על תנאי כך
61 וכך - אף על פי שלא נתנה ולא נתקנס התנאי, חליצתה
62 כשרה; והרי נתפון לחלץ לה.
63 כה. המוסר מודעא על החליצה [הצהיר לפני החליצה שהוא
64 אנוס], חליצתו פסולה; לפיכך ראוי לדינין לומר לו לבטל
65 המודעא, בדרך שעושין בגט. לחצוהו ישראל והכוחו עד
66 שחלץ - אם בדין עשו, חליצתו כשרה; ואם שלא בדין,
67 כגון שטעו או שהיו הדיוטות - חליצתו פסולה. ואם
68 הגויים אנסוהו מעצמן - אם היה הדין נותן שייחלץ,
69 חליצתו פסולה; ואם שלא בדין, אינה חליצה.
70 כו. כל מקום שאמרנו 'אינה חליצה', או 'לא עשה כלום',
71 או 'אינה כלום' - הרי היא כאלו לא נחלצה לו, ולא נאסרו
72 עליו קרובותיה, ולא נפסלה מן הפהנה, ומתרת להתיבם.
73 וכל מקום שאמרנו 'חליצתה פסולה' - נאסרו עליו
74 קרובותיה, ונפסלה מן הפהנה, ונאסרה על האחין, ואינה
75 מתניבמת; ואינה מתרת להנשא לזר עד שתחלץ חליצה
76 כשרה.
77 כז. עברה ונשאת - הרי זה חולץ לה חליצה כשרה, והיא
78 תחת בעלה; ואין מוציאין אותה מידו.
79 כח. יבמה שגדלה בין האחים, הרי זו מתרת להתיבם;
80 ואין חוששין לה שמה חלצה לאחד מהן בינו לבניה
81 ונפסלה עליה. אבל אם ראינוה שחלצה נעלו של אחד
82 מהן - נפסלה, שמה נתפנה לחליצה; וצריכה חליצה
83 כשרה להתירה לזר.
84 כט. גט חליצה שאנו כותבין - אינו אלא [תיעוד של]
85 מעשה בית דין, כדי שיהיה בידה ראיה שחלצה. ואין
86 הדינין חולצין אלא אם כן מכירין [שזו יבימתו]. לפיכך מי
87 שראו זאת שחלצה - כותבין לה גט חליצה, אף על פי
88 שאינן מכירין שזו היא אשת פלוני ושזה שחלץ לה אחיו;
89 שהרי הדינין שחלצה בפניהם הכירו זה, ואחר כך חלצה.
90 וזה הוא גסח גט חליצה שנהגו בו העם:
91 ל. "ביום פלוני, כך וכך לירח פלוני, שנת כך וכך למנן
92 פלוני למניאנא די רגילנא לממני ביה [למנין שאנו רגילים

1 טו. חלצה ורקקה וקראת, והן יושבין או מטין על צדיהן,
2 או שהיה שרוף הנעל קשור על שוקו מן הארפה [הבור]
3 ולמטה, או שחלצה בפני שלשה עמי הארץ שאינן יודעין
4 להקרות, וכן [יבם] הסומה שחלצה [לו היבמה] - חליצתו
5 כשרה.
6 טז. חלצה בלילה, או שחלצה בפני שנים, או בפני שלשה
7 ונמצא אחד מהן קרוב או פסול [לדון דיני ממונות], או
8 שהיה המנעל קשור למעלה מן הארפה, או שהתיר הוא
9 ושמטה היא, או שהתירה היא ושמט הוא, או שנתפנה
10 היא ולא נתפון הוא, או שנתפון הוא ולא נתפנה היא, וכן
11 קטנה שחלצה לגדול - חליצתה פסולה. וכן אם חלצה
12 בפני יחיד, ואפלו בינו לבניה, ובלילה - הרי זו חליצה
13 פסולה; אבל חרש שוטף וקטן שחלצו, וכן החולץ למי
14 שהיא פטורה מן החליצה ומן היבום - אינה חליצה.
15 יז. יבם שרגלו הימנית חתוכה, אינו חולץ בשמאל; ואם
16 חלצה מעל שמאלו, חליצתה פסולה. היתה רגלו עקומה
17 לאחור, או הפוכה על צדה, או שהיה מהלך על ראשי
18 אצבעות רגליו - הרי זה אינו חולץ, שהחולץ צריך לנעץ
19 עקבו בארץ, וזה אינו יכול; ואם חלצה למי שרגלו כך,
20 חליצתה פסולה.
21 יח. ויבמה שידה חתוכה - חולצת לכתחלה ואפלו
22 בשניה, שלא נאמר 'וחלצה בידה'. חלצה במנעל של בגד
23 [בד], אינה חליצה; אבל אם חלצה במנעל שאין לו עקב,
24 או שהיה תפור בפשתן, או שהיה מנעל של שער או של
25 סיב [חוטם מהצומח] או של שעם [עץ אלון] או של עץ, או
26 שהיה מנעל גדול שאינו יכול להלך בו, או קטן שאינו
27 חופה רב רגלו, או מנעל פרום [קרוע] שאינו חופה רב
28 הרגל, או נפתח [נקרעה סוליתו] שאין מקבל רב הרגל -
29 חליצתה פסולה.
30 יט. חלצה בסנדל של עץ ומחפה עור, או שהיתה קרקעיתו
31 עור וליחיו [צדדיו] של שער, או שחלצה סנדל של שמאל
32 מעל רגלו הימנית, או שלא היה המנעל שלו, או שהיה
33 המנעל גדול שיכול להלך בו, או קטן שחופה רב רגלו, או
34 נפרם שחופה רב הרגל, או נפתח שמקבל רב הרגל -
35 חליצתה כשרה.
36 כ. סנדל המסגר [נפרח בו צרעת והוסגר ע"י הכהן לבדוקו]
37 והמחלט [ננטא ע"י הכהן], ושל עבודה זרה שמניחין אותו
38 ברגלי הצורה [פסל] - לא תחלץ בו; ואם חלצה - חליצתה
39 כשרה, ואף על פי שהוא אסור בהנהגה. אבל סנדל של
40 תקרבת עבודה זרה [נמסר בהמה שהוקרבה לע"ז], ושל עיר
41 הנדחת, או שנעשה למת שיקבר בו - אם חלצה בו,
42 חליצתה פסולה; שהרי אינו עומד להלך בו.
43 כא. קרעה המנעל מעל רגלו, או ששרפתה, או שהיה
44 לבוש שני מנעלין וחלצה העליון - אף על פי שקרעה
45 התחתון עד שנתגלתה רגלו, הרי זו חליצה פסולה.
46 כב. יבמה שאכלה שום ונגרי [חרדל] וכיוצא בהן מדברים

מתוך מהדורת חזק

48 ונכון - נאמנין לומר: 'זה הוא פלוני וזה היא יבמתו',
49 וחולצין על פיהן; וכן בשאר צדיות של תורה, בין לעדות
50 ממון בין לעדות אסור - שזה דבר העשוי להגלות הוא;
51 ואפשר לידע אמתת הדבר שלא מפייהן, כענין שבארנו
52 בסוף הלכות גרושין. ואם רצה היכם ליבם - מקדש ומיבם
53 וכותב לה כתבה, כמו שהודענו. וזה הוא נסח כתבת יבמין
54 שנהגו בו העם:

55 **לב.** "ביום פלוני, כך וכך ליה פלוני, שנת כך וכך למנין
56 פלוני למניאנא די גילנא לממני ביה [בתאריך פלוני לחודש
57 פלוני למנין השנים שבו רגילים למנות], איך פלוני בן פלוני
58 אָתא לְקַדְמָנָא [פלוני בא לפנינו], וכן אָמַר לָנָא [וכך אמר
59 לנו]: 'דפלוני בן פלוני אחי דמן אבא שביב, וחי לרבנן
60 ולכל ישראל, ובר וברת ומורית ומחסין ומוקים שְמָא בישְרָאֵל
61 לא שְבִיב [לא הותיר אחריו בן ובת יורש ונוחל ומקים שם
62 בישראל], ושביב אָתָתָא הֵיִיא די שְמָא פְלוֹנִית בַּת פְלוֹנִי
63 [השאר אשה ושמה פלונית בת פלוני], וְחָאֲזִי לִי מִן אוֹרְתָא
64 לִיבומי יתָה [ואני ראוי לייבם אותה מדין תורה], כְּדִכְתִּיב
65 בְּסִפְר אוֹרְתָא דְמִשָּׁה יְבָמָה עָלֶיהָ. וְצִבִּיאָת פְלוֹנִית דָּא
66 וְאִתְּבַמַּת לְפִלוֹנִי בֶר פְלוֹנִי יְבָמָה לְאוֹקוּמִי שְמָא בִישְרָאֵל
67 וְהִסְכִּימָה פְלוֹנִית זו להתייבם ליבם פלוני בן פלוני כדי להקים
68 שם בישראל], כְּדִכְתִּיב 'וְהָיָה הַכֹּהֵן אֲשֶׁר תִּלְד יָקוֹם עַל שֵׁם
69 אָחִיו הַמֵּת וְלֹא יִמָּחָה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל'. וְכֵתֵב לָהּ פְלוֹנִי יְבָמָה
70 לְפִלוֹנִית יְבָמְתִּיהָ כִּסְף זִוְזִי מֵאֲמֵן דְּחָאֲזִי לָהּ [מאתיים זוז
71 הראויים לה] דִּהּוּ כְּתִיבִין לָהּ בְּכֻתְבָתָּהּ דְּכֵתֵב לָהּ בְּעִלָּה
72 קְדָמָהּ, וְאוֹסִיף לָהּ מִדִּילֶיהָ כָּךְ וְכָךְ. וְדָא גְדוּנָא דִּהֲנַעֲלַת
73 לִיהָ [וזהו הגדוניה שהכניסה לו] וְכֵן, כְּשֶׁאֵר טָפְסִי כְּתוּבָתָּה.
74 טָפְסָה כְּתוּבָתָּה:

75 **לג.** ביום פלוני ליה פלוני, שנת כך וכך למניאנא די
76 גילנא לממני ביה במאתא פלונית דעל נהרא פלוני מותבה,
77 איך פלוני בן פלוני אָמַר לָהּ לְפִלוֹנִית בַּת פְלוֹנִי בְּתוּלְתָא
78 כְּלָתָא: 'הָיִי לִי לְאֵנָתָה [היי לי לאשה] כְּדַת מִשָּׁה וְיִשְׂרָאֵל,
79 וְאֵנָא בְּמִמְרָא דְשְׁמִיא [במאמר ובעדות השם] אָפְלַח וְאָבִיר
80 [אעבוד ואכבד] וְאִסְבֵּר [ואכלכל] וְאִזְזוֹן וְאִפְרַנְס וְאִכְסִי
81 יְתִיכִי [אלבישה] כְּהִלְכַת גּוֹבְרִין יְהוּדָאִין דְּפִלְחִין וְיִמְיָקְרִין
82 וּמְסוֹבְרִין וְנִינִן וּמְפִרְנָסִין וּמְכַסִּין יְתָנִי וְשִׁיחִין בְּקִשּׁוּט [כמנהג
83 יהודים שמוקירים ומפרנסים ומלבישים נשותיהם באמונה],
84 וְיִהְיֶנָּא לִיכִי מוֹהֲרִי בְּתוּלִיכִי כִּסְף זִוְזִי מֵאֲמֵן דְּאִינוּן מְזוּזִי
85 כִּסְפָא טָבָא עֲשָׂרִין זִוְזִין וְחִמְשָׁה זִוְזִי [ואביא לך מזהר מאתיים
86 זוז כסף, ששוים לעשרים וחמשה זוזים מכסף טהור] דְּחָאֲזִי
87 לִיכִי [הראויים לך], וּמְזוּנִיכִי וּכְסוּתִיכִי וְסִיפּוֹתִיכִי וּמַעַל
88 עֲלִיכִי כְּאוֹרָח כָּל אֲרָעָא [ומזונותיך ומלבושך וסיפוקיך ולבוא
89 עלייך כדרך כל הארץ]. וְצִבִּיאָת כְּלָתָא פְלוֹנִית דָּא, וְהָתָּה לִיהָ
90 לְאֵנָתָה [ורצתה כלה פלונית להיות לו לאשה]. וְרָצָה וְהוֹסִיף
91 לָהּ תּוֹסֶפֶת עַל עֶקֶר כְּתוּבָתָּה עַד מִשְׁלָם כָּךְ וְכָךְ. וְדָא גְדוּנָא
92 דִּהֲנַעֲלַת לִיהָ כָּךְ וְכָךְ [וזה סכום הגדוניה שהכניסה לו], הַכֵּל
93 נִתְקַבֵּל חֲתָן זֶה וְכָא לִידֹ וְנַעֲשֶׂה בְרִשְׁתּוֹ, וְזָקָף הַכֵּל עַל

1 למנות בו] במקום פלוני, אָנְחָנָא דִּינִי דְּמִקְצָתָא חֲתִימִין
2 לְתַתָּא [ואנו הדיינים שמקצתינו חתומים למטה], בְּמוֹתֵב תְּלָתָא
3 כְּתָדָא הַיָּנָא יְתִבִּין בְּבִי דִינָא [במושב שלושה כאחד היינו
4 יושבים בבית דין], וְסִלִּיקַת לְקַדְמָנָא [ועלתה לפנינו] פְלוֹנִית
5 בַּת פְלוֹנִי אֲרָמֶלֶת [אלמנת] פְלוֹנִי, וְאִקְרִיבַת לְקַדְמָנָא גּוֹבְרָא
6 חַד דִּי שְׁמִיָּה [והביאה לפנינו אדם אחד ששמו] פְלוֹנִי בֶן
7 פְלוֹנִי, וְכֵן אָמַרָה לָנָא [לנו] פְלוֹנִית דָּא [זו]: 'פְלוֹנִי בֶר פְלוֹנִי
8 דָּנָא [זה] אָחוּהִי דְפְלוֹנִי מְאֹבְהִי הוּא דְהוּנָא נְסִיבָנָא לִיהָ,
9 וְשָׂבִיב [אחיו של פלוני מאבא, שהייתי נשואה לו ומת], וְחָיִי
10 לְרַבְּנָן וְלָכֵל יִשְׂרָאֵל שְׂבִיב [השאר], וְכֵר וְכֵרַת יֵרִית וּמַחְסִין
11 וּמוֹקִים שְׁמָא בִישְׂרָאֵל לֹא שְׂבִיב [ובן ובת יורש ומנחיל ומקים
12 שם בישראל לא השאיר], וְהָדִין פְלוֹנִי אָחוּהִי חָזִי לִיבּוּמִי יְתִי
13 [וזה פלוני אחיו ראוי לייבם אותי]. כְּעַן רַבְּנָן, אָמְרוּ לִיהָ, אִי
14 צָבִי לִיבּוּמִי יְתִי [כעת חכמים אימרו לו: אם רוצה היבם לייבם
15 אותי] - יִיבָם, וְאִי לֹא - יִטַּלַּע לִי קְדָמִיכּוֹן רַגְלִיהָ דִּימִינָא
16 וְאִשְׁרִי סִיגִיהָ מַעַל רַגְלִיהָ וְאִרוֹק בְּאַנְפּוּהִי [ואם לא, יצדד
17 לעברי לפניכם את רגלו הימנית ואתיר נעלו מעל רגלו, וארוק
18 בפניו]. וְאִשְׁתַּמּוּדְעוּהִי לְפִלוֹנִי דָּנָא, דְּאָחוּהִי דְפְלוֹנִי מִיְתָנָא
19 מְאֹבְהִי הוּא [ונתברר לנו שפלוני זה אחיו של פלוני המת
20 מאביו הוא], וְאִמְרָנָא לִיהָ: 'אִי צָבִית לִיבּוּמִי יְתָה - יִבָּם,
21 וְאִי לֹא - אִטַּלַּע לָהּ קְדָמָנָא רַגְלָהּ דִּימִינָא וְתִשְׁרִי סִינָה מַעַל
22 רַגְלָהּ וְתִרוֹק בְּאַנְפּוּ' [ואמרנו לו: אם רצונך לייבם אותה -
23 ייבם, ואם לא צדד לה לפנינו את רגלך הימנית ותתיר נעלך
24 מעל רגלך ותירוק בפניך]. וְעַנִּי וְאָמַר: 'לִית אָנָּא צָבִי לִיבּוּמִי
25 יְתָה' [וענה ואמר לנו אין אני רוצה לייבם אותה]. מִיָּד
26 אִקְרִינוּהָ לְפִלוֹנִית דָּא [מיד הקרינו לפלונית זו]: 'מֵאֵן יְבָמִי
27 לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בִישְׂרָאֵל לֹא אָבָה יְבָמִי'. וְאָף לְהָאִי
28 פְלוֹנִי אִקְרִינָא לִיהָ [וגם לפלוני זה הקרינו לו]: 'לֹא חֲפָצְתִּי
29 לְקַחְתָּהּ', וְאִטַּלַּע לָהּ רַגְלִיהָ דִּימִינָא וְשִׁרְתָּ סִיגִיהָ מַעַל
30 רַגְלִיהָ, וְרָקַת בְּאַנְפּוּהִי רֹקַא דְּאִיתְחָזִי לָנָא מִפּוּמָה עַל אֲרָעָא
31 [וצידד לה את רגלו הימנית, והתירה נעלו מעל רגלו, ורקקה
32 בפניו רוק הנראה לנו, מפיה על הארץ]. וְתוּב אִקְרִינוּהָ
33 [ושוב הקרינו לה]: 'כִּכָּה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִכְנֶה אֶת
34 בֵּית אָחִיו, וְנִקְרָא שְׁמוֹ בִישְׂרָאֵל בֵּית חִלּוּץ הַנָּעַל'. וְאִנְחָנָא
35 דִּינִי וְכֵל דִּהּוּ יְתִבִּין קְדָמָנָא עֲנִינָא כְּתָרָה [ואנו הדיינים, וכל
36 אלה שהיו יושבים לפנינו, ענינו אחריה]: 'חִלּוּץ הַנָּעַל, חִלּוּץ
37 הַנָּעַל, חִלּוּץ הַנָּעַל, תְּלָתָא זְמָנִי [שלוש פעמים]. וּמִדְּאִיתְעַבִּיד
38 עוֹבְדָא דָּא קְדָמָנָא, שְׁרִינוּהָ לְפִלוֹנִית דָּא לְמַהֲךְ לְהִתְנַסָּבָא
39 לְכָל מֵאֵן דְּתַצְבִּי, וְאִנְשׁ לֹא יִמָּחָא בִידָהּ מִן יוֹמָא דָּנָן וְלְעֵלָם
40 [ומשנעשה מעשה זה בפנינו, התרונה לפלונית זו לילך
41 ולהינשא לכל מי שתצצה, ואיש לא ימחה בידה מיום זה ועד
42 עולם]. וְכַעֲתִּי מִנְּנָא פְלוֹנִית דָּא גָּטָא דְּחִלְצוּתָא דָּא, וְכֵתֵבָנָא
43 וְיִהְיֶנָּא לָהּ לְזָכוּ [וביקשה מאיתנו פלונית זו גט חליצה זה,
44 וכתבנו ונתנו לה לזכות] כְּדַת מִשָּׁה וְיִשְׂרָאֵל."

45 **לא.** ומעדין עליו שלשה, או שנים מן השלשה, או שנים
46 שראו החליצה אף על פי שאינן הדיינים שחלצה בפניהם,
47 כמו שבארנו. ואפלו אשה, ואפלו עבד, או קטן שהוא מפיר

האחין, כמו שבארנו; וצריכה גט למאמרו [להפקיע
קידושין], וחליצה להתיירה לזר.
ו. המאמר שנפטר ליבמה תחלה, ולא קדמו דבר אחר, ולא
נעשה אחריו דבר אחר, אלא אם בעל אותה זה שנפטר לה
המאמר - הוא הנקרא 'מאמר פשר'. ואם קדמו גט או
חליצה, בין מיכם זה בין מיכם אחר, בין בה בין בצרתה,
וכן אם קדמתו בעילה בצרתה, בין ממנו בין מאחיו, או
שנעשה אחריו גט או חליצה, בין בה בין בצרתה, בין
ממנו בין מאחיו, או שבעל או נתן מאמר אחר לצרתה,
בין הוא בין אחיו, או שנפטר לה אחיו מאמר אחר או בעלה
- הרי זה נקרא 'מאמר פסול'; בין המאמר שקדמוהו
המעשים האלו, בין המאמר שנתאחרו אחריו.
ז. ביצד? נתן גט או חליץ ליבמתו, וחזר ונתן מאמר לה
או לצרתה, בין הוא בין אחיו, או שבא על יבמתו או נתן
לה מאמר, וחזר ונתן מאמר אחר לצרתה, בין הוא בין
אחיו, או שנפטר מאמר ליבמתו, וחזר אחיו ונתן לה מאמר
אחר או בעלה - הרי זה מאמר פסול, בין המאמר הראשון
בין המאמר האחרון.
ח. נמצאת למד, שהמאמר - בין שקדמו מאמר אחר, או
גט, או חליצה, או בעילה, בין שקדם המאמר לאחד מאלו
- הרי זה מאמר פסול; חוץ מן הנותן מאמר ובעל לבעלת
המאמר - שזו היא פה לכתה.
ט. הבעילה שבעל היבם את יבמתו תחלה, או אחר
מאמרו בה, ולא קדמה דבר אחר - נקראת 'בעילה כשרה'.
ואם קדמה מאמר מאחיו, או גט בין ממנו בין מאחיו, בין
בה בין בצרתה, או אם קדמה מאמר בצרתה, בין ממנו
בין מאחיו - הרי זו נקראת 'בעילה פסולה'.
י. החליצה שחולץ היבם ליבמתו תחלה, אם לא קדמה
דבר אחר - נקראת 'חליצה מעלה'. ואם קדמה גט או
מאמר, בין מיכם זה בין מאחיו, בין בה בין בצרתה - הרי
זו נקראת 'חליצה פחותה'.
יא. יבמות רבות הפאות מבית אחד [שהניח המת נשים
רבות], בין שנבעלה אחת מהן בעילה כשרה, או נחלצה
חליצה מעלה - התרו הכל, ונסתלקה זקת היבום [קשר
היבום] מעליהן. ואם נבעלה אחת מהן בעילה פסולה, או
נתן לה מאמר פסול - נאסרו כלן ליבום; וצריכה גט זו
שנבעלה או שנפטר לה המאמר, וצריכה אחת מהן חליצה
להתירן לזר, שאין זקת היבום מסתלקת בבעילה פסולה.
יב. נחלצה אחת מהן חליצה פחותה - התרה להנשא לזר,
זו שנחלצה. אבל צרתה אסורה עד שתחליץ גם היא, או עד
שיתלצו כל האחין לראשונה שנחלצה החליצה הפחותה,
שאין חליצה פחותה מסלקת זקת היבום מבית זה עד
שתחזר על כל האחין, או עד שתחליץ כל אחת מהן.
יג. כל יבמה שנבעלה ליבמה, בין בעילה כשרה בין
בעילה פסולה, ואפלו בעלה אחר שחליץ לה, בין הוא בין
אחיו, בין לשם אישות בין לשם יבמות, ואפלו בעל צרתה
אחר שבעל בעילה כשרה, בין הוא בין אחיו - הרי זו

עצמו במלכה ורשו [וחוב]. וכך אמר לנא מתנא דנן:
'אחריות כתבה דא כלה עקר ונדוניא ותוספת עם שאר תנאי
כתבה, קבלית עלי ועל ירתאי בתראי [קבלתי עלי ועל
יורשי אחירי] ועל כל שפר ארג [כל הנדאה נחמד] נכסין
וקננין דאית לי תחות [תחת] כל שמיא, דקניתי ודעתי אנא
למקני, מקרקעי ומטלטלי, מטלטלי אגב מקרקעי, בלהון
יהון אחראין וערבאין לכתבה דא כלה עקר ונדוניא ותוספת
נעיקר כתובה והתוספת והנדוניה, כולם יוכלון לאתפרעא
מנהון בחיי וביתר מותי ואפלו מגלימא דאכתפאי' [מגלימה
שעל כתפיו]. וקנינו מפלוני דנן [נעשה קנין] על כל מאי
דכתיב ומפרש לעיל קנן שלם דלא באסמכתא [הבטחה
סתמית] ודלא בטפסי דשטרי [לא כטופס מצוי חסר משמעות],
אלא כחמר חזק כל שטרי כתבות הנוהגות בישראל וכהגון
וכתקון רבותינו ז"ל. וחתמנו על שטר כתבה דא בזמן הנזכר
למעלה, והכל שריר ובריר וקיים.
לד. ואם היתה כתבת אלמנה, כותב 'פלונית ארמלתא'
[אלמנה פלונית]; ואם היתה כתבת גרושה, כותב 'פלונית
הגרושה' - כדי שלא יכשל בה כהן. וכותב: 'ויהבנא ליכי
מותרכי כסף וזוי מאה דאנינן מזוי כסף טבא תריסר וזוי
ופלג וזוי דחאזו ליכי'.
לה. כשכותבין גט יבמין או כתבת יבמין - משרטט [בקלף
קוים ישרים ל-] מקום הפסוקים; שאסור לכתב שלש תבות
בלא שרטוט. ויבמה שחלצה, מתרת להנשא ביום חליצתה,
שהרי אינה חולצת עד שתשלים תשעים יום [ממות בעלה].
יום שלישי כ"א מרחשון ה'תשע"ג
פרק ה
א. היבמה שנפטר לה היבם גט פרישות - פסלה [מלהתייבם
לזר] ופסל את צרותיה, עליו ועל שאר האחין; שהרי נעשה
כמי שחליץ לה. ואין הגט מועיל ביבמה אלא מדבריהן.
הואיל והגט מגרש אשת איש. וכל גט שפוסל אשתו מן
הכהנה, פוסל את יבמתו; ואינה נתרת לזר עד שיתחליץ לה.
ב. המאמר [קידושי היבם בכסף ובאמירת "הרי את וכו'"] - על
פי מאמר חכמים - אף על פי שאינו קונה ביבמה קנן גמור
[מהתורה], ואינה נעשית בו אשת איש גמורה [אלא בבאה,
אעפ"כ] - צריכה ממנו גט, ואינה נתרת לזר אלא בחליצה.
ג. ביצד? העושה מאמר ביבמתו ולא רצה לבעל [אלא
להוציאה] - צריך לכתב לה גט, שהרי נתקדשה לו, וצריך
לחליץ לה, כדי להתיירה לאחרים; שאין היבמה נתרת לזר
אלא אחר בעילת היבם או אחר חליצה; אבל הגט פוסלה
ליבום ואינו מתיירה לזר, והמאמר אינו קונה בה קנן גמור
כבעילה.
ד. נתן מאמר ליבמתו, וחזר ונתן גט למאמרו - מה שעשה
[המאמר], הרי בטלו, והתרה. ויראה לי, שלא התרה אלא
לאחיו; אבל זה שנפטר הגט, נאסרה עליו.
ה. נתן גט לזקתו ולא למאמרו - פסלה עליו ועל שאר

מאמר אחיו הגדול - פסלה על הגדול, כשני גדולים שעשו
מאמר אחד מאמר, כמו שבארנו.
כ. בן תשע שנים ויום אחד שקבא על יבמתו, וחזר אחיו
הגדול ובא עליה, או חלץ, או נתן גט לה או לצרתה - הרי
זה פסלה על הקטן; וכן אם חזר הקטן ובא על צרתה, או
בא אחיו האחר שהוא בן תשע שנים ויום אחד עליה או
על צרתה - נפסלה עליו, כדין מאמר ומאמר.
כא. בן תשע שנים ויום אחד שקבא על יבמתו, והגדיל ולא
בא עליה משהגדיל - צריכה גט, וחליצה; גט - מפני
ביאתו שהיא כמאמר; וחליצה - להתיירה לזר, שהרי לא
נבעלה בעילה שקונה קנן גמור. ואם בא עליה משהגדיל,
הרי זו צריכה גט בלבד.
כב. ואחד בן תשע שנים ויום אחד, ואחד בן עשרים שנה
שלא הביא שתי שערות [שדינו כקטן] ולא נולדו בו סימני
סרים [מיו עקר], כמו שבארנו בתחלת הספר.
כג. קטנה [יתומה שהישיאונה] שראויה למאן [דיה במיאון]
בבעלה כדי לבטל נישואיה, והתירשת - אף על פי שקדושי
שתייה מדברי סופרים כמו שבארנו - שני מיני קדושין הן:
קטנה - יש לה קדושין כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר,
וקדושיה תלויין [בספק] עד שתגדיל. והתירשת - תקנו לה
נשואין כדי שלא תשאר פנויה לעולם [וקידושה מדרבנן]
בלבד, לפיכך אם היו כל היבמות הבאות מבית אחד
קטנות או חרשות - ביאתה של אחת מהן פוטר את כלן.
כד. היתה אחת חרשת ואחת קטנה - אין ביאת אחת מהן
פוטר צרתה. וכיצד תקנות? מלמדין את הקטנה שתמאן,
וכונס את החרשת; ואם רצה לגרשה - כותב לה גט אחר
שיבוא עליה, ותתר לזר.
כה. היתה אחת פקחת ואחת חרשת - ביאת הפקחת או
חליצתה, פוטר את החרשת; ואין ביאת החרשת פוטר
את הפקחת, שאין קדושיה אלא מדבריהן. וכן גדולה וקטנה
- ביאת הגדולה או חליצתה פוטר את הקטנה, ואין ביאת
הקטנה פוטר את הגדולה.
כו. היו שתייה קטנות הראויות למאן, ובא היבם על אחת
מהן, וחזר ובא הוא או אחיו על השניה - לא פסל את
הראשונה; אבל מלמדין את השניה שתמאן, ויקים זה את
יבמתו הקטנה שנבעלה תחלה.
כז. וכן הדין בקטנה וחרשת, שבא היבם תחלה על הקטנה,
וחזר ובא הוא או אחיו על החרשת - לא פסל את הקטנה,
והחרשת צריכה גט; שביאת הקטנה מעלה מביאת
החרשת, שהקטנה ראויה לאחר זמן [כשתגדל תהיה]
מקודשת מדאורייתא; לפיכך יקיים הקטנה שנבעלה תחלה.
כח. בא היבם תחלה על החרשת, וחזר ובא הוא או אחיו
על הקטנה - פסל את החרשת; ומלמדין את הקטנה
שתמאן, והחרשת יוצאה בגט.
כט. היו אחת פקחת ואחת חרשת, בא היבם על הפקחת,
וחזר ובא הוא או אחיו על החרשת - לא פסל את הפקחת,
והחרשת צריכה גט. בא היבם על החרשת, וחזר הוא או

צריכה גט, שהרי נעשית אשת איש בבעילה. וכן כל יבמה
שנתן לה מאמר, בין מאמר כשר בין מאמר פסול - הרי זו
צריכה גט מפני המאמר, כמו שבארנו; ואחר כך יסור אסור
המאמר.
יד. כבר בארנו, שהגט אינו דוחה היבמה דחיה גמורה
[להתיירה לזר], וכן המאמר אינו קונה בה קנן גמור; אבל
הבעילה קונה קנן גמור, והחליצה דוחה אותה דחיה
גמורה. לפיכך גט אחר גט ביבמה, או מאמר אחר מאמר
[כדלהלן] - מועיל; אבל בעילה אחר בעילה, וחליצה אחר
חליצה - אין האחרונה מועלת כלום. וכן גט או חליצה
אחר הבעילה אינם כלום.
טו. כיצד? יבם שנתן גט ליבמתו, וחזר ונתן גט לצרתה -
הרי זה אסור בקרובות שתייה. וכן שני יבמין שנתנו שני
גטין ליבמה אחת זה אחר זה - הרי זו כגרושה לשניהן,
ושניהן אסורין בקרובותיה; ואחד מהן חולץ. וכן אם נתן
גט ליבמתו, ונתן אחיו גט לצרתה - כל אחד אסור
בקרובות זו שנתן לה הגט; וכן אם נתנו מאמר אחר מאמר,
כמו שבארנו. אבל היבם שחלץ ליבמתו, וחזר וחלץ
לצרתה בין הוא בין אחיו, וכן שני יבמין שחלצו זה אחר
זה ליבמה אחת - אין חליצה אחרונה כלום, ואין החולץ
אותה אסור בקרובותיה, שזה כחולץ לשאר הנשים שאין
לו עליה זקה.
טז. וכן הבעל יבמתו, וחזר בין הוא בין אחיו וחלץ לה
או לצרתה - אין חליצה זו כלום; וכן אם חזר אחיו ונתן
גט לה או לצרתה, אינו כלום. חזר אחיו ונתן לה מאמר,
או בעל - לא עשה כלום; מאחר שבעל אחיו תחלה, קנה
קנן גמור, ואין הקדושין תופסין באשת איש. אבל אם נתן
מאמר לצרתה, או בעל צרתה - צריכה גט, כמו שבארנו.
יז. שני יבמין שיבמו שתי יבמות הבאות מבית אחד [נשי
אח אחד], ולא נודע מי יבם תחלה - שניהן יוציאו בגט
ויתרו לזרים, ואסורות ליבמין. לפיכך, ראובן שהיה
בירושלים, ולו שתי נשים, אחת בעכו ואחת בצור, ושמעון
אחיו בעכו ולוי אחיו בצור, ושמעון שמת ראובן - הדין
נותן שלא יבם אחד מהן עד שידע מה עשה אחיו, שמא
קדם יבם. קדם אחד מהן יבם - אין מוציאין מידו, עד
שיודע שאחיו יבם תחלה. רצה האחד לחלץ קדם שיודע
מה עשה אחיו - אין מונעין אותו.
יח. יבם קטן בן תשע שנים ויום אחד - ביאתו כמאמר מן
הגדול, שאינו קנן גמור. ומאמר בן תשע שנים ויום אחד
- אם נתנו תחלה מועיל, והרי הוא פוסל בו על הגדול
[מלייבמה]; אבל אם נתנו בסוף, אינו כלום. וגטו וחליצתו
אינם כלום, בין בתחלה בין בסוף.
יט. כיצד? בן תשע שנים ויום אחד שקבא על יבמתו, או
שנתן לה מאמר תחלה - פסלה על שאר האחים. אבל אם
עשה הגדול מאמר ביבמתו, וחזר בן תשע שנים ויום אחד
ונתן לה או לצרתה מאמר - לא עשה כלום, ולא פסלה על
אחיו הגדול; חזר בן תשע ובא עליה או על צרתה אחר

וכן אשת החרש וזקנה ועקרה, הרי הן כשאר כל היבמות
- רצה חולץ, רצה מיבם; שזקנה ועקרה היתה להן שעת
הכשר.
ח. ואלו הן שהן פטורות מן החליצה ומן היבום: אשת
סריס חמה ואנדרוגינוס, ואשת השוטה, ואשת הקטן,
ואילונית [עקרה], ומי שהיא ערוה [קרובה], שנאמר: "ולא
ימחה שמו מישראל" - פרט לסריס חמה ואנדרוגינוס,
ששמן מחוי, הואיל ואין ראויין לולד מתחלת בריתן, הרי
הן כמין בפני עצמו. "והיה הבכור אשר תלד" - פרט
לאילונית, שאינה ראויה לולד מתחלת בריתה. "לא תהיה
אשת המת" - פרט לאשת שוטה וקטן, מפני שאין להן
אישות כלל. "ולקחה לו לאשה" - פרט לערוה, שאין לו
בה לקוחין.
ט. ביצד? יבמה שהיא ערוה על יבמה [יבם שלה], כגון
שהיתה אחות אשתו, או אמה, או בתה - הרי זו פטורה
מן החליצה ומן היבום, ואין לו עליה זקה כלל, שנאמר:
"ולקחה לו לאשה ויבמה" - מי שראויה ללקוחין וקדושין
תופסין בה, היא שהיא זקוקה ליבם.
י. היתה היבמה אסורה על יבמה אסור לאו, או אסור
עשה, או שהיתה שניה - הרי זו חולצת ולא מתבכמת.
ומפני מה צריכה חליצה? מפני שיש בה לקוחין; הואיל
וקדושין תופסין בהן, הרי הן זקוקות ליבם. ומן הדין היה
שיתבכמו, שהיבום מצות עשה, וכל מקום שאמה מוצא
עשה ולא תעשה, יבוא עשה ויחדה את לא תעשה; אבל
תבכמו גזרו, שלא יתבכמו חייב לאוין ולא שניות - גזרה
שמה יבוא עליה ביאה שניה, והרי ביאתה אסורה ואין שם
מצוה, שאין מצות עשה אלא ביאה ראשונה בלבד. לפיכך,
אם עבר ובעל יבמתו האסורה משום לאו או משום עשה,
ואין צריך לומר שניה [היינו ערוה מדרבנן] - הרי זה קנה
קנן גמור, ומוציאה בגט; והיא וכל צרותיה מתרות לזר,
שהרי נפטרה.
יא. יבמה שהיא אלמנה מן הנשואין, ובא עליה כהן גדול
- לא נפטרה צרתה, שאין עשה [מצות יבום] דוחה את לא
תעשה ועשה [איסור אלמנה לכה"ג], והואיל ולא קנה מן
התורה קנן גמור, לא התרה צרתה לזר עד שתחליץ.
יב. היתה היבמה ערוה על בעלה, כגון שעבר או טעה
ולקח אחותו מאביו, ונפלה לפני אחיו - אין זו [נחשבת]
אשתו [של המת], שאין קדושין תופסין בה, ואינה לא בת
יבום ולא בת חליצה; ואם היתה לה צרה, חולצת או
מתבכמת. ואם היתה זו שהיא ערוה על הבעל מתרת ליבם,
ונרצה היבם לשא אותה וליבם צרתה - הרשות בידו.
יג. היתה היבמה אסורה על בעלה משום לאו, או משום
עשה, או שהיתה שניה לבעל, ולא היתה אסורה על היבם
מצד מאלו הצדדים - הרי זו מתרת ליבם; חוץ ממחזיר
גרושתו משנשאת ומת - שהיא חולצת ולא מתבכמת. וכן
יבמה שהיא ספק ערוה על היבם, או ספק ערוה על בעלה
- הרי זו חולצת ולא מתבכמת. לפיכך, מי שקדש אשה

אחיו ובא על הפקחת - פסל את החרשת, והחרשת יוצאה
בגט, והפקחת בגט וחליצה.
ל. היו גדולה וקטנה, בא על הגדולה, וחרש הוא או אחיו
ובא על הקטנה - לא פסל את הגדולה; ומלמדין את
הקטנה שתמאן. בא על הקטנה, וחרש הוא או אחיו
על הגדולה - מלמדין את הקטנה שתמאן; ויקים הגדולה,
שבעילתה קונה קנן גמור.
יום רביעי כ"ב מרחשון ה'תשע"ג
פרק ו
א. יש אחים שהן ראויין ליבום או לחליצה; ויש אחים
שאין ראויין, לא ליבום ולא לחליצה, ואין להן זקה [קשר
ליבמה] כלל, אלא יבמתו מתרת לזר. ויש אחים שהן ראויין
לחליצה, ואין ראויין ליבום; ויש אחים שהן ראויין ליבום,
ואין ראויין לחליצה.
ב. ואלו שאין להן זקה כלל: סריס [מין עקר] חמה [מלידה]
ואנדרוגינוס [יש בו סימני זכרות ונקבות] - מפני שאין
ראויין לולד [להוליד], ולא היתה להן שעת הכשר.
ג. ואלו מיבמין ולא חולצין: החרש והשוטה והקטן, מפני
שאין בהן דעת לחליץ. וכשיבם החרש, אינו מוציא לעולם,
מפני שבעילתו עושה אותה אשת איש גמורה, ואין גרושיו
גרושין גמורין; וכן תשע שנים ויום אחד שיבם, אינו יכול
לגרש עד שיגדיל, כמו שבארנו.
ד. ואלו חולצין ולא מיבמין: הספקות - כגון שהיתה ספק
ערוה - ופצוע דבא [נפצעו ביצין] וחרות שפכה [נכרת גידו]
וכיוצא בהן ממיני הסרוס, והזקן ביותר שתשש כחו וכשל;
ואם בעל סריס [שנסתרס בידו] - אדם - קנה, שהרי היתה
להן שעת הכשר, ומוציא בגט, מפני שהוא אסור לבוא
בקהל. והטמטום [שארין בו לא סימני זכרות ולא נקבות] חולץ
ולא מיבם, מפני שהוא ספק; ואם נקרע [נותח] ונמצא זכר
- רצה חולץ, רצה מיבם. ושאר האחים - או חולצין או
מיבמין.
ה. יש יבמות שהן ראויות לחליצה או ליבום; ויש יבמות
שהן ראויות ליבום, לא לחליצה; ויש יבמות שהן ראויות
לחליצה, לא ליבום; ויש יבמות שאין ראויות לא לחליצה
ולא ליבום, ואין עליהן זקה כלל, ומתרות להנשא לזר.
ו. ואלו שמתבכמות ולא חולצות: החרשת והשוטה
והקטנה, לפי שאין בהן דעת לקרות ולהבין; ואם רצה
היבם לגרש את החרשת בגט אחר שיבעל אותה, הרי זה
מגרש.
ז. ואלו חולצות ולא מתבכמות - אסורי לאוין, והשניות,
ואסורי עשה, כמו שיתבאר. וכל אשה שהיא ספק מגרשת,
חולצת ולא מתבכמת - שמה יפגע [יכשל] בערוה, שאשת
אחיו שגרושה אסורה עליו משום ערוה. אבל מי שהיא
מקדשת לאחיו בספק קדושין - הרי היא כשאר כל
היבמות, וחולצת או מתבכמת; שאין כאן דבר לחוש לו.

1 בספק קדושין, ואחר כך מת אחיו שהיה נושא אחותה,
2 ונפלה לו ליבום שהיא ספק אחות אשתו - הרי זו חולצת
3 ולא מתבבמת; ומוציא את אשתו בגט מספק. ושתיהן
4 אסורות עליו: יבמות, מפני שהיא ספק ערוה; ואוסרות,
5 מפני שהיא ספק קרובת חלוצתו, שהיא בשניה, כמו
6 שבארנו.

7 יד. מי שמת אחיו והניח שתי נשים, האחת אסורה עליו
8 משום ערוה, והשניה אינה ערוה - כשם שהערוה פטורה
9 מן החליצה ומן היבום, כך צרתה פטורה; ולא נפלה לו
10 זקה על בית זה כלל, שנאמר: "אשר לא יבנה את בית
11 אחיו" - בית שיש לו לקוחין באיזו מהן שירצה, הוא שיש
12 לו עליו זקה; ובית שמקצתו אינו יכול לבנותו, שהרי אין
13 לו בו לקוחין - אינו בונה אפלו מקצתו שהוא מתר.
14 ונמצאת צרת הערוה ערוה עליו משום אשת אחיו - שהרי
15 אין לו עליה זקה.

16 טו. לפיכך ראובן שמת והניח שתי נשים, האחת ערוה על
17 שמעון ושתיהן ראיות ללוי - אין לשמעון זקה על בית
18 זה, והרי שתיהן תחת זקת לוי; יבם לוי האחת מהן שהיא
19 צרת ערוה של שמעון, והיתה לו אשה אחרת, ומת לוי
20 ונפלו שתיהן לפני שמעון - שתיהן פטורות מן החליצה
21 ומן היבום משמעון: האחת, מפני שהיתה צרת ערוה;
22 והשניה, מפני שהיא צרתה. וכן הדין בצרת צרתה עד סוף
23 העולם - שכל אשה שאין לו עליה זקה, באסור אשת אח
24 עומדת לעולם.

25 טז. וכן אשת אחיו שלא היה בעולמו [שנולד אחר שמת],
26 הואיל ואין לו עליה זקה - שנאמר: "כי ישובו אחים יחדיו",
27 עד שישובו שניהן בעולם. ואם לא היתה ביניהן ישיבה
28 בעולם - הרי זו ערוה עליו לעולם משום אשת אח, ופוטרת
29 צרתה.

30 יז. ביצר? ראובן שמת והניח אשה, ונפלה לפני שמעון,
31 ואחר שמת ראובן נולד לוי, בין שנולד קדם שיבם שמעון
32 אשת ראובן בין שנולד אחר שיבמה - הרי אשת ראובן
33 ערוה על לוי לעולם; לפיכך אם מת שמעון ונפלה זו
34 וצרתה לפני לוי - שתיהן פטורות מן החליצה ומן היבום.
35 יח. עשה שמעון מאמר [קידושי כסף כתקנת חכמים קודם
36 יבום] ביבמתו אשת ראובן, ומת קדם שיבם אותה - הרי
37 לוי חולץ לצרתה, ולא מיבם; שאין המאמר קונה ביבמה
38 קנן גמור, כמו שבארנו.

39 יט. אשה שזנת תחת בעלה ברצון ובעדים, ומת קדם
40 שיגרשנה, ונפלה לפני יבם - הרי היא פטורה מן החליצה
41 ומן היבום וכן צרתה, כאלו היתה ערוה על היבם; מפני
42 שטמאה כתובה בה בעריות, שנאמר: "והיא נטמאה". אבל
43 שוטה [שקניא לה בעלה שלא תיטת עס פלוני ונסתתה עימן]
44 שמת בעלה קדם שישקנה מי המרים [הבודקים אם זינתה],
45 או שאינה בת שתיה [כגון ארוסה] אלא בת גרושין - הרי
46 זו חולצת ולא מתבבמת; ואם היתה לה צרה - הרי צרתה
47 מתרת, וחולצת או מתבבמת.

48 כ. וכן שתי יבמות הבאות מבית אחד, שהיתה האחת מהן
49 שניה על היבם, או מחיבי לאוין, או מחיבי עשה, או
50 אילונית [עקרה] - הרי צרתה מתרת, וחולצת או מתבבמת.
51 אבל החולץ ליבמתו, והלכה אחות חלוצתו, או אמה,
52 וכיוצא בהן ונשאת לאחיו, ולו אשה אחרת, ומת ונפלו
53 שתיהן לפניו - כשם שקרובת חלוצתו אסורה עליו, כך
54 צרתה אסורה; והרי שתיהן בשניות לו, וחולצות ולא
55 מתבבמות. ומפני מה אסור צרת קרובת חלוצתו? מפני
56 שמתחלפת בצרת חלוצתו [ויאמר צרת חלוצתו נשא].

57 כא. שתי יבמות הבאות מבית אחד, שהאחת מהן ערוה
58 על היבם, והרי הערוה אילנית - צרתה מתרת, וחולצת או
59 מתבבמת: הואיל והאילנית אינה בת יבום - הרי זו כמו
60 שאינה, ונפלה זקתו על צרתה בלבד. וכן אם גרש אחיו
61 את הערוה או מאנה בו [שהיתה קטנה, שדי לה במיאון לבטל
62 נישואיה] קדם שימות, או שמתה בחיי בעלה, ואחר כך מת
63 אחיו - הרי צרתה מתרת, וחולצת או מתבבמת; ואין
64 אומרים: 'הואיל ונעשית צרה לערוה שעשה אחת, תאסר
65 לעולם', שאין הצרה אסורה, עד שתהיה צרת ערוה בשעת
66 נפילה ליבום.

67 כב. היתה זו שהיא ערוה על היבם מקדשת לאחיו שמת
68 בספק, או מגרשת ממנו בספק, או שהיתה [הערוה] קטנה
69 הראויה למאן ולא מאנה באחיו בחייו, אף על פי שמאנה
70 ביבם - צרתה חולצת ולא מתבבמת.

71 כג. הלכה צרת הערוה ונשאת לאחר, ואחר כך נמצאת
72 הערוה אילנית - תצא הצרה מבעלה ומיבמה; וצריכה גט
73 מבעלה וחליצה מיבמה כדי להתירה לשוק [לכל העולם].
74 כד. יבם שיבם הצרה מפני שדמו שהערוה אילנית,
75 ונמצאת הערוה שאינה אילנית - תצא מיבמה בגט, והולד
76 ממזר.

77 כה. שלשה אחים, שנים מהן נשואין לשתי אחיות, ואחד
78 נשוי נכרית - מת הנשוי נכרית, ואחר כך מת אחד מבעלי
79 אחיות - הרי הנכרית חולצת ולא מתבבמת, מפני שהיא
80 צרת אחות אשתו, בזקת אחיו שמת אחרון. ולא עוד, אלא
81 אפלו גרש האחד מבעלי אחיות את אשתו אחר שמת
82 הנשוי נכרית, ומת המגרש - הרי הנכרית חולצת ולא
83 מתבבמת, הואיל ונעשית צרת אחות אשתו בזקה שעשה
84 אחת; שאם תתבבם, שמא יבואו ליבם אותה ואפלו לא
85 גרש זה שמת אחרון את אשתו.

86 כו. ומפני מה לא גזרו דבר זה בנשואין, שהרי צרת ערוה
87 בנשואין, אם גרש את הערוה ומת - צרתה מתרת ליבם,
88 כמו שבארנו? מפני שאסור צרת הערוה בנשואין ידוע לכל,
89 ואין באין להתיר הצרה אם לא גרש הערוה; ואסור צרת
90 ערוה בזקה אינו ידוע לכל, ובאין להתיר הצרה ואפלו לא
91 נתגרשה הערוה.

92 כז. שלשה אחים נשואין שלש נשים נכריות, ומת אחד
93 מהן, ועשה השני מאמר [קידושי כסף] ביבמתו, ומת קדם
94 שיבם, ונפלו שתיהן לפני היבם - הרי אלו חולצות ולא

1 וחולצת ולא מתיבמת: שהרי לא היתה ראויה ליבום בשעת
2 נפילתה. וכן אם קדם אחד מן האחים וחלץ לאחורונה -
3 התרה הראשונה לשאר האחים; שהרי הזקה שאסרה
4 אותה, הסיירה אחיו בחליצתו.
5 ה. וכן אם היתה הראשונה ערוה על אחד מהן, וקדם ויבם
6 את האחרונה שהיא מתרת לו - התרה הראשונה לשאר
7 האחים; שהרי האחרונה שאסרה אותה עליהם, נתיבמה
8 למתן לה. אבל אם היתה האחרונה היא שאסרה על אחד
9 מהן בלבד משום ערוה, הרי הוא מיבם לראשונה. ושאר
10 האחים אסורין בשתיקה, וחולצין ולא מיבמין כמו שבארנו;
11 ואם קדמו ויבסו כל אחד אחת מן האחיות, מוציאין מידן.
12 ו. שלשה אחים, שנים מהן נשואין לשתי אחיות, מת אחד
13 מבצלי אחיות, ועשה השלישי ביבמתו מאמר נקישה בכסף
14 כתקנת חכמים לפני היבום, ואחר כך מת בעל האחות השני,
15 ונפלה האחות השנייה לפני האח השלישי - הרי זה נותן
16 גט לבצלת המאמר וחולץ לה, וחולץ לאחיותה האחרונה,
17 כדי להתיירן לזר.
18 ז. מת זה שעשה המאמר, והיתה לו אשה אחרת, ונפלו
19 שתיקה לפני בעל האחות - בצלת המאמר פטורה מן
20 החליצה ומן היבום, שהרי היא אחות אשתו; והאשה
21 האחרת, חולצת ולא מתיבמת, שאין המאמר קונה קנן
22 גמור עד שיפטר את הצרה.
23 ח. אחד מן היבמין שקדש אחת יבמתו - אומרין לו:
24 'המתן ואל תגרשנה ואל תשאנה עד שייבם אחיד, או
25 יחלץ, ליבמה זו הנקוקה לכלכם'. חלץ לה אחיד, או יבמה,
26 או שמתה היבמה - הרי זה יבם ארוסתו; מתו אחיו כלם
27 - מוציא את ארוסתו בגט, ויבמתו בחליצה. ואם מתה
28 ארוסתו, בין שמתה קדם מיתת האחים בין שמתה לאחר
29 מיתתן - חזרה היבמה להתרה, ורצה מיבם רצה חולץ.
30 ט. שלשה אחים, שנים מהן נשואין לשתי אחיות, ויש לכל
31 אחת משתיקה צרה, ומתו הנשואין את האחיות, ונפלו
32 האחיות וצרותיהן ליבום - אם חלץ לצרות, נפטרו אחיות;
33 אבל אם חלץ לאחיות, לא נפטרו צרותיהן עד שיחלצו
34 הצרות; מפני שחליצת אחיות חליצה שאינה מעלה [כי
35 אינן ראיות להתייבם], וחליצה שאינה מעלה אינה פוטרת
36 את הצרה, כמו שבארנו.
37 י. ויראה לי, שכן הדין בשתי יבמות הבאות מבית אחד,
38 והאחת מהן אסורה על יבמה משום שניה וכיוצא בה, או
39 מחיבי לאוין, או מחיבי עשה - שאם חלץ לאסורה
40 [שחליצתה פחותה], לא התרה צרתה; חלץ לצרה, התרה
41 האסורה.
42 יא. שלשה אחים, שנים מהן נשואין שתי אחיות, והשלישי
43 נשוי נכרית, מת אחד מבצלי אחיות, ויבם הנשוי נכרית את
44 אשתו, ואחר כך מתה אשתו של שני, ואחר כך מת
45 השלישי, ונפלו שתי נשוי לפני השני שאין לו אשה - הרי
46 אלו פטורות מן החליצה ומן היבום: האחת, מפני שהיתה

1 מתיבמות; מפני שבצלת המאמר עליה זקת שני יבמין,
2 ונמצאת כאלו היא אשת שני מתים; ודרשו חכמים ואמרו:
3 "אשת המת", לא אשת שני מתים. לפיכך, כל אשה שעליה
4 זקת שני יבמין, חולצת ולא מתיבמת, וכן צרתה; ואסורין
5 מדברי סופרים.
6 כח. ומפני מה לא יחלץ לבצלת המאמר שעליה זקת שני
7 יבמין, ויבם צרתה? גזירה, שלא יאמרו: 'שתי יבמות
8 הבאות מבית אחד, אחת חולצת ואחת מתיבמת'; ולפיכך
9 אסרו אף צרתה.
10 כט. עשה מאמר ביבמתו, ונתן גט למאמרו, ומת - חזרה
11 להתרה, שהמאמר שאסרה הרי בשלו [ע"י הגט]; ורצה
12 חולץ לה, רצה מיבם.
13 ל. בן תשע שנים ויום אחד אחד שבא על יבמתו, ומת כשהוא
14 קטן, ונפלה פעם שניה לפני אחיו הגדול - הרי זו חולצת
15 ולא מתיבמת; שביאת בן תשע כמאמר מן הגדול, כמו
16 שבארנו, ונמצא עליה זקת שני יבמין.
17 לא. מי שחציה שפחה וחציה בת חורין, שנתקדשה
18 לראובן ונשפתה לרחל, וחזרה ונתקדשה לשמעון, ומתו שניהם
19 - מתיבמת ללוי, ואינה אשת שני מתים; אם קדושי ראובן
20 קדושין, אין קדושי שמעון כלום; ואם קדושי שמעון
21 קדושין, אין קדושי ראובן כלום.

יום חמישי כ"ג מרחשון ה'תשע"ג

פרק ז

24 א. שנים מן האחים נשואין לשתי אחיות, ומתו שניהן, ולא
25 נודע איזה מהן מת ראשון - הואיל ואי אפשר ליבם
26 שתיקה, והרי זקה [רשות וקשר היבם] נפלה על שתיקה -
27 שתיקה חולצות ולא מתיבמות; ואפלו היתה אחת מהן
28 אסורה על היבם משום שניה [נערוה מדרבנן], או מחיבי
29 עשה, או מחיבי לאוין - הרי אלו חולצות ולא מתיבמות.
30 אבל אם היתה אחת מהן ערוה עליו, כגון שהיתה אם
31 אשתו, או בתה - הרי אחותה מתרת לו, ורצה חולץ רצה
32 מיבם; שהרי לא נפלה זקתו על שתיקה, שאין זקה על
33 הערוה.
34 ב. היתה אחת מהן אסורה על יבם זה משום ערוה,
35 והאחרת אסורה על היבם השני משום ערוה - האסורה לזה
36 מתרת לאחיו, והאסורה לזה מתרת לאחיו, שהרי נפלה זקת
37 כל אח מהן על המתרת לו בלבד; ורצה חולץ לזו המתרת
38 לו, רצה מיבם.
39 ג. מת אחד מן האחין, ונפלה אשתו ליבום, ואחר כך מת
40 שני, ונפלה אשתו שהיא אחות הראשונה ליבום, והרי
41 שתיקה קימות - שתיקה חולצות ולא מתיבמות, כמו
42 שבארנו.
43 ד. מתה האחרונה - חזרה הראשונה להתרה, וחולצת או
44 מתיבמת. מתה הראשונה - הרי האחרונה באסורה עומדת,

48 ואחת חרשת - מת בעל החרשת, תצא משום אחות אשה.
49 מת בעל הפקחת, מוציא את אשתו החרשת בגט, ואת אשת
50 אחיו בחליצה, מפני שהוא פקח ויכול לחלץ.

51 כ. שני אחים, אחד פקח ואחד חרש, והחרש נשוי שתי
52 נשים פקחות, אחת מהן ערוה על הפקח, ומת החרש -
53 שתייהן פטורות על כל פנים: אם נשואי הערוה נשואין, הרי
54 השנייה צרתה ופטורה; ואם אין נשואי הערוה נשואין, כך
55 לא יהיו נשואי צרתה נשואין.

56 כא. היתה בתו וכיוצא בה חרשת, ונשואה לאחיו הפקח
57 - צרתה חולצת ולא מתבכמת; שאין נשואי החרשת גמורין.
58 כב. כל מקום שאמרנו בהלכות אלו 'שתי אחיות' - אחד
59 שתי אחיות, או אשה ובתה, או אשה ובת בנה, וכיוצא בה;
60 ענין הדברים - שהן שתי נשים שהאחת מהן ערוה עם
61 האחרת, ואי אפשר לשא שתייהן משום ערוה. וכן כל מקום
62 שנאמר 'אחות אשתו', או 'אחות יבמתו' - אחד אחותה,
63 או אמה, או בתה; ענין הדברים - אחת מקרובותיה שהן
64 ערוה עמה.

יום שישי כ"ד מרחשון ה'תשע"ג

פרק ח

66 א. מי שקדש אחת משתי אחיות, ואין ידוע איזו מהן קדש,
67 ומת, ולו אח אחד - חולץ לשתייהן, כדי להתירן לאחרים.
68 היו לו שני אחין - אחד חולץ לאחת מהן בתחלה, והשני
69 מיבם לשניה על כל פנים: אם זו היא שקדש אחיו, הרי
70 יבם אותה; ואם אינה אשת אחיו, הרי נשא אשה משאר
71 הנשים, ואחותה שהיתה אשת אחיו, כבר נחלצה. אבל לא
72 יבם האחת תחלה - שמא האחרת היא אשת אחיו, ונמצא
73 שנשא קרובת זקוקתו; קדמו שני האחים וכןסו שתי
74 היבמות - אין מוציאין מיבם.

75 ב. שנים שקדשו שתי אחיות, זה אינו ידוע איזו קדש, וזה
76 אינו ידוע איזו קדש, ומתו שניהן - לזה אח ולזה אח - זה
77 חולץ לשתייהן, וזה חולץ לשתייהן. לזה אח אחד ולזה שנים -
78 היחיד, חולץ לשתייהן בתחלה; והשנים, אחד חולץ ראשון,
79 והשני מיבם. ואם קדמו וכןסו - אין מוציאין מיבם, ואפלו היו
80 כהנים; שהחליצה שחלץ היחיד, מספק חלץ; והחלוצה
81 אסורה לכהן מדברי סופרים, ובספק חלוצה לא גזרו.
82

83 ג. היו לזה שני אחים ולזה שני אחים - אחיו של זה חולץ
84 לאחת, ואחיו של זה חולץ לאחת; ואחר כך האח השני
85 של זה מיבם חלוצתו של זה, והאח השני של זה מיבם
86 חלוצתו של זה. קדמו שני אחים וחלצו לשתייהן - לא
87 ייבמו שני האחים האחרים; אלא אחד חולץ בתחלה,
88 ואחיו מיבם לשניה. ואם קדמו וכןסו, אין מוציאין מיבם.

89 ד. האשה שהיו לה בנים, והיו לכלתה בנים, ונתעברה
90 האשה ונתעברה פלטה, וילדו שתייהן במחבוא אחת,
91 ונתעברו שני הילדים, והגדילו התעורבות ונשאו נשים
92 ומתו - כיצד הן נותרות? בני הפלה חולצין לשתייהן תחלה,

1 אחות אשתו בשעה שמת אחיו הראשון, נאסרה עליו
2 לעולם משום אשת אח, כדין אשת אחיו שלא היה
3 בעולמו; והנכרית, משום צרתה.

4 יב. וכן שני אחים נשואין לשתי אחיות, ומת אחד מהן,
5 ואחר כך מתה אשתו של שני - הרי זו אסורה עולם, ומה
6 הואיל ונאסרה עליו שעת נפילה. אבל המגרש את אשתו
7 והחזירה ומת - הרי זו מתרת ליבם; ואף על פי שהרי
8 נאסרה עליו בחייו אחיו בשעה שגרשה, הרי חזרה להתרה,
9 וכשמת אחיו - בהתרה היתה עומדת.

10 יג. קטנה שהשיאה אביה, וגרשה בעלה, והחזירה ומת,
11 ועדין היא קטנה - הרי זו אסורה ליבם; מפני שגרשה
12 גרושין גמורין, שהרי אביה השיאה; ואין חזרתה [ננישאת
13 בשנית] חזרה גמורה, שאין קדושי קטנה גמורין, כמו
14 שבארנו.

15 יד. והוא הדין למגרש פקחת, ונתחרשה, והחזירה ומת,
16 והניחה חרשת - שהיא אסורה ליבם, ואינה חולצת ולא
17 מתבכמת. וצרת קטנה זו, או חרשת זו - חולצת או
18 מתבכמת. ואם החזירה כשהיא קטנה וגדלה או חרשת
19 ונתפקחה אצלו, ואחר כך מת - הרי זו מתרת ליבמה.

20 טו. שני אחים נשואין לשתי אחיות, היו שתייהן קטנות
21 הראויות למאן [שדי במיאונן לבטל נישואיהן] או חרשות,
22 ומת אחד מהן - תצא משום אחות אשה, ופטורה מן
23 החליצה ומן היבום. היו אחת גדולה ואחת קטנה, ומת
24 בעל הקטנה - תצא משום אחות אשה; מת בעל הגדולה
25 - מלמדין את הקטנה שתמאן בבצלה, ותהיה גדולה זו
26 מתרת ליבמה.

27 טז. שני אחים חרשין נשואין לשתי אחיות פקחות, או
28 חרשות, או אחת פקחת ואחת חרשת, וכן שתי אחיות
29 חרשות נשואות לשני אחים פקחין, או חרשין, או אחד
30 פקח ואחד חרש, ומת אחד מהן - אשתו פטורה מן
31 החליצה ומן היבום, משום אחות אשה; שהרי אין נשואי
32 אחד משניהן נשואין גמורין.

33 יז. שני אחים אחד פקח ואחד חרש, נשואין לשתי אחיות
34 פקחות, או אחת חרשת ואחת פקחת, והרי הפקחת היא
35 אשת הפקח - מת החרש - תצא אשתו, משום אחות אשה.
36 מת הפקח - הואיל ונשואי הפקח שמת נשואין גמורין וזקת
37 זה החרש גמורה [מן התורה], ונשואי החרש אינם נשואין
38 גמורין - הרי זה מוציא את אשתו בגט, מפני שאחותה
39 זקוקה לו; ואשת אחיו הפקח אסורה לעולם, שאינו יכול
40 לבנס מפני אחותה, ולא יחלץ, מפני שהוא חרש.

41 יח. ולמה גזרו חכמים שיוציא זה החרש אשתו החרשת,
42 והם אינן בני חיוב, אלא הרי הן פקטן אוכל נבלות, שאין
43 בית דין מצוין להפרישו? אמרו חכמים: אם תשב אשתו
44 עמו, נמצאת אחותה נשאת לזר, ויאמרו: נפטרה משום
45 אחות אשה; לפיכך מוציא החרש אשתו בגט, כדי שתהיה
46 אחותה אסורה לעולם.

47 יט. וכן שני אחים פקחין נשואין לשתי אחיות, אחת פקחת

עד שנמצאו הבנים החמשה נשאו החמש נשים, אחר
שנחלצה כל אחת מהן ארבע חליצות.
יב. ולעולם הזה בכל הספקות בעקרים אלו; שכל מי
שנסתפק לך שמא בת חליצה היא לאיש זה או אינה צריכה
לחליצה ממנו - אינה נותרת להנשא לזר, עד שיחליץ לה
אותו האיש; וכל מי שנסתפק לך שמא ביאתה אסורה על
איש זה, בין מדברי תורה בין מדברי סופרים - אינה
מתיבמת לו. וכל שנחלצה חליצה מעלה או נבעלה בעילה
כשרה - התרה צרתה לזר.
יג. ועל דרך זו תבין ותורה בכל הספקות שיארכו לענין
יבום וחליצה, שהרי בארנו כל העקרין שעליהן תסמוך.
ותדע מי הוא שחולץ, ומי הוא שמיבם, ומי היא הפטורה
מן החליצה ומן היבום, ומי היא הראויה ליבום.
ברוך רחמנא דסייען

יום שבת קודש כ"ה מרחשון ה'תשע"ג

הלכות נערה בתולה

יש בכללן חמש מצוות - שלש מצוות עשה, ושתי מצוות
לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לקנס המקפתה; (ב) שישא
האונס אנוסתה; (ג) שלא יגרש האונס; (ד) שתשב אשת
מוציא שם רע תחת בעלה לעולם; (ה) שלא יגרש מוציא
שם רע את אשתו. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

פרק א

א. מי שפתה בתולה, קונסין אותה משקל חמשים סלעים
של כסף מזקק [סהור]; וזה הוא הנקרא 'קנס'. וכן אם אנס
אותה. וקנס זה - מצות עשה של תורה, שנאמר: "ונתן
האיש השכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף".
ב. ואיזה הוא מפתה ואיזה הוא אונס? מפתה - לרצונה;
ואונס - שבא עליה בעל כרחה. כל הנבעלת בשדה - הרי זו
בחקת אנוסה, ודין בו דין אונס, עד שיעידו העדים
שברצונה נבעלה. וכל הנבעלת בעיר - הרי זו בחקת מפתה,
מפני שלא נעקה, עד שיעידו עדים שהיא אנוסה, כגון
ששלה חרב ואמר לה: 'אם תנעקי, אהרג אותך'.
ג. המפתה שלא רצת להנשא למפתה, או שלא רצה אביה
לתנה לו, או שלא רצה הוא לכנס - הרי זה נותן קנסה,
והולך; ואין כופין אותו לכנס. ואם רצו וקנסה - אינו משלם
קנס, אלא כותב לה כתבה כשאר הבתולות. אבל האנוסה
שלא רצת היא או אביה להנשא לאונס - הרשות בידם, ונותן
קנס. רצת היא ואביה ולא רצה הוא - כופין אותו וכונס
ונותן קנס, שנאמר: "ולו תהיה לאשה", הרי זו מצות עשה
- אפלו היא חגרת או סומה או מצרעת, כופין אותו לכנס.
ואינו מוציא לרצונו לעולם, שנאמר: "לא יוכל שלחה כל
ימיו" - הרי זו מצות לא תעשה.
ד. ואין לה כתבה - שלא תקנו חכמים כתבה לאשה אלא

ולא מיבמין - שכל אחת משתיהן ספק שהיא אשת אחי
ותהיה מתרת לו, ספק שהיא אשת אחי אביו והיא צרה
עליו. אבל בגי הזקנה, או חולצין או מיבמין: שאם היא זו
אשת אחיו, הרי יבמה; ואם היא אשת בן אחיו, מתרת היא
לו - שפכר נחלצה.
ה. מתו הבנים הידועים [הוודאיים] של זקנה ושל בלמה,
והרי בגי הפערובות קימין - בגי הפערובות לנשי בגי
הזקנה, חולצין ולא מיבמין; שהיא ספק אשת אחי אביו,
שהיא צרה עליו. ולנשי בגי הפלה - אחד חולץ בתחלה,
ואחד מיבם על כל פנים: אם בן הפלה הוא זה שחלץ
תחלה, הרי חלץ אשת אחיו, והשני מן הפערובות הוא בן
הזקנה, ומתר לו לשא אשת בן אחיו אחר שנחלצה מיבמה;
ואם זה שחלץ תחלה הוא בן הזקנה, הרי חלץ לאשת בן
אחיו ולא עשה כלום, והשני מן הפערובות הוא בן הפלה,
והרי יבם אשת אחיו.
ו. מי שלא שהת אחר בעלה שלשה חדשים, ונשאת וילדה,
ואין ידוע אם בן תשעה לראשון אם בן שבועה לאחרון,
והיו לה בנים מן הראשון ומן השני - אם מת זה הבן הספק
- בגי הראשון ובגי האחרון חולצין לאשתו, ולא מיבמין;
שכל אחד מהן שיבוא ליבם, שמא אינו אחי מאביו; והרי
הוא אחי מאמו בודאי, ואשת אחי מאמו אסורה על
האדם לעולם משום ערוה. וכן זה הבן הספק - חולץ
לנשותיהן [של הוודאיים] ולא מיבם.
ז. היה בן לראשון וכן לשני, שלא מאשה זו שנשאת בתוך
זמן [ג' חודשים], ומת אחד מהן - הרי זה הבן הספק חולץ
לאשת זה שמת או מיבם; שאם אחי מאביו הוא, הרי יבם
את אשתו; ואם אינו אחי מאביו - הרי אין ביניהן אמה
[קשר אחים] כלל, לפיכך מתר לו לשא את אשתו.
ח. מת הבן הספק - אחד משני הבנים הודאין חולץ
לאשתו תחלה, והשני מיבם על כל פנים: אם אחי הוא,
הרי יבם את אשתו; ואם אינו אחי וכן האב האחר הוא,
הרי נחלצה מאחי בעלה.
ט. מי שהלך בעלה למדינה אחרת ושמעה שמת ונשאת,
ואחר כך בא הבעל הראשון, ומתו שניהן, לזה אחים ולזה
אחים - אחי של זה ואחי של זה, חולצין ולא מיבמין.
י. חמש נשים שהיה לכל אחת מהן בן ידוע, ונתעברו
חמשותף וילדו כאחת במחבואה, ונתעברו הולדות והגדילו
התערבת, ונשאו נשים ומתו החמשה האנשים, ונפלו חמש
הנשים לפני החמשה הבנים הודאין, שאין אחד מהן ידוע
איזו היא אשת אחי - כיצד תקנתן? ארבעה מהן חולצין
לאחת תחלה, והחמישי ישא זו שנחלצה ארבע חליצות על
כל פנים.
יא. כיצד? אם אשת אחי היא, הרי יבם אותה; ואם אינה
אשת אחי - הרי היא אשת אח אחד מהארבעה, והרי חלצו
לה ארבעתם תחלה. וכן השניה - חולצין לה ארבעה,
והאחד מן הארבעה זה שנשא הראשונה, והחמישי ישאנה.

1 כְּדִי שֶׁלֹא תִהְיֶה קִלְהָ בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ, וְזֶה אֵינוֹ יָכוֹל
2 לְהוֹצִיאָהּ.
3 ה. הִיתָה אֲנוּסָה זֶה אֲסוּרָה עָלָיו – אֶפְלוּ מִחִיבֵי עֲשֵׂה, וְאֶפְלוּ
4 שְׁנִיָּה [אֲסוּרָה עָלָיו מִדְּרַבָּנָן] – הֲרִי זֶה לֹא יִשְׁאַנָּה; וְכֵן אִם
5 נִמְצָא בָּהּ דְּבַר זָמָה [שֶׁזֶנְתָּהּ] אַחֵר שֶׁכָּנְסָהּ, הֲרִי זֶה יִגְרֹשְׁנָה –
6 שְׁנֵאמַר: "וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה", אִשָּׁה הִרְאִינָה לוֹ.
7 ו. כִּהֵן גְּדוֹל שְׁאֵנָס בְּתוּלָה אוֹ שִׁפְתָּה אוֹתָהּ – הֲרִי זֶה לֹא
8 יִכְנַס, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִצָּנָה לִשָּׂא אֶת הַבְּתוּלָה, וּבִשְׂעָה שִׁישָׂא
9 זֶה, אֵינָה בְּתוּלָה; וְאִם כָּנַס, יוֹצִיא כָּגֹט.
10 ז. אִף עַל פִּי שְׁנֵאמַר בְּאוּנָס: "לֹא יוּכַל שְׁלִחָה" – בִּין
11 שְׁקִדְמוֹ [מִצְוֹת] – עֲשֵׂה, שְׁנֵאמַר: "וְלוֹ תִהְיֶה", הֲרִי נִתְקַן
12 לְעֲשֵׂה [נִתְנָה הַתּוֹרָה אֲפֻשְׁרוֹת לְתַקֵּן הַלֵּאוֹ]; וְנִמְצָאָה זֶה מִצְוֹת
13 לֹא תַעֲשֶׂה שְׁנֵתִיקָה לְעֲשֵׂה, שְׁאִין לֹקֵין עָלֶיהָ אֶלָּא אִם לֹא
14 קִיָּם עֲשֵׂה שְׁבָהּ, כְּמוֹ שִׁתְּבָאָר בְּהַלְכוֹת סִנְהֶדְרִין. לְפִיכָף
15 אוּנָס שְׁעֵבֶר וְגֵרֶשׁ – כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהַחְזִיר, וְאֵינוֹ לֹקֵה; מִתָּה
16 גְּרוּשָׁתוֹ קֹדֶם שִׁתְּחִיזְרָנָה, אוֹ שְׁנֵתִיקָה לְאַחֵר, אוֹ שִׁתְּחִיזָה כִּהֵן
17 שְׁאֲסוּר בְּגִרוּשָׁה – הֲרִי זֶה לֹקֵה; שִׁתְּחִיזָה עֵבֶר עַל לֹא תַעֲשֶׂה,
18 וְאֵינוֹ יָכוֹל לְקִיָּם עֲשֵׂה שְׁבָהּ.
19 ח. אִין הָאוּנָס אוֹ הַמִּפְתָּה חֵיב בְּקִנְסָה, עַד שִׁכְּבוֹא עָלֶיהָ
20 כְּדִרְכָּה, וּבְעֵדִים; וְאֵינוֹ צָרִיף הַתְּרָאָה. וּמֵאִמְתִּי יִהְיֶה לְבַת
21 קִנְסָה? מֵאַחֵר שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים גְּמוּרוֹת, עַד שִׁתְּבָגֵר. וְנִבְעֵלָה בְּתוֹךְ
22 שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים, אִין בִּיאָתָהּ בִּיאָה; בָּא עָלֶיהָ מִשְׁבָּגֵרָה, אִין לֹא
23 קִנְסָה – שְׁנֵאמַר: "נִעְרָה בְּתוּלָה", לֹא הַבּוֹגֵרָה.
24 ט. וְאַחַת שִׁישׁ לֹא אָב, אוֹ שְׁאִין לֹא אָב – יֵשׁ לָהּ קִנְסָה. וְאֵלוּ
25 שְׁאִין לָהּ קִנְסָה: הַבּוֹגֵרָה, וְהַמִּמְאָנָה [קִטְנָה יְתוּמָה שְׁמִיאָנָה
26 בְּנִישׁוּאִין שֶׁהִיאֹוֹהָ], וְהָאֵלִילִינִי [עִקְרָה], וְהַשּׁוֹטָה, וְהַחֲרָשָׁה,
27 וּמִי שִׁישָׂא עָלֶיהָ שֵׁם רַע בְּיִלְדוּתָהּ וּבָאוּ שָׁנִים וְהַעֲדִיר
28 שִׁתְּבָעָה אוֹתָן לְזִנוּת עֲמָה, וְהַמִּתְגַּרְשָׁת מִן הַנִּשְׁוֹאִין וְעֵדִין
29 הִיא נִעְרָה בְּתוּלָה. אֶבֶל הַמִּתְגַּרְשָׁת מִן הָאֲרוּסִין – אִם נִאֲנָסָה,
30 יֵשׁ לָהּ קִנְסָה; וְאִם נִתְפַּתְתָּה, אִין לָהּ קִנְסָה.
31 י. הַגִּיּוֹרָת, וְהַשְּׁבוּיָה, וְהַמִּשְׁחָרְרָת [נִפְחָה כְּנַעֲנִית

32 שֶׁנִּשְׁתַּחֲרָה] – אִם נִתְגַּיְרָה וְנִפְדִּית וְנִשְׁתַּחֲרָה וְהִיא בֵּת שֶׁלֹּשׁ
33 שָׁנִים אוֹ פָחוֹת – יֵשׁ לָהּ קִנְסָה. וְאִם הִיתָה בֵּת שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים וְיָוִם
34 אֶחָד כְּשֶׁנִּתְגַּיְרָה אוֹ כְּשֶׁנִּפְדִּית אוֹ כְּשֶׁנִּשְׁתַּחֲרָה, אִין לָהּ קִנְסָה;
35 הוֹאִיל וּבִיאָתָהּ בִּיאָה, הֲרִי הֵן כְּבָעוּלוֹת.
36 יא. הִיתָה בְּתוּלָה זֶה אֲסוּרָה עַל הָאוּנָס אוֹ הַמִּפְתָּה – אִם
37 הִיתָה מִחִיבֵי בְּרִיתוֹת, כְּגוֹן אֲחוֹתוֹ וְדוּדָתוֹ וְהִנָּה וְכִיּוּצָא בְּהֵן,
38 אוֹ שִׁתְּחִיזָה מִחִיבֵי לְאוּיָן – אִם הִתְרִי בּוֹ, הֲרִי זֶה לֹקֵה וְאֵינוֹ
39 מִשְׁלָם קִנְסָה; שְׁאִין אָדָם לֹקֵה וּמִשְׁלָם. וְאִם לֹא הִיתָה שָׁם
40 הַתְּרָאָה – הוֹאִיל וְאֵינוֹ חֵיב מִלְּקוֹת, הֲרִי זֶה מִשְׁלָם קִנְסָה.
41 יב. הִיתָה מִחִיבֵי עֲשֵׂה אוֹ שְׁנִיָּה וְכִיּוּצָא בָּהּ שְׁאֲסוּרָה מִדְּבָרֵי
42 סוֹפְרִים – בִּין הִתְרִי בּוֹ בִּין לֹא הִתְרִי בּוֹ, חֵיב בְּקִנְסָה; שְׁאִין
43 כָּאֵן מִלְּקוֹת.
44 יג. הִיתָה מִחִיבֵי מִיתָת בֵּית דִּין, כְּגוֹן בְּתוֹ וְאִשָּׁת בְּנוֹ וְכִיּוּצָא
45 בְּהֵן – בִּין הִתְרִי בּוֹ, בִּין לֹא הִתְרִי בּוֹ – פְּטוּר מִן הַקִּנְסָה,
46 שְׁנֵאמַר [גְּבִי נוֹגֵף אִשָּׁה הִרָה וּמֵת עוֹבֵרָה]: "וְלֹא יִהְיֶה אֲסוּן –
47 עֲנוּשׁ יַעֲנֹשׁ", הָא אִם הִיָּה שָׁם אֲסוּן [שֶׁמֵּתָה הָאִשָּׁה], אִין שָׁם
48 עֲנוּשׁ [אֵינוֹ מִשְׁלָם דְּמֵי הוֹלָד]; וְאִף עַל פִּי שִׁתְּחִיזָה הָאִשָּׁה
49 בְּשִׁנְגָּה, שִׁתְּחִיזָה לֹא נִתְכַּנְּנוּ לָהּ, שְׁנֵאמַר: "כִּי יִנְצוּ אֲנָשִׁים,
50 וְנִגְפּוּ אִשָּׁה הִרָה" – הָא לְמִדָּת שֶׁלֹּא חֵלֶק בְּאֲסוּן בִּין שׁוֹגֵג
51 לְמִזִּיד לְפָטְרוֹ מִן הַתְּשִׁלוּמִין. וְהֲרִי הוּא אוֹמֵר: "מִכָּה נִפְשׁ
52 בְּהִמָּה יִשְׁלַמְנָהּ, וּמִכָּה אָדָם יוֹמֵת" – מָה מִכָּה נִפְשׁ בְּהִמָּה,
53 לֹא חֵלֶק בּוֹ בִּין שׁוֹגֵג לְמִזִּיד לְחִיבּוֹ בַּתְּשִׁלוּמִין, אִף מִכָּה נִפְשׁ
54 אָדָם, לֹא חֵלֶק בּוֹ בִּין שׁוֹגֵג לְמִזִּיד לְפָטְרוֹ מִן הַתְּשִׁלוּמִין.
55 יד. וְהוּא הִדִּין לְכָל עֲבָרָה שִׁישׁ בָּהּ מִיתָת בֵּית דִּין, שְׁאִין בָּהּ
56 תְּשִׁלוּמִין.
57 טו. בָּא עָלֶיהָ וְמֵתָה – הֲרִי זֶה פְּטוּר מִן הַקִּנְסָה, שְׁנֵאמַר: "וְנָתַן
58 הָאִישׁ הַשּׁוֹכֵב עִמָּה לְאִבִּי הַנִּעְרָה", לֹא לְאִבִּי הַמֵּתָה; וְהוּא
59 שִׁתְּמוּת קֹדֶם שִׁתְּעַמֹּד בְּדִין.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ט-כ"ה מרחשון ה'תשע"ג

71 כְּלוּמָר: (אל תגבּוּ) כְּדִי לְהַרְגִּיז אֶת-הַנִּגְנָב וְלִהְבִּיאֹו
72 בְּמִבּוּכָה, וְאַחֲרֵיכֶם תִּחְזִיר לוֹ; "לֹא תִגְנְבוּ" עַל מִנְתַּל שֶׁלֹּם
73 לוֹ תְּשִׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְחֲמִשָּׁה". וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זֶה
74 בְּפֶרֶק ז' מִבְּבָא קָמָא.
75 הַמִּצְוָה הֶרֶל"ט — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ בְּדִין הַגּוֹנֵב שְׁנִגְבָּה
76 מִמֶּנּוּ תְּשִׁלוּמֵי כָּפֹל, אוֹ תְּשִׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְחֲמִשָּׁה, אוֹ
77 נִהַרְגָנוּ אִם בָּא בְּמִתְחַרְתָּ, אוֹ נִמְכְּרָנוּ, וְכָל-עֲנָשֵׁי הַגּוֹנֵב
78 בְּכָלֵל כְּמוֹ שֶׁבָּאָר הַפְּתוּב. וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ כָּל-מִשְׁפָּטֵי דִין
79 זֶה בְּפֶרֶק ז' (מִבְּבָא) קָמָא וּפְרָק ח' מִסְּנִיִּדְרִין וּפְרָק ג'
80 (מִבְּבָא) מִצִּיעָא וּבְמִקוּמוֹת מַעֲשִׂים בְּכַתְּבוֹת (ל): וְקִדּוּשִׁין
81 (נֶחֱ: וְשִׁבּוּעוֹת (מִבְ:).

60 יוֹם רֵאשׁוֹן י"ט מִרְחֶשׁוֹן ה'תשע"ג

61 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה רִמָּד.

62 מִצְוֹת עֲשֵׂה רִלֵּט.

63 הַמִּצְוָה הֶרֶמ"ד — הָאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּגִנוֹב מְמוֹן, וְהוּא
64 אָמְרוּ: "לֹא תִגְנְבוּ" (ויקרא יט, יא). וּבְמִכְלָתָא (פֶּרֶשׁת
65 מִשְׁפָּטִים): "לֹא תִגְנְבוּ — הֲרִי אֲזָהָרָה לְגִנוֹב מְמוֹן".
66 וְהַעֲוָר עַל לֹאוֹ זֶה — חֵיב בַּתְּשִׁלוּמִין שֶׁהִזְכִּיר הַפְּתוּב:
67 אוֹ תְּשִׁלוּמֵי כָּפֹל, אוֹ תְּשִׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְחֲמִשָּׁה, אוֹ הַחֲזִירָת
68 הַקָּרָן בְּלֶכֶד (כִּשְׁהוֹדָה). וּבְסִפְרָא (פֶּרֶשׁת קְדוּשִׁים): "לִפִּי
69 שְׁנֵאמַר בְּגִנְבָה: 'שָׁנִים יִשְׁלָם' (שְׁמוֹת כב, ג) לְמִדְּנוּ עֲנוּשׁ,
70 אֲזָהָרָה מִנֵּין? תִּלְמוּד לומר: 'לֹא תִגְנְבוּ' עַל מִנְתַּל מִקְסָט",

יום שני כ' מרחשון ה'תשע"ג

מצות עשה רח.

מצות לא תעשה רעא. ערב.

המצוה הר"ח — הצווי שצטוינו לצדק המשקלות
והמאזנים והמדות ולהקפיד בדיוקם, והוא אמרו יתעלה:
"מאזני צדק אבני-צדק אית צדק והין צדק יהיה לכם"
(ויקרא יט, לו). ולשון ספרא (פרשת קדושים): "מאזני צדק
— צדק את-המאזנים יפה יפה; אבני-צדק — צדק
את-המשקלות יפה יפה; אית צדק — צדק את-האיפות
יפה יפה; והין צדק — צדק את ההינין יפה יפה" ויכבר
ידעת, שאיפה מדת היבש; וההין — מדת הלח. וכל-אלו
ענינם אחד, אף-על-פי שנסתנו מיני המדות. לפי שהדבר
הזה הנשקל או נמדד אינו אלא שיעור כמותו של דבר
מסוים. וכל-הסוגים האלה, כלומר: המאזנים והמשקלות
ומדות היבש ומדות הלח, נקראים: מדות. והצווי,
שצטוינו להקפיד בדיוק השעורין שמסכם עליהם בכל-
סוג מהם — נקרא: מצות מדות. ולשון ספרא (שם): "על
תנאי כף הוצאתי אתכם מארץ מצרים — על תנאי
שתקבלו עליכם מצות מדות, שכל-המודה במצות מדות
מודה ביציאת מצרים; וכל-הנופר במצות מדות כופר
ביציאת מצרים". ויכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ה'
(מבבא בתרא פה).

המצוה הרע"א — האזהרה שהזהרנו מלרמות במדידת
הקרקעות ובמדות ובמשקלות, והוא אמרו: "לא-תעשו
עול במשפט במדה במשקל ובמסורה" (שם, לה), ענין
הפסוק כפי שבא בקבלה: "לא תעשו עול" במשפט
המדה. והוא אמרם (ספרא פרשת קדושים) בבאור ענין לאו
זה: "לא תעשו עול במשפט", אם לדין (בבית הדין) —
כבר אמור; אם כן למה נאמר במשפט? מלמד שהמודד
נקרא דיין. ושם אמרו: "במדה — זו מדידת הארץ",
כלומר מדידתה וחלוקתה, שיעשה את-זה כפי מה
שמתקנים מופתי התשבורת (חכמת החשבון וההנדסה) בדיוק
המדות וידיעת הדרכים הנכונים בהם, ואל יעשה את-זה
בדרכי השערה שאין בהם אמת כדרך שעושים רב העם.
ומשקל — כולל המשקלות והמאזנים.

המצוה הער"ב — האזהרה שהזהרנו מלהחזיק משקלות
ומדות חסרים אצלנו בבתינו ואף-על-פי שלא נשתמש
בהם במקח וממכר, והוא אמרו יתעלה: "לא-יהיה לך
ככיסף אבן ואבן גדולה וקטנה" (דברים כה, יג), וכן איפה
ואיפה (שני סוגי משקולות: גדולה — לקניה; וקטנה — למכירה).
ולשון גמרא בבא בתרא (פט): "אסור לאדם שישיקה מדה
חסרה או יתרה בתוך ביתו ואפלו היא עביט (כלי) של
מימי רגלים". ואל תחשוב שאמרו: "לא-יהיה לך איפה
ואיפה, ולא-יהיה לך אבן ואבן" — שתי מצות, לפי
ששני הלאוין נאמרו להשלמת דיני המצוה, כדי לכלול

שני מיני המדידה שהם המשקל ("אבן") והמדה (מדת הנפח
— "איפה"), כאלו אמר: לא יהיו לך שתי מדות לא במשקל
ולא במדה, כדרך שבארנו במצות עשה (רח). ואמרו:
"לא-יהיה לך בכיסף אבן ואבן ולא יהיה לך איפה
ואיפה" כמו אמרו: "לא-תשיף לאחיד נשף כסף נשף אכל
נשף כל-דבר אשר ישף" (שם כג, כ) שהוא לאו אחד, שכלל
בו מינים רבים שדן בכלם ענין אחד עצמו. ואין המצות
מתרבות בכפל "ולא" אם הענין אחד, כמו שהקדמנו
בפסל התשיעי, ויכבר קדם לך דומה לזה במצוה
המשלימה מאתים ממצות לא-תעשה, והוא אמרו: "ולא-
יראה לך חמץ ולא-יראה לך שאר".

יום שלישי כ"א מרחשון ה'תשע"ג

מצות לא תעשה רמו. רמג.

המצוה הרמ"ו — האזהרה שהזהרנו מלגנוב גבולות
הקרקעות, והוא שלא נשנה את-הגבול שבינינו לבין
זולתנו עד שיהא אפשר לטוען לטעון (לעצמו) את-קרקע
זולתו. והוא אמרו יתעלה: "לא תסיג גבול רעה" (דברים
יט, יד). ובספרי (פרשת שופטים שם) אמרו: "לא תסיג גבול
רעה", וזהו אמר: "לא תגזל", ומה תלמוד לומר
"לא תסיג" מלמד שכל-העוקר תחומו של חברו — עובר
בשני לאוין. יכול אף בחוצה לארץ? תלמוד לומר:
"בנחלתך אשר תנחל בארץ" (שם), בארץ ישראל עובר
בשני לאוין; בחוצה לארץ אינו עובר אלא משום לאו
אחד — כלומר: לא תגזל. הנה נתבאר שלאו זה אינו
אלא בארץ ישראל.

המצוה הרמ"ג — האזהרה שהזהרנו מלגנוב אדם
מישראל, והוא אמרו בפעשרת הדברות: "לא תגנב" (שמות
כ, טו). ולשון המכלתא (פרשת יתרו שם): "הרי אזהרה לגנוב
נפש". ובגמרא סנהדרין (פו): "אזהרה לגנוב נפשות
מנין? רבי יאשיה אומר: מ"לא-תגנב", רבי יוחנן אומר:
מ"לא ימכרו ממכרת עבד" (ויקרא כה, מב) ולא פליגי (הם
אינם חולקים): מר קא חשב (אחד מתייחס ל) לאו דגנבה ומר
קא חשב לאו דמכירה, לפי שאין עונשים אותו על כך
עד שייגנוב וימכור, וכשיעבור על שני לאוין אלו — חייב
חנק. אמר יתעלה: "וגנב איש ומכרו ונמצא בידו מות
ימות" (שמות כא, טו). ויכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק
י"א מסנהדרין (פה).

יום רביעי כ"ב מרחשון ה'תשע"ג

מצות לא תעשה רמה.

המצוה הרמ"ה — האזהרה שהזהרנו מלגזול, והיא
לקיחת דבר שאין לנו זכות בו, באנס ובחזקה בגלוי, והוא
אמרו יתעלה: "לא תגזל" (ויקרא יט, יג). וכך פירשו בצלי
הקבלה (בבא קמא עט): "לא תגזל" — כענין שנאמר:

יום שישי כ"ד מרחשון ה'תשע"ג

מצות לא תעשה רסה.

44 המצוה הרס"ה — האזהרה שהזהרנו מלהעסיק
45 מחשבותינו בתחבולות איך לרפוש קנזן של זולתנו
46 מאחינו, וזהו אמרו יתעלה: "לא תחמד בית רעך" (שמות
47 כ, יז). ולשון המקלף (פרשת יתרו שם): "לא תחמד — או
48 (אם-כך אולי) אפלו חמוד בדבור? תלמוד לומר: "לא-
49 תחמד כסף וזהב עליהם ולקחת לך" (דברים ז, כה), מה
50 להלן עד שיעשה מעשה, אף כאן נמי עד שיעשה
51 מעשה, הנה נתבאר לך שלא זו מזהיר מלעשות
52 תחבולות כדי שישגי לעצמו דבר שתמדנו מרכוש אחינו,
53 ואפלו בקניה ומתן דמים מרבים — שכל-זה עברה על
54 "לא תחמד".
55
56

יום שבת קודש כ"ה מרחשון ה'תשע"ג

מצות לא תעשה רסו.

57 המצוה הרס"ו — האזהרה שהזהרנו מלתלות (לקשור)
58 מחשבותינו בחמוד רכוש זולתנו ולהתאזר לו, לפי שזה
59 יביא לידי עשיית תחבולה לרבישתו, וזהו לשון הלוא שבא
60 בענין זה, אמר: "ולא תתאנה בית רעך" (דברים ה, יח). ואין
61 שני הלואין ענין אחד, אלא הלוא הראשון והוא "לא
62 תחמד", מזהיר מלרפוש קנזן זולתנו (על ידי תחבולות), והלוא
63 השני מזהיר אפלו על התאנה והחמוד בלבד. ולשון
64 המקלף (פרשת יתרו): "לא תחמד בית רעך" וזהו
65 אומר: "לא תתאנה בית רעך" — לחיוב על התאנה (במחשבה
66 ולב) בפני עצמה ועל החמוד (במעשה) בפני עצמו. ושם
67 אמרו: "מנין שאם התאנה אדם סופו לחמוד (בנקיטת פעולות
68 מעשיות)? תלמוד לומר: "לא תתאנה ולא תחמד". מנין שאם
69 חמד אדם סופו לגזול? תלמוד לומר: "וחמדו שדות וגזלו"
70 (מיכה ב, ב). פרוש דבר זה: שאם ראה דבר יפה אצל אחיו אם
71 השליט מחשבתו עליו ונתאנה לו — הרי עבר על אמרו
72 יתעלה: "לא תתאנה". ותתחזק בו אהבת אותו הדבר עד
73 שיעשה תחבולה להשיגו, ולא יחדל מלפיוסו ולהכביד עליו
74 למכרו או להחליפו שהוא יותר טוב ממנו ויותר יקר. אם
75 עלה בידו דבר זה — הרי עבר גם על "לא תחמד" כשירפוש
76 אותו הדבר שהיה של חברו שלא היה לו ענין במכירתו,
77 אלא שהכביד עליו ועשה תחבולה עד שהשיגו. ונמצא
78 שעבר על שני לאוין, כמו שבארנו (שכל זה גורם). ואם נמנע
79 זה מלמכור ולקבל חליפין מחמת חבתו לאותו הדבר, הרי
80 אז לוקחו בחזקה ובאנס מחמת התחזקות אהבת אותו הדבר
81 בנפשו, והרי אז עבר גם על "לא תגזול". והתבונן בענין זה
82 במעשה אחאב ונבות (מלכים א, כא). הנה נתבאר לך ההבדל
83 בין אמרו "לא תתאנה" ובין "לא תחמד".
84
85

1 "ויגזל את-החנית מיד המצרי" (שמואל-ב כג, כא). ולאו זה
2 נתק לעשה והוא אמרו: "והשיב את-הגזלה אשר גזל"
3 (ויקרא ה, כג), אלא שאפלו בטל (עשה פעולה המונעת קיום
4 העשה שבה — אינו לוקה (שלא בבכל לאו הניתק לעשה),
5 [שאין אדם לוקה ומשלם] לפי שהוא לאו שנתן [שנתן]
6 לתשלומין: שאם שרף את-הגזלה או זרקוה לים — משלם
7 מה-שהיתה שנה; ואם כפר בה ונשבע — מוסיף חמש
8 ומקריב אשם, כמו שנתבאר במקומו (מצות עשה עז), וכן
9 נתבאר בסוף מכות (טו). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק
10 ט' ופרק י' מקבא קמא.

יום חמישי כ"ג מרחשון ה'תשע"ג

מצות לא תעשה רמז.

11 המצוה הרמ"ז — האזהרה שהזהרנו מלכבוש (לעכב) את
12 החובות הקבועים (המוטלים) עלינו לבל נחזיק בהם ולא
13 נשלמם, והוא אמרו יתעלה: "לא-תעשק את-רעך ולא
14 תגזול" (ויקרא יט, יג). והוא שהגנבה היא לקיחת דבר של
15 הזולת בתחבולה ובהסתרה, והזהרנו מלעשה זה באמרו:
16 "לא תגנבו", כמו שבארנו (לא תעשה רמד); והגזל הוא
17 לקיחת דבר של הזולת באנס וחזקה בגלוי כמו שעושים
18 שודדי הדרכים, והזהרנו גם על מעשה זה באמרו: "לא
19 תגזול"; והעשק הוא שיהא זולתך אצלך חוב מסים,
20 כלומר: שנקבע לו אצלך ובאחריותך ממון ואמה מחזיק
21 בו ואינך מוסרו לו בין דרך אנס בין שלא דרך אנס, אלא
22 (דוחהו בטענות) בלף ושוב או ברמיה. והזהרנו גם על מעשה
23 זה באמרו יתעלה: "לא תעשק את-רעך". ובפרוש אמרו
24 בספרא (פרשת קדושים): "לא-תעשק — עשק שהוא של
25 ממון, ואיזה? זה הכובש שכר שכיר" (מעכב שכר הפועל)
26 וכן כל-הדומה לו. והמשיל בשכר שכיר, לפי שהוא חוב
27 הקבוע עליך אף-על-פי שלא מסר לך ממון משלו ולא בא
28 לידך אתה ממנו שום ממון, ואף-על-פי-כן כיון שנקבע לו
29 אצלך חוב הזהרת מלהחזיק בו. וכבר נכפל הלוא בענין זה
30 והביא לדגמא דבר זה בעצמו ואמר: "לא-תעשק שכיר"
31 (דברים כד, יד), ענינו: לא-תעשוק את-השכיר לפי שהוא
32 עני ואביון, כדרך שאמר בו: "ולא-תבוא עליו השמש (בלי
33 שתשלם המגיע לו) כי עני הוא" (שם, טו). ולשון ספרי (פרשת
34 כי-תצא): "לא-תעשק שכיר עני ואביון, והלא כבר נאמר:
35 "לא תגזול"? מלמד שכל-הכובש שכר שכיר — עובר
36 משום: כל תעשק, וכל-תגזל, וכל-תלין פעלת שכיר,
37 ומשום ביומו תתן שכרו". ושם אמרו בפרוש ענין אמרו
38 "עני ואביון" אמרו: "ממהר אני להפרע על-ידי (כשמדובר
39 בעני ואביון). והעובר על העשק דינו בענש ודין הגזלן
40 שנה. אמר יתעלה: "וכחש בעמיתו בפקדון או-בתשומת
41 יד או בגזל או עשק את-עמיתו" (ויקרא ה, כא).

מלכים א ו לז-לח

ו לו בשנה הרביעית יסד בית יהוה בירח זן: לח ובשנה האחת עשרה בירח בול הוא החדש השמיני
כלה הפית לכל דבריו ולכל (משפטו) משפטיו ויבנהו שבע שנים:

מלכים א ז א-ג

ז א ואת ביתו בנה שלמה שלש עשרה שנה ויכל את כל ביתו: ב ויבן את בית | יער הלבנון מאה
אמה ארכו וחמשים אמה רחבו ושלשים אמה קומתו על ארבעה טורי עמודי ארזים וכרות ארזים
על העמודים: ג וספן בארז מפעל על הצלעות אשר על העמודים ארבעים וחמשה חמשה עשר הטור:

רש"י

העיקר שהבית נכון עליהם, והכרות אינם אלא להחזיק ולחבר עמוד
אל עמוד להיות האהל אחד, ומונחים על צדן ולא היו זקופין, ובאמרו
על העמודים, רוצה לומר על הכרותות שעל העמודים, ולא נקרא בשם
בפני עצמן לגביהו. ואפשר נמי, שהכרותות אינם עולים למעלה מן
העמודים, דאינם שוכבים למעלה, אלא הם נתונים בראשי העמודים
ובשווין למעלה, ולא כעין משקוף השוקף על המזוזה, אלא כמו יתד
ארוך המחבר שני עמודים, ומה שכתוב וכרותות על העמודים, פירושו,
בצד העלין של העמודים, נמצא, מה שעל הכרותות הוא על העמודים,
עד כאן פירוש בעל צורת הבית: (ג) וספן בארז. קירוי עליה
מלמעלה: על הצלעות. מחיצות עליונות שעל
הכרותות, ארבעה מחיצות זה אל זה ברוחב, משוכים
לאורך הבית, כולן פתחים וחלונות, כי בית הקיץ הוא
עשוי לאויר, ועל אותן מחיצות קירוי הספן, ארבעים
וחמשה נסרים היו הספן, שלשה טורי נסרים (לשלשה
חללים), שבין ארבע טורי העמודים, חמשה עשר נסרים
הטור (כלומר נתונים בין כל חלל חמשה עשר מהם) ארכן לרוחב
שבין טור לטור, ורחבן לאורך הבית זה אצל זה:

מצודת ציון

(לז) בירח. בחודש: (לח) בול. הוא חשוון, שבו נובלין
וכומשין עלי האילנות: כל. נשלם:
(ב) הלבנון. שם היער: (ג) הצלעות. הנסרים:

מצודת דוד

(לז) בשנה הרביעית. למלכות שלמה: יוסד. הונח היסוד:
(לח) לכל דבריו. כל הדברים הנצרכים בו: ולכל משפטיו.
היא היא, וכפל הדבר במילות שונות: ויבנהו שבע שנים. רצה
לומר: שבנה כל שבעת השנים, ולא הפסיק זמן מה ולא חש

למנות החדשים היתרים על שבעת השנים. או רצה לומר: שבנה רק שבע שנים שלמות, כי במשך זמן הבנין, חדל לבנותו
בשעור החדשים העודפים על שבעת השנים:

(א) שלש עשרה שנה. לימד בכאן שנתעצל בבנין ביתו, ולא כלהו עד שלש עשרה שנה, אבל בבנין בית המקדש נזדרז וכלהו
לשבע שנים, אף כי היה גדול להפליא יותר מביתו: ויכל וגו'. רוצה לומר: עם ששה בה י"ג שנה, לא קץ בטורח הבנין, עד
כלותו את כולו: (ב) בית יער הלבנון. כן היה נקרא, כי לפי רוב העמודים שעמדו בה, היה נראה כיצר המרובה באילנות. או,
שבנהו במקום יער הלבנון, כי היה מנהג המלכים בזמן ההוא לבנות להם בית ביער, להתקרב שם בימי הקיץ, ועשויה היא
בחלונות מרובים, להכניס שם האויר: על ארבעה טורי עמודי ארזים. והשורות ההם עמדו לרוחב הבית, והיה נחלק להם
האורך לשלשה חלקים שווים, אבל לאורך הבית היה כחלים ממש, כדרך הבנין: וכרותות ארזים. ארזים מחוטבים, השכיבו
על העמודים ההם, לחברם יחד לכל יהיו זים ממקום עמודם: (ג) וספן בארז ממעל על הצלעות. כי על העמודים ועל קירות
הארזים המחברים יחד, השכיבו צלעות ונסרים, להיות מחיצות הבית ממעל, ועל הצלעות ההם הניחו לוחות ארז, להיות לתקרה
[ואמר על העמודים, ולא זכר כרותות הארזים, על כי העמודים היו העיקר לסבול משא הצלעות]: ארבעים וחמשה. מספר
לוחות הארז המכסים את התקרה, היו ארבעים וחמשה: חמשה עשר הטור. כי העמודים חלקו האורך לשלשה חלקים שווים,
ולזה היה גם התקרה נחלק לשלשה חלקים, ובכל חלק הניחו שורה של לוחות ארז, ובה חמשה עשר במספר, והניחו אורך
הלוחות לאורך הבית, אם כן היה אורך כל לוח ל"ג אמות ושליש אמה, ורוחב הלוחות לרוחב הבית, והיה רוחב כל לוח ג'
אמות ושליש אמה:

תהלים סח א-ו

סח. א לַמְנִצֵּחַ לְדֹד מִזְמוֹר שִׁיר: ב יְקוֹם אֱלֹהִים יַפְּצוּ אוֹיְבָיו וַיְנַסּוּ מִשְׁנָאֵיו מִפְּנֵיו: ג כְּהַנְדֹּף עֵשֶׂן תִּהְיֶה כְּהַנְדֹּף דֹּגָה מִפְּנֵי אֱשֶׁשׁ וְיִאֲבְדוּ רָשָׁעִים מִפְּנֵי אֱלֹהִים: ד וְצַדִּיקִים יִשְׁמְחוּ וַיֵּלְצוּ לִפְנֵי אֱלֹהִים וַיִּשְׁשִׂי בְשִׁמְחָה: ה שִׁירוּ | לְאֱלֹהִים וַמָּרוּ שְׁמוֹ לְלוֹ לְרֹכֵב בְּעֶרְבוֹת בֵּיה שְׁמוֹ וַעֲלִזוּ לִפְנֵיו: ו אָבִי יְתוֹמִים וְדִין אֱלֹמְנוֹת אֱלֹהִים בְּמַעֲוֹן קִדְשׁוֹ:

רש"י

ארי בכך תתפרקן במימרא דחילא ה' ותקיף עלמא
אומר המשורר שבחו לפניו וגורו מפניו ועלזו וזהו
דוגמת האמור במקום אחר וגילו ברעדה (לעיל ב'):
(ו) אבי יתומים. זהו השבח שתשבחו לפניו כל הענין
עד סוף כל המזמור אבי יתומים שנעשה אב לישראל
שהם יתומי' כמו שנאמר (איכה ה') יתומים היינו ואין
אב: ודין אֱלֹמְנוֹת. שעשה משפטה של ירושלים
שנאמר בה היתה כאלמנה (שם א'):

מצודת ציון

(ב) יפוצו. ענין פיזור: (ג) כהנודף. ענין דחיפה כמו עלה
נדף (ויקרא כו'): כהמס. מלשון המסה והמגה: דוג. שעוה:
(ד) יעלצו. ענין שמחה: (ה) סולו. ענין הרמה והגבהה כמו
סולו סולו המסילה (ישעיה סב'): (ו) במעון. ענין מדור:

כי הזמן ההוא ותבוא א"כ התשועה למען שמו ולזה מעתה עלזו ושמחו לפניו: (ו) אבי יתומים. וגו' במעון קדשו. ר"ל אף כי
אלהים יושב במעון קדשו בשמים ממעל מ"מ משגיח הוא בתחתונים והוא לאב ולדיין לישראל שנקראו יתומים ואלמנות כמ"ש
יתומים היינו וכו' אמותינו כאלמנות (איכה ה'):

יהל אור

ביראה. א"ר אחא בעוה"ז ביראה אבל לע"ל אחזה רעדה
תנפים ויהיו הצדיקים גילים כו':
ה שירו לאלקים זמרו שמו סולו לרוכב בערבות ביה שמו
ועלזו לפניו. מד"ר פ' אמרו ס"פ כ"ט כל השביעין חביבין.
למעלן (ר"ל בשבעה רקיעים) סולו לרוכב בערבות ביה שמו
ועלזו לפניו. פ"ל וערבי נחל זה הקב"ה דכתיב ב' סולו
לרוכב בערבות ביה שמו. מד"ר פ' בראשית פ"ב דט"ו ע"ב
(שהוא בדפוס שקלאוו י"ד ד') ר' יודא נשיאה שאליה לרבי
שמואל בר נחמן בשביל ששמעתי עליך שאתה הוא בעל
אגדה מאי דכתיב סולו לרוכב בערבות ביה שמו כו' כך מי
ממונה על בית של עולם הקב"ה ב"ה שמו על בית של עולמו
ופי' המ"כ דר"ל על צעקת בני מדינה והעוות שנעשה בקרבה
ומפרש בית כמ"ש הרמב"ן פ' ויגש ע"פ בי אדוני ביה את
מעביר עלינו. ובפרש"י מצאתי דרך אחרת עכ"ד המ"כ. ורש"י
מפרש הקב"ה ממונה על בית שלו הוא האדם הנוצר בדמותו
ס"א על מבוי שלו עכ"ל רש"י. עו"ש במד"ר ב"ה היינו
ביו"ד נברא העוה"ב בה"א נברא העוה"ז כמ"ש כי ב"ה הוי'
צור עולמים ישעי' כ"ו ה'. ואפ"ל דלכן נאמר ב"ה שמו
בתוספת ב"ה דהל"ל י"ה שמו כמ"ש המ"כ אלא יש לפר
שע"י שרוכב בערבות מאיר ומשגיח בעוה"ז ובעוה"ב
שנבראו בשני אותיות י"ה וזהו ב"ה שמו כו':

מצודת דוד

(ג) כהנודף עשן. כמו העשן הנדחף ממקומו ברוח קל כן
תנודף האויב בסבה קלה: (ה) שירו לאלהים. ר"ל היו
בטוחים על התשועה ומעתה שירו עליה: סולו. רוממו לה'
הרוכב על השמים הנקראים ערבות: ביה שמו. ר"ל היו
בטוחים בתשועה בעבור כי עתה יה שמו ואין השם שלם עד

הזמן ההוא ותבוא א"כ התשועה למען שמו ולזה מעתה עלזו ושמחו לפניו: (ו) אבי יתומים. וגו' במעון קדשו. ר"ל אף כי
אלהים יושב במעון קדשו בשמים ממעל מ"מ משגיח הוא בתחתונים והוא לאב ולדיין לישראל שנקראו יתומים ואלמנות כמ"ש
יתומים היינו וכו' אמותינו כאלמנות (איכה ה'):

ד וצדיקים ישמחו ויעלצו לפני אלקים וישישו בשמחה. בס"ח
ס' שס"ו ביום הדין יעמדו הראויין והשוין יחדיו ולא יתעצב
האב על שאין הבן אצלו כי שמחת ג"ע ושמחה שנהנין מזיו
השכינה משכחת כל עצבון וצער שנאמר ישמחו ויעלצו לפני
אלקים עכ"ל:

(ב) במדרש תלים כאן כהנודף עשן כו' יאבדו רשעים.
הצדיקים שמחין שנאמר (אח"כ) וצדיקים ישמחו ויעלצו כו'
עכ"ל. וזהו ע"ד שארז"ל פ"ק דברכות ד"ט סע"ב ק"ג
פרשיות אמר דוד ולא אמר הללויה עד שראה במפלתן של
רשעים כו' שנאמר ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה'
הללויה כו':

(ג) מהרמ"א פ' כי צדיקים שמהפכים מדה"ד שהוא שם
אלקים לרחמים ע"כ ישמחו ויעלצו לפני אלקים. וישישו
בשמחה. פ' כי לע"ל לא יצטרכו לגיל ברעדה כד"א עבדו
את ה' ביראה וגילו ברעדה. תלים ס' ב' י"א. כי אם וישישו
בשמחה והוא כי אז לרוב השלימות אין פחד בא לידו חטא
מרוב שמחה כי לעתיד יגדל בישראל הכשרון עכ"ל. ועיין
ברבות סדר אחרי פ"כ מענין השמחה לע"ל דוקא. ובפ' שמיני
ס"פ י"ב. ועמ"ש ע"פ והי' ביום ההוא יטפו ההרים עסיס.
והנה כדברי מהרמ"א מצאתי במדרש תלים ס' ק' כתוב אחד
אומר עבדו את ה' בשמחה וכתוב א' אומר עבדו את ה'
ביראה כו' ד"א עבדו את ה' בשמחה יכול שלא ביראה תל'

ו תגלחת הטמאה ביצד? היה מזה בשלישי ובשביעי, ומגלח בשביעי, ומביא קרבנותיו בשמיני. ואם גלח בשמיני – מביא קרבנותיו בו ביום; דברי רבי עקיבא. אמר לו רבי טרפון: מה בין זה למצורע? אמר לו: זה טהרתו תלויה בזמנו, ומצורע טהרתו תלויה בתגלחתו, ואינו מביא קרבן אלא אם כן היה מערב שמש.

ז תגלחת הטהרה ביצד? היה מביא שלש בהמות: חטאת, עולה ושלמים, ושוחט את השלמים ומגלח עליהם; דברי רבי יהודה. רבי אלעזר אומר: לא היה מגלח אלא על החטאת, שהחטאת קודמת בכל מקום. ואם גלח על אחד משלשתן – יצא.

פירוש ברטנורא

ו מגלח בשביעי ומביא קרבן בשמיני. כדכתיב (שם) וגלח ראשו ביום טהרתו ביום השביעי יגלחנו. וביום השמיני יביא שתי תורים וגו' וכבש לאשם: מה בין זה למצורע. דכתיב בפרשת מצורע בתגלחת שניה (ויקרא י"ד) והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו וכו'. וביום השמיני יקח וכו'. וקיי"ל במצורע דאם גלח בשמיני מביא קרבן בתשיעי: אמר לו שזה טהרתו תלויה בזמנו. נזיר טהרתו תלויה בהזאת שלישי ושביעי ומבילה, הלכך כיון שטהר בשביעי אע"פ שלא גלח עד יום השמיני, מביא קרבנותיו בו ביום: אבל מצורע טהרתו תלויה בתגלחתו. כדכתיב (שם) ביום השביעי יגלח את כל שערו והדר כתיב ורחץ את בשרו במים, ואם טבל עד שלא גלח לא עלתה לו טבילה, הלכך אם גלח בח' אכתי צריך טבילה והערב שמש, הלכך אינו יכול להביא קרבנותיו עד תשיעי. והלכה כר"ע: ז שחט את השלמים ומגלח עליהם. דכתיב בנזיר (במדבר ו') וגלח את ראשו פתח אהל מועד, ומפרשין לקרא חכי, וגלח את ראשו על זבח שכתוב בו פתח אהל מועד, דהיינו שלמים דכתיב בהו (ויקרא ג') ושחטו פתח אהל מועד: שהחטאת קודמת בכל מקום. לעולה ושלמים, ודין הוא שיגלח על הראשון, והלכה כרבי יהודה שמגלח על השלמים:

משניות מבוארות – קהתי

אלא בתשיעי, לאחר שטבל בשמיני והעריב שמשו. ויש מפרשים, שפיסקה אחרונה זו – ואינו מביא קרבן אלא אם כן היה מעורב שמש – אינה מוסבה על המצורע אלא על הנזיר, כלומר שאין הנזיר שנטמא מביא קרבנותיו אלא אם כן העריב עליו השמש לאחר שטבל. ומכאן, אם טבל הנזיר בשביעי והעריב שמשו, מביא קרבנותיו בשמיני; אבל אם לא טבל בשביעי אלא בשמיני, או בתשיעי, אינו יכול להביא קרבנותיו אלא למחרת יום טבילתו, לאחר שהעריב עליו השמש (עין 'תוספות יום טוב').

באור משנה ז

משנתנו עוסקת בדיני תגלחת הטהרה, והיא באה ללמד על איזה קרבן מגלח הנזיר את ראש נזיר; ונחלקו בזה רבי יהודה ורבי אלעזר.

תגלחת הטהרה ביצד – נזיר שהשלים נזירותו בטהרה, כיצד הוא נוהג בגילוח ראשו ובהבאת קרבנותיו? היה מביא שלש בהמות – כמפורש בפרשת הנזיר (במדבר ו', יד): חטאת – ככבשה אחת בת שנתה תמימה לחטאת, עולה – ככבש בן שנתו תמים אחד לעולה, ושלמים – וזאיל אחד תמים לשלמים, ושוחט את השלמים ומגלח עליהם – כלומר שמגלח שער ראשו לאחר ששחט את השלמים, שנאמר (במדבר ו', יח): "וגלח הנזיר פתח אהל מועד את ראש נזרו", ופירושו חכמים: וגילח את ראשו על הזבח שכתוב בו: "פתח אהל מועד", והיינו שלמים, שכתוב בהם (ויקרא ג', ב): "ושחטו פתח אהל מועד"; דברי רבי יהודה – הסובר, שמקריבים את שלוש הקרבנות כסדר האמור בתורה: חטאת, עולה ושלמים, ואינו מגלח אלא לאחר שחטת השלמים ('תוספות יום טוב'; רמב"ם); ויש מפרשים, שלדעת רבי יהודה צריך להקדים את שחיטת השלמים לפני שאר הקרבנות, ואילו והנזיר מגלח עליהם (תוספות; מלאכת שלמה). רבי אלעזר אומר: לא היה מגלח אלא על החטאת – חייב היה הנזיר לגלח ראשו לאחר שחיטת החטאת, שהחטאת קודמת בכל מקום – לעולה ושלמים, שנאמר (ויקרא ה', ח): "והקריב את אשר לחטאת ראשונה", לפיכך דין הוא שיגלח עליה. ואם גלח על אחד משלשתן – ואפילו על העולה, יצא – בדיעבד, לדברי הכל.

באור משנה ח

משנתנו ממשיכה בדיני תגלחת הטהרה, והיא באה להשיענו, שאף על פי שבכל הקרבנות חייבים הבעלים לקרוא שם לקרבן, היינו שיאמר: הרי בהמה זו לחטאת, או לעולה, וכיוצא בזה, מכל מקום בקרבנות הנזיר אינו חייב לקרוא שם לכל אחד מקרבנותיו, אלא כיון שאמר: "הרי בהמות אלו לנזירותי", דיו. כן באה המשנה ללמדנו, מה עושה הנזיר בשער ראשו, לאחר שגילחו.

באור משנה ו

כפי שכבר למדנו, ישנם בנזיר שלושה דרי "תגלחת": א. תגלחת איסור – שבתוך ימי נזירותו אסור לנזיר לגלח שער ראשו; ב. תגלחת הטומאה – שאם הנזיר נטמא למת בתוך ימי נזירותו, מונה הוא בשבעה ימים כדין כל טמא מת, ולאחר שטהר מטומאתו, חייב הוא לגלח שער ראשו ולהביא קרבנות, כמפורש בפרשת נזיר (במדבר ו', ט-יב); ג. תגלחת הטהרה – שלאחר שהשלים הנזיר את נזירותו בטהרה, הריהו מגלח ומביא קרבנות נזירותו, כמצוות התורה (שם שם, יג-כ). – לאחר שלמדנו, בסוף המשנה הקודמת, דיני תגלחת איסור, באה משנתנו ללמד דיני תגלחת הטומאה.

תגלחת הטמאה ביצד – נזיר שנטמא למת, וחייב לגלח ולהביא קרבנות, כיצד הוא נוהג? היה מזה בשלישי ובשביעי – כלומר מזים עליו ממי האפר של פרה אדומה ביום השלישי וביום השביעי לטומאתו, כדין כל טמא מת, שנאמר בו (במדבר יט, יא): "הנוגע במת לכל נפש אדם, וטמא שבעת ימים", ולהלן (שם שם, יט): "והזהה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי, וחטאו ביום השביעי"; ומגלח בשביעי – לאחר שהיה וטבל ביום השביעי, הרי הוא מגלח את שער ראשו באותו יום, כמו שנאמר (שם שם, ט): "וגלח ראשו ביום טהרתו, ביום השביעי יגלחנו", ומביא קרבנותיו בשמיני – כמו שנאמר בהמשך הפסוק הקודם: "וביום השמיני יביא שתי תורים או שני בני יונה... ועשה הכהן אחד לחטאת ואחד לעולה... והביא כבש בן שנתו לאשם" (שם שם, יב-יג). ואם גלח בשמיני – אם שהה הנזיר, לאחר שטבל ביום השביעי, ולא גילח עד יום השמיני, מביא קרבנותיו בו ביום – ביום השמיני; דברי רבי עקיבא – הסובר, שנזיר שנטמא, מביא קרבנותיו למחרת יום טהרתו, ולא למחרת יום גילוחו. אמר לו רבי טרפון: מה בין זה למצורע – שכן מצורע שנרפא וטהר, אף בו נאמר שיגלח בשביעי (תגלחת שניה) ויביא קרבנותיו בשמיני (ויקרא יד, ט-י); ואם גילח בשמיני, דינו שאינו מביא קרבנותיו בו ביום, אלא בתשיעי, למחרת יום גילוחו; ולמה דינו של נזיר שנטמא שונה, לדעתך, מדינו של מצורע? אמר לו – רבי עקיבא לרבי טרפון: זה טהרתו תלויה בזמנו – נזיר שנטמא, טהרתו תלויה בשבעה ימים שמה והיה בהם, בשלישי ובשביעי, ולאחר שטבל בשביעי, הרי הוא טהור, אף על פי שעדיין לא גילח שער ראשו; הלכך אפילו השהה את גילוחו ליום השמיני, מביא קרבנותיו בשמיני, למחרת יום טבילתו; ומצורע טהרתו תלויה בתגלחתו – שאין המצורע טובל עד שיגלח, ואם טבל בשביעי ולא גילח עד יום השמיני, חייב הוא לחזור ולטבול בשמיני לאחר גילוחו, ואינו מביא קרבן אלא אם כן היה מערב שמש – ואין המצורע מביא קרבנותיו, אלא אם כן העריב עליו השמש לאחר שטבל; לפיכך אם גילח בשמיני, אינו יכול להביא קרבנותיו

ח רבן שמעון בן גמליאל אומר: הביא שלש בהמות ולא פירש; הראויה לחטאת תקרב חטאת, לעולה תקרב עולה, לשלמים תקרב שלמים. היה נוטל שער ראש נזרו ומשלח תחת הדוד. ואם גלח במדינה – היה משלח תחת הדוד. במה דברים אמורים? בתגלחת הטהרה; אבל בתגלחת הטמאה – לא היה משלח תחת הדוד. רבי מאיר אומר: הפל משלחין תחת הדוד, חוץ מן הטמא שבמדינה בלבד.

ט היה מבשל את השלמים או שולקן, הכהן נוטל את הזרוע בשלה מן האיל, וחלת מצה אחת מן הפל, ורקיק מצה אחד, ונותן על כפי הנזיר ומניף, ואחר כך התר הנזיר לשנות יין ולהטמא למתים. רבי שמעון אומר: כיון שנוזק עליו אחד מן הדמים – התר הנזיר לשנות ביין ולהטמא למתים.

פירוש ברטנורא

ח ולא פירש. אע"ג דכל הקרבנות צריך שיקראו להם הבעלים שם, הכא לא צריך, דמבי אמר אלו לנזירותיו היו כאילו קרא שם לכל אחד ואחד, דכבשה אינה ראויה אלא לחטאת, וכבש לעולה, ואילו לשלמים: ומשלח תחת הדוד. שמכשלים בו זבח השלמים: היה מגלח במדינה. בירושלים. ואע"ג דכתיב פתח אהל מועד, לאו דוקא, אלא ללמד שאינו מגלח עד שיהיה פתח אהל מועד פתוח: לא היה משלח תחת הדוד. דכתיב (במדבר ו) ולקח את שער ראש נזרו ונתן על האש, מי שאינו מחוסר אלא לקיחה ונתינתו, יצא זה שמתוסר לקיחה והבאה ונתינתו תחת הדוד: במה דברים אמורים. שבמקדש נוטל שער ומשלח תחת הדוד, בתגלחת טהרה: אבל בתגלחת טומאה. אפילו גלח במקדש, אינו נוטל שער ומשלח תחת הדוד של אשם וחטאת העוף, דלא כתיב נתינת שער תחת הדוד אלא בנזיר טהור: הכל משלחין. טהור במקדש ובמדינה, וטמא במקדש. חוץ מטמא שגלח במדינה, מפני ששערו נקבר. ופסק ההלכה, שאין משלח תחת הדוד אלא נזיר טהור שגלח פתח אהל מועד שנעשה כמצותו. ואם שילח תחת הדוד של חטאת, יצא. לא נאמר אשר תחת זבח השלמים, אלא למצוה: ואח"כ הותר הנזיר לשנות יין. דכתיב (במדבר ו) ואחר שתה הנזיר יין, אחר המעשים כולם: ר"ש אומר כו'. כתיב הכא ואחר ישתה הנזיר יין, וכתיב התם (שם) אחר התגלחת את נזרו, מה להלן אחר מעשה יחיד, אף כאן אחר מעשה יחיד, הא למדת שכיון שנוזק עליו אחד מן הדמים מותר לשנות יין ולהטמא למתים. וכן הלכה:

משניות מבוארות – קהתי

עשר מצות מכל מין ומין. ב בשלמים אחרים אין מפרשים לכהן אלא חזה ושוק, ובשלמי נזיר נוטל הכהן – נוסף על חזה ושוק – גם זרוע בשלה, כמפורש בפרשת נזיר (במדבר ו, ט).

היה מבשל את השלמים – לאחר שהיה מבשל את בשר השלמים, או שולקן – או לאחר שהיה שולקם, היינו משנתבשרו הרבה; ויש מפרשים, לאחר שבישולם קצת, הפכה נוטל את הזרוע בשלה מן האיל – מלבד החזה והשוק שהוא נוטל קודם הבישול, הריהו נוטל את הזרוע בשלה מן הבשר המבושל של איל השלמים, וחלת מצה אחת מן הפל, ורקיק מצה אחד – וכן הוא נוטל מסל המצות, שמביא הנזיר עם השלמים, חלת מצה אחת ורקיק מצה אחד, ונותן הכל – על כפי הנזיר ומניף – חלת מצה אחת ורקיק מצה אחד, ונותן הנזיר, ומוליך ומביא את כפיו, ומעלה ומוריד אותן, כמו שנאמר (במדבר ו, יט): "ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל וחלת מצה אחת מן הפל ורקיק מצה אחד, ונתן על כפי הנזיר אחר התגלחתו את נזרו. והניף אותם הכהן תנופה לפני ה' קודש הוא לכהן על חזה התנופה ועל שוק התרומה"; ואחר כך – לאחר כל המעשים הללו, התר הנזיר לשנות יין ולהטמא למתים – כמו שנאמר (בהמשך הפסוק, שם): "ואחר ישתה יין". רבי שמעון אומר: כיון שנוזק עליו אחד מן הדמים – משנוזק לשמו על המזבח דם אחד הקרבנות שלו, התר הנזיר לשנות ביין ולהטמא למתים – אף על פי שעדיין לא גילח ולא הביא שאר קרבנותיו, ולא עשה שאר הדברים המנויים במשנתנו. טעמו של רבי שמעון מבואר בגמרא: נאמר כאן: "ואחר ישתה הנזיר יין", ונאמר לעיל (פסוק יט): "אחר התגלחתו את נזרו", מה שם אחר מעשה יחיד, היינו הגילוח, שהרי כתוב "אחר התגלחתו", אף כאן אחר מעשה יחיד, והרי נמצאנו למדים, שכיון שנוזק עליו דם אחד הקרבנות הותר הנזיר בשתיית יין וכו', שכל שאר הדברים נאמרו למצוה ולא לעכב. וכן הלכה (רמב"ם הל' נזירות ח, ח).

באור משנה י

למדנו לעיל (משנה ז), שהנזיר שהשלים נזירותו בטהרה, מגלח את שער ראשו לאחר שחיטת השלמים (לדברי רבי יהודה), או לאחר שחיטת החטאת (לדברי רבי אלעזר), ואם גילח על אחד משלושת קרבנותיו, יצא בדיעבד (לדברי הכל). מכאן נמצאנו למדים, שמכל מקום אינו יכול לגלח אלא לאחר שנשחט אחד מקרבנותיו; ואם גילח קודם שנשחט אחד הקרבנות, תגלחתו פסולה, ודינו כנזיר שגילח בתוך נזירותו, שסותר שלושים יום. – משנה זו באה ללמדנו בנזיר שגילח על אחד מקרבנותיו, ונמצא אותו הקרבן פסול.

רבן שמעון בן גמליאל אומר: הביא שלש בהמות – לקרבנות נזירותו, ולא פירש – איזו לחטאת ואיזו לעולה ואיזו לשלמים, הראויה לחטאת תקרב חטאת – היינו הכבשה תקרב לחטאת, הראויה לעולה תקרב עולה – הכבש יקרב עולה, הראויה לשלמים תקרב שלמים – היינו האיל יקרב שלמים; שהואיל וברור לגבי קרבנות הנזיר, איזו בהמה ראויה לחטאת ואיזו לעולה ואיזו לשלמים, אין קריאת השם מעכבת. וכן הלכה. היה נוטל שער ראש נזרו – לאחר שגילח הנזיר את שער ראשו (בלשכת הנזירים, שהיתה בעזרת הנשים שבמקדש, בקרן מזרחית דרומית – מסכת מידות ב, ה), היה נוטל את השערות, ונותן עליהן מן הרוטב של זבחי השלמים (בריייתא בגמרא). שהיו מבשלים אותם בלשכת הנזירים (מידות ב, ה), ומשלחין תחת הדוד – ושורפן באש שתחת דוד השלמים, כמו שנאמר (במדבר ו, יא): "ולקח את שער ראש נזרו, ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים". ואם גלח במדינה – היינו מחוץ לבית המקדש, בירושלים, אף הוא היה משלח תחת הדוד – היה מביא את שערותיו למקדש, ושורפן תחת הדוד של בשר השלמים. ויש גורסים: ואם גילח במדינה, לא היה משלח תחת הדוד (תוספות; ברטנורא). במה דברים אמורים – שהנזיר משלח שעריו תחת הדוד? בתגלחת הטהרה – כשהוא מגלח ראשו לאחר שהשלים נזירותו בטהרה; אבל בתגלחת הטמאה – שער ראשו שגלח הנזיר לאחר שנטמא, לא היה משלח תחת הדוד – שלא נאמר ליתן שער ראשו על האש אלא בנזיר טהור. רבי מאיר אומר: הפל משלחין תחת הדוד – המגלח תגלחת הטהרה, בין במקדש ובין במדינה, משלח שעריו תחת דוד השלמים, וכן המגלח תגלחת הטומאה במקדש משלח שעריו תחת דוד האשם, חוץ מן הטמא שבמדינה בלבד – שהמגלח תגלחת הטומאה במדינה שעריו נקבר.

באור משנה ט

משנה זו היא המשך המשניות הקודמות, העוסקות בפרטי הדינים של תגלחת הטהרה, והיא באה ללמדנו, כיצד נזהגים בשלמי נזיר. וכדי להזכירנו (לעיל ד, ו), ששלמי נזיר שונים משלמים אחרים, שכן שלמים אחרים נאכלים לשני ימים ולילה אחד, ואילו שלמי נזיר אינם נאכלים אלא ליום אחד ולילה. ויש עוד שני הבדלים בין שלמי נזיר לשלמים אחרים: א. עם שלמים אחרים מביאים ארבעה מיני לחם: שלושה מינים של מצות – חלות, רקיקים, סולת מורבכת (עיי' ויקרא ז, יב), ואחד – "חלות לחם חמץ", ובשלמי נזיר נאמר (במדבר ו, טו): "וסל מצות סולת חלות בלילות בשמן ורקיקי מצות משוחים בשמן", והרי שאין הנזיר מביא עם שלמיו אלא שני מיני מצות בלבד – חלות ורקיקים,

י גִּלַּח עַל הַזֵּבַח וְנִמְצָא פְסוּל – תִּגְלַחְתּוּ פְסוּלָה, וְזִבְחֵי לֹא עָלוּ לוֹ. גִּלַּח עַל הַחֲטָאת שְׁלֹא לְשִׁמָּה, וְאַחֵר כֶּךָ הִבִּיא קִרְבָּנֹתָיו לְשִׁמּוֹן – תִּגְלַחְתּוּ פְסוּלָה וְזִבְחֵי לֹא עָלוּ לוֹ. גִּלַּח עַל הָעוֹלָה אוֹ עַל הַשְּׁלָמִים שְׁלֹא לְשִׁמּוֹן, וְאַחֵר כֶּךָ הִבִּיא קִרְבָּנֹתָיו לְשִׁמּוֹן – תִּגְלַחְתּוּ פְסוּלָה וְזִבְחֵי לֹא עָלוּ לוֹ. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אוֹתוֹ הַזֵּבַח לֹא עָלָה לוֹ, אֲבָל שְׂאֵר זִבְחִים עָלוּ לוֹ. וְאִם גִּלַּח עַל שְׁלֹשֶׁת וְנִמְצָא אֶחָד מֵהֶן בְּשֶׁר – תִּגְלַחְתּוּ בְּשֶׁר, וְיָבִיא שְׂאֵר הַזִּבְחִים. יֵאָמַר מִי שֶׁנִּזְרַק עָלָיו אֶחָד מִן הַדָּמִים וְנִטְמָא – רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: סוֹתֵר אֶת הַכֵּל. וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: יָבִיא שְׂאֵר קִרְבָּנֹתָיו וְיִטְהַר. אָמְרוּ לוֹ: מַעֲשֶׂה בְמִקְרָם הַתְּרֻמוֹת שֶׁנִּזְרַק עָלֶיהָ אֶחָד מִן הַדָּמִים, וְכֵּן אֶמְרוּ לָהּ עַל בִּתְּהָ שְׁהִיְתָה מְסֻכָּתָה, וְהִלְכָה וּמִצָּאתָה שְׁמִתָּהּ, וְאָמְרוּ חֻכָּמִים: תָּבִיא שְׂאֵר קִרְבָּנֹתֶיהָ וְתִטְהַר.

פירוש ברטנורא

י וְנִמְצָא פְסוּל. כִּגוֹן שֶׁנִּשְׁפַּךְ דָּמוֹ, אוֹ יֵצָא אוֹ נִטְמָא: תִּגְלַחְתּוּ פְסוּלָה. הוּאֵל וְנִפְסַל הוֹבֵחַ שֶׁגִּלַּח עָלָיו, הוּא לִיָּה כְּגִלְחוֹהוּ לְפָנִים דַּאֲמִירִין לְעִיל לִרְ"א סוֹתֵר שְׁבַעַה יָמִים וְלִרְבֵּן סוֹתֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם: וְזִבְחֵי לֹא עָלוּ לוֹ. שְׂאֵר הוֹבָחִים שֶׁהִקְרִיב אַחֵר תִּגְלַחְתּוּ הַפְסוּלָה, לֹא עָלוּ לוֹ, דְּכִין דְּצִירָךְ לְסוֹתֵר עַד שִׁגְדֵּל שְׁעוֹר, הוּא כְּאִילוֹ הִקְרִיב קוֹדֶם זִמְנָם: עַל הַחֲטָאת שְׁלֹא לְשִׁמָּה. חֵינּוּ עַל הוֹבֵחַ וְנִמְצָא פְסוּל. דְּחֲטָאת שְׁלֹא לְשִׁמָּה פְסוּלָה. וְאִידִי דְּבַעֵי לְמַתְנִי עַל הָעוֹלָה וְעַל הַשְּׁלָמִים פְּלוֹגָתָא דְּר"ש וְרַבֵּן, תָּנָא נִמְי עַל הַחֲטָאת: עַל הָעוֹלָה וְעַל הַשְּׁלָמִים שְׁלֹא לְשִׁמּוֹן וְכו'. תִּגְלַחְתּוּ פְסוּלָה. דְּהוּאֵל וְלֹא עָלוּ לְשֵׁם הוֹבֵחַ שְׁלָמִי נִזִּיר וְעוֹלָת נִזִּיר, הוּא לִיָּה כְּגִלְחוֹת עַל עוֹלָת נִדְבָה וְשְׁלָמִי נִדְבָה. וְר"ש סָבַר דָּאִם גִּלַּח עַל עוֹלָת נִדְבָה וְשְׁלָמִי נִדְבָה יֵצָא. וְאִין הִלְכָה כְּר"ש: אִם גִּלַּח עַל שְׁלֹשֶׁת. אַחֵר שֶׁהִקְרִיבוּ שְׁלֹשֶׁת: וְנִמְצָא א' מֵהֶן בְּשֶׁר. וְהַשָּׂאֵר פְּסוּלִים: תִּגְלַחְתּוּ בְּשֶׁרָה. לְדַבְרֵי הַכֵּל. דְּהָא תָּנָא וְאִם גִּלַּח עַל אֶחָד מִשְׁלֹשֶׁת יֵצָא: יֵאָמַר ר"א אוֹמֵר סוֹתֵר אֶת הַכֵּל. לֹא כָל הַיָּמִים קָאֵמַר, אֲלֵא סוֹתֵר כָּל הַקְּרָבָנוֹת. וְר"א לְמַעֲמֵיהָ דַּאֲמַר שְׁלֹא הוֹתֵר הַנִּזִּיר לְשִׁתּוֹת יִין אֲלֵא אַחֵר כָּל הַמַּעֲשִׂים כּוֹלֵם, אַחֵר הַבָּאת כָּל הַקְּרָבָנוֹת, וְכַשְׁמַטָּא קוֹדֶם שֶׁהִקְרִיב כּוֹלֵם, הוּא כְּאִילוֹ נִטְמָא שְׁחִירָת קוֹדֶם שֶׁהִקְרִיב שׁוֹם אֶחָד מֵהֶם, וְהוּא הִקְרִיב שֶׁהִקְרִיב כְּאִילוֹ הִבִּיא תוֹךְ מִלֵּאָתָּה: וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים יָבִיא שְׂאֵר קִרְבָּנֹתָיו וְיִטְהַר. פִּירוּשׁ, לְכַשִּׁיטְהוּ. וְאוֹתוֹ הוֹבֵחַ שֶׁהִבִּיא בְּתַהֲרָה לֹא יִחוּזֵר וְיִבְאֵנוּ. רַבֵּן לְמַעֲמֵיהָ דַּאֲמַר אַחֵר מַעֲשֶׂה יַחֲדִי מוֹתֵר לְשִׁתּוֹת יִין וְמוֹתֵר לְגִלְחָה. הַלֵּכךְ קוֹדֶם שֶׁנִּטְמָא הִיָּה רָאוּי תִּגְלַחְתָּ וְלֹא יִסְתֹּר אוֹתוֹ זִבְחָה, אֲבָל שְׂאֵר הוֹבָחִים שֶׁהִקְרִיב מִשְׁנִטְמָא, וְדָאִי סוֹתֵר, דְּקָרָא קְפִיד שִׁיְהוּ קִרְבָּנוֹת נִזִּיר כּוֹלֵן בְּתַהֲרָה: מִרָּם הַתְּרֻמוֹתִי. מִתְרַמֵּד הִיָּתָה. וְהִלְכָה כַּחֲכָמִים:

משניות מבוארות – קהתי

למאה יום, ונטמא יום מאה ואחד, קודם שגילח והביא קרבנותיו, תנא קמא סובר, שסותר שלושים יום; ורבי אליעזר סובר: אינו סותר אלא שבעה, כלומר שאינו סותר כלום, אלא ממתינ שבעה ימים לשם טהרתו, ואחר כך מביא קרבנותיו ומגלח עליהם. – משנתנו דנה בניזיר שנטמא לאחר שהקריב אחד מקרבנותיו, קודם שגילח, מה הדין של שאר הקרבנות; ונחלקו בזה רבי אליעזר וחכמים.

מי שִׁנְזָרְק עָלָיו אֶחָד מִן הַדָּמִים – נזיר שהשלים נזירותו בטהרה, ונזרק לשמו על המזבח דם אחד משלושת קרבנותיו, וְנִטְמָא – קודם שהספיק לגלח ולהקריב שאר קרבנותיו, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: סוֹתֵר אֶת הַכֵּל – כלומר סותר את כל הקרבנות, שאף הקרבן שהקריב קודם שנטמא, לא עלה לו, ולאחר שימתין שבעה ימים ויטהר מטומאתו, חייב הוא להביא את כל שלושת קרבנותיו לשם תגלחת הטהרה.

וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: יָבִיא שְׂאֵר קִרְבָּנֹתָיו וְיִטְהַר – כלומר יביא שאר קרבנותיו לכשיטהר, שלאחר שימתין שבעה ימים ויטהר מטומאתו, לא יביא אלא שאר הקרבנות, אבל הקרבן שהקריב קודם שנטמא עלה לו. יש מפרשים טעם מחלוקתם, שרבי אליעזר הולך לשיטתו (בבביתא בגמרא), שלא הותר הנזיר לשתות יין אלא אחר כל המעשים כולם, הלכך כשנטמא לאחר שנוזק עליו אחד מן הדמים, דינו כאילו נטמא לפני הבאת קרבנותיו בכלל, והקרבן שהקריב קודם שנטמא הריהו כאילו הקריבו בתוך ימי נזירותו. וחכמים סוברים, שכיון שנוזק עליו אחד מן הדמים הותר הנזיר לשתות יין ולהיטמא למתים (כדעת רבי שמעון במשנה ט), והרי קודם שנטמא היה ראוי לתגלחת, הלכך אין הטומאה סותרת אותו זבח שהקריב בטהרה; אבל שאר הזבחים, אם הקריבם משנטמא, אינם עולים לו, שכן התורה הקפידה, שיהיו קרבנות הנזיר כולם בטהרה (ותוספות: ברטנורא). אָמְרוּ לוֹ – חכמים לרבי אליעזר: מַעֲשֶׂה בְמִקְרָם הַתְּרֻמוֹת – מעיר תרמוד; ויש גורסים: התדמורות – מעיר תדמור, היא פלמירה, שִׁנְזָרְק עָלֶיהָ אֶחָד מִן הַדָּמִים – שהיתה נזירה, והשלימה נזירותה, ונזרק עליה דם אחד הקרבנות שלה, וְכֵּן אֶמְרוּ לָהּ – קודם שהספיקה לגלח ולהקריב שאר קרבנותיה, עַל בִּתְּהָ שְׁהִיְתָה מְסֻכָּתָה – שהיתה חולה מסוכנת ונוטה למות, וְהִלְכָה וּמִצָּאתָה שְׁמִתָּהּ – ונטמאה בה, וְאָמְרוּ חֻכָּמִים: תָּבִיא שְׂאֵר קִרְבָּנֹתֶיהָ וְתִטְהַר – כלומר תביא שאר קרבנותיה לאחר שתטהר מטומאתה, אבל הקרבן שהקריבה, קודם שנטמאה, עלתה לה.

גִּלַּח עַל הַזֵּבַח – גילח הנזיר את שער ראשו, לשם תגלחת הטהרה, על אחד מקרבנותיו, וְנִמְצָא פְסוּל – כלומר שנפסל הקרבן, כגון שנשפך דמו או נטמא, תִּגְלַחְתּוּ פְסוּלָה – והרי זה כאילו גילח ראשו בתוך נזירותו, שסותר שלושים יום, כמו ששינינו לעיל (משנה ג), וְזִבְחֵי לֹא עָלוּ לוֹ – ואף שאר הקרבנות שהקריב לאחר תגלחתו פסולים, שהוואל וסותר שלושים יום, הרי הם כאילו הקריבם קודם זמנם. גִּלַּח עַל הַחֲטָאת שְׁלֹא לְשִׁמָּה – גילח הנזיר את ראשו על החטאת שנשחטה שלא לשם חטאת, וְאַחֵר כֶּךָ הִבִּיא קִרְבָּנֹתָיו לְשִׁמּוֹן – ולאחר שגילח הביא שאר קרבנותיו, חֵינּוּ הָעוֹלָה וְהַשְּׁלָמִים, לשמם: הוואל וחטאת שנשחטה שלא לשמה פסולה, לפיכך תִּגְלַחְתּוּ פְסוּלָה וְזִבְחֵי לֹא עָלוּ לוֹ – כמו שבארנו לעיל, שדינו כמי שגילח על הזבח ונמצא פסול, ששינינו ברישא. גִּלַּח עַל הָעוֹלָה אוֹ עַל הַשְּׁלָמִים שְׁלֹא לְשִׁמּוֹן – ודין הוא, שעולה ושלמים שנשחטו שלא לשמם כשרים, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה (משנה זבחים א, א), כלומר שהבעלים לא יצאו בהם ידי חובתם, ואין העולה והשלמים אלא קרבנות נדבה, הלכך אם הנזיר גילח עליהם, וְאַחֵר כֶּךָ הִבִּיא קִרְבָּנֹתָיו לְשִׁמּוֹן – ולאחר שגילח הביא שאר קרבנותיו לשמם, תִּגְלַחְתּוּ פְסוּלָה וְזִבְחֵי לֹא עָלוּ לוֹ – לקרבנות נזירותו, שהמגלח על עולת נדבה או על שלמי נדבה, תגלחתו פסולה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: תגלחתו כשרה: שלדעת רבי שמעון, נזיר שגילח על עולת נדבה או על שלמי נדבה, יצא, אֲלֵא אוֹתוֹ הַזֵּבַח – העולה או השלמים שנשחטו שלא לשמם, לֹא עָלָה לוֹ – וחייב הוא להביא זבח אחר לשם עולת נזיר או שלמי נזיר, אֲבָל שְׂאֵר זִבְחִים – שנשחטו לשמם, עָלוּ לוֹ – ואינו חייב להביא אחרים, הוואל ותגלחתו כשרה. ואין הלכה כרבי שמעון. וְאִם גִּלַּח עַל שְׁלֹשֶׁת – שגילח סתם לאחר שחיתת כל שלושת קרבנותיו, וְנִמְצָא אֶחָד מֵהֶן בְּשֶׁר – והשאר פסולים, תִּגְלַחְתּוּ בְּשֶׁרָה – לדברי הכל, וְיָבִיא שְׂאֵר הַזִּבְחִים – יביא קרבנות אחרים במקום הפסולים, שכן הגילוח נעשה כראוי, כמו ששינינו לעיל (משנה ז): "אם גילח על אחד משלושת יצא".

באור משנה יא

בפרק ג משנה ד למדנו, שאם נזיר נטמא לאחר שהשלים ימי נזירותו, כגון שהיה נזיר

פ ר ק ש ב י ע י

א כהן גדול ונזיר אינן מטמאין בקרוביהן, אבל מטמאין למת מצוה. היו מהלכין בדרך ומצאו מת מצוה – רבי אליעזר אומר: יטמא כהן גדול ואל יטמא נזיר; וחכמים אומרים: יטמא נזיר, ואל יטמא כהן גדול. אומר להם רבי אליעזר: יטמא כהן, שאינו מביא קרבן על טמאתו, ואל יטמא נזיר, שהוא מביא קרבן על טמאתו. אומר לו: יטמא נזיר, שאין קדשתו קדשת עולם, ואל יטמא כהן, שקדשתו קדשת עולם.

ב על אלו הטמאות הנזיר מגלח? על המת, ועל פזית מן המת, ועל פזית נצל, ועל מלא תרוד רקב, על השדרה, ועל הגלגלת, ועל אבר מן המת, ועל אבר מן החי שיש עליו בשר פראוי, ועל חצי קב עצמות, ועל חצי לג דם; על מגעו, ועל משאו, ועל אהליו, ועל עצם בשעורה; על מגעו ועל משאו. על אלו – הנזיר מגלח, ומוזה בשלישי ובשביעי, וסותר פירוש ברטנורא

ז א כהן גדול ונזיר אינן מטמאין לקרוביהן. כדכתיב בפרשת אמור ובפרשת נשא: היו מהלכים בדרך. לאו דוקא בכ"ג פלוגי, דה"ה ככהן הדיוט נמי פלוגי, דחד טעמא הוא:

ב על המת. אע"פ שאינו שלם אלא שיש בו רוב בנין שהם ב' שוקים וירך אחד, או רוב מנין האברים שהם קב"ה אברים, אפילו אין בהם רובע קב מטמא באהל, ונזיר מגלח עליו. ואם אין במת לא רוב מנין ולא רוב בנין, אין הנזיר מגלח על אהלו עד שיהא בעצמות חצי קב: ועל פזית נצל. מוהל היוצא מן המת כמין ליחה היוצאת מעיפוש הבשר: מלא תרוד רקב. מלא כף מעפר רקבון של מת. ואין הרקבון מטמא אלא כשנקבר המת קודם בארון של שיש וכיוצא בו שאין שם רקבון אחר אלא מגופו של מת, ונקבר המת כולו שלם שלא נחסר ממנו אבר: תרוד. כף גדולה שמחזקת מלא חפנים: על השדרה. אפילו אין בה בשר כלל: וכן על עצם הגולגולת. של הראש, אפילו אין בה בשר: ועל אבר מן החי ועל אבר מן המת שיש עליהם בשר פראוי. כל שאילו היה האבר מחובר באדם חי היה יכול להעלות ארוכה ע"י אותו בשר הוא נקרא פראוי. והוא פחות מכזית: ועל חצי קב עצמות. ואע"ג דרובע קב עצמות מטמא באהל, הלכה למשה מסיני שאין הנזיר מגלח אלא על חצי קב, וכן על חצי לוג דם. ואע"ג דרובע דם מטמא באהל, אין הנזיר מגלח אלא על חצי לוג: ועל עצם בשעורה על מגעו ועל

משניות מבוארות – קהתי

לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם; ומכאן, שקדושת הכהן, ואפילו של כהן הדיוט, גדולה מקדושת הנזיר. והלכה כחכמים (רמב"ם הל' נזירות ז, ג).

באור משנה ב

כבר הזכרנו (לעיל ג, ה), שישנם שני סוגים של טומאת מת בנזיר: א. טומאה שהיא מעצמו של מת, והיינו שהנזיר נטמא על ידי שנגע בחלקי גופו של המת עצמו ("ב"מגע"), או על ידי שנשא אותם מבלי לנגוע בהם ("ב"משא"), או על ידי שהיה עמהם תחת אוהל אחד ("ב"אוהל"). טומאה זו סותרת את כל הימים שמנה הנזיר קודם שנטמא, והוא חייב בתגלחת הטומאה. ב. טומאת מת שאינה מעצמו של מת, כמבואר במשנה הבאה. ואף בטומאה זו מונה הנזיר שבעה ימים, ומוזה בשלישי ובשביעי, וימי טומאתו אינם עולים לו למנין נזירותו; אבל אין הנזיר מגלח עליה, ואינו סותר את הימים שמנה קודם שנטמא. – משנתנו מפרטת טומאות מת מחסוג הראשון, שהנזיר מגלח עליהן.

על אלו הטמאות הנזיר מגלח – תגלחת הטומאה, וסותר את כל מנין נזירותו: על המת – אף על פי שאין בו כזית בשר, כגון הנפל שלא נתקשרו אבריו בגידין (גמרא); פירוש אחר: על המת – אף על פי שאינו שלם, אלא שיש בו רוב בנין, היינו שתי שוקים וירך, או רוב מנין האברים, היינו מאה ועשרים וחמישה אברים (שמשפך כל האברים הוא רמ"ח); ועל פזית – בשר – מן המת, ועל פזית נצל – היינו בשר מן המת שנימוח ונעשה כעין ליחה, או מוהל שיצא מבשר המת ונקרש, ועל מלא תרוד – כף גדולה המכילה מלא חפניים, רקב עפר רקבון של מת; על השדרה – עצם חוט השדרה, ועל הגלגלת – או על עצם הגולגולת של מת, אף על פי שאין על עצמות – בשר כלל, ועל אבר מן המת, ועל אבר מן החי שיש עליו – על האבר מן החי או על האבר מן המת, בפשר פראוי – אמנם פחות מכזית, אבל כשיעור הראוי לחיתו ולהבראתו של אותו אבר, אילו היה מחובר באדם חי; ועל חצי קב עצמות – של מת, אף על פי שאין בהם לא רוב בנינו ולא רוב מנינו, ועל חצי לג דם – של מת (כ"ג ל"ט); ואף על פי שרבע קב עצמות, וכן רבע לוג דם, מטמאים באוהל מן התורה, הלכה למשה מסיני היא, שאין הנזיר מגלח אלא על חצי קב עצמות ועל חצי לוג דם; וכל הטומאות הללו שנימנו לעיל. הנזיר מגלח על מגעו, ועל משאו, ועל אהליו – בין שנגע בהן, בין שנשא אותן ולא נגע בהן, בין שהיה עמהם באוהל. ועל עצם – מן המת, שהוא בשעורה – כשיעור שעורה, הנזיר מגלח על מגעו ועל משאו – כשנגע בו או כשנשא אותו; אבל לא על

באור משנה א

שניים הם, שאסרה בהם התורה טומאה למת: הנזיר והכהן. ויש הבדל בין כהן הדיוט לכהן גדול, שכהן הדיוט אינו מטמא לרחוקים, אבל מטמא לקרובים, שנאמר בו (ויקרא כא, א"ב): "לנפש לא יטמא בעמיו. כי אם לשארו הקרוב אליו, לאמו ולאביו ולבנו ולבתו ולאחיו" וגו', ואילו כהן גדול אינו מטמא אף לקרוביו, שנאמר בו (שם שם, יא): "ועל כל נפשות מת לא יבוא, לאביו ולאמו לא יטמא". וכן מוזהר הנזיר שלא להיטמא אף לקרובים, שנאמר בו (במדבר ו, ו): "כל ימי הזיר לה' על נפש מת לא יבוא, לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו לא יטמא להם במתם". – וכבר שנינו בפרק הקודם (משנה ה), שאיסור הטומאה בנזיר הותר מכללו במת מצוה; והוא הדין בכהן גדול (גמרא נזיר מו, ב). וכל שכן בכהן הדיוט. – ואם שניים, האסורים להיטמא למת, פגעו ביחד במת מצוה, הדין הוא, שאחד מהם יטפל בקבורתו, ואין השני נזקק להיטמא לו. וכלל קבעו חכמים בזה, שכל שקדושתו גדולה מחברו, אחרון הוא לטומאה. לפיכך, כהן גדול וכהן הדיוט שמצאו מת מצוה, ייטמא לו כהן הדיוט, ואל ייטמא לו כהן גדול. – משנתנו באה ללמד בנזיר ובכהן, מי מהם נזקק תחילה להיטמא למת מצוה. כהן גדול ונזיר אינן מטמאין בקרוביהן – אסורים להיטמא אפילו לקרוביהם, כמו שביארנו לעיל, אבל מטמאין למת מצוה – מותרים להיטמא למת מצוה, היינו למת שאין לו מי שיטפל בקבורתו. ה"ו – כהן גדול ונזיר, שניהם מהלכין בדרך ומצאו מת מצוה, רבי אליעזר אומר: יטמא כהן גדול ואל יטמא נזיר – שקדושת הנזיר עדיפה אף מקדושת הכהן הגדול, כמו שיבאר להלן. וחכמים וחכמים אומרים: יטמא נזיר, ואל יטמא כהן גדול – והוא הדין בנזיר וכהן הדיוט, שלדעת חכמים קדושת כל כהן עדיפה מקדושת הנזיר. אומר להם רבי אליעזר – לחכמים, טעם להבדיל: יטמא כהן, שאינו מביא קרבן על טמאתו – שלאחר שנטמא למת, אינו חייב להביא קרבן על טמאתו, ואל יטמא נזיר, שהוא מביא קרבן על טמאתו – שלאחר שנטמא הנזיר, הריהו חייב בקרבנות לשם תגלחת הטומאה, וכיון שהזיקתו תורה להביא קרבן על טמאתו, הרי שקדושתו עדיפה (תוספות). אומר לו – חכמים לרבי אליעזר: יטמא נזיר, שאין קדשתו עולם – אלא קדושת שעה, לזמן שקיבל עליו את נזירותו על פי נדרו; ואפילו היה נזיר עולם, אין קדושתו נקראת "קדושת עולם", מאחר שאין קדושתו עליו אלא משעה שנוזר ('תוספות יום טוב'), או משום שאין קדושתו לדורות עולם, שאין הנזיר מוריש קדושתו לדורותיו אחריו (הרשב"ם), או משום שזירותו ישנה בשאלה, שיכול הנזיר להתיר נזירותו ('תוספות חדשים'), ואל יטמא כהן, שקדשתו קדשת עולם – שכל כהן קדוש הוא מרחם אמו כל ימי חייו, הוא ובניו אחריו, כמו שנאמר (במדבר כה, ג): "והייתה

את הקודמין, ואינו מתחיל למנות אלא עד שיטתה ומביא את קרבנותיו.

ג אבל הסככות, והפרעות, ובית הפרס, וארץ העמים, והגולל, והדופק, ורביעית דם, ואהל, ורבע עצמות, וכלים הנוגעים במת, וימי ספרו וימי גמרו; על אלו – אין הנזיר מגלה, ומזה בשלישי ובשביעי, ואינו סותר את הקודמים, ומתחיל ומונה מיד, וקרפן אין לו. באמת אמרו: ימי הזב והזבה, וימי הסגור של מצרע – הרי אלו עולין לו.

פירוש ברטנורא

משאו. אבל על אהלו לא, שאין עצם כשעורה מטמא באהל: וסותר את הקודמים. כדכתיב (במדבר ו) והימים הראשונים יפלו: עד שיטתה. שיטבול ויעריב שמשו אחר שיהו שלישי ושביעי:

ג אבל הסככות. אילן שיש לו ענפים מובדלים זה מזה, ויש כזית מן המת תחת אחד מהן, ועבר הנזיר ואין ידוע אם עבר תחת הענף המאחיל על המת: והפרעות. אבנים או עצים בולטים מן הכותל וטומאה תחת אחד מהם: ובית הפרס. שדה שנחרש בה קבר עושה בית הפרס מאה אמה, שכך שיערו שהמחרישה מוליכה את העצם: וארץ העמים. שנוהר חכמים טומאה על ארץ העמים: גולל. כסוי הארון: דופק. הארון עצמו שהכסוי דופק עליו: ורביעית דם. אפילו על משאו ומגעו אין הנזיר מגלה: ואהל ורובע עצמות. אם האהל על רובע קב של עצמות המת, אינו מגלה, עד שיאחיל על חצי קב. אבל על מגע ומשא של רובע עצמות, מגלה, ואפילו הם נמוקים ולא נשאר בהם עצם כשעורה שלם: וכלים הנוגעים במת, שהם מטמאים כמת עצמו. והנוגע בהם טמא טומאת שבעה: וימי גמרו. ימי חלומו של מצורע: וימי ספרו. לאחר שנמטה מצרעתו, דכתיב (ויקרא יד) וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים: על אלו אין הנזיר מגלה. על כל הנך דמתניתין: ומזה בשלישי ושביעי. הא לא קאי אימי ספרו ואימי גמרו, דלא שייך בהו הוא ג' ו': ואינו סותר את הקודמין ומתחיל ומונה מיד. כל אלה שאמרנו, אינן עולין לימי הנזירות ואין סותרין, אלא אחר שיהו ג' ו' ויטוהר אם נטמא בטומאת מת, ואחר שישלים ימי גמרו וימי ספרו אם נצטרע, משלים נזירותו על מנן הימים שמנה קודם שנמטה, ואינו מביא קרבן טומאה: באמת אמרו ימי הזב והזבה. כל ימי טומאתם וימי ספירתם שבעה נקיים: וימי הסגור של מצרע. שנאמר בו (שם ט"ז) והסגיר את הנגע שבעת ימים, עולין למנן ימי הנזירות, וא"צ לומר שאין סותרין את הקודמים:

משניות מבוארות – קהתי

אחרת, והוא הדופק. ובזמן שעושים את הקברות בחפירות שבשדות, לאחר שחופרים את הקבר כל צרכו, כונים מכאן ומכאן אצטבאות להניח למעלה אבנים גדולות לכסות את המת, ואותן האבנים הנשענות על האצטבאות נקראות "גולל", והאצטבאות שמכאן ומכאן נקראות "דופק" (עיי' עירובין א, ז בשולי באורנו למשנה); ורביעית דם – או שנגע הנזיר ברביעית הלוג דם מן המת: ואהל – או שנגע באוהל המת (רמב"ם); ורבע עצמות – או שהאחיל על רובע הקב של עצמות המת (אבל על מגע ומשא של רובע עצמות הנזיר מגלח – ברטנורא); וכלים הנוגעים במת – או שנגע הנזיר בכלים הנוגעים במת, שטמאים הם כמת עצמו, והנוגע בהם טמא טומאת שבעה ימים; וימי ספרו – של נזיר מצורע, שכן המצורע סופר שבעה ימים לאחר שנטהר מצרעתו, כמו שנאמר (ויקרא יד, ח): "ורחץ במים וטהר, ואחר יבוא אל המחנה, וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים". וימי גמרו – של נזיר מצורע, היינו הימים שבהם הוא מצורע גמור, לאחר שהחליטו הכהן לטומאה, ונקרא אז מצורע מוחלט: על אלו – הטומאות, שנימנו במשנתנו, אין הנזיר מגלה – אינו חייב לגלח תגלחת הטומאה, ומזה בשלישי ובשביעי – אם נטמא בטומאת המת הנישנות למעלה, מזים עליו מי אפר פרה ביום השלישי וביום השביעי לטומאתו, ואינו סותר את הקודמים – את ימי נזירותו שמנה בטהרה, אלא שאותם הימים שהיה טמא בהם טומאת שבעה, או "ימי ספרו" ו"ימי גמרו" של נזיר שנצטרע, אינם עולים לו למנן נזירותו, ומתחיל ומונה מיד – את נזירותו, לאחר שטבל והעריב שמשו, כדי להשלים את ימי הנזירות שמנה קודם שנמטה, וקרפן אין לו – ואינו מביא קרבן על טומאתו, שאין הטומאות הללו מחייבות תגלחת הטומאה. באמת אמרו – חכמים, כלומר הלכה מקובלת היא מימים קדמונים, וכן פירשו בגמרא (בבא מציעא ט, א): כל "באמת אמרו" הלכה היא (ואין להסס ולגמגם בדבר – רש"י): אבל בירושלמי מובא: כל מקום ששנו חכמים "באמת" הלכה היא למשה מסיני: ויש מפרשים שלא דווקא הלכה למשה מסיני, אלא כאלו היא הלכה למשה מסיני (רש"י וברטנורא על תרומות ב, א): ימי הזב והזבה – ימי טומאת הזב (כמפורש בויקרא טו, ב-ג). וימי טומאת הזבה (שם, שם, כה-כח). וימי הסגור של מצרע – נזיר שנצטרע והכהן הסגירו שבעת ימים וראה ביום השביעי שלא פשה הנגע בעורו, (ויקרא יג, ד-ה), הרי אלו עולין לו – ימים אלו עולים לנזיר (או לנזירה), למנן ימי הנזירות, ואין צורך לומר שאינם סותרים את הקודמים.

אהלו. שאין עצם כשעורה מטמא באוהל. על אלו – על כל הטומאות הללו שנימנו במשנתנו, הנזיר מגלה – אם נטמא בהן, הוא חייב לגלח שער ראשו, ומזה בשלישי ובשביעי – ומזים עליו מי אפר הפרה האדומה ביום השלישי וביום השביעי לטומאתו, וסותר את הקודמין – את הימים שמנה לנזירותו קודם שנמטה, ואינו מתחיל למנות – נזירותו מחדש בטהרה, אלא עד שיטבול ויעריב שמשו, לאחר שהיוו עליו מי אפר פרה ביום השלישי וביום השביעי, ומביא את קרבנותיו – בשמיני, כמו ששינו (לעיל ו, ו), כלומר שאינו מתחיל למנות נזירות שנייה אלא לאחר שהביא קרבנותיו (כדעת חכמים החולקים על רבי אליעזר בברייתא – נזיר יח, ב – לפי מסקנת הגמרא בסוגייתנו). ויש שאין גורסים במשנתנו את הפסיקה "ומביא את קרבנותיו", וכן מוכח מהגמרא (תוספות; ותוספות יום טוב).

באור משנה ג

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, ולאחר שנימנו במשנה הקודמת טומאות המת שהנזיר מגלה עליהן, באה משנתנו למנות טומאות שאין הנזיר מגלה עליהן. אבל הסככות – ענפי אילן הסוככים על הארץ, ועושים תחתם "אוהל", והפרעות – אבנים או עצים הבולטים ויוצאים מן הגדר (מלשון "גדר פרע"), ויש כזית מן המת תחת אחד הענפים של הסככות, או תחת אחת האבנים של הפרעות, ועבר נזיר תחת הסככות או הפרעות, ולא ידוע אם עבר תחת אותו הענף או אותה האבן, המאחילים על הטומאה, ובית הפרס – שדה שנחרש בה קבר, קבעו חכמים, שמאה אמה מסביב לקבר נעשה "בית הפרס", היינו שטח שיש בו ספק טומאת המת, וספרו מטמא במגע ובמשא, לפי שחוששים שמא גררה עמה המת וצמצם כשעורה מעצמות המת ("פרס" – מלשון "פרוס לרוב לחמך". שעל ידי החרישה נסברו ונתפוררו עצמות מהקבר); ועבר הנזיר את בית הפרס: וארץ העמים – שיצא הנזיר בתוך ימי נזירותו לחוץ לארץ וחזר, וחכמים גזרו טומאה על ארץ העמים (עיי' לעיל ג, ו); והגולל, והדופק – שנגע הנזיר בגולל או בדופק; יש מפרשים, שהגולל הוא כיסוי ארון המת, והדופק היינו דפנות הארון שעליהם נשען הכיסוי (רש"י; ברטנורא); ויש מפרשים, שהגולל הוא אבן גדולה שהיו נותנים על הקבר, היינו אבן של מצבה, והדופק, היינו שתי אבנים תחתונות, שהמצבה נשענת עליהן (רובנו תם); ויש מבארים, שהגולל הוא כיסוי הקבר, שבזמן שהיו נוהגים לעשות הקברות בכוכים שבמערע, היו גוללים אבן על פי הפתח של המערע, והאבן היתה עגולה, וכדי שלא תתגלגל בחזרה כשסותמים את הפתח, היו נותנים תחתיה אבן

ד אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: כָּל טֻמְאָה מִן הַמֵּת שֶׁהִנּוּר מְגַלַּח עָלֶיהָ – חֵיבִין עָלֶיהָ עַל בִּיאַת מְקַדָּשׁ; וְכָל טֻמְאָה מִן הַמֵּת שֶׁאֵין הִנּוּר מְגַלַּח עָלֶיהָ – אֵין חֵיבִין עָלֶיהָ עַל בִּיאַת מְקַדָּשׁ. אָמַר רַבִּי מֵאִיר: לֹא תֵהָא זֶה קֵלָה מִן הַשֶּׁרֶץ. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: דִּנְתִּי לִפְנֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: מָה אִם עֵצִים בִּשְׁעוּרָה שְׁאִינוּ מְטַמְּא אֲדָם בְּאַהֲלָה, הִנּוּר מְגַלַּח עַל מַנְעוּ וְעַל מִשְׁאֹ – רִבְעִית דָּם שְׁהוּא מְטַמְּא אֲדָם בְּאַהֲלָה, אֵינוּ דִין שִׁיחָא הִנּוּר מְגַלַּח עַל מַנְעָה וְעַל מִשְׁאֹהָ? אָמַר לִי: מָה זֶה עֲקִיבָא! אֵין דִּנְיָן כָּאֵן מְקַל וְחֹמֶר. וְכִשְׁבָּאתִי וְהִרְצִיתִי אֶת הַדְּבָרִים לִפְנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אָמַר לִי: יִפָּה אֲמַרְתָּ, אֲלֹא כֵן אָמְרוּ הַלֵּכָה.

פ ר ק ש מ י נ י

א שְׁנֵי נְזִירִים שֶׁאֶמַר לָהֶן אֶחָד: רְאִיתִי אֶחָד מִכֶּם שֶׁנִּטְמָא, וְאֵינוּ יוֹדֵעַ אִיזָה מִכֶּם – מְגַלְחִין וּמְבִיאִין קֶרֶבֶן טֻמְאָה וְקֶרֶבֶן טְהָרָה, וְאָמַר: אִם אֲנִי הוּא הַטֻּמְאָה – קֶרֶבֶן טֻמְאָה שְׁלִי וְקֶרֶבֶן טְהָרָה שְׁלָךְ; וְאִם אֲנִי הוּא הַטְּהָר – קֶרֶבֶן טְהָרָה שְׁלִי

פירוש ברטנורא

ד חֵיבִין עָלֶיהָ עַל בִּיאַת מְקַדָּשׁ. אִם נִטְמָא בְּאוֹתָהּ טוּמְאָה וְנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ, אוֹ אֶבֶל קִדְשִׁים קוֹדֵם שֶׁהָיָה מְטוּמָא, חֵיבִין עָלֶיהָ כִּרְתָּה אִם הִיא מוֹד, אוֹ קֶרֶבֶן עוֹלָה וְיִוֵּרֵד אִם הִיא שׁוּגֵג: לֹא תֵהָא זֶה קֵלָה מִן הַשֶּׁרֶץ. רְחִיבִין עָלֶיהָ עַל בִּיאַת מְקַדָּשׁ, כְּדִכְתִּיב בְּיוֹקָא (ח') אוֹ בְּנִבְלַת שֶׁרֶץ טָמֵא. וּמִילְתָּא דר"מ לִיתָא, שְׁהָיָה מִנְעוּ וּמוֹשָׁא שֶׁל עֵצִים כְּשֶׁעוֹרָה שְׁהוּא קָל שְׁאִינוּ מְטַמְּא בְּאַהֲלָה, הִנּוּר מְגַלַּח עָלֶיהָ כִּדְתָנָן בְּמִתְנִין, וְרִבְעִית דָּם שְׁהוּא חֲמוּרָה שֶׁמְטַמְּא בְּאַהֲלָה אֵין הִנּוּר מְגַלַּח עָלֶיהָ: אֵין דִּנְיָן כָּאֵן ק"ו. שְׁאֵין דִּנְיָן ק"ו עַל דָּבָר שְׁהוּא הִלְכָה לְמִשְׁתָּה מְסִינִי, שֶׁעֵצִים כְּשֶׁעוֹרָה אֵינוּ כְּתוּב בְּתוֹרָה אֲלֵא הִלְכָה הִיא, וְאֵין דִּנְיָן ק"ו מִהִלְכָּה. וְהָן דְּבָרֵי ר"א הֵן דְּבָרֵי ר' יְהוֹשֻׁעַ שֶׁאֶמַר אֲלֵא כֵן אָמְרוּ הַלֵּכָה:

ח א שְׁנֵי נְזִירִים שֶׁאֶמַר לָהֶם אֶחָד כ"ו. וְהֵם שׁוֹתְקִים, דָּאֵם הֵם מְכַחֲשִׁין אֵינוּ נֹאמְרִין, דַּעַד אֶחָד בְּמִקּוֹם שֶׁמְכַחֲשִׁין אוֹתוֹ אֵינוּ נֹאמְרִין, וּמִתְנִין אִירֵי כְּגוֹן שׁוֹה הָעֵד לֹא הִיא עֵמָה, אֲלֵא אָמַר רְאִיתִי מִרְחוֹק טוּמְאָה שֶׁנִּזְרָקָה בֵּינֵכֶם, שְׁאֵם הִיא הָעֵד אֲצִלֵּם בְּמִקּוֹמָם הוּא לֵה סֶפֶק טוּמְאָה בְּר"ה, וּסֶפֶק טוּמְאָה בְּר"ה סֶפֶקוּ טְהוֹר,

משניות מבוארות – קהתי

בתורה אלא הלכה היא, היינו הלכה למשה מסיני (רש"י; ותוספות), ואין דנים קל וחומר מהלכה. וזהו גם טעמו של רבי אליעזר.

באור משנה א

ההלכה היא, שספק טומאה ברשות היחיד, ספקו טמא. דין זה למדים מסוטה, שנאמר בה (במדבר ה, ג'): "ונסתרה והיא נטמאה", היינו שאף על פי שהדבר ספק הרי היא טמאה לבעלה. וכשם שבסוטה אין שם אלא היא והבועל, היינו שניים, כך בכל ספק טומאה ברשות היחיד, כגון שאין שם יותר משניים, אבל אם יש שם שלשה או יותר, אף על פי ששם עומדים ברשות היחיד, דינם לענין טומאה כרשות הרבים, שאם נולד בהם ספק טומאה, הרי זה כספק טומאה ברשות הרבים, וכל ספק טומאה ברשות הרבים ספקו טהור (גמרא נזיר נ. א: רמב"ם הל' נזירות ט. טז; הל' אבות הטומאות ט. א-ב). – משנתנו דנה בשני נזירים שנגול להם ספק טומאה, כגון שעמדו ברשות היחיד, ונטמא אחד מהם, ואין יודעים מי מהם נטמא, כיצד מביאים הם קרבנותיהם. – ולחבנת ענין המשנה יש עוד להקדים, שאם אמר אחד לנזיר: ראיתי שנטמאת, והנזיר שותק, או שספק לו הדבר, אף על פי שאין כאן אלא עד אחד, הריהו נאמן, ומביא הנזיר קרבן טומאה על פיו. אבל אם הנזיר מכחישו, שהוא אומר: לא נטמאתי, אין העד נאמן (ברטנורא ומפרשים אחרים: גמרא קידושין ט. ב). ואפילו שני עדים מעידים עליו שנטמא, והוא אומר: לא נטמאתי, אינו מביא קרבן על פיהם, לפי שאפשר לפרש את דבריו: לא נטמאתי – איני חייב להביא קרבן וטומאה, שכבר נשאלתי על נזירותי, ונמצא שאין כאן הכחשת עדים (גמרא כריתות יב. ב: הל' נזירות ט. יז).

שְׁנֵי נְזִירִים – שְׁקִיבְלוּ עֲלֵיהֶם נִזְיוֹת בִּיחָד, שֶׁאֶמַר לָהֶן אֶחָד: רְאִיתִי אֶחָד מִכֶּם שֶׁנִּטְמָא – בִּגְמָרָא מְבֹרָר, כְּגוֹן שְׁהִיוּ שְׁנֵי הַנְּזִירִים עוֹמְדִים בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד, וְהָאֶחָד לֹא הִיא עֵמָה, אֲלֵא בֹא וְאָמַר: רְאִיתִי מִרְחוֹק טוּמְאָה שֶׁנִּזְרָקָה בֵּינֵכֶם, וְאֶחָד מִכֶּם נִטְמָא, וְאֵינוּ יוֹדֵעַ אִיזָה מִכֶּם מִכֶּם – נִטְמָא, וְהָרִי יֵשׁ כָּאֵן סֶפֶק טוּמְאָה בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד, שֶׁסֶפֶקוּ טָמֵא (אֲבָל אִם הִיא הָאֶחָד עֵמָה, דִּינָם כְּסֶפֶק טוּמְאָה בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, כְּמוּ שְׁבָאֲרֵנוּ בַּהֲקָדָמָה לְמִשְׁנָתָנוּ); וּמְדוּבָר כָּאֵן, שֶׁהַנְּזִירִים שׁוֹתְקִים, אוֹ שִׁישׁ לָהֶם סֶפֶק בְּדָבָר, שֶׁבִּכְגוֹן זֶה הָעֵד נֹאמֵן, כְּמוּ שֶׁהִבְאֵנוּ לַעֲלִי, וְנִמְצָא כָל אֶחָד מִהַנְּזִירִים סֶפֶק נִזִּיר טָמֵא סֶפֶק נִזִּיר טָהוֹר; כִּיצַד, אִיפּוּא, הֵם נוֹהֲגִים? מְגַלְחִין – לֹא, רָאִשָׁם, לֹאחֵר שֶׁהִשְׁלִימוּ אֶת יְמֵי נִזְיוֹתָם (עֵינִי בְּשׁוּלֵי הַבְּאוֹר לְמִשְׁנָתָנוּ). וּמְבִיאִין – בֵּין שְׁנֵיהֶם, בְּשׁוֹתְפוֹת, קֶרֶבֶן טֻמְאָה – שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה, אֶחָד לַחֲטָאָה וְאֶחָד לַעוֹלָה, וְכִבְשָׁה, לַאֲשֶׁם וְקֶרֶבֶן טְהָרָה – כִּבְשָׁה לַחֲטָאָה, וְכִבְשָׁה לַעוֹלָה וְאֵיל לְשִׁלְמִים (כְּמוּ שֶׁנִּזְנִי לַעֲלִי ו, ו-ז), וְאָמַר – אֶחָד מֵהֶם: אִם אֲנִי הוּא הַטֻּמְאָה – וְאִתָּה הַטְּהָר, קֶרֶבֶן טֻמְאָה שְׁלִי וְקֶרֶבֶן טְהָרָה שְׁלָךְ; וְאִם אֲנִי הוּא הַטְּהָר – וְאִתָּה הַטֻּמְאָה, קֶרֶבֶן טְהָרָה שְׁלִי וְקֶרֶבֶן טֻמְאָה שְׁלָךְ – וְנִמְצָא הַטֻּמְאָה מְבִיא אֶת קֶרֶבֶן הַטֻּמְאָה וְהַטְּהָר אֶת קֶרֶבֶן

באור משנה ד

אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר – וִישׁ גּוֹרִסִים: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר ("מִלְּאֲכַת שְׁלֹמֹה"), מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ – מִשְׁמוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: כָּל טֻמְאָה מִן הַמֵּת שֶׁהִנּוּר מְגַלַּח עָלֶיהָ – הֵינּוּ כָל הַטּוּמְאוֹת שֶׁנִּשְׁנוּ בְּמִשְׁנָה ב, חֵיבִין עָלֶיהָ עַל בִּיאַת מְקַדָּשׁ – מִי שֶׁנִּטְמָא בְּאוֹתָהּ טוּמְאָה, וְנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ קוֹדֵם שֶׁהָיָה מְטוּמָא, חֵיבִין כִּרְתָּה אִם הִיא מוֹד, אוֹ חֵיבִין קֶרֶבֶן אִם הִיא שׁוּגֵג; וְכָל טֻמְאָה מִן הַמֵּת שֶׁאֵין הִנּוּר מְגַלַּח עָלֶיהָ – הֵינּוּ אֵלּוּ שֶׁנִּשְׁנוּ בְּמִשְׁנָה הַקּוֹדֶמֶת, אֵין חֵיבִין עָלֶיהָ עַל בִּיאַת מְקַדָּשׁ – כְּלוּמָר כֵּן לְמַדּוּ מִפִּי הַשְׁמוּעָה, שֶׁמַּחֲלִקִּים בְּטוּמְאוֹת מִן הַמֵּת לְגַבִּי בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ כְּשֶׁם שֶׁמַּחֲלִקִּים לְגַבִּי תְּגַלְחַת הַנְּזִיר (וְהַמֵּאִיר); וְעֵינִי "תְּפֹאֶרֶת יִשְׂרָאֵל". אָמַר רַבִּי מֵאִיר: לֹא תֵהָא זֶה קֵלָה מִן הַשֶּׁרֶץ – לֹא תֵהָא טוּמְאָה מִן הַמֵּת שֶׁאֵין הִנּוּר מְגַלַּח עָלֶיהָ קֵלָה מִטּוּמְאוֹת הַשֶּׁרֶץ, שֶׁחֵיבִים עָלֶיהָ עַל בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ, כְּמוּ שֶׁנִּמְצָא (וְיוֹקָא ה, ב): "אוֹ בְּנִבְלַת שֶׁרֶץ טָמֵא". רַבִּי מֵאִיר בֹּא לְחֻלּוֹק עַל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְהוּא סוֹבֵר, שֶׁאֵף טוּמְאוֹת הַמֵּת שֶׁאֵין הִנּוּר מְגַלַּח עָלֶיהָ, חֵיבִים עָלֶיהָ עַל בִּיאַת מְקַדָּשׁ, שֶׁהִי טוּמְאוֹת הַשֶּׁרֶץ אֵינָה מִפְסִיקָה נִזְיוֹתוֹ כָּלּ, וְאֵילוּ טוּמְאוֹת מִן הַמֵּת שֶׁאֵינוּ מְגַלַּח עָלֶיהָ, מִפְסִיקָה מְכַל מִקּוֹם אֶת נִזְיוֹתוֹ לִימֵי הַטּוּמְאָה, וְאֵין יְמִים אֵלּוּ עוֹלִים לוֹ; וְאִם הִנִּטְמָא בְּטוּמְאוֹת הַשֶּׁרֶץ חֵיבִין עָלֶיהָ עַל בִּיאַת מְקַדָּשׁ, הִרִי כָל שֶׁכֵּן לְנִטְמָא בְּטוּמְאוֹת הַמֵּת שֶׁאֵין הִנּוּר מְגַלַּח עָלֶיהָ, שֶׁחֵיבִין עָלֶיהָ עַל בִּיאַת מְקַדָּשׁ (רש"י). וְאֵין הִלְכָה כְּרַבִּי מֵאִיר. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: דִּנְתִּי לִפְנֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר – קָל וְחֹמֶר: מָה אִם עֵצִים בִּשְׁעוּרָה – מִן הַמֵּת, שֶׁאֵינוּ מְטַמְּא אֲדָם בְּאַהֲלָה – הִלְכָה לְמִשְׁתָּה מְסִינִי, הִנּוּר מְגַלַּח עַל מַנְעוּ וְעַל מִשְׁאֹ – כְּמוּ שֶׁנִּזְנִי לַעֲלִי (מִשְׁנָה ב): "וְעַל עֵצִים כְּשֶׁעוֹרָה, עַל מַנְעוּ וְעַל מִשְׁאֹ". רִבְעִית דָּם – שֶׁל מֵת, שֶׁהוּא מְטַמְּא אֲדָם בְּאַהֲלָה – וְנִמְצָא שֶׁטּוּמְאָה זֹאת חֲמוּרָה מִטּוּמְאוֹת עֵצִים כְּשֶׁעוֹרָה, אֵינוּ דִין שִׁיחָא הִנּוּר מְגַלַּח עַל מַנְעָה וְעַל מִשְׁאֹה – כְּלוּם אֵינוּ קָל וְחֹמֶר? וְלָמָּה שֶׁנִּזְנִי (בְּמִשְׁנָה הַקּוֹדֶמֶת), שֶׁאֵין הִנּוּר מְגַלַּח עַל רִבְעִית דָּם? אָמַר לִי – רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: מָה זֶה עֲקִיבָא! – שֶׁאֵתָּה דִין קָל וְחֹמֶר זֶה? אֵין דִּנְיָן כָּאֵן מְקַל וְחֹמֶר – וְלֹא פִירַשׁ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר טַעַם לְדִבְרֵיו. וְכִשְׁבָּאתִי וְהִרְצִיתִי אֶת הַדְּבָרִים לִפְנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ – בְּאוֹתוֹ קָל וְחֹמֶר שֶׁדִּנְתִּי לִפְנֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אָמַר לִי – רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ יִפָּה אֲמַרְתָּ – הָקָל וְחֹמֶר שֶׁדִּנְתָּ יִפָּה הוּא, וְאֵין עֲלֵיו תְּשׁוּבָה, אֲלֵא כֵן אָמְרוּ הַלֵּכָה – כְּלוּמָר שֶׁטּוּמְאוֹת עֵצִים כְּשֶׁעוֹרָה אֵינָה מְפֹרֶשֶׁת

וְקָרְבַּן טָמֵא שֶׁלֶד; וְסוֹפְרִין שְׁלֹשִׁים יוֹם, וּמִבְיֵאִין קָרְבַּן טְהוֹרָה, וְאוֹמְרִים: אִם אֲנִי הוּא הַטָּמֵא – קָרְבַּן טָמֵא שֶׁלִּי וְקָרְבַּן טְהוֹרָה שֶׁלְּךָ, וְזֶה קָרְבַּן טְהוֹרָה; וְאִם אֲנִי הוּא הַטָּהוֹר – קָרְבַּן טְהוֹרָה שֶׁלִּי וְקָרְבַּן טָמֵא שֶׁלְּךָ, וְזֶה קָרְבַּן טְהוֹרָה. מֵת אֶחָד מֵהֶן – אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ: יִבְקֹשׁ אֶחָד מִן הַשּׁוֹק שֶׁיִּדָּר כְּגִדּוֹ בְּנֹזֵר, וְאוֹמְרִים: אִם טָמֵא הָיִיתִי – הָרִי אֶתָּה נֹזֵר מִיָּד, וְאִם טְהוֹר הָיִיתִי – הָרִי אֶתָּה נֹזֵר אַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם; וְסוֹפְרִין שְׁלֹשִׁים יוֹם, וּמִבְיֵאִין קָרְבַּן טָמֵא שֶׁלִּי וְקָרְבַּן טְהוֹרָה, וְאוֹמְרִים: אִם אֲנִי הוּא הַטָּמֵא – קָרְבַּן טָמֵא שֶׁלִּי וְקָרְבַּן טְהוֹרָה שֶׁלְּךָ, וְאִם אֲנִי הוּא הַטָּהוֹר – קָרְבַּן טָמֵא שֶׁלִּי וְקָרְבַּן טְהוֹרָה שֶׁלְּךָ, וְזֶה קָרְבַּן טְהוֹרָה; וְאִם אֲנִי הוּא הַטָּהוֹר – קָרְבַּן טְהוֹרָה שֶׁלִּי וְקָרְבַּן טָמֵא שֶׁלְּךָ, וְזֶה קָרְבַּן טְהוֹרָה. אָמַר לֹא בֶּן זֹמָא: וְיָמִי שׁוֹמֵעַ לֹא שֶׁיִּדָּר כְּגִדּוֹ בְּנֹזֵר? אֵלֶּא מִבֵּיא חֲטָאת הָעוֹף וְעוֹלַת בְּהֵמָה, וְאוֹמְרִים: אִם טָמֵא הָיִיתִי – הַחֲטָאת מַחֲזִיקִי וְהָעוֹלָה נִדְבָּה, וְאִם טְהוֹר הָיִיתִי – הָעוֹלָה מַחֲזִיקִי וְהַחֲטָאת בְּסֶפֶק; וְסוֹפְרִים שְׁלֹשִׁים יוֹם, וּמִבְיֵאִין קָרְבַּן טְהוֹרָה, וְאוֹמְרִים: אִם טָמֵא הָיִיתִי – הָעוֹלָה הִרְאשׁוֹנָה חֹבֶבֶת וְזוֹ נִדְבָּה, וְאִם טְהוֹר הָיִיתִי – הָעוֹלָה הִרְאשׁוֹנָה חֹבֶבֶת וְזוֹ שְׂאֵר קָרְבָּנִי. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ: נִמְצָא זֶה מִבֵּיא קָרְבָּנֹתָיו לְחֻצָּאִים! אֲבָל הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים לְבֵן זֹמָא.

פירוש ברטנורא

דכל ספק טומאה מוטעה ילפין לה דכתיב בה (במדבר ה') ונסתרה והיא נטמאה, ואין אלא היא והבועל, וספיקה טמא. וכל זמן שהם יותר משנים אפילו בתוך הבית ספיקו טהור, דהויא לה כספק טומאה ברה"ר, לכך צ"ל שלא היה העד בשעת ספק טומאה אצלם במקומם: **וְסוֹפְרִים לִי יוֹם**. וכגון ששניהם נדרו נזירות ביחד ונדרו סתם נזירות. וה"ה אם נדרו שניהם ביחד ופירשו נזירותם לזמן קצוב, שלאחר שהביאו קרבן טומאה וקרבן טהרה חוזרים ומונים הזמן הקצוב לנזירותם, ומפרישין קרבן טהרה: **וְקָרְבַּן טוֹמָאָה סֶפֶק**. חטאת העוף הבא על הטומאה, ספק ואינה נאכלת: **אֵלֶּא מִבֵּיא חֲטָאת עוֹף**. לספק טומאות נזירות. ואשם אינו מביא, כרבנן דאמרי לעיל הביא חטאתו ולא הביא אשמו מונה: **נִמְצָא זֶה מִבֵּיא קָרְבָּנֹתָיו לְחֻצָּאִים**. אם נזיר טהור הוא. דעולה ראשונה היתה חובה ועתה הוא מקריב חטאת ושלמים: **אֲבָל הוֹדוּ חֲכָמִים לְבֵן זֹמָא**. ולא חששו על שמקריב קרבנותיו לחצאים. והלכה כבן זומא:

משניות מבוארות – קהתי

(אם הוא רוצה) בתנאי עולת נדבה, ואשם אינו מביא; שכן ההלכה היא, שנזיר טמא משהביא חטאתו מתחיל למנות נזירותו בטהרה, ואין העולה והאשם מעכבים; וחוזרים **וְסוֹפְרִין שְׁלֹשִׁים יוֹם** – פעם שנייה, **וּמִבְיֵאִין קָרְבַּן טְהוֹרָה, וְאוֹמְרִים** – הספק לאותו אחד מן השוק: **אִם אֲנִי הוּא הַטָּמֵא** – ונמצא שנזירותך היתה בשלושים יום הראשונים, הרי **קָרְבַּן טָמֵאָה** – שכבר הקרבנו, **שְׁלִי** – היה, **וְקָרְבַּן טְהוֹרָה** – שהקרבנו, **שְׁלִיָּךְ** – היה, לשם נזירותך, וְזֶה – של עכשיו, **קָרְבַּן טְהוֹרָה** – לנזירותי השנייה שמנתי בטהרה; **וְאִם אֲנִי הוּא הַטָּהוֹר** – אם אני הייתי הטהור, הרי **קָרְבַּן טְהוֹרָה** – שהקרבנו בראשונה, **שְׁלִי** – היה, לנזירותי הקודמת, **וְקָרְבַּן טָמֵאָה בְּסֶפֶק** – הוקרב בספק, וְזֶהוּ – שאנו מביאים עכשיו, **יֵהָא קָרְבַּן טְהוֹרָתְךָ** – לשם נזירותך שהשלמת עכשיו. **אָמַר לֹא בֶּן זֹמָא** – לרבי יהושע: **וְיָמִי שׁוֹמֵעַ לֹא שֶׁיִּדָּר כְּגִדּוֹ בְּנֹזֵר** – להיות נזיר שתיים, ולא תעלה לו אלא נזירות אחת מספק, כמו ששנינו לעיל? הרי בודאי לא ימצא מי שיסכים על כך, וכלום לא תהא לו תקנה? **אֵלֶּא** – כל שמת אחד מהם, **מִבֵּיא** – האחר, **חֲטָאת הָעוֹף** – לשם קרבן על ספק טומאת נזירות, **וְעוֹלַת בְּהֵמָה** – שהיא אחד מקרבנות הטהרה, כדי לגלח עליה תגלחת הטהרה, **וְאוֹמְרִים: אִם טָמֵא הָיִיתִי** – והייב אני בקרבן טומאה, הרי **הַחֲטָאת מַחֲזִיקִי וְהָעוֹלָה נִדְבָּה** – והוה הטעם, שאינו מביא אלא עולת בהמה, הואיל והעולה בלבד אפשר להקריבה כקרבן נדבה (ואילו שלמי הנזיר טעונים לחם וזרוע ובשלה, ואין שלמים כאלו באים נדבה – וטענות): **וְאִם טְהוֹר הָיִיתִי, הָעוֹלָה מַחֲזִיקִי** – לשם תגלחת הטהרה, ועדיין אני חייב חטאת ושלמים, **וְהַחֲטָאת בְּסֶפֶק** – קריבה בספק, כמו שבארנו לעיל; **וְסוֹפְרִים שְׁלֹשִׁים יוֹם** – אם נדר בתחילה נזירות סתם, שמא היה הוא שנטמא; והוא הדין לנזירות מרובה, שחוזר וסופר נזירות כפי הזמן שנדר; **וּמִבְיֵאִין קָרְבַּן טְהוֹרָה** – היינו כל שלושת הקרבנות: חטאת, עולה ושלמים, **וְאוֹמְרִים: אִם טָמֵא הָיִיתִי** – וחטאת העוף שהקרבתי היתה מחובתי, **הָעוֹלָה הִרְאשׁוֹנָה** – שהבאתי, **נִדְבָּה** – היתה, כמו שהתנית, וְזוֹ – העולה שאני מביא עכשיו עם שאר הקרבנות, **חֹבֶבֶת** – עולת חובה היא, לקרבן נזירותי, כחטאת וכשלמים; **וְאִם טְהוֹר הָיִיתִי, הָעוֹלָה הִרְאשׁוֹנָה חֹבֶבֶת** – עולת הבהמה שכבר הבאתי היתה עולת חובה, וְזוֹ – העולה שאני מביא עכשיו, **נִדְבָּה** – עולת נדבה היא, וְזֶה – קרבן זה של חטאת

הטהרה; **וְסוֹפְרִין שְׁלֹשִׁים יוֹם** – כלומר שחוזרים ומונים נזירותם מחדש; ואם נדרו נזירות סתם, הרי הם מונים שלושים יום. והוא הדין אם נדרו נזירות מרובה, שהם חוזרים וסופרים נזירות כפי הזמן שנדרו; שהרי אותו נזיר שנטמא, הביא עכשיו את קרבנות הטומאה, והוא חייב למנות נזירותו מתחילה, ולהביא בסוף ימי נזירותו קרבנות טהרה, וכיון שלא ידוע מי מהם הוא שנטמא, סופרים הם שניהם את נזירותם מחדש, **וּמִבְיֵאִין** – בסוף נזירותם השנייה, **קָרְבַּן טְהוֹרָה** – בין שניהם, **וְאוֹמְרִים** – אחד לחברו: **אִם אֲנִי הוּא הַטָּמֵא** – אם אני הייתי הטמא, הרי **קָרְבַּן טָמֵאָה** – שכבר הקרבנו, **שְׁלִי** – היה, **וְקָרְבַּן טְהוֹרָה** – שהקרבנו, **שְׁלִיָּךְ** – היה, וְזֶה – של עכשיו, **קָרְבַּן טְהוֹרָה** – יהיה; **וְאִם אֲנִי הוּא הַטָּהוֹר** – ואם אני הייתי הטהור, הרי **קָרְבַּן טְהוֹרָה** – שהקרבנו, **שְׁלִי** – היה, **וְקָרְבַּן טָמֵאָה** – שהקרבנו, **שְׁלִיָּךְ** – היה, וְזֶה – של עכשיו, **קָרְבַּן טְהוֹרָתְךָ** – יהיה; נמצא שאינם מפסידיים בקרבנותיהם כלום, אלא שחייבים הם בכל דקדוקי הנזירות עד שיעשו את כל הדברים האמורים לעיל. **מֵת אֶחָד מֵהֶן** – משני הנזירים הללו, קודם שהביאו קרבנותיהם הראשונים, מה יעשה הנזיר החי, שהוא ספק טמא, ואי אפשר לו להתנות על קרבנותיו? **אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ: יִבְקֹשׁ אֶחָד מִן הַשּׁוֹק שֶׁיִּדָּר כְּגִדּוֹ בְּנֹזֵר** – שיקבל עליו נזירות כפי בקשתו, **וְאוֹמְרִים: לֹא: אִם טָמֵא הָיִיתִי** – וצריך אני להביא קרבן טומאה ולמנות נזירותי מחדש, **הָרִי אֶתָּה נֹזֵר מִיָּד** – כדי שקרבן טהרה שנביא לאחר שלושים יום יהא שלך, **וְאִם טְהוֹר הָיִיתִי** – וצריך אני להביא קרבן טהרה, **הָרִי אֶתָּה נֹזֵר אַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם** – והרי זה מן השוק צריך למנות שתי נזירות מן הספק; **וְסוֹפְרִין שְׁלֹשִׁים יוֹם** – מיום שקיבל עליו האחד מן השוק לידור כנגדו, **וּמִבְיֵאִין** – בין שניהם, **קָרְבַּן טָמֵאָה וְקָרְבַּן טְהוֹרָה** – כמו שבארנו לעיל, **וְאוֹמְרִים** – הספק לאותו האחד מן השוק, **אִם אֲנִי הוּא הַטָּמֵא** – ונמצא שנזירותך חלה בזמן התנאי הראשון, ונשלמה עכשיו, והרי אתה חייב בקרבן טהרה, הרי **קָרְבַּן טָמֵאָה שְׁלִי וְקָרְבַּן טְהוֹרָה שְׁלִיָּךְ** – יהא קרבן הטומאה בשבילי וקרבן הטהרה בשבילך, **וְאִם אֲנִי הוּא הַטָּהוֹר** – ונמצא שלא חלה עליך נזירות עד עכשיו, כפי שהתנינו בתחילה, הרי **קָרְבַּן טְהוֹרָה שְׁלִי וְקָרְבַּן טָמֵאָה בְּסֶפֶק** – קרבן הטומאה יהא קרב מספק, כלומר שחטאת העוף קריבה על הספק ואינה נאכלת, ועולת העוף קריבה

ב נזיר שְהִיָּה טָמֵא בְּסֶפֶק וּמִחְלָט בְּסֶפֶק – אוֹכֵל בְּקֳדָשִׁים אַחֵר שְׂשִׁים יוֹם, וְשׁוֹתֶה יַיִן וּמִטְמֵא לְמִתִּים אַחֵר מֵאָה וְעֶשְׂרִים יוֹם; שֶׁתִּגְלַחַת הִנֵּגַע דּוֹחָה תִּגְלַחַת הַנִּזְיֹר בְּזִמְנָה שֶׁהִיא וְדֹאֵי, אֲבָל בְּזִמְנָה שֶׁהִיא סֶפֶק – אֵינָה דּוֹחָה.

פירוש ברטנורא

ב נזיר שהיה טמא בספק ומחלט בספק. ספק אם נטמא במת וספק אם הוא מצורע מוחלט: **אוכל בקדשים אחר ששים יום.** אבל קודם לכן לא, דספק מצורע הוא ועד שיביא כפרתו אסור לאכול בקדשים. אבל משום ספק נזיר טמא לא מתיר לאכול בקדשים, דלא מקרי מחוסר כפרה שאסור לאכול בקדשים אלא מי שטומאה יוצאה עליו במופו. כיצד, נזיר שלשים יום. וביום הראשון אירע לו ספק טומאה מת וספק צרעת, מזה ושונה וטובל ונמטר מטומאת מת כאילו בא לגלח כדן נזיר טמא או כדן מצורע שנתרפא, ואינו יכול לגלח עד שלשים יום מיום שנזר, שמא נזיר טהור הוא ואסור לגלח עד מלאת ימי נזרו ועד שיביא קרבנותיו, ולאחר שלשים יום מגלח, ספק תגלחת מצורע ספק תגלחת טומאה של נזיר וספק תגלחת טהרה. ומביא שתי ציפורים כדן תגלחת חלוטו של מצורע, וחטאת העוף הבאה על הספק משום ספק נזיר טמא, ועולת בהמה משום ספק נזיר טהור. ואע"פ שאינו מביא שאר קרבנות של תגלחת טהרה, הא אמרינן אם גלח על אחת משלשת יצא. ומתנה עליה שאם אינו נזיר טהור שתהא עולת נדבה. ודין מצורע מוחלט שצריך שני תגלחות, אחת לאחר גמר חלוטו כשנתרפא מצרעתו, ואחת לאחר ימי ספרו לאחר שספר שבעה מן התגלחת הראשונה, כדכתיב (ויקרא י"ד) והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו, וזה שהוא ספק נזיר אינו יכול לגלח, הלכך צריך להמתין ל' יום של ספק נזירות טהרה ומגלח תגלחת של ספק ימי ספרו של מצורע וספק נזירות טהרה, ומביא עולת בהמה של ספק נזירות כדי לגלח על הקרבנות ומתנה עליה, ולמחרת יום תגלחתו מביא קרבן מצורע כדי להתירו בקדשים. ומביא חטאת עוף, שחטאת בהמה אינה באה על הספק, ואינו מביא אשם, שהאשם אינו מעכב מלאכול בקדשים. ונמצא שלאחר ס' יום אוכל בקדשים שאו מביא כפרתו על ספק חלוטו. ועדיין הוא אסור לשנות יין וליטמא למתים דשמא מוחלט

משניות מבוארות – קהתי

מצורע, אין ספק צרעת דוחה נזירות. – משנתנו דנה בנזיר שהיה ספק טמא מת וגם ספק מצורע. ויש עוד להקדים לשם הבנת המשנה, שאין תגלחת אחת עולה לנזירות ולצרעת, ושתגלחת הצרעת קודמת לתגלחת הנזירות.

נזיר – שקיבל עליו נזירות סתם, **שְהִיָּה טָמֵא בְּסֶפֶק וּמִחְלָט בְּסֶפֶק** – כלומר שהיו לו שני ספקות: ספק אם נטמא במת בתוך ימי נזירותו, וגם ספק אם היה מצורע מוחלט, ועכשיו נתרפא מצרעתו, **אוכל בקדשים אחר ששים יום** – שאמנם צריך הוא להיטהר מיד מספק טומאת המת, אבל אינו רשאי לגלח מיד, עד שיושלמו שלושים ימי נזירותו, שמא הוא נזיר טהור, ואין ספק צרעת דוחה נזירות, כמו שהזכרנו לעיל. וכשנשלמו שלושים ימי נזירותו, והוא מגלח, הרי תגלחת זו יש עליה שלושה ספקות: א. שמא היה נזיר טהור, והרי זו תגלחת הטהרה; ב. שמא היה מצורע מוחלט, וזוהי תגלחתו שלאחר "ימי גמרו"; והרי בכגון זה צריך היה למנות שבעה ימים, הנקראים "ימי ספרו", ולגלח ביום השביעי את תגלחתו השנייה, ולהיטהר בו ביום בטבילה ובהערב שמש, ולהביא ביום השמיני את קרבנותיו, כדי לאכול בקדשים; ג. שמא לא היה מצורע אלא טמא מת, וזוהי תגלחת הטומאה; והרי שחייב הוא לחזור ולמנות שלושים יום לנזירותו בטהרה. הלכך הוא חוזר ומונה עוד שלושים יום, ומגלח פעם שנייה; נמצא שאם היה מצורע, הרי זו תגלחתו השנייה, ולאחר שטבל והעריב שמשו, הרי הוא מביא למחרת קרבן מצורע, ומותר לאכול בקדשים; וזהו ששנינו: אוכל בקדשים אחר ששים יום. וכגון שנולדו לו הספקות האמורים לעיל ביום הראשון לנזירותו, שצריך הוא למנות שלושים יום, שמא הוא נזיר טהור, ולחזור ולמנות עוד שלושים יום, שמא נטמא למת, כמו שבארנו לעיל. אבל עדיין אסור הוא לשנות יין ולהיטמא למתים, שכן טעון הוא מספק עוד שתי תגלחות: א. שמא היה גם טמא מת וגם מצורע מוחלט, ואין תגלחת הצרעת עולה לו לתגלחת הטומאה, כמו שהזכרנו בהקדמה למשנתנו, והרי הוא צריך לגלח פעם שלישית לספק תגלחת הטומאה; אבל שמא לא היה טמא מת אלא מצורע מוחלט, והרי שתי התגלחות הראשונות היו לצרעתו, והוא צריך למנות שלושים יום לנזירותו בטהרה, לפי שימי גמרו וימי ספרו אינם עולים למנין נזירותו. לפיכך הוא מונה עוד שלושים יום, ומגלח תגלחת שלישית, שהיא ספק תגלחת טומאה ספק תגלחת טהרה. ב. שמא היה גם טמא מת וגם מצורע מוחלט, והתגלחת השלישית היתה תגלחת הטומאה, והוא צריך למנות עוד שלושים יום לנזירותו בטהרה, ולגלח תגלחת הטומאה; ונמצא נזיר זה יוצא מכלל נזירותו ושוטה יין ומטמא למתים אחר מאה ועשרים יום – היינו לאחר שגילח ארבע תגלחות, כל אחת בסוף שלושים יום: שתיים לספק צרעתו, אחת לספק תגלחת הטומאה, ואחת לספק תגלחת הטהרה (עיי' בברטנורא ובמפרשים אחרים בענין הקרבנות שצריך הנזיר להביא מספק בכל תגלחת ותגלחת); וטעם כל התגלחות הללו, וגמור

ושלמים, **שְאֵר קֳרָבָנֵי לְנִזְיֹרֹתֶיהָ** הראשונה, שכבר הבאתי עליה את העולה בזמנה; ונמצאו קרבים כל הקרבנות חוץ מאשם הבא על הטומאה, וכבר הזכרנו, שאין האשם מעכב. **אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ: נִמְצָא – לדברי בן זומא, זֶה מִבִּיא קֳרָבָנָתָיו לְחֻצָּאִים! –** שאם נזיר טהור היה, הרי עולה לו העולה שהביא בתחילה לחובתו, ועכשיו, אחרי שלושים יום, הוא מביא את החטאת והשלמים! **אֲבָל הוֹדוּ לוֹ חֻקִּים לְבֶן זֹמָא** – שיכול להביא קרבנותיו לחצאין.

בגמרא שואלים על דברי רבי יהושע: ומה בכך שמביא קרבנותיו לחצאין? ומשיבים: "לא אמר רבי יהושע (את תשובתו) אלא לחדר בה את התלמידים". ומפרש רש"י: "יודע היה רבי יהושע שאין תשובתו כלום, ולא אמר כך אלא כדי לחדר בה את התלמידים, שיהיו נושאים קל וחומר בעצמם: ומה רבי יהושע שידוע הוא בעצמו שאין בדבריו ולא כלום, משיב דבר שאינו משהו, קל וחומר לשאר כל אדם שיכול להשיב על דברי רבו; ואפילו יודע בו שאין בדבריו ולא כלום ושאר חבריו יהיו מלעיגים עליו, לא יימנע מלשאל כל צרכו".

על מה ששנינו במשנתנו: "מגלחין". שואלת הגמרא: למה מגלחין? והלא אחד מהם אינו טמא, ונמצא עובר על הלאו "לא תקיפו פאת ראשכם", כלומר שאין גילוח זה מועיל לו לגילוח טהרה מאחר שאין נזיר טהור מגלח אלא על הקרבן, והרי הם מגלחים לפני הבאת הקרבנות, הואיל וגילוחו של אחד מהם הוא גילוח טומאה ("תפארת ישראל"), ואם כן הרי יש כאן עבירה על איסור הקפת הראש? מכאן מבארים בגמרא, שמדובר במשנתנו בכגון שהיו שני הנזירים הללו שתי נשים או שני קטנים (שהידרס אביהם). שאינם אסורים בהקפת הראש. יש מבארים, ששאלת הגמרא איננה על הגילוח הראשון, לפי שהגילוח הראשון מותר ממה נפשך, או משום תגלחת הטומאה או משום תגלחת הטהרה, אלא השאלה היא על הגילוח בפעם השנייה (המאירי). אבל הרמב"ם כותב: "ואין אחד משניהם מגלח תגלחת הטומאה אלא אם כן היו קטנים או נשים, שאין אלו מקיפין פאת ראשם מספק" (הנ"ל נזירות ט. טו.).

באור משנה ב

מצורע שטימא הכהן, נקרא מצורע "מוחלט", והוא יושב מחוץ למחנה עד שמתרפא. הימים הללו, שהוא יושב מחוץ למחנה, נקראים "ימי גמרו", היינו הימים שהוא בהם מצורע גמור. ולאחר שנתרפא מצרעתו, הוא מביא "שתי צפרים חיות טהורות", ומטטר עצמו, כמפורש בפרשת מצורע (ויקרא יד, ח-ט): "וגלח את כל שערו ורחץ במים וטהר, ואחר יבוא אל המחנה, וישב מחוץ לאהל שבעת ימים. והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו" וגו'. מפסוק זה נמצאנו למדים, שהמצורע מגלח פעמיים, והימים שבין שתי התגלחות נקראים "ימי ספרו", שסופר בהם את שבעת ימי טהרתו. לאחר תגלחתו השנייה, ביום השביעי לימי ספרו, הריהו טובל, וביום השמיני – לאחר טבילתו של אמתול והערב שמשו – הריהו מביא קרבנות. ואינו אוכל קדשים עד שיביא קרבנותיו, שכן המצורע הוא מכלל "מחוסרי כפרה", היינו שמביאים קרבנותיהם לא על חטא, אלא לשם גמר טהרתם, כדי לאכול בקדשים (כריתות פרק ב). לא כן הנזיר שנטמא, שאינו בכלל מחוסרי כפרה, ולאחר שהיה שלישי ושביעי מותר בקדשים, אף על פי שנדיין לא הביא קרבנותיו. וכבר שנינו (לעיל ז, ג) בענין נזיר שנצטרע בתוך נזירותו, שימי ספרו וימי גמרו אינם עולים למנין נזירותו, אבל אינו סותר את הקדמנים, ואינו חייב בתגלחת הטומאה. כן שנינו (לעיל ו, ח), שתגלחת האיסור של הנזיר נדחת על ידי תגלחת המצורע, שהיא תגלחת מצוה. במה דברים אמורים? במצורע ודאי, אבל בספק

פרק תשיעי

א הגוים אין להם נזירות. נשים ועבדים יש להן נזירות. חמר בנשים מבגדים, שהוא כופה את עבדו, ואינו כופה את אשתו. חמר בעבדים מבגדים: שהוא מפר נדרי אשתו, ואינו מפר נדרי עבדו. הפר לאשתו – הפר עולמות. הפר לעבדו, יצא לחרות – משלים נזירותו. עבר מפגד פניו – רפי מאיר אומר: לא ישתה; ורפי יוסי אומר: ישתה. ב נזיר שגלח וגודע לו שהוא טמא, אם טמאה ידועה – סותר, ואם טמאת התהום – אינו סותר. אם עד שלא גלח,

פירוש ברטנורא

היה, ותגלח מצורע אינו עולה לא לתגלחת נזיר טהור ולא לתגלחת נזיר טמא, ומעון עוד שתי תגלחות, אחד לנזיר טמא ואחת לנזיר טהור, ואם מצורע מוחלט היה, כל מה שמנה לימי נזירותו אין עולין לו, שימי חלוטיו וימי ספירו אין עולין לו, וצריך למנות עוד לו יום ולאחר לו יום מגלח ספק נזיר טמא ספק נזיר טהור, ומביא חטאת העוף בספק נזיר טמא, ועולת בהמה בספק נזיר טהור כדי לגלח על הקרבן, ומתנה עליו. ועדיין אסור לשנות יין וליטמא למתים, דשמו מצורע מוחלט היה, ולפיכך השתי תגלחות הראשונות לא עלו לו לשם נזירות, לא של טומאה ולא של טהרה, ושמו נזיר טמא היה ותגלחת השלישית תגלחת של טומאה היא, לפיכך צריך למנות עוד שלשים יום של נזירות טהרה, ומביא קרבן נזיר טהור, ומתנה, ואח"כ מותר לשנות יין ולהטמא למתים. וכן אם נדר נזירות שנה ואירע לו בראש שנתו ספק טומאת מת וספק צרעת, מונה שנה ומגלח תגלחת של ספק טומאה וספק טהרה וספק צרעת, ומונה שנה שניה ומגלח ומביא כפרתו ואוכל בקדשים, ומונה עוד ב' שנים קודם שישתה יין ויטמא למתים:

ב א הגוים אין להם נזירות. אף על גב דגוים מקריבין נדרים ונדבות כישראל, אם נדר בנזיר אין עליו תורת נזירות ומותר לשנות יין וליטמא למתים, דכתיב בריש פרשת נזיר (במדבר ו') דבר אל בני ישראל, בני ישראל נודרים בנזיר ואין גוים נודרים בנזיר: **שהוא כופה את עבדו**. כופהו לשנות יין ולהטמא למתים בעל כרחו: **ואינו כופה את אשתו**. בעל כרחו. ובשאר נדרים שיש בהם עינוי נפש או בטול מלאכה, אין הרב צריך לכופ את העבד אלא הם בטלים מאלוהים, דכתיב (שם ל') לאסור אסר על נפשו, מי שנפשו קנויה לו, יצא עבד שאין נפשו קנויה לו. וכן השבועות כולם שנשבע העבד בין שיש בהם עינוי נפש בין שאין בהם עינוי נפש, אין רבו צריך לכופו, שמאלוהים בטלים, שהרי אין לו רשות לעצמו. אבל נדרים שאין בהם עינוי נפש ואין בהם בטול מלאכה לרבו, חייב העבד לקיים ואין רבו יכול לכופו עליהם לבטלים: **מיפר נדרי אשתו ואינו מפר נדרי עבדו**. שאם נתרצה בנדר שנדרה אשתו אחר שהפר לה ורוצה שתקיימו אינה חייבת לקיימו אחר שהפר לה פעם א'. ואם כפה את עבדו לעבור על נדרו ורצה אח"כ בקיומו חייב העבד לקיימו: **הפר לעבדו יצא לחירות משלים נזירותו**. לאו דוקא הפר אלא אם כפה את עבדו לשנות יין ולהטמא למתים ואח"כ יצא העבד לחירות, חייב העבד להשלים נזירותו אחר שיצא לחירות. ורמב"ם פירש הפר לעבדו יצא לחירות, שהאומר לעבדו מופר לך, פקע זכות האדון ממנו ויצא העבד לחירות בשביל כן וצריך שישלים נזירותו. ולבי מהםם בפ' זה: **עבר מפגד פניו**. שברח מרבו אחר שנדר בנזיר: **ר"מ אומר לא ישתה**. יין כדי שיצטער וישבו לרבו שיכפהו לעבור על נדרו ויהיה מותר לשנות יין: **ור' יוסי אומר ישתה**. שלא יחלה וימות. שהרי עתיד הוא לשוב לרבו שיבקש רבו אחריו ויחזירו, ונמצא כאילו הוא ברשות רבו:

ב נזיר שגלח. שהביא קרבנותיו וגילה עליהן ואח"כ נודע לו שנטמא בימי נזירותו: **אם טומאה ידועה**. טומאה שאפשר שהיתה ידועה, כגון שאינה קבר התהום:

משניות מבוארות – קהתי

שמעו, ומבטל נזירותו, **ואינו מפר נדרי עבדו** – שאף על פי שיכול לכפותו לעבור על הנזירות שנדר, אינו יכול לבטל את נדרו, ואם רבו אינו כופו, חייב העבד לקיים נזירותו (והמאיר). **הפר לאשתו, הפר עולמות** – שנדרי עינוי נפש שהפר הבעל, מופרים הם לגמרי, אף לאחר שהיא יוצאת מרשותו. **הפר לעבדו** – כלומר שכפה אותו לעבור על הנזירות, אם יצא העבד לחירות, הריהו משלים נזירותו – שיקבל עליו בהיותו עבד. והרמב"ם מפרש: הפר לעבדו יצא לחרות – שהאומר לעבדו: "מופר לך", פקעה ממנו זכותו והעבד יוצא לחירות, וחייב להשלים נזירותו, כלומר שגירסת הרמב"ם במשנתנו: "ומשלים נזירותו" (ועיין השגת הראב"ד על הרמב"ם הל' נזירות ב, יח). **עבר מפגד פניו** – אם לאחר שנדר העבד בנזירות כרח מרבו, **רפי מאיר אומר: לא ישתה** – יין; **ורפי יוסי אומר: ישתה** – בגמרא מבואר טעם מחלוקתם, שלדעת רבי מאיר קונסים אותו שיקיים נזירותו, כדי שיצטער ויחזור לרבו, שיכופו אותו לעבור על נדרו, והוא מותר ביין; ורבי יוסי סובר, שמותר לו לשנות אפילו שלא בפני רבו, לפי שהעבד בכל מקום שהוא הריהו ברשות רבו, ואסור לו לנהוג נזירות, כדי שלא יהא כחוש וחלש כשיחזור לרבו.

באור משנה ב

מי שנטמא במת שהיה טמון במקום נסתר, שאף אדם בעולם לא ידע עליו, ולאחר שנטמא נמצא אותו המת משוקע במקום סתר, הרי טומאה זו נקראת "טומאת התהום". היינו טומאת מת שלא היתה ידועה לשום אדם, כאילו היתה חבויה בעמקי התהום. משנתנו באה ללמד, שאם נטמא הנזיר ב"טומאת התהום" קודם שגלח, ולא נתגלחת הטומאה אלא לאחר הגילוח, אינו סותר את נזירותו.

נזיר שגלח – לאחר שהשלים נזירותו והביא קרבנותיו, **וגודע לו** – אחר כך, **שהוא טמא** – שנטמא במת בימי נזירותו, **אם טמאה ידועה** – שנטמא בטומאת מת, שהיתה ידועה לבני אדם, **סותר** – נזירותו, וחוזר ומונה נזירות אחרת, **ואם טמאת התהום** – שנטמא בטומאת מת שלא ידע עליה שום אדם בעולם, כמו שבארנו בהקדמה

נזירותו לאחר מאה ועשרים יום, משום **שתגלחת הנגע דוחה תגלחת הנזיר בזמן שהיא נדאי** – שנזיר שהוא מצורע ודאי, הריהו מגלח את תגלחת הנגע בתוך ימי נזירותו, היינו שלאחר שנרפא מצרעתו הוא מגלח מיד את התגלחת הראשונה לצרעתו, ולאחר שבעה ימים הוא מגלח תגלחתו השנייה, ואחר כך משלים מנין נזירותו, **אבל בזמן שהיא ספק, אינה דוחה** – את תגלחת האיסור של הנזיר, שאין ספק צרעת דוחה נזירות.

בארנו משנתנו בנזירות סתם; והוא הדין לנזירות מרובה, שהיתה לזמן קצוב, כגון אם נזר לשנה, וגולד לו ביום הראשון לנזירותו ספק טומאת מת וגם ספק צרעת, אסור לאכול בקדשים עד אחר שנתיים, היינו לאחר שגילח שתי תגלחות לספק צרעתו, ראשונה לסוף שנה ראשונה ושיניה לסוף שנה שנייה, ואסור לשנות יין ולהיטמא למתים אלא לאחר ארבע שנים, כמו שבארנו הטעם במשנה.

באור משנה א

הגוים אין להם נזירות – שנאמר בפרשת נזיר (במדבר ו, ב): "דבר אל בני ישראל", ודרשו: בני ישראל נודרים בנזיר, ואין גוים נודרים בנזיר. ואם גוי נדר בנזיר, איז עליו תורת נזירות, ומותר לו לשנות יין ולהיטמא למתים. **נשים ועבדים יש להן נזירות** – שאם נדרו בנזירות, נדרם נדר; ונשים – שנאמר בפרשת נזיר (שם): "איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר", ועבדים – שנאמר (שם): "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם", ודרשו: "אומרות אליהם" – לרבות עבדים כנענים. **חמר בגדים מבגדים** – יש בנזירות האשה חומרה שאינה בנזירות העבר, **שהוא כופה את עבדו** – שיכול אדם לכפות את עבדו לעבור על הנזירות שנדר, היינו שישתה יין ויטמא למתים בעל כורחו, **ואינו כופה את אשתו** – אבל אין אדם יכול לכפות את אשתו לעבור על נזירותה, אלא אם כן מפר את נדרה ביום שמעו. **חמר בעבדים מבגדים** – ויש בנזירות העבד חומרה שאינה בנזירות האשה, **שהוא מפר נדרי אשתו** – שאדם מפר נדרי אשתו ביום

בין כך ובין כך – סותר. כיצד? ירד לטבול במערה ונמצא מת צף על פי המערה – טמא; נמצא משקע בקרקע המערה, ירד להקיר – טהור, לטהר מטמאת מת – טמא; שחזקת טמא – טמא, וחזקת טהור – טהור, שנגלים לדבר.

פירוש ברטנורא

סותר. וחורר ומונה נזירות אחרת: **ואם טומאת התהום אינו סותר.** אם נודע לו שבמקום שעבר היתה טומאת התהום והיא טומאה שאין אחד מכירה אפילו בסוף העולם, אע"פ שודאי טמא היה אינו סותר, דהלכה היא כך בנויר: **אם עד שלא גלח.** תגלחת טהרה, אע"פ שכבר הביא קרבנותיו. הואיל ונודע לו קודם הגלוח: **בין כך ובין כך.** בין טומאה ידועה בין טומאת התהום, סותר. דהא דנמירי דטומאת התהום אינה סותרת, היינו דוקא אחר גלוח של טהרה: **כיצד.** דין טומאת התהום: **ירד לטבול במערה.** שהיה טמא טומאת שרץ או טומאה אחרת כיוצא בה שאינה של מת, וירד לטבול מטומאתו, ונמצא כוית מן המת צף על פני המים ספק נטמא בו או לא נטמא, טמא. והא דקיימא לן ספק טומאה צפה על פני המים טהור, הני מילי בטומאת שרץ, אבל בטומאת מת, טמא. ואם נודע לו ספק זה אף אחר שגלח, טמא, דהיינו טומאה ידועה, הואיל והיתה במקום שאפשר שיראוהו בני אדם. והאי דנקט ירד לטבול, רבותא קמ"ל, דאע"ג דהטובל מטומאה לטהרה נזהר מכל דבר המטמא, אפ"ה טמא: **נמצא משוקע בקרקע המערה.** במקום שטבול ובודאי נטמא. אם נודע לו אחר שגלח, טהור ואינו סותר, דהיינו טומאת התהום, שהיתה במקום שלא היתה ידועה לשום אדם: **ירד להקיר טהור.** אע"פ שירד להקיר ולהצטנן ולא ירד לטבול כדי שיהיה נזהר מטומאה, אפ"ה טהור אם לא היה טמא מת. אבל אם ירד לטהר מטומאת מת וטבל במערה שהיה המת משוקע בה והשלים נזירותו, או טמא מת שטבל ואח"כ קבל עליו נזירות, טמא וסותר, שחזקת טמא טמא וחזקת טהור טהור: **שרגלים לדבר.** כלומר מעם ועיקר יש לדבר לומר דלא נמירי הלכתא לטומאת התהום שהיא טהורה בנויר אלא כשהיה הנזיר בחזקת טהור ולא כשהיה בחזקת טמא:

משניות מבוארות – קהתי

המטמא, מכל מקום ספקו טמא, הואיל וטומאה ידועה היא; אבל **נמצא** – מת – **משקע בקרקע המערה** – והרי זו טומאת התהום, **ירד להקיר** – שלא היה טמא, ולא ירד למערה אלא כדי לקרר עצמו, אף על פי שבכגון זה אינו נזהר מלהיטמא, הרי זה **טהור** – ואם נודע לו לאחר גילוחו, שנטמא לפני כן במת זה בשעה שירד להקיר, אינו סותר נזירותו, הואיל וטומאת התהום היא. ואם ירד למערה **לטהר מטמאת מת** – שנטמא הנזיר בטומאת המת, וירד וטבל במערה, ואחר כך נמצא מת משוקע בקרקע המערה, **טמא** – הנזיר, ואפילו לא נודע לו על כך אלא לאחר ששנה נזירותו וגילח תגלחת הטהרה, הרי זה סותר נזירותו, אף על פי שהיא טומאת התהום; **שחזקת טמא טמא, וחזקת טהור טהור** – שמעמידים את הנזיר על חזקתו, ואומרים: הואיל והיה טמא, הרי הוא בחזקת טומאתו, עד שיטבול טבילה שתוציא אותו בודאי מטומאתו, ורק מי שהוא בחזקת טהור, אין טומאת התהום מוציאה אותו מחזקתו, **שנגלים לדבר** – שיסוד הגיוני הוא להעמיד אדם על חזקתו, הלכך מסתבר, שהלכה שנאמרה בטומאת התהום, שאינה מטמאה בנויר, לא נאמרה אלא בנויר שהיה בחזקת טהור, ולא כשהיה בחזקת טמא.

למשנתנו, **אינו סותר** – נזירותו; ודבר זה הלכה מפי הקבלה (גמרא גמירי לה" – עיין גמרא נזיר טג, א; ומביט הלי נזירותו, ו, טז). **אם עד שלא גלח** – אבל אם נודע לנזיר קודם שגילח שהוא טמא, **בין כך ובין כך** – בין שנטמא בטומאה ידועה ובין שנטמא בטומאת התהום, **סותר** – נזירותו. בגמרא מפרשים, שמשנתנו היא כדעת רבי אליעזר, הסובר, שהתגלחת מעכבת, היינו שכל זמן שלא גילח לא יצא מכלל נזירותו; אבל לדעת חכמים, כיון שנוקע עליו אחד מן הדמים, שוב אינו סותר, כלומר שאם נטמא בטומאת התהום בימי נזירותו, ולא נודע לו על כך אלא לאחר שנוקע לשמו על המזבח דם אחד מקרבנותיו, אף על פי שלא גילח עדיין, אינו סותר. והלכה כחכמים (ורמב"ם הלי נזירותו, יז). **כיצד** – דין טומאת התהום? **ירד לטבול במערה** – שהיה הנזיר טמא טומאת שרץ, או טומאה אחרת כיוצא בה, שאינה של מת, וירד לטבול מטומאתו במקווה מים שבמערה, ו**נמצא מת צף על פי המערה** – ולאחר שטבל נמצאה על פי המקווה שבמערה גוויית מת, שצפה על פני המים, וספק אם נטמא במת או לא נטמא, **טמא** – לפי שטומאה ידועה היא, וספק טומאה ברשות היחיד ספקו במפרשים מבואר, שמשנתנו נקטה "ירד לטבול", להשמיענו רבותא, שאף על פי שהיורד לטבול דרכו לדקדק ולהיזהר מכל דבר

אגרות קודש

ב"ה, כ"א כסלו, תש"כ

ברוקלין.

האברך הו"ח אי"א נוי"נ מלאכתו מלאכת שמים מאיר שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מי"א כסלו, ומצורף בזה מכתבי לכתה ז', ובטח באם זקוקים להסברה נוספת, ימצא אותיות מתאימות לזה.

בענג קראתי מסדר פעולותיו במוסד הק', ואזכירו עוד הפעם על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, שהיה בהצלחה מתאים לרצון רבותינו נשיאינו, שיהיו נרות להאיר, אשר אף שלראשונה ובתחלה אמרו זה ביחוד על תלמידי תומכי תמימים, אבל הרי המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו, והבן יורש מאביו תכונות הנדרשות לנרות להאיר, כמובן מהמשנה, עדיות סוף פרק ב', שעפ"י מובן שהתמימים ביכולתם ובכחם לעשות גם תלמידים כיוצא בהם, ובלבד שישתדלו בזה במסירה ונתינה כדרך פעולת האב בבן, וק"ל.

תקותי שניצלו יום הבהיר י"ט כסלו גם בעבודה האמורה וגם ימי חנוכה הבע"ל יוסיפו בכל הני"ל ובהצלחה.

בברכת הצלחה בכל ולבשו"ט.

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף מג עמ' א: שואלת הגמרא: **וְרַבִּנָּן** שסוברים שהכשרים לאסיפה כשרים לקידוש, מדוע לשיטתם נאמר 'ולקחו'. משיבה הגמרא: **אִי פְתַב רַחֲמֵנָא וְלִקְחוּ**, ובהמשך הפסוק **וְנָתַן עָלֵינוּ מִן הַיָּיִם אֶל פִּלֵּי, הָיָה אֲמִינָא**, אין ההזאה כשרה **עַד דְּשָׁקִיל חֵד וְיַהֲיִב חֵד** - עד שהלוקח את האפר הוא זה שנותנו במים, לכך **פְתַב רַחֲמֵנָא וְלִקְחוּ** בלשון רבים, לומר שמועילה לקיחת האפר על ידי שנים ונתינה ביחיד. **וְאִי פְתַב רַחֲמֵנָא וְלִקְחוּ וְנָתַנוּ, הָיָה אֲמִינָא, עַד דְּשָׁקִיל הָרִי וְיַהֲבִי הָרִי** - שלקיחת האפר והנתינה במים תיעשה על ידי אותם שנים, לכך **פְתַב רַחֲמֵנָא וְלִקְחוּ וְנָתַנוּ**, ללמד **דְּאִפִּילוּ שְׁקִילֵי הָרִי וְיַהֲיִב חֵד** כשר, והיינו, שאין הנתינה צריכה להיות באופן בו נעשתה הלקיחה או על ידי מי שלקח.

נמצא שנחלקו בדרשת הפסוק. לרבנן, הפסוק הוא 'ממילא משמע', כיון שמכשיר לקידוש את הכשרים באסיפה. ולרבי יהודה, הפסוק הוא 'מוציא מיד משמע', כיון שהפסוק שלפניו, פסל קטן והכשיר אשה באסיפה ופסוק זה מכשיר קטן ופוסל אשה בקידוש.

הגמרא מוסיפה ודורשת: נאמר בפסוק, **וְלִקְחָ אִזּוּב וּמָבֵל בְּמִים אִישׁ מְהוֹר וְהָזָה. לְרַבִּנָּן** שלמדו בפסוק הקודם שזר ואשה כשרים לקדש וקטן פסול כמו באסיפה שנאמר בה **וְאִסַּף אִישׁ טְהוֹר, נֹאמַר שׁוֹב 'אִישׁ טְהוֹר', בְּכַדִּי לְדִרוֹשׁ, 'אִישׁ' וְלֹא אִשָּׁה**, שפסולה בהזאה, **וּמְהוֹר, לְהַכְשִׁיר אֶת הַקָּטָן**, שעל אף שאינו כשר באסיפה ובקידוש, כשר בהזאה. **וְלְרַבִּי יְהוֹדָה**, שקידוש קטן כשר וקידוש אשה פסול, פסוק זה בא לשנות מקידוש וללמד, **'אִישׁ' וְלֹא קָטָן**, שהזאתו פסולה, **וּמְהוֹר, לְהַכְשִׁיר אֶת הָאִשָּׁה** בהזאה.

הרי שלכולי עלמא פסוק זה הוא 'מוציא מיד משמע'. לרבנן, קידוש כשר באשה ופסול בקטן, והזאה כשרה בקטן ופסולה באשה. ולרבי יהודה, קידוש בקטן כשר ובאשה פסול, והזאה כשרה באשה ופסולה בקטן.

הגמרא דנה בשיטת רבי יהודה. מקשה הגמרא: **מִיִּתְיָבִי**, שנינו במשנה (פרה פ"ב מ"י), **הַבֵּל בְּשָׂרֵין לְהַזֹּת מִי חֲטָאת, חוּץ מִטּוֹמְטוֹם וְאִנְדְּרוֹנִינּוֹם וְאִשָּׁה, וְקָטָן (שִׁישׁ) [שְׂאִין] בּוֹ דַּעַת, אִשָּׁה מְסִיעֶתָּהּ וּמִזָּה**.

דף מג עמוד ב: וְעַל אֵף שֶׁנֶּאֱמַר פֶּסֶל אִשָּׁה מְהוֹרָה, לֹא פָּלִיג רַבִּי יְהוֹדָה עַל דְּבָרֵינוּ לְהַכְשִׁיר הַזֹּאתָה. וּמוֹכַח מִזֶּה, שֶׁרַבִּי יְהוֹדָה מוֹדֵה שֶׁאִשָּׁה פֶּסֶלָה לְהַזָּה. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָה: **אָמַר אַבְי, בֵּין דְּאָמַר מַר [-עולא] בלימוד פסוקי הפרשה, שיש מהם שמשמע מוציא**

מִיד מְשַׁמֵּעַ, וְיֵשׁ מֵהֶם שֶׁמְשַׁמֵּעַ מִפִּילָא, על כרחך שהפסוק **וְלִקְחָ אִזּוּב וּמָבֵל בְּמִים אִישׁ טְהוֹר** אינו 'ממילא משמע', שהרי אם משמעותו כמשמעות הפסוק שלפניו, לא היה נכתב שוב 'איש טהור', לאחר שכבר נכתב לגבי אסיפה. אלא ודאי שפסוק זה מוציא ממשמעות הפסוק שלפניו, ומכשיר אף את הפסול בקידוש ופוסל את הכשר, ולכן מוכרח שרַבִּנָּן שהכשירו אשה בקידוש ופסלו קטן, הכשירו קטן בהזאה ופסלו אשה. ורבי יהודה פָּלִיג על רבנן, שהרי פסל אשה בקידוש והכשיר קטן, ומוכרח לפרש שהפסוק בא לפסול קטן מהזאה ולהכשיר אשה.

מוסיפה הגמרא ודורשת: נאמר בפסוק, **וְהָזָה מְהוֹר עַל הַטָּמֵא**. ומה שנכתב שוב 'הטהור', הוא בכדי לדרוש מייטורו, **מְהוֹר, מְבָלֵל שֶׁהוּא טָמֵא** שיוצא עכשיו מטומאתו, והיינו טבול יום, וְלִיְמַד הַפֶּסֶק עַל טָבֹל יוֹם שֶׁבִּשְׂרָר בְּפֶרֶה.

ורבנן. אמרי לך לעולם אדלעיל קאי והא דלא כתיב ולקח לשון יחיד דאי כתיב ולקח ונתן הוי אמינא עד דשקיל חד האפר והוא עצמו יתנהו על המים כתיב ולקחו דאפילו שקלי תרי: ולקח **אזוב**. דכתיב בהזאת מימיה והיא עבודה שאחר הקידוש: **לרבנן**. דאמרי הקידוש נעשה באותן של אסיפה ובאסיפה כתיב איש טהור דהיינו זר ואשה על כרחך איש טהור דהכא לאו לאכשורי זר ואשה ולמיפסל קטן ולהוי משמע ממילא דאם כן לשתוק קרא מיניה ונכתוב ולקח אזוב וטבל במים והזה ואנא ידענא דבההוא דלעיל מינה קאי וכי כתבינא למדרש איש ולא אשה על כרחך משמע זה מוציא מיד משמע: **טהור להכשיר קטן**. דפסליה בקידוש: **ולרבי יהודה**. דאמר אשה פסולה בקידוש וקטן כשר אתא האי למימרא איפכא איש ולא קטן טהור להכשיר אשה דע"כ ליכא למימר דמשמע ממילא דאם כן לישתוק מיניה: **כיון דאמר בו**. דאת על כרחך לא מצית למימר בהאי דמשמע ממילא הוא ועל כרחך פליגי: **והזה הטהור**. האי טהור יתירא הוא דהא בטהור קאי: **מכלל שהוא טמא**. שיוצא מכלל טומאה:

1 'רִאשִׁית' קָרָאתִי אֶתְכֶם, כאמור (ירמיה ב' א) 'קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַה' רִאשִׁית
2 תְּבוּאָתָהּ, וְעַל עֲסָקֵי רִאשִׁית – על מצות חלה שנקראת 'רִאשִׁית
3 עֶרְסָתְכֶם' (במדבר טו ב), הַזֹּהֲרֵתִי אֶתְכֶם. נִשְׁמָה שְׁנֵתִי בְּכֶם קְרוּיָה נָר,
4 כאמור (משלי כ ב) 'נָר ה' נִשְׁמַת אָדָם, וְעַל עֲסָקֵי נָר שֶׁבֶת הַזֹּהֲרֵתִי
5 אֶתְכֶם. אִם אַתֶּם מְקִימִים אוֹתָם – את מצוות אלו, מוֹטֵב, וְאִם
6 לֹא, הָרִינִי נֹמֵל נִשְׁמַתְכֶם, שבביטול מצות נדה, תאבד רביעית
7 דמכם. ובביטול מצות חלה, יבטל שם ראשיתכם. ובביטול מצות הנר,
8 יכבה נרכם.

9 שואלת הגמרא: וּמֵאֵי שָׁנָא – ומה שונה בַּשָּׁעָה לִידָתָן משאר זמנים,
10 שדוקא אז ענשוהו הנשים.

11 הגמרא מביאה כמה תשובות, שנאמרו בדרך משל: אִמֵּר רַבָּא, נָפַל
12 תוֹרָא הֵדֵד לְפָנֵינוּ – נפל השור לארץ ומוכן לשחיטה, חרד הסכין
13 ושחטוהו, קודם שיקום ויהא טורח להשכיבו. כך האשה בשעת לידתה
14 במצב סכנה היא, ומזלה רע, ולכן מזומנת פורענותה לבא עליה.
15 משל אחר: אִבְיֵי אִמֵּר, תִּפְּשִׁי תִירוֹם אִמְתָּא – תרבה פֶּשַׁע והתרסה
16 השפחה לאדוניה, בְּהֵד מִחֲמַרָּא לִיהוּי – במכה אחת תלקה על הכל.
17 כך גם האשה בשעת לידתה עומדת להענש ביסורי לידה עקב עוונה
18 של חוה, ומצרפים לכך עוד עונשים על עוונותיה, ומלקים אותה בבת
19 אחת על כולם בעונש מיתה.

20 משל אחר: רַב חֲסֵדָא אִמֵּר, שְׁבָקִיה לְרוּיָא, דְּמִנְפָּשִׁיה נָפַל – עזוב
21 את השיכור מלחפילו, שמעצמו יפול. כך גם האשה העומדת לילד
22 צריכה לרחמי ה' שיפתח את רחמה, ודי בכך שנמנע ה' מלפתוח לה,
23 ומעצמה היא מתה.

24 משל אחר: מֵר עֲזִיקָא אִמֵּר, רַעֲיָא חֲנָרָא וְעֵינֵי רִיהֶנָּה – הרועה
25 הדיגר אינו יכול להשיג את העינים הקלות לרוץ, כדי להלקותן,
26 אמנם אִבְבַּ חוּמְרָא מִיָּלִי – כשמגיעה העז לגדרות הצאן, מדבר עמה
27 הרועה להלקותה על פשעה, וְאִבֵּי דְרִי חוּשְׁבָּנָא – ובבית דיר הצאן
28 בא עמה חשבון על כל פשעה. כך גם האשה כשהיא בריאה, פעמים
29 שזכויותיה מגינות עליה, ואין כח למקטרג להזכיר עוונותיה, אמנם
30 כשילדלת והיא בסכנה, בודקים מעשיה אם ראויה לנס.

31 משל אחר: רַב פֶּפְסָא אִמֵּר, אִבְבַּ חֲנָוָתָא נִפְּשִׁי אַחֵי וּמִרְחָמֵי – על
32 פתח החנות שמחלקים שם מזונות ויש שם עושר, הרבה אחים
33 ואוהבים יש, כלומר, הכל נעשים אחים ואוהבים לבעל החנות, אבל
34 אִבְבַּ בְּיוֹנֵי לֹא אַחֵי וְלֹא מִרְחָמֵי – במקום שיש הפסד ועוני, אין לא
35 אחים ולא אוהבים. כך גם האשה, כשמזלה טוב יש לה מליצים
36 המגינים עליה מפני המקטרגים, אבל בשעת לידתה שהיא בסכנה
37 הורע מזלה וחשיבותה, ואין מי שימליץ עליה לטובה.

38 למדנו שהנשים נבדקים מעשיהן בשעת לידתן כדי להענישן על
39 עוונותיהן, הגמרא מבררת מתי נבדקים מעשי האנשים: וְנִבְרָא הֵיכָא
40 מִיבְרָקֵי – והגברים היכן נבדקים מעשיהם להזכיר עוונותיהם
41 וזכויותיהם.

42 משיבה הגמרא: אִמֵּר רִישׁ לְקִישׁ, בַּשָּׁעָה שְׁעוּבָרִים עַל הַנֶּשֶׁר,
43 וצריכים לנס שלא יתמוטט ויזנק, בודקים מעשיהם האם ראויים
44 לנס.

45 תמחה הגמרא: רק כשעוברים על הַנֶּשֶׁר, וְתו לֹא – ולא עוד.

46 משיבה הגמרא: אִימָא, בכל מקום סכנה פְּעִין נֶשֶׁר, כגון כשעוברים
47 בצד קיר רעוע הנוטה ליפול, וצריכים לנס שלא יפול עליהם הקיר,
48 וכן כשיוצאים לדרך, וצריכים לנס שלא יזנקו, אז נבדקים מעשיהם
49 אם ראויים לנס.

50 אגב האמור שבמקום סכנה נבדקים מעשי האדם, מביאה הגמרא
51 הנהגת כמה אמוראים בהפלתם בספינה: רַב, לֹא עָבַר את הנהר
52 בַּמִּבְרָא – בספינה ושעוברים בה את הנהר, דִּיתֵיבִי בֵּיה עוֹבֵד
53 בּוֹבְבִים – שיש בה גוי. אִמֵּר, דִּילְמָא מִיפְקֵיד לִיה דִּינָא עָלֵיהּ –
54 שמה בשעת ההפלגה יפקד הנכיר על חטאיו, ויגור עליו שתטבע
55 ספינתו, וּמִתְפִּסֵּנָא בְּהֵרִיָּה – ואתפס בעונשו יחד עמו.

56 הנהגה הפוכה: שְׁמוּאֵל לֹא עָבַר את הנהר אֱלָא בַּמִּבְרָא דְאִית בֵּיה
57 –[שיש בה] עוֹבֵד בּוֹבְבִים, אִמֵּר, שְׁמָנָא בְּתָרֵי אוּפִי לֹא שְׁלִיט –

השטן אינו שולט על שני עמים יחדיו, ולכן לא יוכל השטן לקטרג עלי
58 להענישני יחד עם העכ"ר.

59 הנהגה אחרת: רַבִּי יֵנְאִי, בְּרִיק את הספינה אם אין בה נקב, וְאִן עָבַר
60 בה. מבארת הגמרא: רַבִּי יֵנְאִי לְמַעֲמֵיהּ – לשיטתו, דְּאִמֵּר, לְעוֹלָם
61 אֵל יַעֲמִיד אֲדָם בְּמָקוֹם סָכָנָה, לִימָר וְלִסְמוּךְ על כַּרְף שְׁעוּשִׁין לוֹ
62 נָם, שְׁמָא אִין עוּשִׁין לוֹ נָם ויסתכן. וְאִף אִם עוּשִׁין לוֹ נָם, אין הדבר
63 כדאי, מִשּׁוּם שְׁמָנִינָן – פוחתים לוֹ מוֹכִיחוֹתָיו לעתיד לבא, תמורת
64 הנס.

65 הגמרא מביאה מקור לדברי רבי ינאי שמי שנעשה לו נס מנכים
66 מזכויותיו: אִמֵּר רַבִּי חֲנִינִי, מֵאֵי קָרָאָה – מהו הפסוק בו נרמז דבר זה.
67 שאמר יעקב אבינו בתפלתו להינצל מעשיו אחיו (בראשית לב יא),
68 'קָמְנִיתִי מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֱמֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֵת עַבְדְּךָ' – הוקטנו
69 ונתמעטו זכויותי, מחמת החסדים שעשית עמדי, ומחמת ההבטחות
70 שהבטחת לי וקיימתם, ולכן חנני ירא שיוכל עשיו להזיקני.
71

72 הגמרא מביאה הנהגת רבי זירא שלא לסמוך על הנס: רַבִּי זִירָא,
73 בְּיוֹמָא דְשׁוּתָא – ביום שנשבה בו רוח דרומית, שהיא חזקה ויכולה
74 להפיל קירות ולעקור אילנות, לֹא נָפִיק לְבִינִי דִיקָלִי – לא היה יוצא
75 לבין הדקלים, שמא הרוח תפיל עליו דקל.

76 למדנו שכשהאדם נמצא במצב סכנה צריך יותר לרחמים שלא יענש
77 על עוונותיו. הגמרא מביאה מאמר בענין זה: אִמֵּר רַבִּי יִצְחָק בְּרִיה
78 דְרַב –בנו של רב] יהודה, לְעוֹלָם יִבְקֹשׁ אֲדָם רַחֲמִים שְׁלֹא יִחְלָה,
79 מִשּׁוּם שְׂאֵם כֶּבֶד יִחְלָה, אוֹמְרִים לוֹ בְּשָׁמַיִם, הֵבֵא זְכוּת וְהַפְסֵרָה.

80 הגמרא מביאה מקור לדברי רבי יצחק: אִמֵּר מֵר עֲזִיקָא, מֵאֵי קָרָאָה
81 המרמוז זאת. נאמר במצות מעקה (דברים כב ח) 'וְעָשִׂיתָ מַעְקֶה לַגֶּגֶר, וְלֹא
82 תִּשֶׂים דָּמִים בְּבִיתְךָ, כִּי יִפֹּל הַנָּפֵל מִמֶּנּוּ'. ותיבת 'מִמֶּנּוּ' מרמזת,
83 שאחר שכבר נפל, 'מִמֶּנּוּ' – ממעשיו וזכויותיו צריך לְהֵבִיא רַחֲמֵהּ
84 להצילו.

85 הגמרא מביאה דרשה נוספת מפסוק זה: תָּנָא רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל,
86 נאמר בתורה (שם) 'כִּי יִפֹּל הַנָּפֵל מִמֶּנּוּ' (מִמֶּנּוּ), יש לדייק מלשון
87 הפסוק שבאמת רָאוּי וְהוּא –[הנופל מהגג] לִיפּוֹל מִשְׁשֵׁת יָמִי בְּרִאשִׁית,
88 ואף אם היה מעקה על גג זה, היה מת באופן אחר. ודיכן מרומז זאת,
89 שְׁהָרִי שְׁבִיתָנָה תוֹרָה עֲדִין לֹא נָפַל, וְאִף עַל פִּי כֵן הִכְתִּיב קָרָא
90 'וְנָפַל' כבר מאז שניתנה תורה, הרי שכבר מששת ימי בראשית כבר
91 נגזר עליו ליפול. אֱלָא שְׁמִלְגָלִין זְכוּת שנגזרה על אדם מן השמים
92 שתבא אליו עַל יְדֵי זְכָא, וְכֵן מְגַלְגֵּל חוֹבָה שנגזרה על אדם שתבא
93 אליו עַל יְדֵי חֵיִב, ולכן מגלגלים מיתתו של הנופל, על ידי בעל
94 הבית שעבר ולא קיים מצות מעקה.

95 הגמרא מביאה ברייתא המפרטת מצבי סכנה, ומבארת כיצד צריך
96 אדם לנהוג אז כדי להנצל מדין שמים: תָּנּוּ רַבִּנָּן, מִי שְׁחָלָה וְנָסָה
97 לְמוֹת, אוֹמְרִים לוֹ העומדים אצלו, הַתוֹרָה על עוונותיך, שָׁבֵן כָּל
98 הַמּוֹמְתִין על ידי בית דין מְתוּדִין קודם שימיתו אותם. ממשיכה
99 הברייתא: אֲדָם יוֹצֵא לְשׁוֹק, כִּיִּן שמצוי שם מריבות וסכסוכים בין
100 בעלי דין ישראלים וגויים, וְהִי דוֹמָה בְּעֵינֵינוּ כְּמִי שְׁנִמְסָר לַסַּרְדִּיטָא
101 –[לשׁוֹר] המוליכו לפני השופט, ויש לו לבקש רחמים שלא יפגע, כך
102 גם היוצא לשוק צריך לבקש רחמים שלא יפול למריבה.

103 ממשיכה הברייתא: אדם הֵחֵשׁ כאב קל בְּרָאשׁוֹ, וְהִי דוֹמָה בְּעֵינֵינוּ
104 כְּמִי שְׁנִתְנוּהוּ בְּקוֹלָר –[בשלשלת] להביאו לדין, וצריך רחמים. ואם
105 עָלָה לְמִטָּה וְנָפַל לְמִשְׁכָּב, כלומר, חלה הרבה שצריך לעלות ולשכב
106 במיטה, וְהִי דוֹמָה בְּעֵינֵינוּ כְּמִי שְׁחָלָהוּ לְגִדְרוֹם –[בית משפט
107 שדנים שם עונש מיתתו על עבירות חמורות] לִידוֹן, שְׁכָּל הַעוֹלָה
108 לְגִדְרוֹם לִידוֹן, אִם יֵשׁ לוֹ פִּרְקָלִיטִין –[סניגורים שילמדו עליו זכות]
109 גְּדוּלִים, נִיצוֹל, וְאִם לֹא, אִינוֹ נִיצוֹל. כך גם הנופל למשכב צריך
110 פִּרְקָלִיטִין גדולים כדי להינצל ממוות, וְאִלוֹ הֵן פִּרְקָלִיטִין שֶׁל אֲדָם
111 בבית דין של מעלה, תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים מְזֻכָּרִים שְׁעוּשָׁה בְּעוֹלָם הַזֶּה.
112 וְאִפְּלוֹ תִשַּׁע מֵאוֹת וְתִשְׁעִים וְתִשְׁעָה מֵאַלְפִים מְלָמְדִים עָלָיו חוֹבָה,
113 וּמֵלָאךְ אֶחָד מְלָמֵד עָלָיו זְכוּת, נִיצוֹל. שְׁנָאִמֵּר (אייב לג כג–כד) אִם יֵשׁ
114 עָלָיו מְלָאךְ מִלִּין אֶחָד מִנִּי אֶלֶף לְהַנִּיד לְאֲדָם יִשְׂרָאֵל. וְיִחַנְנוּ, וְיִאִמֵּר

ראשית קראתי אתכם. "ראשית תבואתה" (ירמיה ב): עסקן ראשית. "ראשית עריסותיכם" (במדבר טו): תריני נוטל נשמתכם. ותאבד רביעית דמכם, ויבקה נרכם, ויבטל שם ראשיתכם. ונשים נצטוו על כך, כדאמרין בבבאראשית רבה: היא איבדה חלתו של עולם – שעל דה נטרד אדה"ר שנתרם בחלה, ובבקה גרו של עולם, ושפכה דמו. ועוד, שצרכי הבית תלון בה: נפל תורא, לארץ, שהוא עומד לשחיטה, הכל אומרים: חדרו לסבינא עד שלא יקום, ויהא טורח להשליכו. כך, הואיל ואיתרע מזלה – ממוקנת פורענותה לבא: תפיש תירום אתמא. תרבה פשעים השפחה, וכולן תלקה בחבטה אחת: תפיש. תרבה: תירום. פשע והתרסה: מחרטא. בטורד"ר בלע"ז. כלומר: אשה עומדת

לסור לידה על עונשה של חנה, ומצרפין לה עונשין הרבה לאותו מקלות: שבקיה לרואי. לשיכור, אינך צריך להפילו שהוא יפול מאליה. כך האשה עומדת לילד משנתעברה, והיא צריכה לבקש להקב"ה לפתוח רחמה, והוא נמנע – והיא מתה מאליה. כל הני – משל הדיוט ניהו: רעיא תרוא ויעיז רחשין. קלים לרוח, ואינו יכול להגיע ולחלקותו על סרחון: אבב חוטרמא מילי. כשהיא באה לפני גדרות צאן – שם הוא מדבר עמה לחלקותה על פשעה. ואבי דרי – לבית הדיר של צאן באין לחשבון. "גדרות צאן" מתרגמין "חוטרין דעץ" (במדבר לב). כלומר: האשה כשהיא בבבאראת, פעמים שזכיותיה תולין, ואין בה ממקסרג להקביר עונה. אבל משתגיעה לפתח הסכנה וצריכה לנסיים – שם מוכידין עונותיה ומעשיה, אם ראויה היא לנס אם לא: אבב חנואתא נפיש אחי ופרחמי. לפתח החנות, שמחלקים בו מזונות ויש שם עושר, הרבה אחים והרבה אוהבים יש, הכל נעשים אוהבים: מרחמי. אוהבים: אבב ביוזני. במקום שיש הפסד ועוני – לא אחי ולא מרחמי. כך, בשעת הסכנה הורע מזלה וחשיבותה, וחדלו פרקליטין שלה: וגבר חייד מירבין. מעשים שלהם, להחזיר עונם חבותם: בעין נשר. כל מקום סכנה, גזון קור נטוי, ויצא לדרך: דילמא מיפיק. נכרי דינא על חטאיו, ומתפיסנא בתריה: מכרא. ספינה שעוברין בה את הנהר: בדיק, הספינה, שלא יהא בה נקב: מנבין. פותחין: קמנתי מכל החסדים. הוקטנו ונתמעטו וכוותי בשביל "החסדים אשר עשית" וגו': ויפא דשוותא. שמנשבת בו הרוח דרומית חזקה, המפלת חמת ועוקרת אילנות: לבני דקלי. שלא יפיל הרוח דקל עליו: ממנו להבא ראיא. מאחר שהוא נופל – צריך למצוא ממנו וממעשיו ראיא לזכות: משישת ימי בראשית. דכתיב "קורא הדורות מראש" (ישעיה מא) – שנגלו לפני הדורות, ומעשיהם, יקנס פורענותם: שחר. כשיתנהג תורה עדיין לא נפל זה, והכתוב קראו "נופל": על דיי חייב. בעה"ז, שלא קיים מצות מעשה: אומרים. העומדין שם: שכן דרך כל המומתים מתודין. כדתנן בסנהדרין "שכל המתודה יש לו חלק" כו', שכן מצינו בעבן שאמר לו יהושע כו'. כפ' "נגמר הדין" (סנהדרין דף מה): לשוק. מצויים שם מריבות ובעלי דינים נכרים וישראלים: דומה כמו שנמסר לסרדייט. לחוליו לפני השופט: חש בראשו. חששא בעלמא. מיוחש קל: נתנהו בקולר. הוי טפי משמסר לסרדייט, וגרוע מעולה לגרודם, שאין דנין שם אלא להריגה, ועל סרחון חמור, וצריך פרקליטין גדולים: עלה לפשה. שחלה הרבה, שצריך לעלות וליפול למשכב: ואילו הן פרקליטין. (א) שעושה למטה(ב) רצוי לבד של מעלה – תשובה ומעשים טובים: באותו מלאך. שמליץ עליו וכוות, והוא אחד מני אלה, ואפילו הוא עצמו מעיד עליו חובה – ניצול באתה של וכוות, שנאמר "מליץ אחד מני אלה" במלצתו של מלאך אין אלא אחת מאלף להגיד ישרו. ומשמע נמי שהמלאך המליץ הוי אחד מני אלה, דהא "מלאך" כתיב, מכלל דהשאר מגידים עליו חובה. אלא מדלא כתיב "אם יש עליו מליץ מלאך אחד מני אלה" איכא למידרשה אמלאך ואמליצה: וילדות. בשעת לידתו: שלש עבירות. הך דמתניתין: וילדות. בחורות, ואפילו שלא בשעת לידה: רבי אחא אומר. הילדות מתות על עון שמכבסות: ארנא. כך היו קורין מגולות שלהם – פריטי, ובלשוננו משטיר: בית עם. לשון מיזוי, שמתקבצין בו הכל: וילרין חקדש ארנא. אין קורין אותו ארון הקדש: בדיק(ג). עונות שבודקין אותן בזה בשעת סכנה, כרבנן דאמרי "וילדות": דבין. שמדבקין ומקרבין מיתה לפני זמנה, כר' אלעזר דתני "ילדות":

ראשית קראתי אתכם – על עסקי ראשית הוזהרתי אתכם,
נשמה שנתתי בכם קרויה גר – על עסקי גר הוזהרתי אתכם. אם אתם מקיימים אותם – מוטב, ואם לאו – תריני נוטל נשמתכם. ומ"ש בשעת לידתו? אומר רבא: נפל תורא – חדר לסבינא. אבבי אמר: תפיש תירום אתמא – בחד מחטרא ליתוי. רב חסדא אמר: שבקיה לרואי, דמנפשיה נפיל. מר עוקבא אמר: רעיא חגרא ועיזי ריהטן, אבב חוטרא – מילי, ואבי דרי – חושבנא. רב פפא אמר: אבב חנואתא נפיש אחי ומרחמי, אבב ביוזני – לא אחי ולא מרחמי. וגברי היכא מיבדיק? אומר ריש לקיש: בשעה שעוברים על הגשר. גשר ותו לא? אימא: פעין נשר. רב לא עבר במכרא דיתבי ביה גוי, אמר: דילמא מיפקיד ליה דינא עליה, ומתפיסנא בתריה. שמואל לא עבר אלא במכרא דאית ביה גוי, אמר: שמנא בתרי אויפי לא שליט. ר' ינאי בדיק ועבר. ר' ינאי למעמיה, דאמר: לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה לומר שעושין לו נס – שמא אין עושין לו נס. ואם עושין לו נס – מנבין לו מוכיותיו. אומר רבי חנין: מאי קראה – "קמנתי מכל החסדים ומכל האמת". רבי יורא ביומא דשמתא לא נפיק לביני דיקלא. אומר ר' יצחק בריה דרב יהודה: לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה, שאם יחלה – אומרים לו: הבא זכות והפטר. אומר מר עוקבא: מאי קראה – פי יפול הנופל ממנו ממנו להביא ראיא תנא דבי רבי ישמעאל פי יפול הנופל ממנו (ממנו) ראו זה ליפול משישת ימי בראשית שיהרי לא נפל והכתוב קראו נופל אלא שמנגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב. ת"ר מי שחלה ונטה למות אומרים לו התודה שכן כל המומתין מתודין אדם ויצא לשוק יהי דומה בעיניו כמו שנמסר לסרדייט חש בראשו יהי דומה בעיניו כמו שנתנהו בקולר עלה לפשה ונפל יהי דומה בעיניו כמו שהעלוהו לגרודם לידון שכל העולה לגרודם לידון אם יש לו פרקליטין גדולים ניצול ואם לאו אינו ניצול ואילו הן פרקליטין של אדם תשובה ומעשים טובים ואפי' תשע מאות ותשעים ותשעה מלמדים עליו חובה, ואחד מלמד עליו זכות – ניצול, שנאמר "אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלה להגיד לאדם ישרו ויחננו ויאמר פדעוהו מדרת שחת וגו'". ר' אלעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר: אפילו תשע מאות ותשעים ותשעה באותו מלאך לחובה ואחד לזכות – ניצול, שנאמר "מליץ אחד מני אלה". תנו רבנן: על שלש עבירות נשים מתות וילדות, רבי אלעזר אומר: נשים מתות וילדות. ר' אחא אומר: בעון שמכבסות צואת בניהם בשפת, וי"א: על שקורין לארון הקודש "ארנא". תניא, ר' ישמעאל בן אלעזר אומר: בעון שני דברים עמי הארצות מתים – על שקורין לארון הקודש "ארנא", ועל שקורין לבית הפנסה "בית עם". תניא, ר' יוסי אומר: שלשה בדין מיתה נבראו באשה, ואמרי לה: שלשה בדין מיתה, נדה וחלה והדלקת הנר. חדא כר' אלעזר, וחדא ברבנן. תניא, רשב"ג אומר: הלכות הקדש תרומות ומעשרות הן הן גופי תורה, ונמסרו

המומתיים מתודין. כדתנן בסנהדרין "שכל המתודה יש לו חלק" כו', שכן מצינו בעבן שאמר לו יהושע כו'. כפ' "נגמר הדין" (סנהדרין דף מה): לשוק. מצויים שם מריבות ובעלי דינים נכרים וישראלים: דומה כמו שנמסר לסרדייט. לחוליו לפני השופט: חש בראשו. חששא בעלמא. מיוחש קל: נתנהו בקולר. הוי טפי משמסר לסרדייט, וגרוע מעולה לגרודם, שאין דנין שם אלא להריגה, ועל סרחון חמור, וצריך פרקליטין גדולים: עלה לפשה. שחלה הרבה, שצריך לעלות וליפול למשכב: ואילו הן פרקליטין. (א) שעושה למטה(ב) רצוי לבד של מעלה – תשובה ומעשים טובים: באותו מלאך. שמליץ עליו וכוות, והוא אחד מני אלה, ואפילו הוא עצמו מעיד עליו חובה – ניצול באתה של וכוות, שנאמר "מליץ אחד מני אלה" במלצתו של מלאך אין אלא אחת מאלף להגיד ישרו. ומשמע נמי שהמלאך המליץ הוי אחד מני אלה, דהא "מלאך" כתיב, מכלל דהשאר מגידים עליו חובה. אלא מדלא כתיב "אם יש עליו מליץ מלאך אחד מני אלה" איכא למידרשה אמלאך ואמליצה: וילדות. בשעת לידתו: שלש עבירות. הך דמתניתין: וילדות. בחורות, ואפילו שלא בשעת לידה: רבי אחא אומר. הילדות מתות על עון שמכבסות: ארנא. כך היו קורין מגולות שלהם – פריטי, ובלשוננו משטיר: בית עם. לשון מיזוי, שמתקבצין בו הכל: וילרין חקדש ארנא. אין קורין אותו ארון הקדש: בדיק(ג). עונות שבודקין אותן בזה בשעת סכנה, כרבנן דאמרי "וילדות": דבין. שמדבקין ומקרבין מיתה לפני זמנה, כר' אלעזר דתני "ילדות":

מקרא נדרש לפניו ולפני פניו. תימה לר"י: דב"פ קדושין (דף לד. ושם) דאמר כל מצות עשה כו', ופריך: ונקיש מוזהר לתלמוד תורה. פי' וליפטר נשים ממוזהר, כי היכי דפטריו מתלמוד תורה ומשני: לא סידר, דכתיב "למען ירבו ימיכם" וגו' אטו גברי בעו חיי, נשי לא בעו חיי? והשתא הא קאי נמי אתלמוד תורה, כדמשמע הכא, אע"פ שאין הנשים חייבות. וי"ל: דבת"ל הוה מחייבין נמי

מחייב טעמא - אי לא מיעט קרא בהדיא, דכתיב "ולמדתם אותם את בניכם" ולא את בנותיהם. אבל במוזהר דליכא מיעוט אלא היקשא מהאי טעמא אית לן למימר דאין להקיש: **רבי** יהודה הנשיא היינו רבי, ורבי בעון נדרים קאמר. והכא לא משני דאף בעון ביטול תורה קאמר, כדמשני לקמן (דף לג.) גבי אף על לשון הרע. דהתם שייך למימר דאף קאמר, דבריייתא שניה שמביא אחריה קאי נמי אתנא קמא דקאמר על לשון הרע, וקאמר אידו אף שאוכלים דברים שאינם מתוקנים. אבל הכא, אי אף קאמר - א"כ ברייתא דלעיל דלא קאי את"ק, הוה ליה למינקט נמי "בעון ביטול תורה":
בעון ציצית כו'. דוקא בימיהם שהיו מלבושים כן בארבע כנפות, היו נענשים מי שלא היה להם ציצית. כדמוכח (מנחות מא.) גבי א"ל מלאכא רלב קטנית: כו'. אבל השתא, שאין העולם גלילים במלבושים כאלו אין צריך לקנות. אך טוב לקנות טלית ולברך עליו בכל יום. כדאמר בסוף פרק קמא דטוטה (דף יד.) וכי לאכול מפרה היה רוצה משה? אלא אמר משה מצוה שאוכל לקיים יתקיים על ידי. ת"י:

ד"ג

ונמסרו לעמי הארץ. תניא, רבי נתן אומר: בעון נדרים מתה אשה של אדם, שנאמר "אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיד". רבי אומר: בעון נדרים גנים מתים בשנה קטנים, שנאמר "אל תתן את פיד לחמא את בשךד ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא למה יקצוף האלהים על קולך והכל את מעשה ידיך". איזה הן מעשה ידיי של אדם - הוי אומר: בני ובנותיו של אדם. ת"ר, בעון נדרים גנים מתים - דבר ר"א בר"ש, ר' יהודה הנשיא אומר: בעון ביטול תורה. בשלמא למאן דאמר בעון נדרים - כדאמרן, אלא למ"ד בעון ביטול תורה - מאי קראה? - דכתיב "לשווא הפיתי את בניכם מוסר לא לקחו". ר"ג בר יצחק אומר: למ"ד בעון נדרים נמי מהכא - "לשווא הפיתי את בניכם" - על עסקי שווא. מכרי, ר' יהודה הנשיא היינו רבי, ורבי בעון נדרים קאמר! פתר דשמיטה מר"א בר' שמעון. פליגי בה ר' חייא בר אבא ור' יוסי, חד אמר: בעון מזוזה, וחד אמר: בעון ביטול תורה. למ"ד "בעון מזוזה" - מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו. ולמ"ד "בעון ביטול תורה" מקרא נדרש לפניו ולפני פניו. פליגי

בה ר"מ ור' יהודה; חד אמר: בעון מזוזה, וחד אמר: בעון ציצית. בשלמא למ"ד בעון מזוזה - דכתיב "וכתבתם על מזוזות ביתך" וכתיב בתריה "למען ירבו ימיכם וימי בניכם". אלא למ"ד בעון ציצית, מ"ט? א"ר פהנא ואיתימא שילא מרי: דכתיב "גם בכנפיה נמצאו דם נפשות אביונים נקיים". ר"ג בר יצחק אומר: למ"ד בעון מזוזה נמי מהכא, דכתיב "לא במחתרת מצאתים" - שגעשו פתחים במחתרת. אומר ר"ל: כל ההזיר בציצית זוכה ומשמשין לו ב' אלפים וח' מאות עבדים, שנא' "בה אמר ה' [צבאות] בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים [והחזיקו] בכנף איש יהודי לאמר נלכה עמכם וגו'". סימן: שגא חלה תרומה נגזלת דינא שבועה שפוכתא גילויא ונבלותא. תניא, ר' נחמיה אומר: בעון שנאת חנם - מריבה רבה בתוך ביתו של אדם, ואשתו מפלת נפלים, ובניו ובנותיו של אדם מתים בשנה קטנים. ר' אלעזר בר' יהודה אומר: בעון חלה אין פרקה במכונם, ומארה משתלחת בשערים, וזורעין ורעים ואחרים אוכלין, שנאמר "אף אני אעשה זאת לכם והפקדתי עליכם בהלה את השקפת זאת הקדחת מכלות עינים ומדיבות נפש וזרעתם לרע ורעכם ואכלהו אויביכם", אל תקרי "בהלה" אלא "בחלה". ואם נותנין - מתברכין, שנאמר [ו]ראשית עריסותיכם תתנו לפהו להניח ברכה אל ביתך". בעון ביטול תרומות ומעשרות שמם נעצין מלהוריד טל ומטר, והיוקר הוה, והשכר אבר, ובני אדם רצין אחר פרנסתן ואין מויעין, שנאמר "ציה גם חום יגזלו מימי שלג שאול חטאו". מאי משמע? תנא דבי רבי ישמעאל: בשביל דברים שצויתי אתכם בימות ההמה ולא עשיתם - יגזלו מכם מימי שלג בימות הגשמים. ואם נותנין - מתברכין, שנאמר "הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בבית ובחגוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די", מאי "עד בלי די"? אומר רמי בר (רב) א"ר: עד שיכלו שפתותיכם מלומר די. יבעון גזל הגובאי עולה, והרעב הוה, ובני אדם "שמעו הדבר הזה פרות הבשן אשר בהר שומרון העושקות דלים הרוצצות אביונים"

ונמסרו לעמי הארץ. שלא מסרו לב"ד למנות שומרין לדבר, והאמינה תורה את כל אדם עליה. וכן הן גופי תורה, שהבאים אובלין פתן וסומכין שניטל ממנו חלה ותרומה ומעשרות. והקדש נמי מסור לכל אדם להקדיש, ואל הקדש ע"פ כל אדם, וכן גופי תורה, שהיינו צריכים לחוש במטלטלין שמא הקדישו חזר בו, ואע"ג דתתקן רבנן דמאי - מ"מ תורה האמינה. ורבותי מפרשים: הלקוח הקדש, כגון יין ונסכים, כדמפרש ב"חומר בקדש" (חגיגה דף כו:) שעמי הארץ נאמנים עליו. וקשיא ל"י אי מדרבנן קאמר, דחשיב מאי דהימנוהו רבנן - לא הוה ליה למיתני תרומות ומעשרות, דרבנן לא הימנוהו: אם אין לך לשלם. עולות וקדשות שתדור: משכבך. אשחקי: אל תתן את פידך (א). נגדר, לחטא את בשךד - לחתיב את בניה: לפני המלאך. וגבר של הקדש: כי שגגה. בשוגג קפצתי לגדור, ולא אשלם: על קולך. בשביל קול נדרך: לשוא הפיתי בתמינה: וכי בחנם הפיתו? אינו אלא בשביל המוסר, דהיינו תורה. לא לקחו - לא למדו, לשון לקח: על עסקי שווא. ששקרו בנדריהם, דדמי לשבתה: וקא "בעון נדרים" אמר בברייתא קמייתא. ומשני: הדיא קמייתא בחר הק' איתמר. דמעיקרא אמר "בעון ביטול תורה", ובהר דשמע מר' אלעזר דשמע מר' שמעון אבה דהוה רביה, דרבי "בעון נדרים" - אמר אידו נמי הכי: מקרא נדרש. "למען ירבו ימיכם וימי בניכם" נדרש לפניו, קאי אקרא דלקמיה דמשמע במוזהר, ולא לפני פניו "ולמדתם אותם את בניכם": ולפני פניו. ואף בעון בטול תורה קאמר: גם בכנפיה. בשביל כנפיה שבשלת מצותם - נמצאו עליהן חובת דם נפשות אביונים נקיים - גנים קטנים שלא חטאו: במחתרת. שאין לה פצמין. הכי אמר קרא: לא במחתרת פתיתיהן מצאתים שלמים במצותי, כי על כל אלה הפיתי. דהאי קרא בחר "לשווא הפיתי את בניכם" כתיב: בכנף איש יהודי. בשכר הכנף יחזיקו בכנף עשרה אנשים מכל לשון, הרי שבע מאות לשבעים ושמונה, וארבע כנפות יש לו - הרי אלפים ושמונה מאות. שנאת חנם. שלא ראה בו דבר עבירה שיהא מותר לשנאתו - ושונאו: מריבה רבה. מדה כנגד מדה: ובניו קטנים מתים. אהבתו נישלת ממנו, היינו נמי במדה: במכונם. בארצות יין ושמן, ומתוך כך באה מארה בשערים - שמוכרים ביוקר: בחלה. בעון חלה: והפקדתי. כמו "לא נפקד ממנו איש" (במדבר לא) - אמעט את מה שעליכם, שכנסתם כבר: השמים נעצרים. ומתוך שאין גשמים - היוקר הוה: ושכר אבר. שכר ריוח: ציה גם חום. ציה כמו צויר. דברים שצויתי אתכם בשעת החום, היינו תרומות ומעשרות:

דאכלן

אוכלים בשר בגיהן ובנותיהן, שנאמר (רב) א"ר: עד שיכלו שפתותיכם מלומר די. יבעון גזל הגובאי עולה, והרעב הוה, ובני אדם "שמעו הדבר הזה פרות הבשן אשר בהר שומרון העושקות דלים הרוצצות אביונים"

דאכלן

ביתך ובשערך, המלמד על מצות מזוזה, ולא נדרש על הפסוק
 שלפני פניו, ולמדתם אותם את בניכם, העוסק במצות תלמוד
 תורה. ולכן סובר שאריכות ימיהם של הבנים תלויה בקיום מצות
 מזוזה. ולמאן דאמר בעון ביטול תורה הבנים מתים, מקרא נדרש
 גם לפניו – על מצות מזוזה, וגם על לפני פניו – על מצות תלמוד
 תורה, ומה שאמר שמתים בעון ביטול תורה כוונתו שאף בעון זה
 מתים, לבד מעון מזוזה.
 הגמרא מביאה מחלוקת נוספת בסיבת מיתת בנים: פליגי בה רבי
 מאיר ורבי יהודה, חד אמר, בעון ביטול מצות מזוזה בנים מתים,
 וחד אמר, בעון ביטול מצות ציצית בנים מתים.
 הגמרא מבארת את מקורם של התנאים. מבררת הגמרא: בשלמא
 למאן דאמר שהבנים מתים בעון מזוזה, המקור לכך הוא דבתיב (שם)
 וכתבתם על מזוזות ביתך, וכתביב בתריה, למען ירבו ימיכם
 וימי בניכם, הרי שאריכות ימיהם של הבנים תלויה בקיום מצות
 מזוזה, אלא למאן דאמר בעון ציצית הם מתים, מאי מעמא,
 כלומר, מנין לו זאת.
 משיבה הגמרא: אמר רב כהנא, ואיתימא ו-ויש אומרים שאמר
 זאת) שילא מרי, המקור הוא מדבתיב (רמיה ב לד) 'נם ככנפיך נמצאו
 דם נפשות אביונים נקיים', ודורשים את הכתוב, שמחמת ביטול
 מצות ציצית ב'כנפיק', נמצאו עליך חובת דם נפשות אביונים נקיים,
 והם בנים קטנים הנקיים מחטא.
 רב נחמן בר יצחק אמר, למאן דאמר בעון מזוזה הם מתים, נמי
 מהבא – גם הוא לומד זאת מפסוק זה, דבתיב בהמשך הפסוק לא
 במחתרת מצאתים, ודורשים את הכתוב שעשו ו-שנהגו בפתחים
 שלמים החייבים במזוזה, במחתרת – כמעה, הפטורה ממזוזה,
 כלומר, הכתוב מתלונן שמצא את פתחיהם של ישראל שעשויים
 כהוגן וחייבים במזוזה, ונהגו בהם כאילו הם פתחי מחתרת הפטורים
 ממזוזה. ומסיים הפסוק כי על כל אלה, כלומר, מחמת עון זה ושל
 ביטול מצות מזוזה הכיתי את בניכם.
 אגב הנאמר שבעון ציצית מתים בניו כשהם קטנים, מביאה הגמרא
 מאמר בשבירו של הוהיר במצוה זו: אמר ריש לקיש, כל הוהיר
 במצות ציצית זוכה ולעתיד לבא משמשין לו שני אלפים ושמונה
 מאות עבדים. שנאמר (זכריה ח כג) 'בה אמר ה' [צבאות], בימים
 ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשנות היום, ויחזיקו
 בכנף איש יהודי לאמר נלכה עמכם וגו' כי שמענו אלהים עמכם,
 ודיינו שבשכר מצות ציצית שקיים איש יהודי בכנף בגדו, יחזיקו בכל
 כנף מבגדו עשרה אנשים מכל אומה, שירצו לשמשו, וכיון שיש
 שבעים אומות בעולם [חוץ מישראל] נמצא שבכל כנף יחזיקו שבע
 מאות אנשים לשמשו, ובארבע כנפות יחזיקו אלפים ושמונה מאות
 אנשים.
 הגמרא חוזרת להביא ברייתא המפרטת עונשים הבאים מחמת
 עבירות מסוימות: סימן לעבירות המפורט עונשם להלן, שנא
 ו-שנאת חנם חלה תרומה נגזלת דינא שבוועה שיפוקתא
 ו-שפכות דמים גילויא ו-גילוי ערות ונגלותא ו-גלותא פה.
 תניא, רבי נחמיה אומר, בעון שנאת חנם – ששונא את חבריו בלא
 שראה שעשה איזו עבירה שמחמת כן מותר לשנאותו, נענש במידה
 כנגד מידה, בכך שמריבה רבה ו-מתריבות בתוך ביתו של אותו
 אדם. וכן נענש בכך שאשתו מפלת נפלים, וכניו וכוונתיו של אותו
 אדם מתים בשעה קטנים, שגם זו מידה כנגד מידה, שהוא הרחיק
 אהבתו מחבירו, וכנגד זה נוטלים ממנו את בניו אהוביו.
 רבי אלעזר ברבי יהודה אומר, בעון אי הפרשת חלה, אין פרקה
 במכונם – באוצרות יין ושמן, ומחמת כן מארה משתלחת ו-קללה
 באה בשערים – במחירי היין והשמן, שמחמת המחסור נמכרים
 ביוקר, ונעשים גם בכך שזורעין ורעים, ואחרים אוכלין את הצומח
 מהם. והמקור לכך, שנאמר בפרשת התוכחה (ויקרא כ טו) 'אף אני
 אעשה זאת לכם, והפקדתי עליכם בלה, את השחפת ואת
 הקדחת, מבלות עינים ומדיבת נפש, וזרעיתם לריק ורעבתם,

ואף על פי כן נקשרו לעמי הארץ, כלומר, האמינה תורה לכל אדם
 אף אם הוא עם הארץ על דברים אלו, ולא נצטוו בית דין להעמיד
 שומרים על כך, ואף החברים המקפידים על המצוות מותרים מן
 התורה לאכול פת עם הארץ ולסמוך עליו שהפריש חלה ותרומות
 ונעשרות. וכן מותרים החברים להשתמש בחפצי עם הארץ, ואינם
 צריכים לחשוש שמא הקדישם, וחזר בו, ונמצאו מועלים בהקדש.
 אגב מה ששינו במשנה סיבת מיתת הנשים בלידתן, מביאה הגמרא
 ברייתא המבארת סיבה נוספת למיתתן, וכן מפרטת עונשים אחרים
 הבאים מחמת עוונות מסוימים: תניא, רבי נתן אומר, בעון אי קיום
 נדרים, מתה אשה של אדם הנודר. שנאמר (משלי כב ד) 'אם אין לך
 לשלם, למה יקח משכבך מתחתיד' – אם אינך משלם קרבנות
 והקדשות שנדרת, יקח ה' את אשתך.
 רבי אומר, בעון אי קיום נדרים, בנים של הנודר מתים בשעה
 קטנים, שנאמר (קהלת ה ה) 'אל תתן את פיך לחמא את פשרך, ואל
 תאמר לפני המלך כי שגגה היא, למה יקצף האלהים על קולך,
 ויחבל את מעשה ידיך' – אל תרשה לפיך לנודר, שמא לא תוכל
 לקיים, ובכך תחטיא את בשרך ושתחייב את בניך, שימותו מחמת כן,
 ולא תאמר למלאך, והיינו גזבר של הקדש שבא לגבות נדרך,
 שבשגגה נדרת ואינך רוצה לשלם, שאז יקצוף ה' עליך בגלל מה
 שנדרת בקולך, וישחית את מעשה ידיך, מבאר רבי, איזה הן מעשה
 ידיו של אדם, היו אומר אלו בניו וכוונתיו של אדם.
 הגמרא מביאה מחלוקת מחמת איזה עון בניו של אדם מתים: תנו
 רבנן, בעון אי קיום נדרים, בנים של הנודר מתים, דברי רבי אלעזר
 ברבי שמעון. רבי יהודה הנשיא אומר, בעון ביטול תורה הם
 מתים.
 הגמרא מבארת את מקורם של התנאים. מבררת הגמרא: בשלמא
 למאן דאמר – מובן הדבר לסובר שמתים בעון נדרים, שהמקור לכך
 בדאמין לעיל בשם רבי, מדרשת הפסוק 'אל תתן את פיך וגו', אלא
 למאן דאמר שמתים בעון ביטול תורה, מאי קראה – מהו הפסוק
 בו נרמז מוסר זה. משיבה הגמרא: דבתיב (רמיה ב ד) 'לשוא הפיתי את
 בניכם, מוסר לא לקחו' – וכי בחינם הכיתי את בניכם ובלשון תמיהה,
 והלא עשיתי זאת משום שלא למדו תורה. רב נחמן בר יצחק אומר,
 למאן דאמר בעון נדרים הם מתים, נמי מהבא – גם הוא לומד זאת
 מפסוק זה, שדורש, 'לשוא הפיתי את בניכם', בניחותא, על עסקי
 שוא – מחמת ששיקרתם בנדרים, הכיתי את בניכם.
 הגמרא מקשה סתירה בדעתו של רבי בסיבת מיתת הבנים: מהבדי –
 הרי רבי יהודה הנשיא היינו רבי, כלומר, אדם אחד הוא. ורבי בעון
 נדרים הם מתים קאמר ברייתא שהובאה ראשונה, וכאן ברייתא
 השניה חלק על רבי אלעזר שפירש שמתים מחמת עון נדרים, ופירש
 שמתים מחמת עון ביטול תורה.
 מתרצת הגמרא: דברי רבי ברייתא הראשונה נשנו בפתר דשמעיה
 ו-אחר שמע מימא וזו מרבי אלעזר ברבי שמעון שמתים בעון
 נדרים. כלומר, בתחילה סבר רבי שמתים בעון ביטול תורה, וזה מה
 ששינו בברייתא השניה, אמנם אחר שמע מימא מרבי אלעזר בשם אביו
 רבי שמעון שהיה רבו של רבי, שבעון נדרים בנים מתים, חזר לשנות
 כמותו, וזה מה ששינו בברייתא הראשונה.
 הגמרא מביאה עדות נוספות בסיבת מיתת בנים: פליגי בה – נחלקו
 בענין זה, רבי תייא בר אבא ורבי יוסי, חד אמר – אחד מהאמוראים
 אמר, שבנים מתים בעון אי קיום מצות מזוזה, וחד אמר, שהם מתים
 בעון ביטול תורה.
 הגמרא מבארת את מקורם: נאמר בתורה (דברים יא ט-כא) 'ולמדתם
 אתם את בניכם לדבר זה בשבתך בביתך ובכלכתך בדרך ובשכבך
 ובקומך, וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. למען ירבו ימיכם וימי
 בניכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם כימי השמים
 על הארץ. ותחלקו האמוראים על איזו מצוה נאמרו הדברים 'למען
 ירבו ימיכם וימי בניכם' וגו'. למאן דאמר שהבנים מתים בעון מזוזה,
 המקרא 'למען ירבו נדרש על הפסוק שלפניו, וכתבתם על מזוזות

וְאֵלֶּיךָ וְלֹא עָבְדֶךָ – שאוכלות ממנו בעליהן, ואינן עובדות ומכניסות
לו שבר מעשה ידיהן, ונמצא שגזולות את בעליהן. וכתב בהמשך,
שעונשם יהיה (עמוד ד ט) 'הַבִּיתִּי אֲתֶכֶם בְּשֹׁדְפוֹ וּבִירְקוֹן, הַרְבּוֹת
נְגוּתֵיכֶם וּבְרִמְיֵכֶם וְתִאֲנִיכֶם וְיִיתִיכֶם יֹאכֵל הַגּוֹז' [מִזֵּין חֶגְבִּי].
וְכִתִּיב וְיֹאכֵל אֶת הַגּוֹז אֶת הָאֲרֶזֶת, וְיִתֵּר הָאֲרֶזֶת אֶת הַיֶּלֶק,
וְיִתֵּר הַיֶּלֶק אֶת הַחֲסִיל, ומכך שנאמר 'יתר הגזם' וגו' יש ללמוד
שמה שנאמר בנבואת עמוס 'יאכל הגזם', אינה אלא תחילת המכה,
ואחריה באות המכות המפורטות ביואל. וכיון שאוכלים החגבים את
כל התבואה, נהיה רעב בעולם. וכשיש רעב כתב (ישעיה ט ט) 'וְיִגְדוּ
עַל יְמֵי יָרֵעַב, וְיֹאכֵל עַל שְׂמָאוֹל וְלֹא שִׁבְעוּ, אִישׁ בֶּשֶׂר וְרֵעוֹ
יֹאכְלוּ'. דורשת הגמרא: אֵל תִּקְרֵי 'בֶּשֶׂר וְרֵעוֹ', אֵלָּא 'בֶּשֶׂר וְרֵעוֹ',
שמחמת הרעבון יאכל את בשר ילדיו. ומכל פסוקים אלו יש ללמוד
שהגזל מביא לעולם מיני חגבים, והם גורמים רעב בעולם, וממילא
אוכלים בני אדם בשר בניהם ובנותיהם.

ממשיכה הברייתא: בְּעֵזֶן עֵינָיו תִּדְּרִי – שמשחים הדיינים פסק דינם
אף שכבר נתברר להם, ומענים בכך את בעלי הדין, ובעונן עיוות
הדין – שפוסקים במזיד שלא כדין, ובעונן קלקול הדין – שלא עיינו
היטב בדין ומיהרו לדון, ומתוך כך נכשלו לפסוק שלא כדין, ובעונן
בִּיפּוּל תוֹרָה, חֶרֶב וְכִיָּה רָכָה [מתרבים] בעולם, ודָּבָר [מגיפה]
וּבַצִּוֵּרָה בָּא לְעוֹלָם, ובני אדם אוכלין ואינן שבעין, ואוכלין בני
אדם את לחמם במשקל. ומקור הדברים, דְּכָתִיב (ויקרא כו כח) 'וְהִבְאֵתִי
עֲלֵיכֶם חֶרֶב נֶקֶם בְּרִית וְגו' וְשִׁלַּחְתִּי דָּבָר בְּתוֹכְכֶם, הִרִי
שֶׁהִנֵּקְמָה עַל הַפֶּרֶת 'בְּרִית' הִיא 'חֶרֶב', וְאֵין 'בְּרִית' אֵלָּא תוֹרָה,
שֶׁנֶּאֱמָר (ירמיה לג כח) 'אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה וְגו' חֲקוֹת שְׁמִים
וְאֶרֶץ לֹא שְׁמִיתִי. הרי שבעונן ביטול תורה נענשים בחרב מלחמה.
ומלחמה מביאה לידי ביזת הרכוש. וכן נענשים ב'דבר' כאמור
בפסוק. וכתב בהמשך (ויקרא כו כח) 'בֶּשֶׂרִי לָכֶם מִטָּה לָחֶם וְאִפּוֹ
עֶשֶׂר נָשִׁים וְגו', וְהִשִּׁיבּוּ לָחֶמְכֶם בַּמִּשְׁקָל, וְאֶכְרַתֶּם וְלֹא תִשְׁבְּעוּ, הרי
שנענשים גם בבצורת, ובכך שאוכלים לחמם במשקל, ואוכלים
ואינם שבעים. וכתב בהמשך (שם כו מג) 'עֵזֶן וּבִיעֵן בְּמִשְׁפָּטִי מֵאִסוֹ'
– קללות אלו באות כעונש על שימאסו במשפטי, והיינו עינוי ועיוות
וקלקול הדין וכן באים על עון ביטול תורה המוזכר בפסוק לעיל (שם
כו כח).

ממשיכה הברייתא: בְּעֵזֶן שְׁבוּעַת שְׁוֹא – שנשבע לשקר ושקר ידוע,
כגון שנשבע על איש שהוא אשה. ובעונן שְׁבוּעַת שֶׁקֶר שאין ידוע
שקר, ומאמינים בני אדם לדבריו, כגון שנשבע שאכל, ובאמת לא
אכל. ובעונן חילול השם, ובעונן חילול שְׁפָתָה, חֵיהָ רָעָה רָכָה
[מתרבים], ומחמת כן בהמה בָּלָה, ובני אדם מִתְמַמְטִין, וְהַדְרִיכִים
מִשְׁתוֹמְמִין – מתרוקנים מאין עובר בהם. ומקור הדברים, שֶׁנֶּאֱמָר
בְּקִלְלוֹת שְׁבַחוּמֵשׁ וִיקְרָא (כו כג) 'וְאִם בֹּאֵלָה לֹא תִסְרוּ לִי, אֵל תִּקְרֵי
'בֹּאֵלָה', אֵלָּא 'בֹּאֵלָה', שהיא לשון שבועה, ונכלל בזה חטא שבועת
שוא ושבועת שקר. וכתב (שם כו כב) שהעונש על כך הוא 'וְהִשְׁלַחְתִּי
בְּכֶם אֶת חֵית הַשָּׂדֶה וְגו' וְהִכְרִיתָה אֶת בְּהֶמְתְּכֶם, וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם,
וְנִשְׁמּוּ דְרִכֵּיכֶם. הרי שבעונן שבועת שוא ושבועת שקר חיה רעה
מתרבת ובהמות ובני אדם מתמעטין והדרכים ריקים. הגמרא
מבארת כיצד למדים שזהו העונש גם על חילול השם וחילול שבת:
וְכִתִּיב בְּשִׁבּוּעַת שֶׁקֶר (שם טו יב), 'וְלֹא תִשְׁבְּעוּ בְּשֵׁמִי לְשָׁקֶר, וְחִלַּלְתָּ
אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ, וּבְחִלּוֹל הַשֵּׁם כָּתִיב (שם כב לב), 'וְלֹא תִחַלְלוּ אֶת
שֵׁם קִדְשִׁי, וּבְחִלּוֹל שְׁבַת כָּתִיב (שמות לא יד), 'מִחֻלָּלָהּ מוֹת יוֹמָת',
וְלֵילָף – ולמדים בגזירה שוה 'חילול' והאמור בחילול השם ובחילול
שבת, 'חילול' מִשְׁבוּעַת שֶׁקֶר, שגם על עוונות אלו נענשים בקללות
האמורות לגבי שבועת שקר.

ממשיכה הברייתא: בְּעֵזֶן שְׁפִיכוֹת דָּמִים, בֵּית הַמִּקְדָּשׁ חֶרֶב,
וּשְׂכִינָה מִסְתַּלְקֶת מִיִּשְׂרָאֵל. ומקור הדבר, שֶׁנֶּאֱמָר בפרשת רוצח
(במדבר לה לג-לד) 'וְלֹא תִחַנְפוּ וְגו' אֶת הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲתֶם בָּהּ, כִּי הָדָם
הוא יִחַנֵּף אֶת הָאֶרֶץ וְלֹאֲרֶץ לֹא יִכְפֹּר לָדָם אֲשֶׁר שָׁפַךְ בָּהּ כִּי אִם בָּדָם
שָׁפַךְ. וְלֹא תִמָּא אֶת הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲתֶם יוֹשְׁבִים בָּהּ, אֲשֶׁר אֵינִי

שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ, ומכאן אתה למד, שדווקא כאשר אינכם מטמאים את
הארץ ברציחה אז 'אתם יושבים בה' ואני שכן בתוכה, הֵא – [אך אם]
אתם מטמאים אותה על ידי שפיכות דמים, אֵינְכֶם יוֹשְׁבִים בָּהּ,
וְאֵינִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ, שיחרב בית המקדש שבו השראת השכינה
ותסתלק שכינה מִיִּשְׂרָאֵל.

ממשיכה הברייתא: בְּעֵזֶן גִּלְיָ עֲרִיזוֹת, ובעונן עֲבֻדָּת בּוֹכְבִים, ובעונן
אֵי הַשְּׂמִטָּה [עֲזִיבָת] הַשְּׁדוֹת בְּשִׁמְיָיִן וְיוֹבְלוֹת, גָּלוּת בָּא לְעוֹלָם,
וּמִגְלִין אוֹתָן [את בני ישראל] מארצם, וְכֵאֵין עַמִּים אֲחֵרִים וְיוֹשְׁבֵין
עַל אֶרֶצָם בְּמִקְוֵי.

והמקור לדברים אלו: שֶׁנֶּאֱמָר בפרשת עריות (ויקרא יח כז) 'כִּי אֵת כָּל

הַתּוֹעֵבָת הָאֵל עָשׂוּ אֲנִשֵּׁי הָאֶרֶץ וְגו' אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם וְתִטָּמֵא הָאֶרֶץ',
הרי שעל ידי גילוי עריות נטמאת הארץ. וכתב (שם יח כח) 'וְתִטָּמֵא
הָאֶרֶץ וְאִפְקֹד עֲוֹנָה עָלֶיהָ וְגו' וְתִקָּא הָאֶרֶץ אֶת יוֹשְׁבֵיהָ, וְכִתִּיב (שם
יח כח) 'וְלֹא תִקָּא הָאֶרֶץ אֶתְכֶם בְּטִמְאָתְכֶם אֹתָהּ, הִרִי שְׁכַשְׁמַטָּמִים
הָאֶרֶץ נַעֲנָשִׁים בְּגִלוֹת.

והמקור שגלות באה על עבדות כוכבים הוא, שְׁכַעְבֻדָּת בּוֹכְבִים
כָּתִיב (שם כו לו), 'וְנִתְּתִי אֶת פְּנִירֵיכֶם וְגו' עַל פִּגְרֵי גִלְוִיכֶם וְגִעְלָה
נַפְשֵׁי אֲתֶכֶם' – תענשו בכך שתמותו מרעב כשאתם נופלים ומתים על
פסלי עבודה זרה שעבדתם. וכתב בהמשך הקללות הבאות מחמת
עבודה זרה (שם כו לא) 'וְהִשְׁמֹתִי אֶת מִקְדְּשֵׁיכֶם' וְגו' וְלֹא אֶרֶץ בְּרִיחַ
נִיחָחֶם – בית מקדשכם יזא שוּמָם, וְלֹא אֶקְבֵּל בְּרַצוֹן אֶת
קִרְבָּנוֹתֵיכֶם. ובהמשך נאמר (שם כו לב) 'וְאֲתֶכֶם אֲזַרֶּה בְּגוֹזִים' – ואתם
תפוזרו ותגלו בין הגוים. הרי שנענשים בגלות בעונן עבדות כוכבים.
והמקור לגלות מחמת אי שמירת שמיטה ויובל: בְּשִׁמְיָיִן וּבְיוֹבְלוֹת
כָּתִיב (שם כו לד), 'אֲזַ תִּרְצָה הָאֶרֶץ אֶת שְׁבַתֶיהָ כָּל יְמֵי הַשְּׁמִטָּה,
וְאֲתֶם בְּאֶרֶץ אִבִּיכֶם' וְגו' אֲזַ תִּשְׁבַּת הָאֶרֶץ וְהִרְצָתָ אֶת שְׁבַתֶיהָ',
ופירוש הכתוב הוא, 'אז', כלומר כשתלכו בגלות (וכמבואר בפסוקים
הקודמים), 'תרצה הארץ את שבתותיה', שבכך שתלכו בגלות
ותעזבו את שדותיכם, תתפייס הארץ על כך שלא שבתה
בשמיטותיה, ויתפייס הקב"ה מכעסו על כך שלא שמרתם שמיטה
ויובל. וכתב (שם כו לה) 'כָּל יְמֵי הַשְּׁמִטָּה תִּשְׁבַּת אֶת אֲשֶׁר לֹא שְׁבַתָּה
בְּשִׁבְתֵּיכֶם בְּשִׁבְתְּכֶם עָלֶיהָ' – כל הימים שתהיה הארץ שוממה
מחמת שתלכו בגלות, היא תשובת במקום השמיטות והיובלות שלא
שבתה בהם, הרי שבעונן ביטול שמיטה ויובל גולים מארצם.

ממשיכה הברייתא: בְּעֵזֶן גָּלוּת פָּה – דיבור דברים מגונים, צְרוֹת
רְבוֹת וְגִזְרֵי קְשׁוֹת מִתְחַדְּשׁוֹת, ובחורי שוֹנֵאִי יִשְׂרָאֵל ובלשון סגי
נהורו מתים – ומתים בני ישראל בצעירותם, וְיִתוּמִים וְאֶלְמָנוֹת
שלחם, צוֹעֲקִין לְעֹזָרָה, וְאֵינִן נִעֲנִין – ואין הקב"ה שומע לצעקתם.
ומקור הדברים, שֶׁנֶּאֱמָר (ישעיה ט טז) 'עַל כֵּן עַל בְּחֹזְרוֹ לֹא יִשְׁמַח ה'
וְהֵינִי 'צְרוֹת רְבוֹת וְגִזְרֵי קְשׁוֹת מִתְחַדְּשׁוֹת, ובחורי שוֹנֵאִי יִשְׂרָאֵל
מִתִּים', וְאֵת יִתְמֵי וְאֵת (ו) אֶלְמָנָתָיו לֹא יִרְחֵם וְהֵינִי יִתוּמִים
וְאֶלְמָנוֹת צוֹעֲקִין וְאֵינִן נִעֲנִין', כִּי כָּל חֲנָף וְיִמְרֵעַ, וְכָל פֶּה דֹבֵר
נִבְלָה, כָּכָל זֹאת לֹא שָׁב אִפּוֹ, וְעוֹד יָדוֹ נְטוּיָה'. הרי שעונשים אלו
באים מחמת ניבול פה.

הגמרא דורשת את סיום הפסוק. מבררת הגמרא: מֵאֵי כוונת הפסוק
באומרו 'וְעוֹד יָדוֹ נְטוּיָה'. משיבה הגמרא: אֲמַר רַב חֲנַן בַּר רַבָּא,
הֵבֵל יוֹדְעִין בָּלָה לָמָּה [לאיוו מטרד] וְנִבְנָקָה לְחוּפָה, אֵלָּא כָּל
הַמְּנַבֵּל פִּי וּמִפְרֵשׁ הַדָּבָר בְּפִי שֶׁלָּא לְצוּרָה, אִפְּסִילוֹ חוֹתָמִין עָלָיו גִּזְרֵי
דִּין שֶׁל שְׂבָעִים שָׁנָה וְשֶׁהֵם כָּל יְמֵי חַיָּו שֶׁל אָדָם לְטוֹבָה, כלומר,
שנגזר עליו שכל שנותיו יהיו טובות, בעון ניבול פה יד הדין נטויה
עליו לבטל זכויותיו, והופְּכִין עָלָיו כָּל שְׁנוֹתָיו לְרָעָה, ומתפרש
הכתוב 'עוד' מלשון 'עולם ועד'.

מאמר נוסף בעונשו של המנבל פה: אֲמַר רַבָּה בַּר שִׁילָא אֲמַר רַב
חֲסִדָא, כָּל הַמְּנַבֵּל אֶת פִּי, מַעֲמִיקִין לוֹ גִּיהֵנָם – נענש להיות
בעומק הגיהנם. ומקור הדבר, שֶׁנֶּאֱמָר (משלי כב ד) 'שׁוּחָה עֲמָקָה פִּי
וְדוֹת' – בור עמוק מוכן למי שפיו מדבר דברי זרות, והיינו דברי
ניבול. והכוונה לכך שנולד בעומק הגיהנם. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אֲמַר,

דאכלן ולא עבדן. ונמצא שגזלות את בעליהן. ועוד, מתוך שמלומדות במאכל ובמשקה גורמות לבגדים לגזול: וכתב. בהדיא פרשה בנבואת עמוס "הבית אתכם בשדפון, וסיפיה דקרא "כרמיכם (ב) ויתביכם יאכל הגזם". וכתב ביואל "יתר הגזם", דמשמע שהגזם אינו אלא תחלת מכה, ואחריה באים ארבה וחסיל. אלקא: גובאי עולה בעון גזל. ובין דמיני גובאי עולין – רעב הוה, ובין דהרעב הוה – כתיב בישעיה "ויגזר על ימין ורעב" וגו', וסיפיה דקרא "איש בשר ורועו יאכלו": עיניו הדין. שמאחרין הדינן לדוגה ולא לשם שמים, אלא לאחר שהוברר לן הדין משהין אותו: עוות הדין. שמעוותין אותו מדיין: קלקול הדין. שלא היו מתניין בו לעיין כל צרכן, ונתקלקל מאליה: תרב ובין רבא כו'. דכתב "נקם ברית", ואין ברית אלא תורה, דכתב "אם לא בריתי יומם ולילה" והגית בו יומם ולילה. וכתב "חרב", ועל ידי חרב – דהיינו משלחת גירי מלחמה, הביזה באה. וכתב "ושלחתי דבר" – הרי דבר, וכתב "בשבר לכם מטה לחם" – הרי בצורת. וכתב בסוף כל הקללות "ען וביען במשפט" מאסו – הרי עינו ועיוות וקלקול בכלל: שבועות שוא. כל המשנה את הידוע, כגון: על האיש שהוא אשה. שבועת שקר – שאין בדאיתו ניכרה, ומאמין שקר לבריות: וחדריכם משתוממין. מאין עובר: אלא באלה. ויש במשמע בין שוא בין שקר. וכתב בשבועת שקר "וחללתי", ובשבועת ובחילול השם כתיב חילול, וגמירין משבועה: חילול השם. אדם גדול שבני אדם למדים הימנו ואינו נודר במעשיו. נמצאו הקטנים מוללין בתורה על ידו, ואומרים: הוה מבין שאין ממש בתורה ובמצוות, ונמצא השם מתחלל, נעשה דבריו חולין: אין אני שוכן. חורבן הבית במשמע, שאין משכנינו (א) בתוכם: כי את כל התועבות, בפרשת עריות כתיב: ונתתי את פגריכם על פגרי גזליכם. דהיינו ע"ז. וכתב בתריה "ואתכם אנהו בגוים", וכתב "ושממו עליה אויביכם היושבים בה", הרי שהם גולין, ואויביהם יושבין במקומן: שבתותיהן, שמיטין: ואתם בארץ אויביכם. ולעיל מיניה כתיב "ושממו עליה אויביכם": לא ישתמ. דרי צרות וגזירות. "ואת ותומיו ואת אלמנותיו לא ירחם" – הרי צועקין ואינם נעניין. בעון מה – כי כל חנף ומרע וכל פה דובר נבלה, ועוד ידו נטויה? לשון "ועד" כל שנותיו של אדם שהן ע' שנה, הדין נטויה עליו לבטל זכותיו בעון זה: הכל יודעין בו, ולא הוצרך לאדם לפרש למה נכנסה, והמנבל פיו בך – אפילו כו': שוחה עמוקה. מוכנת לפי זרות, למי שפיו זרה: ועום ה' יפול שם. ועם של הקב"ה הוא שורה שם אצל פי זרות. היושב אצלו ושומע קרוי ועומו של הקב"ה: הממקד עצמו. מפתח לבו לך, ממקד עצמו משאר עסקים להתעסק בעבירות: תמרוק ברע. הממקד ברע: הדרוקן. חולי הוא: של עבירה עבה. הבאה בשביל עבירה – עבה, בשרו מתקשה ועב ונפחת בעובי: תפוח. שייניס. נפוח עורו על בשרו ומים בינתיים, ונראה כוכבית. ורך מתוח: דק. בשרו דק וכחוש: מי מפיס. מי מטיל גורל להבחין ולהודיע שאינו של עבירה? עכשיו יאמר עלי שעברתי על דת, ואין הכל יודעין בו? סימנים שאמרנו, ופעמים שמתניין: ידענא ביה. שמחמת רעב לא בו, ואין צריך לחשו: והא דבא דאמר. כלומר: למה חש בזה? והא לא הרעיע את עצמו. מדקאמר "ידענא ביה בנחמני" – ממקל דהמרעיע עצמו רע בעיניו. ואי משום שהיה משנה נקביו, ואמרין בכבורות (דף סד): "צואה רבה – הדרוקן רבה", שעל שהיה נקבים הוא בא: הא איהו אומר נפשי קטילי קדר. רבים הרוגין נקבים ממותי הדרוקן של רעב. קדר – לשון קדרה. על שם ששופך בקדרה: דאנסי ליה רבנן בעדיניה. התלמידים הקבועים להם עת לפניו אונסין אותו להשחות נקביו: סימן לנפשות הרוגות עניות. בפרק "האיש מקדש" (קדושין דף מט): מפרש: מאי עניות – עניות התורה: אספריה. חולי המתחיל במעיים וגומר בגרון, הנקרא כונמלאן: עיל

על המעשר. האוכל פירותיו טבלים, והוא במיתה בידי שמים. וזהו מיתתו מדה במדה, דרך גורו נכנס במעיו: יסבר. אספקרה: לפרם. זה בית המדרש שיושבין שורות שורות
בכרם, כך מפורש בירושלמי בברכות: מפה זו. אספקרה: ראש המדברים. במצות המלה, שצוה עליו לדבר תחלה בכל מקום, בדרשן: פה גומר. לשון הרע, והוא בא על כך,
לפיקח מתחיל במעיים ומסיים בפה. שהלב מבין לספר לשון הרע, ובודד הדברים מלבו: פה גומר. הכל יוצא מן הגרון: דברים טמאים סלקא דעתך. וכי עונשה מיתה: דבשלמא
לשון הרע עונשה מיתה, דכתיב (תהלים קא) "מלשני בפתר רעהו אותו אצמית": מתקנין. מעושרים. שהשכל במיתה בידי שמים, כדלף ב"אלו הן הנשפכים" (סנהדרין דף

פג:). בעון בטול תורה. דענוש נמי מיתה.
בזמנו מקרא נדרש לפני קנין למען ירבו
ימיכם, האם לא תלמדו – יתענוש: נשים
יוביחו. שאינן מצוות על דברי תורה, דכתיב
"ולמדתם אותם את בניכם" ולא בנותיכם,
ומתות באספקרה. אמר להן: אף הן מבטלות
את בעליהן: תינוקות יוביחו. שאינן בני
לימוד. אמר להן: אף הן בעון שמבטלים את
אביהם להוליכן לחמה ולצונן, ולקייסן
באגוזים: של בית רבן, לא בטלין ולא
מבטלין: אם לא תרעי לה. לשמור מצותי –
צאי לה ובקשי רחמים בזכות עקבי הצאן –
אבות הראשונים שהיו רגלי הצאן וחזוקם,
ורעי בזכותן את גדיותיהן – תינוקות שלה,
שלא יתפשו על משכנות הרועים – רועי
הדור ופרקסיו: ש"מ אף על לשון הרע, ולא
פליג אמעשר, דהא קאמר הכא שהם אוכלין
דברים שאינן מתקנין: בן גרים, בן גר וגירות
היה: של אומה זו. רומים: שווקין. סדר מושב
שווקי עיריות וחצותיהן: יספר דבריהם.
לתלמידיו או לאביו ואמו, ולא להשמיט
למלכות. ונשמעו על דר למלכות: יתעלה.
להיות ראש המדברים: איברי להו חרובא.
לאכול פירותיו, ויעזב דמנא לשתות: בקלא.
בחול. שהיו פושטין בגדיהם שלא יבול,
ומכסין ערותם בחול: כרבי. חורשים: ועוסקין
בתי שעה. דאפשר על ידי נכרים, והקביה
מתקן מזון וריוח לעושי רצונו: משפט רשעין
בניהגם "ב חודש. שזאמר (שעיה סו) "ואשם
לא תכבה והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת
בשבתו יבא כל קשר", אף הנידונים בו
במשמע. מה שבתות למינוי שלהם, אף
החדשים למינוי שלהן. והאי ודאי בפושעי
גיהנם משפטי, דכתיב לעיל מינה "ודצאו
וראו בפני האנשים הפושעים ב" – הכי תני
לה בסדר עולם (פ"ו) די לעולם. בעוסקי
תורה אני ואתה: תרי מדאני. חבילות של
הדס להרית בשבת: מדאני. כמו "מעדרות
כימה" (איוב לח): אריה. מתקן ומחליק: פילי.
בקעים סדקים, מחמת החול: וקמצינוהו ליה.
לר' שמעון, שהדמעות מלוחין ומכאיבין את
המפה בתחלתן: אתקין מילתא. בדרך ששעה
יעקב כשניצול מיד עשו: שלם בגופו.
שנתרפא ממצלתו: שלם בתורתו. שלא שכח
תלמודו מפני טורח הדרך: תיקון להם. דברי
תן ומנייה. ולי נראה: מידקן את חלקת
השדה – לשון תיקון: ואית

על המעשר, ר' אלעזר בר' יוסי אומר: על לשון הרע.
אמר רבא, ואיתימא רב: ל: מאי קראה – "והמלך ישמח
באלהים ותהלה כל הנשבע בו כי יסבר פי דוברי שקר".
איבעיא להו: רבי אלעזר ברבי יוסי "על לשון הרע
קאמר" או דילמא "אף על לשון הרע" נמי קאמר? ת"ש,
בשנכנסו רבותינו לפרם ביבנה היה שם רבי יהודה ור'
אלעזר בר' יוסי ור"ש. ונשאלה שאלה זו בפניהם: מפה
זו מפני מה מתחלת בבני מעינים וגומרת בפה? נענה

ה"ר ר' הלך רבי יהודה בן גרים וסיפר דברים
ונשמעו למלכות, ויש ספרים שכתב בהן
יהודה, ואין נראה לרבינו תם. דאמרין בפרק
קמא דמועד קטן (דף ט.ו.) כי הוה מיפטר ר' יהודה
בן גרים ור"ש בן חלפתא מר' שמעון בן יוחי אמר
ליה לבריה אנשים הללו אנשי צורה, הם זיל
גביהו דליברכוך. מכלל דגברא רבה היה. ובסוף
שמעתא ל"ג של עצמות" בלשון גבאי, אלא
"ח נפשיה":
עבר

רבי יהודה ברבי אלעאי ראש המדברים בכל מקום ואמר: אע"פ שכליות יועצות, ולב מבין,
ולשון מוחתך – פה גומר. נענה רבי אלעזר ברבי יוסי ואמר: מפני שאוכלין בה דברים טמאין.
דברים טמאים סלקא דעתך? אלא: שאוכלין בה דברים שאינן מתקנים. נענה ר' שמעון ואמר:
בעון ביטול תורה. אמרו לו: נשים יוביחו! שמבטלות את בעליהן. גוים יוביחו! שמבטלין את
ישראל. תינוקות יוביחו! שמבטלין את אביהן. תינוקות של בית רבן יוביחו! הןם כדרבי גוריון,
דאמר רבי גוריון, ואיתימא רב יוסף ברבי שמעיה: בזמן שהצדיקים בדור – צדיקים נתפסים
על הדור, אין צדיקים בדור – תינוקות של בית רבן נתפסים על הדור. א"ר יצחק בר זעירי
ואמרי לה א"ר שמעון בן גורא: מאי קראה – "אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי
הצאן וגו'" ואמרין: גדים הממושקנין על הרועים. ש"מ: אף על לשון הרע נמי קאמר, ש"מ.
ואמאי קרו ליה "ראש המדברים בכל מקום"? דיתבי רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון, ויתבי
יהודה בן גרים גביהו. פתח ר' יהודה ואמר: כמה נאים מעשיהן של אומה זו: תקנו שווקים,
תקנו גשרים, תקנו מרחצאות. ר' יוסי שתק. נענה רשב"י ואמר: כל מה שתקנו – לא תקנו
אלא לצורך עצמן, תקנו שווקין – להושיב בהן זונות, מרחצאות – לעדן בהן עצמן, גשרים
– ליטול מהן מכס. הלך יהודה בן גרים וסיפר דבריהם, ונשמעו למלכות. אמרו: יהודה שעלה
– יתעלה, יוסי ששתק – יגלה לציפורי, שמעון שגילה – יהרג. אול הוא ובריה טשו בי
מדרשא. כל יומא הוה מייתי להו דביתיהו ריפתא וכוזא דמיא וברכי. בי תקיף גזירתא, א"ל
לבריה: נשים דעתן קלה עליהן דילמא מצערי לה ומגליא לן. אזלו טשו במערתא. איתרחיש
ניסא איברי להו חרובא ועינא דמיא. והוה משלחי מנייהו, והוה יתבי עד צואריהו בחלא, כולי
יומא גרסי, בעידן צלויי לבשו מיכסו ומצלו, והדר משלחי מנייהו כי היכי דלא ליבול. איתבו
תריסר שני במערתא. אתא אליהו וקם אפיתחא דמערתא, אמר: מאן לודעיה לבר יוחי דמית
קיסר ובטיל גזירותיה? נפקו. חזו אינשי דקא ברבי וורע, אמר: מניחין חיי עולם ועוסקין בתי
שעה! כל מקום שנותנין עניניהן – מיד נשרף. יצתה בת קול ואמרה להם: להחריב עולמי
יצאתם? חזרו למערתכם! הדור אוול. איתבו תריסר ירחי שתא. אמרי: משפט רשעים בניהגם
– י"ב חדש. יצתה בת קול ואמרה: צאו ממערתכם! נפקו, כל היכא דהוה מחי ר' אלעזר –
הוה מסי ר"ש. אמר לו: בני, די לעולם אני ואתה. בהדי פניא דמעלי שבתא חזו ההוא סבא
דהוה נקיט תרי מדאני אסא, ורהיט בין השמשות. אמרו ליה: הני למה לך? אמר להו: לכבוד
שבת. ותיסגי לך בחד? חד בגנר "זכור", וחד בגנר "שמור". א"ל לבריה: חזי כמה חביבין
מצות על ישראל! יתיב דעתייהו. שמע ר' פנחס בן יאיר חתניה ונפק לאפיה, עייליה לבי בניה
הוה קא אריך ליה לבישריה, חזי דהוה ביה פילי בגופיה, הוה קא בבי, וקא נתרו דמעת ענייה
וקמצינוהו ליה. א"ל: או לי שראיתוך בקד? א"ל: אשריד שראיתני בקד, שאילמלא לא ראיתני בקד – לא מצאתי בי קד. דמעיקרא
פי הוה מקשי ר"ש בן יוחי קשיא – הוה מפרק ליה ר' פנחס בן יאיר תריסר פירוקי, לפוף כי הוה מקשי ר"פ בן יאיר קשיא –
הוה מפרק ליה רשב"י עשרין וארבעה פירוקי. אמר: הואיל ואיתרחיש ניסא – איזיל אתקין מילתא, דכתיב "ויבא יעקב שלם" ואמר
רב: שלם בגופו, שלם בממונו, שלם בתורתו. ויחזן את פני העיר? אמר רב: מטבע תיקון להם, וישמואל אמר: שווקים תיקון להם,
ור' יוחנן אמר: מרחצאות תיקון להם. אמר: איכא מילתא דבעי לתקוני? אמרו ליה: איכא דוכתא דאית ביה ספק טומאה,

ואית

מתי בעוונות הדור, שנאמר (שיר השירים א ח) **אִם לֹא תִדְעִי לָךְ הִנֵּה בְנֵשִׁים, צֵאִי לָךְ בְּעֶקְבֵי הַצֹּאן וְגו'** ורעי את גְּדִיתֶיךָ על משכנות הרעים, כלומר, אם לא תדעי לך לשמור מצוות, צאי ובקשי רחמים בזכות עקבי [ו-רגלי] הצאן, שהם האבות הראשונים, ומכונים כך מפני שהם יסודם ומשענם של עם ישראל, ובזכותם תוכלי לגדל את גדותיך, היינו התינוקות שלך, שלא יתפסו כמשכון תחת הרועים [ו-רועי הדור ופרנסיו]. ו**אֶמְרִינִי** – ואמרנו שכוונת הפסוק 'על משכנות הרעים' היא, לנָדִיִּים הַמְּמוֹשְׁכֵּנִי על הרעים, והיינו התינוקות הנתפסים בעון הדור במקום הצדיקים. הרי שהצדיקים מתיים בעוונות הדור, וכשאנים בעולם, מתיים תחתם תינוקות של בית רבן. מסיימת הגמרא את ראייתה מהברייתא לענין הספק בדעת רבי אלעזר: **שָׁמַע מִיָּנָה** – מכך שרבי אלעזר שאמר לעיל שעל לשון הרע אסכרה באה לעולם, אמר כאן שעל עון אכילת טבל היא באה, מוכח, שמה שאמר לעיל 'על לשון הרע', **אָף עַל לִשׁוֹן הָרַע נָמִי קָאָמְרִי**, מלבד עון אכילת טבל שהזכיר תנא קמא. מסיקה הגמרא: אכן **שָׁמַע מִיָּנָה**. בברייתא שהובאה הוזכר שרבי יהודה בר אילעאי נקרא 'ראש המדברים בכל מקום'. הגמרא מבארת מדוע נקרא כך. מבררת הגמרא: **וְאֵמַאי קָרוּ לֵיהּ** – ומדוע קראו לו 'ראש המדברים בכל מקום'. משיבה הגמרא: **דִּיתְבִּי** – שפעם אחת ישבו רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון, וישיב יהודה בן גרים [ו-שאביו ואמו היו גרים] ופִּיִּיהוּ [ו-אצלם, עמהם]. פִּתַּח רבי יהודה ו**אָמַר, בְּפָה נָאִים מַעֲשִׂיהֶן שֶׁל אוֹמְרָא וְזוּ [ו-רומי], תִּקְנוּ שְׁוֹקִים, תִּקְנוּ נְשִׁירִים מַעַל הַנְּהָרוֹת, תִּקְנוּ מִרְחֲצָאוֹת. רַבִּי יוֹסִי שָׁמַע אֶת הַדְּבָרִים וּשְׁתַּק. נֶעְנֶה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי וְאָמַר, אֵין לִשְׁבַח מַעֲשִׂיהֶם עַל כֵּךְ, כִּיֹּן שֶׁכֵּל מַה שֶּׁתִּקְנוּ לֹא תִקְנוּ אֱלֹא לְצִדְקָה עֲצֻמָּה, תִּקְנוּ שְׁוֹקִין כְּדִי לְהוֹשִׁיב בֵּהֶן זִוְנוֹת. תִּקְנוּ מִרְחֲצָאוֹת כְּדִי לַעֲדֹן בֵּהֶן אֶת עֲצֻמָּה. תִּקְנוּ נְשִׁירִים כְּדִי לִישׁוֹל מִהֶן [מִהַעֲבוּרִים דְּרַכְסָן] מִכָּס. הֵלֶךְ יְהוּדָה בֶּן גִּרְיָם וְסִפֵּר דְּבָרֵיהֶם שֶׁל הַתְּנַאִים [בִּשְׁבַח וּבִגְלוֹת הַמַּלְכוּת] לִבְנֵי בֵיתוֹ, וַתִּגְלַל הַשְּׁמוּעָה, וְנִשְׁמָעוּ הַדְּבָרִים לְמַלְכוּת [ורומי]. אָמְרוּ שְׂרֵי הַמַּלְכוּת, יְהוּדָה שֶׁעֲלֶיהָ שָׁיְבָה הַמַּלְכוּת, וְתַעֲלָה לְהִיּוֹת רֹאשׁ הַמְּדַבְּרִים בְּכָל מְקוֹם. יוֹסִי שֶׁשְׁתַּק, יַעֲנֶשׁ בִּכְךָ שִׁיגָלָה מִבֵּיתוֹ לַעֲדִי צִיפּוּרִי. שְׁמַעוֹן שָׁנִיחָה אֶת הַמַּלְכוּת, בְּאוֹמְרוֹ שֶׁכָּל כּוֹנֵנָם רַק לַעֲצָמָם, וְהִנֵּה כִשְׁמַע רַבִּי שְׁמַעוֹן שִׁנְגוּרָה עָלָיו מִיתָה, אֲזַל הוּא וּבְרִיָּה מִשּׁוּ בִּי מִדְּרָשָׁא – הֵלֶךְ הוּא וּבְנוֹ רַבִּי אֲלֵעָזָר וַתִּחְבְּאוּ בְּבֵית הַמְּדַרְשׁ, כֹּל יוֹמָא הָיוּ מֵייתִי לְהוֹ דְּבִיתָהוּ רִפְתָּא וְכוּיָא דְּמֵיא וּבְרָכִי – בְּכָל יוֹם הֵיחָה מִבֵּיאָה לָהֶם אֲשֶׁתוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן לָחֶם וְכַד מִיָּם, וְאִכְלוּ וּשְׁתוּ. בִּי תִקְיָה וְיִזְרְתָא – כִּשְׁתַּגְּבַרְהָ גִזִּירַת הַמַּלְכוּת לַחֲפֹשׁ אַחֲרָיו כְּדִי לְהוֹרֹג, אָמַר לֵיהּ לְבִרְיָה – אִמַּר רַבִּי שְׁמַעוֹן לִבְנוֹ, נְשִׁים דַּעְתֵּן קָלָה עֲלֵיהֶן, וְנוֹחוֹת לְהַתְּפוֹת, דִּלְמָא מַצְעִירִי לָהּ וְיִמְלִיא לָהּ – שְׁמַאי יִסְרוּ אוֹתָהּ וְאֶת אֲשֶׁתוֹ שְׁלִיחֵי הַמַּלְכוּת, וְלֹא תַעֲמֹד בִּיסוּרִים, וְתִגְלַח לָהֶם מְקוּמִי. לִכֹּן אֲזַלוּ מִשּׁוּ בְּמַעֲרָתָא – הִלְכוּ רַבִּי שְׁמַעוֹן וּבְנוֹ וַתִּחְבְּאוּ בַּמְּעָרָה, אֵיתְרַחֲשִׁי נִיסָא אִפְרִי לְהוֹ חֲרוּבָא וְעֵינָא דְּמֵיא – הִתְרַחֲשׁ נֶס וּנְבִירָא לָהֶם שֶׁם עֵץ חֲרוּבִים לִזֹּון מִפִּירוֹתֶיהֶן, וּמַעֲיִן לְשִׁיתִית מִימִיו. וְהוּוּ מְשַׁלְחֵי מַנְיָהוּ – וְהָיוּ פּוֹשְׁטִים בְּגִדֵיהֶם, כְּדִי שֶׁלֹּא יִבְלוּ, וְהָיוּ יִתְבִּי עַד צִוְאֵיִיהוּ בְּחָלָא – וְהָיוּ יוֹשְׁבִים עַד צוֹאֲרֵם בְּחוּל, כְּדִי לִכְסוֹת עֲרוֹתָם, וְכך פִּוְלִי יוֹמָא נָרְסִי – הָיוּ עוֹסְקִים בַּמִּשְׁךְ כָּל הַיּוֹם בְּתוֹרָה, אֶךְ בְּעִדָּן צִלּוּנִי – בְּזִמָּן הַתְּפִילָה, לְבָשׁוּ מִיכְסוֹ וּמִצִּלּוֹ – לְבָשׁוּ בְּגִדֵיהֶם וַתִּתְפַּלְלוּ, וְהָדָר מְשַׁלְחֵי מַנְיָהוּ בִּי חֵיבִי דְלֹא לִיבְלוּ – וְאַחֲרֵי הַתְּפִילָה שׁוּב פִּשְׁטוּ בְּגִדֵיהֶם כְּדִי שֶׁלֹּא יִבְלוּ, וְיִשְׁבוּ בְּחוּל. וְכך אֵיתְבּוּ תְרִיסֵר שְׁנֵי בְּמַעֲרָתָא – יִשְׁבוּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה בַּמְּעָרָה. לְאַחַר זֶמֶן זֶה, אָתְמָא אֵלִיהוּ וְקָם אֶפְרִתָחָא דְּמַעֲרָתָא – בֹּא אֵלִיהוּ הַנְּבִיא וְעַמֵּד בַּתְּפִלָּה הַמְּעָרָה, אָמַר – הִכְרִיז אֵלִיהוּ, מָאן לֹדְעִיָה לְבֵר יוֹחִי דְּמֵית קִיסֵר וּבְטִיל וְיִזְרְתָהּ – מִי יוֹדִיעַ לְבֵר יוֹחִי שְׁמַת הַקִּיסֵר וּבְטִילָה הַגִּזִּירָה לְהַמְיָתוֹ. כִּשְׁשִׁמְעוּ רַבִּי שְׁמַעוֹן וּבְנוֹ דְּבָרִים אֵלּוּ, נִפְקוּ – יֵצְאוּ מִהַמְּעָרָה לְחֹזֵר לְבֵיתָם. בְּדִרְכָּם, חָזוּ אִינְשֵׁי דְקָא בְּרַבִּי וְרַעֲיָ – רָאוּ אֲנָשִׁים הַעוֹסְקִים בְּחִרְיִשׁוֹת וְחִרְיִעַת שְׁדוּתֵיהֶם, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן**

המשך בעמוד קלח

עַל הַמַּעֲשֵׂר – עַל אֲכִילַת פִּירוֹת טְבָלִים [שֶׁלֹּא הִפְרִישׁוּ מִדֶּם תְּרוּמוֹת וּמַעֲשֵׂרוֹת], שֶׁהָאוֹכֵל עֲנִשׁוֹ מִיתָה בְּיַד שָׁמַיִם, וְכִיֹּן שִׁחַטָא בְּאִכְלִיָּה הַכֹּנֶסֶת לַמַּעֲזִי דֶרֶךְ גְּרוֹנוֹ, נַעֲנֶשׁ בַּמַּדָּה כִּנְגַד מַדָּה שְׁמַת בְּחוּלִי הַמַּתְחִיל בַּמַּעֲזִים וְנִגְמַר בְּגִרוֹן. רַבִּי אֲלֵעָזָר בְּרַבִּי יוֹסִי אָמַר, עַל עוֹן לִשׁוֹן הָרַע הִיא בָּאָה. הַגְּמָרָא מִבֵּיאָה מִקּוֹר לְדַבְרֵי רַבִּי אֲלֵעָזָר: אָמַר רַבָּא וְאֵיתְיָמָא רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֹוי, מֵאִי קָרָאָה – מִדֵּה הַפֶּסֶק הַמְּרַמֵּז זֹאת, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים סג יא) **וְהַמֶּלֶךְ יִשְׁמַח בְּאַלְהֵים, וְתִהְיֶה כָּל הַנֶּשְׁכָּע בּוֹ, בִּי יִסְכַּר פִּי דוֹכְרֵי שְׁקֵר, דוֹבְרֵי שְׁקֵר** היינו מדברי לשון הרע, ועונשם הוא 'סכר' והיינו אסכרה. מִסְתַּפֶּקֶת הַגְּמָרָא: אִיפְעִיָא לָהּ, רַבִּי אֲלֵעָזָר בְּרַבִּי יוֹסִי רַק עַל לִשׁוֹן הָרַע קָאָמַר שֶׁאֲסַכְרָה בָּאָה וְלֹא עַל אֲכִילַת טְבַל, אוֹ דִּילְמָא, בֹּא לְהוֹסִיף שָׂאָף עַל לִשׁוֹן הָרַע נָמִי [גַּם הִיא בָּאָה] קָאָמַר. פּוֹשְׁטָה הַגְּמָרָא: תָּא שְׁמַע, בְּשִׁנְכֶסְנוּ רְבוּתֵינוּ לְבָרָם [לְבֵית הַמְּדַרְשׁ] בְּיָבֵנָה, הָיוּ שָׁם רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי אֲלֵעָזָר בְּרַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן. נִשְׁאַלָה שְׂאֵלָה זוֹ בְּפִנְיָהֶם, מִכָּה זֶה [אֲסַכְרָה], מִפְּנֵי מַה מִּתְחַלֵּת בְּבִנֵּי מַעֲזִים וְגוֹמֶרֶת בָּפָה. נֶעְנֶה רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי אֲלֵעָזָר רֹאשׁ [ו-רַאשׁוֹן] הַמְּדַבְּרִים בְּכָל מְקוֹם וְאָמַר, אָף עַל פִּי שְׁבָלִיּוֹת יוֹעֲצוֹת לָבוֹ שֶׁל הָאָדָם מִדֵּה לַעֲשׂוֹת, וְהֵם יַעֲזוּדוּ לְדַבֵּר לִשׁוֹן הָרַע, וְלֵב מִכֵּין הָאֵם לְשִׁמּוֹעַ לַעֲצַת הַכְּלִיּוֹת לְדַבֵּר לִשׁוֹן הָרַע, וְכִשְׁמַחֲלִיט הַלֵּב לַעֲשׂוֹת כֵּן בּוֹדָה אֶת הַדְּבָרִים, וְלִשׁוֹן מִתְחַלֵּף הַדְּבָרִים, מִכָּל מְקוֹם הֵפֶה [ו-הַגִּרוֹן] גּוֹמֵר אֶת דִּיבּוּר לִשׁוֹן הָרַע, שֶׁמִּמֶּנּוּ יוֹצֵא הַקּוֹל. וְלִכֹּן אֲסַכְרָה שְׁבָאָה כְּעוֹנֶשׁ עַל לִשׁוֹן הָרַע מִתְחִילָה בְּבִנֵּי מַעֲזִים שֶׁהֵם הָאִיבָרִים הַפְּנִימִיִּים, וְגוֹמֶרֶת בָּפָה, מַדָּה כִּנְגַד מַדָּה. נֶעְנֶה רַבִּי אֲלֵעָזָר בְּרַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, לִכֵּךְ מִכָּה זֶה מִתְחַלֵּת בְּבִנֵּי מַעֲזִים וְגוֹמֶרֶת בָּפָה, מִפְּנֵי שְׂאֵלָתִין בָּהּ [בְּפָה] דְּבָרִים טְמֵאִין, שְׁבָאִים לִבְנֵי הַמַּעֲזִים דֶּרֶךְ הֵפֶה. תִּמְנָה הַגְּמָרָא: דְּבָרִים טְמֵאִים סָלְקָא דַּעְתָּהּ, וְהֵלֵא אֵין עוֹנֶשׁוֹ שֶׁל הָאוֹכֵל דְּבָרִים טְמֵאִים בְּמִיתָה. הַגְּמָרָא מִתְקַנֶּת אֶת דְּבָרֵי רַבִּי אֲלֵעָזָר: אֵלֹא, שְׂאֵלָתִין בָּהּ דְּבָרִים שְׂאֵינֶן מְתוֹקְנִים – מַעֲשִׂירִים, הַעֲנוֹשׁ עַל אֲכִילַת טְבַל הוּא מִיתָה בְּיַד שָׁמַיִם, וְנַעֲנֶשׁ בְּאֲסַכְרָה מִתְחִילָה בְּבִנֵּי מַעֲזִים וְגוֹמֶרֶת בָּפָה, מִשּׁוּם מַדָּה כִּנְגַד מַדָּה. הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לְהִבְיָא אֶת הַמִּשְׁךְ דְּבָרֵי הַתְּנַאִים, מַחֲמַת אִיזָה עוֹן בָּאָה אֲסַכְרָה, שֶׁלִּכֹּן מִתְחִילָה בַּמַּעֲזִים וּמִסְתַּיִימָה בָּפָה: נֶעְנֶה רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר, בְּעוֹן בִּישׁוֹל תּוֹרָה נַעֲנִשִׁים בְּאֲסַכְרָה. אָמְרוּ לוֹ חֲכָמִים לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, נְשִׁים שְׂאֵינֶן מִצּוֹת בְּתַלְמוּד תּוֹרָה, וְאָף עַל פִּי כֵן נַחֲלוֹת בְּאֲסַכְרָה, וְיִכְיָהוּ שְׂאֵין סִיבַת בֵּיאַת הָאֲסַכְרָה מַחֲמַת עוֹן בִּישׁוֹל תּוֹרָה. הָשִׁיב לָהֶם רַבִּי שְׁמַעוֹן, הֵן נַעֲנִשׁוֹת מַחֲמַת שְׁמִכְטָלוֹת אֶת בְּעִלְיָהֶן מִתּוֹרָה. שׁוּב הִקְשׁוּ לוֹ, נִכְרִים שֶׁלֹּא נִצְטוּ לְלַמּוֹד תּוֹרָה, וּמִכָּל מְקוֹם נַחֲלִים בְּאֲסַכְרָה, וְיִכְיָהוּ. הָשִׁיב לָהֶם רַבִּי שְׁמַעוֹן, גַּם הֵם חוֹטְאִים בּוֹה, שְׁמִכְטָלִין אֶת יִשְׂרָאֵל מִתּוֹרָה. שׁוּב הִקְשׁוּ לוֹ, תִּנּוּקוֹת שְׂאֵינֶם בְּנֵי לִימּוֹד, וּמִכָּל מְקוֹם נַחֲלִים בְּאֲסַכְרָה, וְיִכְיָהוּ. הָשִׁיב לָהֶם רַבִּי שְׁמַעוֹן, גַּם הֵם חוֹטְאִים בּוֹה, שְׁמִכְטָלִין אֶת אֲבִיהֶן מִלִּימּוּד תּוֹרָה, שִׁמְטִירִידִים אֶת אֲבוֹתֵיהֶם לְטִיִּיל עֲמֻהָם וְלִיתֵן לָהֶם מִינֵי מַתִּיקָה. שׁוּב הִקְשׁוּ לוֹ, תִּנּוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבֵּן שְׂאֵינֶם בְּטָלִים וְאֵינֶם מִבְּטָלִים אֶת אֲבִיהֶם, וּמִכָּל מְקוֹם נַחֲלִים בְּאֲסַכְרָה, וְיִכְיָהוּ שְׂאֵין זֶה הַסִּיבָה. הָשִׁיב לָהֶם, הֵתָם – שֶׁם, בְּתִינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבֵּן, סִיבַת מִיתָתָם בְּאֲסַכְרָה הִיא בְּדִרְבִּי [ו-כְּדַבְרֵי רַבִּי] גּוֹרִיָּו, דְּאָמַר רַבִּי גּוֹרִיָּו, וְאֵיתְיָמָא ו-יִשׁ אֹמְרִים שֶׁאִמַּר זֹאת רַבִּי יוֹסֵף בְּרַבִּי שְׁמַעֲיָה, בְּזִמָּן שֶׁהַצְּדִיקִים יִשְׁנֵם בְּדוֹר, צְדִיקִים נִתְפָּסִים עַל הַדּוֹר – הַצְּדִיקִים נַעֲנִשִׁים עַל עוֹנוֹת הַדּוֹר, כְּדִי לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם. וּבְזִמָּן שְׂאֵין צְדִיקִים בְּדוֹר, תִּנּוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבֵּן נִתְפָּסִים עַל הַדּוֹר – נַעֲנִשִׁים עַל עוֹנוֹת הַדּוֹר, וּמִכְפָּרִים עֲלֵיהֶם בְּמִיתָתָם. וְכִשְׁחֹטְאִים בְּנֵי הַדּוֹר בְּבִישׁוֹל תּוֹרָה שֶׁהַעֲנוֹשׁ עַל כֵּךְ הוּא מִיתָה בְּאֲסַכְרָה, פַּעֲמִים שֶׁנִּתְפָּסִים תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבֵּן וּמִתִּים בְּאֲסַכְרָה כְּדִי לְכַפֵּר עַל עוֹנוֹת הַדּוֹר. הַגְּמָרָא מִבֵּיאָה מִקּוֹר לְדַבְרֵי רַבִּי גּוֹרִיָּו: אָמַר רַבִּי יִצְחָק בְּרִי יְעִירִי, וְאָמַרִי לָהּ [ו-יִשׁ אֹמְרִים שֶׁאִמַּר זֶה] אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גּוֹרִיָּא, מֵאִי קָרָאָה – מִדֵּה הַפֶּסֶק שֶׁבּוֹ נִרְמַז שְׁצִדִיקִים וְתִינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבֵּן

ומקום שוק הוא, ודרך מעבר לרבים, ואית להו צערא לפהנים
 לאקופי – ומצטערים הכהנים להקיף השוק בדרך ארוכה, מחמת
 האיסור להיטמא למת. אמר רבי שמעון, איכא איניש דידע
 דאיתחוק הקא מהרה – האם יש אדם היודע שהוחזק שוק זה
 בטוהרה, כלומר, שלא היה כאן בית הקברות גמור, ולכן אם נמצא
 כאן מת שנקבר בדרך מקרה, מותר לפנותו ולטוהר המקום. אמר ליה
 ההוא סבא, כאן – בשוק זה קייצין רבן יוחנן בן זכאי תורמין ו-מין
 קטניות! תרומה ששתלם כאן, הרי שמקום טהור הוא, שהרי אסור
 לטמא תרומה. עבר איהו נמי הכי – עשה גם רבי שמעון כך, שקצץ
 תורמוסים ופזרם על מקום הספק, ונעשה נס וצף המת לכיוון פני
 הקרקע, ואז, כל היכא דהוה קשי – כל מקום בקרקע שנשאר קשה
 כבתחילה, מהרה, וכל היכא דהוה רפי – וכל מקום שנעשה רפוי
 ורך מחמת שצף המת וזעזע את הקרקע, צייניה – ציינו שמקום קבר
 הוא. וכך נטוהר כל המקום סביבות המת.

לאחר שטיהר רבי שמעון את המקום, אמר ההוא סבא בטענה, מיהר
 בן יוחי בית הקברות. אמר ליה רבי שמעון לההוא סבא, אילמלי
 (לא) – אם לא הייתי עמנו באותו מעמד שטיהרתי המקום, היית
 יכול לטעון שלא נהגתי כהלכה, ואפילו אם הייתי עמנו ולא נמנית
 – (הסכמת) עמנו לטוהר המקום, לפה אתה אומר, אבל עכשיו שהיית
 עמנו וגם נמנית עמנו לטוהר, יאמרו הבריות, אפילו זונות השונאות
 ביותר זו את זו, אף על פי כן מפרבסות – מתקנותן זו את שגרה של
 זו, כדי לנאותה, תלמידי חכמים לא כל שבן שיש לכל אחד
 להצדיק דברי חבריו, ומדוע אתה מערער על כך שטיהרתי המקום.
 יתב ביה עיניה – נתן בו רבי שמעון את עיניו באותו זמן בקפידה, ונתן
 נפשיה – ומת.

נפק – יצא רבי שמעון לשוקא, חזיה ליהודה בן גרים שגרם בדיבורו
 שתגורר עליו המלכות מיתה, אמר רבי שמעון בתמיה, צדיין נש ליה
 בעולם, כלומר, וכי עדיין חי הוא. נתן רבי שמעון בו – (ביהודה בן
 גרים) עיניו בקפידה, ונעשה נל של עצמות – ונעשה גופו כאילו מת
 מכבר, וכבר נרקב בשרו, ולא נשאר ממנו אלא ערימת עצמות.

משנה

משנתנו דנה בדיני הכנסת שבת, ובדיני בין השמשות של ערב שבת:
 שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו – (לאנשי ביתו) ערב
 שבת עם השכה – קודם בין השמשות בעוד שהוא ודאי יום.
 הראשון: האם עשרתם את פירות האילן לסעודת שבת. השני: האם
 ערבתם עירובי תחומין וחצירות. השלישי: תדליקו את הנר.
 דין נוסף: ספק השכה ספק אינו השכה, דהיינו בין השמשות, אין
 מעשרין את הודא, כלומר טבל ודאי, ואין מטבילין את הכלים,
 ואין מדליקין את הנרות. אבל מעשרין את הדמאי, ומעריבין
 עירוב, ומזמנין את החמין.

גמרא

שינו במשנה שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת
 עם השכה, עשרתם ערבתם הדליקו את הנר. מבררת הגמרא: מנא
 הני מילי – מהיכן למדנו דברים אלו. אמר רבי יהושע בן לוי, אמר
 קרא (איוב כד) 'וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוד ולא תחתא',
 וידעת כי שלום אהלך? זו הדלקת הנר שמדליקין אותו משום שלום
 בית 'ופקדת נוד' זה עירוב תחומין שמתקן את נודו, ולא תחתא? זה
 תיקון המעשרות שלא יחסר המזון.

הגמרא מוסיפה הוראה בענין הדברים שצריך לאומרם בערב שבת:
 אמר רבה בר רב הונא, אף על גב דאמור רבנן שלשה דברים
 צריך אדם לומר וכו', בכל זאת צריך למימרניהו בנחותא בי היכי
 דילקבלניהו מיניה – צריך לאומרם בנחת ובלשון רכה כדי שיקבלו
 ממנו אנשי ביתו דבריו. אמר רב אשי, אנא לא שמיע לי – אני לא
 שמעתי! הא דרבה בר רב הונא, וקיימתי זאת מסברא.

הגמרא דנה אם מותר לערב בבין השמשות. מקשה הגמרא: הא

גופא קשיא – דברי המשנה עצמם סותרים זה את זה. הרי אמרת
 'שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם השכה'
 משמע שעם השכה דהיינו מבעוד יום אין – כן, כלומר דווקא מבעוד
 יום יש לו לשאול אם עירבו, אבל כשכבר ספק השכה ספק אינו
 השכה דהיינו בין השמשות לא ישאל, כיון שאז כבר אי אפשר לערב,
 והדר תני ולאחר מכן שנה התנא 'ספק השכה ספק אינו השכה
 מערב', והיינו שמותר לערב בין השמשות.
 סימן, בגופיא זמרא ציפרא כחבלא דמילתא.
 מתרצת הגמרא: אמר רבי אבא אמר רב הונא, בר אשי אמר רב,
 לא קשיא, כאן ברישא שיש לשאול מבעוד יום משום שבבין
 השמשות אסור לערב, מדובר בעירובי תחומין שנחשב כתיקון גמור
 כיון שחכמים הסמיכו איסור תחומין על פסוק, ולכן אין לעשותו בבין
 השמשות, כאן בסיפא ששנתה המשנה שמערבין בבין השמשות,
 מדובר בעירובי חצרות שרק חומרא הוא, ובבין השמשות שספק יום
 הוא מותר לעשותו.

הגמרא מביאה דין נוסף בענין עירובי תחומין בבין השמשות: ואמר
 רבא, אמר לו – (לשלח) שנים צא וערב עלינו, כלומר צא והניח
 מזון שתי סעודות לכל אחד בסוף אלפיים אמה מחוץ לעיר כדי
 שיקבע שם שבייתנו והלך השליח והניח את העירוב בשני זמנים
 שונים, לאחד ערב עליו מבעוד יום, כלומר בזמן שהוא ודאי יום
 קודם בין השמשות, ולאחר ערב עליו בין השמשות שהוא ספק יום
 ספק לילה. ולאחר מכן, זה שעירב עליו מבעוד יום, נאכל עירובו
 על ידי כלב או אדם בבין השמשות קודם שהחשיך לגמרי ונעשה
 לילה, וזה שעירב עליו בין השמשות, נאכל עירובו משחשכה,
 הדין הוא ששניהם קנו עירוב, כלומר שניהם קנו שביית באותו
 מקום שהניח השליח את העירוב ומותר להם לילך בשבת ממקום
 עירובם אלפיים אמה לכל צד, שלגבי זה שהונח עירובו מבעוד יום
 ונאכל בבין השמשות, מחשבים את בין השמשות ללילה ואומרים
 שכבר קידש היום בעוד העירוב קיים וקנה שבייתו, ולגבי זה שהונח
 עליו בין השמשות ונתקיים עד שחשיכה, מחשבים את בין השמשות
 ליום, ואומרים שעדיין לא קידש היום כשהונח, ומצא שהיה כבר
 העירוב במקומו בתחילת קדושת היום. מקשה הגמרא: מה נפשך –
 דין זה קשה הוא, אי בין השמשות ימא הוא – יום הוא. בתרא
 ליקני קמא לא ליקני – האחרון שהונח עליו העירוב בבין השמשות
 ונתקיים עד שחשיכה, יקנה שבייתו, כיון שהיה שם העירוב בתחילת
 קדושת היום, והראשון שהונח עליו העירוב מבעוד יום ונאכל בבין
 השמשות, לא יקנה שהרי לא היה העירוב במקומו כשקידש היום,
 ואי בין השמשות לילא הוא, קמא ליקני בתרא לא ליקני –
 הראשון שהונח עליו מבעוד יום, יקנה שבייתו, כיון שהיה העירוב
 במקומו כשקידש היום, והאחרון שהונח עליו העירוב בבין השמשות,
 לא יקנה שבייתו, שהרי לא היה העירוב במקומו כשקידש היום.

מתרצת הגמרא: בין השמשות ספקא [דרבנן] הוא, כלומר, ספק זה
 אם בין השמשות נחשב יום או לילה, לגבי דין דרבנן הוא, שהרי
 עירובי תחומין מדרבנן, וכל ספקא דרבנן לקולא, ולכן מקילים על
 כל אחד ומחשבים לו את בין השמשות כפי הנצרך לו להקל.

רבא מבאר שני דינים שנאמרו בענין הטמנה. הדין הראשון: (ואמר)
 רבא, מפני מה אמרו חכמים אין מזמנין בדרך שאינו מוסיף הכל
 משחשכה, נודה שאמר ירתי, כלומר שמא ימצא קדירתו שנצטננה
 כשירצה להטמינה וירתינה תחילה, ונמצא מבשל בשבת. אמר ליה
 אבבי לרבא, אי הכי – אם כן בין השמשות נמי ניגור שלא להטמין
 בדבר שאינו מוסיף הכל, שהרי שבות גמור הוא ומשנתנו הרי סוברת
 שגורו על שבות בבין השמשות. אמר ליה רבא לאבבי, קתם קרייתות
 בבין השמשות ורתחות הן, שהרי סמוך לבין השמשות הוא מעבירים
 מעל האור, ואין לחשוש על זמן זה שמא ימצא קדירתו שנצטננה
 וירתינה.

הדין השני: ואמר רבא,

שבת. פרק שני – במה מדליקין דף לד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קיט

עבד איהו גמי הכי. מפריה: כמו יעקב אבינו ותיקן מילתא: כל היכא דהוה קשי טהריה. כדאיתא בגדה בפרק "האשה" (דף סא. ושם) דתניא, אמר רבי יוסי בן שאול: מעשה בסלע שהיו מחזיקין בה טומאה בו, אמר להו: הביאו לי סדינין – הביאו לו, ושראן במים ופרסו עליו, מקום טומאה – לה, מקום טהרה – נגוב: לא קשיא כאן בעירובי תחומין בו, נראה לר"ת כפירוש הקונטרס, דבעירובי תחומין ממירין, משום דאית להו סמך מן המקרא. וכן פ"ח, וכן יש בירושלמי, וכן משמע בפרק "מי שהוציא אוהו" (עירובין דף מה. ושם) גבי הא דקאמר הלכה כדברי המיסקל בעירוב. רב פפא אמר, איצטריך, סד"א הימ עירובי חצרות, אבל בעירובי תחומין – אימא לא. ומעיקרא היה מפרש ר"ת דעירובי חצרות חמירי טפי, דאין מערבין אלא בפת, כדמשמע בפרק "הדר" (שם דף עא) ר"ב חלון" (שם דף פא. ושם). אבל בעירובי תחומין – מערבין בכל דבר חוץ ממים ומלח, ואין נראה, דהא ר"מ ס"ל דתחומין דאורייתא, בפרק "בבב מערבין" (שם לה). – ואפ"ה אית ליה ב"הדר" דעירובי חצרות בפת, ובעירובי תחומין מערבין בכל דבר, דלא אשכחן דפליג ר"מ אסתם משנה ד"בבב מערבין" וטעמא דמקיל בתחומים דלא בעי פת – משום דאין מערבין אלא לזכר מצוה:

נאכל עירובו משחשכה. לאו דווקא, וה"ה לא נאכל:

שניהם קנו עירוב. פירש בקונטרס: דרבא איירי בעירובי תחומין, וכן משמע לשון "צא וערב". ואע"פ דספק חשכה אין מערבין עירובי תחומין – הימ לכתחילה, אבל בדיעבד – כשר, כ"י יוסי דאמר: "עירובין פ"ג דף לה) ספק עירוב כשר. וקשה לרשב"א: דר' יוסי לית ליה התם גבי נפל עליו גל או נשרף או תרומה ונטמאה ספק עירוב וכשרו – אלא משום חזקה, כדתניא התם כהניא (דף לו.) כיצד אמר רבי יוסי ספק עירוב כשר – בו, אבל בספק כי הבא, שהניחו בין השמשות או נאכל בין השמשות – לא מכשר. ומפריה: דהבא מיירי בעירובי חצרות, וכן פ"ח, וכן מוכח בסוף "הדר" (שם דף עו.) וצא – אשכחן נמי דלאו חוץ לעיר קאמר, כמו "צא ושכור לנו פועלים" (ב"מ דף פא.)

רבי

ואית להו צערא לאקופי. שהיה אותו שוק שהספק בו מקום מעבר העיר לרבים, והכהנים לא היו יכולין ליכנס שם מפני טומאה, וצריך להקיף דרך אחר ארוך: איבא וידע דאיתחוק טהרה. בהאי שוק מיקמי, שלא היה בית הקברות גמור ולא ניתן לפנותו: כאן קוצין בן זבאי. שהלן ועקרון לאחר גידולן: תירמסי תרומה. הצריכות לשמן בטהרה. וגם הוא היה כהן, כדאמרין

בתוספתא (דף פ"ג) "אם מה שעשו יד שבת": עבד איהו נמי הכי. היה מקצץ תורמסין ומשליכן שם, ונעשה נס וצף הפת במקום שהוא שם, וציינו למקום הקבר – הכי מפרש בפסיקתא דפרשת העומר, ובסדר ורעים ירושלמי: היית. במעמד: ונמנית. ואתמול לדעתנו להיות מן המנען: מפרכסות זו את זו. את שער הקברתה להיות נאה: על מעצמות. כמת שנקרב בשרו ונפל מזמן הרבה: מתני' עם חשכה. שאם ימנור להזכירם מבעוד יום יפשהו, ויאמרו: עדיין יש שהות: עשרתם. פירות האילן לסעודת שבת, שאף אכילת עזאי של שבת קובעת למעשה, כדאמרין במסכת ביצה (דף לה) דשבת עונג איקרי, מקל שהוא הוי עונג: ערבתם. ערובי תחומין וחצירות. והני תרי שייכי לממירניהו בלשון שאלה, דשקא כבר עשו, אבל כבר לא שייך "דילקחם", דכבר הנראה לעין הוא: ספק חשכה. כגון בין השמשות, אין מעשרין את הודאי – דתיקון מעליא הוא. אע"ג דשבות בעלמא היא, וקסבר: גזרו על השבות, אף על בהשמי: ואין מסיבילין את הכלים. דהוי נמי שבות, כדאמרין במסכת ביצה (דף יח) דנראה כמתקן כלי: ואין מדליקין את חצרות. כ"ש דספקא דאורייתא היא. וזו ואין צריך לומר זו קנה: אבל מעשרין את הדמאי: דלא דמי למתקן, דרוב ע"ה מעשרין הן: ומעריבין. עירוב, ובגמרא פריך: הא הני לעיל עם חשכה ערבתם, משמי דליתו ספק: וסיבנן את החמין. נותקן בקופה של מוכין להיות חומם משתמר בהן, אבל משחשכה – ודאי אין טומאין בהן, כדמפרש בגמ': גמ' עם חשכה. מבעוד יום הוא ויש שהות לעשר ולערב(א): בעירובי תחומין, תיקון מעליא. דאסמכיה רבנן תחומין אקראי. ואפי' למאן דאמר תחומין דרבנן, כדאמרין בעירובין (דף נא.) 'לפינין מקום מקום ומקום מניסה בו'. אבל עירובי חצרות – חומרא בעלמא הוא, ולא מקרי שביחה מעלייתא, וספקא דבין השמשות שפיר דמי: בין השמשות קנה עירוב. שהוא תחילת קדושת היום: נאכל. שאכלו כלב או אדם: שעירב עליו מבעוד יום. הניח עירוב לסוף התחום מבעוד יום, ולא הספיק להחשיך ממש, עד שנאכל בין השמשות: שניהם קנו עירוב. דלגבי האי שנאכל בין השמשות משוינן ליה ליליא, ואמרין: כבר קדש היום בעוד העירוב קיים, וקנה עירוב, דהלכה בר' יוסי דאמר בעירובין (דף לה.) "ספק עירוב כשר". ולגבי דהאי שהונח עליו בין השמשות ונתקפים עד שחשכה – משוינן לבין השמשות ימא, ועדיין לא קדש היום כשהונח, ונמצא שהיה שם כבר בשעת קניית עירוב: בתרא ליקני. זה שהונח עליו בין השמשות: קמא לא ליקני. שהרי נאכל מבעוד יום: ה"ג. ספקא דרבנן היא. כלומר: הא מילתא דמספקא לן אי בין השמשות ימא או ליליא – במילתא דרבנן איתרע לן, בעירובי תחומין דרבנן. וכל ספקא דרבנן – לקולא: ה"ג. אמר רבא מפני מה אמרו אין טומאין בדבר שאינו מוסיף הכל. כגון צמר ומוכין: משחשכה. כדתנן במתניתין: וטומאין את החמין, טעמא – דספק חשכה. הא ודאי חשכה – אין טומאין. וסתם הטקנה בדבר שאינו מוסיף הכל, דאילו בדבר המוסיף הכל – אפי' מבעוד יום אסור, כדתנן בפר' (דף מז.) "אין טומאין לא בגפת" כו' גזירה שמיא ימצא קדרתו שנצטננה כשיצאה להטמינה, וירתיחנה תחילה, ונמצא מבשל בשבת: אי הכי בין השמשות נמי יגזרו. דהא שבות מעלייתא היא, דהא איכא גזירת איסור דאורייתא. ונתנא דמתניתין אית ליה דגזרו על השבות בידה' דקתני "אין מעשרין את הודאי": רותחות הן, שסמוך לביד'ש הוא מעבירים מעל האור, וליכא למיחש לשלמא נצטננה וירתיחנה:

רבי יוסי אומר בין השמשות כהרף עין. פירש רשב"א: דאין להסתפק בו אלא כשהוא כהרף עין, ולא בזמן גדול כמו שמסתפק בו תנא קמא. אבל אין לפרש רבי יוסי אין מסתפק בבין השמשות כלל, והכי קאמר: כהרף עין אני מכיר ובקי בו מתי זה נכנס וזה יוצא, ויודע אני מתי הוא יום מתי הוא לילה. דהא בתוספתא דמסכת זבים, בפ"ק קתני, וכן היה ר' יוסי אומר: ראה אחד בין השמשות ואחד דואי

ספק לטומאה ולקרבן. פירוש: שראה במוצאי שבת ביד"ש, וזבים שני ראובן ביום, ספק לטומאה – דשמא בין השמשות כולו מן היום, והוי יום מפסיק וטוהר. או שמא כולו מן הלילה – והווי שני ימים רצופין, וטמא. ושמא מן היום ומן הלילה, ואיכא שלשה ימים רצופין – וחייב קרבן, אלמא דר' יוסי נמי מספקא ליה בההוא כהרף עין: ספק לטומאה ולקרבן. פירש בקונטרס: דשמא בין השמשות ראשון כולו מן היום, ושני כולו מן הלילה. ול"נ: דאי ראשון כולו מן היום – שני נמי כולו מן היום. וזה: דאמר לקמן בשמעתין (דף לה) הערשה מלאכה בשני בין השמשות – חייב חטאת ממה נפשך. ולפירוש הקונטרס הא איכא למימר: שמא בין השמשות דע"ש כולו יום, ומוצאי שבת כולו לילה, ולא יתחייב חטאת אלא אשם. ומפרש רשב"א: ספק לטומאה ולקרבן – שראה בין השמשות במוצאי שבת, וביד"ש דמוצאי יום שני, דשמא בין השמשות שניהם כולו מן היום, או כולו מן הלילה מפסיק יום אחד ביניהם ואין כאן טומאה, או שמא חציו מן היום וחציו מן הלילה – והווי רצופין וטמא טומאת שבעה ומתחייב קרבן. וקשה לפירושו, חדא: דשני ימים בין השמשות משמע רצופין. ועוד: דלפי זה לא משכחת טומאת ז' בלא קרבן, ולישנא משמע ספק טומאה לחוד ולקרבן לחוד. ועוד קשה לר': דאם מיירי כשראה כל בין השמשות, כמו "הערשה מלאכה שני בין השמשות" כדמפרש רשב"א – א"כ בראה אחת חייב קרבן, דהא ביד"ש הוי לכל הפחות חצי מיל דהווי אלף אמה, דשיעור מיל הוי אלפים אמה כדפי' רש"י בפ"ק "שני שעירים" (יומא דף סו. ושם). ואמר בפ"ק "ד' מיתות" (סנהדרין דף סג.). ראה אחת מרובה ב' – שהיא כמגדילין לשילה, שהם שתי טבילות ושני סיפוגין – דהיינו זה זב גמור. ובתוספתא בריש מסכת זבין משמע היינו שיעור ק' אמה, לכך מפרש ר"ת: דמיירי שלא ראה כל בין השמשות אלא שעה אחת מועטת דבין השמשות זה, ושעה אחרת בין השמשות אחר. ובכל שהוא שבין השמשות יש להסתפק שמא כולו מן היום או כולו מן הלילה, או חציו יום וחציו לילה, והשתא אתי שפיר: דספק לטומאה – דשמא הראשון כולו מן היום והשני כולו מן הלילה, ומפסיק יום ביניהם, או שמא תריוהו יום או תריוהו לילה – ואיכא ב' ימים רצופין – וספק לקרבן. שמא הראשון מן היום ומן הלילה, והשני לילה, או הא' יום והב' חציו יום וחציו לילה, ואיכא ג' רצופין והוא דהערשה

רצופין. או שמא אם הראשון מן הלילה והשני מן היום – הווי להו נמי שתי ראיות ביום אחד, וטמא שבעה בכל אלו, ואין כאן קרבן. או שמא שתי ראיות היו מקצתה ביום ומקצתה בלילה, ויש כאן שלשה רצופים, וכן אם הראשונה מקצתה ביום ומקצתה בלילה, או הראשונה כולה מן הלילה, או הראשונה כולה מן היום והשניה מקצתה ביום ומקצתה בלילה – הווי להו ג' ימים רצופין. וטעון קרבן. הלק"ו: ספק אף לקרבן ומביא חטאת העוף הבאה על הספק ואין נאכלת. דשקלא לאו בר קרבן הוא, ומליקת חולין נבלה: ראה אחת ביד"ש ספק לטומאה. שמא מקצתה ביום ומקצתה בלילה, והיינו חומר ב' ימים – וטמא ז'. או שמא כולה או מן היום או מן הלילה – ואין כאן אלא אחת: פני מוצאי מאדימים. עדיין לא הכסף אפי' תחתון: כר"ד ותני. שני הדברים בכרך אחד, בתורה אחת: ואודו לטעמייהו. דרבה סבר שיעור ביד"ש גפיש, ורב יוסף סבר וטור: פלגא

מפני מה אמרו אין מומנין בדרב המוסף הכל ואפילו מבעוד יום – גזירה שמה יומין פרמין שיש בה גזלת. אמר ליה אביי: ויטמין! גזירה שמה יתה בנחלים. ת"ר: ביד"ש ספק מן היום ומן הלילה, ספק כולו מן היום, ספק כולו מן הלילה – מטיילין אותו לחומר שני ימים. ואיזהו בין השמשות – משתשקע החמה כ"ז שפני מוצאי מאדימין, הכסף התחתון ולא הכסף העליון – בין השמשות, הכסף העליון והשנה לתחתון – והווי לילה, דברי רבי יהודה. ר' נחמיה אומר: כדי שיהלך אדם משתשקע החמה חצי מיל. רבי יוסי אומר: בין השמשות כהרף עין, זה נכנס וזה יוצא, (א) ואי אפשר לעמוד עליו. אמר ר' יוסי: "מטיילין אותו לחומר שני ימים", למאי הלכתא? אמר ר' הונא בריה דרב יהושע: לענין מומא, בדתנן: ראה שני ימים בין השמשות – ספק לטומאה. ולקרבן ראה יום אחד בין השמשות ספק לטומאה הא גופה קשיא; אמת: איזהו ביד"ש – משתשקע החמה, כ"ז שפני מוצאי מאדימין. הא הכסף התחתון ולא הכסף העליון – לילה הוא. ותרר תנא: הכסף התחתון ולא הכסף העליון – בין השמשות! אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל: ברוך ותני, איזהו ביד"ש – משתשקע החמה כל זמן שפני מוצאי מאדימין, והכסף התחתון ולא הכסף העליון – נמי בין השמשות, הכסף העליון והשנה לתחתון – לילה. ורב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל: הכי קתני: משתשקע החמה כ"ז שפני מוצאי מאדימין – יום, הכסף התחתון ולא הכסף העליון – ביד"ש, הכסף העליון והשנה לתחתון – לילה. ואודו לטעמייהו, דאי תמור: שיעור ביד"ש בכמה? אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל: שלשה חלקי מיל. מאי ג' חלקי מיל? אילמא תלתא פלגי מילא – גימא מיל ומחצה! אלא תלתא תילתי מילא – גימא מיל! אלא: תלתא ריבועי מילא. ורב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל: שני חלקי מיל. מאי שני חלקי מיל? אילמא תרי פלגי מילא – לימא מיל! ואילא תרי רבועי מילא – לימא חצי מיל! אלא:

תר

רצופין – דבן גמור הוא אף לקרבן. ביצה. שמא בין השמשות הראשון כולו מן היום, וביד"ש השני כולו מן הלילה – ונמצא יום אחד הפסק ביניהם, וטוהר. או שניהם מן היום – דהווי להו שני ימים רצופין. וכן אם שניהם מן הלילה – הווי להו נמי שני ימים

אחד, וטמא שבעה בכל אלו, ואין כאן קרבן. או שמא שתי ראיות היו מקצתה ביום ומקצתה בלילה, ויש כאן שלשה רצופים, וכן אם הראשונה כולה מן הלילה, או הראשונה כולה מן היום והשניה מקצתה ביום ומקצתה בלילה – הווי להו ג' ימים רצופין. וטעון קרבן. הלק"ו: ספק אף לקרבן ומביא חטאת העוף הבאה על הספק ואין נאכלת. דשקלא לאו בר קרבן הוא, ומליקת חולין נבלה: ראה אחת ביד"ש ספק לטומאה. שמא מקצתה ביום ומקצתה בלילה, והיינו חומר ב' ימים – וטמא ז'. או שמא כולה או מן היום או מן הלילה – ואין כאן אלא אחת: פני מוצאי מאדימים. עדיין לא הכסף אפי' תחתון: כר"ד ותני. שני הדברים בכרך אחד, בתורה אחת: ואודו לטעמייהו. דרבה סבר שיעור ביד"ש גפיש, ורב יוסף סבר וטור: פלגא

מפני מה אמרו אין מומנין בדרב המוסף הכל ואפילו מבעוד יום. בדתנן לקמן: *לא בגפת ולא בזבל, ואף על גב דסתם הטמא מבעוד יום הוא, דהא אסרינן משחשקה: בדרבין. אפר המעורב בגזלים: ויטמין. דהא מבעוד יום הוא: גזירה שמה יתה בנחלים. משחשקה. שפא לבשל והקרה שלא בשלה כל צרכה, וגזרו אף בבישלה כל צרכה עד שיגרוף או שיקטום, והכי מסקינן בפ"ק "פיקוד" (דף לו) דאמר ר' יוסי: שטמא ודובערה – משהו עליה חמין שהחמו מבעוד יום כל צרכה, ותבשיל שבישיל כל צרכה. וכן אמר ר' יוחנן: מן היום ומן הלילה. כלומר ספק(ב) יש בו משניהם: ספק כולו מן היום ספק כולו מן הלילה. הרי ג' ספיקות. לפיכך מטילין עליו חומר שני הימים. ולקמן מפרש למאי הילכתא שיק' לומר שמה יש בו משניהם: מאדימין. שגרא אדמומית חמה בעבים: הכסף. השחיר: התחתון, תחתון של כיפת הקרע הסמוכה לארץ: עליון ובההוא של כפה אינה ממחרת להכסף. ולקמן פריך: מאי קאמר, דקשיא סיפא ארישא: חצי מיל. זהו שיעור אורך בין השמשות, ולאחר חצי מיל הוי לילה: כהרף עין. כשיעור קריעת עין, ברפיון ולא בחזקה: זה נכנס. הלילה נכנס והיום יוצא, יציאת זה עם כניסת זה. שיהיה מתפרשין קרי בין השמשות. וכל דמקמי הכי – הוי יום מעליא: למאי הילכתא: חצי ספק שפא משניהם יש בו. בשלמא ספק כולו מן היום – איכא למימר לענין מוצאי שבת להביא אשם תלוי. ספק כולו מן הלילה – לענין לילי שבת. אלא חומר שניהם למאי הילכתא? ראה שני ביד"ש. וזה דבן משמא גימין ובראיות: בין שראה שנים ביום אחד, בין שראה שנים בשני ימים רצופים: בין שראה אתה בשני ימים, כגון בין השמשות – חשיב ליה כשתי ראיות משום ימים. דלפינן מלזבן ולגזבה. מה נפקה בגימין – אף זכר בגימין, וראיות בגופיה מיפרשא, בדתנא במגילה (דף ח.). מנה הכתוב שנים וקראו טמא כו': ספק לטומאה ולקרבן. ספק טמא ספק חטור, ספק חייב קרבן עם הטומאה ספק אינו חייב קרבן. אכל טמא שבעה דבן בעל שתי ראיות או שני ימים – כל תורת טומאת זבין עליו, ושלש מביאותו לידו קרבן. וזה שראה שני בין השמשות, ספק יום אחד הוא – וטמא בשני ראיות, או שני ימים רצופין הן – וטמא נמי בתורת ימים. ספק ב' ימים שאין רצופין הן – וטוהר מטומאת שבעה, אלא כבעל קרי בעלמא, דלאו שתי ראיות ביום אחד איכא ולא שני ימים רצופין איכא. ספק שהן ג' ימים

רצופין – דבן גמור הוא אף לקרבן. ביצה. שמא בין השמשות הראשון כולו מן היום, וביד"ש השני כולו מן הלילה – ונמצא יום אחד הפסק ביניהם, וטוהר. או שניהם מן היום – דהווי להו שני ימים רצופין. וכן אם שניהם מן הלילה – הווי להו נמי שני ימים אחד, וטמא שבעה בכל אלו, ואין כאן קרבן. או שמא שתי ראיות היו מקצתה ביום ומקצתה בלילה, ויש כאן שלשה רצופים, וכן אם הראשונה כולה מן הלילה, או הראשונה כולה מן היום והשניה מקצתה ביום ומקצתה בלילה – הווי להו ג' ימים רצופין. וטעון קרבן. הלק"ו: ספק אף לקרבן ומביא חטאת העוף הבאה על הספק ואין נאכלת. דשקלא לאו בר קרבן הוא, ומליקת חולין נבלה: ראה אחת ביד"ש ספק לטומאה. שמא מקצתה ביום ומקצתה בלילה, והיינו חומר ב' ימים – וטמא ז'. או שמא כולה או מן היום או מן הלילה – ואין כאן אלא אחת: פני מוצאי מאדימים. עדיין לא הכסף אפי' תחתון: כר"ד ותני. שני הדברים בכרך אחד, בתורה אחת: ואודו לטעמייהו. דרבה סבר שיעור ביד"ש גפיש, ורב יוסף סבר וטור: פלגא

מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ חֲכָמִים אֵין מוֹמְנִין בְּדָבָר הַמוֹסִיף הַכֵּל וְאִפְּלוּ
מִבְּעוֹד יוֹם, מִיּוֹדָה שְׂמָא יִטְמִין בְּרָמִין שְׁנֵי בָּהּ נִחְלָת – אִפֵּר
הַמַּעֲוֵר בַּגְּחָלִים. אָמַר לִיה אֲבִי לְרַבָּא, וְיִטְמִין, כְּלוּמַר מַה אִיסוּר
יֵשׁ בְּכָךְ שִׁטְמִין בִּאִפֵּר הַמַּעֲוֵר בַּגְּחָלִים, הָרִי הוּא עוֹשֶׂה זֹאת מִבְּעוֹד
יוֹם. תִּירֵץ לוֹ רַבָּא: מִיּוֹדָה שְׂמָא יִחְתֶּה בַּנְּחָלִים מִשְׁחָשִׁיכָה, כְּדִי לִמְחֹר
אֶת בִּישׁוּל הַקְּדִירָה שְׁלֹא בִשְׁלָה כָּל צֶרְכָּה. וְגִזְרוּ מִשּׁוּם כֵּךְ אֵף עַל
קְדִירָה שֶׁבִשְׁלָה כָּל צֶרְכָּה שֶׁאִסוּר לְהַטְמִינָה בְּדָבָר הַמוֹסִיף הַכֵּל.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַמְּבֹאֶרֶת אֶת דִּינֵי בֵין הַשְּׁמֻשׁוֹת, וְאִימְתִי זִמְנָה:
תְּנִי רַבֵּנָּה, בֵין הַשְּׁמֻשׁוֹת יֵשׁ בּו שְׁלֹשָׁה צַדִּיכִי סָפֵק. סָפֵק מִן הַיּוֹם וּמִן
הַלֵּילָה, כְּלוּמַר סָפֵק אִם יֵשׁ בּו מִשְׁנִידָם, סָפֵק שְׂמָא בּוּלוּ מִן הַיּוֹם,
סָפֵק שְׂמָא בּוּלוּ מִן הַלֵּילָה. לְפִיכָךְ מְטִילִין אוֹתוֹ לְחֹמֶר – לְדִין
הַחֲמוּר בְּיוֹתֵר, וְדִנִּים כֵּאִילֹי יֵשׁ בּו מִשְׁנֵי הַיָּמִים, מִן הַיּוֹם וּמִן הַלֵּילָה.
וְאִיֵּהוּ בֵין הַשְּׁמֻשׁוֹת, מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה, כָּל זְמַן שְׁפִנֵי מוֹרָח
מְאִדִּימִין, כְּלוּמַר שְׁנֵרָא אֲדַמּוּמִית חֲמָה בְּעֵבִים. הַכֶּסֶף הַתַּחְתּוֹן –
הַשְּׁחִיר תַּחְתִּית כִּיפֹת הַרְקִיעַ הַסְּמוּכָה לֵארוֹץ וְעֵדִין לֹא הַכֶּסֶף
הָעֶלְיוֹן – גּוּבָהָה שֶׁל כִּיפֹת, הָרִי זֶה בֵין הַשְּׁמֻשׁוֹת. הַכֶּסֶף הָעֶלְיוֹן
וְהַשְּׁחִיר לְתַחְתּוֹן, וְהוּ לִלְחָה. דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹדָה, רַבִּי נַחֲמִיָּה אֹמֵר,
שִׁיעוּר אֹרֶךְ זִמְנָה בֵין הַשְּׁמֻשׁוֹת הוּא כְּדִי שִׁיחַלֵּךְ אֶדָם מִשְׁתַּשְׁקַע
הַחֲמָה חֲצִי מִיָּל, וְאַחֲרָיִם מִכָּן הוּא לִילָה. רַבִּי יוֹסֵף אֹמֵר, בֵין
הַשְּׁמֻשׁוֹת הוּא כְּדִי עֶזֶן, דְּהֵינּוּ כְּשִׁיעוּר קִרְיַצַת עֵין בְּרַפְיוֹן, זֶה
[–הַלֵּילָה] נִכְנָס וְהוּ [–הַיּוֹם] יוֹצֵא, כְּלוּמַר שִׁיעִיאת הַיּוֹם הִיא עִם
כְּנִיסַת הַלֵּילָה, וּזְמַן כָּל שְׁהוּא בִּינֵיהֶם נִקְרָא בֵין הַשְּׁמֻשׁוֹת, וְאִי אִפְּשָׁר
לְעֲמֹד עָלָיו.
הַגְּמָרָא דְנָה בְּתַחֲלִילַת דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא, דְּהֵינּוּ בְּדִינֵי בֵין הַשְּׁמֻשׁוֹת:
אָמַר מַר, מְטִילִין אוֹתוֹ לְחֹמֶר שְׁנֵי יָמִים, דְּהֵינּוּ שְׁמַחְמִירִים בּו
וְדִנִּים כֵּאִילֹי יֵשׁ בּו מִן הַיּוֹם וּמִן הַלֵּילָה. מְבֹרֶרֶת הַגְּמָרָא: לְמֵאִי
הִלְבָּתָא – לְגַבִּי אִיזוּ הִלְכָה חוֹשֵׁשִׁים שְׂמָא יֵשׁ בּו מִשְׁנִידָם, אָמַר רַב
הוֹנָא בְּרִיה דְּרַבִּי הוֹשִׁעַ, חֲשַׁשׁ זֶה הוּא לְעִנְיָן מוֹמְנָה, בְּדִתְנִין (וְכִי)
פִּיא מִי? זֶה שְׂרָאָה שְׁנֵי יָמִים בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת, מִקְצַת בֵין הַשְּׁמֻשׁוֹת
הָרֵאשׁוֹן וּמִקְצַת בֵין הַשְּׁמֻשׁוֹת הַשֵּׁנִי, סָפֵק לְמוֹמְנָה וְלִקְרָבָן, כְּלוּמַר,
סָפֵק אִם הוּא טִמָּא או טָהוֹר, וְאִם טִמָּא הוּא סָפֵק שְׂמָא חֵיִיב קֶרֶבֶן או
אִינו חֵיִיב. שְׂאֵם רָאָה שְׁתֵּי רֵאיוֹת בְּיוֹם אֶחָד או בְּשְׁנֵי יָמִים רְצוּפִים,
הָרִי הוּא טִמָּא בְּטוּמְאָת זֶב וּפְטוֹר מִקֶּרֶבֶן, וְאִם רָאָה שְׁתֵּי רֵאיוֹת בְּשְׁנֵי
יָמִים שְׂאִינִם רְצוּפִים, טָהוֹר מְטוּמְאָת זֶב, וְאִם רָאָה שְׁתֵּי רֵאיוֹת
בְּשְׁלֹשָׁה יָמִים רְצוּפִים, זֶב גָּמוֹר הוּא וְחֵיִיב קֶרֶבֶן. אֲבָל אִם רָאָה רַק יוֹם
אֶחָד בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת, הָרִי הוּא סָפֵק רַק לְמוֹמְנָה, כְּלוּמַר סָפֵק אִם
הוּא טִמָּא או טָהוֹר, שְׂאֵם רָאָה רֵאִיָּה אֶחָת בְּיוֹם אֶחָד טָהוֹר הוּא
מְטוּמְאָת זֶב, וְאִם רָאָה רֵאִיָּה אֶחָת בְּשְׁנֵי יָמִים טִמָּא הוּא, אֵךְ לְעִנְיָן
קֶרֶבֶן וְדֵאִי שְׁפִטוֹר. וְסִיבַת חֲשַׁשׁ הַטּוּמְאָה וְהַקֶּרֶבֶן בְּבְרִייתָא הִיא,
מִשּׁוּם סָפֵק שְׂמָא יֵשׁ בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת מִשְׁנִידָם, דְּהֵינּוּ מִקְצַתוֹ בְּיוֹם

41 ומקצתו בלילה. ולגבי זה נאמרו דברי הברייתא שחוששים שמה יש
42 בו משניהם.
43 עתה דנה הגמרא בהמשך דברי הברייתא, דהיינו בזמן בין השמשות.
44 מקשה הגמרא: הא גופה קשיא – דברי הברייתא עצמם סותרים זה
45 את זה. אמרת בתחילה 'איזהו בין השמשות משתשקע החמה כל
46 זמן שפני מורח מאדימין', ומשמע שבין השמשות הוא דווקא אם
47 עדיין לא הכסף אפילו תחתון, הא – אבל אם כבר הגיע זמן 'הכסף
48 התחתון ולא הכסף העליון', לילה הוא, והדר תנא – ואחר כך
49 שנה. 'הכסף התחתון ולא הכסף העליון' עדיין בין השמשות
50 הוא.
51 מתרצת הגמרא: אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל, ברוך
52 ותני – כרוך את שני הדברים ושנה אותם יחד בדיבור אחד, וכך היא
53 כוונת התנא, איזהו בין השמשות, משתשקע החמה כל זמן שפני
54 מורח מאדימין, והכסף התחתון ולא הכסף העליון נמי – אף אז
55 בין השמשות הוא. אבל הכסף העליון והשנה לתחתון, לילה. דעה
56 חולקת ביישוב דברי הברייתא: ורב יוסף אמר רב יהודה אמר
57 שמואל, הכי קתני – כך יש לשנות את דברי הברייתא, משתשקע
58 החמה כל זמן שפני מורח מאדימין, יום. הכסף התחתון ולא
59 הכסף העליון, בין השמשות. הכסף העליון והשנה לתחתון,
60 לילה.
61 נמצא, שלדעת רבה זמן בין השמשות ארוך יותר מזמן בין השמשות
62 שלדעת רב יוסף. מעירה הגמרא על כך: ואדרבא למעמינהו – רבה ורב
63 יוסף אמרו כל אחד את דעתו לשיתנו, שכבר נחלקו במקום אחר
64 בענין אורך זמן בין השמשות. דאיתמר, שיעור זמן בין השמשות
65 בכמה, אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל, זמן מהלך שלשה
66 חלקי מיל.
67 לפני שמביאה הגמרא את דעת רב יוסף בענין, היא מבארת תחילה
68 את דברי רבה. מבררת הגמרא: מאי שלשה חלקי מיל, אילימא –
69 אם נאמר שהכוונה היא תלתא פלגי מילא – שלשה חצאי מיל,
70 נימא – שיאמר 'מיל ומחצה', אלא מה תרצה לומר שכוונתו היא
71 תלתא תילתי מילא – שלשה שלישי מיל, נימא – שיאמר 'מיל'.
72 משיבה הגמרא: אלא כוונת רבה היא תלתא ריבועי מילא – שלשה
73 רבעי מיל.
74 עתה מביאה הגמרא את דעת רב יוסף: ורב יוסף אמר רב יהודה
75 אמר שמואל, שיעור זמן בין השמשות הוא זמן מהלך שני חלקי מיל.
76 מבררת הגמרא: מאי שני חלקי מיל, אילימא – אם נאמר שהכוונה
77 היא תרי פלגי מילא – שני חצאי מיל, לימא – שיאמר 'מיל', ואלא
78 מה תרצה לומר שכוונתו היא תרי ריבועי מילא – שני רבעי מיל,
79 לימא – שיאמר 'חצי מיל'. משיבה הגמרא: אלא כוונת רב יוסף היא

אגרות קודש

[ט"ו כסלו, תש"כ]

... ובהמצאו ביום דקיימא סיהרא באשלמותא דחדש כסלו, חדש השלישי למנין בעלי תשובה,
מכוון נגד חדש השלישי למנין צדיקים הוא חדש סיון,
יהי רצון שבכל הענינים הפרטים והכללים גם יחד יבשרו טוב באופן דמוסיף והולך מוסיף ואור,
ובנקודה התיכונה הפצת המעינות חוצה,

והרי בו בחדש יום הבהיר י"ט כסלו, ר"ה לדא"ח ובלשון כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב, באגרת הידועה
(נדפסה בהיום יום י"ט כסלו): היום הזה הוא ראש השנה לדא"ח אשר הנחילנו אבותינו הקדושים
זצוקללה"ה נב"מ זי"ע, והיא היא תורת הבעש"ט ז"ל.

1 תָּרִי תִּלְתֵּי מִיָּל – שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי מִיָּל. וּמַחְלֻקֶתָּם תְּלוּיָהּ בַּמַּחְלֻקֶתָּם
2 הַקּוֹדֶמֶת, רַבָּה סָבַר שְׁבִין הַשְּׁמֻשׁוֹת הוּא מִיַּד מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה, וּלְכֹן
3 אָמַר שְׁשִׁיעוּר בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת הוּא שְׁלֹשֶׁת רַבְעֵי מִיָּל. וְרַב יוֹסֵף סָבַר
4 שְׁבִין הַשְּׁמֻשׁוֹת מִתְחִיל רַק מִשְׁהַכְסִּיף הַתַּחְתּוֹן, וּלְדַעְתּוֹ שְׁשִׁיעוּר בֵּין
5 הַשְּׁמֻשׁוֹת הוּא קָצֵר יוֹתֵר, וּלְכֹן אָמַר שְׁהוּא רַק שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי מִיָּל.
6 מִבְּרֵית הַגְּמָרָא: **מָאִי בִּינְיִינָהוּ** – מַה הַהִבְדֵּל בֵּין שְׁשִׁיעוּרוֹ שֶׁל רַבָּה
7 וְשֶׁלֹּשָׁה רַבְעֵי מִיָּל לְשִׁיעוּרוֹ שֶׁל רַב יוֹסֵף (שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי), **אִיכָא בִּינְיִינָהוּ**
8 **פְּלִגְנָא דְרִנְקָא** – חֲצִי שְׁשִׁית, דְּהֵינּוּ חֶלֶק אֶחָד מִשְׁנֵים עָשָׂר בַּמִּיָּל.
9 נִתְבָּאֵר, שֶׁשְׁשִׁיעוּרוֹ שֶׁל רַבָּה גָּדוֹל, דְּהֵינּוּ 'שְׁלֹשֶׁת' רַבְעֵי מִיָּל, וְשִׁיעוּרוֹ
10 שֶׁל רַב יוֹסֵף קָטָן, דְּהֵינּוּ 'שְׁנֵי' שְׁלִישֵׁי מִיָּל. הַגְּמָרָא מְבִיאָהּ מִקְּדוּם אַחֵר
11 שֶׁבוּ נִחְלְקוּ וְשֶׁם הוּא לְהִיפֹךְ: **וְהִילּוּפָה בְּחִלְתָּא** – וּלְגַבִּי כּוּוֹרֵת נִחְלַפּוּ
12 הַשִּׁיטוֹת, שֶׁשֶׁם שְׁשִׁיעוּרוֹ שֶׁל רַב יוֹסֵף גָּדוֹל מִשֶּׁל רַבָּה, וְרַבָּה שְׁאִמַּר כֹּאן
13 שְׁלֹשָׁה אָמַר שֶׁם שְׁנֵים, וְרַב יוֹסֵף שְׁאִמַּר כֹּאן שְׁנֵים אָמַר שֶׁם שְׁלֹשָׁה.
14 **דְּאָמַר רַבָּה, חִלְתָּא בֵּת תָּרִי בּוֹרִי** – כּוּוֹרֵת גְּדוֹלָה שִׁישׁ בַּה כִּדִּי
15 לְהַחְזִיק שְׁשִׁיעוּר שְׁנֵי כּוּרִים, **שָׂרִי** – מוֹתֵר לְמַלְטוּלָה בִּשְׁבֹּת, כִּיּוֹן
16 שְׁתּוּרָת כָּלִי עֲלֶיהָ. **וּבֵת תִּלְתָּא** (וְשֶׁלֹּשָׁה) **בּוֹרִי, אָסוּר לְמַלְטוּלָה**
17 בִּשְׁבֹּת, כִּיּוֹן שְׁהִיא גְּדוֹלָה יוֹתֵר מִדְּאִי וְאִין תּוֹרֵת כָּלִי עֲלֶיהָ. **וְרַב יוֹסֵף**
18 **אָמַר, בֵּת תִּלְתָּא בּוֹרִי נִמְי שָׂרִי** – אֵף בֵּת שְׁלֹשָׁה כּוּרִים מוֹתֵר
19 לְטַלְטֵלָה, וְרַק **בֵּת אֶרְבָּעָה בּוֹרִי אָסוּר**.
20 **אָמַר אֲבִי, בְּעֵי מִינִיָּה דְמָר** – שְׁאֵלָתִי מִרְבָּה **בְּשַׁעֲת מַעֲשָׂה** כְּשֶׁהִיטִיתִי
21 צִרְיָן לְטַלְטֵל כּוּוֹרֵת, **וְאֶפִּילוּ כּוּוֹרֵת בֵּת תָּרִי בּוֹרִי לֹא שָׂרָא** (וְהִתִּיר)
22 לִי לְטַלְטֵל. אוֹמֶרֶת הַגְּמָרָא: **בְּמָאן** – כִּדְעָת מִי סָבַר רַבָּה בְּמָה שְׁאִסַּר
23 אֶפִּילוּ כּוּוֹרֵת בֵּת שְׁנֵי כּוּרִים, **בְּהָאִי תִנָּא, דְּתִנָּן** (כָּלִים פְּטוּר מִ"א, אֵלּוּלוֹת פ"ח
24 מ"א), **בְּכוּוֹרֵת הַעֲשׂוּיָה מִקֶּשׁ** (וְזִנְבוֹת שְׁבִלִים), **וּבְכוּוֹרֵת הַעֲשׂוּיָה מִקְּנֵים,**
25 **וּבּוֹר סְפִינָה אֶלְבָּסְנִדְרִית** – כָּלִי גָּדוֹל כַּעֲזָן בּוֹר הַעֲשׂוּיָה מַעֲזָן, שְׁעוֹשִׂים
26 לְסַפִּינוֹת הַגְּדוּלוֹת שֶׁמִּפְּלִיגִים בָּהֶם בֵּים הַגְּדוֹל, כִּדִּי לִתֵּת בּוֹ מִים
27 מִתּוֹקִים הָרְאוּיִים לְשִׁתִּיהָ, **(אָף עַל פִּי) שִׁישׁ לָהֶם שׁוּלִים**, כְּלוֹמַר
28 שְׁאִין תַּחְתִּיתָם חֹד מִלְמַטָּה אֲלֵא רַחֲבִים הֵם, **וְהֵן מְחִזְקִיקָת** – הַכָּלִים
29 גְּדוּלִים כָּל כֵּךְ שֶׁנִּכְנַס בָּהֶם שְׁשִׁיעוּר **אֶרְבָּעִים סָאָה** בִּלְחָ שְׁאִין בָּהֶם
30 גּוֹדֵשׁ, וְנִמְצָא שֶׁהֵן מַחְזִיקוֹת **בּוֹרִיִּים** – שְׁנֵי כּוּרִים שֶׁהֶם שְׁשִׁים סָאָה
31 **בִּבְכָשׁ, מְהוֹרִים** מִלְּקַבֵּל טוֹמָאָה, כִּיּוֹן שְׁכָלִי עַץ שְׁאִינוֹ מִשְׁטַלְטֵל בֵּין
32 כְּשֶׁהוּא אֵין בִּין כְּשֶׁהוּא רִיקָן אֵינוֹ מִקְבֵּל טוֹמָאָה, וְכָלִי זֶה אֵינוֹ
33 מִשְׁטַלְטֵל מִלָּא, מִפְּנֵי שְׁהוּא גָּדוֹל יוֹתֵר מִדְּאִי וְאֵם יִטְלַטְלוּהוּ מִלָּא
34 יִשְׁבֵּר בִּידֵיהֶם. נִמְצָא שֶׁתִּנָּא זֶה סוֹבֵר שְׁאִפִּילוּ כָּלִי הַמַּחְזִיק שְׁנֵי כּוּרִים
35 בְּלִבָּד אֵין עֲלֵיו תּוֹרֵת כָּלִי וְאֵינוֹ מִקְבֵּל טוֹמָאָה, וְהוּא הָדִין שְׁאִסוּר
36 לְטַלְטֵלוֹ בִּשְׁבֹּת. וְרַבָּה שְׁאִסַּר לְטַלְטֵל כּוּוֹרֵת בֵּת שְׁנֵי כּוּרִים, פֶּסֶק
37 כִּדְעָת תִּנָּא זֶה.
38 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה הַמּוּבָאֵת לְעִיל, שֶׁהַכָּלִים מַחְזִיקִים אַרְבָּעִים סָאָה בִּלְחָ
39 וְשִׁשִּׁים סָאָה בִּיבֵשׁ מִפְּנֵי הַגּוֹדֵשׁ. אוֹמֶרֶת עַל כֵּךְ הַגְּמָרָא: **אָמַר אֲבִי,**
40 **שְׁמַע מִינָּה** – יֵשׁ לְהוֹכִיחַ מִדְּבַרֵּי הַמִּשְׁנָה, **הָאִי גּוֹדֵשָׁא תִּלְתָּא הָיִי** –
41 גּוֹדֵשׁ זֶה יֵשׁ בּוֹ שְׁלִישׁ מִמָּה שֶׁמַּחְזִיק הַכָּלִי גּוֹדֵשׁוֹ. שֶׁכֵּן הַהִבְדֵּל בֵּין
42 אַרְבָּעִים סָאָה לְכוּרִים הוּא שְׁלִישׁ, וּבִאֲפֻן שֶׁהַכָּלִי מַחְזִיק בְּתוֹכוֹ
43 אַרְבָּעִים סָאָה, אֲזִי הַגּוֹדֵשׁ שְׁעֲלֵיו מְכִיל עֲשָׂרִים סָאָה שְׁהוּא שְׁלִישׁ
44 מְכוּרִיִּים.
45 הַגְּמָרָא חוֹזֵרֶת לְדוֹן בַּעֲנִין בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת. שְׁנִינוּ בְּבִרְיָאֵת לְעִיל, 'אֵיחֻדוֹ
46 בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת, מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה כָּל זְמַן שְׁפִנִי מִזְרַח מְאִידִמִּין'. הַגְּמָרָא
47 דְּנָה הִזִּיב הֵן 'פְּנֵי מִזְרַח', וּמְבִיאָהּ מַעֲשָׂה בַּעֲנִין זֶה: **אֲבִי חֲזִינָה**
48 (וְרָאֵהוּ) **לְרַבָּא** בַּעֲרַב שְׁבֹת **דְּקָא דְּאִי** – שְׁהוּא מְבִיט לְעַד מַעֲרֵב
49 לִרְאוֹת אִם יֵשׁ שֶׁם אֲדוּמוּמִית חֲמָה. **אָמַר לִיה, וְהִתְנִיָּא בְּלִי זְמַן שְׁפִנִי**
50 **מִזְרַח מְאִידִמִּין**, וּמְדוּעָה צוּפָה אֹתָהּ לְמַעֲרַב. **אָמַר לִיה רַבָּא, מִי סָבְרָת**
51 – וְכִי סָבוֹר אֹתָהּ שְׁכוּנוֹת הַמִּשְׁנָה הִיא לְפָנֵי מִזְרַח מְאִישׁ, **לֹא**, כּוּוֹנֵת
52 הַמִּשְׁנָה הִיא לְפָנֵים **הַמְּאִידִמִּין אֶת הַמְּזוּרָה**, דְּהֵינּוּ מַעֲרַב, שְׁלַעֲבֵר
53 הַחֲמָה שׁוֹקַעַת בַּמַּעֲרָב וְהַחֲזִירִי חֲמָה מְאִידִמִּים אֶת הַמְּזוּרָה. **אִיכָא**
54 **דְּאָמְרִי** שְׁהִיא הַמַּעֲשָׂה לְהִיפֹךְ, דְּהֵינּוּ **שֶׁרְבָא חֲזִינָה** (וְרָאֵהוּ) **לְאֲבִי**
55 **דְּקָא דְּאִי** – שְׁהוּא מְבִיט לְעַד מִזְרַח לִרְאוֹת אִם יֵשׁ שֶׁם אֲדוּמוּמִית
56 חֲמָה. **אָמַר לִיה, מִי סָבְרָת** שְׁכוּנוֹת הַמִּשְׁנָה הִיא לְפָנֵי מִזְרַח מְאִישׁ,
57 כּוּוֹנֵת הַמִּשְׁנָה הִיא לְפָנֵים **הַמְּאִידִמִּין אֶת הַמְּזוּרָה**, דְּהֵינּוּ מַעֲרַב וְכִפִּי
58 שֶׁנִּתְבָּאֵר. **וְסִימְנָךְ** – סִימֵן לְדַבֵּר הוּא. **בְּיוֹתָא** – חֲלוֹן, כְּלוֹמַר, כְּמוֹ

59 שְׁחָמָה הַנִּכְנַסֶּת בַּחלוֹן מֵאֲדַמְתָּ כּוֹתֵל שְׁכַנְגָדָה, כְּמוֹ כֵּן הַחֲמָה
60 הַשׁוֹקַעַת בַּמַּעֲרָב מֵאֲדַמְתָּ אֶת הַצֵּד שְׁכַנְגָדָה דְּהֵינּוּ צֵד מִזְרַח, וְהוּא מִה
61 שְׁשִׁנִּינוּ 'פְּנֵי מִזְרַח'.
62 שְׁנִינוּ בְּבִרְיָאֵת לְעִיל: **רַבִּי נַחֲמִיָּה אָמַר**, שְׁשִׁיעוּר בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת הוּא
63 **כִּדִּי שִׁיחֲלָךְ אֶדְרָם מִשְׁתַּשְׁקַע תְּהִמָּה חֲצִי מִיָּל**. הַגְּמָרָא נוֹתֶנֶת סִימֵן
64 לְדַעַת שְׁשִׁיעוּר זְמַן בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת לְרַבִּי נַחֲמִיָּה: **אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, הָרוּצָה**
65 **לִידַע שְׁשִׁיעוּרוֹ שֶׁל רַבִּי נַחֲמִיָּה, יֵצִית חֲמָה בְּרֹאשׁ הָרַבְרָמֶל** (וְהָרַב
66 שְׁעַל שֹׁפֵת הֵים), כְּלוֹמַר, כְּשֶׁרְאוּהָ חֲמָה סָמוּךְ לְשִׁקְעָתָהּ, שְׁאֵז הִיא
67 בְּרֹאשׁ הָרַבִּי הַהֵרִים, יִנְחָהּ, וְיִרְדּוּ וְיִטְבּוּלוּ בָּהֶם וְיִעֲלָה, וּבְכַדִּי שְׁשִׁיעוּר
68 זֶה הָרִי הוּא לִילָה. וְהוּא שְׁשִׁיעוּרוֹ שֶׁל רַבִּי נַחֲמִיָּה.
69 הַגְּמָרָא מְבִיאָהּ דֶּרֶךְ אַגַּב מִמִּירָא אַחֲרֵת שֶׁהוֹזָכַר בָּהּ הָרַבְרָמֶל: **אָמַר**
70 **רַבִּי חֲנִינָא, הָרוּצָה לְרֹאוֹת בְּאֶרְצָה שֶׁל מְרִים** שְׁהִיא מִתְגַּלְגֵּל עִם
71 יִשְׂרָאֵל בְּמַדְבָּר, **יִעֲלָה לְרֹאשׁ הַרְבָּמֶל, וְיִצָּעָה וְיִרְאָה סֹלַע עֹגוֹל בְּמִין**
72 **בְּכֶרֶה בָּיִם, וְזוֹ הִיא בְּאֶרְצָה שֶׁל מְרִים**.
73 מִמִּירָא נּוֹסֶפֶת בַּעֲנִין בְּאֶרְצָה שֶׁל מְרִים: **אָמַר רַבִּי, מַעֲזָן הַמִּיטְלָטֵל,**
74 **מְהוֹר מִלְּקַבֵּל טוֹמָאָה וְטוֹבִלִים בּוֹ, שֶׁהֵמִים הַנוֹבְעִים מִמֶּנּוּ אֵינוֹם**
75 **כְּשֶׁאֻבִּים לְפִי שְׁאִינוֹ דּוֹמָה לְכָלִי. וְהוּא בְּאֶרְצָה שֶׁל מְרִים, שְׁאִין לֹךְ**
76 **מַעֲזָן הַמִּיטְלָטֵל אֲלֵא זֶה, וְהֵמִים שְׁבוּ טְהוּרִים**.
77 הַגְּמָרָא חוֹזֵרֶת לְדוֹן בַּעֲנִין בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת: **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר**
78 **שְׁמוּאֵל, בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת דְּרַבִּי יְהוּדָה בְּהֵנִים מוֹבְלִין בּוֹ, וְאֵף עַל פִּי**
79 **שְׁצִרִים הָעֵרֵב שֶׁמֶשׁ לֵאחֲרֵי הַטְּבִילָה כִּדִּי שִׁיחִיו מוֹתֵרִים לְאִכּוֹל**
80 **בְּתִרּוּמָתָם, בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת זֶה יוֹם גָּמוּר הוּא וְיֵשׁ שְׁהוֹת אַחֲרָיו לְשִׁקְיַת**
81 **הַחֲמָה. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: לְמָאן** – לְדַעַת מִי אָמַר שְׁמוּאֵל דְּבַר זֶה,
82 **אֵילִימָא** – אִם נִאֲמַר שֶׁלְרַבִּי יְהוּדָה עֲצָמוֹ אָמַר, הָרִי לְדַעְתּוֹ **סָפְקָא**
83 **הוּא**, שְׁהָרִי הוּא קוֹרָא לוֹ 'בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת', וּבּוֹדָאִי סוֹבֵר שְׁכוּלוֹ סָפֵק
84 הוּא, וְיֵשׁ לְחִשּׁוֹשׁ שְׁמָא כְּבֵר לִילָה בִּשְׁעָה שְׁטוּבֵל וְאִין כֹּאן הָעֵרֵב
85 שֶׁמֶשׁ. מִתַּרְצַת הַגְּמָרָא: **אֵלָּא** כּוּוֹנֵת שְׁמוּאֵל כֵּךְ הִיא, בּוֹמֵן בֵּין
86 הַשְּׁמֻשׁוֹת דְּרַבִּי יְהוּדָה, לְדַעַת רַבִּי יוֹסִי בְּהֵנִים מוֹבְלִין בּוֹ כִּיּוֹן שִׁיּוֹם
87 גָּמוּר הוּא לְדַעְתּוֹ. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: **פְּשִׁימָא** – הֵאלָא פְּשׁוּט הוּא שִׁיכּוּלִים
88 לְטַבּוֹל בּוֹמֵן זֶה, שְׁהָרִי לְרַבִּי יוֹסִי בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת הוּא כְּהָרָף עֵין, וְכָל
89 שְׁלִפְנֵי שְׁשִׁיעוּר זֶה יוֹם גָּמוּר הוּא, וְשִׁיעוּרוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה גָּדוֹל הִרְבָּה
90 וּבּוֹדָאִי יִכּוֹל הוּא לְטַבּוֹל אֵז עֵדִינָן יְהִידָה קוֹדֵם הָעֵרֵב שֶׁמֶשׁ. מִתַּרְצַת
91 הַגְּמָרָא: **מְהוֹ דְּתִיבָא** – שְׁמָא תִּאֲמַר שְׁבִין הַשְּׁמֻשׁוֹת דְּרַבִּי יוֹסִי מִיִּשְׁשָׁךְ
92 **שְׁנִיף בְּדְרַבִּי יְהוּדָה**, כְּלוֹמַר שְׁשִׁיעוּר רַבִּי יוֹסִי כָּלֹל בְּתוֹךְ שְׁשִׁיעוּרוֹ שֶׁל
93 רַבִּי יְהוּדָה בְּסוּפּוֹ, וְכִשְׁמַסְתִּים בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה כְּבֵר לִילָה
94 הוּא אֶפִּילוּ לְרַבִּי יוֹסִי, וְאֵם כֵּן אִם יִטְבּוֹל בְּסוּף בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת שֶׁל רַבִּי
95 יְהוּדָה שׁוֹב אֵין לוֹ הָעֵרֵב שֶׁמֶשׁ, **קָא מַשְׁמַע לָן שְׁמוּאֵל דְּשָׁלִים** –
96 שְׁקוֹדֵם כָּל מַסְתִּים וְנִשְׁלֵם בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת דְּרַבִּי יְהוּדָה, וְהָרִי – וְרַק
97 אַחֵר כִּי מְתַחִיל בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת דְּרַבִּי יוֹסִי, וְכָל בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת שֶׁל רַבִּי
98 יְהוּדָה (אֶפִּילוּ בְּסוּפּוֹ) יוֹם הוּא לְרַבִּי יוֹסִי וְכִשֶּׁר לְטַבִּילָה.
99 הָרִי נִתְבָּאֵר, שְׁבִין הַשְּׁמֻשׁוֹת שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה לְדַעַת רַבִּי יוֹסִי עֵדִינָן הוּא
100 יוֹם וְרַק לֵאחֲרֵי מִכָּן הוּא בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת. וּלְדַעַת רַבִּי יְהוּדָה, בֵּין
101 הַשְּׁמֻשׁוֹת שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הוּא וְדָאִי לִילָה. הַגְּמָרָא פּוֹסֶקֶת הִלְכָה בַּעֲנִין:
102 **אָמַר רַבָּה בְּרַב חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הִלְכָה בְּרַבִּי יְהוּדָה לְעִנְיָן**
103 **שְׁבֹתָה, וְהִלְכָה בְּרַבִּי יוֹסִי לְעִנְיָן תְּרִימוּהָ**.
104 מִדְּבַרֵּי רַבִּי יוֹחָנָן מּוֹכַח שֶׁנִּסְתַּפֵּק כִּדְעָת מִי הִלְכָה, וּלְכֹן הוּצָרָךְ לִילָךְ
105 בְּכָל מְקוֹם לְחוּמְרָא. הַגְּמָרָא מִתְקַשָּׁה בּוֹז: **בְּשִׁלְמָא** – מוֹבֵן הָדִיבֵר מִה
106 שְׁאִמַּר 'הִלְכָה בְּרַבִּי יְהוּדָה לְעִנְיָן שְׁבֹתָה', שִׁישׁ לְפָרֵשׁ זֹאת לְחוּמְרָא,
107 וְכוּוֹנֵתוֹ לְגַבִּי בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת שֶׁל עֵרֵב שְׁבֹתָה, שְׁאֵם עֲשָׂה מִלֵּאכָה בּוֹמֵן
108 בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה חַיִּיב לְהִבְאִי אֲשֶׁם תְּלוֹי כִּיּוֹן שְׁחוֹשְׁשִׁים
109 לְשִׁיטָת רַבִּי יְהוּדָה שֶׁבִּין הַשְּׁמֻשׁוֹת הוּא. **אֲבָל** מִה שְׁאִמַּר 'הִלְכָה כְּרַבִּי
110 יוֹסִי לְעִנְיָן תְּרִימוּהָ' **מָאִי הִיא** – מִה כּוּוֹנֵתוֹ בּוֹז, **אֵילִימָא** – אִם נִאֲמַר
111 שֶׁנִּתְבָּרֵן לְעִנְיָן מְבִילָה, דְּהֵינּוּ שֶׁהַכּוֹנֵס טוֹבִלִים מִטְּמָאֵת בְּבִין
112 הַשְּׁמֻשׁוֹת שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה, כִּיּוֹן שֶׁהִלְכָה כְּרַבִּי יוֹסִי שְׁזִמֵּן זֶה וְדָאִי יוֹם
113 הוּא וְיֵשׁ לָהֶם הָעֵרֵב שֶׁמֶשׁ, אִי אִפְשָׁר לּוֹמַר כֵּן, שְׁהָרִי לְדַעַת רַבִּי יוֹחָנָן,
114 בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה אֵינוֹ וְדָאִי יוֹם אֲלֵא **סָפְקָא הִיא**, שְׁהָרִי
115 לְגַבִּי בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת שֶׁל עֵרֵב שְׁבֹתָה חֲשַׁשׁ לְשִׁיטָתוֹ כְּפִי שֶׁנִּתְבָּאֵר.

פִּלְגָא דְדִנְקָא. אַחַד מִיֵּיב בְּמִילָּה דְשִׁיעוּרָא דְרָבָה תֵּלַת רִיבְעֵי מִילָּא הֵינּוּ תִּשְׁעָה פִּלְגֵי דִנְקָא, וְשִׁיעוּרָא דְרָב יוֹסֵף שְׁמוֹנֶה פִּלְגֵי דִנְקָא. דִּנְקָא שְׁתּוּת: וְחִילוּפָּה. אִפְּלִיגוּ רָבָה וְרָב יוֹסֵף בְּחִלְתָּא, דְּהָקֵם שִׁיעוּרָא דְרָב יוֹסֵף נָפִישׁ מִדְּרָבָה. רָבָה דְאָמַר הֵבָא תִּלְתָּא אֲמַר הָתָם תִּלְתָּא, וְרָב יוֹסֵף דְאָמַר הֵבָא תְּרֵי אֲמַר הָתָם תִּלְתָּא, בְּוֹרֶת: שְׂרִי לְטִלְטוּלָהּ. דְּתוֹרַת כְּלִי עֲלֶיהָ: בַּת הַתֵּלָתָא.

גְּדוּלָה יוֹתֵר מִדְּאִי נֶאֱחַז תּוֹרַת כְּלִי עֲלֶיהָ: בְּעֵי מִינֵיהּ דְּסֵר. רָבָה: בְּשַׁעַת מַעֲשֶׂה. שְׁהִייתִי צִרְיָה לְדָרְבַּי: כִּמְאֵן. הָא דֹאפִי בְּתַרְתִּי בּוֹרִי לֹא שָׂרָא: קֵשׁ, זָבֻבוֹת שְׂבוּלִין, אֲשֶׁר־יִי: וְבוֹר סַפִּינָה אֶלְכַּסְנִיִּירִית. סַפִּינָה גְּדוּלָה שְׁפוּרִשִׁים בָּה לֵים הַגְּדוּל, וְמִי הֵים מִלּוּחִין, וְעוֹשִׁין כְּלִי גְּדוֹל כְּמִין בּוֹר, וְנוֹתְנִין לְתוֹכוֹ מִים יָפִים: לֹא. אִין בּוֹ גּוֹשׁ: שְׁתֵּן בּוֹרִיִּים, שְׁשִׁים סָאָה, בְּבִישׁ שְׁהוּדָשׁ מַחֲזִיק שְׁלִישׁ בְּכָלִים שְׁלֵהֶם, שְׁהִי עֲשׂוּיִין כִּים שְׁעִשָּׁה שְׁלֹמָה, גּוֹבֵהֵן בְּחִצֵּי רִחְבּוֹ וְהֵם צְגוּלִים: כְּתוּרִין. דְּאִיתְקַשׁ כְּלִי עֵץ לִשְׁק דְּמִשְׁטַל מְלָא וְרִיקָן, וְהָא אִינוּ מִשְׁטַל מְלָא – דְּגְדוּל יוֹתֵר מִדְּאִי, נֶאֱמַר וְטִלְטוּלָהּ – יִשְׁבֵּר בִּידֵיהֶם: דְּאִין. מְבִישׁ עֵרֶב שֶׁבֶת לִרְאוּת אִם יֵשׁ שֵׁם אֲדוֹמוּתִית חֲמוּה: פְּנִים הַמְּאִדִּיִּים אֵת הַמְּוֹרָה. לְעֵרֶב חֲמוּה שׁוֹקַעַת בְּמַעְרָב, וְהַחֲרִירִי הַחֲמוּה מְאִדִּיִּין אֵת הַמְּוֹרָה בְּחִלּוֹן, דְּשִׁשְׁהַחֲמוּה נִכְסַת בָּה מְאִדְמַת כּוֹתֵל שְׁכַנְגָּדָה: וְסִינְגָּה בְּוֹתֵינָא, חִלּוֹן, כְּמוֹ שְׁפִירִשְׁתִּי: כְּרִמְלִי. הֵר שַׁעַל שֶׁפֶת הֵים, וְחֲמוּה סְמוּךְ לִשְׁקִיעָתָה נִרְאִיתָ עַל רֹאשֵׁי הַהִירִים, וּבְכַדִּי שִׁירָד וְטֻבּוֹל וְתַעֲלָה הָיָה לִלְזָה: כְּמִין בְּבָרָה. סֵלַע עֲגוּל וְעוֹשִׂי כְּבִכְרָה: וְהוּא בְּאֵרָה שֶׁל מָרִים. שְׁהִיָּה מִתְגַּלְגַּל עִם יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר בְּכוֹתָהּ שֶׁל מָרִים, דְּכַתִּיב (בְּמִדְבָּר כ) 'וַתָּמָת שֵׁם מָרִים', וְסִמְיָךְ לִיה 'וְלֹא הָיָה מִים לְעֹדָה': כְּתוּרָה. וְלִמְקַבֵּל טוֹמָאָה, וְטוֹבְלִין בּוֹ – דְּלֹא כְּכָל דְּמִי לְהִיזֵת הַמִּים הַנוֹבְעִין מִמֶּנּוּ כִּשְׁאוּבִין, וְאִין לָהּ מַעְיָן מִשְׁטַלְטֵל אֵלָּא בְּאֵרָה שֶׁל מָרִים: כְּהֵנִים טוֹבְלִין בּוֹ, וְאֵעִיף שְׁצִרְכִּין הָעֵרֶב שֶׁמֶשׁ אַחֵר טְבִילָה לְאֻכּוֹל בְּתוֹרֻתָהּ, קֶסֶר הַמָּקָם הוּא וְיֵשׁ שְׁהוּת אַחֲרָיו לִשְׁקִיעַת הַחֲמוּה: כִּפָּא. הוּא, לְיִדִּיָּה, הוּאֵל וְקָרִי לִיה "בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת" כּוֹלִיה שֶׁפָּקָא הוּא, וְשִׁמּוֹן טְבִלוֹ בְּלִלְזָה וְאִין כָּאן הָעֵרֶב שֶׁמֶשׁ: אֵלָּא בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת דְּרַבִּי יוֹסֵף לְרַבִּי יְהוּדָה לֹא גָרְסִינוּ, דְּהָא בְּהִדְיָא אֲמַר שְׁמוּאֵל בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת דְּר' יְהוּדָה כְּהֵנִים טוֹבְלִין בּוֹ, וּמֵאן גָּרְסִי לִיה מְפָרֵשׁ הֵכִי: אֵלָּא בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת דְּר' יוֹסֵף לְר' יְהוּדָה, וְהֵכִי אֲתַמָּר: בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת דְּר' יוֹסֵף לְר' יְהוּדָה – כְּהֵנִים טוֹבְלִין בּוֹ, וְאֵשְׁמַעִינָן שְׁמוּאֵל דְּבִין הַשְּׁמֻשׁוֹת דְּר' יוֹסֵף קָרִים לְדָר' יְהוּדָה, וְתַחֲמִילַת בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת דְּר' יְהוּדָה לְר' יוֹסֵף לִילְזָה הוּא, וְדָר' יוֹסֵף לְר' יְהוּדָה יִמָּא הוּא, וְהָא בְּעֵי הָעֵרֶב שֶׁמֶשׁ, נִהֵי דְלָר' יְהוּדָה יִמָּא הוּא – מִיָּהוּ הֵכִי טְבִילָה הָא בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת דְּר' יְהוּדָה סָפֵק לִילְזָה הוּא, וּבֵין דְּבִין הַשְּׁמֻשׁוֹת דְּר' יוֹסֵף כְּהֵרֶף עֵין – מִקָּמֵי דְסָלִיק מְטְבִילָה שְׁלִים וְעִיָּיל בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת דְּר' יְהוּדָה, וְסָפֵק לִילְזָה הוּא וְאִין כָּאן הָעֵרֶב שֶׁמֶשׁ, וְלֹא מִלְתָּא הִיא, דְּלִיבָא לְמִימֵר דְּר' יוֹסֵף קָרִים, מִדְּקָאֵר בְּסִיפָא: אֵלָּא דְר' יוֹסֵף, וְתַרְכִּינוּ: שְׁפִישָׁא, וְאִי הָנֹה לֵן לְסַפּוֹרֵי דְדִילְקָא דְר' יוֹסֵף קָרִים, מֵאִי פְּשִׁיטוּתָא: טוֹבָא אֲשַׁמְעִינוּ שְׁמוּאֵל, דְּאֲשַׁמְעִינוּ דְּבִין הַשְּׁמֻשׁוֹת דְּר' יְהוּדָה קָרִים: פְּשִׁישָׁא, דְלָר' יוֹסֵף כְּהֵנִים טוֹבְלִים בּוֹ דְר' יְהוּדָה, דְּהָא סָפֵק דְר' יוֹסֵף כְּהֵרֶף עֵין, וְכָל לְמַעֲלָה הִימְנוּ יִמָּאן הוּא, וְשִׁיעוּרִיָּה דְר' יְהוּדָה נָפִישׁ טוֹבָא וּמַעְרִיב שְׁמִישָׁה: *בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת דְּר' יוֹסֵף מִישָׁךְ שְׁרִיף בְּרָד', יְהוּדָה, בְּסוּפֹה הוּא נִכְלָל, וְכִי שְׁלִים דְר' יְהוּדָה – לִילְזָה הוּא אֲפִי לְר' יוֹסֵף, וְכִי טְבִיל בְּסוּפֹה בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת דְּר' יְהוּדָה – הוּא לִיבָא הָעֵרֶב שֶׁמֶשׁ, קָא מַשְׁמַע לֵן שְׁמוּאֵל דְּכָל בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת דְּר' יְהוּדָה לְר' יוֹסֵף יִמָּאן הוּא וְכָשֵׁר לְטְבִילָה, וְהָדָר מִתְחִיל דְר' יוֹסֵף וְהוּא הָעֵרֶב שֶׁמֶשׁ: בְּשִׁלְמָא הִלְכָה כְּר' יְהוּדָה לְעֵנִין שְׁבַת לְחִוְמָרָא, כְּלוּמָר: מִדְּקָאֵר ר' יוֹתָנִן הִלְכָה כְּר' יְהוּדָה לְהִכֵּי, וְהִלְכָה כְּר' יוֹסֵף לְהִכֵּי, שׁ"מ מִסָּפֵקָא לִיה. הִלְכָּה: עַל כִּרְתָּן לְחִוְמָרָא בְּעֵי לְמִיזֵל, וּבְשִׁלְמָא כִי אֲמַר הִלְכָה כְּר' יְהוּדָה לְעֵנִין שְׁבַת – אִיבָא לְמִימֵר דְלְחִוְמָרָא אֲמָרָה, וּבִעֵשׂ אֲמַר, שָׂאֵם עָשָׂה בּוֹ מִלְּאָכָה – מְבִיא אֲשֶׁם תְּלִיז, אֲבָל בְּמוֹרָשׁ לֹא עֲבָדִין כְּוֹתִינָה, לְמִימָר דְּבִידֵיה דִּידִיה לִילְזָה הוּא: אִילִימָא לְטְבִילָה. דִּסֵּל דְכְּהֵנִים טוֹבְלִין בְּרָד' יְהוּדָה, בְּדָקָאֵר ר' יוֹסֵף, וְהָא לְר' יוֹתָנִן דְר' יְהוּדָה סָפִיקָא הוּא, מְדַלְעֵנָן שְׁבַת קָאִי כְּוֹתִינָה לְחִוְמָרָא:

שִׁיר וְיַעֲלָה הוּי לִילָה, וְקִשָּׁה: דִּלָּא ה"ל לְמִינְקֵט סִימָנָא דְטְבִילָה אִי לֹא דֹאֲתָא לְאֲשַׁמְעִינוּ דְטְבִילָה מַעֲלִיא הִיא, וּבִירִישׁוֹ מַשְׁמַע ב' (ב) ו'א' דְּבִרְכוֹת דְּמִשְׁעִילָה מִתְחִיל בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת, וְהִשְׁתָּא קָמִיל דְּשִׁפִּיר טְבִל, וְעָלָה לוֹ הָעֵרֶב שֶׁמֶשׁ, וְה"ה דִּלְפִי הוּא הוּא לִיה לְמִינְקֵט "הִרְעוּבָה לִידַע בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת דְּרָב יְהוּדָה", אֵלָּא שְׁמֹנֶה סָבֵר כְּרָב יוֹסֵף, דְּבִין הַשְּׁמֻשׁוֹת דְּרָבִי יְהוּדָה אִינוּ מִתְחִיל מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמוּה, אֵלָּא מִשְׁחִסְקֵי הַתַּחְתּוֹן:

אלא

אלא
שִׁיר וְיַעֲלָה הוּי לִילָה, וְקִשָּׁה: דִּלָּא ה"ל לְמִינְקֵט סִימָנָא דְטְבִילָה אִי לֹא דֹאֲתָא לְאֲשַׁמְעִינוּ דְטְבִילָה מַעֲלִיא הִיא, וּבִירִישׁוֹ מַשְׁמַע ב' (ב) ו'א' דְּבִרְכוֹת דְּמִשְׁעִילָה מִתְחִיל בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת, וְהִשְׁתָּא קָמִיל דְּשִׁפִּיר טְבִל, וְעָלָה לוֹ הָעֵרֶב שֶׁמֶשׁ, וְה"ה דִּלְפִי הוּא הוּא לִיה לְמִינְקֵט "הִרְעוּבָה לִידַע בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת דְּרָב יְהוּדָה", אֵלָּא שְׁמֹנֶה סָבֵר כְּרָב יוֹסֵף, דְּבִין הַשְּׁמֻשׁוֹת דְּרָבִי יְהוּדָה אִינוּ מִתְחִיל מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמוּה, אֵלָּא מִשְׁחִסְקֵי הַתַּחְתּוֹן:

אלא

אלא לענין אכילה. קשה: דמשום שיעורא פורתא דהוי כהרף עין לא הוי ליה למיפסק
כר' יוסי וליכא למימר דכהרף עין דר' יוסי אינו מיד אחר בין השמשות דר' יהודה
ומתאחר הרבה אחריו. א"כ(ב). הא דאמר רב יהודה כו' בין השמשות דר' יהודה לרבי יוסי
כהנים טובלים בו, מאי איריא "בין השמשות"? אחר בין השמשות דר' יהודה נמי כהנים
טובלים לר' יוסי? וי"ל: דאינו מתאחר כל כך
שהיא שיעור טבילה בינתיים. א"כ: ספק היה להם
אם היה מתחיל מיד אחר דר' יהודה או מתאחר
הרבה, ולהכי אינערין למיפסק דלא אבלי
כהנים תרומה עד דודאי שלים בין השמשות
דרבי יוסי:

הקשה ה"ר פורת דבשבת גופיה הוה מצי
למינקט הלכה כר' יהודה בע"ש, וכו'.
יוסי במוצאי שבת, וכן לענין תרומה הוה מצי
למימרה: הלכה כר' יהודה לענין טבילה, וכו'. יוסי
לענין אכילה, ונראה לר': דניחא ליה
לאשמועינן רבותא, דאפי' בשבת דחמיר – מיקל
ר' יוסי, ושוי לעשות מלאכה בבין השמשות דר'
יהודה, ואפי' בתרומה דקיל משבת, או בתרומה
דרבנן – מחמיר ר' יוסי, דלא אבלי כהנים עד
דשלים בין השמשות ידידי:

רבי יהודה הנשיא אומר שלישית לחלוץ
כו'. פירש"י: ורביעית להדליק את הנר, וכן
משמע, דלא פליג אחרתיו קמיינתא. ועוד: דאמר
בסמוך "שניה להדליק את הנר כמאן לא כר' נתן
ולא כר' יהודה הנשיא". וליכא למימר נמי דאף
לחלוץ תפילין קאמר, ומדליק נמי בשלישית,
מדקאמר: אלא א' להדליק את הנר כמאן – כר'
נתן, משמע: ולא כר' יהודה הנשיא. וקשה:
דבס"פ "ד' מיתות" (סנהדרין דף סח, ושם) גבי
שחלה ר"א, ואותו היוזע"ש היה, ובכנס הורקנוס
בנו לחלוץ תפילין, גער בו אביו ויצא בנויפה.
אל: היאך מנדיח איסור סקילה וטסקין באיסור
שבות. אלמא: הדלקת נר קודם לחליצת תפילין,
וי"ל: דשאני התם, דמשום חוליו איחידו מלהדליק
את הנר לפי שהיו טרודין בו עד שהיה סמוך.
לחשכה, ולכך אמר יעסוק באיסור סקילה קודם.
ואדרבה, משם יש ראיה דחליצת תפילין קודמת,
מדרגה הורקנוס לחלוץ תפילין קודם הדלקה,
ומסתמא היה יודע שכך היו רגילין לעשות:
שש תקיעות. כמו שפירש בקונטרס, שהיו
תוקעין תקיעה תרועה תקיעה. אע"ג
דקצת משמע לקמן דשלש ראשונות תקיעות הן,
דקתני: התחיל לתקוע תקיעה שניה – לאו דווקא
נקט תקיעה, וכן מוכיח בפרק "החליל" (סוכה דף
נגז, ושם) דתני: אין פוחתין מכו"א תקיעות במקדש,
ואין מוסיפין על מ"ח תקיעות. וחשיב באותן מ"ח
שלש להבטיל את העם ממלאכה, ואמר בגמרא:
מתניתין דלא כר' יהודה, דתניא, רבי יהודה
אומר: פוחת אל יפחות משבע, והמוסיף אל
יוסיף על ט"ז. ומפרש: במאי פליגי, ר' יהודה סבר:
תקיעה תרועה תקיעה אחת היא, ואם ג' להבטיל
את העם ממלאכה כולן תקיעות, למא היה ר'
יהודה מוסיבים כאחת:

והתניא שופר מטלטלין כו'. תימה לר': הא ע"כ האי דשרי לטלטל שופר – היינו לצורך גופו או לצורך מקומו, דמחמה לצל – אפי' ר' שמעון אסר, כמו שאפרש בסמוך, דשופר
מלאכתו לאיסור הוא, ובריתא דלעיל דאסר להצניעו – היינו מחמה לצל, דהוי כמו מרא שלא יגב בפרק "כל הכלים" (לקמן דף כד) דהיינו לטלטל שלא לצורך. ואומר ר':
דמשמע ליה דאסר בבריתא דלעיל אפי' לצורך גופו ומקומו, מדקתני "לפי שאין מטלטלין" ולא קתני "לפי שאין מצניעין". וא"כ: וכיון דאיירי הכא הא דמטלטל שופר – היינו לצורך גופו,
א"כ חצוצרות אמאי אין מטלטלין? וי"ל: דחצוצרות מוקצה יותר משופר, כמו שאפרש בסמוך. ומיהו, מתוך פירוש הקונטרס משמע דשופר הוי מלאכתו להיתר:

אלא לאכילת תרומה, דלא אבלי כהנים תרומה עד דשלים
בין השמשות דר' יוסי. א"ר יהודה אמר שמואל: פוכב אחר
– יום שנים – בין השמשות, שלשה – לילה. תנ"ח: פוכב
אחר – יום, שנים – בין השמשות, שלשה – לילה. א"ר
יוסי: לא פוכבים גדולים הנראין ביום, ולא פוכבים קטנים
שאין נראין אלא בלילה, אלא בינונים. א"ר יוסי בר' זבדא:
העושה מלאכה בשני בין השמשות – חייב חטאת ממה
נפשך. א"ל רבא לשמעיה: אתון דלא קים לכו בשיעורא
דרבנן, אדשימא ארש דיקלי – אתלו שרגא. ביום המעונן
מאי? כמותא חזי תרגולא, דברכא – עורב, אי נמי אדאני.
ת"ר, שש תקיעות תוקעין ערב שבת: ראשונה להבטיל את
העם ממלאכה שבשדורות, שניה – להבטיל עיר וחגויות,
שלישית – להדליק את הנר, דביר' נתן. ר' יהודה הנשיא
אומר: שלישית לחלוץ תפילין, ושניה כר' צלית דג קמן,
או כר' להדביק פת בתנור, ותוקע ומריע ותוקע ושוכת.
אמר רשב"ג: מה נעשה להם לבבליים, שתוקעין ומריעין
ושוכתין – מתוך מריעין. "תוקעין ומריעין"? הוה להו
מבוע? אלא: שתוקעין, וחוזרין ותוקעין, ומריעין ושוכתין
מתוך מריעין – כמנהג אבותיהן בידיהן, מתני ליה רב יהודה
לרב יצחק ברבי: שניה – להדליק את הנר. כמאן? לא
כר' נתן ולא כר' יהודה הנשיא! אלא: שלישית להדליק
את הנר, כמאן? ברבי נתן. תנא דבי רבי ישמעאל, שש
תקיעות תוקעין ע"ש: התחיל לתקוע תקיעה ראשונה –
גמנעו העומדים בשדה מלעדרו ומלחרו ומלעשות כל
מלאכה שבשדורות, ואין הקרובין רשאים ליכנס עד שיבואו
רוקן ויכנסו כולם כאחד. ועדיין חגויות פתוחות ותריסין
מונחין, התחיל לתקוע תקיעה שניה – גסתלקו התריסין
ונגעלו החגויות, ועדיין חמין מונחין על גבי פירה, וקדירות
מונחות על גבי פירה התחיל לתקוע תקיעה שלישית –
סילק המסלק, והטמין המטמין, והדליק המדליק, ושונה
כר' צלית דג קמן, או כר' להדביק פת בתנור, ותוקע
ומריע ותוקע ושוכת. א"ר יוסי (בר) חנינא: שמעתי שאם
בא להדליק אחר שש תקיעות – מדליק, שהרי נתנו

אלא לאכילת, ובגולה מילתא דר' יוחנן לחומרא. דלא תימא כי שלים בין השמשות
דר' יהודה לילה הוא, וניכול, וממילא נמי לענין מוצאי שבת לא אמרין כר' יהודה,
דנימא דר' יוסי לילה הוא וקשרי: כשני בין השמשות, ערב שבת ומוצאי שבת בהעלם
אחר – אין כאן עוד אשם תלוי, אלא חטאת: ממה נפשך. אי ליליא הוא – חייב על
ערב שבת, ושל מוצאי שבת אינו כלום, ואי
ימנא הוא – חייב על מוצאי שבת, ואין של
ערב שבת כלום, וכגון דעבר ליה כל בין
השמשות, דליכא לספקי להאי בתחילתו
ולחאי בסופו: כשיעור דרבנן. בין השמשות:
אתלו. תדליק את הנר מבעוד יום: חזו
תרגולין. היושבים על הקורות מבעוד יום,
וכן העורבים בשדה: אדאני. עשב הקרי
מלוריא ועליו שלו נטין לצד החמה, שחרית
כפופין למזרח, ובחצי היום זקופין, וערב
כפופים מאד למערב: שש תקיעות. אף
התרועות כמנן, וסדר שלהן תקיעה תרועה
ותקיעה: להבטיל ממלאכה שבשדורות. ויהא
לחן שהות ליכנס לעיר: להבטיל העיר.
ממלאכה: ותחגויות. ממוקח וממכר: לחלוץ
תפילין. ויהיה נר ברביעית: להדביק פת
בתנור. ועדיין יש שהות כדי שיקרמו פניה,
שהיו ממחרים התקיעות כדי להוסיף מחול
על הקדש: ותוקע ומריע ותוקע. הרי שש:
ושוכת. חל שבת עליו: מלעדרו. מלחרו:
ויכנסו כולם כאחד. שלא יחשדו הנכנסים
באחרונה לומר שעסקו במלאכה אחר
ששמעו קול השופר, שאין הכל מכירין מי
קרובים ומי רחוקים: תריסין. הן דלתות
החגויות, ומסלקין אותן ומניחין ע"ג יתדות
ומוכרין עליהן תבלין ושאר דברים, וערב
מחזירין אותן לפתחים: חמין. מים חמין למוזג
בין יין לשותות: סילק המסלק. קדירות
העשויות להסתלק למאכל הלילה: והטמין
המטמין. את הראיות למחרת: חזו חכמים.
שמש הציבור: לחלוץ שופרו לביתו. שהיה
גג מיוחד בגובה העיר ואמצעיתה לתקוע
שם, ומשם מוליכו לביתו, אלקא אכתי לא
נקיש קדושת שבת, עלייהו: לשיעורין. פעמים
שביתו קרוב, פעמים שביתו רחוק: כראש גג.
שתקע שם: שאין מטלטלין. אפילו ברשות
היחיד: והתניא שופר מיטלטל. לפי שבפוף
ראשו, וראוי לשאוב בו מים ולשתות התינוק:
החצוצרות. פשוטה. ואינה ראויה אלא לתקוע,
והוי דבר שמלאכתו לאיסור, ואסור משום
מוקצה:

לחניק

כחמים שיעור לחזן הכנסת להוליד שופרו לביתו. אמר לו: אם כן, נתת דברך לשיעורין! אלא:
מקום צנוע יש לו לחזן הכנסת בראש גגו, ששם מניח שופרו, לפי שאין מטלטלין לא את השופר
ולא את החצוצרות והתניא: שופר מיטלטל וחצוצרות אינם מיטלטלין! אמר רב (יוסי): לא
קשיא, כאן – ביחיד, כאן – בצבור. א"ל אביי: וכיחיד למאי חזי – הואיל וראוי לנפח בו מים
לחניק

והתניא שופר מטלטלין כו'. תימה לר': הא ע"כ האי דשרי לטלטל שופר – היינו לצורך גופו או לצורך מקומו, דמחמה לצל – אפי' ר' שמעון אסר, כמו שאפרש בסמוך, דשופר
מלאכתו לאיסור הוא, ובריתא דלעיל דאסר להצניעו – היינו מחמה לצל, דהוי כמו מרא שלא יגב בפרק "כל הכלים" (לקמן דף כד) דהיינו לטלטל שלא לצורך. ואומר ר':
דמשמע ליה דאסר בבריתא דלעיל אפי' לצורך גופו ומקומו, מדקתני "לפי שאין מטלטלין" ולא קתני "לפי שאין מצניעין". וא"כ: וכיון דאיירי הכא הא דמטלטל שופר – היינו לצורך גופו,
א"כ חצוצרות אמאי אין מטלטלין? וי"ל: דחצוצרות מוקצה יותר משופר, כמו שאפרש בסמוך. ומיהו, מתוך פירוש הקונטרס משמע דשופר הוי מלאכתו להיתר:

הא

שבת דף לה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קכה

גמליאל ואומר על הנהגה זו של הבבליים, מנהג אבותיהן בידיהן.
 מהני ליה – שנה לו רב יהודה לרב יצחק בריה (בנו) ברייתא,
 "שניה להדליק את הנר". מקשה הגמרא: כמאן – כדעת מי שנויה
 ברייתא זו, הרי אינה לא ברבי נתן האומר שבשלישית מדליקין את
 הנר ולא ברבי יהודה הנשיא האומר שהדלקת הנר היא ברביעית.
 מתרצת הגמרא: אלא הגירסא הנכונה בברייתא היא "שלישית
 להדליק את הנר, וכמאן – כדעת מי היא שנויה, ברבי נתן.
 ברייתא נוספת בענין התקיעות של ערב שבת: תנא דבי רבי
 ישמעאל, שש תקיעות תוקעין בערב שבת. התחיל לתקוע תקיעה
 ראשונה, נמנעו העומדים בשדה מלעדר – מלחפור ומלחרוש,
 ומלעשות כל מלאכה שבשדות, ומתחילים לחזור לעיר. ואין בעלי
 השדות הקרובין רשאין לנגס לעיר עד שיבואו בעלי השדות
 הרחוקין וינגסו פולם באחד. וטעם הדבר הוא, כדי שלא יחדשו את
 הנכנסים באחרונה שעסקו במלאכתם אחר ששמעו את קול השופר,
 שהרי אין הכל מכירים מי מהקרובים ומי מהרחוקים. ועדיין התנויות
 פתוחות ותרין – דלתות מונחין על גבי היתדות למכור עליהם
 תבלינים וכיוצא בהם. התחיל לתקוע תקיעה שנייה, נסתלקו
 התרין ונגעלו התנויות. ועדיין חמין מונחין על גבי בירה,
 וקרירות (של התבשילים) מונחות על גבי בירה. התחיל לתקוע
 תקיעה שלישית, סילק המסלק את הקדירות העשויות למאכל
 הלילה ואין צריכים הטמנה, והטמין המטמין את הקדירות
 הראויות למחרת, כדי שישתמר חומם, והדליק המדליק את הנרות.
 ושוהה כדי צליית דג קטן או כדי להדביק פת בתנור, ותוקע
 ומריע ותוקע ושוכת.
 אמר רבי יוסי (בר) [ברבי] חנינא, שמעתי שאם בא להדליק את
 הנר אחר שש תקיעות מדליק, שהרי נתנו חכמים שיעור זמן לחון
 הכנסת (שמש הציבור) להוליד שופרו לביתו ממקום התקיעה
 כשמיים לתקוע, והרי השופר מוקצה הוא וכפי שיתבאר להלן,
 אלא מוכח שעדיין לא חל עליהם קדושת שבת ויש זמן להדליק את
 הנר לאחר התקיעות. אמר לו אם בן נתן דכרד לשיעורין, כלומר
 אין הזמן שניתן לאחר התקיעות קבוע, שהרי פעמים שביתו קרוב
 ופעמים שהוא רחוק, אלא מקום צנוע יש לו לחון הכנסת בראש
 גגו שתוקע שם ששם היה מניח שופרו, ולעולם לא נתנו זמן לאחר
 התקיעות להדליק את הנר.
 והטעם שלא היה מוליכו לביתו בשבת, לפי שאין מטלטלין לא את
 השופר ולא את החוצצות אפילו ברשות היחיד, משום איסור
 מוקצה. מקשה הגמרא: והתניא, שופר מיטלטל לפי שראשו כפוף
 וראוי לשאוב בו מים ולהשקות את החינוק, וחוצצות אינם
 מיטלטלין לפי שחוצצרה פשוטה היא ואינה ראוייה אלא לתקוע והרי
 היא דבר שמלאכתו לאיסור שאסור לטלטלו משום מוקצה. הרי
 מפורש ששופר מותר בטלטול. מתרצת הגמרא: אמר רב (יוסי)
 [יוסף] לא קשיא, כאן – הברייתא המתירה לטלטלו עוסקת בייחוד,
 כאן – הברייתא האוסרת עוסקת בצבור, שביחיד מותר לטלטלו
 ובציבור אסור, וכפי שיתבאר.
 מקשה הגמרא: אמר ליה אביי לרב יוסף, ויבחר למהי חזי – למה
 הוא ראוי, הואיל וראוי לנמסר בו מים

מתרצת הגמרא: אלא כוונת רבי יוחנן היא לענין אכילת תרומה,
 דלא אכלי בהנים תרומה לאחר שטבלו מבעוד יום עד דשלים
 (שיושלם) בין השמשות דרבי יוסי, שלא נאמר שמיד כשמסתיים
 בין השמשות של רבי יהודה לילה הוא ומותר לכהנים לאכול
 בתרומתם, אלא חוששים לשיטת רבי יוסי שאז הוא זמן בין
 השמשות, ואסורים לאכול עד שיהיה ודאי לילה.
 הגמרא נותנת סימן נוסף לדעת את זמנו המדויק של בין השמשות:
 אמר רב יהודה אמר שמואל, כשנראה כוכב אחד, הרי הוא יום.
 שנים, בין השמשות. שלשה, לילה. ברייתא המסייעת לדברי
 שמואל: תניא נמי הכי, כוכב אחד יום, שנים בין השמשות,
 שלשה לילה. אמר רבי יוסי, לא אמרו חילוק זה בכוכבים גדולים
 הנראין ביום, ולא בכוכבים קטנים שאין נראין אלא בלילה, אלא
 בכוכבים בינוניים.
 דין נוסף בענין בין השמשות: אמר רבי יוסי ברבי זבדא, העושה
 מלאכה בשני בין השמשות, דהיינו של ערב שבת ושל מוצאי שבת,
 ובהעלם אחד, אין כאן ספק, אלא חייב חטאת ממה נפשך. שאם בין
 השמשות לילה הוא, חייב על ערב שבת ושל מוצאי שבת אינו כלום,
 ואם יום הוא, חייב על של מוצאי שבת ושל ערב שבת אינו כלום.
 הוראה לאלו שאינם בקיאים בזמן בין השמשות: אמר ליה רבא
 לשימעה – לשמשו, אתון דלא קים לבו בשיעורא דרבנן – אתם
 שאינכם בקיאים בשיעורי חכמים בענין זמן בין השמשות, אדשימא
 אריש דיקלי – בעוד השמש בראש הדקלים, דהיינו מבעוד יום,
 אתלו שרנא – הדליקו את הנר. שואלת הגמרא: ביום המעונן שאי
 אפשר להכיר היכן עומדת השמש מאי – באיזה זמן ידליקו את הנר.
 משיבה הגמרא: כמאן – אם הוא בעיר חזי תרנגולא – יסתכל על
 התרנגולים, שהם יושבים על הקורות מבעוד יום. ברבא – ואם הוא
 בשדה שאין שם תרנגולים, עורכי – יסתכל על העורבים. אי נמי –
 אופן נוסף שיכול לבדוק בשדה, אדאני – מין עשב שעליו נוטים לצד
 החמה. בשחרית הם כפופים למזרח, ובחצי היום הם זקופים, ולערב
 כפופים למערב, ועל ידי עשב זה יוכל לידע היכן החמה עומדת.
 הגמרא מביאה ברייתות בענין הפסקת מלאכה בערב שבת: תנו
 רבנן, שש תקיעות תוקעין ערב שבת. ראשונה להכביל את העם
 מלמלאכה שבשדות ויהיה להם שדות להיכנס לעיר, שניה להכביל
 את אנשי העיר ממלאכה וחגויות ממקח וממכר, שלישית להדליק
 את הנר. דברי רבי נתן. רבי יהודה הנשיא אומר תקיעה שלישית
 היא כדי לחלוץ תפילין, וברביעית מדליקים את הנר. ושוהה התוקע
 כדי צליית דג קטן, או כדי להדביק פת בתנור, ועדיין יש שהות
 כדי שיקרמו פניה מבעוד יום, ותוקע ומריע ותוקע כדי להבדיל בין
 שבת לחול, ושוכת, שאז שובתים הכל ואין עושים אחריה שום
 מלאכה. אמר רבן שמעון בן גמליאל, מה נעשה להם לבלתיים
 שבתקיעות המבדילות בין שבת לחול הם תוקעין ומריעין, ושוכתין
 מתוך שמריעין. תמזהה הגמרא: תוקעין ומריעין בלבד, הרי אם כן
 הוו להו – היו להם רק חמשה תקיעות. מתרצת הגמרא: אלא
 שתוקעין, וחורין ותוקעין, ומריעין, ושוכתין מתוך מריעין, ואף
 הם תקעו שש תקיעות, אלא שהתרועה היתה באחרונה ובה שבתו,
 ולא כפי ששנינו שהתקיעה היא באחרונה. וממשיך רבן שמעון בן

לְתִינוּק, הָרִי בְּצִיבוֹר נָמִי חָזִי – הוּא גַם רָאוּי לְנִמֵּץ לְתִינוּק עָנִי שֶׁעַל
הַצִּיבוֹר מוֹטֵל לִפְרָנְסוֹ, וְאֵף לָהֶם יֵהָא מוֹתֵר לְטַלְטֵלוֹ. וְתוֹ – וְעוֹד
קִשָּׁה, הָא דְתִנְיָא – מַה שְּׁשֵׁנִי בְּבִרְיִיתָא אַחֲרָת 'בְּשֵׁם שְׁמַטְלָלִין
אֶת הַשּׁוֹפֵר כִּךְ מְטַלְטְלִין אֶת הַצִּצְרֹת' מִנִּי – כְּדַעַת מִי הִיא
שְׁנוּיָה, הָרִי לִגְבִי בְּרִיִּיתָא זֹו שְׁמַתִּירָה לְטַלְטֵל אֵף חֲצוּצֹת לֹא שִׁיךְ
לְתֵרֵץ כְּדִלְעִיל וּלְחַלֵּק בֵּין יַחֲדִי לְצִיבוֹר.
חֲזוּרָת בַּה הַגְמָרָא וּמַתְרַצַּת בְּאוּפֵן אַחֵר: אֵלָּא לֹא קִשְׂיָא, הָא – מַה
שְּׁשֵׁנִי 'שׁוֹפֵר מִיטְלֵטל וּחֲצוּצֹת אֵינֵן מִיטְלֵטלִין', רַבִּי יְהוּדָה הִיא,
הַסּוֹבֵר שִׁיש דִּין מוֹקְצָה וּלְכֹן אֵין חֲצוּצֹת מִיטְלֵטלִין, אֲבָל שׁוֹפֵר יֵשׁ
עַלִּי תוֹרַת כָּלִי בִּין שְׂרָאוּי לִגְמַע בּוּ מִיִּם לְתִינוּק. הָא – מַה שְּׁשֵׁנִי
שְּׁשֵׁנִיהֶם מִיטְלֵטלִין, רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא, שְׂאִינוּ סוֹבֵר שִׁיש דִּין מוֹקְצָה.
הָא – מַה שְּׁשֵׁנִי שְׂאֵף שׁוֹפֵר אֵינוּ מִיטְלֵטל, רַבִּי נְחֶמְיָה הִיא, הַסּוֹבֵר
שְׂאִפִּילוֹ כָּלִי שְׁמֵלֵאכְתּוֹ לְהִיתֵר אֵינוּ מִיטְלֵטל אֲלָא לְצוֹרֵךְ הַמִּיּוּחַד לוֹ,
וְהָרִי עֵיקֶר תְּשִׁמִּישׁוֹ שֶׁל שׁוֹפֵר אֵינוּ בְּשִׁבִּיל לִגְמַע בּוּ מִיִּם לְתִינוּק,
וּלְכֹךְ אֵין לְטַלְטֵלוֹ בְּשַׁבַּת כָּלִל.
בְּבִרְיִיתָא שְׁהַעֲמִידָה הַגְמָרָא כְּרַבִּי נַחֲמִיָּה נֹאמֵר שְׂאֵין מִטְלֵטלִין לֹא
אֶת הַשּׁוֹפֵר וְלֹא אֶת הַחֲצוּצֹת. וְיֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, מֵאַחֵר שְׂאִסְרָה
הַבְּרִיִּיתָא לְטַלְטֵל אֶת הַשּׁוֹפֵר, שׁוֹב לֹא הִיָּתָה צְרִיכָה לְשִׁנּוֹת אִיסוּר
בַּחֲצוּצֹת, שְׁהָרִי אִם שׁוֹפֵר שְׂרָאוּי לִגְמַע בּוּ תִינוּק אִסוּר בְּטַלְטוֹל, כָּל
שְׁכֵן חֲצוּצֹת שְׂאֵינֵן רְאוּיֹת לָכֵךְ. מִבְּאֵרֵת הַגְמָרָא: וּמֵאִי שׁוֹפֵר נָמִי
חֲצוּצֹת – וְאִמְנֵם מַה שְּׁשֵׁנִיהֶם הַבְּרִיִּיתָא בְּרִישָׁא שְׂאֵין מִטְלֵטלִין
שׁוֹפֵר, כּוּוֹנְתָה לְחֲצוּצֹת, וּחֲצוּצֹת שְׁבִסִּיפָא כּוּוֹנְתָה לְשׁוֹפֵר,
שְׁנִשְׁתָּה שֶׁם שֶׁל זֶה לִשֵּׁם שֶׁל זֶה כְּפִי שִׁתְּבָאֵר לְחֵלֶךְ, נִמְצָא שְׁשֵׁנִיהֶם
הַבְּרִיִּיתָא בְּתַחֲלִילָה אִיסוּר חֲצוּצֹת וְאַחֲרַיִךְ אִיסוּר שׁוֹפֵר, וְכוּוֹנְתָה
הַבְּרִיִּיתָא שְׂלֹא רַק חֲצוּצֹת אִסוּרִים בְּטַלְטוֹל, אֲלָא גַם שׁוֹפֵר.
הַגְמָרָא מְבִיאָה מִקּוֹר לָכֵךְ שְׁנִשְׁתָּה שְׁמֵם: בְּרַבִּי חֲסִידָא, דְּאָמַר רַב
חֲסִידָא, הָנִי תַּלְתָּ מִיָּלִי אִישִׁיתִי שְׁמִיָּה – שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֵלוֹ שְׁנִשְׁתָּה
שְׁמֵם מִכִּי – מַעַת שֶׁחֶרֶב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. הָרֵאשׁוֹן, חֲצוּצֹתָא שׁוֹפֵרָא
שׁוֹפֵרָא חֲצוּצֹתָא – חֲצוּצָה שְׁנִשְׁתָּה שְׁמָה לְשׁוֹפֵר וּשׁוֹפֵר לְחֲצוּצָה.
לְמֵאִי נִפְקָא מִיָּנָה, לְשׁוֹפֵר שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שְׂאֵין תּוֹקְעִים אֲלָא

בְּאוֹתוֹ הַנִּקְרָא בְּפִי עִם הָאֵרֶץ חֲצוּצָה. אוֹ אִם בֹּא עִם הָאֵרֶץ לְשֹׂאוֹל
בְּמָה יִתְקַע אוֹמְרִים לוֹ שִׁתְקַע בַּחֲצוּצָה.
הַשְּׁנִי, עֲרֵכָה נִשְׁתָּה שְׁמָה לְצַפְצָפָה וְצַפְצָפָה לְעֵרְכָה. לְמֵאִי נִפְקָא
מִיָּנָה, לְלוּלָב, שְׁהַנִּקְרָא בְּפִי עִם הָאֵרֶץ צַפְצָפָה הִיא הָעֵרְכָה הַכְּשֵׁרָה
לְלוּלָב, וְהַנִּקְרָא עֵרְכָה הִיא הַצַּפְצָפָה הַפְּסוּלָה לְלוּלָב.
הַשְּׁלִישִׁי, פְּתוּרָה וְשׁוֹלָחֵן נִשְׁתָּה שְׁמָה לְפְתוּרָתָא וּפְתוּרָתָא
לְפְתוּרָה. כְּלוֹמַר, אֶחָד מֵהֶם גְּדוֹל וְאֶחָד קָטָן, תַּמְחִילָה הִיוּ קוֹרְאִים
לְגְדוֹל 'פְּתוּרָה' וּלְקָטָן 'פְּתוּרָתָא' וְעַכְשִׁיו נִשְׁתָּה לְהִפְךָ. לְמֵאִי נִפְקָא
מִיָּנָה, לְמִקְדָּשׁ וּמִמִּכְבָּר, שְׂאֵם עַכְשִׁיו הַתָּנָה הַלּוֹקָח עִם הַמּוֹכֵר לְמַכּוֹר
לוֹ 'פְּתוּרָתָא' חַיִּיב הַמּוֹכֵר לִיתֵן לוֹ שׁוֹלָחֵן גְּדוֹל, וְאִם הַתָּנָה לְמַכּוֹר לוֹ
'פְּתוּרָה' אֵינוּ יוֹכֵל לְכּוֹפּוֹ לִיתֵן לוֹ שׁוֹלָחֵן גְּדוֹל.
דְּבַר רַבִּיעִי שְׁנִשְׁתָּה שְׁמָה: אָמַר אֲבִי, אֵף אֲנִי נוֹסִיף עַל דְּבָרֵי רַב
חֲסִידָא וְנֹאמַר דְּבַר נוֹסֵף שְׁנִשְׁתָּה שְׁמָה. 'הוֹבְלִילָא' [אַחַת הַקִּיבוֹת שִׁיש
בְּבִהְמָה שְׂדוּפְנָה דֵּק מְאוּד, וּבִלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה נִקְרָא 'הַמַּסֵּס'] נִשְׁתָּה
שְׁמָה לְ'בִי כְּסִי', וְ'בִי כְּסִי' [קִיבָה אַחֲרָת שִׁיש בַּה שְׂדוּפְנָה כְּפוֹל,
וְנִקְרָא בִלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה 'בֵּית הַכּוֹסוֹת'] נִשְׁתָּה שְׁמָה לְ'הוֹבְלִילָא'.
לְמֵאִי נִפְקָא מִיָּנָה, לְגַבִּי מַחֲטָ שְׁנִמְצָאָתָא בְּעוֹבֵי בֵּית הַכּוֹסוֹת,
שְּׁשֵׁנִי בְּבִרְיִיתָא (חולין נ), דְּמַצַּד אֶחָד, אִם נִקְבָה רַק אֶת הָדוּפֵן
הַפְּנִימִי וְלֹא אֶת הַחִיצוֹנָה, בְּשִׁירָה, מִפְּנֵי שְׁהַחִיצוֹנָה סוֹתְמָתָה,
וּמִשְׁנֵי צְדָדִים, שְׁנִיכְבָה גַם אֶת הָדוּפֵן הַשְּׁנִי וַיִּצָּאֵה לְחַלֵּל הַגּוֹף,
מִרְפָּא. וְדוּקָא בְּבֵית הַכּוֹסוֹת יֵשׁ לְחַלֵּק בֵּין צֵד אֶחָד לְשֵׁנֵי צֵדִים,
אֲבָל בְּהַמַּסֵּס אִפִּילוֹ נִיקֵב מִצֵּד אֶחָד דִּהִינּוּ שְׂאֵין נִיקֵב נֹרָאָה בַּחוּץ,
אֵינוּ נֹחֲשׁב סְתוּם לְפִי שְׁהַדוּפֵן דֵּק מְאוּד. וְלִגְבִי דִין זֶה יֵשׁ נִפְקָא מִיָּנָה
בְּשִׁנֵּי הַשְּׁמוֹת, שְׁעַכְשִׁיו לְאַחַר שְׁנִשְׁתָּה הַשֵּׁם, אִם נִיקֵב מַה שְּׁנִקְרָא
'בִּי כְּסִי' אִפִּילוֹ מִצֵּד אֶחָד טְרִיפָה, שְׁהָרִי הוּא בְּאֵמַת הַהַמַּסֵּס, וְאִם נִיקֵב
מַה שְּׁנִקְרָא 'הוֹבְלִילָא', מִצֵּד אֶחָד כְּשֵׁר וּמִשְׁנֵי צֵדִים טְרִיפָה.
דְּבַר חֲמִישִׁי שְׁנִשְׁתָּה שְׁמָה: אָמַר רַב אֲשִׁי, אֵף אֲנִי נוֹסִיף וְנֹאמַר דְּבַר
נוֹסֵף שְׁנִשְׁתָּה שְׁמָה. מִקּוֹם הַנִּקְרָא 'כְּבִל' נִשְׁתָּה שְׁמָה לְ'בּוֹרְסִיף'
וְ'בּוֹרְסִיף' לְ'כְּבִל'.

אגרות קודש

ב"ה, ח' כסלו, תש"כ

ברוקלין.

קבוצת המשתתפים בלימוד תורתנו הק' בליל שבת קדש,

בירושלים עיר הקדש תבנה ותכונן, על ידי משיח צדקנו

ה' עליהם יחי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת המכתב מיום השלישי דחדש כסלו הוא חדש הנסים והגאולה, כתוב ע"י הווי"ח

אי"א נוי"נ מו"ה נפתלי צבי שי' גוטליב, מבשר טוב מקביעות לימוד בחבורה בעידנא רעוא הנ"ל.

ובודאי אף שאין מוזכר עד"ז במכתבם, לומדים ג"כ בתורת החסידות שהיא תורת הבעש"ט

ז"ל (ככתוב באגה"ק של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, נדפס בהיום יום י"ט כסלו), וכידוע בכתבי האריז"ל

אודות הכרח לימוד פנימיות התורה ביום הש"ק.

ויהי רצון שיהי לימוד האמור באופן דמוסיף והולך מוסיף ואור במחשבה ודבור ועד למעשה,

שהרי זהו תכלית הלימוד שמביא לידי מעשה, ויקוים ע"י הלימוד הענין דבו תדבקון (עיין לקו"ת ראה כ,

ב) וגם זה יקרב היעוד דאת רוח הטומאה אעביר מן הארץ וגו' כמבואר שם, ובפרט ע"י הלימוד בפנימיות

התורה הפצת המעיונות דאז קאתי מר דא מלכא משיחא.

בברכה לתלמוד תורה ביראת שמים ובאור ובחיות חסידותיים.

שבת. פרק שני – במה מדליקין דף לו עמוד א – מותר מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קכז

הא ר' יהודה. לר' יהודה מטלטלין שופר. אע"ג דמלאכתו לאיסור – שרי לטלטלו לצורך גופו ומקומו, כדמוכח בפרק "כל הכלים" (לקמן קכד). דאמר רב: מכבדות של מילתא מותר לטלטל בשבת, ושל תמרה אסור. פירוש: לפי שמלאכתו לאיסור. ור' אלעזר אמר: אף של תמרה. במאי עסקינן? אילימא לצורך גופו ומקומו – בהא לימא רב של תמרה לא? והא רב כרבא ס"ל דשרי דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו. ואי ר' יהודה אסר – והא רב סבר כר' יהודה דאית ליה מוקצה. ובפרק "תולין" (לקמן דף קמא: ושם) גבי הא דפריך לאביי וורבא: ממנעל שעל גב האימום משמע בהדיא דשרי ר"י בדבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו. ותניא נמי בפרק "כירה" (לקמן דף מד.) ר' יהודה אומר: כל הדרות של מחבת מטלטלין חוץ מן הדר שהדליקו בו בשבת אבל בחצוצרות אסר משום דכיון דלא חזי למלאכת היתר אלא מעט מקצה ליה לגמרי ממלאכת היתר והוי כמטה שיחדה למעות והניח עליה מעות דאמר רב יהודה א"ר (לקמן דף מד:) דאסור לטלטלה ומוקי לה כר' יהודה וכמו קינה של תרנגולים דמשמע (דף מד:) דאסור לר' יהודה אפי' לצורך גופו ומקומו: **הא** ר' שמעון. דלית ליה מוקצה אלא מוקצה מחמת חסרון כיס. ודוקא לצורך גופו או מקומו הוא דשרי, אבל מחמה לצל – מודה ר"ש דאסור, דתנן בפרק "כל הכלים" (לקמן דף קכב) נוטל אדם את הקורטס לפצע בו את האגוזים, קורטס לחתוך בו בדילה – אבל מחמה לצל אסור. וכר' שמעון דאי, מדקתני סיפא: מחט של יד לטול בו את הקרץ. וב"הנהניך" (סנהדרין דף פד:) שמוקי לה כר' נחמיה. וכן בפרק "בבב מעריבין" (עירובין דף לה. ושם) הכא במעוול דקטיי מוכח מינה דמפסי מורסא מותר לכתחילה, וההיא דמפסי מורסא מוקמא כר"ש בריש פ' "ח" שריצים" (לקמן דף קד.) ובפ' בתרא (לקמן קנז.) נמי פשיטא לן דמתניתין דכל הכלים אתיא כר"ש, דקאמר: דבמוקצה מחמת חסרון כיס מודה ר"ש, דתנן: כל הכלים נטילין בשבת חוץ ממסר הגדול ויתד של מחרישה. וגבי מכבדות של תמרה (דף קכד) דפריך: אלא מחמה לצל בהא לימא ר' אלעזר אף של תמרה? ואי שרי ר"ש אף של מחמה לצל – מאי קושיא? דילמא ר' אלעזר כר"ש ס"ל:

לתינוק עני. שעל הציבור לפרנסו: **הא** ר' יהודה. שופר מיטלטל ומוקצה צורך גופו ומקומו. אב"ל שופר – תורת כלי עזלי, כדאמרן לעיל: **הא**. דקתני תרתייהו מטלטלין – ר' שמעון היא. דלית ליה מוקצה: **הא**. דקתני: אף שופר אין מטלטלין – ר' נחמיה, דאמר: "אפי' תרוד אפי' טלית אין נישלין אלא לצורך תשמישו המיוחד, ועיקר שופר לאו לגמיע מים קאי:

וּמַאי שוּפְרָא. דקתני בהדיא דר' נחמיה דאקדמית בה לחצוצרות לאיסורא. וכן דתני: אין מטלטלין את השופר, תו לא צריך למתני חצוצרות. דכ"ש היא, הואיל ואינו ראוי לגמיע בו תינוק. אלא שופר דתנא רישא הוא חצוצרות, וחצוצרות דתנא בסופא הוא שופר. דאישתנו שמייהו כדרב חסדא: לשופר של ראש השנה. אין תוקעין אלא באותו שעם הארץ קורין חצוצרות, והוא שופר. או אם בא עם הארץ לשאול במה יתקע – אומרים לו: בחצוצרות: **צַפְצָפָה**. פסולה ללולב, ועלה שלה עגול וקנה שלה לכן. כדאמרן בסוכה: פתורה. מתחילה היו קורין לגדול פתורה ולקטנה פתורה. ועכשיו נשתנו: **אף אנו נאמר**. אף אנו יכולים להסיף אדרב חסדא לומר שגם זה נשתנה: הובלילא. מתחילה היו קורין להקטס הובלילא, ולבית הכנסת כסי, ועכשיו נשתנו: **ההפסס**. הוא השמור לבית הכנסת, עשוי סגלגל כמין כדור, ובתוכו קליפות קליפות דרבה בגלגל של ריחים, וקורין צינפ"ל, ודופנו דק מאד: **בית הכנסת**. סוף הפרק, שקורין פאנצ"א, ויש בו עובי שקורין דובל"ן, ותוכו עשוי כמין בוס. עובי בית הכנסת – דופן כפולה, ודבוקין הכפלים זה בזה בשוקן: **מצד א'**. שלא ניקב אלא א' מן הכפלים – בקשה, שחבירו סותמו: **מב' צדדין**. שניקבו שניהם טריפה. ובבית הכנסת הוא דאיכא לפלוגי בי צד א' לשני צדדין, אב"ל בהמסס, אפי' מצד א' שלא נראה הנקב לחוץ – אין זו סתימה, לפי שהדופן דק מאד:

לגבי

הא ר' נחמיה. והיא דאסרה שופר וחצוצרות. דתניא בפרק "חבית" (לקמן דף קמז.) אפי' תרוד אפילו טלית אפי' סכין – אין נוטלין אלא לצורך תשמישו. ופי' בקונטרס: תשמישו המיוחד להם. ומשמע לפי' דכלי שמלאכתו לאיסור – אסור לטלטלו לשום צורך, דהא מיוחד למלאכת איסור, ואנן בעינן שיחא מיוחד לצורך אותו דבר שנטלו בשבת, וקשה לר"ת: דאמר בפרק "חבית" (ג"ז שם) חותלות של תמרים ושל גרונות – מותר, אבל לא מפקיע ולא חותך, ומוקי לה כר' נחמיה. וכן בפרק "בבב מעריבין" (עירובין דף לה. ושם) הכא במעוול דקטיי במיתנא ובעי סכינא למיפסקיה, ומוקי כר' נחמיה. ואמאי אסר בסכין כיון שהוא עומד ומיוחד לחתיכה? ודרי' שמעון חזק הקשה לפירוש הקונטרס: דהיינו קאמר רבא בפרק "כל הכלים" (לקמן דף קכד.) ואתא ר' נחמיה למימר דאפי' כלי שמלאכתו להיתר לצורך גופו או לצורך מקומו – אין, מחמה לצל – לא. דהיינו שרי לצורך מקומו? והלא אין זה תשמיש המיוחד לו? ודחוק ר"ת לומר לפי' הקונטרס: דקערוז אור שאכלו בהו, דדרך להסיר כל שעה – חשיב צורך מן תשמיש המיוחד לו. ונראה לר"ת: שרי ר' נחמיה אלא תשמיש הרגיל לעשות בו בחול, אפי' אינו תשמיש המיוחד לו, ואפי' שרי שמלאכתו לאיסור שרי, כיון שדרך אותו תשמיש לעשות ממנו בחול – כגון קורטס לפצע בו את האגוזים, וקורטס רגיל לחתוך בו את הדבילה – והיינו לצורך תשמישו דקאמר, כלומר: מה שרגיל לעשות בו בחול, ולא אתא לאפוקי אלא מחמה לצל, וכגון תשמיש שאינו רגיל לחתוך, כגון חותלות של תמרים בסכין או מנעול דקטיי במיתנא. ושופר נמי, אין דרך בחול לגמיע בו מים לתינוק, והסקה בכלים דתניא בפרק "כל הכלים" (לקמן דף קכד.) אין מסיקין בכלים כר', ומוקי לה כר' נחמיה. ומביא ר"ת ראיה מפרק "כל הכלים" (ג"ז שם) דתנן: כל הכלים נטילין לצורך, ושלא לצורך, ר' נחמיה אומר: אין נטילין אלא לצורך. ומפרש רבה בגמרא: דבר שמלאכתו להיתר – לצורך גופו ולצורך מקומו, דבר שמלאכתו לאיסור – לצורך גופו – אין, לצורך מקומו – לא. והשתא מה לו להוכיח דבר שמלאכתו לאיסור, כיון דמתניתין לא איירי אלא במלאכתו להיתר? אלא ודאי משום ר' נחמיה נקטיה, דבעי לומר: ואתא ר' נחמיה למימר דאפי' דבר שמלאכתו להיתר כר'. ומשום דמשהו ר' נחמיה מלאכתו להיתר למלאכתו לאיסור – נקט מלאכתו לאיסור, דלר' נחמיה למהיה: לצורך גופו – שרי, ולצורך מקומו – לא. ולרבא – תרתייהו לצורך גופו ומקומו שרי, מחמה לצל – לא. ולשון אפי' משמע נמי הכי:

למחט שנמצאת. דתניא ביאלו טרפות (תולין דף נ. ושם) וב"המודיר" (כתובות דף עז:) מצד אחד – כשירה, מב' צדדין – טרפה. ופי' בקונטרס: בעובי בית הכנסת הוא דאיכא לפלוגי הכי, אבל בהמסס – אפי' מצד אחד, שלא נראה הנקב לחוץ – טרפה, דאין זו סתימה. והקשה ה"ר אליעזר ממי"ץ: דהא תנן "המסס ובית הכנסת שניקבו לחוץ" משמע דבהמסס נמי לא מיטרפה אלא בנקב מפולשו ואור"י: דהאי "לחוץ" – לא לגמרי "לחוץ", אלא כלומר: לצד חוץ, לאפוקי ניקבו זה לזה וזה דכשירה. כדקתני בתר הכי, וקמ"ל דמצד אחד כשירה אע"ג דניקב עור אחד שלם. אבל הא דקתני מב' צדדין טרפה – אין חידוש. אי נמי מב' צדדין טרפה – נמי חידוש הוא, דקמ"ל: אע"ג ששוכב על המסס, וסיד' שגנין כמו חלחולת שנקבה וריכים מעמידין אותה דכשירה – קמ"ל דהכא טרפה. ור"ת אומר: דבהמסס נמי מצד אחד כשירה, ופשיטא דלא הוא טרפה אפי' ניקב נקב מפולש לחוץ, דאין סברא שיהיה טרפה בשום מקום אלא בנקב מפולש. והא דנקט בברייתא "בית הכנסת" – לאשמועינן מצד אחד כשירה, אע"ג דניקב עור שלם. ונפקא מינה הא דשמעינן דאישתני שמייהו אע"ג דריבם שות, דאי לא אשמעינן – ה"א דהאי דקתני "מחט שנמצאת בעובי בית הכנסת" – היינו דקרו השתא בי כסי, שאין לו אלא עור אחד, ודחה אתי למימר דדוקא כההוא מצד אחד כשירה. אבל במאי דקרו הובלילא – אפי' מצד אחד טרפה, כיון שניקב עור אחד שלם. להכי אשמעינן דאישתני שמייהו, דאפי' בהובלילא מצד אחד כשירה. ועוד אור"י: דמצינו למימר בפ' רש"י, דבהמסס – אפי' מצד אחד טרפה, דחיישין שמא ניקב לחוץ וחזר והבריא. כמו ישב לו קרץ בוהט, דהכי הלכתיא התם: דחיישין שמא הבריא, וחוששין לספק דרוסה. ואפי' למאן דלא חייש התם בקרץ – שמא במחט שהוא דק חייש. והא דבעי ביאלו טרפות" ניקבו לחוץ היינו כגון דיעידען דשוב לא הבריא – כגון שאכלה מחט בפניו ושחטה מיד:

נפקא

נפקא מינה לגיטי נשים. מה שפי' בקונטרס: לענין שינה שם עירו ושם עירה – אין נראה לרשב"א, דבבל הוא שם מדינה ולא שם העיר, כדאמר בפרק "עשרה יוחסין" (קדושין דף עא.) כל הארצות עיסה לארץ ישראל, וארץ ישראל עיסה לבבל. וקאמר נמי התם: עד היכן היא בבל. ולא אשכחן שום דוכתא עיר ששמה בבל, אלא מדינה היא, ואין כותבין שם מדינה בגט:

למאי נפקא מינה – לגיטי נשים.

הדרן עלך במה מדליקין

הדרן עלך במה מדליקין

בירה שהסיקה בקש ובגבבא. נראה לר"י: דקש היינו ונבות השבולים שנשאר בשדה, הנקרא אשטובליא בלעז. ותבן הוא הנקצר עם השבולת. דהכי משמע לקמן בפרק "שואל" (ולקמן דף קב) דקאמר: שבלמא קש – משכחת לה במחור, אלא תבן היכי משכחת לה? ומסיק בתבנא טריא. והא דאמר בריש "המקבל" (בבא מציעא דף קג.) גבי מקום שנהגו לקצור אינו רשאי לעקור, משום דאמר ניהא לי דתיבתן ארעאי, הוה ליה למימר דתיבתן, להנשאר בקרקע נקרא קש, כדפירש רש"י. אלא משום דתיבתן משמע טפ' לשון זיבול, נטל ליה: לא יתן עד שיגרוף. פירש בקונטרס: משום תוספת הבל. ואין נראה לר"י, דאפילו גרופה וקטומה היא מוספת הבל יותר מבמה דברים השווין ב"במה טומנין". ועוד, דהנניה שרי להשהות אף כשאניה גרופה, ולא אסרו מוסיף הבל אלא דוקא בהטמנה, אבל להשהות – שרי. וכשאניה גרופה אסרי רבנן דהנניה, משום דילמא אתי לאחתיה:

חמין ותבשיל. נראה לר"י: דסתם חמין ותבשיל היינו אפי' לא בשיל כל צרכו אלא כמאכל בן דרוסאי. דהא כי מוקי מתניתין להחזיר תנן – הו' מתניתין כחנניה, דשרי חמין ותבשיל להשהות על גבי בירה אפילו בשאניה גרופה, אפילו לא בשיל כל צרכו, ולא כרבנן. ואמאי ודילמא מתניתין אפילו כרבנן, ומתני' בחמין ותבשיל שנחבשלו כל צרכן, דמורו רבנן דמשדח ע"ג בירה שאניה גרופה וקטומה! אלא ודאי משום דסתם חמין ותבשיל כמאכל בן דרוסאי נמי משמע. ומיהו, סתם חמין ותבשיל הו' נמי בשיל כל צרכו, כדמוכח בסוף שמעתין (דף לז.) גבי קשיא דרבי מאיר אדרבי מאיר.

אע"פ שיש לדחות. ושם אפרש בע"ה. ואפילו אי סתם חמין ותבשיל לא הוה בשיל כל צרכו צריך לומר: הא דאסרי בית שמאי להחזיר – היינו אפילו חמין שהוחמו כל צרכן, וכן לבית הלל באניה גרופה. מדקאמר בגמרא (דף לז.) ואף רבי אושעיא סבר מחזירין אפילו בשבת, דאמר רבי אושעיא: פעם אחת כר והעלנו לו קומקום של חמין ומוגנו לא את הבוס והחורנוהו למקומו. ואי לא אסרי בהוחמו כל צרכן מנא ליה דמחזירין אפילו בשבת? דילמא הווח כל צרכו הוה! ואם תאמר: ואם סתם חמין ותבשיל הו' בין בשיל כל צרכו בין לא בשיל, אם כן סברי בית שמאי מצטנמין ויפה לו – אסור, כיון דאסרי תבשיל שבישל כל צרכו. ואם כן, היכי שרי חמין שלא הוחמו כל צרכן, והא יפה לו הוה! ודארי תבשיל אסרי בית שמאי, משום דלעולם יפה לו אע"ג דנתבשל כל צרכו. אבל חמין שאין יפה להם אלא עד כדי צרכן, אבל מכאן ואילך רע לון, כדמוכח לקמן – לא אסרי בית שמאי, דליכא למיגור שמוא יחתה, דבלא חיתוי יוחמו כל צרכן: וב"ה אומרים אף מחזירין. אפילו בשבת מחזירין, כדאמר בגמרא. ולשון "נטלין" נמי משמע דבשבת מיירי, דבחול לא הוה צריך למיחני נטלין, ולמאן דאסר להחזיר – אסר אפילו בחול, לבית הלל – כשאניה גרופה, ולבית שמאי – אפי' בגרופה. מדקאמר בגמרא: לדברי האומר "מחזירין" – מחזירין אפילו בשבת, משמע דעיקר פלוגתא הו' בחול. ועוד מדקדק ר"ה: מדקאמר "לא יתן עד שיגרוף", ואי לא יתן לא יחזיר בשבת הוא – איך יגרוף? איטום בשבת? והוה ליה למימר "אלא אם כן גרף וקטם". אלא בחול נמי אסור להחזיר. ואי' מה שיעור הוא נותן לאסור בע"ש? דהכא דסלקו בהשכמה – פשיטא דשרי להחזיר! ואומר ר"י: דמשעה שלא יוכלו להרתיחו במבער יום – אסור להחזיר. ומיהו, בשבת אפילו רוחא אסור להחזיר למאן דאסר. ואי לאו הכי – מנא ליה דרבי אושעיא סבר מחזירין אפילו בשבת? דילמא קומקום של חמין רוחא הוה. ועוד אומר ר"י: דמצינו למימר בדערב שבת נמי אסור להחזיר אפילו רוחא. משעה שאם היה קר לא היה יכול להרתיח מבע"י. וקשה לרשב"א: היכי שרי להחזיר קדרה על גבי בירה? בשבת והא אמר בפרק "המביא כזי יין" (ביצה דף לג.) (ושם) דביצין וקדרה וחביטא ופוריא – מלמטה למעלה אסור משום אהל! ואור"י: דכי אסרו בחמים אהל עראי – ה"מ כשעושה הדפנות תחלה ואח"כ הכיסוי, אבל הכא שדופני הכירה כבר עשויות מאיליין לא אחמור רבנן לאסור ליתן קדרה על גבה. ומיהו, הא דאמר ב"ה מוצא תפלין" (עירובין דף קב.) גבי דיכיר דרב הונא, דאמר ליה: כיון בודאי ושייר בה טפה, למור מוסיף על אוהל עראי הוא. משמע: דבלא שיור – אסור, אע"ג דהדפנות כבר עשויות אור"י: התם – משום דמי אהל טפ', אסור אפילו בלא עשיית דפנות. אבל קדרה דלא דמי אהל כולי האי – לא אסרו בחמים בלא עשיית דפנות:

הדרן עלך במה מדליקין

לגיטי נשים. דקיימא לן בניי בבל בקיין שצריך לכתוב גט לשמה והמביא גט משם אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם ובניי שאר ארצות אין בקיין וצריך ועכשיו בני בורסיף היא בבל ובכל של עכשיו היא בורסיף וכן עמי הארץ כדאמרין בעלמא (סנהדרין דף קט.) בור שאפי' שנטלו מימיו ואני אומר נפקא מינה לגיטי נשים לענין שינה שמו ושמה ושם עירו ועירה פסול וצריך לכתוב שם של עכשיו:

בירה. עשויה פניו קדירה, ונותנין קדירה לתוכה: קש. ונבות השבולין: נקבא. הנגבב מן השדה, אישטובליא: נפת. פסולת של שומשמן שהוציא שומקן: עד שיגרוף. הנחלים, משום דמוסיף הבל. וטעמא פרישנא בפרק דלעיל*, שמא יחתה בנחלים: או עד שיתן אפר. על גבי גחלים לבסותם ולנפנפם: בית שמאי אומרים. נותנין עליה חמין אחר שגרפה. דלא צריכי לבשולי, דליכא למגור שמא יחתה: אבל לא תבשיל. דניחא ליה בישוליה, ואתי לאחתיה. א"נ, נתיקומה מחשבתו ומיחיו כמבשל: לא מחזירין. בשבת, דמיחיו כמבשל (א): אף מחזירין. הואיל וגרופה: גמ' קטום. היינו נתן אפר על הגחלים. דאפר מתרגמין קיטמא: תרי גבי. בית שמאי אומרים חמין וכו', ותו תנא קבא אחריתי: נטלין ולא מחזירין: ומה הן משהין. וקטום: פליגי נמי בלחזיר. את המותר לשהות, כגון חמין לבית שמאי וחמין ותבשיל לביה: אלא אי אסרי להחזיר תנן הכי קתני. כלומר ע"כ הכי מפרשא: ב"ש אומרים נטלין ולא מחזירין. ע"כ אתבשיל קיימי, דהא שרו בחמין: הא תו למח לי. הא תנא ליה דרשא: אכל לא תבשיל: לעולם

ותבשיל. וכי היכי דפליגי בלשהות – פליגי נמי בלהחזיר, שביית שמאי אומרים: נטלין אכל לא מחזירין, ובית הלל אומרים: אף מחזירין. אלא אי אסרי להחזיר תנן, הכי קתני: בירה שהסיקה פקש ובגבבא – מחזירין עליה תבשיל, בגפת ובקציים – לא יחזיר עד שיגרוף או עד שיתן אפר. ומה הן מחזירין? בית שמאי אומרים: חמין אכל לא תבשיל, מחזירין עליה תבשיל, בגפת ובקציים – לא יחזיר עד שיגרוף. הא תו למח לי? בית שמאי אומרים: נטלין אכל לא מחזירין, ובית הלל אומרים: אף מחזירין. הא תו למח לי? לעולם

לעולם

שבת דף לו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קכט

1 לְמַאי נִפְקָא מִיָּנָה, לְעֵינֵי הַדִּין שֶׁאִמְרוּ לַגְבִּי גִבִּי נָשִׁים (גיטין פ, ב), שִׁינָה
2 שְׁמוֹ וְשִׁמְהָ וְשֶׁם עִירוֹ וְעִירָה פְּסוּלָה, וְצִרִיךְ לִכְתּוֹב שֶׁם שֶׁל עֲכָשִׁיו.

הדרן עלך במה מדליקין

פרק שלישי – כירה

5 מן התורה, מותר להניח קדירה ובה תבשיל על גבי האש בערב שבת,
6 אף אם התבשיל אינו מבושל עדיין והוא יתבשל בשבת. אבל חכמים
7 חששו שמא ירצה למחר בישולו בשבת ומחמת כן יחתה בגחלים
8 וינער ויהפך הגחלים במחתה להבעירם, כדי למחר את בישולה,
9 ויתחייב משום מבעיר. לפיכך גזרו שלא להשהותה שם אלא
10 באופנים מסויימים. איסור זה, נקרא 'איסור שהייה'.
11 כמו כן, מן התורה תבשיל שנתבשל כל צרכו שהוסר מן האש, מותר
12 להחזירו בשבת על האש לפי שאין בישול אחר בישול, אבל גזרו
13 חכמים שלא לעשות כן אלא באופנים מסויימים. והטעם שגזרו בזה,
14 לפי שהחזרת תבשיל על האש, נראית כאילו נותן אותה על האש
15 לבשלה. איסור זה, נקרא 'איסור חזרה'.
16 המשניות וסוגיות הגמרא שלפנינו, דנים בשלשה סוגי תנורים: כירה,
17 כופח ותנור. חום התנור מרובה מחום הכופח, וחום הכופח מרובה
18 מחום הכירה. ומתוך כך, יש חילוק ביניהם באיסורי שהייה וחזרה.
19 כמו כן, יש חילוק בין אם הכלי מונח בתוך הכירה, או על גבה.
20 חילוקים אלה, יתבארו במשניות ובסוגיות הבאות.
21 בסוגיית הגמרא יתבאר שנחלקו תנאים וחנניה ורבנן אם נאסרה
22 שהייה רק בתבשיל שהתחיל להתבשל ולא היה ראוי להאכל
23 בכניסת השבת אפילו על ידי הדחק [מאכל בן דרוסאי]. אבל אם
24 כבר היה ראוי אז להאכל על ידי הדחק, שוב אין חוששים לשמא
25 יחתה. או שאף באופן זה נאסרה שהייה.

משנה

26 המשנה שלפנינו תעסוק בדיני שהייה וחזרה בכירה: כִּירָה – מִיֵּן תִּנּוֹר
27 העשוי לבישול, והיא עשויה כעין קדירה, ויש בתוכה, וכן על גבה,
28 מקום לשפיתת שתי קדרות, וחומה פחות מחום התנור, שֶׁהִפְסִיקוּהָ
29 בְּקֶשׁ – זנבות השבילים הנקצרים עם התבואה, וּבִנְבֻכָא – שארית
30 הקש הנשאר בשדה ונלקט בפני עצמו, נִזְתִּים עָלֶיהָ תִּבְשִׁיל מערב
31 שבת, גם אם כוונתו להשהותו עליה בשבת. ואין חוששים שמא
32 יחתה בגחלים בשבת ויתחייב משום מבעיר, לפי שקש וגבבא אין
33 להם גחלת ולא יועיל בהם חיתוי. אבל אם הסיקה בְּנֶפֶת – פסולת
34 של זיתים או שומשמן שהוציא שמנן, וּבְעֵצִים, לֹא יִתֵּן עֲלֶיהָ תִּבְשִׁיל
35 בערב שבת להשהותה בשבת, לפי חוששים שמא יחתה בגחלים
36 בשבת כדי להרבות חומם ולמחר את בישול הקדירה, עַד שִׁיִּנְרוֹף –
37 שיוציא את כל הגחלים מתוך הכירה, או עַד שִׁיִּתֵּן אֶת הָאֶפֶר – על
38 גבי הגחלים, כדי לכסותם ולצננם.
39 המשנה מבארת מה מותר להשהות על גבי כירה שגרפו אותה או
40 נתנו אפר על הגחלים: בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, מִיֵּם תָּמִין שנתבשלו כל
41 צרכם מותר להשהות על גבי כירה שגרפו אותה או נתנו אפר על
42 גחליה, לפי שטעמם אינם משתבח על ידי שמתבשלים יותר מכדי
43 צרכם, ולכן אין לחשוש בהם שמא יחתה. אֲבָל לֹא תִבְשִׁיל, לפי שאף
44 אם כבר נתבשל כל צרכו נוח לו שיתבשל יותר שהרי טעמו משתבח
45 על ידי כך, ועדיין יש לחשוש שמא יחתה בגחלים. וְבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים
46 בין מִיֵּם תָּמִין ובין תִּבְשִׁיל מותר להשהות, שכיון שגרפו אותה או
47 נתנו אפר על האש אין לחשוש כלל שמא יבא לחתות.
48 המשנה מבארת אם מותר גם להחזיר על הכירה מה שהוסר ממנה:
49 בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, נִזְמְלִין, אֲבָל לֹא מְחִזְרִין, כלומר, אף החמין
50 שמותר להשהותם על גבי הכירה, אם נטלו והסירו אותם ממנה
51 אסור להחזירם עליה בשבת, אף אם גרף ממנה את הגחלים או נתן

53 עליהם אפר, לפי שהחזרתם על הכירה נראית כאילו נותן אותם על
54 האש לבשולם. וְבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים, אֵף מְחִזְרִין על הכירה בין חמין
55 ובין תבשיל, שכיון שגרפו את הכירה או נתנו אפר על הגחלים, אין
56 החזרת התבשיל עליה נראית כמבשל, לפי שאין דרך בישול בכך.

גמרא

57 הגמרא מסתפקת בביאור דברי המשנה: אִיִּבְעִיָא לָהּ – הסתפקו בני
58 הישיבה, הָאִי – מה ששינוי ברישא של המשנה 'בגפת ובעצים לֹא
59 יִתֵּן עד שיגרפו', פירוש הדבר לֹא יִחְזִיר הוּא, כלומר שאם נטל
60 בשבת את הקדירה מן הכירה לא יחזירה עליה אלא אם כן היתה
61 הכירה גרופה, לפי שאם אינה גרופה הרי זה נראה כמבשל בשבת.
62 אֲבָל לְשִׁהוּת – להניח קדירה על הכירה מבעוד יום על מנת שתשהה
63 עליה בשבת, מְשִׁהִין אֵף עַל פִּי שְׁאִינִי גְרוּף – שאין הכירה גרופה
64 מן הגחלים, וְגַם אִינִי קָטוּם – שלא ניתן על הגחלים אפר, וּמִנִּי –
65 וכשיטת מי שנויה המשנה, כשיטת חֲנַנְיָה הוּא שנויה, דְּתַנִּיא
66 בברייתא, חֲנַנְיָה אוֹמֵר, כָּל מֵאֵכֶל שֶׁהוּא מְבוּשֵׁל בְּמֵאֵכֶל בֵּין
67 דְּרוֹסָאִי, והיינו שליש בישולו, שבשיעור זה הוא ראוי לאכילה על
68 ידי הדחק, מוֹתֵר לְשִׁהוּתוֹ עַל גְּבִי כִירָה אֵף עַל פִּי שְׁאִינִי גְרוּף
69 וְאִינִי קָטוּם ואין חוששים שמא יחתה.
70 או דִּילְמָא, לְשִׁהוּת תָּנִן – לֹא יִתֵּן האמור במשנה פירושו לֹא
71 ישהה: וְאִי גְרוּף וְקָטוּם – אם הכירה גרופה או קטומה אֵין – מותר
72 להשהות עליה, וְאִי לֹא – ואם אינה גרופה ולא קטומה, לֹא – אסור
73 להשהות עליה, וְכָל שֶׁכֵּן שלפי פירוש זה, כשבא לְחַזְרִיךְ בשבת את
74 הקדירה, שאינו מחזיר אלא על גבי כירה גרופה וקטומה, ולפי פירוש
75 זה לא נשנית המשנה כשיטת חנניה, אלא כשיטת חכמים החולקים
76 עליו.
77 הגמרא רוצה להוכיח מדברי המשנה שלשה דברים: תָּנִן: תָּא שְׁמַע – בוא
78 ושמע ראייה לפשוט את הספק, מְדַקְדְּנִי תִּרִי בְּבֵי בְּמַתְנִיתִין – מכך
79 שהמשנה נשנית בשני חלקים, ברישא שנינו בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים
80 חֲמִין אֲבָל לֹא תִבְשִׁיל וְבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים חֲמִין וְתִבְשִׁיל, ובסיפא
81 שנינו בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים נִזְמְלִין אֲבָל לֹא מְחִזְרִין וְבֵית הֵלֵל
82 אוֹמְרִים אֵף מְחִזְרִין. או אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא – מובן הדבר אם נאמר
83 שמה ששינוי ברישא לֹא יִתֵּן, לְשִׁהוּת תָּנִן – פירושו לֹא ישהה,
84 שאם כן חֲכִי קָתַנִּי – כך מתפרשת המשנה, ברישא שנינו כִּירָה
85 שֶׁהִפְסִיקוּהָ בְּקֶשׁ וּבִנְבֻכָא מְשִׁהִין עָלֶיהָ תִּבְשִׁיל, בְּנֶפֶת וּבְעֵצִים לֹא
86 יִשְׁהֶא עַד שִׁיִּנְרוֹף או עַד שִׁיִּתֵּן אֶפֶר. וְמָה תֵּן מְשִׁהִין – איזה אוכלים
87 הותרו להשהות על כירה גרופה וקטומה, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים חֲמִין
88 אֲבָל לֹא תִבְשִׁיל, וְבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים חֲמִין וְתִבְשִׁיל. ועל כך מוסיפה
89 המשנה בסיפא, וְכִי חֲכִי דְּפִלְגִי – כשם שנחלקו בְּלִשְׁהוּת, פְּלִיגִי
90 גַּם וְנִחְלְקוּ גַּם כֵּן בְּלִחְזִירִיךְ בשבת את האוכלים שמותר להשהותם
91 בערב שבת, שְׁפִית שְׁמַאי אוֹמְרִים נִזְמְלִין אֲבָל לֹא מְחִזְרִין, וְבֵית
92 הֵלֵל אוֹמְרִים אֵף מְחִזְרִין. אֲלֵא אִי אֲמַרְתָּ שֶׁלֹּא יִתֵּן הנאמר ברישא
93 לְחַזְרִיךְ תָּנִן – פירושו לא יחזיר, אבל שהייה [בדבר שנתבשל כבר
94 כמאכל בן דרוסאי] מותרת אפילו בכירה שאינה גרופה וקטומה
95 ובחנניה, אם כן על כרחך חֲכִי קָתַנִּי – כך מתפרשת הרישא של
96 המשנה, כִּירָה שֶׁהִפְסִיקוּהָ בְּקֶשׁ וּבִנְבֻכָא מְחִזְרִין עָלֶיהָ תִּבְשִׁיל,
97 בְּנֶפֶת וּבְעֵצִים לֹא יִחְזִיר עַד שִׁיִּנְרוֹף או עַד שִׁיִּתֵּן אֶפֶר. וְמָה הֵן
98 מְחִזְרִין, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים חֲמִין אֲבָל לֹא תִבְשִׁיל, וְבֵית הֵלֵל
99 אוֹמְרִים חֲמִין וְתִבְשִׁיל. וכששינוי שוב בסיפא בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים
100 נִזְמְלִין אֲבָל לֹא מְחִזְרִין וְבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים אֵף מְחִזְרִין, הרי בודאי
101 מחלוקתם היא בתבשיל, שהרי בחמין אף בית שמאי מתירים להחזיר
102 כאמור ברישא, ואם כן יקשה הָא תוּ לָמָּה לִי – מדוע נשנה שוב דין
103 זה במשנה, הרי כבר שינוי שבית שמאי אוסרים להחזיר תבשיל ובית
104 הֵלֵל מתירים. ואם כן הרי מוכח מן המשנה עצמה שברישא נחלקו
105 בדין שהייה.

הגמרא דוחה את ההוכחה: לְעוֹלָם אִימָא ו-אומר) לָהּ, לְהַחְזִיר תַּנּוּ, אבל לשהות מותר אפילו בכירה שאינה גרופה וקטומה וכחנניה, וְחִסְרֵי מִיחְסָרָא וְהָיִי קָתְנִי – יש ללמוד את המשנה כאילו היא חסרה וכך יש לשנות בה, בִּירָה שֶׁהִסְקִיָּה בְּקֶשׁ וּבִנְבָכָא מְחֻזְרִין עָלֶיהָ תַּבְשִׁיל, בְּנִפְתָּ וּבְעֻצִּים לֹא יִחְזִיר עַד שִׁנְיָו או עַד שִׁיתָן אֶת הָאֶפֶר, וכאן יש להוסיף, שרק להחזיר אסור, אֲכָל לִשְׁהוֹת מִשְׁהִין אֶף עַל פִּי שְׁאִינוּ גְרוּפָּה וְאִינוּ קָטוּמִים, וכחנניה. ומה הן מִשְׁהִין על הכירה שאינה גרופה וקטומה, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים חֲמִין אֲכָל לֹא תַבְשִׁיל, וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים חֲמִין וְתַבְשִׁיל. ולאחר שהתבאר דין שהייה, שבה המשנה לפרש את דין חזרה האמור ברישא, וְהָיִי חֲזָרָה דְאִמְרֵי לָהּ שֶׁלֹּא יִחְזִיר עַד שִׁיגְרוּף, ומשמע שאם גרף מותר, וְאִי דְבָרֵי הֵבֵל הוּא, אֲלֵא מְחֻלְקָת בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הֵלֵל הִיא, שְׁבִית שְׁמַאי אוֹמְרִים נִזְמָלִין – מסיירים חמין ותבשיל מעל כירה גרופה, וְלֹא מְחֻזְרִין אותם כלל בשבת ואפילו לכירה גרופה, וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים אֶף מְחֻזְרִין אותם על כירה גרופה.

הגמרא רוצה להוכיח מדברי אמוראים כדעת מי שנויה המשנה: תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבִּי חֲלָבִי אָמַר רַב חֲמָא בְּרַ גִּזְרִיא אָמַר רַב, לֹא שָׁנוּ – לא נשנה ההיתר האמור במשנה, אֲלֵא כשנותן את הקדירה על נֶבֶה של הכירה, שהחום שם אינו רב כל כך, אֲכָל לֹתֵת לְתוֹכָהּ אֶסוּר. מוכיח הגמרא מדבריו: אִי אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא – הדבר מובן אם לְהַחְזִיר תַּנּוּ, אבל שהייה מותרת אפילו על כירה שאינה גרופה, ודברי רב נאמרו לגבי היתר שהייה בכירה שאינה גרופה, שלפי זה חֲזִינוּ דְשָׁנִי ו-זהו הטעם שיש חילוק) בֵּין תוֹכָהּ לְעַל נֶבֶה. שהרי כשמשנה בתוך כירה שאינה גרופה, הרי הוא מטמין ממש בגחלים, ולפיכך לא התירו אלא על גבי הכירה. אֲלֵא אִי אֲמַרְתָּ לִשְׁהוֹת תַּנּוּ, ואפילו שהייה אינה מותרת אלא בכירה גרופה, מָה לִּי מִנִּיחַ בְּתוֹכָהּ, וְמָה לִּי מִנִּיחַ עַל נֶבֶה. הרי מאחר והכירה גרופה, וגם מבעוד יום הוא נותן את הקדירה בתוכה, אין סברא לחלק בין תוכה לעל גבה. ואם כן, מוכח מדברי רב, ש'להחזיר תנן'.

דוחה הגמרא: יש לבאר דברי רבי חלבוי גם אם לשהות תנן, שכן מי סָבַר דִּי-וכי סבור אתה? שדברי רבי חלבוי, אֲרִישָׁא קָא – נאמרו על היתר שהייה בכירה גרופה האמור ברישא. לא כן הוא, אלא אֲסִיפָא קָא העוסקת בדין חזרה, ששינוי בסיפא וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים אֶף מְחֻזְרִין את הקדירה על גבי כירה גרופה, וְאָמַר עַל כֵּךְ רַבִּי חֲלָבִי אָמַר רַב חֲמָא בְּרַ גִּזְרִיא אָמַר רַב, לֹא שָׁנוּ שְׁמוֹתָר לְהַחְזִיר בִּשְׁבֹּת אֲלֵא עַל נֶבֶה, אֲכָל לְתוֹכָהּ אֶסוּר, לפי שהדרך לבשל שם מתוך שההבל שם רב, ונראה כמבשל בשבת.

הגמרא מביאה ברייתא להוכיח כשיטת מי שנויה המשנה: תָּא שְׁמַע, ממה ששינוי בברייתא, שְׁתֵּי בִּירוֹת הַמִּתְאִימוֹת – המחבורות יחד, ומחיצה של חרס מפסיקה ביניהם, כירה אֶחָת גְרוּפָּה וְקָטוּמָה, וְאֶחָת שְׁאִינָה גְרוּפָּה וְאִינָה קָטוּמָה, מִשְׁהִין עַל גַּבִּי גְרוּפָּה וְקָטוּמָה, ואף על פי שהכירה המחבורת לא אינה גרופה ומוסיפה בה חום, וְאִין מִשְׁהִין עַל שְׁאִינָה גְרוּפָּה וְאִינָה קָטוּמָה. ומה – איזה מיני אוכלים הן מִשְׁהִין על הכירה הגרופה, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, וְלֹא בָלוֹם – אין משהים כלל. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים, מִים חֲמִין מִשְׁהִים, אֲכָל לֹא תַבְשִׁיל. ואם עָקַר את הקדירה מעל גבי הכירה, דְבָרֵי הֵבֵל – בין לבית שמאי ובין לבית הלל לֹא יִחְזִיר אותה בשבת על הכירה. כך שנויה המחלוקת שבין בית שמאי ובית הלל לפי דְבָרֵי רַבִּי מַאִיר. רַבִּי יְהוּדָה חוֹלֵק וְאוֹמַר, המחלוקת שבין בית שמאי ובית הלל לגבי שהייה וחזרה על הכירה הגרופה כך היא, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, חֲמִין מִשְׁהִים אֲכָל לֹא תַבְשִׁיל. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים, מִשְׁהִים בֵּין חֲמִין וּבֵין תַבְשִׁיל. וכמו כן נחלקו לגבי חזרה בשבת על כירה הגרופה, שְׁבִית שְׁמַאי אוֹמְרִים, נִזְמָלִין אֲכָל לֹא מְחֻזְרִין. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים, אֶף מְחֻזְרִין.

הגמרא מסיימת את ההוכחה מהברייתא: אִי אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא – הדבר מובן אם ברישא של המשנה לִשְׁהוֹת תַּנּוּ, וגם שהייה אינה מותרת אלא בכירה גרופה, שלפי זה מְתַנִּיתִין מַנִּי – כדעת מי שנויה משנתנו,

כדעת רַבִּי יְהוּדָה הִיא שְׁנוּיָה. שכן לפי צד זה של הספק, המחלוקת שבין בית שמאי ובית הלל במשנה לגבי שהייה היא האם רק חמין מותר בכירה גרופה או גם תבשיל, ואילו בחזרה נחלקו האם היא מותרת בכלל. וכדעת רבי יהודה. אֲלֵא אִי אֲמַרְתָּ לְהַחְזִיר תַּנּוּ, ורק כשמחזיר צריך שתהיה הכירה גרופה אבל שהייה מותרת בכל אופן, ואם כן מחלוקת בית שמאי ובית הלל בשהייה והאם רק חמין מותר או גם תבשיל) היא בכירה שאינה גרופה, מְתַנִּיתִין מַנִּי, לֹא רַבִּי יְהוּדָה וְלֹא רַבִּי מַאִיר. שהרי אִי – אם כדעת רַבִּי מַאִיר שְׁנוּיָה המשנה, קִשְׁיָא לְבֵית שְׁמַאי בְּחֻדָּא – בדבר אחד, והיינו בדין שהייה. שלדעת רבי מאיר אסור בית שמאי להשהות כלל, ואילו במשנה התירו להשהות חמין אפילו על כירה שאינה גרופה, וכל שכן בגרופה. וּלְבֵית הֵלֵל קִשָּׁה בְּתַרְתֵּי – בשני דברים, והיינו בדין שהייה ובדין חזרה. שכן לדעת רבי מאיר לא התירו בית הלל להשהות אלא חמין ובכירה גרופה, ואילו במשנה התירו חמין ותבשיל ואפילו על גבי כירה שאינה גרופה. וגם בדין חזרה קשה, שלרבי מאיר אסור להחזיר כלל, ואילו במשנה התירו להחזיר על הגרופה. ואִי – ואם כדעת רַבִּי יְהוּדָה היא שְׁנוּיָה שנקט כלשון המשנה, מכל מקום קִשְׁיָא גְרוּפָּה וְקָטוּמָה, שכן אם מעמידים את משנתנו כחנניה הרי שינוי בה שמוותר להשהות אפילו על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה (לבית שמאי חמין ולבית הלל אף תבשיל) – ואילו לרבי יהודה אסור להשהות על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה כלל.

דוחה הגמרא: לְעוֹלָם אִימָא ו-אומר) לָהּ, לְהַחְזִיר תַּנּוּ, וְתָנָא דִּין ו-התנא של משנתנו) סָבַר לָהּ ו-סובר) בְּרַבִּי יְהוּדָה בְּחֻדָּא ו-בדבר אחד, וּפְלִיג עָלֶיהָ ו-וחולק עליו) בְּחֻדָּא. סָבַר לָהּ בְּרַבִּי יְהוּדָה בְּחֻדָּא, במה שאמר שבית שמאי ובית הלל נחלקו בשהיית חמין ותבשיל, שלבית שמאי משהים רק חמין ולבית הלל גם תבשיל, וְנִזְמָלִין וּמְחֻזְרִין – וגם במה שאמר שנחלקו בית שמאי ובית הלל בענין חזרה בשבת על גבי כירה גרופה. וּפְלִיג עָלֶיהָ בְּחֻדָּא – אך חולק עליו בענין אחד, דְּאִילוּ תַנּוּ דִּין סָבַר מוֹתֵר לִשְׁהוֹת עַל כִּירָה אֶף עַל פִּי שְׁאִינוּ גְרוּפָּה וְאִינוּ קָטוּמִים, וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר בְּלִשְׁהוֹת נְמִי – גם כשבא להשהות, אם גְרוּפָּה וְקָטוּמִים, אִין – מותר להשהות, ואִי לֹא גְרוּף וְקָטוּם, לֹא. ולא נפשט הספק אם משנתנו שנויה כחנניה או כרבנן.

הגמרא מבררת אם מותר לסמוך לכירה שאינה גרופה: אִיבְעִיָא לָהּ – נסתפק בני הישיבה, מָהוּ לְסַמֵּךְ בָּהּ – האם מותר להניח קדירה אצל דופן הכירה מבחוץ, כשהכירה אינה גרופה וקטומה, כדי שתתחמם מדופן הכירה.

הגמרא מבררת את צדדי הספק: האם רק להניח בתוֹכָהּ וְעַל נֶבֶה ו-על גבי שפתה מלמעלה, או על גבי כיסוי שעל גבי חללה) בלבד אֶסוּר, אֲכָל לְסַמֵּךְ בָּהּ ו-לה) מבחוץ שְׁפִיר דְמִין ו-מותר לעשות כן, או דִּילְמָא לֹא שָׁנָא – או שמא אין חילוק ביניהם ואף לסמוך אסור. הגמרא מנסה לפשוט את הספק מהברייתא שהובאה לעיל: תָּא שְׁמַע, שנינו בברייתא, שְׁתֵּי בִּירוֹת הַמִּתְאִימוֹת – המחבורות, אֶחָת גְרוּפָּה וְקָטוּמָה, וְאֶחָת שְׁאִינָה גְרוּפָּה וְקָטוּמָה, מִשְׁהִין עַל גַּבִּי גְרוּפָּה וְקָטוּמָה. מסיימת הגמרא את הראיה: הרי מבואר בברייתא שמוותר להשהות על גבי הכירה הגרופה, וְאֶף עַל גַּב דְּקָא סְלִיק לִיהָ הֵבֵלָא מַאִידָךְ – ואף על פי שעולה אל הקדירה שעל גבי הכירה הגרופה חום מן הכירה שאינה גרופה, ונמצא שבאופן זה השהייה על גבי הכירה הגרופה היא כמו סמיכה לשאינה גרופה, ושנינו שמוותר לעשות כן. דוחה הגמרא: דִּילְמָא, שְׁאִינָה הֵתָם – שונה הדבר בכירות המתאימות, דְּכִינּוּ דְמִידְלָא שְׁלִיט בָּהּ אִוִּירָא – שמחמת שהקדירה מוגבהת מעל גבי הקרקע ומונחת על הכירה, שולט בה אִוִּיר, ואין מגיע אליה כל כך החום מהכירה השניה, ולכן לא חששו שיחיתה ומוותר, אבל כשהקדירה מונחת על גבי הקרקע סמוך לדופן הכירה מגיע אליה יותר החום של הכירה ויתכן שאסור.

הגמרא רוצה לפשוט את הספק ממקום אחר: תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַב סְפָרָא אָמַר רַב חֲמָא – קָטְמָה – קטם את הכירה, כלומר, כיסה את

לעולם אימא לך להחזיר תנן וחסורי מחסרה כו'. משום דקילל כחנניה, כמו שאפרש בע"ה, דחיק לאוקמא מתני' כותיה:

אא"ב להחזיר תנן היינו דשני בין תוכה לעל גבה. פי' בקנטוס: משום דאי להחזיר תנן (א) – א"כ לשהות משוהין אפילו באינה גרופה, להכי שני בין תוכה – דהוי

מטמין ממש ברמץ – לעל גבה. וקשה להר"ה: דלחנניה אפילו תוכה משוהין, אפי' באינה גרופה,

דהא תנן (לעיל דף טו): ולא חררה על גבי גחלים אלא עד שיקרמו פניה. הא קרמו פניה – שרי,

אע"ג דחררה בתוכה היא. ובלאו הכי אורי': דבחנם דחק רש"י לפרש כן, דאיכא למימר שפיר

היינו דשני לן בין תוכה לעל גבה מהא דשרי להחזיר בגרופה, ובהשואה דוקא לא ניחא ליה

לחלק – אבל בחתורה ניחא ליה שפיר לחלק, כדמוכח במאי דמשני "מי סברת ארישא קאי

אסיפא קאי" כו'. קשה לר"י: היכי בעי למימר אליבא דרב דמתניתין להחזיר תנן, אם כן אתיא

מתניתין כחנניה, ורב דלא כחנניה. דהא חנניה שרי במצטמק ויפה לו, דהא דתנן: (שם) אין צולין

בשר וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום. אתיא כחנניה. וביצה אמרינן לקמן דמצטמק ויפה לו

הוא, ורב אסר לקמן, דמצטמק ויפה לו. וי"ל: דבלאו הכי לא סבר לה רב כשום תנא. דהא ר"מ

ור' יהודה אסרי באינה גרופה אפילו במצטמק ורע לו, ורב שרי במצטמק ורע לו אפילו באינה

גרופה. דבגרופה לא אשכחן שום אמורא דאסר, אפילו ויפה לו. ועוד: דרב קאי אמילתיה דרבי

יוחנן, דאיידי באינה גרופה. וכן רבי יוחנן דשרי לקמן חמין ותבשיל שבשל כל צרכו – באינה

גרופה, אבל לא בישל כל צרכו אסור – לא אשכחן תנא דסבר הכי:

מהו לסמוך. באינה גרופה כעני. ואי מתניתין להשהות תנן – קא בעי להשהות

ולהחזיר, ואי להחזיר תנן ושרי להשהות אפי' תוכה וגבה – בעי להחזיר ולהשהות היכא שאינו

מבושל במאכל בן דרוסאי: **תא** שמע כירה שהסיקה כו'. ומסך דשרי

לסמוך, ומכל מקום אין ללמוד מכאן לסמוך אצל האש, דשאני הכא דרופני כירה

מפסיקין בינו ולאש: **שמע**

אימא לך: להחזיר תנן, ותנא דידן סבר לה פרבי יהודה בחדא, ופליג עליה בחדא. סבר לה

פרבי יהודה בחדא – בחמין ותבשיל, ונטולין ומחזירין. ופליג עליה בחדא – דאילו תנא דידן

סבר: לשהות, ואף על פי שאינו גרופ וקטום, ורבי יהודה סבר: בלשהות נמי, גרופ וקטום –

אין, אי לא – לא. איבעיא להו: מהו לסמוך בה? תוכה וגבה – אסור, אבל לסמוך בה שפיר

דמי, או דילמא לא שנא? תא שמע: שתי פירות המתאימות, אחת גרופה וקטומה ואחת שאינה

גרופה וקטומה – משהין על גבי גרופה וקטומה, ואף על גב דקא סליק ליה הבלא מאידך.

דילמא שאני התם – דכיון דמיודליא שליט בה אוירא. תא שמע, דאמר רב ספרא אמר רב

חייא: קטומה ונתלפתה – סומכין לה, ומקיימין עליה, ונטולין מופנה, ומחזירין לה. שמע מינה:

לסמוך נמי, קטומה – אין לא קטומה – לא. ולמעמיד 'נטולין מופנה' דקתני, קטומה – אין, לא קטומה – לא? אלא: תנא, 'נטולין' משום 'מחזירין' הכא נמי: תנא סומכין משום מקיימין.

הכי השתא! התם – נטולין ומחזירין בחד מקום הוא, תנא נטולין משום מחזירין. אלא הכא, סומכין – בחד מקום הוא, ומקיימין – בחד מקום הוא. מאי הוי עלה? ת"ש: פירה שהסיקה

בגפת ובקציים – סומכין לה, ואין מקיימין אא"כ גרופה וקטומה. גחלים שעממו, או שנתן עליה נעורת של פשתן דקה – הרי היא בקטומה. אמר ר' יצחק בר נחמיה א"ר אושעיא: קטומה והובערה משהין עליה חמין שהוחמו כל צורכן, ותבשיל שבישל כל צורכו.

לעולם אימא לך להחזיר תנן, ואילו לשהות, אע"פ שאינו גרופ – שרי: וקח חזרה דאמר לך. "לא יחזיר עד שיגרוף", דכי גרופ מיהא שרי: לאו דברי חבלי היא. ולבית

שמאי לא סבירא להו: לא שנו. שריותא דמתני' אלא על גבה, דלא נפיש הבלא כולי האי. אבל תוכה – אסור: אי אמרת בשלמא להחזיר תנן, אבל לשהות משוהין, אפילו

בשאינו גרופה, כדמחזירין ליה חסורין ורבי חלבא אשדיותא דלשהות על שאינה גרופה

קאי: היינו דשני בין תוכה לעל גבה. דכי משוה לתוכה דשאנה גרופה – מטמין ממש ברמץ:

אלא אי אמרת לשהות תנן, דאפילו לשהות בעי גרופה, כיון דגרופה ומבעוד יום הוא

נותנו לתוכה, מה לי תוכה מה לי על גבה? **ארישא**. "עד שיגרוף": אסיפא קאי. דארי

בתורה. אבל רישא לשהות הוא. ובין תוכה ובין גבה – שרי: שתי פירות המתאימות.

מחזירות יחד, וקיד של חרס מפסקת ביניהם: משהין על גבי גרופה וקטומה. דלא חיישינן

משום דסליק לה הבלא מאידך: ומה הן משהין. על הגרופה: לא יחזיר. בשבת: אא"ב.

רישא דמתניתין לשהות קאמר. דבעי גרופה, ובלשהות פליגי בחמין ובתבשיל ובגרופה.

וסיפא פליגי בחדא – מתני' ר' יהודה היא. אלא אי אמרת להחזיר תנן, דבעי גרופה,

אבל לשהות – לא בעי גרופה, ופולגתא בחמין ותבשיל – בשאינו גרופה, כדמחזירין

ומתרגת לה: קש"ש בחדא. דאמר ר' יוחנן ב"ש משוהין חמין אף בשאינו גרופה.

והכא קאמר רבי מאיר לב"ש דאפילו גרופה ולא כלום, וכ"ש בשאינו גרופה. והא כולה

חדא פריקא היא, דבית שמאי לא שני להו בין גרופ לשאינו גרופה: וכל"ב בפרתיה. דמתניתין

שרי בית הלל להשהות חמין ותבשיל אף בשאינו גרופה, והכא קתני דבגרופה חמין – אין, תבשיל – לא. ובשאינה גרופה אין משוהין כלל.

ולענין חזרה בגרופה תנן במתניתין לב"ה מחזירין, והכא קתני: עקר – דברי הכל לא

יחזיר: וא"ר יהודה. דאמר נמי כי מתניתין, מימ גרופה וקטומה קשיא. דמתניתין תרצת

דפולגתא מקיימא בשאינו גרופה, ושרי ב"ש חמין ובית הלל חמין ותבשיל. והכא קתני

"אין משהין על גבי שאינה גרופה ואינה קטומה" כלל, ופולגתא דלשהות – בגרופה

וקטומה: בחמין ותבשיל ונטולין ומחזירין. דמוקי פולגתא דב"ש ובי"ה בשעה חמין

ותבשיל. דבית שמאי שרו חמין, ותבשיל – לא. ובי"ה – חמין ותבשיל. ולא כר' מאיר

דאמר לב"ש לא כלום: מהו לסמוך. דקדח אצל דופן הכירה בלא גרופה, שהכירה

משלטת היא, ומושיבים אותה על גבי קרקע: גבה. עובי שפתה, או כסוי שעל חללה:

דמילי. דקדחה על גבי הכירה: ונתלפתה. חזרה והובערה: התם נטולין ומחזירין בחד

מקום. ולא שידך לתנאי "מחזירין" עד דתני "נטולין": נעורת. אריש"ט: שהוחמו כל צרכן. דליקא למיחש לחיתוי:

מצטמק

בגפת ובקציים – סומכין לה, ואין מקיימין אא"כ גרופה וקטומה. גחלים שעממו, או שנתן עליה נעורת של פשתן דקה – הרי היא בקטומה. אמר ר' יצחק בר נחמיה א"ר אושעיא: קטומה והובערה משהין עליה חמין שהוחמו כל צורכן, ותבשיל שבישל כל צורכו.

יוחנן [שמות] להשהות על כירה שאינה גרופה, ושאסור להחזיר
עליה, כבר שנינו אותם במשנה, ומה חידש רב ששת.
הקושיא על הדין הראשון: לְשָׁחוֹת – מה שאמר רב ששת שמותר
להשהות, תְּנִינָא – כבר שנינו דין זה בסתם משנה לעיל (טו), אֵין
נִתְּנִין אֶת הַפֶּת בְּתוֹךְ הַתְּנוּרָה ערב שבת עֵם וְקוֹדֶם הַשְׂחִיבָה על
מנת שתאפה בשבת, וְלֹא – וכן אין נותנים מערב שבת תְּנִינָא וְעוֹגָה
הנאפית על גחלים עַל נְפִי תְּנִינָא, לפי חוששים שמא יבוא לחתות
בגחלים בשבת כדי למחר אפיית הפת והחררה, אֶלָּא בְּדִי שְׂחִיבָמוּ
פְּנִיָה, כלומר אלא אם כן עדיין יש שהות שיאפה הפת והחררה כל
כך מבעוד יום עד שיעלה עליהם כמין קרום מחמת האש. ומשמע,
הָא – אבל אם כבר קָרְמוּ פְּנִיָה, שְׂחִיבָה – מותר להשהות על גבי האש,
ואף על פי שסתם תנור אינו גרוף וקטום, והפת עדיין אינה אפיה כל
צרכה. ומבואר מכאן שמותר להשהות תבשיל שהתבשל כמאכל בן
דרוסאי אף בכירה שאינה גרופה, וכחנניה. וקשה מה חידש רב ששת
בדין הראשון בשם רבי יוחנן.
הקושיא על הדין השני: ומה שאמר רב ששת שאסור לְהַחְזִיר בשבת
על כירה שאינה גרופה, נְפִי תְּנִינָא – דין זה גם כבר שנינו במשנתנו
לעיל (לו), בֵּית הַלֵּל אֹמְרִים אֵף מְחִזְרִין. מפרש רבא את ההוכחה:
וְהִי עַד כָּאֵן לֹא קָשְׁרוּ [לֹא התירו] בֵּית הַלֵּל לְהַחְזִיר אֶלָּא בְּכִירָה
שהיא גְּרֹפָה וקְטוּמָה, שהיא דבריהם מכוונים על האמור במשנה
לפני כן 'לא יתן עד שיגרוף', אֶבֶל בְּכִירָה שְׂאִינָה גְּרֹפָה וקְטוּמָה לֹא
התירו בית הלל להחזיר. ונמצא שאין שום חידוש גם בדין השני
שאמר רב ששת בשם רבי יוחנן.
הגמרא מיישבת את דברי רב ששת. מתרצת הגמרא: וְרַב שֶׁשֶׁת נָמִי,
דְּיוֹקָא דְּמִתְנִיתִין קָא מְשַׁמַּע לֵן – בא להשמיענו שאכן כך הוא
הדיוק מהמשנה לעיל, שאם קרמו פניה מותר. שמתוך כך יש ללמוד
שמותר להשהות חמין ותבשיל שהגיעו למאכל בן דרוסאי, אף על
כירה שאינה גרופה, ושרק להחזיר אסור על שאינה גרופה.
הגמרא מביאה דעה אחרת בשם רבי יוחנן: אֲמַר רַב שְׂמוּאֵל בְּר
יְהוֹדָה אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בִּירָה שֶׁהִפְקִיחָה בְּנִפְתָּ וּבְעֵצִים, מְשַׁחֲוִין
עָלֶיהָ תַבְשִׁיל שְׂבִישָׁל בְּל צוֹרְכֹו וְחִמִּין שֶׁהוּחֲמוּ בְּל צוֹרְכֹו, וְאִפְּלִי
אם התבשיל מְצַטְמֵק וְיָפָה לוֹ.
הגמרא מקשה על רב שמואל בר יהודה: אֲמַר לִיה הֵהוּא מְדַרְבְּנָן
[חכם אחד] לְרַב שְׂמוּאֵל בְּר יְהוֹדָה, הָא [והרי] רַב וְשְׂמוּאֵל
דְּאִמְרִי תְּרוּוּיָהוּ [שאמרו שניהם], תבשיל המְצַטְמֵק וְיָפָה לוֹ אֲסוּר
להשהות על גבי כירה שאינה גרופה. מתרצת הגמרא: אֲמַר לִיה רַב
שמואל בר יהודה לאותו חכם, אֲמַר לִיה אֲנָא יָדַע – וכי איני יודע
דְּאִמְרִי רַב יוֹסֵף אֲמַר רַב יְהוֹדָה אֲמַר שְׂמוּאֵל מְצַטְמֵק וְיָפָה לוֹ
אֲסוּר, בִּי קְאָמְרִינָא לָךְ – וכשאמרתי לך שמותר, לְדַבְּרִי רַבִּי יוֹחָנָן
קְאָמְרִינָא – אמרתי כן.
הגמרא מביאה הוראה של רב עוקבא בנידון: אֲמַר לִיה רַב עֻקְבָּא
מִיְיָשָׁן [שם מקום] לְרַב אֲשִׁי, אף על פי שהלכה כרבי יוחנן שמותר
להשהות על כירה שאינה גרופה תבשיל שמצטמק ויפה לו, מכל
מקום אֲתֵּן – אתם, בני בבל, דְּמִקְרָבִיתוֹ – שאתם גרים במקום קרוב
למקום מושבם של רב ושמואל, עֲבִידוֹ [תעשו] לְרַב וְשְׂמוּאֵל, ואל
תשהו תבשיל המצטמק ויפה לו, ואילו אֲנִי [אנו] הרחוקים מהם
נַעֲבִיד [נעשה] לְרַבִּי יוֹחָנָן, לפי שההלכה היא כדבריו.
הגמרא מביאה את שיטת רב יוסף בנידון: אֲמַר לִיה אֲבִי יוֹסֵף,
מָהוּ לְשָׁחוֹת – האם מותר להשהות אוכל על כירה שאינה גרופה.
אֲמַר לִיה רַב יוֹסֵף לֵאבִי, הָא – הרי לרב יהודה מְשַׁחֲוִין לִיה – אנשי
ביתו היו משהים עבורו תבשיל על כירה שאינה גרופה וְאֶבֶל – ורב
יהודה אבל את התבשיל. ויש לפשוט מכך שהדבר מותר.
אביי דוחה את ההוכחה: אֲמַר לִיה אֲבִי לְרַב יוֹסֵף, בְּר מִינִיָּה [וחוץ]
מהמעשה] דְּרַבִּי יְהוֹדָה, כלומר, אל תפשוט את הספק מהמעשה של
רב יהודה, דְּכִינֵן דְּמִסּוּבָן הוּא לְמוֹת, שכן רגיל הוא שיהיה לו מחלת
ה'בולמוס' [מחלה הבאה מחמת רעבון], והוא זקוק לאוכל מתוק
וטוב, לכן אִפְּלִי בְּשִׁפְתָּ עֲצָמָה נָמִי [וגם כן] שְׂחִיבָה לְמַעַבְדָּ לִיה – מותר

הגמרא דנה בדברי רבי אושעיא. מבררת הגמרא: שְׂמַע מִינָה – האם
מוכח מדברי רבי אושעיא, שְׂמַע מִמֶּנּוּ – תבשיל שכבר התבשל כל
צרכו, אלא שהוא מתמעט ומתכווץ מחמת מה שמוסיפים לבשלו
וְיָפָה לוֹ – והאדם שמח בכך, לפי שטעמו משתבח על ידי זה, מוֹתֵר
להשהותו על גבי כירה שאינה גרופה, ואין חוששים שמא יחתה
בגחלים כדי שיצטמק יותר.
דוחה הגמרא: שְׂאִינָה הָא – שונה הדבר כאן באופן שדיבר רבי
אושעיא, דְּקָטְמָה בתחילה, כלומר, אף על פי שהובערה הקטימה
אחר כך אין חוששים שמא יבוא לחתות, שהואיל ומתחילה קטם
אותה הרי גילה דעתו בכך שאינו חפץ בצמימוקו של התבשיל. אבל
כשלא קטם כלל, יתכן שאסור להשהות עליה אפילו תבשיל
שנתבשל כל צרכו אם הוא מצטמק ויפה לו.
תמדה הגמרא: אִי הָכִי – אם אכן כך הדין שקטמה והובערה הרי היא
כקטומה, מָאִי לְמִמָּרָא – מה החידוש במה שאמר שמותר להשהות
עליו תבשיל המבושל כל צרכו.
מתרצת הגמרא: הוֹבְעָרָה אֲצִטְרִיקָא לִיה – רבי אושעיא הוצרך
להשמיענו שאף שהובערה אחר כך נחשבת עדיין הכירה כקטומה.
שכן מָהוּ דְּתִימָא [שמה תאמר], בִּינֵן דְּהוֹבְעָרָה, הִדְרָא לֵה
לְמִילָתָא קְמִימָא – חזרה הכירה להיות כבתחילה, בדין כירה
שאינה קטומה, והיא אסור להשהות עליה אפילו תבשיל שנתבשל
כל צרכו, קְמִשְׁמַע לֵן – משמיענו רבי אושעיא שהיא נחשבת
כקטומה.
הגמרא מביאה דין דומה בשם רבי יוחנן: אֲמַר רַבָּה בְּר בַר חֲנָה אֲמַר
רַבִּי יוֹחָנָן, קְטָמָה וְהוֹבְעָרָה, מְשַׁחֲוִין עָלֶיהָ חִמִּין שֶׁהוּחֲמוּ בְּל צוֹרְכֹו
וְתַבְשִׁיל שְׂבִישָׁל בְּל צוֹרְכֹו, וְאִפְּלִי אם היו הַגְּחָלִים שבכירה שֶׁל
רוֹתֵם [ומין עץ] שהם חמים יותר משאר גחלים ואינם ממזהרים
לכבות.
מבררת הגמרא: שְׂמַע מִינָה – האם מוכח מדברי רבי יוחנן, שתבשיל
המְצַטְמֵק וְיָפָה לוֹ מוֹתֵר להשהותו על גבי כירה שאינה גרופה.
דוחה הגמרא: שְׂאִינָה הָא – שונה הדין כאן באופן שדיבר רבי יוחנן,
דְּקָטְמָה תחילה, אבל כשלא קטם כלל, יתכן שאסור להשהות עליה
אפילו תבשיל שנתבשל כל צרכו אלא אם כן הוא מצטמק ורע לו.
תמדה הגמרא: אִי הָכִי – אם אכן כך הדין שקטמה והובערה הרי היא
כקטומה, מָאִי לְמִמָּרָא – מה החידוש במה שאמר שמותר להשהות
תבשיל המבושל כל צרכו. ומתרצת: הוֹבְעָרָה אֲצִטְרִיקָא לִיה – רבי
יוחנן הוצרך להשמיענו שאף שהובערה אחר כך נחשבת עדיין
הכירה כקטומה.
הגמרא מבררת מה חידש רבי יוחנן יותר מרבי אושעיא. מקשה
הגמרא: תִּינֵן תָּךְ – הרי דין זה עצמו כבר אמרו רבי אושעיא, ומה
חידש רבי יוחנן. ומתרצת: גְּחָלִים שֶׁל רוֹתֵם אֲצִטְרִיקָא לִיה – הוצרך
רבי יוחנן להשמיענו, שאף שהם חמים מאד ואינם ממזהרים לכבות,
בכל זאת, הואיל וקטמה אף על פי שהובערה נחשבת עדיין הכירה
כקטומה, ומותר להשהות עליה מצטמק ויפה לו.
הגמרא מביאה דעה אחרת בשיטת רבי יוחנן: אֲמַר רַב שֶׁשֶׁת אֲמַר
רַבִּי יוֹחָנָן, בִּירָה שֶׁהִפְקִיחָה בְּנִפְתָּ וּבְעֵצִים, אף על פי שלא קטמה,
מְשַׁחֲוִין עָלֶיהָ חִמִּין שֶׁל הוּחֲמוּ בְּל צוֹרְכֹו, וְתַבְשִׁיל שֶׁלֹּא בִישָׁל בְּל
צוֹרְכֹו, ובלבד שנתבשלו כבר כמאכל בן דרוסאי. אם עָקֵר – הסיר
את החמין או התבשיל מעל גבי האש, לֹא יִחְזִיר בשבת עַד שְׂחִיבָרָה
או עַד שְׂחִיבָה מִמֶּנּוּ מערב שבת.
הגמרא מבארת את שיטת רב ששת. מבארת הגמרא: רב ששת
שהתיר להשהות על כירה שאינה גרופה ולא אסר לעשות כן אלא
בחזרה, קָבֵר, שְׂמִתְנִיתִי – מה ששנינו במשנתנו שאסרו בית הלל
ליתן קדירה על הכירה עד שיגרוף, לְהַחְזִיר תֵּנִן – רק לגבי דין חזרה
שנינו כן, אֶבֶל לְשָׁחוֹת מערב שבת, מְשַׁחֲוִין אֵף עַל פִּי שְׂאִינָה גְּרֹפָה
וְאִינוּ קְטוּמִים, וכחנניה.
רבא מתמיה מה חידש רב ששת בשם רבי יוחנן. מקשה הגמרא: אֲמַר
רַבָּא, תְּרוּוּיָהוּ תִנְגְּחִי – הרי שני הדינים שאמר רב ששת בשיטת רבי

שָׁכַח בערב שבת קְרִידָה עַל גַּבִּי בִּידָה שאינה גרופה וקטומה, וּבִשְׁלָה – ונגמר בישולה בַּשֶּׁבֶת, מָהוּ דִּינוּ שֶׁל הַתְּבִשִּׁיל, כְּלוּמַר הָאֵם הוּא מוֹתֵר בִּאֲכִילָה. אִישְׁתִּיק [–שֶׁתָּן] רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא, וְלֹא אָמַר לָהּ וְלֹא מִידִי – וְלֹא עָנָה לָהֶם דְּבַר. לְמַחֵר, נִפְקַן [–יָצָא רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא] וְדָרַשׁ לָהּ – לִבְנֵי הַיְּשִׁיבָה כִּךְ, שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה (תְּרוּמוֹת פ"ב מ"א), הַמְּבִשֵּׁל בַּשֶּׁבֶת, אֵם בְּשׁוּגָה, יֹאכֵל – מוֹתֵר לֵאכּוֹל אֶת הַתְּבִשִּׁיל, אִפִּילוּ בִּשְׁבַת. וְאֵם בְּמִזִּיד, לֹא יֹאכֵל אֶת הַתְּבִשִּׁיל עַד מוּצָאֵי שַׁבַּת. הָרִי שֶׁבִּמְבִשֵּׁל הָדִין שׁוֹנֶה בֵּין שׁוּגָה לַמִּזִּיד, וְלֹא שָׁנָא – אִלּוּם לִגְבֵי הַמִּשְׁהָה אֵין הָדִין שׁוֹנֶה בֵּין שׁוּגָה לַמִּזִּיד. כִּךְ סָתַם וְדָרַשׁ רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא, וְלֹא פִירַשׁ אֵם כּוֹוֹנָתוֹ שֶׁהַמִּשְׁהָה דּוֹמָה לַמְּבִשֵּׁל בְּשׁוּגָה שְׁמוּתֵר בִּאֲכִילָה, אוּ לַמְּבִשֵּׁל בְּמִזִּיד שֶׁאִסּוּר בִּאֲכִילָה.

הַאֲמִוּרָאִים נִחְלָקוּ בְּבִיאּוֹר דְּבָרֵי רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא. מִבְּרַת הַגְּמָרָא: מָאִי – לְמָה הַתְּכוּיִן רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא בִּמָּה שֶׁאֲמַר 'לֹא שָׁנָא'. רַבָּה וְרַבִּי יוֹסֵף דְּאָמְרִי תְּרִוּוּיָהּ [–אֲמָרוּ שְׁנִיחָם], לְהִתִּירָא – רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא הַתְּכוּיִן לְהִתִּיר, כְּלוּמַר שֶׁהַמִּשְׁהָה, בֵּין אֵם הִיא שׁוּגָה אוּ מִזִּיד מוֹתֵר הַתְּבִשִּׁיל. וְהַטַּעַם לְחַלֵּק בֵּין מְבִשֵּׁל בִּשְׁבַת לְבֵין מִשְׁהָה, הוּא לְפִי שֶׁמְבִשֵּׁל, הוּא דָּקָא עֲבִיד מַעֲשֶׂה – שַׁעֲשֵׂה מַעֲשֶׂה אִסּוּר בִּידִים, לְפִיכֵךְ קִנְסוּ אוֹתוֹ חֲכָמִים וְאֲמָרוּ שֶׁאֵם עֲשֵׂה כֵן בְּמִזִּיד, לֹא יֹאכֵל. אָכֵל הָאִי – זֶה שֶׁרֶק הִשְׁהָה עַל גְּבִי כִירָה, דְּלֹא קָא עֲבִיד [–שֶׁלֹּא עֲשֵׂה בִידִים] מַעֲשֶׂה, אִסּוּר, לְפִיכֵךְ אִפִּילוּ הִשְׁהָה הַתְּבִשִּׁיל בְּמִזִּיד מִבְּעוֹד יוֹם, נִמְיָ יֹאכֵל.

וְרַב נֶחֱמָן פֶּרִי יִצְחָק אָמַר, רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא הַתְּכוּיִן לְאִיפּוּרָא, כְּלוּמַר בֵּין אֵם הִשְׁהָה בְּשׁוּגָה וּבֵין אֵם הִשְׁהָה בְּמִזִּיד נֶאֱסַר הַתְּבִשִּׁיל. וְהַטַּעַם שֶׁהַחֲמִירוּ בַּמִּשְׁהָה יוֹתֵר מִבְּמְבִשֵּׁל, לְפִי שֶׁמְבִשֵּׁל הוּא דְּלֹא אֲתִי לְאִיעֲרוּמִי – אֵין לַחֲשׁוֹשׁ שִׁיבּוֹא לְהַעֲרִים וּלְבִשֵּׁל בְּמִזִּיד וּלְשַׁקֵּר וְלומר שֶׁבִישֵׁל בְּשׁוּגָה, לְפִי שֶׁהַבִּישׁוּל בִּשְׁבַת הוּא אִסּוּר תּוֹרָה, וְלֹא נִחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל לְחַלֵּל שַׁבָּתוֹת בְּאִסּוּרֵי תּוֹרָה בְּמִזִּיד, וּלְפִיכֵךְ בְּשׁוּגָה יֹאכֵל וְלֹא קִנְסוּהוּ. אָכֵל הָאִי – זֶה שֶׁהִשְׁהָה, דְּאֲתִי לְאִיעֲרוּמִי – שַׁעֲלוֹל לְהַעֲרִים וּלְהַשְׁהוֹת בְּמִזִּיד וְלומר שֶׁשָּׂכַח, לְפִי שֶׁהִשְׁהִיָּה אֵינָה אֵלָּא אִסּוּר דְּרַבָּנָן וְהוּא קָל בְּעִינֵינוּ, לְפִיכֵךְ קִנְסוּ אוֹתוֹ שֶׁבְּשׁוּגָה נִמְיָ לֹא יֹאכֵל.

הַגְּמָרָא מִקְשָׁה מִבְּרִייתָא, עַל דְּבָרֵי רַבָּה וְרַב יוֹסֵף: מִיתִיבִי [–הִקְשׁוּ בְּנֵי הַיְּשִׁיבָה], שְׁנִינוּ בְּבִרְייתָא, שָׁכַח קְרִידָה עַל גַּבִּי בִּידָה, וּבִשְׁלָה בַּשֶּׁבֶת, אֵם בְּשׁוּגָה, כְּלוּמַר שֶׁאֵין שָׁכַח, יֹאכֵל – מוֹתֵר לוֹ לֵאכּוֹל אֶת הַתְּבִשִּׁיל אִפִּילוּ בִּשְׁבַת. אֲבָל אֵם לֹא שָׁכַח, אֵלָּא הִנִּיחָה שֶׁם בְּמִזִּיד, לֹא יֹאכֵל. בְּמָה דְּבָרִים אָמִוּרִים שֶׁבְּמִזִּיד לֹא יֹאכֵל, בְּחֻמֵּין שֶׁלֹּא הוֹחֲמוּ כָּל צוּרְבָן מִעֵרֵב שַׁבַּת, וְתִבְשִׁיל שֶׁלֹּא בִישַׁל כָּל צוּרְבָן, לְפִי שִׁבּוּחַ אֵם יֹאכֵלם נִמְצָא שְׁנֵהֲנָה מִמָּה שֶׁגִּמְרוּ לְהַתְּבִשֵּׁל בְּאִסּוּר. אָכֵל אֵם הִשְׁהָה בְּאִסּוּר חֻמֵּין שֶׁהוֹחֲמוּ כָּל צוּרְבָן וְתִבְשִׁיל שֶׁבִישַׁל כָּל צוּרְבָן, בֵּין אֵם הִשְׁהָה אוֹתָם בְּשׁוּגָה וּבֵין בְּמִזִּיד יֹאכֵל, דְּבָרֵי רַבִּי מָאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אֲכַן חֻמֵּין שֶׁהוֹחֲמוּ מִעֵרֵב שַׁבַּת כָּל צוּרְבָן, מוֹתִירִין. מִפְּנֵי שֶׁמֻּצָּטְמָק וָרַע לוֹ וְאֵינוּ נִהְנֶה כָּל מִן הַשְּׁהִיָּה הָאִסּוּרָה, וְאִילוּ תִבְשִׁיל שֶׁבִישַׁל כָּל צוּרְבָן, אָסוּר לֵאכּוֹלוֹ אֵם הִשְׁהָה אוֹתוֹ בְּמִזִּיד, מִפְּנֵי שֶׁמֻּצָּטְמָק וָרַע לוֹ וְנִמְצָא שְׁנֵהֲנָה מִהַשְּׁהִיָּה. וְכִמוֹ כֵּן, כָּל שֶׁאֵר מִיֵּן מֵאֲכַל הַמֻּצָּטְמָק וָרַע לוֹ, בְּגוֹן כְּרוֹב, וּפְלוֹלִים [–שַׁעֲוִיעִית, מִיֵּן קִטְנִיתוֹ], וּבִשְׁרִי מְרוּף – חֲתוּךְ וּמְרוּסֵק, שֶׁהִשְׁהָה אוֹתוֹ בְּמִזִּיד, אָסוּר לֵאכּוֹלוֹ. וְכָל תְּבִשִּׁיל הַמֻּצָּטְמָק וָרַע לוֹ אֵם הִשְׁהָה אוֹתוֹ מוֹתֵר לֵאכּוֹלוֹ.

מִסִּימַת הַגְּמָרָא אֶת הַקּוּשָׁא: קִתְּנִי מִיָּהָ – מִכָּל מָקוֹם שְׁנִינוּ בְּבִרְייתָא שֶׁלְּכָל הַשִּׁטּוֹת כִּשְׁמִשְׁהָ תִבְשִׁיל שֶׁלֹּא בִישַׁל כָּל צוּרְבָן יֵשׁ חִילּוּק בֵּין שׁוּגָה לַמִּזִּיד, וְקִשָּׁה עַל רַבָּה וְרַב יוֹסֵף שֶׁאֲמָרוּ שֶׁגַּם בְּמִזִּיד מוֹתֵר, וְאֵף עַל רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק שֶׁאֲמָרוּ שֶׁגַּם בְּשׁוּגָה אִסּוּר לִכְאוּרָה קִשָּׁה שֶׁבְּבִרְייתָא מְבִיאָר שֶׁבְּשׁוּגָה מוֹתֵר, אֵלָּא שֶׁבְּשִׁלְמָא – הַדְּרָב מוֹבֵן שֶׁלְּרַב נֶחֱמָן פֶּרִי יִצְחָק לֹא קָשְׁיָא, לְפִי שִׁיכּוֹל לְתַרְץ וְלומר שֶׁכָּאֵן – בְּבִרְייתָא שֶׁהִתִּירָה בְּשׁוּגָה מְדוּבָר קוֹדֵם גְּזֵרָה – לְפָנֵי שְׁגוּרָה לֵאסּוּר אֶת הַתְּבִשִּׁיל גַּם עַל הַשּׁוּכָח וּמִשְׁהָה, כְּמִבּוּאָר לְהֵלֵךְ, וְאִילוּ כָּאֵן – מִה שֶׁלְּדְּבָרֵינוּ אִסּוּר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אֵף בְּשׁוּגָה, נֶאֱמַר לְאַחֵר גְּזֵרָה. אֵלָּא

לְרַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרִי שְׁכוּוֹנַת רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא הִיא לְהִתִּירָא אֵף בְּמִזִּיד, קִשָּׁה מִהַבְּרִיתָא לְעִיל. שֶׁכֵּן אִי רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא דִּיבֵר קוֹדֵם גְּזֵרָה, אֵם כֵּן קָשְׁיָא עֲלֵיהֶם מִן הַבְּרִיתָא לְעִנֵּין מִשְׁהָה בְּמִזִּיד, שֶׁהַבְּרִיתָא אִסְרָה אֶת הַמֵּאכֵל וְאִילוּ רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא הִתִּיר. וְאִי נֶאֱמַר שְׂרָבִי חִיָּיא בַּר אַבָּא דִּיבֵר לְאַחֵר גְּזֵרָה, אֵם כֵּן קָשְׁיָא עֲלֵיהֶם נִמְיָ מִדִּין שׁוּגָה, שֶׁכֵּן לְאַחֵר הַגְּזִירָה אִפִּילוּ בְּשׁוּגָה אִסּוּר וְכִמוֹ שִׁיבּוּאָר לְהֵלֵךְ, וְהַבְּרִיתָא שְׁנִינוּ בָּהּ שְׁשׁוּגָה מוֹתֵר, נִשְׁנִית קוֹדֵם הַגְּזִירָה. וְהִיאֵךְ אֲמָרוּ רַבָּה וְרַב יוֹסֵף שֶׁבֵּין בַּמִּשְׁהָה בְּשׁוּגָה וּבֵין בַּמִּשְׁהָה בְּמִזִּיד הֵאֱכִיל מוֹתֵר. מִסִּיקָה הַגְּמָרָא: קָשְׁיָא – אֲכַן קִשָּׁה הַדְּרָב.

הַגְּמָרָא מִבְּרַת מָה הִיא הַגְּזִירָה שֶׁהוּבָאָה לְעִיל. מִבְּרַת הַגְּמָרָא: מָאִי גְּזִירָתָא – מָה הִיא הַגְּזִירָה שֶׁהוּכְרָה לְעִיל בְּעִנֵּין שֶׁכַּח וְשִׁהָה, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה פֶּרִי שְׁמוּאֵל אָמַר רַב אֲבָא אָמַר רַב בְּהֵנָּה אָמַר רַב, בְּתַחֲלִילָה – קוֹדֵם שְׁגוּרָה, הָיוּ אוֹמְרִים, הַמְּבִשֵּׁל בַּשֶּׁבֶת בִּידִים שַׁעֲבַר עַל אִסּוּר תּוֹרָה, אֵם בְּשׁוּגָה בִישַׁל, יֹאכֵל – מוֹתֵר לֵאכּוֹל מִן הַתְּבִשִּׁיל, וְאֵם בְּמִזִּיד בִישַׁל, לֹא יֹאכֵל, לְפִי שַׁעֲבַר עַל אִסּוּר תּוֹרָה. וְהוּא תְּרִין לְשׁוּכָח – לְמִי שֶׁהִנִּיחַ קְדִירָה עַל הָאֵשׁ מִבְּעוֹד יוֹם בְּאוֹפֶן שְׁחִיב לְהַסִּירָה קוֹדֵם חִשִּׁיבָה וְלֹא לְהַסִּירָה, שֶׁאֵם אֲכַן שֶׁכַּח לְהַסִּירָה מוֹתֵר לוֹ הַתְּבִשִּׁיל, וְאֵם הִשְׁהָה בְּמִזִּיד, אֵף שֶׁלֹּא עָבַר עַל אִסּוּר תּוֹרָה, מִכָּל מָקוֹם הַתְּבִשִּׁיל אִסּוּר כֵּאִילוּ בִישַׁלוּ בִּידִים. אוֹלַם מְשַׁרְבּוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁמְשַׁהֲנִין עַל גְּבִי הָאֵשׁ בְּמִזִּיד, וּמַעֲרִימִים וְאוֹמְרִים שְׁכָחִים אָנוּ – שֶׁכַּחֲנוּ לְהַסִּירָה, תְּרִין חֲכָמִים וְקָנְסוּ גַם עַל הַשּׁוּכָח שִׁיחָה הַתְּבִשִּׁיל אִסּוּר.

הַגְּמָרָא מִקְשָׁה עַל דְּבָרֵי הַתְּנָאִים שֶׁהוּבָאָה לְעִיל. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: קָשְׁיָא דְּרַבִּי מָאִיר אֲדָרְבֵי מָאִיר – דְּבָרֵי רַבִּי מָאִיר בְּבִרְייתָא שֶׁהוּבָאָה כֵּאֵן, סוֹתֵרִים לְדְּבָרֵינוּ שֶׁאֲמַר בְּבִרְייתָא שֶׁהוּבָאָה לְעִיל (ל"ז), שֶׁכֵּן לְעִיל הַתִּיר רַבִּי מָאִיר וְלְפִי בֵית הֵלֵל לְהַשְׁהוֹת רַק חֻמֵּין אֲבָל לֹא תְּבִשִּׁיל, וְאִילוּ כֵּאֵן הַתִּיר אֵף תְּבִשִּׁיל שֶׁהַתְּבִשֵּׁל כָּל צָרְכוֹ. וְכִמוֹ כֵּן קָשְׁיָא דְּרַבִּי יְהוּדָה אֲדָרְבֵי יְהוּדָה – שֶׁכֵּן בְּבִרְייתָא לְעִיל הַתִּיר רַבִּי יְהוּדָה וְלְפִי בֵית הֵלֵל לְהַשְׁהוֹת חֻמֵּין וְתְּבִשִּׁיל, וְאִילוּ כֵּאֵן אִסּוּר רַבִּי יְהוּדָה תְּבִשִּׁיל וְאֵם הוּא מִצְטַמֵּק וִיפָה לוֹ.

הַגְּמָרָא מִיִּישְׁבַת אֶת הַסְּתִירָתוֹ: דְּרַבִּי מָאִיר אֲדָרְבֵי מָאִיר לֹא קָשְׁיָא, לְפִי שֶׁשֵּׁשׁ לוֹמַר הָא – בְּבִרְייתָא לְעִיל מְדוּבָר לְעִנֵּין לְהַשְׁהוֹת לְבַתְּחִילָה, וְלֹא הַתִּיר רַבִּי מָאִיר לְהַשְׁהוֹת לְכַתְּחִילָה אֵלָּא חֻמֵּין אֲבָל לֹא תְּבִשִּׁיל. אֲבָל הָא – בְּבִרְייתָא כֵּאֵן שֶׁהִתִּיר רַבִּי מָאִיר תְּבִשִּׁיל, מְדוּבָר לְעִנֵּין דְּיַעֲבֵד שַׁעֲבַר וְשִׁהָה, וְכִזָּה סוֹבֵר רַבִּי מָאִיר שְׁמוּתֵר לֵאכּוֹלוֹ אֵם כִּבְר הַתְּבִשֵּׁל כָּל צָרְכוֹ לְפָנֵי הַשַּׁבָּת.

דְּרַבִּי יְהוּדָה אֲדָרְבֵי יְהוּדָה, נִמְיָ לֹא קָשְׁיָא, לְפִי שֶׁכָּאֵן – בְּבִרְייתָא לְעִיל מְדוּבָר בְּכִירָה גְּרוּפָה וְקָטוּמָה, וְלִכְּנֵן הַתִּיר רַבִּי יְהוּדָה לְהַשְׁהוֹת תְּבִשִּׁיל אִפִּילוּ לְכַתְּחִילָה. וְאִילוּ כָּאֵן בְּבִרְייתָא מְדוּבָר בְּשִׁאֲנִיָּה גְּרוּפָה וְקָטוּמָה, וְלִכְּנֵן אִסּוּר רַבִּי יְהוּדָה אִפִּילוּ בְּדִיעֵבַד מִהַ שֶׁמֻּצָּטְמָק וִיפָה לוֹ. הַגְּמָרָא דְּנָה בַּהִשְׁהָה בְּמִזִּיד אֵם נֶאֱסַר הַמֵּאכֵל: אִיעֲבָרָה לָהּ – הַסְּתַפְקוּ בְּנֵי הַיְּשִׁיבָה, עֲבָר וְשִׁתָּה בְּמִזִּיד עַל כִּירָה שֶׁאֵינָה גְּרוּפָה מָאִי – מִה דִּין הַתְּבִשִּׁיל, מִי קִנְסוּהוּ רַבָּנָן שֶׁלֹּא לֵאכּוֹלוֹ, אִי לֹא.

מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל פֶּרִי נֶחֱמָן אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, בְּשִׁתְּלָהּ רַבִּי יוֹסִי לְצִיפּוּרִי, מִצָּא שֶׁם מִים חֻמֵּין שֶׁנִּשְׁתַּחֲוּוּ בִּשְׁבַת עַל גַּבִּי בִּידָה שֶׁאֵינָה גְּרוּפָה, וְלֹא אָסַר לָהּ, לְפִי שֶׁהֶם מִצְטַמֵּקִים וְרַע לָהֶם. וְכֵן מִצָּא שֶׁם בִּיצִים מְצוּמָקוֹת – צִלּוּתֵי הַרְבֵּה, שֶׁנִּשְׁתַּחֲוּוּ עַל גַּבִּי בִּידָה, וְאָסַר לָהּ לְפִי שֶׁהֶם דְּבַר הַמֻּצָּטְמָק וִיפָה לוֹ. סִבְרָה הַגְּמָרָא: מָאִי – מָה הִיא כּוֹוֹנַת רַבִּי חֲנִינָא שֶׁאֲסַר רַבִּי יוֹסִי אֶת הַבִּיצִים בִּאֲכִילָה, לָאוּ – הָאֵם לֹא הַכוֹוֹנָה שֶׁאֲסַר לְאוֹתוֹ שֶׁבַת שֶׁנִּשְׁתַּחֲוּוּ בָּהּ, וְאֵם כֵּן מוֹכַח מִכָּן שֶׁאֵם עָבַר וְשִׁהָה קִנְסוּהוּ חֲכָמִים. דְּחָה הַגְּמָרָא: לֹא אִסְרִים רַבִּי יוֹסִי בִּאֲכִילָה, אֵלָּא לְשֶׁבֶת הַקָּבָה, כְּלוּמַר, לִימַד אוֹתָם אֵם דִּינֵי שִׁיחָה, וְהוֹדִיר אוֹתָם שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כִּךְ שׁוּב בִּשְׁבַת אַחֲרָה, אֲבָל בִּאֲכִילָה יִתְּכֵן שְׁמוּתֵרִים. וְלֹא נִפְשַׁת הַסֵּפֶק בְּעֵבֶר וְשִׁהָה אֵם הַמֵּאכֵל מוֹתֵר.

הַגְּמָרָא דְּנָה אֵם בִּיצִים צִלּוּתֵי הֶם מִצְטַמֵּק וִיפָה לוֹ. שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: מִכְּלָל – הָאֵם מִכָּן שְׂרָבִי יוֹסִי אִסּוּר אֶת הַבִּיצִים, מִשְׁמַע דְּבִיצִים

שכח קדרה על גבי כירה ובישלה בשבת מהו. אע"ג דקדירה כחנניא, הכא בעי בדלא בשיל כמאכל בן דרוסאי דמודה ביה חנניא, אי נמי בעי אפי' בקדירה חיותא, והא דשרינן בפ"ק (דף יח ושם) קדירה חיותא - היינו דוקא בתנור שחומנו רב, דבלא חיותי יתבשל עד למחר. אבל כירה דשלש בה אוירא - אסור, דאיכא למיחש שמא יחתה: **אבל** האי דלא קעביד מעשה במזיד נמי יאכל. תימנה: דהא אמר בפ"ק (שם) "לא תמלא אשה קדרה עססית כו' ואם נתנה למוצאי שבת אסורין בכדי שיעשו" וי"ל: דבלאו הכי פריך שפיר מברייתא דמיתיי:

בשלמא לרב נחמן בר יצחק כאן קודם גזירה כו'. תימנה לר"י: לימא תרווייהו קודם גזירה, והא דשרי בברייתא שווג - היינו בבשיל כמאכל בן דרוסאי. ורב נחמן איירי בדלא בשיל כמאכל בן דרוסאי כדפי'.

ותיחזי ר"ת: דבישלה בשבת משמע שלא היתה קודם לכן כלל מבושלת. ולא בעי למימר נמי דרב נחמן סבר כו' יהודה דאסר תבשיל אפי' בישל כל צרכו, וכ"ש לא בישל - משום דילמא ר' יהודה לא איירי אלא במזיד, אבל בשווג מודה לר"מ דשרי אפי' לא בישל כל צרכו: **קשיא** דר' מאיר אדר' מאיר. כאן משמע דסתם חמין ותבשיל היו נמי מבושיל כל צרכו, דאי לא הכי - לא היה פריך מיד. ורשב"א אומר: דאפי' אי סתם חמין ותבשיל היו בלא בישל כל צרכו פריך שפיר. דהא באינה גרופה משמע בברייתא דלעיל דאין משהין כלל אפי' בישל כל צרכו, דאי הוה שרי בישל כל צרכו - ה"ל לפרש מה הן משהין באינה גרופה, כדמפרש אגרופה, והכא שרי ר"מ בישל כל צרכו אפי' באינה גרופה. מ"מ נראה דסתם חמין ותבשיל היו נמי בבשיל כל צרכו, ומדפיטא ליה לתלמודא דמאן דאסר להתחזיר אסר אפי' בישל כל צרכו, כדמוכח גבי "ואפר' אושעיא סבר כו":

הא לכתחלה הא דיעבד. לא סגי בהאי שגיאתא. דהא לעיל שרי ר' מאיר סתם חמין, דהויא אפי' לא הוחמו כל צורכן אפי' לכתחלה, והכא אסר חמין שלא הוחמו כל צורכן אפי' דיעבד. אלא צריך לשנוי בדמשנא אקשיא דר' יהודה אדר' יהודה: הא בגרופה וקטומה, הא בשאינה גרופה. ואדרבי יהודה נמי צריך לשנוי (דהבא). דהא לכתחלה הא דיעבד. דהא בשאינה גרופה אסר לעיל אפי' חמין שנתבשל כל צרכו, והכא שרי. אלא דאיכא לשנוי: הא לכתחלה הא דיעבד:

עבר ושהה מאי. בדלא בשיל כמאכל בן דרוסאי ליכא לאוקומי, דהא כבר פשט לעיל לאיסורא כרב נחמן בר יצחק. ונראה לר"י דמבעיא ליה בבשיל ובשווג, ואליבא דר' יהודה אע"ג דאין הלכה כר' יהודה, אי אסר מצטמק ויפה לו דוקא במזיד, או דילמא אפי' בשווג ומיתיי ראיא מנעשה דר' יוסי דאסר, ומשמע ליה דאפי' בשווג היה, מדקאמר "ונשתהו" ולא קאמר "ושיהו". ומיהו לשון "עבר ושהה" משמע במזיד, כמו "עברה ולשהה" דפסחים (דף מב.) ואומר רשב"א: דקודם גזירה בעו, דאחר גזירה - פשטא דאסור בשווג כמו מזיד: **לא** לבשת הבאה. כולה סוגיא בשאינה גרופה, דבגרופה ליכא שום אמורא דאסר, כדפרישית לעיל. והיינו כרב דאסר מצטמק ויפה לו:

שכח קדרה. אליבא מאן דאסר: **המבשל בשבת**. משנה היא: **ולא שגא**. אבל האי דשכח קדרה - לא שגא בין שווג למזיד. והכי דרש להו סתמא, ולא פירש אי אשוגג מדמה לה - וגמור לאוכלה. אי אמוד מדמה לה - ואסור: **במזיד נמי**. אם השקה על גבי כירה מבעוד יום - יאכל: **ולא אתי לאיערומי**. ולעשות מזיד, ולומר "שווג הייתי" - דלא נחשדו ישראל על השבתות:

דאתי לאיערומי. דאסור דרנן דהא, וקילא ליה. ואתי לשנוי מזיד ויאמר "שכחתי": **מיתבי שכח קדרה כו' בשווג**. כגון האי דשכח יאכל בשבת: **במזיד**. דלא שכח אלא הניח - לא יאכל. ו**בשרי**. דגלי דעתיה: דלא לאורחים קבעי לה: **וכל המצטמק ויפה לו**. כלומר: וכן כל שאר המצטמק ויפה ליום - אסור לאוכלן אם השתן מזיד: **קתני מיתה**. בשלא בישל כל צרכו ויש חילוק בין שווג למזיד במשנה, קשיא בין לרבך ורב יוסף דשרי מזיד, בין לרב נחמן דאסר שווג: **בשלמא לרב נחמן**. מצי לתרוצי, כי תניא ההיא דשווג יאכל - לפני גזירה, דאמרין לקמן דגורו על השוכחין, וכי איתמר דרבי חייא בר אבא דתריצנא אליביה דשווג אסור - לאחר גזירה: **אלא דרבה ורב יוסף**. דאמר אליבא דר' חייא בר אבא לקתירא. אף במזיד: **אי קודם גזירה**. איתמר דר' חייא: **קשיא מיהא מזיד**. דהכא תניא "במזיד לא דאפילו שווג ה"ל למיטר, ובאילו מתני' קודם גזירה נשנית: **המבשל בשבת**. בידים, דאיכא חיובא דאורייתא: וז"ל לשוכח. דהמשנה נמי מבעוד יום, אם שכח בשווג - יאכל, ואם במזיד השקה - לא יאכל, באילו בשלה בידים בשבת: **קשיא דר' מאיר אדר' מאיר**. דתנן לעיל ברש פירקין לר' מאיר אליבא דב"ה "חמין אכל לא תבשיל", והכא שרי חמין ותבשיל שבישל כל צרכו: **וקשיא דר' יהודה אדר' יהודה**. דהתם א"ר יהודה "חמין ותבשיל", והכא אסר תבשיל שבישל כל צרכו: **הא** לכתחלה. משנה קמיתא לשהות לכתחלה קמית, והך - בהשקה כבר קאמר. דמותר לאוכלה: **כאן בגרופה וקטומה**. התיא דלעיל איירי בגרופה וקטומה כדקתני בה "משהין על גבי גרופה וקטומה ואין משהין על שאינה גרופה", ומה הן משהין על הגרופה שהתנו לשחות, ר"מ אומר כו'. הלכך: **אפי' לכתחלה שרי ר' יהודה**. והכא בשאינה גרופה - הלכך דיעבד אסר: **עבר ושהה במזיד מאי**. מותר לאוכלה או לא? **חמין לא אסר**. דמצטמק ורע לו: **ביצים אסר**. דמצטמק ויפה לו: **מאי לאו** אותו שבת. אסרן עליהן באכילה: **לא לשבת הבאה**. אסר לקח עקשיו שלא לעשות כן לשבת הבאה, אבל בעיקר בשר: **מכלל דביצים מצומקות כו'**. בעיקר היא: והביאו לפניו. בחול: **בעוורין**. שצטמקו עד שנגעשו ודקות כעוורין, קורמ"ש בלע"ז, ומדאמר "ואכלנו הרבה" - מכלל דיפה לקח: **מחזירין**

במזיד, כמו "עברה ולשהה" דפסחים (דף מב.) ואומר רשב"א: דקודם גזירה בעו, דאחר גזירה - פשטא דאסור בשווג כמו מזיד: **לא** לבשת הבאה. כולה סוגיא בשאינה גרופה, דבגרופה ליכא שום אמורא דאסר, כדפרישית לעיל. והיינו כרב דאסר מצטמק ויפה לו:

דבגרופה ליכא שום אמורא דאסר, כדפרישית לעיל. והיינו כרב דאסר מצטמק ויפה לו:

אפילו בשבת. פירש בקונטרס: בשבת ביום המחרת. ולפי' ה"ל למינקט אפי' ביום השבת. ולמאי דפרישת דיעק פלוגתיהו בחול - אתי שפיר: **פינה** ממיחם למיחם מהו. וא"ת: דבפרק "במה טומנין" (לקמן דף נא.) תניא: וכן היה רשב"ג אומר לא אסור אלא באותו מיחם, אבל פינה ממיחם למיחם - מותר, אלמא במיחם אחר שרי טפי. והכי משמע איפכא ואור"ת: דהכא גבי השעה ע"ג כירה, כשהוא באותו מיחם שהוא חם - לא אתי לחתוי, אבל במיחם אחר שהוא קר - אתי לחתוי. אבל גבי הטמנה שרי טפי כשהוא קר, דבחתוי מועט לא זיעל:

ורשב"א מפרש בשם ר"י: דחתם ברטמנה דהוי לצורך מחר - ליכא למיחש לחתוי, דבלא חתוי יתחמם הרהב. אבל הכא דבעי לה בלילה - איכא למיחש לחתוי. ומיהו קצת משמע התם דמיייר במשמין בלילה. (ת"י): **תנור** שהסיקוהו בקש ובגבבא לא יתן כו'. אי להחזיר תנן - הכא נמי האי "לא יתוך" - לא יחזיר, אבל להשהות משהא אפילו בתנור שאינו גרוף וקטום. כדמשמע בפ"ק (דף יד) דשרינן קידרא חזיתא ובישל במאכל בן דרוסאי אפילו באינו גרוף וקטום. ומשמע התם דבתנור איירי, דקאי אהא דקתני התם לעיל "לא תמלא אשה קדרה עסיית כו'":

אילימא בשאינה גרופה. האי לישנא לאו דוקא. דאבי סבר דלא מיתוקמה בגרופה, דבגרופה לא מסתבר ליה שיהא חילוק בין גפת ועצים לקש וגבבא. דאי הוה מצי אביי לאוקמה בגרופה כדמוקי לה רב אדא - לא הוה מצי למפשט מיהו. ורב אדא דמוקי לה בגרופה סבר דיש לעולם יותר חום כשהסיקה בגפת ובקצינים אע"ג דגרופה מבקש ובגבבא:

תניא כותיה דאביי כו'. יש דגרסי בסיפא: כופח שהסיקוהו בגפת ובקצינים אין סומכין לה, דאי גרס "סומכין לה" לא אתא כותיה דאביי, דאית ליה דבכופח נמי אין סומכין, כדאמרין לעיל. וי"ל: דאי גרסינן "סומכין" איכא לאוקמה בגרופה, ונקט גפת ועצים לרבותא - דאפילו הכי סומכין לה:

לא יטמיננה בחול. אע"ג דאמר בי"א "יחור" (ב"ב דף טו.) ויש דחול דקרי' מ' מקרה, רחמים - מחים. והכא ביצה היא קרה. הכא מיייר בחול שהוחם בחמה, דומיא דאבק דרכים: **מעשה** והביאו סילון של צונן לתוך אמה של חמין כו'. מבכוד יום הביאוהו, כדפירש בקונטרס. ואין שום איסור כלל בחבאה, כדתיא בפרק קמא (דף יח) "פותקין מים לגינה ומתמלאת והולכת כל השבת כולה". ואסור ברחיצה גזירה שמא יערים בשבת. ולערבם בשבת אסור משום תולדות האור, וחשיבא כחדא גזירה. ואם היינו מפרשים דבסילון היו בו נקבים, וכשהיו רוחצים בשבת היו פותחים ונקבים ומתעורר הצונן בחמין - הוה אתי שפיר טפי, דהשתא ליכא אלא חדא גזירה אטו חמי האור. אך בגמרא מדמי לה להטמנה מבכוד יום. וליף מינה לאסור להטמין

מחזירין - אפילו בשבת. ואף ר' אושעיא סבר: אף מחזירין - אפי' בשבת; דא"ר אושעיא: פעם אחת היינו עומדים לעילא מר' תינא רבה, והעלנו לו קומקמום של חמין מדיוקא התחתונה לדיוקא העליונה, ומזנונו לו את הפום והחזירנוהו למקומו, ולא אמר לנו דבר. א"ר זריקא א"ר אבא א"ר תדאי: לא שנו אלא שעוין בידו, אבל הניחן ע"ג קרקע - אסור. א"ר אמי: ר' תדאי דעבר - לגרמיה הוא דעבר, אלא הכי א"ר חייא א"ר יוחנן: אפילו הניחה על גבי קרקע - מותר. פליגי בה רב דימי ורב שמואל בר יוחנן, ותרוייהו משמיה דרבי אלעזר אמרי. חד אמר: עוין בידו - מותר, ע"ג קרקע - אסור. וחד אמר: הניחן על גבי קרקע - נמי מותר. אמר חזקיה משמיה דאבוי: הא דאמרן עוין בידו מותר - לא אמרן אלא שדעתו להחזיר, אבל אין דעתו להחזיר - אסור. מפלל דעל גבי קרקע, אע"פ שדעתו להחזיר - אסור. איכא דאמרי, אמר חזקיה משמיה דאבוי: הא דאמרן על גבי קרקע אסור - לא אמרן אלא שאין דעתו להחזיר, אבל דעתו להחזיר - מותר. מפלל שבעוין בידו, אע"פ שאין דעתו להחזיר - מותר. בעי ר' ירמיה: תלפן במקל מהו? הניחן על גבי מפה מהו? בעי רב אשי: פינן ממיחם למיחם מהו? תיקו. **מתני'** תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא לא יתן בין מתוכו בין מעל גביו. כופח שהסיקוהו בקש ובגבבא - ה"ו בפירייה, בגפת ובקצינים - הרי הוא פתנור. גמ' 'תנור שהסיקוהו' סבר רב יוסף למימר: 'תוכו' - תוכו ממש, 'על גביו' - על גביו ממש, אבל לסמוך - שפיר דמי. איתביה אבוי: כופח שהסיקוהו בקש ובגבבא - הרי הוא בפירייה, בגפת ובקצינים - הרי הוא פתנור, ואסור. הא בפירה שרי! במאי עסקינן? אילימא על גביו, ובמאי? אילימא ששאינו גרוף וקטום, אלא פירה כי אינה גרופה וקטומה על גביו מי שרי? אלא לאו - לסמוך, וקתני: הרי הוא פתנור, ואסור? אמר רב אדא בר אבהו: הכא בכופח גרוף וקטום, ותנור גרופה וקטומה עסקינן. הרי הוא פתנור - דאע"ג דגרוף וקטום, על גביו אסור. דאי בפירה - כי גרופה וקטומה, שפיר דמי. תניא כותיה דאבוי: תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא - אין סומכין לו, ואין צריך לומר על גביו, ואין צריך לומר לתוכו, ואין צריך לומר בגפת ובקצינים. כופח שהסיקוהו בקש ובגבבא - סומכין לו, ואין נותנין על גביו. בגפת ובקצינים - אין סומכין לו. אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: האי כופח היכי דמי? אי בפירה דמי - אפילו בגפת ובקצינים נמי, אי פתנור דמי - אפילו בקש ובגבבא נמי לא! אמר ליה: נפיש הבליה מדכירה, וזוטר הבליה מדתנור. היכי דמי כופח, היכי דמי פירה? א"ר יוסי בר חנינא: כופח - מקום שפיתת קדרה אחת, פירה מקום שפיתת שתי קדרות. אמר אבוי, ואיתימא רבי ירמיה: אף אגן נמי תנינא: פירה ששחלקה - לאורפה טהורה, לרחבה - טמאה. כופח בין לאורכו בין לרוחבו - מהור. **מתני'** אין נותנין ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל ולא יפקיענה בפסודין, ור' יוסי

מחזירין אפילו בשבת. ביום המחרת, ולא תימא פלוגתיהו משחשבה, והתם הוא דשרי - משום דמוכחא מילתא דאדעתא דאדחורי לצורך מחר שקיל ליה, אבל ביום לא מוכח דשקיל ליה אדעתא דאדחורי, ובטלה לה הטמנה, ודיל במטמין לבתחלה: קומקמום. יורה קטנה: דיוקא. עליוה: למקומו. לפירה: אבל חמין על גבי קרקע אסור. להחזיר, דבטלי לה הטמנה דאמלול, והוי במטמין לבתחלה: לגרמיה. וידי הוא דבר, ואין תלכה כמותו: תלפן כפסל מהו. בעוין בידו דמי, או כהניחן ע"ג קרקע דמי: פינן ממיחם למיחם מהו. מי הוי במטמין לבתחלה ואסור להחזיר לפירה, או לא: מיחם. קומקמום שחמם בו חמין: מתני' תנור. מתוך ששקר למעלה ורחב למטה, נקלט חומן לתוכו טפי מכירה: כופח. בגמרא מפרש לה: עשוי חלל בכירה, אבל ארבו ברחבו, ואין בו אלא שיעור שפיתת קדרה אחת, וכירה יש בה שפיתת שתי קדרות: גמ' על גביו. על שפתו: אבל לסמוך. אצל דופנו: הא בכירה שרי. כלומר: מדקתני "הרי הוא פתנור", מפלל דאי הוה מדמי ליה לבירה - הוה שרי. ושמעין מינה בכירה שהוסק בגפת ובקצינים שרי: ובמאי קא. סט"ד בשאינה גרופה, ואי על גבה מי שרי? תניא: כותיה דאבוי. דאסור לסמוך אתנור: אפי' בגפת ועצים. לשתי בגרופה וקטומה: ששחלקה לאורכה. הרי בטלו שתי שפיתותיה, ששחלקת רחבה לשתיים - הלכך טהרה משומאמה. שרי ניתצה: שחלקה לרחבה. נמצאו שתי השפיתות קיימות, זו לבדה וזו לבדה: כופח. בין לאורכה בין לרחבה טהורה. שרי ארבה ברחבה, וכולה מקום שפיתת אחת: **מתני'** אין נותנין ביצה בצד המיחם. קומקמום על נחשת: בשביל שתתגלגל. שתצלה קצת עד שתהא מגלגלת: ולא יפקיענה בפסודין. לא שברנה על סודר שהוחם בחמה כדי שתצלה מחומה של סודר: בחול ובאבק דרכים. שהוחמו מכה חמה. ובגמרא מפרש אמאי לא פליג ר' יוסי בהא: והביאו סילון. מבכוד יום: של צונן. כדי לחממן. דהמים נמשכין ובאין כל השבת: לתוך אמה. של חמי טהור: אם בשבת. אותן שבאו בשבת: ח"ג. כחמין שהוחמו:

גמ'

מתיר. ולא יטמיננה בחול ובאבק דרכים בשביל שתצלה. מעשה שעשו אנשי סכריא והביאו סילון של צונן לתוך אמה של חמין, אמרו להם חכמים: אם בשבת - פחמין שהוחמו בשבת, ואסורין ברחיצה ובשתיה. אם ביום טוב - פחמין שהוחמו ביום טוב, ואסורין ברחיצה ומותרין בשתיה. גמ' איבעיא להו: גלגל מאי? אמר רב יוסף: גלגל - חייב חטאת. אמר מר בר רבי אבהו: אף אגן נמי תנינא: כל

41 מתיר. ולא יטמיננה בחול ובאבק דרכים בשביל שתצלה. מעשה שעשו אנשי סכריא והביאו סילון של צונן לתוך אמה של חמין, אמרו להם חכמים: אם בשבת - פחמין שהוחמו בשבת, ואסורין ברחיצה ובשתיה. אם ביום טוב - פחמין שהוחמו ביום טוב, ואסורין ברחיצה ומותרין בשתיה. גמ' איבעיא להו: גלגל מאי? אמר רב יוסף: גלגל - חייב חטאת. אמר מר בר רבי אבהו: אף אגן נמי תנינא: כל

שבת דף לח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קלז

המימח מעל גבי הכירה, עירה את המים שבמימחם זה למימחם אחר, 58
 מהו הדין. האם מותר להניח את המימח השני שמונחים בו המים על 59
 גבי הכירה הגרופה הואיל ומים אלו כבר היו מונחים על גבי הכירה 60
 ואם כן אין זו שהייה חדשה אלא חזרה, או שמא כיון שהעביר את 61
 המים למימחם אחר כבר בטלה שהייה הקודמת, ומה שמניחם עכשיו 62
 על הכירה הרי זה כמו שהייה חדשה ואסור. מסיקה הגמרא: תיסקו – 63
 יעמדו שאלות אלה בספק, שלא נפשטו. 64

משנה

אחרי שבמשנה הקודמת נתבארו הדינים של הכירה לענין שהייה 65
 וחזרה, תעסוק משנתנו בדיני תנור וכופח שחומם רב יותר מחום 66
 הכירה: תנור – חומו רב מחום הכירה, ולכן אף שהפיקוהו בקש – 67
 זנבות השבלים, הנקצרים עם התבואה, וכן נקבא – שארית הקש 68
 הנשאר בשדה ונלקט בפני עצמו, מכל מקום לא יתן חמין ותבשיל 69
 בין מתוכו – לתוך התנור, בין מעל גביו, וכל שכן אם הסיקו אותו 70
 בגפת ובעצים. 71
 בופח – תנור העשוי לבישול הדומה לכירה, אלא שאין בו אלא 72
 מקום שפיתת קדירה אחת, ומתוך כך חומו פחות מחום התנור ויותר 73
 מחום הכירה, שהפיקוהו בקש וכן נקבא, הרי זה בפירוש – דינו 74
 כדין כירה, ומותר לתת לתוכו תבשיל. ואם הסיקוהו בגפת ובעצים, 75
 הרי הוא כתנור, ואסור לתת לתוכו תבשיל. 76
 77

גמרא

הגמרא דנה אם מותר לסמוך קדירה אצל התנור. שנינו במשנה: 78
 'תנור' שהפיקוהו בקש ובגבבא לא יתן בין מתוכו בין מעל גביו, כך 79
 רב יוסף למימר – עלה בדעתו של רב יוסף לומר, שמה ששינונו 80
 במשנה בתנור 'לא יתן בין מתוכו', פירושו תוכו ממש, כלומר, 81
 שאסור לתת קדירה לתוך התנור. ומה ששינונו 'ובין מעל גביו', 82
 פירושו על גביו ממש, כלומר שאסור לתת קדירה על גבי שפת 83
 התנור. ומתוך כך יש לדייק, שרק אופנים אלו אסורים בתנור. אבל 84
 לסמוך קדירה לדופן התנור מבחוץ, שפיר דמי – מותר לעשות כן, 85
 כמו שזמנא לסמוך לדופן הכירה. 86
 אביי מוכיח מן המשנה שאסור לסמוך: אייתיביה – (הקשה לו) אביי 87
 לרב יוסף, שנינו במשנה, בופח שהפיקוהו בקש וכן נקבא הרי הוא 88
 בפירוש. בגפת ובעצים הרי הוא כתנור. ואסור, כלומר דינו כדין 89
 תנור שנתבאר ברישא של המשנה שאסור. ומכך שהוצרכה המשנה 90
 להשוות דין הכופח לדין התנור, יש לדייק, הא – אבל אם היה דינו 91
 ככירה שהוסקה בגפת ועצים, שרי – היה מותר. מבררת הגמרא: 92
 במאי עסקינן – באיזה אופן עוסקת המשנה, איילימא – אם נאמר 93
 שהיא עוסקת בענין נתנית קדירה על גביו של הכופח ממש, ובמאי 94
 – ובמה אסרה, כלומר, מהו מצב הכופח שהמשנה מדברת ממנו. 95
 איילימא – אם נאמר שמדובר בפשיאנו גרופה וקטום, קשה מדוע 96
 הוצרכה המשנה להשוות אותו לדין תנור, אלא – (וכן) בירה כי אינה 97
 ו–כשאינה גרופה וקטומה על גביו מי שרי – האם מותר לתת 98
 קדירה על גבה. כלומר, הרי ברור שגם כירה שאינה גרופה אסור 99
 לתת קדירה על גבה, כמו ששינונו לעיל (א), ואם כן מדוע הוצרכה 100
 המשנה להשוות את דין הכופח לתנור, מאחר שגם אם דינו ככירה 101
 אסור. אלא לאו – אלא ודאין המשנה עוסקת בענין אם מותר לסמוך 102
 קדירה אצל דופן הכופח, וקתני – (ושנינו) 'הרי הוא כתנור', ואסור 103
 – ולכן גם לכופח אסור לסמוך. הרי מוכח מכך שהשוותה המשנה 104
 כופח לתנור, שגם לסמוך אצל התנור אסור. 105
 רב אדא בר אבהו דוחה את ההוכחה: אמר רב אדא בר אבהו, 106
 המשנה אינה עוסקת בכופח ותנור שאינם גרופים וקטומים ולענין 107
 סמיכה, אלא הקא במשנה, בכופח גרופה וקטום, ותנור גרופה 108
 וקטומה עסקינן – אנחנו עוסקים, ולענין הנחה על גביו ממש. וכך 109
 הוא פירוש המשנה, כופח שהסיקוהו בגפת ועצים הרי הוא כתנור, 110
 דאף על גב דגרופה וקטום, על גביו אסור, שכשם שאין גריפה 111
 112

מחזירין – כלומר, לדברי בית הלל המתירים להחזיר קדירה על גבי 1
 הכירה, מותר אפילו כשנטלה ומחזירה בשבת – ביום השבת, אף 2
 שאז אינו ניכר כל כך ממעשיו שבשעה שהסירה היה דעתו 3
 להחזירה. ואין אומרים שמותר להחזיר רק כשנטל אותה בליל שבת, 4
 שאז ניכר ממעשיו שבשעה שהסירה מהכירה היה בדעתו להחזירה, 5
 שהרי עתיד הוא לאכול ממנה גם למחר. ואף רבי אושעיא כבר אף 6
 מחזירין אפילו בשבת, דאמר רבי אושעיא, פעם אחת היינו 7
 עומדים לעילא – (לפניו) מרבי חייא רבה כדי לשמשו, והעלנו לו 8
 ביום השבת קומקום – (יורה קטנה) של חמין מדיוקא – (מן העלייה) 9
 התחתונה לדיוקא העליונה, ומזנונו לו (ומתוך היורה) את הכוס 10
 והחזירנוהו למקומו על גבי הכירה. ולא אמר לנו דבר. ומכאן, 11
 שאפילו נטל את הקדירה ביום השבת מותר להחזירה. 12
 הגמרא מבארת באיזה אופן התירו בית הלל להחזיר בשבת על גבי 13
 כירה גרופה וקטומה: אמר רבי יריקא אמר רבי אבא אמר רבי 14
 תדאי, לא שנו – לא נשנה דין זה שמותר להחזיר את הקדירות על 15
 גבי כירה הגרופה או קטומה, אלא באופן שעודן בידו, כלומר שלא 16
 הסירן מידו מעת נטילתן מן הכירה עד השעה שמחזירן. אבל אם 17
 הניחן על גבי קרקע, אסור להחזירן. לפי שבכך בטלה שהייה 18
 הראשונה והמחזיר הרי הוא כמי שמניח בתחילה קדירה על גבי 19
 הכירה בשבת. 20
 הגמרא מביאה שיטה החולקת על רבי תדאי: אמר רבי אמי, רבי 21
 תדאי דעבר – (שעשהו) כלומר, שהורה כן, לגרמיה הוא דעבר – 22
 לעצמו עשה, כלומר יחיד הוא בדעה זו ואין הלכה כמותו. אלא הכי 23
 – (כן) אמר רבי חייא אמר רבי יוחנן, אפילו הניחה על גבי קרקע 24
 לא בטלה שהייה הראשונה, ומותר להחזירה. 25
 הגמרא מביאה אמוראים נוספים שנחלקו בזה: פליגי בה – נחלקו 26
 בענין זה רב ירמי ורב שמואל בר יהודה. ותרבייהו, משמיה דרבי 27
 אלעזר אמרי – ושניהם אמרו דבריהם בשם רבי אלעזר, כלומר, 28
 שנחלקו מה אמר רבי אלעזר. חד – (אחד מהם) אמר רק כשעודן 29
 בידו מותר להחזיר, אבל אם הניחם על גבי קרקע אסור להחזירם. 30
 וחד אמר אפילו הניחן על גבי קרקע נמי מותר להחזירן. 31
 הגמרא מביאה תנאי נוסף בדיתר החזרה: אמר חזקיה משמיה 32
 דאבבי, הא דאמרת – מה שאמרת שבעודן בידו מותר להחזיר את 33
 הקדירות על גבי הכירה, לא אמרן – לא נאמרו דברים אלה, אלא 34
 כשדעתו להחזיר – שבשעה שנטלן מעל הכירה היתה דעתו להחזירן 35
 עליה. אבל אם אין דעתו להחזיר, כלומר, אם בשעה שנטל את 36
 הקדירות מעל הכירה נטלן על מנת שלא להחזירן עליה, אלא 37
 שלאחר מכן נמלך להחזירן, אסור להחזירן, לפי שזה כנותן 38
 לכתחילה על הכירה בשבת. מדייקת הגמרא: מכלל – משמע מדברי 39
 אבבי, דעל גבי קרקע – שאם כבר הניחן על גבי קרקע, אף על פי 40
 שבשעה שהסירן מעל הכירה היתה דעתו להחזירן אותן עליה, אסור 41
 להחזירן, לפי שכבר בטלה שהייה הראשונה. 42
 הגמרא מביאה נוסח אחר בדברי אבבי: איבא דאמרי – יש שאמרו 43
 שמועה זו בלשון אחרת, אמר חזקיה משמיה דאבבי, הא דאמרת 44
 שאם הניחן על גבי קרקע אסור להחזירן, לא אמרן אלא כשאין 45
 דעתו להחזיר – שבשעה שנטלן מעל גבי הכירה לא היתה דעתו 46
 להחזיר אותן עליה. אבל אם היתה דעתו להחזיר, אף על פי שהניחן 47
 על גבי קרקע מותר להחזירן. מדייקת הגמרא: מכלל – משמע מדברי 48
 אבבי, שבעודן בידו, אף על פי שאין דעתו להחזיר – שבשעה 49
 שהסירן מן הכירה לא היתה דעתו להחזירן, מותר להחזירן ולא 50
 בטלה שהייה הראשונה. 51
 הגמרא מסתפקת בכמה עניינים בענין חזרה: בעי – (נסתפק) רבי 52
 ירמיה, אם לא הניח את הקדירות על גבי קרקע אלא תלואן במכל, 53
 מהו הדין. וכן אם הניחן על גבי מטה, מהו. האם כיון שלא הניחן 54
 על גבי קרקע הרי זה נחשב כעודן בידו ומותר להחזירן. או שמא כיון 55
 שהניחן מידו הרי זה כאילו הניחן על גבי קרקע ואסור להחזירן. 56
 בעי רב אחי, הינן ממימחם למימחם, כלומר, אם לאחר שהסיר את 57

1 פְּדָעוּ מִדֶּרֶת שַׁחַת וְגו' מִצָּאֵתִי כִפֹּר – כאשר יהיה האדם נידון
2 בבית דין של מעלה, אם ימצא מלאך המליץ עליו טוב, להגיד ישרו,
3 אף אם המלאך הזה הוא אחד מתוך אלף מלאכים המלמדים עליו
4 חובה, יחנן אותו הקב"ה, ויאמר אל המלאך המליץ, פדה אותו ואל
5 ירד לשחת, כי זכותו שלימדת עליו זכות מצאתי כדי פדיון נפשו. רבי
6 אֶלְעָזָר בֶּנִּי שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אָמַר, אִפְּלוּ תִשַּׁע מֵאוֹת
7 וְתִשְׁעִים וְתִשְׁעָה מֵאוֹת מְלָאָךְ לְחוּבָה, וְאַחַד לְזָכוּת, כְּלוּמַר, אִפְּלוּ
8 שאותו מלאך מעיד על האדם תשע מאות ותשעים וחובה,
9 וזכות אחת בלבד וואף שאותו מלאך הוא אחד מאלף מלאכים
10 המעידים על מעשי האדם, ושאר המלאכים מעידים עליו חובה
11 בלבד, וְנִצּוֹל מִכַּח הַזְכוּת הַיְחִידִית, שֶׁנֶּאֱמַר 'מְלִיץ אֶחָד מִנִּי אֵלָּה',
12 והיינו שמליצתו של מלאך זה היא רק חלק אחד מאלף מעדותו,
13 ושאר החלקים מעיד לחובה.
14 שנינו במשנה שעל שלש עבירות נשים מתות בשעת לידתן, הגמרא
15 מביאה ברייתא ששנינו בה מחלוקת בזה: תָּנוּ רַבָּנָן, עַל שְׁלֹשׁ
16 עֲבִירוֹת הַמְפֹּרְסוֹת בַּמִּשְׁתַּנּוּ נָשִׁים מֵתוֹת בְּשַׁעַת שִׁילּוּדָהּ. דעה
17 חולקת: רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, עַל שְׁלֹשׁ עֲבִירוֹת אֵלּוּ, נָשִׁים מֵתוֹת וְלִדּוֹת
18 (בצעירותן), ולא רק בשעת לידתן. דעה נוספת: רַבִּי אֲחָא אָמַר,
19 הנשים מתות בצעירותן, כְּעוֹן שִׁמְכָבְסוֹת בְּגִדִים הַמְלוּכָלִים בְּצוּאוֹת
20 בְּנֵיהֶם, בְּשִׁבְתָּהּ, ועוברות על מלאכת 'מלבן'. דעה נוספת: וְיֵשׁ
21 אֲמֹרִים שֶׁהַנָּשִׁים נֶעֱנְשׂוֹת עַל שִׁקְזוּרִין לְאַרְזֵן הַקְּדוֹשׁ שֶׁבְּבֵית הַכִּנֹּסֶת
22 'אַרְנָא' (כשם שקוראים לארון סתם), ולא 'ארון הקודש', ומבזים בכך
23 את התורה המונחת בארון.

המשך ביאור למס' שבת ליום שני עמ' ב

1 לבנו, ראה אנשים אלו שפניחין חיי עולם – לימוד התורה, המביאה
2 לחיי העולם הבא שהוא עולם נצחי, וְעוֹסְקִין בְּחַיֵּי שַׁעֲה – בצרכי
3 מוונותיהם, שנצרכים לחיי שעה בלבד. כָּל מְקוֹם שֶׁנִּזְנְתִּין רַבִּי
4 שמעון ובנו את עיניהן בקפידה, מִיָּד נִשְׂרָף מִחַמַּת קִפְיָדָתָם. יֵצֵתָה בַּת
5 קוֹל מִן הַשָּׁמַיִם וְאָמְרָה לָהֶם, הֲאֵם לְהַחֲרִיב אֶת עוֹלָמִי יֵצֵאתָם
6 מהמערה, לכו וחיזרו לְמַעְרַתְכֶם. הַדּוֹר אֶזוּל – חזרו והלכו למערה,
7 אֵיתִיכֶם תִּרְיִסְר יְרִיחִי שְׂתֵא – ישבו בה שנים עשר חודשי השנה, אָמְרִי
8 – אמרו לעצמם, מִשְׁפָּט רִשְׁעִים בְּנֵיהֶם, שָׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ, וכיון
9 שישבנו זמן זה נתכפרנו בכך, ואכן יֵצֵתָה בַּת קוֹל מִן הַשָּׁמַיִם וְאָמְרָה,
10 'צֵאוּ מִמַּעְרַתְכֶם'. נִפְקוּ – יצאו, ושוב ראו אנשים העוסקים בחיי
11 שעה לצורך פרנסתם, כָּל תִּיבָא דְהוֹנָה מְחִי – בכל מקום שהיה מכה
12 רַבִּי אֶלְעָזָר עַל יָדִי שֶׁהִיא נוֹתֵן בּוֹ אֶת עֵינָיו, הוֹנָה מְכִי – היה מרפא
13 רַבִּי שְׁמַעוֹן. אָמַר לֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן לִבְנֵי, הִי לְעוֹלָם שִׁדְיֵי עוֹסְקִים
14 בתורה אֵין וְאֵתָה בִּלְבַד, כְּלוּמַר, דיבר אל לבו שלא יקפיד עוד על
15 ישראל העוסקים למלאכתם ובטלים מהתורה. בַּעֲדֵם הוֹלְכִים בְּהָרִי
16 פְּנִיָּה דְמַעְלִי שְׁבָתָה – לפנות ערב בכניסת שבת, הָזוּ הָיוּ סָבָא
17 דְהוֹנָה נְקִיט תִּרְיִ מְדַאֲנִי אָסָא – ראו זקן האוחז בידיו שתי חבילות
18 הדסים, להריח בהם בשבת, וְרִחִים – וריח, בּוֹמֵן בֵּין הַשְּׁמִשׁוֹת, אָמְרִי
19 לֵיהּ וְ–לוֹקוֹ, הֵנִי – הדסים אלו לָמָּה לָּהּ. אָמַר לָהּ, להריח בהם
20 לְכָבוֹד שְׁבָתָה. שֶׁאֵלּוּהוּ, וְתִסְגִּי לָךְ בָּחַד – מדוע אין יד לך בחבילה
21 אחת. הַשִּׁיב לָהֶם, חַד – חבילה אחת בְּגִנְדָּה האמור (שמות כ ח) 'וְכֹרֵר אֶת
22 יוֹם הַשְּׁבָת לְקִדְשׁוֹ', וְחַד בְּגִנְדָּה האמור (דברים ה יב) 'שָׁמֹר אֶת יוֹם
23 הַשְּׁבָת לְקִדְשׁוֹ'. אָמַר לֵיהּ רַבִּי שְׁמַעוֹן לְבָרִיָּה – לבנו, חַד וְ–רָאָהוּ
24 כְּפָה חֲבִיכִין מְאוֹת עַל יִשְׂרָאֵל, יִתִּיב דַּעְתֵּיהוּ – נחה דעתם.
25 מִמְּשִׁיכָה הַגְּמָרָא: שְׁמַע רַבִּי פְּנִיחָם בְּןִי יֵאִיר תַּתְּנִיָּה וְ–חַנּוּן שֶׁל רַבִּי
26 שמעון, שרבי שמעון נמצא בדרכו לביתו, וְנִפְּקָא לְאַפִּיָּה – ויצא
27 לקראתו, עֵינֵיהּ לְבִי בְּנִיָּה – הכניס רבי פנחס את רבי שמעון לבית
28 המרחץ, הוֹנָה קָא אֲרִיךְ לֵיהּ לְבִישִׁיָּה – היה רבי פנחס מתקן ומחליק
29 את בשרו של רבי שמעון בבית המרחץ, בַּעֲדוּ עוֹסֵק בְּכֶךְ, חַדִּי דְהוֹנָה
30 בֵּית פְּלִי בְּגִפְיָה – ראה רבי פנחס שיש סדקים בבשרו של רבי

24 אגב דעת היש אומרים בברייתא, שהנשים מתות מחמת שקוראות
25 לארון הקודש 'ארנא', מביאה הגמרא ברייתא בענין דומה: תִּנְיָא,
26 רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בֶּן אֶלְעָזָר אָמַר, כְּעוֹן שְׁנֵי דְבָרִים עָמִי הָאֲרִצּוֹת
27 מֵתִים בַּצִּעִירוֹתָם, עַל שִׁקְזוּרִין לְאַרְזֵן הַקְּדוֹשׁ 'אַרְנָא', וְעַל שִׁקְזוּרִין
28 לְבֵית הַכְּנֶסֶת בִּלְשׁוֹן בִּיּוֹז 'בֵּית עַם' – בית שמתקבצים בו הכול, ולא
29 קוראים לו בית הכנסת.
30 לעיל הובאה ברייתא שנחלקו בה חכמים ורבי אלעזר, האם שלש
31 העבירות המפורסות במשנה גורמות למיתת הנשים בשעת הלידה,
32 או שגורמים למיתתן בצעירותן. הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין
33 זה: תִּנְיָא, רַבִּי יוֹסִי אָמַר, שְׁלֹשָׁה בְּדָקִי מֵיתָה נִכְרָאוּ כְּאִשָּׁה –
34 שלשה עוונות יש שבדקים בהן את האשה בשעת סכנה, שאם ימצא
35 בה אחד מהם תמות. וְאָמְרִי לָהּ – ויש שאמרו שכך אמר רבי יוסי,
36 שְׁלֹשָׁה דְבָקִי מֵיתָה – שלשה עוונות יש המדבקים ומקריבים מיתתה
37 קודם זמנה, ואלו הן שלשת העוונות, נָדָה וְחָלָה וְהִדְלָקָת הַגֵּר.
38 מבארת הגמרא: תָּרָא – הנוסח 'דבקי מיתה' היינו כְּרַבִּי אֶלְעָזָר,
39 שאמר שמחמת עוונות אלו מתות ילדות, וְתָרָא – הנוסח 'בדקי
40 מיתה' היינו בְּרַבָּנָן – כחכמים והתנא במשנתנו, ותנא קמא בברייתא
41 לעיל האומרים שעוונות אלו גורמות למיתה בשעת הסכנה (לידה).
42 לעיל הוזכר סיבת מיתת עמי הארץ בצעירותם, הגמרא מביאה
43 ברייתא שמרומז בה סיבה נוספת לכך: תִּנְיָא, רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן זְמַלְיָאֵל
44 אָמַר, הַלְכוֹת הַקְּדוֹשׁ, והלכות תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת, הֵן הֵן גּוֹפִי –
45 עיקרי תורה,

31 שמעון מחמת החול שישב בו, הוֹנָה קָא כְּבִי וְקָא נִתְרוּ דַּמַּעַת עֵינֵיהּ
32 וְקִמְצוּחָא לֵיהּ – היה רבי פנחס כוכה על שראוהו בכך, והיו נופלות
33 דמעות עיניו לתוך הסדקים שבבשרו של רבי שמעון, ומכאבות לו
34 מחמת מליחותם, אָמַר לֵיהּ רַבִּי פִּנְחָס לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, אוֹי לִי שְׂרָאִיתִיךְ
35 בְּכָךְ. אָמַר לֵיהּ רַבִּי שְׁמַעוֹן, אֲדַרְבֵּה, אֲשֶׁרִיךְ שְׂרָאִיתִי בְּכָךְ,
36 שְׂאִילְמָלָא לֹא רִאִיתִי בְּכָךְ, כְּלוּמַר, לולי שהייתי יושב במערה
37 ועוסק בתורה מתוך צער, לֹא מִצָּאֵתִי בִי בְּךְ – לא מצאתי בך חכמת
38 התורה שהכחמתי במערה. מבארת הגמרא את גדולתו של רבי
39 שמעון בתורה לאחר הלימוד במערה, דַּמַּעֲיָקְרָא – שְׁקוֹרֵם שהיה
40 במערה, בִּי הוֹנָה מְקִשִּׁי – כשהיה מקשה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי קוֹשִׁיָא,
41 הוֹנָה מְפָרֵק לֵיהּ וְ–הִיא מתרץ לוֹ רַבִּי פְּנִיחָם בֶּן יֵאִיר תִּרְיִסְר פִּירוֹקִי
42 – שנים עשר תירוצים, לְפִיךְ – לאחר לימודו שלש עשרה שנה
43 במערה, בִּי הוֹנָה מְקִשִּׁי רַבִּי פְּנִיחָם בֶּן יֵאִיר קוֹשִׁיָא, הוֹנָה מְפָרֵק לֵיהּ
44 רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי עֲשִׂרִין וְאַרְבַּעַת פִּירוֹקִי.
45 מִמְּשִׁיכָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, הוֹאִיל וְאֵיתִירְחִישׁ נִיפָא שְׁנִיצְלִי
46 מידי מלכות רומי, אֵיזִיל אֲתִקֵּין מִלְּתָא – אלך ואתקן לרבים דבר
47 הצריך תיקון, כמו שנהג יעקב אבינו בבואו לעיר שכם, לאחר שנפגש
48 עם עשוי בחזרתו מבית לבן, ונִיצַל מידי, דְּכִתִּיב (בראשית לג יח) 'וְיָבֹא
49 יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שָׁכֶם אֲשֶׁר בָּאֲרֵן בְּנֵעַן בָּבֹא מִפְּדוֹן אֶרֶץ, וְאָמַר רַבִּי,
50 הכתוב מלמד שבא יעקב לשכם. כשהוא שָׁלֵם בְּגוֹפִי, שֶׁנִּתְרַפָּא
51 מצליעתו, שָׁלֵם בְּמִמּוֹנֵי, שלא נחסר ממנו מחמת הדורון ששלח
52 לעשוי, שָׁלֵם בְּתוֹרָתוֹ, שלא שכח תלמודו מחמת טורח הדרך.
53 וממשיך הכתוב 'וְיִחַן אֶת פְּנֵי הָעִיר', ונחלקו אמוראים בפירוש 'וְיִחַן',
54 ואיזו תקנה תיקן יעקב לעיר שכם, אָמַר רַבִּי, מִסְּבַע תִּיקֵן לָהֶם לִבְנֵי
55 העיר, ומתפרש הכתוב 'וְיִחַן' בלשון 'רָבִי, וְשִׁמְאֵל אָמַר, 'שְׁוֹקִים
56 תִּיקֵן לָהֶם, ומתפרש הכתוב 'וְיִחַן' בלשון 'חניה'. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר,
57 מִתְּחִלָּתָא תִּיקֵן לָהֶם, ומתפרש 'וְיִחַן' מלשון 'חן'. הרי שכנעשה
58 לאדם נס, צָרִיךְ לִתְקֵן דְּבַר לְרַבִּים. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן לִבְנֵי הָעִיר, אֵיבָא
59 מִלְּתָא דְּכַעֲי לְתִיקוּנִי – האם יש כאן דבר הצריך תיקון. אָמְרִי לֵיהּ,
60 אֵיבָא דּוֹכְתָא דְּאֵית בֵּיהּ – יש מקום שיש בו סִפֵּק מוֹמָאָה של מת,

1 ואכלהו איביבם, אל תקרי בפסוק 'בְּחֶלֶה', אלא 'בְּחֶלֶה', כלומר,
 2 שבעון אי הפרשת חלה החסרתי ממה שעליכם, והיינו מה שכנסתם
 3 כבר באוצרותיכם, ומחמת כן מארה משתלחת בשערי המזון. וכן
 4 נאמר בפסוק שנענשים בכך שזורעים וזרעים ואויביהם אוכלים את
 5 הצומח מהם. ואם נותנין חלה לכהן, מתפרקין, שנאמר (ויקראל מד ל)
 6 [ו]ראשית ערסותיכם תתנו לכהן, להניח ברכה אל ביתך.
 7 ממשיכה הברית: פֶּעֶזֶן בַּיּוֹל הַרְוּמוֹת וּמַעֲשֵׂרוֹת, שָׁמַיִם נִצְעָרִין
 8 מְלַחֲרִיד מַל וּמָטָר, ואין צומחת התבואה, ומחמת כן הַיּוֹקֵר הָזֶה
 9 בעולם, שמעט התבואה הנמצאת, נמכרת ביוקר, והשֹׁכֵר אֶבֶד –
 10 והריח שמשתכרים בני אדם ממכירת תבואה נמנע מהם, ומתוך כך
 11 בְּנֵי אָדָם רָצִין אַחֵר פְּרָנְסָתָן וְאִין מַנְיָעִין, כלומר, שאין להם פרנסה.
 12 ומקור הדברים, שנאמר (איוב כד ט) 'צִיָּה נָם חָם יִגְלוּ מִיָּמִי שְׁלָג',
 13 שְׁאֹל הָטָא. מבררת הגמרא: מֵאִי מַשְׁמַע – כיצד משמע מהפסוק
 14 המקור לדברים האמורים. משיבה הגמרא: הֵנָּה דְּבִי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל,
 15 בְּשֶׁחֵיל דְּבָרִים שְׁצִינִי אֶתְכֶם וְשִׁצִּיה מְתַפְרֵש בלשון ציווי בִּימֹת
 16 הַחֲמָה (גם חם) שהוא זמן אסיפת התבואה, והיינו מצות תרומות
 17 ומעשרות, וְלֹא עֲשִׂיתֶם, יִגְלוּ מִכֶּם מִיָּמִי שְׁלָג בִּימֹת הַשָּׁמַיִם,
 18 וכשיש בצורת, הַיּוֹקֵר הוּא וְהַשֹּׁכֵר אֶבֶד, ואין פרנסה.
 19 ממשיכה הברית: וְאִם נֹתְנִין תְּרֻמוֹת וּמַעֲשֵׂרוֹת, מְתַפְרְקִין,

20 שְׁנֵאמַר (מלאכי ג י) 'הֵבִיאוּ אֵת כָּל הַמַּעֲשֵׂר אֶל בֵּית הָאוֹצֵר, וְהִי מִרְחָ
 21 כְּבִיתִי, וְכִהְיֶנִּי נֹא בֹאֵת אִמֶּר ה' צְבָאוֹת, אִם לֹא אֶפְתַּח לָכֶם אֶת
 22 אַרְבֻּת הַשָּׁמַיִם וְהִרִיקְתִּי לָכֶם בָּרֶכֶת עַד בְּלִי ד'. מבררת הגמרא:
 23 מֵאִי הַכוּוֹנָה 'עַד בְּלִי ד'. משיבה הגמרא: אִמֶּר רַבִּי (רב) אִמֶּר
 24 רַב, אֲתֹן לָכֶם כָּל כֶּךָ בִּרְכָה, עַד שִׁיבְלוּ שְׁפֹתֵיכֶם מְלוֹטֵר ד'. מרוב
 25 הטובה.
 26 ממשיכה הברית: פֶּעֶזֶן גִּזְל, הַגּוֹבֵא (–מִין חֲגֵב טְהוֹר) עוֹלָה וּמַכְלָה
 27 אֵת הַתְּבוּאָה, ומחמת כן הַרְעָב הוּא בעולם, וּבְנֵי אָדָם אוֹכְלִים בְּשֹׁר
 28 בְּנֵיהֶן וּבְנֹתֵיהֶן לַהֲשִׁקֵּי רַעְבוֹנָם. ומקור הדברים, שנאמר (עמוס ד א)
 29 'שָׁמְעוּ הַדָּבָר הַזֶּה פְּרוֹת הַבָּשָׂן אֲשֶׁר בְּהָר שְׁמֶרֶן, הַעֲשִׂקוּת דְּלִים
 30 הַרְצִצוּת אֲבִיוֹנִים הָאֵמֶרֶת לַאֲדֹנֵיהֶם הִבִּיֵּא וְנִשְׁתָּה, וּפִירוֹשׁ הַפִּסּוֹק,
 31 שֶׁהֵנִיבֵא מִשְׁמִיעַ בִּאֲזִנִּי 'פרות הבשן' שהם נשי השרים שבשומרון
 32 וּשְׁמַחַת שְׁמַתֵּעֲנָגוֹת וּשְׁמֻנוֹת מְרֹב כָּל, משולות לפרות הרועות
 33 בבשן במרעה שמן והן שמנות ובריות בשר, העוֹשִׂקוֹת (–גוֹזְלוֹת) עֲנִיִּים,
 34 כלומר, מכריחות את בעליהן להביא להם מזונות בשפע.
 35 הגמרא מביאה דוגמא ל'פרות הבשן' מנשים שהיו בזמן האמוראים:
 36 אִמֶּר רַבָּא, 'פרות הבשן' היינו בגזן הַנִּי נְשִׁי דְּמַחְזָא – הנשים של
 37 תושבי העיר מחזא שבבבל,

המשך ביאור למס' שבת ליום שני עמ' א

1 אָף הַשּׁוֹמֵעַ חִבְרוּ שִׁמְנָבֵל אֵת פִּי וְשׁוֹתֵק מִלְּמַחוֹת בִּידוֹ, נַעֲנֵשׁ בְּכֶךָ
 2 שִׁמְעִמְקִים לוֹ יִגְדֵם. ומקור הדבר, שנאמר בהמשך הפסוק, 'זְעֻם ה'
 3 יִפֹּל שָׁם' – מי הוא זעום של ה', השוכן אצל המנבל פיו ושומע דבריו
 4 וְשׁוֹתֵק, הרי שזעום ה' גם על השומע ושותק, ונענש באותו עונש,
 5 ש'נפול שם' בגיהנם.
 6 אִמֶּר רַב אִישׁוּעִיא, כָּל הַמְּמַרְק עֲצָמוֹ לְעִבְרָה – מפנה ליבו משאר
 7 עִסּוּקִים לַעֲסוֹק בַּעֲבִירוֹת, חֲבֻרוֹת וּפְעֻעִין יוֹצְאִין בּוֹ (–על גופו).
 8 ומקור הדבר, שנאמר (משלי כ ב) 'חֲבֻרוֹת פִּצְעוּ תַמְרוּק בָּרַע', כלומר,
 9 חבורות ופצעים באים על הממרק עצמו לעשות רע. ממשיך רב
 10 אושעיא, וְלֹא עוֹד – ולא די בכך שנענש בחבורות ופצעים, אלא
 11 שְׁנִדּוֹן – שנענש בְּהִדְרוֹקֵן – בחולי הבטן. ומקור הדבר, שנאמר
 12 בהמשך הכתוב 'מִכֹּת חֲדָרֵי בָטֵן'.
 13 אִמֶּר רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק, סִימֵן לְעִבְרָה – חטא זנות, הִדְרוֹקֵן, כלומר,
 14 הַלּוּקָה בַּהֲדִרוֹק סִימֵן הוּא שְׁחָטָא בִּזְנוּת.
 15 אגב הנאמר ש'העובר עבירת זנות נענש בהדרוקן, מביאה הגמרא
 16 ברייתא העוסקת במחלה זו: תִּנּוּ רַבִּנּוּ, שְׁלֹשָׁה מִיַּי הִדְרוֹקֵן הוּא, שֶׁל
 17 עִבְרָה – כשבא כעונש על עבירת זנות, עִבְרָה – בשרו מתקשה ונפוח.
 18 וְשֶׁל רָעָב – והנגרם מחמת רעב, תַּפִּיחַ – עורו מתנפח מעל בשרו,
 19 וּמִתְמַלֵּא מִיָּם בִּין עוֹרוֹ לְבִשְׁרוֹ. וְשֶׁל בְּשָׂפָיִם – והבא מחמת כשפים
 20 שעשו לו לאדם, רַק – בשרו נעשה דק וכחוש.
 21 הגמרא מביאה כמה מעשים באמוראים שחלו בהדרוקן: שְׁמוּאֵל
 22 הַקָּטָן חֹשׁ בִּיה – חלה בהדרוקן, אִמֶּר שְׁמוּאֵל לְפָנֵי הַקְּבִי, רַבּוֹנוֹ שֶׁל
 23 עוֹלָם, מִי מַפִּים – מי מטיל גורל להבחין ולהודיע שלא בא עלי
 24 החולי עֵקֶב עֲבִירוֹהוּ, והלא יבואו להוציא עלי לעז שחליתי מחמת
 25 עֲבִירוֹהוּ שֶׁעָבַרְתִּי. ומכוח תפילה זו אִיתָפִי – התרפא.
 26 מעשה נוסף: אֲבִי חֹשׁ בִּיה – חלה בהדרוקן. אִמֶּר רַבָּא, יִדְעָנָא בִּיה
 27 בְּנִהְיָנִי – מכיר אני באבִי, דְּמִכְפִּין נְפִשָׁיה – שמרעִיב את עצמו,

28 ומחמת כן חלה, ואין לחשוש שחלה מחמת שעבר עבירה.
 29 מספרת הגמרא: רַבָּא חֹשׁ בִּיה – חלה בהדרוקן. תמוזה הגמרא: וְהָא
 30 רַבָּא הוּא דְאִמֶּר – והרי רבא עצמו אמר ובגנות העוצר נקביו, נְפִישִׁי
 31 קָטִילִי קָדָר מְנַפְחִי כָפֵן – רבים הם המתים מחמת שעצרו נקביהם,
 32 מהמתים בהדרוקן שנגרם להם מרעב. וכוונת הגמרא לתמוזה, כיצד
 33 נחלה רבא בהדרוקן, והלא כיון שאמר 'ידענא ביה בנחמני דמכפין
 34 נפשיה' הרי שהיה רע בעיניו מה שאבִי מרעִיב עצמו, ובודאי הוא
 35 עצמו נזהר בכך, ואי אפשר לומר שמחמת כן חלה. וכן מעצירת
 36 נקבים בודאי נזהר, שהרי הוא עצמו הזהיר על כך במאמר האמור,
 37 ואם כן גם בכך אין לתלות מחלתו, ואם כן תמוזה כיצד בא לידי
 38 הדרוקן.
 39 מיישבת הגמרא: אף שהזהיר רבא שלא להשהות הנקבים, שְׁאִנִּי
 40 רַבָּא עצמו, דְאִנְסִי לִיה רַבִּנּוּ בְּעִידְיָה פְּעַל פּוֹרְחִיה – שהתלמידים
 41 הקבוע להם עת ללמוד לפניו, אנסוהו להשהות נקביו, שלא יכל
 42 להפסיק מללמד כדי לעשות צרכיו, ומתוך כך נחלה בהדרוקן.
 43 הגמרא מביאה ברייתא המפרטת מחלות נוספות הבאות מחמת
 44 עבירות מסוימות: תִּנּוּ רַבִּנּוּ, אֲרַבְּעָה סִימְנִין הֵן. סִימֵן לְעִבְרָה של
 45 זנות, היא מחלת הִדְרוֹקֵן, שהחולה בהדרוקן סימן הוא שחטא בזנות,
 46 כיון שהחוטא בזנות נענש בהדרוקן, כמבואר לעיל. סִימֵן לְשִׁנְאָת
 47 חֲנֻם, היא מחלת יִרְקוֹן – שמוריקים פניו. סִימֵן לְנִפְּחוֹת הָרוּחַ (–גאוה),
 48 עֲנִיּוֹת בתורה, שהמתגאה ממעט לשמש רבותיו ולחזור על תלמודו,
 49 ולפיכך אין תלמודו מתקיים בידו. סִימֵן לְלִשּׁוֹן הָרַע, אִסְכְּרָה – חולי
 50 המתחיל במעיים וגומר בגרון, שהחוטא בעון לשון הרע נענש
 51 באסכרה.
 52 ברייתא הקודמת שנינו שאסכרה באה מחמת לשון הרע, הגמרא
 53 מביאה מחלוקת בזה: תִּנּוּ רַבִּנּוּ, אִסְכְּרָה בָּאָה לְעוֹלָם,

מְצוּמְקוֹת מְצוּמְקוֹת וַיִּפְּחָה לָהֶן נִינְהוּ, שֶׁכֵּן אִילוּ הִיָּה הַצִּימוֹק רַע
לָהֶן לֹא הִיָּה אוֹסֵר, כְּמוֹ שֶׁלֹּא אָסַר לָהֶם אֶת הַחֲמִין. מִשִּׁיבָה הַגְמָרָא:
אִין – אִכּוֹן, וְכִדְאָמַר רַב חֲנִינָא, פֻּעֵם אַחַת נִתְאַרְחָתִי אֲנִי
וְרַבִּי לְמָקוֹם אֶחָד בִּימֹת הַחֹל, וְהִבִּיאוּ לִפְנֵינוּ בִּיצִים מְצוּמְקוֹת כֹּל
כֶּךְ עַד שֶׁנַּעֲשׂוּ דְקוֹת בְּעוֹרְרִין וּ– מִיָּין פְּרִי עֵץ, וְאֶכְלֵנוּ מִתֵּן הַרְבֵּה.

ומכך שאכלו מהם הרבה משמע שהצימוק יפה להם.
שנינו במשנה: בֵּית הַלֵּל אוֹמְרִים, אַף מְחִוִּרִין עַל גְּבִי כִירָה גְרוּפָה
וְקִטּוּמָה. הַגְמָרָא מְבַאֵרֵת אֶת שִׁטַּת בֵּית הַלֵּל: אָמַר רַב שְׁשֵׁת, לְדַבְרֵי
הָאוֹמֵר

וְקִטּוּמָה מוֹעִילוֹת בַּתְּנוּרָה, כֶּךְ אֵינֶן מוֹעִילוֹת בְּכּוּפָה שֶׁהִסִּיקוּהָ בַּגֶּפֶת
וְעֵצִים. וְכַעַת מוֹכֵן מִדּוּעַ הוֹצֵרָהּ הַמִּשְׁנָה לַהֲשׁוּת דִּין הַכּוּפָה לְדִין
הַתְּנוּרָה, דְּאִי בְּכִירָה – שֶׁכֵּן אִם הִיָּה דִינוֹ כְּכִירָה הִיָּה מוֹתֵר, שֶׁהִי
בְּכִירָה בִּי וְ– כְּשֶׁהִיא גְרוּפָה וְקִטּוּמָה שְׁפִיר דְּמִי – מוֹתֵר לַתָּה עֲלֶיהָ
קִדְרָה. וְנִמְצָא שֶׁאֵין הַמִּשְׁנָה מְדַבֵּרֶת כֹּלל מִעֵנִן סְמִיכָה.
הַגְמָרָא מְבִיאָה הוֹכְחָה שֶׁאִסּוּר לְסַמּוֹךְ לַתְּנוּרָה: תִּנְיָא בְּנֻתִיָּה דְּאִבִּי –
שֵׁנִינוּ בְּבִרְיָתָא כְּדַבְרֵי אֲבִי שֶׁאִסּוּר לְסַמּוֹךְ אֶצֶל תְּנוּרָה, תִּנְנוּר
שֶׁהִסִּיקוּהוּ בְּקֶשׁ וּבְנִבְכָּא, אִין סוּמְכִין לוֹ, וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר וְ– וְכֹל
שֶׁכֵּן שֶׁאִסּוּר לַהֲנִיחַ קִדְרָה עַל גָּבִיו – עַל שִׁפְתּוֹ שֶׁל הַתְּנוּרָה, וְאִין
צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאִסּוּר לַהֲנִיחַ לְתוֹכָהּ שֶׁל הַתְּנוּרָה, וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁכֵּן
הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ אִסּוּרִים אִם הִסִּיקוּ אֶת הַתְּנוּרָה בְּגִפֶּת וּבְעֵצִים. בּוּפָח
שֶׁהִסִּיקוּהוּ בְּקֶשׁ וּבְנִבְכָּא, דִּינוֹ כְּכִירָה וְלֹכֵן סוּמְכִין לוֹ, וְאִין וְ– אֲבֵל
אֵינֶן נֻתְנִין עַל גָּבִיו, וְכֹל שֶׁכֵּן שֶׁאִסּוּר לַתָּה לְתוֹכָהּ. אֲבֵל אִם הִסִּיקוּ
אוֹתוֹ בְּגִפֶּת וּבְעֵצִים, דִּינוֹ כְּתְנוּרָה וְאִין סוּמְכִין לוֹ, וְכֹל שֶׁכֵּן שֶׁאִסּוּר
לַתָּה עַל גְּבִיו אוֹ לְתוֹכָהּ. הִרִי מְבֹאֵר בְּבִרְיָתָא שֶׁאִסּוּר לְסַמּוֹךְ אֶצֶל
דּוֹפֵן הַתְּנוּרָה.

הַגְמָרָא מְבַרֵּרֵת אֶת טַעַמָּם שֶׁל דִּינֵי הַכּוּפָה. מִקְשָׁה הַגְמָרָא: אָמַר לִיה
רַב אַחָא בְּרִיה דְּרַבָּא לְרַב אֲשִׁי, הָאִי בּוּפָח – כּוּפָח זֶה שֶׁשֵּׁנִינוּ
בַּמִּשְׁנָה, הִיָּכִי דְּמִי – לָמָּה הוּא דּוּמָה. אִי בְּכִירָה דְּמִי – אִם הוּא דּוּמָה
לְכִירָה, קֶשֶׁה שֶׁאֵם כֵּן אִפִּילוֹ אִם הִסִּיקוּ אוֹתוֹ בְּגִפֶּת וּבְעֵצִים נָמִי –
גַּם כֵּן יֵהָא מוֹתֵר לַהֲנִיחַ שֶׁם קִדְרָה אִם גְּרָפוּ אוֹ קִטְמוּ אוֹתוֹ, כְּמוֹ
בְּכִירָה. וְאִי בְּתְנוּרָה דְּמִי – וְאִם הוּא דּוּמָה לַתְּנוּרָה, קֶשֶׁה שֶׁאֵם כֵּן אִפִּילוֹ
אִם הִסִּיקוּ אוֹתוֹ בְּקֶשׁ וּבְנִבְכָּא נָמִי לֹא יֵהָא מוֹתֵר לְסַמּוֹךְ לוֹ. כְּלוּמַר,
מִדּוּעַ לִפְעָמִים נִידוֹן כְּכִירָה, וּלְפַעֲמִים כְּתְנוּרָה.

תִּירֵץ לוֹ רַב אֲשִׁי: אָמַר לִיה רַב אֲשִׁי לְרַב אַחָא בְּרִיה דְּרַבָּא, כּוּפָח זֶה
נָפִישׁ הַבְּלִיָּה מְדִבְרָה – חוּמוֹ יוֹתֵר מִחוּם שֶׁל כִּירָה, וְזוּמָר הַבְּלִיָּה
מְדִבְרָה – אֲבֵל חוּמוֹ פָּחוֹת מִחוּם שֶׁל תְּנוּרָה. וְלֹכֵן, אִם הוֹסֵק בְּקֶשׁ
וּגִבְבָּא שְׁחוּמָם מוֹעֵט נִידוֹן כְּכִירָה, אֲבֵל אִם הוֹסֵק בַּגֶּפֶת וְעֵצִים
שְׁחוּמָם מְרֻבָּה דִּנְיָם אוֹתוֹ כְּתְנוּרָה.

הַגְמָרָא מְבַאֵרֵת אֶת צוּרַת הַכּוּפָה: מְבַרֵּרֵת הַגְמָרָא: הִיָּכִי דְּמִי וְ– (מִהוּ)
בּוּפָח, וְהִיָּכִי דְּמִי וְ– (וּמִהוּ) בְּרִיה, כְּלוּמַר, מִהוּ הַהִבְדֵּל בֵּינֵיהֶם. אָמַר
רַבִּי יוֹסִי בְּרַחֲמִינָא, בּוּפָח יֵשׁ בּוֹ מָקוֹם שְׁפִיתָה וְ– (הוֹשְׁבֵת) קִדְרָה
אַחַת. וְכִירָה יֵשׁ בָּהּ מָקוֹם שְׁפִיתָה שְׁתֵּי קִדְרוֹת. וְלִפִּי שֶׁהַכּוּפָה צָר
יוֹתֵר, נִשְׁמַר חוּמוֹ בְּתוֹכוֹ יוֹתֵר.

הַגְמָרָא מְבִיאָה רֵאשִׁיָּה לְרַבִּי יוֹסִי בְּרַחֲמִינָא: אָמַר אֲבִי, וְאִיתִימָא –
וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׂרָבִי יְרֵמְיָה אִמְרָה, אַף אֲנִי נָמִי תִנְיָא – גַּם אֲנַחְנוּ שֵׁנִינוּ
מִשְׁנָה בְּבָלִים (פ"א מ"א) כְּדַבְרֵי רַבִּי יוֹסִי בְּרַחֲמִינָא, בְּרִיה שֶׁהִיָּתָה טַמְאָה
שֶׁנִּחְלַקָּה לְשֵׁנִים, אִם נִחְלַקָּה לְאוֹרְכָּהּ, כְּלוּמַר, שֶׁנִּחְלַקָּה לְשֵׁנִים
לְמִשְׁךְ כֹּל אוֹרְכָּהּ, וְכֹל חֶלֶק אֲרוּךְ כְּאוֹרֵךְ הַכִּירָה וְרַחֵב כַּחֲצִי רַחֲבֹה

(צִיּוֹר ד'), מְהוֹרָה. לִפִּי שֶׁאֵינָה רְאוּיָה שׁוּב לַהֲנִיחַ עֲלֶיהָ קִדְרָה, וְדִינָה
כְּכִלִּי שֶׁנִּשְׁבֵּר שֶׁהוּא טְהוֹר. אֲבֵל אִם נִחְלַקָּה לְרֻחְבָּהּ, וְכֹל חֶלֶק רַחֵב
כְּרוּחֵב הַכִּירָה וְאֲרוּךְ כַּחֲצִי אֲרָכּוֹ (צִיּוֹר ה'), מְטַמְּאָה. לִפִּי שֶׁמִּתְחִילָה
הִיָּתָה רְאוּיָה לַהֲנִיחַ עֲלֶיהָ שְׁתֵּי קִדְרוֹת, וְכִשְׁנִחְלַקָּה לְרַחֲבָהּ כֹּל חֶלֶק
מִמֶּנָּה עֵדִינִן רְאוּיָה לַתָּה עֲלִיוֹ קִדְרָה אַחַת. אֲבֵל בּוּפָח שֶׁנִּחְלַק, בֵּינֵן אִם
נִחְלַק לְאוֹרְכָּהּ וּבֵינֵן אִם נִחְלַק לְרֻחְבָּהּ מְהוֹרָה, לִפִּי שֶׁגַּם מִתְחִילָה לֹא
הִיָּה בּוֹ מָקוֹם אֶלָּא לְקִדְרָה אַחַת, וְלֹכֵן אִם נִחְלַק שׁוּב אֵינּוּ רְאוּיָה
לַהֲנִיחַ עֲלִיוֹ שׁוּם קִדְרָה. הִרִי מְבֹאֵר מִמִּשְׁנָה זוֹ שֶׁבְּכִירָה יֵשׁ מָקוֹם
לְשִׁפְתֵת שְׁתֵּי קִדְרוֹת, וְהַכּוּפָה יֵשׁ בּוֹ מָקוֹם לְשִׁפְתֵת קִדְרָה אַחַת.

משנה

הַמִּשְׁנָה דְּנָה בַּעֲנִין בִּישׁוּל שֶׁלָּא עַל יְדֵי הָאֵשׁ: אִין נֻתְנִין בִּשְׁבַת בִּיצָה
בְּצֵד הַמִּיָּתָם – קוּמָקוֹם מִנְחוּשֶׁת שְׁבִישׁל בּוֹ מִיָּם וּדּוּפְנוֹתֵינוּ חֲמִים עֵדִינִן
בְּשִׁבְלִי שֶׁתִּתְגַּלְגַּל – שֶׁתְּצַלָּה קֶצֶת, לִפִּי שֶׁאִסּוּר לְבַשֵּׁל אֶפִּילוֹ
בְּתוֹלַת הָאוֹר. וְלֹא יִפְקִיעָהּ בְּסוּדְרִין – לֹא יִשְׁבֹּר אֶת הַבִּיצָה עַל
גְּבִי בִּגְד שֶׁתִּתְחַמֵּם בְּשִׁמְשׁ כְּדִי שֶׁתְּצַלָּה מִחוּמוֹ, שֶׁאִסּוּר חֲכָמִים לְבַשֵּׁל
בְּתוֹלָדוֹת חֲמָה גְזִירָה שְׁמָא יִבּוֹא לְבַשֵּׁל בְּתוֹלָדוֹת הָאוֹר. וְרַבִּי יוֹסִי
מְתִיר לְהַפְקִיעַ בְּסוּדְרִין, וְלֹא גֹזֵר עַל תּוֹלָדוֹת חֲמָה. וְלִכְלוֹי עֲלֵמָא לֹא
יִמְלִינָהּ בְּחֹל וּבְאֵבֶק דְּרַבִּים שֶׁהוּחֲמוּ מִהַשְׁמַשׁ בְּשִׁבְלִי שֶׁתְּצַלָּה.
הַמִּשְׁנָה מְבִיאָה מַעֲשֶׂה בַּעֲנִין זֶה: מַעֲשֶׂה שֶׁעָשׂוּ אֲנָשִׁי מְכִרְיָא,
וְהִבִּיאוּ מִבְּעוֹד יוֹם סִילּוֹן וְ– צִיּוֹן – שְׁבוּ מִיָּם צוֹנְגִים לְתוֹכָהּ
אִמָּה וְ– (תְּעַלָּה) שֶׁל מִיָּם חֲמִין מִחֲמֵי טְבִירָה, וְהַמִּים הַצּוֹנְגִים נִמְשְׁכוּ
לְתוֹךְ הָאִמָּה וְהִתְחַמְמוּ. אָמְרוּ לָהֶם חֲכָמִים, כֶּךְ דִּינָם שֶׁל הַמִּים הַלֵּלוּ,
אִם בְּשִׁבְתָּ – אוֹתָם הַמִּים שֶׁנִּכְנְסוּ לָאִמָּה בִּשְׁבַת, דִּינָם בְּחֲמִין
שֶׁהוּחֲמוּ בְּשִׁבְתָּ עַל יְדֵי הָאוֹר וְאִסּוּרֵין בְּרִחִיצָה וּבְשִׁתְיָה בּוֹ בְּיוֹם, אִף
שֶׁפְּעוּלַת הַכִּנְסָה הַצִּיּוֹר לְתוֹךְ הָאִמָּה נַעֲשָׂתָה מִבְּעוֹד יוֹם. אִם בְּיוֹם
טוֹב – וְאוֹתָם מִיָּם שֶׁנִּכְנְסוּ לָאִמָּה בְּיוֹם טוֹב, דִּינָם בְּחֲמִין שֶׁהוּחֲמוּ
בְּאוֹר בְּיוֹם טוֹב שֶׁמִּלֵּאכָת אוֹכֵל נֶפֶשׁ מוֹתֵרֵת בּוֹ, וְלִפִּיכֶךְ אִסּוּרֵין בּוֹ
בְּיוֹם רַק בְּרִחִיצָה וּמוֹתְרִין בְּשִׁתְיָה.

גמרא

הַתְּבֵאֵר בַּמִּשְׁנָה שֶׁאִסּוּר לַתָּה בִּיצָה בְּצֵד הַמִּיָּתָם בְּשִׁבְלִי שֶׁתִּתְגַּלְגַּל.
מִסְתַּפֶּקֶת הַגְמָרָא: אִיבְעִיָּא לָהֶן, אִם עֲבַר וְגִלְגַּל וְ– (צֵלָה קֶצֶת) אֶת
הַבִּיצָה בְּצֵד הַמִּיָּתָם, מָאִי – הָאֵם חַיִּיב מִן הַתּוֹרָה.
הַגְמָרָא פּוֹרְשֶׁת אֶת הַסֵּפֶק: אָמַר רַב יוֹסֵף, אִם גִּלְגַּל בְּשׁוּגַג חַיִּיב
חֲטָאתָ, שְׁבִישׁוּל גָּמוּר הוּא וְאִסּוּר מִן הַתּוֹרָה.
וּמְבִיאָה הַגְמָרָא רֵאשִׁיָּה לְדִין זֶה: אָמַר מַר בְּרִיה דְּרַבֲּחִינָא, אַף אֲנִי נָמִי
תִּנְיָא – שֵׁנִינוּ כֶּךְ בַּמִּשְׁנָה (לְקַמֵּן קְמָה).

הגחלים שבה באפר כדי לצננם, וחזרה ונתלפתה - והובערה) הכירה
מאליה, שנתגבר האש היוצא מן הגחלים ונתבטלה הקטימה, עדיין
דינה בכירה קטומה, וסומכין לה, ואף מקיימין - משהים עליה,
ונזמלין מנה ומחזירין לה בשבת. שמע מינה - מוכח מכאן,
שלסמוך לכירה מבחוץ נמי - גם כן, רק אם קטמה אין - הרי זה
מותר, אך אם לא קטמה, לא - הרי זה אסור.
הגמרא מקשה על הראיה: ולמקמי - ולשיטתך שבכל האופנים
האמורים התכוין רב חייא לומר בדווקא שאינם מותרים אלא אם כן
קטם תחילה, כיצד תבאר את הקטע 'נזמלין מנה' דקתני - ששינו
בדבריו, האם תאמר שגם בזה נאמר שרק אם קטמה, אין - מותר
להסיר את הקדירה מן הכירה, אבל אם לא קטמה, לא - אסור
להסיר אותה מעליה, וכי איזה איסור יש בהסרת הקדירה מן הכירה.
אלא על כרחך מה שאמר שאם קטמה נטלים ממנה הוא לאו
בדווקא, אלא שרב חייא תנא - שנה) קטמה וכו' נזמלין, משום
מחזירין שזה בודאי אינו מותר אלא אם כן קטמה. הקא נמי - כמו
כן כאן לענין סמיכה, לעולם מותר לסמוך אף לכירה שאינה קטומה,
אלא שתנא 'סומכין', משום 'מקיימין' - שבדאי השהייה אינה
מותרת אלא בכירה קטומה.
הגמרא דוחה את הקושיא: הך השתא - וכי כך נראה בעיניך עתה,
שאפשר לדמות מה שנקט רב חייא 'סומכין' למה שנקט 'נטלין', הרי
התם - שם בסיפא שאמר רב חייא 'נטלין ומחזירין', מוכן ששנה
'נטלין' משום 'מחזירין' לפי שנוזמלין ומחזירין בחד מקום הוא -
שתי פעולות אלו נעשות במקום אחד, שמחזירם למקום שממנו

נטלו, ולא שייך לומר שמחזירים אם לא יאמר תחילה שנטלים,
לפיכך תנא נזמלין משום מחזירין, ואף על פי שנטילה מותרת אף
מאינה קטומה. אלא הקא - אבל כאן ברישא ששנה רב חייא 'סומכין'
ומקיימין אין לומר ששנה 'סומכין' משום 'מקיימין', שכן סומכין,
בחד מקום הוא - במקום אחד הוא, כלומר, בצד הכירה מבחוץ,
ואילו מקיימין, בחד מקום הוא - הוא במקום אחר, על גבי הכירה,
ואינם שייכים זה לזה כלל, ועל כרחך לומר שמה שנקט 'סומכין' הוא
בדווקא לפי שגם סמיכה אסורה לכירה שאינה גרופה וקטומה.
הגמרא פושטת את הספק. שואלת הגמרא: מאי הוי עליה - מהי
הכרעת ההלכה בשאלה זו. משיבה הגמרא: תא שמע ממה ששינו
בברייתא, בידה שהסיקה בנפת ובעצים, סומכין לה קדירה מבחוץ
ואפילו אינה גרופה וקטומה. ואין מקיימין - משהיה עליה אלא אם
כן היא גרופה וקטומה. הרי שמותר לסמוך לכירה שאינה גרופה
וקטומה.
הגמרא מביאה את המשך הברייתא: גחלים שמעממו - נכבית
שלהבתם וכהה אורם והרי הם קרובים להכבות, או שנתן עליה
- על הגחלים נעורת של פשתן דקה - שברי גבעולים הנערים מן
הפשתן כשנפצים אותם, הרי היא בקטומה.
הגמרא מביאה מימרא בענין הובערו הגחלים אחרי הקטימה: אמר
רבי יצחק בר נחמני אמר רבי אושעיא, אם קטמה - קטם את
הכירה, וחזרה והובערה מאליה, משהיה עליה חמין שהוחמו כל
צורךן ותבשיל שבישל כל צורכו.

המשך ביאור למס' שבת ליום שישי עמ' ב

לחמם לו אוכל כדי להשיב נפשו, וכל שכן שמותר להשהות עבורו
על גבי כירה שאינה גרופה. אבל לי ולך שאנו בריאים, מאי, כלומר,
יש להסתפק האם מותר הדבר. אמר ליה רב יוסף לאביו, בסורא
- שם עיר בבבל משהו - נהגו להשהות. דהא - שכן רב נחמן בר
יצחק מרי דעובדא תנה - זהיר ומדקדק במעשיו היה, ומשהו ליה
ואכיל - והיו משהים עבורו בכירה שאינה גרופה וקטומה, והיה
אוכל את המאכלים.
הגמרא מסתפקת בשיטת רב הונא: אמר רב אשי, קאימנא קמיה
דרב הונא - עמדתי לפני רב הונא ושימשתי, ושהיין ליה - והשהיית
עבורו על גבי כירה שאינה גרופה, בסא דהרסנא - קערת דגים
קטנים מטוגנים בשמן שלהם ובקמח, ואכל מהם. ומוכח מכך, שסבר
רב הונא שמותר להשהות. ולא דענא - אך איני יודע אי הטעם
שסבר שמותר הוא משום דקסבר שאוכל שנתבשל כל צרכו אף אם
הוא מצטמק - מתכווץ ומתייבש מחמת תוספת הבישול ויפה לו -
והאדם שמח בכך, לפי שטעמו משתבח על ידי זה, מותר להשהות,
ומאכל זה מצטמק ויפה לו. ואי - או שהטעם הוא משום דכיון דאית
ביה מיהא - שהואיל ויש קמח בתבשיל, מצטמק ורע לו הוא -
שהאדם עצב בכך שהוא מצטמק, לפי שטעמו מתקלקל על ידי זה,
ולכן היה מותר להשהות. אבל תבשיל שמצטמק ויפה לו יתכן
שסבר רב הונא שאסור להשהות.
הגמרא מבארת אלו מאכלים הם 'מצטמק ורע לו': אמר רב נחמן,
אוכל שנתבשל כל צרכו והוא מצטמק ויפה לו, אסור להשהות

על גבי כירה שאינה גרופה. אבל אם הוא מצטמק ורע לו מותר
להשהות. כלל דמלתא - כלל הדבר לדעת איזה מאכל מצטמק
ויפה לו ואיזה מצטמק ורע לו, כך הוא, כל מאכל דאית ביה מיהא
- שמעורב בו קמח, מצטמק ורע לו הוא, לבר - חוץ מתבשיל
דליפתא - של לפת - מין ירק, דאף על גב - שאף על פי דאית ביה
מיהא - שמעורב בו קמח, מצטמק ויפה לו הוא. והני מילי - ודברים
אלה אינם אלא באופן דאית ביה בשרא - כאשר מעורב בשר
בתבשיל הלפת, שבאופן זה השומן של הבשר מחליש את כח הלפת,
ולכך תבשיל זה מצטמק ויפה לו הוא. אבל לית ביה בשרא, מצטמק
ורע לו הוא. וכי אית ביה בשרא נמי לא אמרן - לא אמרנו שהוא
מצטמק ויפה לו, אלא באופן דלא קבעי לה לאורחין - שאין לו צורך
בתבשיל זה לכבוד בו את האורחים ולכן אינו מקפיד אם יצטמק, אבל
אם קבעי לה לאורחין, מצטמק ורע לו הוא, לפי שאף על פי שטעם
התבשיל משתבח על ידי תוספת הבישול, מכל מקום כיון שהוא צריך
להניח לפניהם חתיכות שראוי להתכבד בהן, ואינו ראוי להניח
לפניהם תבשיל מצומק שאין הבשר ניכר בו, לכך רע בעיניו צימוק
זה.
דוגמאות נוספות של מאכל המצטמק ורע לו: לפדא - תבשיל העשוי
מתאנים, דייסא - תבשיל העשוי ממיסים כתושות, ותמרי - מאכל
העשוי מתמרים, כל אלה מצטמק ורע להן הם.
הגמרא מבררת מה דין המאכל שהשהו אותו באופן האסור: בעו
מיניה - שאלו בני הישיבה מרי חייא בר אבא,

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ז. יש אומרים שאפילו שְׁתֵּה רְבִיעִית יֵין מִפּוֹם הַקִּדּוּשׁ יוֹצֵא בִּזְהַר יְדֵי קִדּוּשׁ בְּמָקוֹם סְעֻדָּה וְלֹא הֶצְרִיכוּ סְעֻדָּה
- 2 בְּמָקוֹם קִדּוּשׁ אֶלָּא בְּשֵׁלֹא שְׁתֵּה רְבִיעִית שְׁלֵמָה אֶלָּא רֵב רְבִיעִית וְיֵשׁ לְסַמֵּךְ עַל דְּבָרֵיהֶם לַעֲת הַצּוּרָה פְּגוֹן
- 3 בְּקִדּוּשׁ שְׁבִיבִית הַפְּנִסֶת אוֹ מִלֵּה וְאִין שָׁם קָטָן לְהַשְׁקוֹתוֹ מִפּוֹם שֶׁל בְּרַכָּה כִּסּוּ יִשְׁתֶּה גְּדוֹל רְבִיעִית שְׁלֵמָה וְיִתְּפוֹן
- 4 לְצֵאת יְדֵי חוֹבְתוֹ¹² בְּמֹו שְׁנֵתְבָּאָר בְּסִימָן רס"ט⁴⁸ (וּמִכָּל מָקוֹם אִם אֶפְשָׁר טוֹב שִׁישְׁתֶּה עוֹד רְבִיעִית שְׁלֵמָה מְלַבֵּד
- 5 רֵב רְבִיעִית שִׁישְׁתֶּה בּוֹ יְדֵי חוֹבֶת קִדּוּשׁ פְּדִי לְצֵאת לְדְבָרֵי הַפֶּל):

חלק ב סימן רעג שיהיה הקידוש במקום סעודה טעף ט

הלכתא רבא

- במקום המילה, ישתה בעצמו גם אם יש שם קטן⁴⁶.
- ל] לצאת ידי חובתו - היינו ידי חובת קידוש, אבל אין צריך לכוין לצאת ידי חובת קידוש במקום סעודה⁴⁷.
- במקום של ברכה - הטעם שנותנים לקטן לשותות הוא מפני שלא נהגו לצאת ידי-חובה בקידוש שבבית-הכנסת, אמנם לפי הנהוג בזמננו שסעודת המצווה נערכת מיד

ציונים והוספות

- רביעית כפי שהביא בכף החיים ס"ק לט.
- (48) סעיף ג: המקדש בבית הכנסת אסור לו לטעום מהכוס שהרי הוא אינו יוצא בקידוש זה ואסור לטעום כלום קודם קידוש אלא כיצד יעשה שלא תהא ברכת בורא פרי הגפן לבטלה יטעים מהכוס לקטן שהגיע לחינוך והקטן ישמע הברכה ממנו ויוצא בה ידי חובתו . .
- ואם אין קטן בבית הכנסת יטעום המקדש עצמו או אדם אחר וישתה כשיעור שחייבים לברך אחריו ברכה אחרונה דהיינו רביעית שיש אומרים שיוצא בזה ידי קידוש במקום סעודה כמו שיתבאר בס' רע"ג ולכן יהא בדעתו לצאת ידי חובתו בקידוש זה שאם לא כן אסור לטעום קודם קידוש ואעפ"כ יכול הוא לחזור ולקדש בביתו כדי להוציא את אשתו ובניו ובני ביתו אם אינם יודעים לקדש בעצמן כמ"ש שם.
- (46) כן משמע מדברי רבינו כאן ובסימן רסט שמעדיפים לתת לקטן מפני שדרכו של כל אחד לקדש בביתו, ודלא כפי שכתב בשש"כ פנ"ד הערה פב בשם הגרשז"א שהטעם שנותנים לקטן לשותות הוא מפני האחרונים המפקקים על היתר של שתיית יין.
- עוד משמע מדברי רבינו בסימן רסט, שאם שתה רביעית בעצמו, יצא י"ח קידוש במקום סעודה, ואין צריך כלל לקדש בביתו ודלא כשו"ת אג"מ או"ח ח"ד סימן סג (ח) ד"ה ולכן, שכתב שכאשר יאכל לחם יצטרך לקדש מחדש.
- (47) ולכן מי שעשה קידוש ושתה רביעית יין, ולא טעם מאומה, לא יקדש שוב (עכ"פ בקידוש הלילה מחשש ברכה לבטלה), וישמע מאחר (מנחת שבת סימן עז ס"ק לו).
- אמנם אם שתה פחות מרביעית יכול לקדש שוב ללא חשש, דלא נזכר בדברי רבינו שבדיעבד מספיק כזית יין שהוא שליש

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 א יהא זהיר מאד לקיים סעודה שלישית ואף אם הוא שבע
- 2 הרי יכול לקיים אותה (ביותר מכביצה מעט אבל) כביצה
- 3 ואף שכביצה היא סעודת עראי (ואינו [יוצא בה]) מכל מקום
- 4 מאחר שיש בה כדי שביעה נקרא סעודה (ויוצא בה) (ויש
- 5 אומרים שאפילו בכזית יוצא ידי חובתו לכתחלה בכל אחת
- 6 משלש סעודות כמו שיתבאר בס' תרל"ט ויש להחמיר לכתחלה
- 7 כסבא הראשונה אם אפשר לו).
- 8 ואם אי אפשר לו לאכול כלל אין צריך לצער את עצמו לאכול
- 9 שסעודות השבת לעונג ולא לצער אבל החכם עיניו בראשו שלא
- 10 למלאות בטנו בסעודת הבקר כדי ליתן מקום לסעודה שלישית:
- 11 כסבא הראשונה אם אפשר לו).
- 12 זמן סעודה ג' הוא משיגיע זמן מנחה גדולה עד הערב
- 13 דהיינו משש שעות ומחצה ואילך ואם עשאה קודם לכן לא
- קיים מצות סעודה שלישית (א) אלא אם כן נמשך בה עד אחר
- המנחה שאכל (יותר מ)כביצה אחר שש ומחצה אבל לכתחלה
- ה לא יאמר בשבת לבני ביתו נישן היום כדי לעשות מלאכתו
- בערב (עיין סי' ש"ז):
- חלק ב סימן רצ בשבת ישרים מאה ברכות בפירות טעפים הו'

שפסיק בשביל כבוד שבת אין כאן משום מרבה בברכות שלא
לצורך.
אבל אין לדרוש כן ברבים כיון שקודם חצות אינו יכול להפסיק
בברכת המזון ולצאת ידי חובת סעודה ג' במה שיאכל אחר
ברכת המזון ואין העולם בקיאים בהלכה זו לחלק בין קודם
חצות לאחר חצות אלא כל אדם יעשה כן לעצמו:
ד אבל מי שיודע בעצמו שאפשר לו לאכול אחר שיתפלל
מנחה בצבור טוב שיתפלל מנחה בצבור תחלה ואח"כ יאכל
סעודה ג' כמו שנוהגין ואפילו אם חל יו"ט במוצאי שבת שאי
אפשר לו לאכול סעודה ג' בין מנחה למערב שהרי מצוה
להנע מלקבוע סעודה בערב יו"ט משעה עשירית ולמעלה כמו
בערב שבת מכל מקום אם יודע שיוכל לאכול קודם שעה
עשירית אין לו לחלק סעודת הבוקר לשתיים ע"י הפסק ברכת
המזון לפי שיש אומרים שיש כאן משום מרבה בברכות שלא
לצורך ואם עבר וחלקה לשתיים יצא ואין צריך לחזור ולאכול
סעודה ג' אע"פ שאפשר לו בין שהוא ערב יו"ט בין שאינו ערב
יו"ט:
ה מי שיש לו מזון ב' סעודות לשבת ואם יחלקם לג' סעודות
לא יהיה לו לכל סעודה לשבעה מוטב שיאכל ב' סעודות
לשבעה ואל יאכל ג' שלא לשבעה ומכל מקום אם נמשכה
סעודת הבוקר עד שהגיע זמן מנחה גדולה יחלקה לשתיים ע"י
הפסק ברכת המזון כמו שנתבאר שהרי ישבע כשיאכל שנית מיד
אבל לכתחלה אין להמתין עם סעודת הבקר עד סמוך למנחה
גדולה בשביל קיום סעודה ג' שהרי אסור להתענות עד חצות
כמו שנתבאר בס"י רפ"ח.
(ומכל מקום אף כשאוכל בבקר טוב לו שיחלקנה לשתיים ע"י
הפסק ברכת המזון לפי שיש אומרים שיוצא בזה ידי חובת
סעודה ג' ואף שהעיקר כהאומרים שזמן סעודה ג' הוא מן
המנחה ולמעלה כמו שנתבאר מכל מקום כיון שאין לו במה
לקיימה בזמנה טוב שיקיימנה בבקר שיקיימנה לפי סברא זו אף
שאינה עיקר ממה שלא יקיימנה כלל):
חלק ב' סימן רצא דין שלש סעודות סעיפים א"ה

גם התחלת הסעודה תהא אחר שש ומחצה.
ולהאומרים שמשגגיע זמן מנחה גדולה אסור לקבוע אפילו
סעודה קטנה עד שיתפלל מנחה תחלה כמ"ש בס"י רל"ב צריך
להתפלל לעולם מנחה קודם סעודה שלישית וכן נוהגים
במדינות אלו.
אבל המתירים לקבוע סעודה קודם תפלת המנחה אומרים
שבשבת טוב לאכול סעודה ג' קודם תפלת המנחה לפי שבין
מנחה למערב בבין השמשות אסור לשנות מים בתוך הסעודה
או אחריה מפני שהוא קרוב לזמן חזרת הנשמות לגיהנם במוצאי
שבת והשותה אז מים מהנהר הרי זה גזול את המתים
שמתקריים במים קודם חזרתם ויש חשש סכנה בדבר ולפי
מנהגינו שאנו אוכלים בין מנחה למערב יש לנו לזוהר שלא
לשתות אז מים שנשאבו אז מהנהר אלא מים שבבית שנשאבו
קודם לכן מהנהר או שאר משקים.
ויש אומרים שאיסור זה של שתיית מים מהנהר בבין השמשות
הוא בערב שבת שמתקריים כשיוצאים מהגיהנם וטוב לחוש גם
לדבריהם:
ג אם נמשכה סעודת הבקר עד שהגיע זמן מנחה גדולה שאז
מתחיל זמן סעודה ג' טוב שיפסיק הסעודה ויברך ברכת
המזון ויטול ידיו מיד ויברך המוציא על לחם משנה ויסעוד
שאם לא יעשה כן מאחר שנמשכה סעודת הבקר עד אותה שעה
לא יוכל לאכול אחר כך סעודה ג' אלא אכילה גסה אבל מיד
סמוך לאכילה עדיין האצטומכא פתוחה.
ומכל מקום כדי שלא יהא נראה שהכל סעודה אחת טוב
להפסיק מעט אחר ברכת המזון בדברי תורה או בטיוול קצת
וטוב ג"כ לקום ולילך מעט ולא להשאר יושב במקומו אף
שמפסיק מעט בדברי תורה אבל אם אינו מפסיק בברכת המזון
אף שמפסיק הרבה בדברים אחרים וטיוול הרי הכל נחשב
סעודה אחת.
ואין איסור במה שמפסיק בברכת המזון וגורם לחזור ולברך
המוציא וברכת המזון על גמר הסעודה שהיה יכול לגומרה
קודם ברכת המזון והרי זה גורם ברכה שאינה צריכה דכיון

לקוטי תורה

וכמבואר הפירוש בזה, שממאמר אחד נברא כללות
ענין העולמות והנבראים, והוא כמו ה"כלל" שבו
כלולים כל הפרטים בהעלם, וט' מאמרות שלאח"ז הם
פירוט ה"מאמר אחד" - ונמצא, שכל ענין הבריאה
אינו אלא "אמירה אחת" של הקב"ה.
וכן בחללוייה כי נשגב שמו לבדו רק הודו גו' וירם
קרן לעמו וגו' לבני ישראל עם קרובו וגו', וביוצא
בזה משאר פסוקים, שמהם נמשך רשפי אש
והתלהטות הלב.
וגם אח"כ אומרים "כי נשגב שמו לבדו (רק) הודו

וכן בתפלה שכנגד הקרבנות, תקנו ברוך שאמר
ופסוקי דזמרה, להגדיל מדורת האש האהבה
שממטה למעלה, באומרו ברוך שאמר והיה העולם,
דהיינו במאמר אחד ואח"כ נפרט ע"י ט' מאמרות
בו'.
וזהו גם ענין עבודת התפלה שכנגד קרבנות תקנו,
שכל מטרת התפלה היא לעורר רשפי אש האהבה
להקב"ה, שזהו תוכן פסוקי דזמרה שבהם מתואר כיצד
כל ענין בריאת העולם אינו תופס מקום לגבי הקב"ה
עצמו, דכל ענין הבריאה הוא ע"י "ברוך שאמר" -
אמירה אחת, וזהו ענין "במאמר אחד יכול להבראות",

1 על ארץ ושמים", וכמשנת"ל הפירוש בזה, שרק "הוד"
2 והארה מבחינת "שמו" מתפשט על השמים והארץ
3 להחיותם ולקיימם.

4 וזהו גם פירוש המשך הכתוב "הודו גו' וירם קרן
5 לעמו", דאינו מובן מהי השייכות זה לזה שמפני
6 שהודו על ארץ ושמים לכך וירם קרן לעמו? אלא,
7 שעל ידי ההתבוננות בבחינת "הודו" מתרומם קרן
8 בנ", ששרש נשמות ישראל הוא מבחינת סובב כל
9 עלמין, ונמצא שלישראל עם קרובו נמשך הקב"ה בכל
10 עצמותו ומהותו - "וירם קרן לעמו".

11 וכאשר האדם מתבונן בזה יתעורר באהבה גדולה
12 להקב"ה בהתלהבות ורשפי אש גדולים.

13 ועי'ז' כמים הפנים לפנים וגו', ממשיך למטה בחינת
14 סובב כל עלמין, שתהי' אמונה זו קבועה ותקועה
15 בלב ונפש האדם.

16 וזהו הטעם שע"י "עבודה" נמשך גילוי אור אין

17 סוף ב"ה על נפש האדם, כי "כמים הפנים לפנים כן
18 לב האדם לאדם" כתיב, "פירוש, כמו שכדמות וצורת
19 הפנים שהאדם מראה במים, כן נראה לו שם במים
20 אותה צורה עצמה, ככה ממש לב האדם הנאמן
21 באהבתו לאיש אחר, הרי האהבה זו מעוררת אהבה
22 בלב חבירו אליו ג"כ להיות אוהבים נאמנים זה לזה
23 בפרט כשרואה אהבת חבירו אליו".

24 וככה הוא בין הקב"ה לישראל עם קרובו, דכאשר
25 בנ"י מעוררים בלבם אהבה כרשפי אש אל הקב"ה,
26 הרי זה מעורר כביכול אהבת הקב"ה לישראל, ונמשך
27 ומתגלה להם בכל עצמותו.

28 וכאשר נמשך גילוי אור אין סוף ב"ה בנפש האדם
29 (ע"י תורה עבודה וגמ"ח) אזי אפשר לאדם להרגיש
30 אור אין סוף ב"ה, וכך נקבעת האמונה בהקב"ה בלב
31 האדם, בבחינת דעת והרגשה, עד שהוא כאילו רואה
32 כו'.

ד"ה וידעת היום פרק שלישי

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

21 מרקדים בהיכלו הוא שותק וסובל והן הן גבורותיו וד"ל
22 ואמנם הגם שהן הן גבורותיו מצד עצם הרוממות שאין לו
23 שיעור למעלה וכמ"ש המגביהי לשבת כנ"ל אבל יש אופן
24 שני שבהיפוך ממש שמשפילי לראות בשמים כו' והיינו
25 כמו שאו' עורה למה תישן ה' כו' וכן ויקץ כישן ה' שהוא
26 עד"מ אדם המקיץ מן השינה שיויר שכלו במוחו ומדותיו
27 בלבו אזי ירגיש בכל אשר יעשו נגד רצונו גם בדבר הקטן
28 שבקטנים כמו גם בזכוב ושממית שבבית לבלתי תלך
29 בשולחנו ומסתו וכה"ג ידקדק גם עם עבדו ושפחתו כחוט
30 השערה גם בדקות כו' והנמשל מזה יובן למעלה דהגלות
31 נק' שינה וכאשר נתעורר מן השינה כמ"ש עורה למה תישן
32 ה' אז יורד ונשפל מן עצמותו להאיר בחכמ' ומדות
33 דאצילות בבי"ע עד סוף העשי' להיות מרגיש ומשגיח גם
34 במעש' הע' שרים דנוגה דעשי' לדקדק עמהם כחוט
35 השערה כמ"ש המבין אל כל מעשיהם ואינו רם ומתנשא
36 על הגוים אדרבה יורד ומתצמצם ביריד' ושפלות גדולה
37 להשגיח על כל אשר עושים לנגד רצונו ובפרט במה
38 שמצירים לישראל עמו חבל נחלתו שזהו כאלו נוגעי'
39 בבבת עינו כבי' כמ"ש יצרנהו כאישון עינו כו' היפך
40 השתיקה והסבלנות מטעם הנ"ל וד"ל:

1 (יד) והנמשל מכל זה יובן למעלה בענין הנ"ל במגביהי
2 לשבת המשפילי לראות כו' שיש בזה ב'
3 מדרגות הא' כאשר הוא ית' מרומם ונשגב לבדו בעילוי
4 העצמות שע"ז א' הן הן גבורותיו כנ"ל וכן אמרו אין כמוך
5 באלמים ל' אלם הרי הוא כמו השותק כאילו א"י לדבר
6 ובאמת אין שתיקתו רק מצד עוצם הגבורה שבלבו ודעתו
7 שכובש רוחו ומתאפק ושותק לשונאו כו' וכל מה שהוא
8 גבור יותר יוכל לשתוק ולסבול מעשה השונא משא"כ
9 כשאינו גבור בלבו ודעתו כ"כ לא יוכל לסבול ולמשול
10 ברוחו וישלם לשונאו אל פניו כו' וכך הוא מה שאמרו
11 להודיע כמה ארך אפים לפניו שמאריך אף לרשעים וכמ"ש
12 טוב ארך אפים מגבור שהאריך אפי' אין זה רק רוב גבורת
13 הלב להאריך אפו ולשתוק שאין זה בכח הגבור בגבורתו
14 כלל וכמ"כ למעלה כמה ארך אפים לפניו ברוב גבורותיו
15 שהוא בבחי' א"ס ע"כ מאריך אפו כ"כ וכמו דורו של
16 אנוש עד כל הדורות שניזונין בחסדו והן עוברי רצונו וכו'
17 והיינו אין כמוך באלמים והוא ענין א' עם משלים הנ"ל
18 בשינה או טרדא עמוקה כו' שכל זה היינו רק מצד עוצם
19 העילוי בעצמותו שאין כל ההשתלשלות תופס מקום כלל
20 כנ"ל ע"כ נק' ארך אפים להאריך אף כ"כ שגם שגוים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו - [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

1 **צדקת** פרזונו בישראל, דא צדיק דעלמא. צדיק הוא
2 בחי' יסוד בחי' יוסף שנק' צדיק עליון, שע"י הוא
3 כל ההשפעות דוקא, וזהו פרזונו לשון פרזות תשב
4 ירושלים מאין חומה, דהנה חומה הוא מאבנים בחי'
5 אותיות שתי אבנים בונות שתי בתים כו' בחי' צמצומים,
6 וזהו מצד שם אלקים עיר אלקינו אבל לע"ל כתיב ושם
7 העיר מיום הוי' שמה שלא יהא עוד בחי' צמצומים

8 שע"פ שם אלקים, ולכן פרזות תשב ירושלים מאין חומה
9 שבחי' חומה לא יוכל להגבילם שחומה היא מגביל
10 הדבר, אבל לע"ל שיהא בחי' התרחבות ע"ד שחומה לא
11 יוכל כו'.
12 והפי' הב' של התד"א לשון דיני חציצה ומחיצה הוא
13 ע"ד ופרעה הקריב, בשלח פרעה, הקריב את לבם
14 כו' שע"י התשובה זכו כו'.

בוהר פ' בראשית מקול מחצצים

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

1 **וזהו** שאמר הקב"ה למשה ראה נתתיך אלקים לפרעה
2 שנתן לו ממשלה זרוע כאל ממש על פרעה, עם
3 היות פרעה יונק מעורף דא"א שזהו ענין פרעה אותיות
4 העורף בחי' עורף דא"א שמשם נמשך להאריך אף גם
5 לרשעים ושורשו מבחי' התהו כו', עכ"ז יהי' למשה דתיקון
6 ממשלה על בחי' זו כמו אלקים ממש הכל יכול, והיינו לפי
7 שמשלה הי' משם מ"ה דא"ק שהוא למעלה מבחי' תהו
8 ותיקון כו' רק שנשפל בבחי' התיקון כו', דפרעה עם כי
9 ישראל ביררו הניצוצות ממנו שנבלעו בו, וכמ"ש וגם ערב
10 ר"ב עלה אתם שביררו משם ר"ב ניצוצי, מ"מ נשאר עדיין
11 גם מה שלא נתברר עד שא"א לבררו כ"א ע"י שאמר ה'

12 למשה נתתיך אלקים לפרעה שהוא בחי' ואם זרוע כאל
13 שביכולתו לעשות מתהו תיקון הנה עי"ז ע"י האותיות
14 והמופתים והביזה שאח"כ עשו אותם כמצולה שאין בה
15 דגים כלל כו' כי ביררו הכל להיות נכלל בבחי' התיקון
16 כו', וכן יעקב אבינו ע"ה הכניע א"ע לעשו הרשע
17 והשתחוה לו שבע פעמים ושלח לו מתנות, אך זהו הכל
18 קודם שקרא הקב"ה אותו אל אבל כשקרא אותו אל שזהו
19 בחי' אם זרוע כאל לך, אזי לא הכניע עצמו לפניו. ועי"ל
20 שזהו ע"י אור מבחי' העקודים שלמעלה מהשכירה
21 והתיקון שהם בחי' נקודים וברודים, וכמו ענין המן שירד
22 בזכות משה שהי' ג"כ מבחי' זו.

ואם זרוע כאל לך

בס"ד, פ' שמות. תרל"ב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

י"א.
המעלה בביטול הכלים על דבקות האור במקורו, וכמעלת
האתכפייא על האתהפכא וזהו הביטול דמתן תורה.
בפרקים הקודמים התבאר באריכות כיצד התהוות הכלים
היא בבחינת ריחוק והעלם לגבי האור הכלי-גבול ועליהם
נאמר שהתהוותן הם בבחינת יש מאין, בפרק זה מבאר
הרבי נ"ע את אופן האצלת האורות של האצילות.
האור דבוק במקורו

וכל זה שהתהוות היא בבחינת יש מאין הוא בבחינת
הכלים שהתהוו באופן של ריחוק ממקורן וכמשל הניצוץ
שנפרד מהגחלת, אבל האורות דאצילות הרי הם נאצלו
בבחינת גילוי ההעלם מאור אין סוף המאציל שהרי התהוותן
של האורות מחקו הוא בבחינת קירוב שהרי האור קשור
ודבוק באור אין סוף המאציל כשלהבת הקשורה בגחלת
כו', - ממשל זה אנו רואים שהאור הוא בבחינת קירוב כמו
השלהבת שבתוך הגחלת, ולא כניצוץ הנפרד מהגחלת שזה

1 המשל להתהוות הכלים כנ"ל, ולכן הן - האורות בבחינת
2 בלי מ"ה (מהות) שלא בבחינת מהות ומציאות מדות וכחות
3 בשונה מהכלים שהם גילוי כח הגבול של הבורא וממילא
4 יש בהם הגדרה של מידות מוגדרות בו'.
5 וכן הקו מאור אין סוף הרי הוא גם כן בבחינת דביקות -
6 כמו שהאורות נמשכו מהקו באופן של קירוב, כן הוא אופן
7 המשכת הקו מהאור אין סוף, שהתהווה באופן של דביקות
8 מהאור אין סוף שהוא מקורו. וכמו שכתוב בעין חיים¹⁶
9 שהקו נוגע ודבוק באין סוף ברוך הוא בו',
10 אלא שעל הנחה זו שהקו נמשך באופן של דביקות, שואל
11 הרבי נ"ע:
12 והגם דחקו נמשך גם כן על ידי הצמצום בו', ולכאורה עניין
13 הצמצום הוא הסתר וריחוק, וממילא, כמו שהכלים נמשכו
14 על ידי ריחוק והסתר, אולי גם הקו נמשך על ידי ריחוק
15 והסתר? מתרץ הרבי נ"ע: מכל מקום הרי המשכתו של הקו
16 הוא מהאור אין סוף שלפני הצמצום שחזר והאיר אחרי
17 הצמצום בו',

16. שער א' ענף ב'.
17. זוהר חלק ג' נשא קל"ד א'.
18. וזה לשונו שם: וזהו ע"פ השיטה דהמשכת הקו הוא מאור
הא"ס ממש, ע"כ צ"ל דהצמצום לגבי הקו הוא ג"כ בבחי' סילוק
והתעלמות לגמרי בו', רק שהמשכת הקו הוא ע"י שהאור חזר והאיר
בו', ולפי ששרש המשכתו הוא מהאור הבלי גבול שחזר והאיר, הנה
הגם דאופן המשכתו הוא בדרך דילוג הצמצום וכמו המשכת השערות
דרך הפסק הגולגלת בו', מ"מ ה"ה נוגע ודבוק באו"ס והוא מעין
המאור בו'. לפי שלגבי האור הא"ס גם דביקות כזו כדביקות השערות
עד"מ מספיק להיות האור מעין המאור מפני שהוא בבחי' א"ס בעצם
בו', וכמ"ש במ"א שמאור"ס גם הארה הבאה בדרך דילוג היא למעלה

ועם היות דהמשכתו הוא בדרך דילוג הצמצום - שהרי האור
צריך לדלג ולעבור את הצמצום כמשל השערות שבראש
האדם שגודלות על ידי הפסק הגולגולת המקיפה את המוח
בו', מכל מקום הרי השערות יונקים ומקבלים את חיותן
מהמוח וכביטוי שהשערות הם "מותרי המוחין". כלומר
השערות הם אמנם עוברות את הגולגולת ולכן הם בצמצום
רב, אבל עדיין יניקתן היא מהמוח עצמו בו',
כמו כן הוא כנמשל בחינת הקו, שהוא כמשל השערות,
הנקרא בזוהר¹⁷ חומא יקירא קרישא (החוט היקר והקדוש)
בו' דאיברי (שנקרא) מול על שם שנוזל ונמשך ממקורו הוא
הרי בבחינת דביקות באור אין סוף ברוך הוא שהמשכתו
הוא בבחינת גילוי וקירוב, וממילא הרי זה בבחינת גילוי
ההעלם בו' ולא יש מאין, כי אף שהקו הוא גילוי מצומצם,
בגלל שעובר את מסך הצמצום, אבל הוא בעצם המשכה
של דביקות מהאור אין סוף ממש שלפני הצמצום, אלא
שבא בהקטנה וצמצום ולא ככלים שבאו באופן של ריחוק.
(ועיין מה שיתבאר לקמן בהמשך המאמרים פרק י"ח¹⁸),

יוס ב' דחג השבועות תע"ב

באין ערוך מהמשכה דסדר השתל' שבסדר והדרגה (עם היות שזהו
מעצמות האור בו') והוא שההארה היא ג"כ בבחי' א"ס בו', והיינו
לפי שבהמשכה שברוך דילוג יש ג"כ קצת דביקות (דאל"כ לא הי'
בבחי' אור בו'), ובבחי' האור הבלי גבול ה"ז בבחי' דביקות להיות
ההארה ג"כ בבחי' א"ס בו'. וזהו שהקו הגם שנק' מול שזהו כמו
המשכת השערות מ"מ ה"ה נוגע ודבוק בו'. וכ"ז להשטה שהמשכתו
הוא מהאור"ס הבלי גבול בו', ולפי המכו' כאן לשטה הנ"ל דרש
הקו הוא מהע"ס הגנוזות אין ענין הצמצום דומה זל"ז בו'), דהצמצום
שהי' באו"ס הוא בבחי' סילוק והתעלמות לגמרי, משא"כ בהצמצום
בשרש ומקור הקו בו'.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים

על ג' דברים העולם עומד, המצוות הן גמ"ח שהקב"ה נתן לזכות את ישראל, לפנים משורת
הדין. עבודת ה' צ"ל בשמחה, ובפרט עבודת התפלה. שאלה: מהי מעלת השמחה, עד שהעונש
הוא ועבדת את אויבך

צְרִיכָה לְהִיטֵּת בְּשִׁמְחָה דְּיָקָא, לְהִיטֵּת הַשְׂמִיחָה הַזֶּה עַל
הַתְּעוּגָה שֶׁמִּתְעוּגָה בְּעִבּוּדָתוֹ, דִּהְיָה שְׁלִשָּׁה דְּבָרִים אֵלּוּ דִּתְוֹרָה
תְּפִלָּה וּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת, הֵם הַשְׁלִשָּׁה דְּבָרִים אֲשֶׁר עָלִיהֶם
הָעוֹלָם עוֹמֵד, כְּמֵאמֶר² "עַל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד,
עַל הַתְּוֹרָה עַל הָעִבּוּדָה וְעַל גְּמִילוּת חֲסִדִּים", דְּגִמְלוּת

"עֲבָדוּ" אֶת הָיְוָה בְּשִׂמְחָה, בָּאוּ לְפָנָיו בְּרִנָּה¹, דְּמִשְׁמַע
דְּכַאֲשֶׁר עֲבָדוּ אֶת הָשֵׁם בְּשִׂמְחָה, הֵנָּה אֲזַבְּאוּ
לְפָנָיו בְּרִנָּה, וְהֵינּוּ דְּבָאוּ לְפָנָיו בְּרִנָּה מְאֹמֶת אֶת עֲבָדוֹ ה'
בְּשִׂמְחָה. וּפְרוּשׁ "עֲבָדוּ אֶת ה'" בְּשִׂמְחָה", דִּהְעִבּוּדָה שֶׁהָאָדָם
עוֹבֵד אֶת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּתוֹרָה תְּפִלָּה וּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת,

(1) תהלים ק, ב.
(2) אבות א, ב.

(*) נדפס בספר המאמרים - תרצ"ט עמוד 94 ואילך. מראה
המקומות בשולי הגליון - מהמו"ל שם.

הוא מתפלל, וכמאמר⁸ "דע לפני מי אתה עומד", ולידע
מה היא ענין התפלה, דהתפלה היא אותיות הדבור בשבח
והודיה על חסדו יתברך עמו בעבר, ובקשה והתעוררות
רחמים במה שחסר לו, דגם אם האדם מדבר עם אדם
שכמותו, וידבר באפן כזה שלא ישמע מה שהוא מוציא
מפיו, ובחטיפה שמכליע כמה תבות, הרי לבד זאת אשר
האדם השומע לא יטה און קשבת למה שהוא מדבר, אלא
עוד יחשבוהו לחסר דעה רחמנא לצלן, כי השלם בדעתו
לא ידבר באפן כזה, אשר הוא בעצמו אינו יודע מה שהוא
מדבר, ואם יבוא לפני שר ומושל, להודות לו על חסדו
עמו, או שמבקש להיטיב עמו, וידבר באפן כזה שלא
ישמע מה שהוא מדבר ובהכלעה, הנה לא זו בלבד שלא
ישמעו את דבריו, אלא עוד יגרשוהו כלה, ובפרט כשעומד
לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא להתפלל אליו
יתברך, הן שתהיה תפלת שבח והודיה, הן תפלת בקשה
והתעוררות רחמים, צריכה להיות תפלתו מסדרה לבטא
[ה]אותיות במתינות ובשפה ברוכה, וצריך להשמיע לא רק
לאזניו אלא גם למחו ולבו פרוש המלות אשר הוא מתפלל,
ועקר עבודת התפלה היא ההתבוננות בהשגה אלקית, עד
אשר יתעורר בהתעוררות אהבה ויראה. ולכאורה הנה מה
זה נוגע אם העבודה היא בשמחה או לא, ומהו היתרון
דעבודה בשמחה, וכל כן נוגע ענין השמחה בעבודת ה',
בלמוד התורה ובקיום המצות בכלל ובעבודת התפלה
בפרט, עד אשר על העדר העבודה בשמחה הנה הענש הוא
ועבדת את אידיך⁹, ומי המה האזיבים.

שבת פרשת חיי (שרה תרצ"ט)

חסדים הפונה מעשה המצות, וטעם הדבר דמעשה המצות
נקרא גמילות חסדים, דגמילות חסדים אינו דומה לתשלום
שכר עבודה, דהשכר הוא שמגיע על פי שורת הדין,
דהעושה איזה דבר בא על שכו, אבל גמילות חסדים הוא
לפנים משורת הדין, לכן כללות ענין המצות נקראים
גמילות חסדים, דזה מה שנתן לנו הקדוש ברוך הוא את
המצות הוא גמילות חסד אמתי לפנים משורת הדין, ואין
זה אלא מצד האהבה עצמית וחסד עליון בלבד, וכמאמר³
"רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל", שהוא זכות
שלפנים משורת הדין, לכן הנה כללות המצות נקראת
גמילות חסדים, ועבודה היא עבודת הקרבנות, ועכשו
תפלה במקום קרבנות⁴, והינו דכל השלשה דברים צריכים
להיות בשמחה. אמנם בדרך פרט, הנה מה שפתיב "עבדו
את ה' בשמחה" קאי על עמוד העבודה שהוא עבודת
התפלה, דכתיב⁵ "ולעבדו בכל לבבכם", ואמר רז"ל⁶
"איזו היא עבודה שבלב, הוי אומר זו תפלה", והינו
דתפלה היא עבודה עם הלב ובתוף הלב, ועבודה שבלב
נותן חיות בלמוד התורה וקיום המצות, ועבודה צריכה
להיות בשמחה ודוקא, וכל כן נוגע העבודה שתהיה
בשמחה, אשר על העדר עבודה בשמחה כתיב⁷ "תחת אשר
לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל,
ועבדת את אידיך". וצריך להבין מהו היתרון בעבודה
בשמחה, הלא עקר עבודה היא ההשגה וההתבוננות
באלקות, אשר תחלת הכל צריך להיות "הכון לקראת
אלקיך", דצריך להיות הכנת התפלה, דצריך לדעת לפני מי

(6) תענית ב, א.
(7) דברים כח, מז.
(8) ברכות כח, ב.

(3) מכות כג, ב.
(4) ברכות כו, ב. זוהר חלק ב' כ, ב.
(5) דברים יא, יג.

לקוטי דיבורים

"מדיני הכרם שאין ליהנות מהפירות שצמחו בשלשת
השנים הראשונות לנטיעתו. הפירות של שלשת השנים
הראשונות, מבלי להתחשב בטיבם, הנם ערלה ואסורים
בהנאה. הפירות של השנה הרביעית הם רבעי, הפירות
מותרים בהנאה אלא שיש לפדותם.
"לכרם ה' של ישיבת "תומכי תמימים", מלאו ב"ה
שלש שנים. במשך שלש שנים אלו צמחו בכרם זה, בלי
עין הרע, פירות טובים. ברם, מבלי להתחשב בטיבם הנם
פירות ערלה שאסורים בהנאה. הפירות אמנם טובים,
למדו הרבה נגלה ולמדו היטב. בישיבות הליטאיות היו
מכתירים אותם בשבחים מבהילים, עילויים, תלמידי
חכמים גדולים, גאונים, וכדומה. למדו הרבה חסידות

שיחתו השניה הופנתה אל תלמידי ה"תמימים".
לפני שהחל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק בשיחתו זו אל
ה"תמימים", פנה אלי בדברים הקדושים:
"בערב ראש שנה זו, מלאו שלש שנים מאז ערב ראש
השנה תרנ"ח בבואי מה"אוהל" כשמסרתי בידך את
ההנהגה של ישיבת "תומכי תמימים" ומינתי אותך
כ"מנהל פועל" בכל הענינים הרוחניים והגשמיים של
הישיבה.
"עם ישראל הוא ארץ חפץ של הקב"ה שבו הטביע
את כוח הצמיחה בגילויי אורות תורה ומצוות ועבודה
שבבל. ישיבה נקראת "כרם ה'" ובו גדלים אילנות עושי
פרי.

- 1 ומבינים חסידות, ישנם גם כאלה העוסקים בעבודה
2 שבלב. הפירות הם די טובים, אבל הנם פירות ערלה, זה
3 מריח בגאווה, בגסות הרוח ועל כולם בהחזקת טובה
4 לעצמו.
5 "הדין הוא שפירות ערלה אסורים לעולם, אף לאחר
6 עבור שלשת שנות הערלה, ולא מועילה בזה פדיית
- 7 הפירות כפי הדין בפירות השנה הרביעית. גאווה וגסות
8 הרוח וכן החזקת טובה לעצמו הבאה מלימוד התורה
9 ומההתעסקות בעבודה שבלב - הם ערלת הלב ואי
10 אפשר לפדותם, היינו לטהרם או להכשירם באיזה טעם
11 שיהיה. הפירוש שיש בהם ערלת הלב הרי מבלי
12 להתחשב בטיבם, אסורים הם בהנאה לעולם.

ערב ר"ח תמוז, ה'תש"ב

[דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן]

- 1 במשך שנות מגורי שמעון בוויילנא הי' חונף לבחירי החסידים ולהיות שלא הי' מתערב בריב
2 המתנגדים והחסידים, ולפעמים הי' כאיש הבינים בכמה עניני הקהילה בחלוקי הדעות שהיו בין פרנסי
3 הקהילה המתנגדים והחסידים, וביותר התחכם לגנוב את לב העומדים בראש עדת החסידים ר' ברוך
4 מרדכי⁹⁵ ור' משה מייזיל ולהיותם בעלי דקדוק ומחבבי לשון הקודש היו מקרבים אותו, והגאון ר'
5 משה מייזיל שהי' לו חולשה לכתוב שירים¹⁴⁸ הי' מכבד את הר"ש שהי' יודע פרק בחרוזים.
6 כאמור הנה בעת ההיא כבר נתפשט נוסח התפלה של הוד כ"ק אדמו"ר בין החסידים בכת"י¹³⁷,
7 מהם שכתבו השינויים בסידור שער השמים של השל"ה שהוא מתאים יותר לנוסח הוד כ"ק אדמו"ר
8 הזקן ועל הרוב היו כותבים את נוסח התפלה של אדמו"ר הזקן על גליונות הסידורים נוסח אשכנז
9 שהיו מתפללים בהם.
10 והנה אף שכללות ענין נוסח מיוחד בשביל החסידים הוסיף חרון אף המתנגדים על החסידים אבל
11 כולם כאחד הודו אשר הדקדוק בסידור התפלה של אדמו"ר הזקן הוא מנופה בשלש עשרה נפות, כי
12 גם באותם הפיוטים והתפילות שלא שינה את הנוסח הנה תיקן את הניקוד עפ"י חוקי הדקדוק וטהרת
13 הלשון מה שהפליא גם את הגאונים בדקדוק.
14 שמעון המסתתר הי' מהלל ומשבח את סידור התפלה של הוד כ"ק אדמו"ר הזקן והי' מרגלא
15 בפומי' כי בענין הנוסח וסדר המזמורים אין ביכולתו להגיד מאומה כי אין לו עסק בנסתרות, אבל במה
16 שנוגע לחוקי הדקדוק הוא יכול לומר בפה מלא שאין דוגמתו מדויק, ויביא את תמיהתו על אשר אין
17 החסידים לומדים את חכמת הדקדוק ותורת הלשון.
18 חסידי גאליציא היו הראשונים אשר סבלו ממלחמות ורדיפות המשכילים, ואחריהם באו חסידי
19 וואהלין ופולין, וחסידי חב"ד היו מהאחרונים. סיבת הדבר היתה כי אחדים ממשכילי ברלין נזדמנו
20 עם בחירי חסידי חב"ד הגאונים ר' יוסף כלבו, ר' פנחס שיק¹²⁹, ור' בנימין מקלעצק¹⁴⁹ ועוד מחסידי
21 שקלאוו בירידי לייפציג¹⁵⁰ ויוכחו המשכילים לדעת כי חסידי חב"ד הם בעלי דעה רחבה בדיעת חקירה
22 אלקית ובנסתר נוסף על גודל ידיעותיהם בתורה הנגלית ועם זה עוסקים בעבודה שבלב ותקון המדות,
23 ובכדי לנצחם דרושים אנשים בעלי מרץ ורוח רב.

שיחת חג הפסח תרצ"ד סל"א ואילך. תורת מנחם רשימת היומן
(תרצ"ב) ע' רמד. ספר השיחות תשי"ג ע' 124. ע' 127. תשי"ד ע' 97. ע'
127. תשי"ח ע' 258. ושי"ח.

148) בשנת תקמ"ח נדפס בשקלאוו ספרו "שירת משה" "אשר
שר על תרי"ג מצות בבתים קצרים" (לשון דף השער של הספר).
149) ראה אודותו - בית רבי ח"א פכ"ו (עא, א). ספר השיחות
תורת שלום ס"ע 6 ואילך. אגרות קודש ח"ב ע' שע. ח"ו ע' שלג.

1 כחמש שנים – תקנ"א-תקנ"ו – עמלו ויגעו המשכילים ללחום עם חסידי ליטא ואוקראינא, שלחו
2 צירים למקומות מושבות החסידים לעורר על אודות הכרח¹⁵¹ לימוד הדקדוק וידיעת השפה העברית
3 אבל בכל מקום בואם התרחקו מהם וכשהיו באים לביהכנ"ס לא היו קוראים אותם לעלות לתורה
4 וכשהי' מי מהם מחויב לומר קדיש לא ענו אחריו אמן ועל הרוב היו פשוט מגרשים אותם מבתי
5 הכנסיות של החסידים.

6 לרגלי הידיעות שנתקבלו במרכז המשכילים מאת ציריהם המשכילים הנסתרים אשר נסעו לגלילות
7 מושבות חסידי חב"ד לעשות נפשות להשכלה והתלאות אשר מצאום בדרכם, בחרפות וגדופים
8 וגירושים פשוטים כמשמעם, שלא לבד שלא פעלו מאומה בין החסידים אלא עוד זאת שעל ידי התנגדות
9 החסידים והפצת השמועה המבהילה אשר קרה בעיר פאנעוויז הנה גם בין המתנגדים מחברי¹⁵² ספרי
10 הדקדוק נהיו לשמצה ויעזבו את משמרתם ולא המשיכו הלאה את התעמולה לטובת ההשכלה, העמים
11 ועד התעמולה שבמרכז המשכילים על שמעון שיבקר את מושבות החסידים ויבקר גם את בירת
12 החסידים ונשיאם בעיר ליאָזנע. וככלות מסעו יביא דו"ח והרצאה איך ללחום עם החסידים, ולנצחם.
13 שמעון אשר כבר הכיר את מהלך רוח החסידים ופעמים רבות השתעשע עם חסידי ווילנא בעניני מחקר
14 שיער בעצמו, כי הוא המתאים לשליחות האמורה וקוה כי יצליח במלאכתו, קבל את הצעת ועד
15 התעמולה, ולרגלי עניני משפחה – כן אמר לבעליו – קבל חופשה למשך שלשה חדשים עד סוף הזמן
16 ויעש את מסעו לבקר את מושבות החסידים ובבירת החסידים.

152) אוצ"ל: מחבבי.

150) ראה גם ספר השיחות תש"ח שם.
151) הכרח: בא' ההעתקות: חברת.

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו סיון תרפ"א

התעוררות.

12 ותודה לאל עליון ראה ראינו בעזרתו ית' פרי טוב בעמלינו
13 זה רבות בשנים, אשר בכל מקום ומקום שהיתה התעסקות
14 טובה כאמור, הנה הנם יושבי המקום מתענגים על טוב מעלת
15 האנושי בכלל, בהגברת הצורה על החומר.
16

17 ולמופת הוא לנו ידידינו היקר הרב ר' שמואל לעוויטין,
18 אשר זה כששה שנים יושב בערי גרוזיא בקוטאסי, עפ"י חפץ
19 ורצון הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע אשר
20 חש עתידות להחבל ההוא, וחפץ בהרמת מצבם המוסרי
21 וישלח את ידידינו הנ"ל ליסד חדרים וישיבה, ולהתענג בכל
22 עניני הדת לכלכלם, הנה כהיום ת"ל המה מתענגים על רוב
23 טוב יהי' ד' בעזרם ויעלו מעלה מעלה בעילוי אחר עילוי ברו"ג.

24 והנה כל אדם באשר הוא אדם עליו החובה לעשות ולפעול
25 לטובת זולתו, אשר בזה מותר האדם על החי', להיותו מדיני
26 בטבעו, אוהב הקיבוץ האנושי, ודואג בהפרחת טובתו החומרית
27 והמוסרית, וכמובן כל אחד ביושר סגולתו, זה מסוגל יותר

כבוד ידידי עוז, הרב הנכבד, מבחר
התלמידים, ווח"ס אי"א מוהר"ר שאול
דובער שי'

שלום וברכה.

1 שמעתי אשר בדעתו לנסוע בעזרתו ית' למקום מולדתו
2 שהיא במדינת לאטו. טוב ונכון הדבר במאוד, והשי"ת יהי
3 בעזרו להפיק רצונו הטוב, וגם אני הייתי משתתף בעזרת
4 ההוצאה הדרושה לזה, כי קבלתי כמה מכתבים משם ומעבר
5 הנהר הגדול מבקשים בפנימיות נפשם להמציא להם כתבים
6 וספרי דא"ח להחיות נפשם הט' במזון הרוחני. וכאשר ידעו
7 במוחש אשר הפעולה האמיתית בעזה"ת בהרמת העבודה
8 בפועל בלימוד חסידות וההתעסקות בתפלה ותיקון המדות
9 באהבת ריעים ודיבוק חבירים, והתעוררות ההרגש מאיש
10 לרעהו, להיות כאחים אהובים, הוא ע"י אמצע[ו]ת משפיע
11 הנותן לבו ונפשו על זה הן בדיבור בפומבי והן בכתב במכתבי

- 1 לכוה, וזה מסוגל יותר לעבודה ותעמולה מוסרית אשר אם
2 יחליפו פעולתם לא יהי' למו תוצאות הדרושות.
- 3 אנחנו תלמידי האדם הגדול באנשים תום ויושר, איש
4 האלקים, סמל הצדק ויופי הטוהר, ראש העובדים באמונה
5 טהורה בתקות אין סוף הוד כ"ק אאמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ
6 זי"ע, אשר זכינו עמוד על ימינו, ראות פעול[ות]תיו הכבירות,
7 אשר אחת לאחת יזרחו, כשמש צהרים, על לב ישראל תורתו
8 והדרתו, עלינו יאהיל אורו החד והמתנוצץ, ויפיח בקרבינו זיק
9 האנושית הכללית, והתמסרות אל החסידות והנהגותי'
10 הנעימים בחיים הרוחניים, והישרים בחיים הגשמיים,
11 להשתדל בעזרתו ית' להפיק רצונותיו הקדושים, שהוא רצון
12 הוי' ב"ה, בטוב עם הקדש, בכל אשר תשיג ידינו, לקרב לב
13 בנים אל אבינו שבשמים, להורות לפני השומעים אלינו,
14 והתאבים ומשתוקקים להלך בדרכי יושר אבות העולם,
15 הדרך האמיתי לסקלה ולהרפידה, ולהיות בעזרם בכל אשר
16 יודרש.
- 17 עלינו אין לשכוח אף רגע תעודתנו עלי אדמות, בארבע
18 רוחות השמים פרש אותנו, אל אלקים צבאות לסוד כוונה
19 נעלמת מאתנו, רק זעיר שם זעיר שם, גילו לנו רבותינו
20 באמרם אחד גולה לברטניא ואחד גולה לברבריא, ורבים
21 מאתנו שחים (שווימען) בים התלאות ר"ל בעוני וחוסר כל,
22 בדוחק ולחץ, אשר גם בארזים ח"ו נפל רקב, מבלי מעמד
23 גשמי, וכל אחד דחוק ולחץ, מעוך וסובל ר"ל.
- 24 אמנם כן, אבל רוח אלקים הוא באנוש, וכשונאה יפרח
25 לעשות פרי טוב בעמלו ויגיעתו, אשר בזה הוא מכוון אל אשר
- 26 נברא ונוצר.
- 27 ונשובה לראשונה כי הנסיעה למקום מולדתו נכונה וישרה
28 היא, ובעזרת יוצר כל יוכל עשות הרבה והרבה לטובת אחינו
29 היקרים הצמאים לדבר הוי', ויוכל הביא תועלת רב לאחינו
30 היושבים בהמדינה כולה בכל ענינים הדתיים כאשר אבאר:
- 31 מדינתנו כהיום אין לנו לא תפילין ולא טלית גדול וקטן,
32 מזוזה סידור חומש ואגדה, ומי יאמר גמרא ומשניות אשר
33 מהבלבולים הפרעות והשריפות ר"ל, ואם נדרש לאחד טו"ת
34 מזוזה סידור וחומש בבת אחת נדרש לו ע"ז לכה"פ ת"ק
35 מאות א' ר"כ אשר לא יוכל שום אדם בעתים הללו השג
36 זאת, ורבים הדורשים טו"ת ואין להשיג, כי גם הסופר ועושה
37 בתים צריך לאכול פרוסת לחם, ממלאכתו זאת, אשר לעני הי'
38 כל ימיו ולא הספיק על פרנסתו, ומה גם עתה, אשר מבהיל
39 הוא. אבל לעצם הענין אין זה נוגע כלל, כמה אנשים החפצים
40 להניח תפילין בכל יום ואין להם, ועינינו רואות אנשים
41 פשוטים וחפשים גלוחים, באים לבית הכנסת למען הניח
42 תפילין. כמה וכמה בני בר מצוה, אשר מיום הראשון אין
43 ביכולתם לקיים המצוה בהנחת תפילין ר"ל אוי מה הי' לנו.
44 ואשרי לנו כי זכינו לראות צמאון אלפים בישראל הדורשים
45 דבר הוי' ודתו בלב טהור, ומשתוקקים בכל לבבם להדריך
46 בניהם בדרכי קודש הדת, ורק חסרים המה האמצעים
47 הדרוש[ים] לזה, כמו ספרים תפילין והדומה. ואשר ע"כ
48 החובה עלינו השתדל בזה בכל האפשר בהשתדלות ותעמולה
49 גדולה.
- 50 אופן ההשתדלות לדעתי צריכים...
- אג"ק מוהרי"צ כ"ך יד

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו כסלו, תש"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

... במה שכותב אודות שערות הזקן - יסביר לזוגתו שתלטי"א דברים הברורים שכותב כ"ק אדמו"ר
הצמח צדק (פוסק בנגלה בתורה ובפנימיות התורה) אשר י"ג תיקוני דיקנא מהם נמשך והוא רחום כו'
הם רחמים גדולים כו' ומכח הת"ד ממתיק הדינים ונעשה נעים וממותק" (רשימותיו על התהלים, ברוקלין
תשי"ג, ע' תרכז).

ב"ה, י"ד מ"ח, תש"כ
ברוקלין.

הרה"ג וו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ
מוה"ר שמואל שי

שלום וברכה!

במענה למכתב כת"ר מטי"ח בהנוגע לקדיש ויארציט דתינוק - ע"י אביו שי' וכו', ונראה מסגנון מכ' כת"ר שהורי האב אין מקפידין ע"ז כו'. כן להעיר, אשר אין מקום לדיון ע"ד השגת גבול שאר אבליס*.

והרי כבר ציין כת"ר, לשו"ע יו"ד סי' שע"ו. ראה שם פ"ת ס"ק ג' הדין באם הנפטר פחות מכ' שנה. ומפורש הענין עוד יותר בשדי חמד, אסיפת דינים מערכת אבילות ס"ק קנ"א קס"ב ורי"ב, וראה ג"כ שו"ע שם סי' שד"מ סעיף ד'. דמכל הנ"ל משמע - דתועלת האמירת קדיש (וגם יארציט) משעבר עליו שלשים יום, עיין בש"ך שם. ומה שיש רוצים לחלק בין הקדיש שלאחרי צדוק הדין, משא"כ קדיש סתם, שהוא לעילוי הנשמה, אפשר דקודם י"ג שנה, שאינו בר חיובא, אין לאמרו.

כבר נדחה עפמשי"כ בספרים המצוינים בשדה חמד האמור. ובס' כל בו על אבילות להרב גרינולד.

איברא דבס' ילקוט דת ודין (להרב דוד אסף, חיפה, תש"ה), נדפס מכתב הרה"ג וכו' רצ"פ פרנק שי' שקודם י"ג שנה אין נוהגין בו לא יא"צ ולא קדיש. אבל לא הביא כל סמוכין לדבריו, והרי בספרים הנ"ל איפכא מסתבר.

והנה ידועה הקושיא בזה, הובאה בנודע ביהודא מהד"ת יו"ד סי' ח' מש"כ סנהדרין ק"ד ע"א, אבל מובא בכ"מ דמתורץ בתוספת סוטה יו"ד ע"ב ד"ה דאייתי, דתפלה מצלת.

ומבואר בארוכה בזה, בצוואת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע (נדפסה בקונטרס חנוך לנער, עמוד י"ט, עיי"ש באר היטב). ומשם מוכח ג"כ דמעלה באב לגבי שאר קרובים, וק"ל.

ומענין לענין, לסיום מכתבו בחשבון יום היארציט, מיום המיתה או מיום הקבורה. - מובאה בזה הוראת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע: יא"צ - ביום המיתה אפילו בשנה ראשונה, ואפילו כשיום הקבורה רחוק מיום המיתה (נדפס בהיום יום י"ג שבט).

ויהי רצון שבקרוב ממש נזכה לקיום היעוד, והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם, כי בלע המות לנצח, ויקיצו וירננו שוכני עפר.

ויעוין רמזים נפלאים בלשון "בלע המות לנצח", דוקא, בפירוש דן ידן מ"ג - על ספר קרנים - להמקובל האלקי הר"ש מאוסטרפולח, דשייך ליונה בן אמיתי, אשר ידוע דשאב רוח"ק בשמחת בית השואבה. ונזכה בקרוב בקיומה - בבנין בית השלישי בביאת משיח צדקנו.

בכבוד ובברכה לבשו"ט.

פרשת חיי שרה

כג וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה: ^א וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אֲרֻכָּה הוּא חֲבֹרֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה וּלְבִיתָהּ: ^ב וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פָּנָיו וַיֵּדְבֶר אֶל־בְּנֵי־חַת לֵאמֹר: ^ג גִּרְוֹתַי וְשֵׁב אֲנֹכִי עִמָּכֶם תָּנוּ לִי אֲחֻזַּת־קֶבֶר עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָה מִתִּי מִלְּפָנַי: ^ד וַיַּעֲנוּ בְנֵי־חַת אֶת־אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ: וְשָׁמְעֵנוּ | אֲדֹנָי גִּשְׁיָא אֱלֹהִים אַתָּה בְּתוֹכֵנוּ בְּמִכְתָּר קִבְּרֵנוּ קֶבֶר אֶת־מֵתְךָ אִישׁ מִמָּוְנוּ אֶת־קִבְּרוֹ לֹא־יִכְלָה מִמָּוֶה מִקֶּבֶר מֵתְךָ: ^ה וַיָּקָם אַבְרָהָם וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לְעַם־הָאָרֶץ לְבְנֵי־חַת: ^ו וַיֵּדְבֶר אִתָּם לֵאמֹר אִם־יֵשׁ אֶת־נַפְשְׁכֶם לְקַבֵּר אֶת־מִתִּי מִלְּפָנַי שְׁמַעוּנִי וּפְנֵעוּ־לִי בְּעֶפְרוֹן בֶּן־צֹחַר: ^ז וַיִּתֵּן־לִי אֶת־מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר־לוֹ אֲשֶׁר בְּקִצְעָה שָׂדֶהוּ בְּכֶסֶף מָלֵא וַתִּנְגַּח לִי בְּתוֹכְכֶם לְאַחֲזַת־קֶבֶר: ^ח וַעֲפֹרֹן יָשָׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי־חַת וַיַּעַן עֶפְרוֹן הַחִתִּי אֶת־אַבְרָהָם בְּאָזְנוֹ בְּנֵי־חַת לְכָל בְּאֵי שְׁעֵר־עִיר לֵאמֹר: ^ט לֹא־אֲדֹנִי שְׁמַעֲנִי הַשָּׂדֶה נָתַתִּי לָךְ וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר־בוֹ לָךְ נִתְּתִיהָ לְעֵינֵי בְנֵי־עַמִּי נִתְּתִיהָ לָךְ קֶבֶר מֵתְךָ: ^י וַיִּשְׁתַּחֲוֶה אַבְרָהָם לִפְנֵי עַם־הָאָרֶץ: ^{יא} וַיֵּדְבֶר אֶל־עֶפְרוֹן בְּאָזְנוֹ עַם־הָאָרֶץ לֵאמֹר אֵךְ אִם־אַתָּה לוֹ שְׁמַעֲנִי נִתְּתִי בְּכֶסֶף הַשָּׂדֶה קַח מִמֶּנִּי וְאֶקְבְּרָה אֶת־מִתִּי שָׁמָּה: ^{יב} וַיַּעַן עֶפְרוֹן אֶת־אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ: אֲדֹנִי שְׁמַעֲנִי אֶרֶץ אֲרֻכָּה מֵאָת שְׁקֵל־כֶּסֶף בִּינִי וּבִינְךָ מִה־הוּא וְאֶת־מֵתְךָ קֶבֶר: ^{יג} וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל־עֶפְרוֹן וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעֶפְרוֹן אֶת־הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּאָזְנוֹ בְּנֵי־חַת אֲרֻכָּה מֵאוֹת שְׁקֵל כֶּסֶף עֹבֵר לְפָחוֹר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (22 קוטי שיחות ה עמ' 110)

את מערת המכפלה (כג, ט)

איתא בזהר, ש"המכפלה" היינו ה' כפולה, שתי האותיות ה' שפשוט הרי'. ויש לשאל, מה הקשר בין פרוש זה למערה בפשוטה. ויש לומר, דהנה הנשמה למעלה היא בדרגת צדיק, ועל ידי ירידתה למטה היא מגיעה לדרגת בעל תשובה, ועם סיום עבודתה והסתלקותה מן הגוף היא מגיעה לשלמות התשובה. ובתשובה, תשוב ה', הרי לשנה ה' כפולה: תשובה תמאה, תשוב ה' תמאה; תשובה עלאה, תשוב ה' עלאה.

^א שְׁנֵי יָמִים | שָׂרָה עֶפְרוֹן אֲשֶׁר בְּמַכְפֵּלָה אֲשֶׁר לִפְנֵי מִמְרָא הַשָּׂדֶה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר־בוֹ וְכָל־הָעָן אֲשֶׁר בְּשָׂדֶה אֲשֶׁר בְּכָל־גְּבֻלֹ סָבִיב: ^ב לֹא־אֲבָרָהֶם לְמִקְנָה לְעֵינֵי בְנֵי־חַת בְּכָל בְּאֵי שְׁעֵר־עִיר: ^ג וְאַחֲרֵי־כֵן קָבַר אַבְרָהָם אֶת־שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֶל־מַעֲרַת שָׂדֶה הַמַּכְפֵּלָה עַל־פְּנֵי מִמְרָא הוּא חֲבֹרֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: ^ד וַיָּקָם הַשָּׂדֶה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר־בוֹ לְאַבְרָהָם לְאַחֲזַת־קֶבֶר מֵאֵת בְּנֵי־חַת: ^ה ס כד * וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיְהִיָּה בְּרָךְ אֶת־אַבְרָהָם בְּכָל: ^ו וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־עַבְדּוֹ זָקֵן בֵּיתוֹ הַמִּשְׁל בְּכָל־אֲשֶׁר־לוֹ שֵׁים־נָא יָדְךָ תַּחַת יָרְכִי: ^ז וְאַשְׁפִּיעֶךָ בֵּיתוֹהָ אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה לְבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אֲנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ: ^ח כִּי אֶל־אֲרָצִי וְאֶל־מוֹלַדְתִּי תֵלֵךְ וְלִקְחַת אִשָּׁה לְבְנִי לְיִצְחָק: ^ט וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֶעֱבַד אוֹלֵל לֹא־תֵאבְדָה הָאִשָּׁה לְלֶכֶת אַחֲרֵי אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת הַחֵשֶׁב אֲשִׁיב אֶת־בְּנִיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יִצְאָת מִשָּׁם: ^י וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם הַשֹּׁמֵר לָךְ פֶּן־תָּשִׁיב אֶת־בְּנִי שָׁמָּה: ^{יא} וַיְהִיָּה | אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לָקַחְנִי מִבֵּית אָבִי וּמֵאֶרֶץ מוֹלַדְתִּי וְאֲשֶׁר דִּבַּר־לִי וְאֲשֶׁר נִשְׁבַּע־לִי לֵאמֹר לִזְרַעְךָ אֶתֵּן אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת הוּא יִשְׁלַח מִלֵּאכֹו לְפָנֶיךָ וְלִקְחַת אִשָּׁה לְבְנִי מִשָּׁם: ^{יב} וְאִם־לֹא תֵאבְדָה הָאִשָּׁה לְלֶכֶת אַחֲרֶיךָ וְנִקִּית מִשְׁבַּעְתִּי זֹאת רַק אֶת־בְּנִי לֹא תִשָּׁב שָׁמָּה: ^{יג} וַיִּשָּׂם הֶעֱבַד אֶת־יָדוֹ תַּחַת יָרֶךְ אַבְרָהָם אֲדֹנָיו וַיִּשְׁבַּע לוֹ עַל־הַדָּבָר הַזֶּה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (22 קוטי שיחות ז עמ' 68)

ואברהם זקן בא בימים (כד, א)

הזמר מפרש שאברהם עבד עבודתו במשך כל ימי חייו, עד שכל ימיו היו "יומין שלימים". ויש להבין, הרי אברהם הכיר את בוראו בגיל שלש, ואם כן חסרו לו שלש שנים. ויש לומר, דהנה הכנה זו היתה תוצאה של חקירה ודרישה שעשה בשנים שלפני זה, ובלשון הרמב"ם: התחיל לשוטט בדעתו. . . עד שהשיג את דרך האמת. ומכיון שאותן שנים היו בגדר הכנה והכשרה להכרת בוראו, שיד לומר גם עליהן שהיו "יומין שלימים".

שלישי. ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדניו וילך וכל־טוב אדניו בידו ויקם וילך אל־אֶרֶם נַהֲרַיִם

אֶל־עֵיר נָחוּר: ^א וַיִּבְרַךְ הַגְּמָלִים מִחוּץ לְעֵיר אֶל־
בְּאֵר הַמַּיִם לַעֲת עָרֵב לַעֲת צֹאת הַשָּׂאֵבֶת:
^ב וַיֹּאמֶר: ^א יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדָנִי אֲבָרְהָם תִּקְרָה־נָא לִפְנֵי
הַיּוֹם וַעֲשֶׂה־חֶסֶד עִם אֲדָנִי אֲבָרְהָם: ^ג הִנֵּה אֲנֹכִי
נֹצֵב עַל־עֵין הַמַּיִם וּבָנוֹת אֲנִישֵׁי הָעֵיר יֵצְאוּ לִשְׂאֹב
מַיִם: ^ד וְהָיָה כְּתִיב הַנֶּעַר קָרִי הַנֶּעֱרָה אֲשֶׁר אָמַר אֵלֶיהָ
הַטִּי־נָא כִדְּךָ וְאִשְׁתָּהּ וְאָמְרָה שְׂתָהּ וְגַם־גְּמָלִיד
אִשְׁקָה אֹתָהּ הַכֹּחֵל לַעֲבֹדֶךָ לִיצְחָק וְכֵה אִדַּע
כִּי־עֲשִׂיתָ חֶסֶד עִם־אֲדָנִי: ^ה וַיְהִי־הוּא מֶרֶם כֹּלָה
לְדַבֵּר וְהָיָה רַבְּקָה יֵצְאת אֲשֶׁר יָלְדָה לְבִתּוֹאֵל
בֶּן־מִלְכָּה אִשְׁתִּי נָחוּר אֹחִי אֲבָרְהָם וְכִדָּה עַל־
שִׁכְמָה: ^ו כְּתִיב וְהַנֶּעַר קָרִי וְהַנֶּעֱרָה טִבַּת מֵרָאֵל מְאֹד
בְּתוֹלָה וְאִישׁ לֹא יִדְעָהּ וְתִרְדּוּ הָעֵינָהּ וְתִמְלֹא כִדָּה
וְתַעַל: ^ז וַיִּרְץ הָעֶבֶד לִקְרֹאתָהּ וַיֹּאמֶר הַגְּמִיאֲנִי נָא
מֵעַט־מַיִם מִבְּדֶךָ: ^ח וְתֹאמַר שְׂתָה אֲדָנִי וְתִמְחֶר
וְתִרְדּוּ בְּדָה עַל־יָדָהּ וְתִשְׁקָהּ: ^ט וְתִכָּל לְהַשְׁקֶתָּ
וְתֹאמַר גַּם לְגְמָלִיד אִשְׂאֵב עַד אִם־כָּלוּ לַשְׁתֹּת:
^י וְתִמְחֶר וְתַעַר בְּדָה אֶל־הַשְׁקָתָהּ וְתִרְץ עוֹד אֶל־
הַבְּאֵר לִשְׂאֹב וְתִשְׂאֵב לְכָל־גְּמָלָיו: ^{יא} וְהָאִישׁ
מִשְׁתָּאָה לָהּ מִחֲרִישׁ לְדַעַת הַהֲצִלִּיחַ יְהוָה דִּרְכּוֹ
אִם־לֹא: ^{יב} וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלוּ הַגְּמָלִים לַשְׁתֹּת וַיִּקַּח
הָאִישׁ גִּזְם זָהָב בַּקַּע מִשְׁקָלָו וַיִּשְׁנֵי צְמִידִים עַל־יָדֶיהָ
עֲשָׂרָה זָהָב מִשְׁקָלָם: ^{יג} וַיֹּאמֶר בְּתַמִּי אֵת הַגִּידִי נָא
לִי הֵיטֵב בֵּית־אֲבִיךָ מְקוֹם לָנוּ לָלוֹן: ^{יד} וְתֹאמַר אֵלָיו
בְּתַבְּתוֹאֵל אֲנֹכִי בֶן־מִלְכָּה אֲשֶׁר יָלְדָה לְנָחוּר:
^{טו} וְתֹאמַר אֵלָיו גַּם־תִּבֶּן גַּם־מִסְפּוֹא רַב עִמָּנוּ גַּם־
מְקוֹם לָלוֹן: ^{טז} וַיִּקַּד הָאִישׁ וַיִּשְׁתַּחוּ לַיהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א ענ' 97)

וְכָל טוֹב אֲדוֹנָיו בִּידּוֹ (כד, י')

שֹׁטֵר מִתְּנָה כְּתִב לִיצְחָק עַל כָּל אֲשֶׁר לוֹ (רש"י)

יצחק היה בארץ ישראל, מקום הקדושה, והוא עצמו היה
"עולה תמימה", ואלו רבקה היתה בחוץ לארץ, בביתם של
בתואל ולבן. הנשואין שלהם מבטאים אפוא חבור שני קצוות:
רוחניות וגשמיות, נשמה וגוף. וחבור זה הוא תכלית בריאת
העולם – השפנת קדושה אלקית בארץ והפיכתה לכלי להשראת
אור ה'. לכן נתן אברהם ליצחק את כל רכושו, היינו שהשקיע
בנשואין אלו את כל־כלו, את כל מהותו.

רביעי כו וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדָנִי אֲבָרְהָם אֲשֶׁר
לֹא־עָזַב חֶסֶדּוֹ וְאַמְתּוֹ מִעַם אֲדָנִי אֲנֹכִי בְּדֶרֶךְ נָחֵנִי
יְהוָה בֵּית אֹחִי אֲדָנִי: ^א וְתִרְץ כְּתִיב הַנֶּעַר קָרִי הַנֶּעֱרָה
וְתִגַּד לְבֵית אִמָּהּ בְּדִבְרֵים הָאֵלֶּה: ^ב וְלִרְבֵּקָה אִח
וַיִּשְׁמְנוּ לֶבֶן וַיִּרְץ לֶבֶן אֶל־הָאִישׁ הַחוּצָה אֶל־הָעֵין:
^ג וַיְהִי: ^א בְּרֹאת אֶת־הַנֶּזֶם וְאֶת־הַצְּמִידִים עַל־יָדֵי
אֹחֲתוֹ וַיִּשְׁמְעוּ אֶת־דְּבָרֵי רַבְּקָה אֹחֲתוֹ לֵאמֹר כֹּה־
דִּבֵּר אֵלַי הָאִישׁ וַיָּבֹא אֶל־הָאִישׁ וְהָיָה עִמָּד עַל־
הַגְּמָלִים עַל־הָעֵין: ^ב וַיֹּאמֶר בּוֹא בְרוּךְ יְהוָה לָמָּה
תַּעֲמֹד בַּחוּץ וְאֲנֹכִי פָנִיתִי הַבַּיִת וּמְקוֹם לְגְמָלִים:
^ג וַיָּבֹא הָאִישׁ הַבַּיִתָּה וַיִּפְתַּח הַגְּמָלִים וַיִּתֵּן תִּבֶּן
וּמִסְפּוֹא לְגְמָלִים וַיְמִים לִרְחֹץ רִגְלָיו וְרִגְלֵי הָאֲנָשִׁים
אֲשֶׁר אִתּוֹ: ^ד כְּתִיב וַיִּישֶׁם קָרִי וַיּוֹשֶׁם לִפְנָיו לֵאכֹל
וַיֹּאמֶר לֹא אֲכַל עַד אִם־דִּבְרֹתֵי דְבָרִי וַיֹּאמֶר דִּבֵּר:
^ה וַיֹּאמֶר עֶבֶד אֲבָרְהָם אֲנֹכִי: ^ו וַיְהִי־הָ בְרוּךְ אֹתִי
אֲדָנִי מְאֹד וַיַּגְדֵּל וַיִּתֵּן־לִּי צֹאן וּבָקָר וְכֶסֶף וְזָהָב
וַעֲבָדִם וּשְׁפָחוֹת וּגְמָלִים וְחֲמָרִים: ^ז וְתִלְדַּד שָׂרָה
אִשְׁתִּי אֲדָנִי בֶן לְאֲדָנִי אַחֲרֵי זִקְנָתָהּ וַיִּתֵּן־לָהּ אֶת־כָּל־
אֲשֶׁר־לָהּ: ^ח וַיִּשְׁבַּעֲנִי אֲדָנִי לֵאמֹר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה
לְבָנִי מִבָּנוֹת הַבְּנֵעִנִי אֲשֶׁר אֲנֹכִי יֹשֵׁב בְּאַרְצוֹ:
^ט אִם־לֹא אֶל־בֵּית־אָבִי תִלְדִּי וְאֶל־מִשְׁפַּחְתִּי וְלִקְחָתִי
אִשָּׁה לְבָנִי: ^י וַאֲמַר אֶל־אֲדָנִי אֵלַי לֹא־תִלְדִּי הָאִשָּׁה
אַחֲרָי: ^{יא} וַיֹּאמֶר אֵלַי יְהוָה אֲשֶׁר־הִתְנַלְכָּתִי לִפְנָיו
יִשְׁלַח מַלְאָכּוֹ אֹתָךְ וְהִצִּילִיךָ דִּרְפָּךְ וְלִקְחָתִי אִשָּׁה
לְבָנִי מִמִּשְׁפַּחְתִּי וּמִבֵּית אָבִי: ^{יב} אִזּוֹ תִּנָּקֶה מֵאֲלֹתֵי
כִּי תָבוֹא אֶל־מִשְׁפַּחְתִּי וְאִם־לֹא יִתְּנוּ לָךְ וְהִיִּית נָקִי
מֵאֲלֹתֵי: ^{יג} וַאֲבֹא הַיּוֹם אֶל־הָעֵין וְאָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי
אֲדָנִי אֲבָרְהָם אִם־יִשְׁדֶּ־נָּא מִצִּלִּיחַ דִּרְפִּי אֲשֶׁר אֲנֹכִי
הִלַּךְ עֲלֶיהָ: ^{יד} הִנֵּה אֲנֹכִי נֹצֵב עַל־עֵין הַמַּיִם וְהָיָה
הַעֲלָמָה הַיֵּצֵאת לִשְׂאֹב וְאָמַרְתִּי אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִי־נָא
מֵעַט־מַיִם מִבְּדֶךָ: ^{טו} וְאָמְרָה אֵלַי גַּם־אֹתָהּ שְׂתָהּ
וְגַם לְגְמָלִיד אִשְׂאֵב תּוֹא הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־הִכִּיחַ יְהוָה
לְבֶן־אֲדָנִי: ^{טז} אֲנִי מֶרֶם אֲכֹלָה לְדַבֵּר אֶל־לְפִי וְהָיָה
רַבְּקָה יֵצְאת וְכִדָּה עַל־שִׁכְמָהּ וְתִרְדּוּ הָעֵינָהּ וְתִשְׂאֵב
וְאָמַר אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִי נָא: ^{יז} וְתִמְחֶר וְתִרְדּוּ בְּדָה

מַעֲלִיָּה וַתֹּאמֶר שְׁתֵּה וְגַם-גִּמְלִיד אֲשֶׁקָּה וְאַשְׁתִּי וְגַם
הַגְּמָלִים הִשְׁקַתָּה: ^{כו} וְאַשְׁאֵל אֹתָהּ וְאָמַר בְּתִמִּי
אֵת וַתֹּאמֶר בְּתִבְתּוּאֵל בֶּן-נָחוֹר אֲשֶׁר יִלְדֶּה-לִּי
מִלֶּכָּה וְאַשֶּׁם הַזֶּה עַל-אַפָּהּ וְהַעֲמִידִים עַל-יְדֶיהָ:
^{כז} וְאָקֵד וְאַשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה וְאֶבְרֹךְ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵי
אֲדֹנִי אַבְרָהָם אֲשֶׁר הִנְחֵנִי בְּדֶרֶךְ אֱמֶת לְקַחַת
אֶת-בְּתִלְחָמִי אֲדֹנִי לְבָנוֹ: ^{כח} וְעַתָּה אִם-יִשְׁכְּכֶם עֲשִׂים
חֶסֶד וְאֶמֶת אֶת-אֲדֹנִי הַגִּידוּ לִי וְאִם-לֹא הַגִּידוּ לִי
וְאִפְּנֶה עַל-יָמִינִי אוֹ עַל-שְׂמָאלִי: ^{כט} וַיַּעַן לָבָן וּבְתוּאֵל
וַיֹּאמְרוּ מִיִּהוָה יֵצֵא הַדָּבָר לֹא נוּכָל דְּבַר אֱלֹהִים רַע
אוֹ-טוֹב: ^ל הִנֵּה-רַבְּקָה לְפָנֶיךָ קַח וְלָךְ וְתָהִי אִשָּׁה
לְבָן-אֲדֹנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: ^{לא} וַיְהִי כַּאֲשֶׁר שָׁמַע
עֶבֶד אַבְרָהָם אֶת-דִּבְרֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחוּ אֶרְצָה לַיהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כ עמ' 330)

וְאָבֹא הַיּוֹם (כד, מב)

דָּפָה שִׁיחָתָן שֶׁל עֲבָדֵי אֲבוֹת לִפְנֵי הַמָּקוֹם (רש"י)

שיחה זו עסקה בדברים פשוטים ונאמרה לאנשים פשוטים
(בתואל ולבן), אבל נאמרה בשליחותו של אברהם, וכפי שפחת
אליעזר את דבריו: "עבד אברהם אנכי". יש כאן רמז, אם כן,
לעבודה של עסוק בעניני חלין, "שיחה", לשם שמים. ודפא כחה
של "שיחה" זו, כי על ידה פועלים שגם הקב"ה "ישיח" ויהיה
את העולם, "הוא שח ויהי". וכמבאר בחסידות, שברצות העולם
נחשבת "שיחת חלין" אצל הקב"ה, משום שהעולם הוא און
ואקס לגבי ה'.

חמישי ^ג וַיֹּצֵא הָעֶבֶד פְּלִיכְסָף וְכָל זֶהָב וְכֶסֶד וַיִּתֵּן
לְרַבְּקָה וּמִגְדָּנָתָה נָתַן לְאֶחִיָּה וּלְאִמָּהּ: ^ה וַיֹּאכְלוּ
וַיִּשְׂתּוּ הוּא וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-עִמּוֹ וַיְלִינוּ וַיִּקְוּמוּ בִּבְקָר
וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי לְאֲדֹנִי: ^ו וַיֹּאמֶר אֶחֱיָה וְאִמָּה תֵשֵׁב
כְּתִיב הַנֶּעַר קִרִּי הַנֶּעֱרָה אֶתְּנוּ יָמִים אוֹ עֲשׂוֹר אַחֵר
תִּלָּךְ: ^ז וַיֹּאמֶר אֱלֹהִם אֶל-תְּאֵחֶרֹּו אֹתִי וַיְהִי
הַצִּלִּיחַ דְּרָכֵי שְׁלַחֲנוֹ וְאִלְכָּה לְאֲדֹנִי: ^ח וַיֹּאמְרוּ
נִקְרָא כְּתִיב לַנֶּעַר קִרִּי לַנֶּעֱרָה וְנִשְׁאַלָּה אֶת-פִּיהָ:
^ט וַיִּקְרָאוּ לְרַבְּקָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הַתִּלְכִּי עִם-הָאִישׁ
הַזֶּה וַתֹּאמֶר אֵלָּךְ: ^י וַיִּשְׁלְחוּ אֶת-רַבְּקָה אַחֲתָם
וְאֶת-מִנְקֵתָהּ וְאֶת-עֶבֶד אַבְרָהָם וְאֶת-אֲנָשָׁיו:
^{יא} וַיְכַרְכוּ אֶת-רַבְּקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ אַחֲתָנוּ אֵת הִי
לְאֵלֵינוּ רַבְּכָה וַיִּירָשׁ זֶרְעֵךְ אֵת שְׁעַר שְׁנָאוֹ:

^{כא} וַתָּקֶם רַבְּקָה וַנַּעֲרָתֶיהָ וַתִּרְפְּכֶנָּה עַל-הַגְּמָלִים
וַתִּלְכְּנָה אַחֲרֵי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת-רַבְּקָה וַיִּלָּךְ:
^{כב} וַיִּצְחָק בָּא מִבּוֹא בָּאָר לְחֵי רֹאִי וְהוּא יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ
הַנֶּגֶב: ^{כג} וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׁוּחַ בַּשָּׂדֶה לַפָּנוֹת עֶרֶב
וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה גְמָלִים בָּאִים: ^{כד} וַתִּשָּׂא
רַבְּקָה אֶת-עֵינֶיהָ וַתֵּרָא אֶת-יִצְחָק וַתִּפֹּל מֵעַל
הַגְּמָל: ^{כה} וַתֹּאמֶר אֶל-הָעֶבֶד מִי-הָאִישׁ הַלֵּוֹה הַהֵלֶךְ
בַּשָּׂדֶה לְקִרְאָתָנוּ וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד הוּא אֲדֹנִי וַתִּקַּח
הָעֲרִיף וַתִּתְּכֶם: ^{כו} וַיִּסַּפֵּר הָעֶבֶד לְיִצְחָק אֵת כָּל-
הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה: ^{כז} וַיְבֹאֶה יִצְחָק הָאֱלֹהִלָּה שָׂרָה
אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת-רַבְּקָה וַתְּהִי-לִי לְאִשָּׁה וַיֵּאָהֲבָה
וַיִּנָּחֶם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ: ^{כח} פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם יד עמ' 135)

וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׁוּחַ בַּשָּׂדֶה (כד, סג)

יצחק תקן תפלת מנחה . . ואין שיחה אלא תפלה (ברכות כו, ב)
יצחק יצא ל"שדה", שאינו שיף לקדשה, כמו שכתוב "ויהי
עשו . . איש שדה", כדי לתקנו ולהעלותו לקדשה. זהו גם ענינה
של תפלת מנחה, שזמנה באמצע היום, כאשר האדם נמצא
בעצמו של הלהט בעסקיו, ואף על פי כן הוא עומד להתפלל:
בכך הוא פועל תקון העסק והעלאתו לקדשה (גם העסק שלפני
התפלה וגם העסק שלאחריה).

ששי ^א וַיִּסַּף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וַשְׁמָה קְטוֹרֶחַ:
^ב וַתֵּלֶד לוֹ אֶת-זִמְרָן וְאֶת-יִקְשָׁן וְאֶת-מֶדָן וְאֶת-מִדְּוָן
וְאֶת-יִשְׂשָׁק וְאֶת-שׁוּחַ: ^ג וַיִּקְשֵׁן יֶלֶד אֶת-שָׂבָא וְאֶת-
דִּדָן וְכֵנִי דִדָן הָיוּ אֲשׁוּרִים וּלְטוֹשִׁים וּלְאִמִּים: ^ד וְכֵנִי
מִדְּוָן עֵיפָה וְעַפְרָל וְחִנָּךְ וְאַבְדִּיעַ וְאַלְדֵּעָה כָּל-אֵלֶּה
בְּנֵי קְטוֹרֶחַ: ^ה וַיִּתֵּן אַבְרָהָם אֶת-כָּל-אֲשֵׁר-לוֹ
לְיִצְחָק: ^ו וְלְכֵנִי הַפִּילִגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן
אַבְרָהָם מִתְּנַת וַיִּשְׁלָחֵם מֵעַל יִצְחָק בְּנוֹ בְּעוֹדָתוֹ חֵי
קִדְמָה אֶל-אֶרֶץ קָדִם: ^ז וְאֵלֶּה יָמֵי שְׁנֵי-חַיֵּי אַבְרָהָם
אֲשֶׁר-חֵי מֵאֵת שָׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחֲמִשׁ שָׁנִים:
^ח וַיִּגְעַע וַיָּמָת אַבְרָהָם בַּשִּׁיבָה טוֹבָה זָקֵן וְשִׁבְעַע
וַיֵּאָסֵף אֶל-עַמּוּיוֹ: ^ט וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ יִצְחָק וַיִּשְׁמַעֲאֵל
בָּנוֹ אֶל-מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה אֶל-שְׂדֵה עֶפְרָן בֶּן-צִחִל
הַחֲתָנִי אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מִמְרָא: ^י הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר-קָנָה
אַבְרָהָם מֵאֵת בְּנֵי-חֵת שְׁמָה קָבָר אַבְרָהָם וְשָׂרָה

חומש לקריאה בציבור – פרשת חיי שרה – כה – שביעי, מפטיר קנה

שלאחר מותו של אברהם, שמדתו חסד, האירה מדתו של יצחק, גבורה, ולכן נמשכו גם הברכות משם אליקים, השם של גבורה. ומבאר בחסידות, שבברכות אלו נעלות יותר מהברכות הנמשכות מחסד. שכן, חסד הוא בטבע הקרירות ולכן השפעתו מגבלת, ואלו גבורה היא בחמימות והשפעתה היא בתגברת.

חצי קדיש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די כרא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בתיכון וביומיוכו ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמיה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיו. יתברך יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיו. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמירין בעלמא, ואמרו אמן: אמן

מפטיר ^{טו} ואלה הם בני ישמעאל ואלה שמותם בחצריהם ובטירתם שנים עשר נשיאם לאמתם: ^{יז} ואלה שני חיי ישמעאל מאת שנה ושלושים שנה ושבע שנים ויגוע וימת ויאסף אל עמיו: ^{יח} וישבנו מחוילה עד שור אשר על פני מצרים באכה אשורה על פני כל אחיו נפל:

פפפ ק"ה פסוקים, יהודי"ע סימן

אשתו: ^י ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו וישב יצחק עם פאר לחי ראי: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 149)

ויקברו אותו יצחק וישמעאל בנו (כה, ט)

מבאן שעשה ישמעאל תשובה והוליד את יצחק לפניו (רש"י) עקר חטאו של ישמעאל היה טענתו שהוא הבכור ונוטל פי שנים; הוא לא הכיר באמת, שהוא בן השפחה בלבד, שאיננו יורש, והיורש האמתי הוא יצחק, בן הגבירה. לכן רומזת התורה על חזרתו בתשובה דוקא בכך שהקדים את יצחק בעת קבורת אברהם: בכך גלה שהוא חוזר בו מטענתו הקודמת ומכיר את האמת.

שביעי ^{יב} ואלה תולדות ישמעאל בן אברהם אשר ילדה הגר המצרית שפחת שרה לאברהם: ^{יג} ואלה שמות בני ישמעאל בשמותם לתולדתם בכר ישמעאל נבית וקדר ואדפאל ומבשם: ^{יד} ומשמע ודומה ומשא: ^{טו} חרד ותימא יטור נפיש וקדמה: ^{טז} אלה הם בני ישמעאל ואלה שמותם בחצריהם ובטירתם שנים עשר נשיאם לאמתם: ^{יז} ואלה שני חיי ישמעאל מאת שנה ושלושים שנה ושבע שנים ויגוע וימת ויאסף אל עמיו: ^{יח} וישבנו מחוילה עד שור אשר על פני מצרים באכה אשורה

על פני כל אחיו נפל: פפפ ק"ה פסוקים, יהודי"ע סימן

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר המאמרים מלוקט א עמ' שלט)

ויקברו אליקים את יצחק בנו (כה, יא)

יש לדק בזה, הרי ברכה, שענינה המשכה והשפעה, היא משם הור', ואלו שם אליקים הוא מדת הדין והצמצום. ויש לומר,

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר שם משה לפני בני ישראל:

עניינים היא לפחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי נעם, וכל נתיבותיה שלום. אך ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה
היא על הכל לשמוע ההפטרות כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרות לפני

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנִּאֲמָרִים בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנִבְיָאֵי הָאָמֶת וְצִדִּיק:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרות כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרות כאחד בקול רם ששני קולות
אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרות ושומעין הברכות
מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרות לקריאה בציבור ולשמו"ת לפרשת חיי שרה במלכים א פרק א

א וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד זָקֵן בָּא בַיָּמִים וַיְכַסְּהוּ בַּפְּגָדִים וְלֹא יָחַם לוֹ: **ב** וַיֹּאמְרוּ לוֹ עֲבָדָיו יִבְקֹשׁוּ
לְאֹדְנֵי הַמֶּלֶךְ נַעֲרָה בְּתוּלָה וְעַמֻּדָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְתַהֲיִי לוֹ סִכְנָת וְשֹׁכְנָה בְּחִיקָךְ וְחָם לְאֹדְנֵי
הַמֶּלֶךְ: **ג** וַיִּבְקֹשׁוּ נַעֲרָה יָפָה בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וַיִּמָּצְאוּ אֶת־אֲבִישָׁג הַשּׁוֹנֵנִית וַיָּבֹאוּ אֹתָהּ
לְמֶלֶךְ: **ד** וְהַנַּעֲרָה יָפָה עַד־מְאֹד וְתַהֲיִי לְמֶלֶךְ סִכְנָת וְתִשְׁרָתָהּ וְהַמֶּלֶךְ לֹא יָדָעָה: **ה** וְאֹדְנֵיהָ
בֶּן־חַגִּית מִתְנַשֵּׂא לֵאמֹר אֲנִי אִמָּלֶךְ וַיַּעַשׂ לוֹ רֶכֶב וּפָרָשִׁים וְחֲמִשִּׁים אִישׁ רָצִים לִפְנָיו:
וְלֹא־עָצְבוּ אָבִיו מִיָּמָיו לֵאמֹר מִדּוּעַ כָּכָה עֹשִׂיתָ וְגַם־הוּא טוֹב־תָּאֵר מְאֹד וְאֹתוֹ יִלְדָה
אֲחֵרִי אֲבִשְׁלוֹם: **ו** וַיְהִי דִבְרָיו עִם יוֹאָב בֶּן־צִרוּיָה וְעִם אֲבִיתָר הַכֹּהֵן וַיַּעֲזְרוּ אַחֲרֵי אֹדְנֵיהָ:
ז וַצִּדּוֹק הַכֹּהֵן וּבְנָיָהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע וְנָתָן הַנָּבִיא וְשִׁמְעִי וְרֵעִי וְהַגִּבּוֹרִים אֲשֶׁר לְדָוִד לֹא הָיוּ
עִם־אֹדְנֵיהָ: **ט** וַיִּזְבַּח אֹדְנֵיהָ צֹאן וּבָקָר וּמְרִיא עִם אֶבֶן הַזִּיחָלֶת אֲשֶׁר־אֶצֶל עֵין רֶגֶל וַיִּקְרָא
אֶת־כָּל־אֲחָיו בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְלִכְל־אֲנָשֵׁי יְהוּדָה עֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ: **י** וְאֶת־נָתָן הַנָּבִיא וּבְנָיָהוּ
וְאֶת־הַגִּבּוֹרִים וְאֶת־שְׁלֹמֹה אָחִיו לֹא קָרָא: **יא** וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל־בֶּת־שֶׁבַע אִם־שְׁלֹמֹה לֵאמֹר
הֲלֹא שָׁמַעְתָּ כִּי מֶלֶךְ אֹדְנֵיהָ בֶּן־חַגִּית וְאֹדְנֵינוּ דָּוִד לֹא יָדָע: **יב** וְעַתָּה לְכִי אִיעָצֶךְ נָא עֲצָה
וּמְלָטִי אֶת־נַפְשִׁיךְ וְאֶת־נַפְשׁ בְּנֶךְ שְׁלֹמֹה: **יג** לְכִי וּבְאִי אֶל־הַמֶּלֶךְ דָּוִד וְאָמַרְתְּ אֵלָיו
הֲלֹא־אַתָּה אֹדְנֵי הַמֶּלֶךְ נִשְׁבַּעְתָּ לְאִמָּתְךָ לֵאמֹר כִּי־שְׁלֹמֹה בְּנֶךְ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב
עַל־כִּסְאִי וּמִדּוּעַ מֶלֶךְ אֹדְנֵיהָ: **יד** הִנֵּה עוֹרֶךְ מִדְּבַרְתָּ שֵׁם עִם־הַמֶּלֶךְ וְאֲנִי אָבֹא אַחֲרֶיךָ
וּמִלֵּאתִי אֶת־דְּבָרֶיךָ: **טו** וּתָבֹא בֶת־שֶׁבַע אֶל־הַמֶּלֶךְ הַחֲדָרָה וְהַמֶּלֶךְ זָקֵן מְאֹד וַאֲבִישָׁג
הַשּׁוֹנֵנִית מִשְׁרַת אֶת־הַמֶּלֶךְ: **טז** וּתְקַדַּב בֶּת־שֶׁבַע וְתִשְׁתָּחוּ לְמֶלֶךְ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מַה־לָּךְ:
יז וְתֹאמַר לוֹ אֹדְנֵי אַתָּה נִשְׁבַּעְתָּ בַּיהוָה אֱלֹהֶיךָ לְאִמָּתְךָ כִּי־שְׁלֹמֹה בְּנֶךְ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא
יֵשֵׁב עַל־כִּסְאִי: **יח** וְעַתָּה הִנֵּה אֹדְנֵיהָ מֶלֶךְ וְעַתָּה אֹדְנֵי הַמֶּלֶךְ לֹא יָדָעְתָּ: **יט** וַיִּזְבַּח שׂוֹר
וּמְרִיא־וְצֹאן לָרֶב וַיִּקְרָא לְכָל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְאִבְיָתָר הַכֹּהֵן וְלִיוָאָב שֶׁר הַצָּבָא וּלְשְׁלֹמֹה עֲבָדָךְ
לֹא קָרָא: **כ** וְאֹתָהּ אֹדְנֵי הַמֶּלֶךְ עֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל עָלֶיךָ לְהַגִּיד לָהֶם מִי יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּא

אֲדֹנֵי-הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו: כֹּה וְהָיָה כְּשֶׁכֵּב אֲדֹנֵי-הַמֶּלֶךְ עִם-אֲבֹתָיו וְהָיִיתִי אֲנִי וּבְנֵי שְׁלֹמֹה חֲפָאִים: כִּי וְהָנִיחָה עֹדֶנָּה מִדְּבַרְתָּ עִם-הַמֶּלֶךְ וְנָתַן הַנָּבִיא בָּא: כִּי וַיִּגִּדּוּ לַמֶּלֶךְ לֵאמֹר הִנֵּה נָתַן הַנָּבִיא וַיָּבֵא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לַמֶּלֶךְ עַל-אִפּוֹ אֲרָצָה: כִּי וַיֹּאמֶר נָתַן אֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ אֹתָהּ אֲמַרְתָּ אֲדֹנֵיהוּ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל-כִּסְאִי: כֹּה כִּי | יֵרֵד הַיּוֹם וַיִּזְכַּח שׁוֹר וּמְרִיא-וְצֹאן לָרֶבֶץ וַיִּקְרָא לְכָל-בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְשָׂרֵי הַצָּבָא וּלְאֲבֵיתָר הַכֹּהֵן וְהַנֶּסֶם אֲכֹלִים וְשֹׂתִים לִפְנָיו וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ אֲדֹנֵיהוּ: כִּי וְלִי אֲנִי-עֹבֶדְךָ וְלִצְדֶּק הַכֹּהֵן וּלְבִנְיָהוּ בֶן-יְהוֹיָדָע וּלְשְׁלֹמֹה עֹבֶדְךָ לֹא קָרָא: כִּי אִם מֵאֵת אֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ נָתַתָּה הַדְּבָר הַזֶּה וְלֹא הוֹדַעְתָּ אֶת-עֹבֶדְךָ מִי יֵשֵׁב עַל-כִּסֵּא אֲדֹנֵי-הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו: כִּי וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֹּאמֶר קִרְאוּ-לִי לְבֵת-שֹׁכֵעַ וּתְבֹא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְתַעֲמֹד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: כִּי וַיִּשְׁבַּע הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר חִי-יְהוָה אֲשֶׁר-פָּדָה אֶת-נַפְשִׁי מִכָּל-צָרָה: לִכִּי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָךְ בַּיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כִּי-שְׁלֹמֹה בְנִי יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל-כִּסְאִי תַּחְתָּי כִּי כֵּן אֶעֱשֶׂה הַיּוֹם הַזֶּה: לֹא וּתְקַדַּד בְּתִשְׁבַּע אֲפִים אֶרֶץ וּתִשְׁתַּחֲוֶה לַמֶּלֶךְ וְתֹאמַר יְחִי אֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ דָּוִד לְעֹלָם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוֹר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו: רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִגְיָה:

שְׁמַחְנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנָּבִיא עֹבֶדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבְנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד אַחֲרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֹךְ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמּוֹלֵד: יוֹם ד', שְׁעָה 3 בְּבוֹקֶר, 25 דְּקוֹת 101 תְּלָקִים.

ראש חודש כסלו, ביום החמישי הבא עלינו לטובה.

לוח זמנים לשבוע פרשת חיי־שרה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמונה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	5:56	6:01	8:06	8:08	8:38	8:41	9:33	9:35	16:52	16:48	17:17	17:13	16:29	17:23
חיפה (ח)	5:57	6:02	8:06	8:09	8:38	8:41	9:33	9:35	16:50	16:45	17:15	17:10	16:16	17:20
ירושלים (ח)	5:53	5:58	8:04	8:07	8:36	8:38	9:31	9:33	16:52	16:47	17:16	17:12	16:08	17:20
תל אביב (ח)	5:58	6:03	8:07	8:09	8:39	8:42	9:34	9:36	16:51	16:46	17:15	17:11	16:27	17:22
אוסטריה, וינה (ק)	6:41	6:50	8:36	8:40	9:07	9:12	9:57	10:01	16:35	16:26	17:05	16:58	16:09	17:11
אוסטרליה, מלבורן (ק)	6:07	6:01	9:01	8:58	9:33	9:30	10:43	10:42	20:01	20:08	20:29	20:36	19:49	20:48
אוקראינה, אודסה (ק)	6:41	6:49	8:36	8:41	9:08	9:13	9:59	10:02	16:40	16:32	17:10	17:03	16:15	17:07
אוקראינה, דונייצק (ק)	6:15	6:24	8:10	8:14	8:41	8:46	9:32	9:35	16:09	16:01	16:40	16:32	15:44	16:36
אוקראינה, דנייפרופטרובנסק (ק)	6:28	6:37	8:21	8:26	8:53	8:58	9:43	9:47	16:18	16:10	16:49	16:41	15:53	16:45
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	6:59	7:09	8:49	8:54	9:22	9:27	10:11	10:14	16:38	16:29	17:11	17:02	16:12	17:06
אוקראינה, קייב (ק)	6:51	7:01	8:42	8:47	9:14	9:19	10:03	10:07	16:31	16:22	17:04	16:55	16:06	16:59
איטליה, מילאנו (ק)	7:04	7:12	9:01	9:06	9:33	9:38	10:24	10:27	17:09	17:01	17:38	17:31	16:44	17:45
אקוואדור, קיטו (ח)	5:46	5:46	8:20	8:20	8:50	8:50	9:52	9:53	18:09	18:09	18:30	18:31	17:51	18:35
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	5:46	5:41	8:37	8:35	9:10	9:07	10:19	10:17	19:28	19:34	19:55	20:01	19:15	20:13
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	6:21	6:15	9:22	9:19	9:53	9:50	11:05	11:03	20:36	20:44	21:05	21:13	20:24	21:17
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:36	6:42	8:38	8:42	9:11	9:14	10:04	10:06	17:04	16:58	17:31	17:25	16:41	17:29
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:27	6:34	8:29	8:33	9:01	9:05	9:54	9:56	16:52	16:46	17:19	17:14	16:29	17:25
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	6:28	6:35	8:29	8:33	9:01	9:05	9:54	9:57	16:51	16:45	17:19	17:13	16:28	17:25
ארה"ב, דטרויט (ק)	7:06	7:13	9:07	9:11	9:39	9:43	10:31	10:34	17:25	17:19	17:53	17:47	17:02	17:59
ארה"ב, היוסטון (ק)	6:35	6:39	8:45	8:48	9:18	9:20	10:13	10:15	17:35	17:31	17:59	17:55	17:14	18:05
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:12	6:17	8:20	8:23	8:52	8:55	9:47	9:49	17:01	16:56	17:26	17:22	16:39	17:31
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:29	6:33	8:42	8:44	9:15	9:17	10:11	10:13	17:39	17:36	18:03	18:00	17:19	18:09
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:25	6:32	8:25	8:29	8:58	9:02	9:50	9:53	16:45	16:38	17:12	17:06	16:21	17:20
ארה"ב, שיקאגו (ק)	6:22	6:30	8:25	8:29	8:56	9:00	9:49	9:51	16:45	16:39	17:13	17:07	16:22	17:18
בוליביה, לה-פס (ח)	5:44	5:42	8:29	8:28	8:58	8:57	10:04	10:04	18:48	18:51	19:11	19:14	18:33	19:18
בלגיה, אנטוורפן (ק)	7:38	7:49	9:27	9:33	10:00	10:05	10:48	10:52	17:12	17:03	17:45	17:36	16:46	17:54
בלגיה, בריסל (ק)	7:36	7:47	9:27	9:33	9:59	10:04	10:48	10:52	17:15	17:05	17:48	17:39	16:49	17:55
ברזיל, ס. פאולו (ח)	5:14	5:11	7:59	7:57	8:30	8:29	9:37	9:36	18:27	18:31	18:50	18:54	18:12	19:02
ברזיל, ריו דה ז'נירו (ח)	5:00	4:58	7:45	7:44	8:16	8:15	9:23	9:22	18:12	18:16	18:36	18:40	17:58	18:47
בריטניה, לונדון (ק)	6:56	7:06	8:46	8:51	9:18	9:23	10:06	10:10	16:31	16:22	17:04	16:55	16:05	17:11
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	7:11	7:22	8:58	9:04	9:29	9:35	10:17	10:21	16:33	16:23	17:08	16:58	16:06	17:16
גרמניה, ברלין (ק)	7:06	7:17	8:53	8:59	9:26	9:31	10:14	10:17	16:33	16:23	17:07	16:58	16:07	17:02
גרמניה, פרנקפורט (ק)	7:16	7:26	9:09	9:14	9:40	9:45	10:30	10:33	17:01	16:52	17:33	17:24	16:35	17:28
דרום-אפריקה, יוהנסבורג (ח)	5:09	5:05	7:58	7:56	8:28	8:27	9:36	9:35	18:34	18:38	18:58	19:03	18:20	19:07
הודו, בומביי (ח)	6:38	6:41	8:55	8:57	9:28	9:30	10:26	10:27	18:06	18:04	18:29	18:26	17:46	18:30
הודו, פונה (ח)	6:32	6:35	8:51	8:53	9:23	9:25	10:21	10:23	18:04	18:02	18:27	18:25	17:44	18:29
הונגריה, בודפשט (ק)	6:29	6:38	8:24	8:29	8:56	9:01	9:46	9:50	16:24	16:16	16:55	16:47	16:00	16:51
טורקיה, איסטנבול (ק)	6:36	6:43	8:37	8:41	9:10	9:13	10:02	10:05	16:59	16:52	17:26	17:20	16:35	17:24
יוון, אתונה (ק)	6:51	6:58	8:55	8:59	9:28	9:31	10:21	10:24	17:25	17:20	17:52	17:47	17:03	17:51
מולדובה, קישינב (ק)	6:50	6:59	8:44	8:49	9:17	9:22	10:07	10:10	16:46	16:38	17:16	17:08	16:21	17:12

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ק)	6:31	6:34	8:54	8:55	9:24	9:25	10:22	10:24	18:09	18:06	18:31	18:29	17:49	18:33
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ק)	6:06	5:58	9:05	9:01	9:38	9:34	10:49	10:47	20:21	20:29	20:51	20:59	20:11	21:03
נפאל, קטמנדו (ח)	6:11	6:15	8:26	8:28	8:57	8:59	9:54	9:55	17:23	17:20	17:47	17:44	17:02	17:48
סינגפור, סינגפור (ח)	6:44	6:44	9:11	9:12	9:44	9:44	10:45	10:46	18:53	18:53	19:14	19:15	18:35	19:19
פולין, ורשא (ק)	6:33	6:44	8:23	8:28	8:54	9:00	9:42	9:46	16:05	15:55	16:39	16:29	15:39	16:33
פרו, לימה (ח)	5:32	5:31	8:07	8:07	8:40	8:40	9:44	9:44	18:11	18:13	18:33	18:36	17:55	18:40
צרפת, ליוון (ק)	7:21	7:30	9:19	9:23	9:51	9:55	10:42	10:45	17:26	17:19	17:56	17:49	17:02	18:02
צרפת, פריז (ק)	7:39	7:48	9:33	9:38	10:04	10:09	10:54	10:58	17:29	17:20	18:00	17:52	17:03	18:06
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:33	5:34	8:05	8:05	8:35	8:35	9:36	9:37	17:46	17:46	18:08	18:08	17:28	18:12
קנדה, טורונטו (ק)	6:54	7:02	8:54	8:58	9:25	9:29	10:17	10:20	17:08	17:01	17:36	17:30	16:44	17:42
קנדה, מונטריאול (ק)	6:35	6:43	8:32	8:37	9:04	9:09	9:55	9:58	16:40	16:32	17:09	17:02	16:15	17:16
קפריסין, לרנקה (ק)	6:08	6:14	8:13	8:16	8:46	8:50	9:41	9:43	16:49	16:44	17:15	17:10	16:27	17:14
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	9:02	9:14	10:47	10:53	11:19	11:25	12:05	12:10	18:16	18:05	18:52	18:42	17:49	18:46
רוסיה, מוסקבה (ח)	8:37	8:49	10:22	10:28	10:53	10:59	11:39	11:44	17:48	17:37	18:25	18:14	17:20	18:31
רוסיה, רוסטוב נא-דון (ח)	8:06	8:15	10:01	10:06	10:33	10:38	11:24	11:27	18:02	17:54	18:33	18:25	17:37	18:29
שווייץ, ציריך (ק)	7:09	7:18	9:06	9:11	9:37	9:42	10:28	10:31	17:09	17:01	17:39	17:32	16:44	17:44
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:11	6:13	8:32	8:33	9:04	9:05	10:03	10:04	17:52	17:50	18:14	18:13	17:33	18:17

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי', ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפח פלאיב ואורב ולסמים וחיית רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00346
04/11/2012

P.P.

שולם

1949

תל אביב